This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

Am 8212.3.2

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

FROM THE FUND OF
CHARLES MINOT
CLASS OF 1828

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ERDÉLYI

ORSZÁGGYÜLÉSI EMLÉKEK.

TIZENKETTEDIK KÖTET

(1658—1661.)

Digitized by Google

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOSAKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

HARMADIK OSZTÁLY.

ORSZÁGGYÜLÉSI EMLÉKEK.

BUDAPEST.
A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.
(Az Akadémia épületében.)
1887.

Digitized by Google

MONUMENTA COMITIALIA REGNI TRANSSYLVANIAE.

ERDÉLYI

ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK

TÖRTÉNETI BEVEZETÉSEKKEL.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA

MEGBIZÁSÁBÓL SZERKESZTI

SZILÁGYI SÁNDOR

RENDES TAG.

TIZENKETTEDIK KÖTET.

(1658—1661.)

BUDAPEST.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

1887.

Digitized by Google

Aus 80212.3.2

HARVARD COLLEGE
JAN 9 1924
LIBRARY
Minot fund

Budapest, 1887. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

Digitized by Google

XXVI. FEJEZET.

Digitized by Google

Digitized by Google

I.

Erdély egy harmadrésze tervszerűen, ellenállás nélkül ki volt rabolva. Egy puskát sem kellett elsütni a dúló hadaknak, egy katona sem állta sehol útjokat. Ilyen könnyű diadalra aligha számítottak: de ilyen gyalázatos bukásra az ország sem volt elkészűlve. Közel egy félszázad óta élvezvén a béke áldásait, jóllétben, hatalomban gyarapodván, német és török megszokta mint factorral számolni vele s ime egy félévi fejetlenség feltárta egész gyengeségét. De hogy menynyire nem voltak elkészülve arra, hogy ily könnyűszerüleg leigázzák, semmi sem igazolja annyira, mint az, hogy behódoltatására sem török, sem tatár nem gondolt.

A tatár khán fiával Erdély határszélére küldte Kemény Jánost »fejedelmi öltözetben«, hogy kéznél legyen s adandó alkalommal megválasztathassa. S ez sept. 1-én útnak indítá Szigethi Pétert egyengetni ennek útját:[1]) de már késő volt. A nagyvezér ezalatt eldöntötte Erdély sorsát.

A nagysinki országgyűlés követsége sept. 4-én Jenő alá a török táborba érkezett, s harmad napra fogadtatott a nagyvezér által. Ők azért jöttek, hogy Erdély feldulásáért panaszt emeljenek, s kieszközöljék, hogy az ellenséges had kivitessék az országból. A nagyvezér szóba sem állt velök, hanem a budai vezérhez utasítá őket, ki közölte velük a feltételeket, melyek alatt az ország a további pusztítástól meg fog kiméltetni: 1. az adót emeljék 40,000 aranyra, 2. fizessenek 500,000 tallér hadisarczot, 3. Lugost, Karánsebest engedjék át.

[1]) Krauss I. 356. l. közölve a Szigethinek adott utasítás.

Digitized by Google

Egész 8-dikáig alkudoztak a követek a budai basával természetesen eredmény nélkül. Ez nap ismét a fővezérhez vitettek, ki egy negyed órát négyszem közt beszélt Barcsayval s azután maga elé hivatván a többi követeket, tudatta velük, hogy ő fejedelemmé Barcsayt nevezi ki. Barcsay szabadkozott, a nagyvezér kiabált; egy egész álló hétig tárgyaltak a nélkül, hogy az első nap megmondott feltételek közül akármiben is csak a legkisebb engedélyt tudtak volna kieszközölni s utolsó nap már csak arról beszéltek, hogy »önként« fizetik-e a sarczot, vagy pedig »kényszerítve«? Utoljára is bele kelle nyugodniok, hogy »önként« fizetik. Sept. 14-én Barcsay megkapta a fejedelmi jelvényeket: kaftányt, süveget, buzogányt s lovat, kiadták a tizenkét tanácsosnak is a tizenkét kaftányt. Sept. 16-dikán Barcsay haza indúlt, követtársai pedig »az ország ünnepélyes főkövetsége« Konstantinápoly felé vették útjokat, részint mint kezesek s részint hogy ott a szultánnak bemutassák az új fejedelem hódolatát.[1]) Ez a pár nap másfél század munkáját döntötte halomra: a virágzó és hatalmas Erdély nem lett ugyan pasasággá, de a két Oláhországéhoz hasonló sorsba sülyedt.

Barcsay visszasietett Dévára, hogy a megváltozott helyzet által szükségessé lett intézkedéseket megtehesse. Minden török pártfogás daczára sem mondhatta a fejedelemséget még magáénak — szükség volt, hogy pártot teremtsen magának az országban. Rövid értesítést küldött szét, melylyel jelezte, hogy kénytelen volt felvenni a fejedelemséget.[2]) Néhány nap múlva szétküldte a meghivót a Segesvárra oct. 5-re hirdetett országgyűlésre, mellékelte a törökök által tett követelések pontozatait is, s tudatta, hogy e gyűlésre a kapucsi basa is el fog jönni.[3]) A mint Rákóczy e meghivóról értesült, azonnal oct. 2-ról ellenrendeletet adott ki, hogy e gyűlésre senki el ne menjen.[4])

Nem Rákóczy ellenrendelete következtében, hanem azon megdöbbentő benyomás alatt, melyet a dolgok új fordulata

[1]) Lutsch diariuma (Kemény Fundgruben II. k.) 295. s köv. ll.
[2]) L. Törvények és Okiratok I.
[3]) L. Törvények és Okiratok II. a).
[4]) L. Törvények és Okiratok II. b) c).

Digitized by Google

okozott, nem siettek a rendek Segesvárra.[1]) De végre is kellett valamit tenni, mert a meghivó két alternativát tartalmazott: vagy határoznak valamit a pontok felett, vagy az ország pasasággá fog alakíttatni. A szerint sorakoztak a főurak s rendek, amint Rákóczyhoz vagy Barcsayhoz laktak közelebb: az ország déli részéből többen elmentek, jelesül a szászok, kik már a kitűzött napon ott voltak.

Más nap már kezdtek gyülekezni a rendek — maga Barcsay is eljött, nem fejedelmi pompával kocsiban, hanem lóháton kevés kisérettel, s a fogadás sem volt ünnepélyes. Oct. 7-én összegyűltek a rendek a templomban s itt Haller Gábor jelentést tett Barcsay fejedelemmé tételéről, melyet azonban a rendek még tudomásúl sem vettek. Erre aztán részletesebb felvilágosításokkal szolgált a fejedelem: egész halmaz correspondentiát vittek be hozzájok Dániel Ferencz és Balog Máté, részletesen előadva a történteket a nagyvezérnél, s felsorolva ennek követeléseit. Már megjött Rákóczy levele is, mely eltiltja a rendeket a tanácskozástól — s most ezek még kevésbé tudták, mit tegyenek. Ekkor lépett be a kapucsi basa nagy pompával, magával hozva Barcsay számára a szultán athnaméját. De erre a tanácskozásokat is félbeszakasztották.

Következő napon új levelek érkeztek Rákóczytól, de a kapucsi basától is jött új izenet. A tizenkét tanácsúr számára 12 kaftányt küldött a szultán: írják fel azok neveit, kik azt nem akarják elfogadni. Mindkét dolgot tanácskozás alá vették a rendek s azt a kérdést intézték Barcsayhoz, hogy minő feltételek alatt vállalta el a fejedelemséget? Oct. 10-én elhatározták, hogy Rákóczyhoz Bedőházyt követségbe küldik s Barcsayval megigértették, hogy ha Rákóczy megengeszteli a portát, átengedi neki a fejedelmi széket — erre aztán elfogadták a tanácsosok a kaftányokat, a kapucsi basa jelenlétében. A rendek nevében Haller Gábor üdvözölte az új fejedelmet. Szavaira Barcsay könyek közt válaszolt, vázolva az ország nyomorú sorsát, de igéretet téve, hogy Isten kegyelmével igyekezni fog rendezni a viszonyokat. Most a rendek

[1]) Horváth Naplója (Thaly Kalászok) 55.

Digitized by Google

bizottságot küldtek ki az eskü-forma s fejedelmi feltételek elkészítésére.

Oct. 11-én az ülést isteni tisztelet nyitotta meg. Annak végeztével Barcsay bejött a rendek közé, s miután ünnepélyes igéretet tett, hogy ha Rákóczynak sikerülni fog a portát megengesztelni, ő székét azonnal átengedi, felolvasták a fejedelmi feltételeket. Alapúl a Rhédey-féle conditiókat vették, s ha már ennél felhasználták az alkalmat, hogy a fiscus hátrányára mennél több engedményt csikarjanak ki, még jobban megkötötték Barcsay kezét. Új betoldás volt a 12-dik pont, mely megszabta a fejedelemnek, hogy függő jószágot magára ne irathasson. Csak Vinczre nézve tettek kivételt (21. §.). E két gyűlés szélesíté ki az országgyűlés hatalmát annyira, hogy a három nemzet közmegegyezéssel a fejedelem megerősítése nélkül is hozhat érvényes törvényt, [1]) s Barcsay letette az esküt — le távozása után a rendek is kettesével, hármasával. De a tanácskozást nem folytathatták: egy álhír, hogy Rákóczy hadaival Segesvár ostromára közeledik, szétkergeté őket. [2])

Barcsay sietve ment Dévára — pedig Rákóczy még nem indúlt meg Váradról s így Barcsaynak az országgyűlés által megrendelt expeditiók elkészítésére volt elég ideje. Mindenekelőtt Rákóczy véletlen támadása ellen akarván magát biztosítani, a szomszéd basáktól kért segélyt, azután Rákóczynak küldte el a hitlevelet, hogy amint a törököt megengeszteli, kész neki átengedni a fejedelemséget. [3])

Két expeditiót még Segesvárról elindított: Bedőházyét Rákóczyhoz, kihez több mellette levő főurak is adtak leveleket, s Buday Zsigmondét a császárhoz bejelenteni, hogy nemsokára főkövetet küld hozzá s menedéklevelet kérni számára. [4]) Ez a főkövet Haller János volt, kit Dévárol oct. 19-ről indí-

[1]) L. Törvények és Okiratok VII. b).

[2]) L. Törvények és Okiratok III. a).

[3]) L. Törvények és Okratok III. b).

[4]) L. Törvények és Okiratok V. Nov. 10-ről Barcsay írja Rákóczynak: »Haller János uramat felküldöttem az római császárhoz, hogy arra kellett küldenem, az kételenség cselekedhette, mert egy emberem nem járhat, kit Nagyságod emberei el nem fognának.« Orsz. ltár.

Digitized by Google

tott el Bécsbe.[1]) De már ekkor Rákóczy válaszai Bedőházytól kezében lehettek s meggyőződhetett róla, hogy kiegyezésnek helye köztük nincs. Rákóczy mereven utasított vissza minden közeledést; csak a hűtelen szolgát látta Barcsayban, ki jótéteményeit hálátlansággal fizeti s minden alkalmat megragad, hogy fejedelemségét biztosítsa.[2])

II.

Barcsay, a mint a török hadak megérkeztek s gondolá, hogy elegendő biztossággal teheti, oct. 29-ről Maros-Vásárhelyre nov. 6-ra országgyűlést hirdetett,[3]) s egyszersmind elrendelé, hogy az összes erdélyi hadak táborba szálljanak. S csakugyan a segélyére jött török hadakkal, melyeket Musztafa lándorfehérvári bég vezetett, kurtányokkal s az erdélyi táborral nov. 5-én megérkezett Vásárhelyre.

Rákóczytól is egymásra jöttek követek s az első nap, nov. 6-ka, ezekkel és a béggel folytatott előleges tanácskozásokkal telt el. De a gyűlésben sok volt az elégedetlen ember, kiknek e dolgok nem tetszettek s másnap némi formasági kérdések elintézése után a Rákóczytól jött embereket, köztük Bedőházyt, az ország követét kezdték kihallgatni. Közepette e tárgyalásoknak Lázár György és Bethlen János behozák a fejedelmi propositiókat. Barcsay ebben egészen élére állítá a kérdést. Két pontból állott az: 1. Barcsay látván az ellene nyilatkozó ellenszenvet, kijelenti, hogy lemond s elvonúl török földre vagy Magyarországra, 2. fizessenek a töröknek százezer tallért, ha nem akarnak új hadat hozni nyakukra. Ezek felolvasása után Bedőházy és Mikes János folytatták jelentéseiket: Rákóczy semmi áron sem akar lemondani.[4]) Még el

---

[1]) Mint Krauss írja az »Innocentia Transsylvaniae« czímű terjedelmes s Rákóczy ellen intézett emlékiratot (melyet Bethlen János írt) Haller vitte magával Bécsbe, hogy beadja a császárnak. L. a Chron. Fachico-Lupino-Oltardinum II-dik kötetében.

[2]) L. Törvények és Okiratok VII. b).

[3]) L. Törvények és Okiratok VI. a).

[4]) A Törvények és Okiratok közt közlött jelentések mellett igen érdekes adatok vannak Krauss Krónikája I. 364. s köv. ll.

Digitized by Google

sem végezték a tanácskozást, midőn Haller Gábor kijelenté, hogy a bég jön a rendek közé.

Úgy volt, s ezzel a fenyegetések és szidalmazások hosszú sora vette kezdetét. Legelébb a tanácsosokat kérdezte a bég, hogy itt vannak-e? Négy nem volt jelen s ötödiknek Kemény Jánost mondá Haller, ki tatár-rabságban volna. »Az mely isten oda vitte, onnan kiveszi, a mikor akarja«, mondá a bég. Azután a hűtelenséget hányta szemökre, s némelyiket személyesen megtámadta. Végre megcsendesedett, amint a rendek megigérték, hogy személyszerint felűlnek Rákóczy ellen, s eltávozott a gyűlésből. Azután határozathozatalhoz fogtak a rendek: maradjon fejedelem Barcsay, ők megtartják a segesvári végzéseket s kivetették az adót, portánként húsz forintot.

Nov. 8-án a százezer tallér összeszerzéséről tanácskoztak. Nem ment expectoratiók nélkűl: a csiki és háromszéki székelyek ellen keltek ki, »kiknek árulása fogja nyakukat szegni.« Végre lecsendesedett a zaj, elhatározták, hogy Rákóczyhoz levelet írnak s annak elkészítésével Lázár Györgyöt bizták meg; továbbá, hogy a Rákóczy mellett levő rendeket visszatérésre szólítják fel; s az asszonyokat és papokat is megesketik Barcsay hűségére. Végűl a Rákóczynak irt levelet megmutatták a fejedelemnek s a rendek egymásután aláirták. [1])

Nov. 9-két török és oláh levelek felolvasásával és tárgyalásával töltötték el, melyeket Balogh Máté olvasott fel s magyarázott meg a rendek előtt. [2]) A tárgyalások alatt Bethlen János a fejedelem nevével a rendek közé jött s felhívta őket, hogy írják meg a nagyvezérnek, muftinak, hogy a sarcz lefizetéséről Segesvárt azért nem gondoskodhattak, mert Rákóczy támadásától tartottak s e levél elkészítésével is Lázár Györgyöt bizták meg. Másnap a szultánnak írt levelet pecsételték meg, Rákóczytól jött újabb leveleket tárgyaltak s a fejedelemnek adandó kölcsönök felett határoztak.

A gyűlés utolsó napja nov. 11-ke volt: a kapucsi basa ismét a rendek közé jött, szemrehányásokat tett, fenyegető-

[1]) L. Törvények és Okiratok VI. d). V. ö. Trausch II. 364.

[2]) L. Törvények és Okiratok VI. f).

Digitized by Google

zött, de végre mégis háromhavi haladékot engedett. Ezután felolvasták a törvényeket s megvitatták.[1]) A fejedelmi feltételek még a múlt gyűlésen megállapíttattak, ezeket hát csak egyszerűen beigtatták — de mintegy óvásúl nem mulasztották el hangsúlyozni, hogy Barcsay megválasztása nem az eddigi szabadválasztás alapján, hanem a török parancsára történt.

Szomorú jele volt az időknek az a vita, hogy hogyan foglalják le azok jószágait, kik az adót nem fizetik s kikért más teszi le a summát? legtöbb küzdést a követendő per módozatainak megállapítása keltett.

Óriási volt a teher, melyet e gyűlés kivetett, s mely mondhatni, mindenkit adó alá vont.

Mindenki, nők, férfiak, tegyék le a homagiumot.

A regalissal meghivottak, ha nem jelentek meg, fizessék a büntetést — s ez senkinek se engedtessék el.

Örök hűtlenség büntetésének terhe alatt öt vagy tíz nap alatt tartoznak Barcsay mellé jönni.

Elrendelik az átalános hadfölkelést.

A ki a fejedelemnek kölcsön ad pénzt, azt neki a fiscus téríti meg.

Utolsó pontba beigtatták Barcsay esküformáját.[2])

A törvényeket a fejedelem még az nap megerősítette s ezzel a gyűlés eloszlott.

Még az nap 2000 kurtány érkezett a városba: rongyos nép, kik közül nem egy rablott asszonyi »ködmen-gerezná«-ba volt öltözve.

III.

Még az nap estve a bég és Barcsay a rendekkel és hadakkal Nyáradtőre érkeztek. De a bég és kapucsi basa erősen éreztették vele, hogy fejedelemségben maradása tőlük függ[3]) s Barcsay, lehet komolyan, lehet azért, hogy még szorosabban magához kösse az ottlevőket, lemondani készült.

---

[1]) L. Törvények és Okiratok VI. b).

[2]) L. Törvények és Okiratok VI. e).

[3]) Még a törökök által okozott károkért is rajta vették meg a kártérítést. Krauss I. 366.

Digitized by Google

E perczben ez komoly veszély lett volna s ő Bethlen János és Haller Gábor közvetítésére, valamint az ottlevő főurak és szászok hűség fogadására tervétől elállott.

Megindúlt az összes tábor s Megyesszéket lepte el. Muzsnára nov. 18-ra Barcsay részleges országgyűlést hirdetett. Itt előadta, hogy miután a kapucsi basa is megjött, intézkedni kell a sarcz behajtásáról; válaszolni Rákóczynak újabb fenyegető leveleire s intézkedni azok iránt a nemesek iránt, kik elszakadtak az országtól. [1])

A dolognak mégis volt annyi eredménye, hogy a be nem hódolt székelyek Petki Istvánnal a táborhoz csatlakoztak. [2])

IV.

Bevégződvén a részgyűlés, Barcsay megindúlt táborával s Segesvárszéket lepte el. Ide érkezett meg Barcsay András, a fejedelem testvére a tatár rabságból s hozta a hírt, hogy nemsokára Kemény János is szabadlábra lesz helyezve. Egy új kapucsi basának megérkezése újabb részgyűlés tartására adott alkalmat. A levél, melyet ez hozott a fővezértől, kemény szavakkal követelte Rákóczy szigorú üldözését. Mindazokat, kik hozzá ragaszkodnak, irá a nagyvezér, ki kell végeztetni; annyi népet küld ezek üldözésére, hogy ha az egész égbolt és a csillagok is leszállanak védelmére, mégis egész nemzetségével ki fogják írthatni.

E rendelet következtében új felhivást intéztek a Rákóczy kezén levő várakba (Szamos-Ujvár, Görgény, Gyalú), hogy adják fel magukat, s decz. 3-án új gyűlést tartottak, melyre a Kizden állomásozó székesfehérvári béget is meghívták. Kérelmet intéztek a fővezérhez, hogy szólítsa fel a Rákóczyval tartó hajdúságot, hogy hódoljon meg, s ha az ezt nem akarná tenni, kényszerítse rá haddal. [3])

---

[1]) Krauss I. 369. l.

[2]) Petki már nov. 1-jéről írt levelet Barcsaynak, melyben tiltakozik az árúló elnevezés ellen s hűségét felajánlá. Levele Orsz. ltár históriai osztály.

[3]) Krauss I. 371—372. ll. a segesvári követet Pauli Jánosnak nevezi, kit az átirat Tamásnak nevez. L. Törvények és Okiratok VII.

Digitized by Google

A tábor állomás-helyén még két hetet töltött, mialatt egymást érték Rákóczy követei s török követek — ez előbbiek szemrehányásokat téve Barcsaynak s az utóbbiak sürgetve őt, hogy induljon el Rákóczy ellen. Dec. 13-kán Lázár Györgyöt, Bors Tamást, Pál János segesvári senatort, Veresmarti Gáspár és Enyedi János ref. lelkészeket Rákóczyhoz küldték, rábirni őt, hogy véglegesen mondjon le: mert ha ezt elmulasztaná, a tatár hadak újabban berontanának az országba -- de e követség útközből visszahivatott.

V.

Dec. 18-án újabban sürgette egy csausz Barcsayt, hogy induljon el, s két nap múlva ő az előhadakat csakugyan útnak indítá. Maga is nemsokára elindúlt Bonczhida felé tartva, hova dec. 24-ére újabb országgyűlést hívott össze.

A dolgoknak ez újabb komoly fordulatát jelenté. Barcsay még mindig remélte, hogy Rákóczyt visszavonulásra birandja s épen ezért, ha szóval élesen harczolt is ellene, de tényleg kimélettel bánt vele. Uradalmait nemcsak nem foglalta le, hanem pusztíttatni sem engedé, sőt elnézte, hogy Fogarasból juhait, gulyáit Magyarországba hajtassa ki.[1]) De Rákóczy épen nem mutatkozott hajlandónak a kibékülésre s Barcsay a bonczhidai gyűlésen ismét felvetette a kérdést, hogy a fejedelemségről le fog mondani. A nyárádtői jelenet ismétlődött: a rendek biztosítására, hogy kitartanak mellette, elállott a lemondási szándéktól.

Azután Rákóczynak újabb leveleit kezdék tárgyalni, melyeket a rendekhez intézett. Egyikben éles hangon kelt ki ezek hitetlensége ellen, gúnyolódva szólt Barcsayról, egy másikban már engesztelékenyebb hangon beszél: az esetre, ha kormányra jut, amnestiát igért, kilátásba helyezte minden privilegiumok megerősítését s kivánságaik teljesítését. Barcsay erre felpattant: ő nem áruló, neki nem kell amnestia: inkább neki, Rákóczynak kellene amnestiát kérni.[2]) Ez értelemben határoztak a rendek is; hosszú, terjedelmes nyi-

[1]) Krauss I. 372.

[2]) Krauss 374.

Digitized by Google

latkozatot készíttettek, melyben vádjait, állításait rendre czáfolák s őt vádolák azzal, hogy az országra hozta e nyomorúságokat.[1]) S egyszersmind követséget is küldtek hozzá: Lázár Györgyöt, Farkas Ferenczet s Walldorf János beszterczei notariust, oly megbizással, hogy igyekezzenek őt visszalépésre birni.[2])

VI.

Rákóczy kiméletlensége Barcsayt vérig bántá. A fejedelemség elfogadásához, a nagy sarcz felvevéséhez férhet szó: nagyravágyása, ambitiója bele játszott a dologba. De Rákóczyt eleddig még kimélte s igyekezett róla minden vészt elfordítni, visszatartá a törökök komolyabb támadásait, a tatárokat feltartá a határszélen s az oláhok beütését meggátolta.[3]) Haller és Bethlen tolták előre, meg a papok. Most már kijött türelméből, s döntő lépésre határozta magát. Még a vásárhelyi országgyűlés elhatározta a török segély igénybevételét Rákóczy ellen s Sebesi Ferenczet ki is nevezte követül a budai basához. Az utasítást számára még ott elkészíté, de dec. végéig nem is gondolt elküldésére s még ekkor is inkább csak azzal a szándékkal, hogy nyomást gyakoroljon Rákóczyra,[4]) ezt a Lázárral folytatandó kiegyezésre hajlandóvá tegye s a török segélyt csak végső esetben vegye igénybe. A tárgyalások megkönnyítése végett azon volt, hogy Rákóczy ne az országgal, hanem csak vele érintkezzék s igyekezett visszatartani, hogy ne irogasson s izengessen folytonosan a rendeknek, hanem csak vele tárgyaljon.[5]) Hasztalan. Rákóczy gyanakodó természete mellett nem bízott benne, hanem tovább is folytatta levél-vitatkozásait egyes főurakkal.[6])

Barcsay ez alatt némi sikert ért el azzal, hogy ügyes hadi csellel Szamosujvárt, Felső-Erdély egy részének kulcsát

---

[1]) L. Törvények és Okiratok VIII.
[2]) L. Krauss 375.
[3]) Krauss 367. és 375. s levelek az Orsz. ltárban.
[4]) L. Törvények és Okiratok IX.
[5]) L. Törvények és Okiratok X. a).
[6]) L. Törvények és Okiratok X. b).

Digitized by Google

hatalmába keríté,[1]) s rendeletet adott ki, hogy a rendek hadra készen siessenek Deés melletti táborába, hol velök tábori országgyűlést is akart tartani. A többszörös követjárásnak — legutolszor Bikk Sándor és Kapi voltak Rákóczynál[2]) — nem volt eredménye s most utolsó kisérletül az összegyűlt rendekből tábori országgyűlést alakítván, ennek nevében jan. 15-én Lázár Györgyöt küldte hozzá teljhatalommal, hogy kisértse meg a kiegyezést.[3]) De alig hogy elutazott Lázár, pár nap múlva rendeletet küldött hozzá, hogy ha a kiegyezés nem sikerül, siessen vissza.[4]) Írt Rákóczynak is élesebb és szemrehányóbb hangon, mint eddig szokott s írt ennek Haller Gábor is.[5])

Épen ebben az időben a tárgyalás Szathmárt Rákóczy és Lázár közt kedvező fordulatot vett. Rákóczy bizonyos feltételek mellett hajlandónak nyilatkozott Váradot és a partiumot kibocsátani kezéből, s midőn erre vonatkozó levelét Lázárnak január 24-ről vette, jan. 27-én a nála táborban levő főurakkal s rendekkel, kikhez még a kiket a közelben megkaphatott, összegyűjtött, felhatalmazást iratott Lázárnak, hogy ezen feltételek mellett vele megkötheti az egyezséget,[6]) s ez értelemben január 27-ről maga is írt neki.[7])

VII.

Lázár a felhatalmazás alapján január 30-án már megkötötte az egyezséget Rákóczyval azon módozatok felett, melyek mellett ez Várad és a partium kézbeadását megengedte, s melyek az 1658-iki áprilisi assecuratoriának[8]) körülirását foglalák magokban.[9]) Másnap egy pótszerződést készítettek

---

[1]) L. Krauss I. 376.
[2]) L. Törvények és Okiratok X. a).
[3]) L. Törvények és Okiratok XI.
[4]) L. Törvények és Okiratok XII.
[5]) L. Törvények és Okiratok XIII. és XIV.
[6]) L. Törvények és Okiratok XVI.
[7]) L. Törvények és Okiratok XV.
[8]) L. Országgyűlési Emlékek XI. 373—377. ll.
[9]) L. Törvények és Okiratok XVII. a).

Digitized by Google

a Rákóczy magántulajdonát képező lőszerek kiszolgáltatása ügyében, [1]) s Lázár azonnal hazaindúlt.

Amint hazaérkezett Lázár, Barcsay azonnal, febr. 3-án, egyetemes országgyűlést hirdetett Beszterczére. [2]) A mellette levő hadakat és rendeket már elébb elbocsátotta s csak a tanácsurak közűl volt nehány nála, kiknek azonban a kiegyezés egyes szavaira nézve aggályaik voltak, melyek leginkább a portai dolgokra vonatkoztak. [3]) Tényleg ezek voltak a legkényesebbek: de még sem olyanok, melyek a szerződés lényegét koczkáztatták volna: azon feltételeket t. i., melyekhez a partium átadása kötve volt. S csakugyan némi levélváltás után megegyeztek abban, hogy az országgal változtatás nélkűl fogja a pontokat Barcsay elfogadtatni. [4])

S így rendezvén a dolgokat, elindúlt Beszterczére az országgyűlésre. Bevonulásával szemkáprázató pompát akart kifejteni, hogy ezzel is hatást gyakoroljon. Febr. 25-én délután érkezett meg lovas-, gyalog hadakkal, kurtányokkal, tatárokkal. Utánuk a beszterczei tanács s polgárok, az udvari hadak, a főurak és nemesek jöttek. Azután a fejedelem kocsin negyed magával, s a kocsi mellett kengyelfutó jancsárokkal. A menetet oláh szemények zárták be.

Febr. 26-án az országgyűlést isteni tisztelet nyitotta meg, melynek végeztével a rendek elhatározák, hogy e napot az úrnak szentelik s nem fogják a tárgyalásokat megkezdeni.

Másnap a fejedelem az országgyűlés elnökévé kinevezte Basa Tamást s erre a tanácskozás megkezdését elhatározák. Elrendelék a névsor felolvasását, követeket küldtek a fejedelemhez üdvözletére s felolvasták a propositiókat: 1. a vasárnapok megünneplendők; 2. a portához a hűség tartassék meg; 3. a váradgyai portus jövedelme a portai sarczra fordíttassék; 4. a régi szabadságok helyreállítása; 5. a portai sarcz behajtása.

Mielőtt ezek tárgyalásába bocsátkoztak volna, elhatározák, hogy Lázár György követjelentését hallgatják meg. Egy

[1]) L. Törvények és Okiratok XVII. b).
[2]) L. Törvények és Okiratok XVIII. a) b).
[3]) L. Törvények és Okiratok XIX.
[4]) L. Törvények és Okiratok XX.

Digitized by Google

pont ezek közül, hogy a Rákóczy ellen a marosvásárhelyi gyűlésen hozott articulus töröltessék el, visszatetszéssel találkozott; de a vitát megszakítá Rákóczy követeinek Kapinak és Ébeninek a rendek közé érkezése.

Febr. 28-án folytatták s bevégezték a pontok tárgyalását: de ha mindenbe megegyeztek is, az utolsónál, a marosvásárhelyi végzés eltörlésénél, többre nem igérték magukat, mint arra, hogy a fejedelemnél törekedni fognak mellette. Egyes nyugtalanabbak felszólalásai mutatták, hogy a hangulat Rákóczyra nézve ellenséges, de Bethlen János elnémította az idő előtt kitörni készülő zavart. Tárgyalni kezdték még az nap a két oláh vajda leveleit, de csak más nap döntöttek felettek, mikor (márcz. 1.) a havasalföldi vajda szövetkezési ajánlatát visszautasították.[1]) Ez napon megválasztották a Rákóczyhoz küldendő követség tagjait is, mely ettől a partiumot volt átveendő.

Miközben e kiegyezési pontokat márcz. 3-án letisztázták s márcz. 4-én aláírták,[2]) egy s más apróbb ügyet — többi közt a khánhoz a tatár rabok kiváltására küldendő követ utasítását — elintéztek. A következő napok tárgyalásai közt legfontosabb a váradi követségnek adott utasítás,[3]) a Rákóczypártiak ügye volt, kik amnestiát sürgettek (azaz a vásárhelyi végzés módosítását). Nem tagadták meg egyenesen, de olyan esküpontokhoz kötötték, melyet azok nem tehettek le. Hogy azonban e pontok végleg még se idegenítsék el őket, azt határozták, hogy 24 óra alatt megkegyelmeztetésök reményében jelenjenek meg az országgyűlésen. Csakugyan márcz. 6-án többen megjelentek s letették az esküt.

Márcz. 7-én a Rhédey Pál temetése miatt nem volt gyűlés. Másnap újra összejöttek; de sok panasz volt a roppant hideg miatt, s még több amiatt, hogy Rákóczyval az alkudozások nem haladnak s a különben is ingerült rendek egész boszúsága Cseffey László az öreg és beteges itélőmester ellen

[1]) Hogy Barcsay miért ellenezte ezt, kifejtette egy a nagyvezérhez később (márcz. 11.) írott levelében. L. Török-Magyarkori Állam-Okmánytár III. 450. l.

[2]) L. Törvények és Okiratok XXI. b).

[3]) L. Törvények és Okiratok XXI. c).

Digitized by Google

fordúlt — kit egyszerűen el akartak hivatalából mozdítni, de ki erről hallani sem akart. Hozzájárult Zarándvármegye ügye, mely, mióta Jenőt elszakasztották tőle, kis darab területté lett s melynek főispánságáról Haller Gábor lemondott. S ez ingerült nap végén mégis jó hangulatot ébresztett egy új indigena, Henrik Benedek nyilatkozata, ki száz tallérrral járúlt a sarczhoz.

Márcz. 10-dikén végre azzal segítettek a nagy hidegen, hogy a gyűlés helyét a nagy templomból az iskola nagytermébe tették át. De a dolgok mind jobban zavarodtak. Az öreg Cseffeyt hivatalából csakugyan elmozdították s helyébe Nadányi Mihályt választották meg. Egy a Rákóczyval folytatott alkudozásokra vonatkozó levél, mely megtagadja a resignatiót azon okból, mert a rendek térítvénye eltér az előlegesen megállapított pontoktól, roppant vihart keltett, melyet még nevelt a törököktől érkezett fenyegetés. Másnap márcz. 11-én maga a fejedelem jött a rendek közé s bemutatta Rákóczynak Lázárhoz írt levelét,[1]) melyben amaz kijelenti, hogy csak azután, ha az előlegesen megállapított pontokat mind megerősítették, fogja a partiumot kezéből kibocsátani. Bemutatta Barcsay a rendeknek a levelet, melyet Lázárnak válaszúl írt Rákóczy levelére,[2]) meghagyván neki, hogy utasításától semmit se térjen el. E levélben czáfolta Barcsay Rákóczy szemrehányásait s kimutatta, hogy minő veszélyeket hárított ő el eddig is az országról. A levél felolvasása után Barcsay egész elkeseredéssel mondá a rendeknek, hogy ő Rákóczy ezen makacsságát nehány kétszínű ember magatartásának tulajdonítja: színnel, mondá, itt vagytok, de szívetek nincs itt. Ő hát lemond a fejedelemségről. Távozása után roppant zaj támadt: kezdtek recriminálni egyes személyek, kivált Mikes Kelemen ellen s a marosvásárhelyi végzés szigorú végrehajtását emlegették, de megállapodásra nem jutottak.

Ez a Mikes Kelemen-féle amnestia a következő napokat is foglalkoztatta: de mindig erős ellenzékre talált. A szászok és a megyék 12-én, 13-án egyátalán nem akartak

[1]) L. Törvények és Okiratok XXI. d).

[2]) L. Törvények és Okiratok XXI. e) f).

Digitized by Google

beleegyezni s csak midőn 14-dikén a fejedelem járt közbe Bethlen János által s maga Mikes bűnbánólag esengett a rendek előtt, adták meg neki az amnestiát. Másik fontos tárgyalása volt ezeknek a napoknak, hogy a fejedelem váradi vicekapitánynyá Ébeni Istvánt nevezte ki, kit a rendek az eddigi szokástól eltérőleg, az ország hűségére is fel akarták esketni s ezért új esküformát készítettek.

Egy egész sereg kérvényt — s ezek közt a toroczkaiaknak földesuraikkal való peres ügyét is — elintéztek. Sok vitára adott alkalmat a tatár rabok, különösen Kemény János ügye, kiért az ország igéretet tett, hogy kezességet fog vállalni, továbbá hogy egyes hazabocsátott rabok nem váltották be igéreteiket, ami nehezítette az ott maradtak ügyét — s midőn Kemény Simon sürgetni kezdte, hogy az igért kezességet vállalják el, erre csak azon feltétel alatt mutatkoztak hajlandónak, ha Kemény János elébb leteszi a homagiumot.

Márcz. 15-én a postálkodás ügyét kezdték tárgyalni, melyre a szászok adtak be indítványt. Éles vita támadt, de végre is a Ladányi által indítványozott megszorításokat elfogadták [1]) s törvényt hoztak azok ellen, kik magok kiszabadulván a tatár rabságból, kezeseik helyzetét rosszabbá tették azáltal, hogy a váltságdíjt nem fizették le. [2]) Ez nap a fejedelem írt Lázárnak, hogy ha a tárgyalásokkal nem halad, jöjjön vissza. [3]) Márcz. 18-án ismét szóba került a részek ügye. Lázártól levél jött, hogy Rákóczy követeléseitől nem akar elállani, [4]) az eredeti szövegezésen történt módosításokat mellőztetni kivánja. A rendek nem voltak hajlandók engedni, s Barcsay újabban meghagyta Lázárnak, hogy utasításától el ne álljon. Azután a fejedelmi propositiók alapján a törvények alkotására tértek át a rendek, s elhatározták a vasárnap megünneplését és az istenkáromlók megbüntetését. [5]) A portuson való sókereskedés s azok összes jövedelme két esz-

[1]) L. A Törvények II. articulusát XXI. m).
[2]) L. Ugyanott a III. articulust.
[3]) L. Törvények és Okiratok XXI. h).
[4]) L. Törvények és Okiratok XXI. g).
[5]) Az I. articulus.

Digitized by Google

tendőre a porta contentatiójára fog fordíttatni.[1]) E megszerkesztett articulusok jóváhagyás végett a fejedelem elé terjesztetnek.

De a fejedelem nem fogadta el a rendek által szerkesztett fogalmazást: »így akarjuk s emellől nem is recedálunk«, izente vissza nekik. De hisz ez alkotmányellenes dolog, kiabálták a rendek a márcz. 20-diki ülésben s Bethlent és Zólyomyt a fejedelemhez küldték, de eredmény nélkül: egyik fél sem akart engedni. A rendek jobbnak látták, egyelőre pihenni hagyni a dolgot s ebéd után az időközben érkezett török leveleket vették elé, melyek mind fenyegetőbben hangzottak. A török sarcz fedezése felett keletkezett vitánál a czellérekkel kötött szerződés került szóba. Miféle szerződés? kérdezték a rendek Járai Mihálytól, a fiscalis jószágok számvevőjétől. Ez a dologról nem akart semmit tudni: hijában faggatták a rendek. Erre Sárpataki, a közügyigazgató compulsorium mandatumot kézbesít neki: »Uram, ha nem akarsz jőni, ihol parancsolattal hívom Kegyelmedet: hütöd szerint mond meg úgy, ahogy tudod.« A tagadás többé nem használt s be kellett vallani a cellerista-szerződés hat pontját. A cellerista-társaság a sóbányák mívelésére alakult szövetkezet volt, melynek tagjai a költségek fedezésére bizonyos összeget előlegeztek: kik most két évre kiváltságot nyertek,[2]) a kősó koczka árát a fejedelem 12 denárban állapítván meg.

Másnap (márcz. 21.) ismét folytatták a propositiók feletti vitákat s többi közt a szökött jobbágyok sorsáról döntöttek.[3]) Nagy lárma támadt az évi adó kivetése felett, de eldöntetlen maradt. Márcz. 22-én megjött a fejedelem izenete a szökött jobbágyokra vonatkozó articulusról s ismét szóba került a tatár rabok dolga, melyre vonatkozólag határozatba ment, hogy mielőtt kiváltatnának, tegyék le a hűség esküjét. Márcz. 23-án felolvasták a Rákóczyhoz küldött követek jelentését s panaszát, hogy a resignatióról nem akar hallani Rákóczy, míg kivánatai ki nem elégíttetnek. Ez a levél sok vi-

[1]) A VI. articulus.
[2]) L. a VI. articulust.
[3]) L. a IV. articulust.

Digitized by Google

tára adott alkalmat, kivált midőn kapcsolatban vele az újabb portai levelek is tárgyalás alá kerültek. Rákóczyval szemben semmit sem akartak engedni s a fejedelem is a követeket ez értelemben utasította.[1]) A nap többi része a portáról érkezett újabb jelentések felolvasásával telt el. Márczius 24-kén ismét elővették a lázadóknak adandó amnestia ügyét s a fejedelem közvetítésére belenyugodtak abba, hogy személyes megjelenésük után megkapják az amnestiát. De Várad ügye s a törökök fenyegetése még mindig aggasztotta a rendeket, azonban engedékenységre nem voltak hajlandók. Bethlen János ekkor figyelmeztette a rendeket a fenyegető veszélyekre s indítványára elhatározták, hogy ha megindúl a nagyvezér, ünnepélyes követséggel fogják felkeresni s kérni, hogy az országot kimélje, továbbá, hogy ünnepélyes tiltakozást fognak készíttetni, melyben kifejtik, hogy Várad elveszésének nem ők lesznek okai — hanem Rákóczy.

De a rendek siettek hazafelé s egy sereg apró ügyet letárgyaltak. Többi közt Dávid János ellen emeltek panaszt, sőt ezt fogva el is hozták a gyűlés elé, azzal vádolván, hogy ki akart Fogarasból Oláhországba szökni. Dávid tagadta az ellene emelt vádakat s nemesi előjogaira hivatkozva, tiltakozott az elfogatás ellen. Kemény Jánosnak különben is kedves embere levén, jónak látták ügyét elejteni. Ezután felolvasták a megrendelt protestatio s a nádornak és több magyarországi uraknak írt levelek időközben elkészült szövegét.[2])

Másnap (márcz. 25.) apróbb ügyek után felolvasták az articulusok közűl a nyolcz elsőt.[3]) Azután Virginás István állott fel s panaszkodott, hogy a folytonos fegyverben létel végleg kimeríti őket — de elhallgattatták: nem jó azt in publico kimondani, majd elintézi a fejedelem. Délután Lázár egy újabb jelentése került szőnyegre: hogy a resignatio nem halad, ha Rákóczy követeléseit nem teljesítik. Örömmel értesültek a rendek a fejedelem azon elhatározásáról, hogy maga is el fog menni a nagyvezér elé s háláúl Dévát a fejedelem

[1]) L. Törvények és Okiratok XXI. i).
[2]) L. Törvények és Okiratok XXI. l)., Szalárdy 431.
[3]) L. az articulusokat u. o. m).

Digitized by Google

nejének, Szalánczy Erzsébetnek adományozták s biztosították mind azokat, kik a fejedelmet ez útra elkisérik, hogy családjaik nem fognak megszomoríttatni. Sok vitára adott alkalmat az adó megszavazása: végre portánként 15 forintban állapodtak meg.

A tárgyalások utolsó napja márcz. 26-a volt. Bethlen János a fejedelem nevében jelenté, hogy a 15 frt adó aligha fogja az ország szükségeit fedezhetni: a haza a rendeké, viseljenek rá gondot. S megmutatta a nagyvezér fenyegető levelét. Mit volt tenni a rendeknek? felemelték a portai adót 20 frtra s miután a törvények szövegezését elfogadták [1]) s elbucsúztak a fejedelemtől, eloszlottak. A fejedelem még az nap írt a Rákóczyhoz küldött követeknek, hogy ha a partium kézhez vétele nem mehet véghez, jőjjenek haza. [2])

VIII.

Barcsay egymásra kapta a leveleket a különböző török hatóságoktól, hogy az adót sietve küldje be s tegyen jelentést a Részek kézhezvételéről. Ő is Beszterczéről s elutazása után Szamosujvárról egymásra írta a parancsokat Lázárnak, hogy siettesse az ügy lebonyolítását vagy haladéktalanúl jőjjön haza. [3]) De Lázár tapintata, eszélyessége oda vitte a dolgot, hogy Rákóczy végre rászánta magát a resignatióra. Ujvároson márcz. 30-án a biztosok kiállították a térítvényt, hogy senkinek a váradiak közűl a vár kézhez vétele után nem lesz bántódása. [4]) Ápr. 3-án már tudta az eredményt Barcsay s a legszükségesb teendőkre nézve utasítá a biztosokat, s tudatta velök, hogy azokat a kiváltságokat, melyek Rhédey fejedelemségeig keltek, meg fogja tartani, de ettől az időtől fogva a zsoldhátralékokat nem fizeti. [5]) Sietett is mind a portával, mind a Magyarországon levő basákkal közölni a hírt, ezzel gondolván elháríthatni a készülőben levő fergeteget. De ennek

[1]) L. Törvények és Okiratok XXI. m).
[2]) L. Törvények és Okiratok XXI. k).
[3]) L. Törvények és Okiratok XXII.
[4]) L. Törvények és Okiratok XXIII.
[5]) L. Törvények és Okiratok XXIV.

Digitized by Google

daczára megnyugtató hírt nem kapott: egyik bizalmas embere értesíté, hogy az oláh vajdák ellene dolgoznak, aztán hírét vette, hogy főkövetségét, Bánffy Zsigmondot és társait a jedikulába zárták, minthogy átalán a portán azzal gyanusítják, hogy titokban Rákóczyval egyet ért. [1])

Részint ezek miatt, részint pedig, mert a beszterczei országgyűlésen megigérte, Szász-Sebesre máj. 24-re egyetemes országgyűlést hirdetett, [2]) hogy megorvosolják az ország »szabadságiban való megbántódását«, valójában, hogy a Rákóczy-pártiak ellen komolyabb rendszabályokhoz nyúljanak.

Az első nap (máj. 24.) a megjelenésre volt szentelve: de 25-én már hozzáfogtak a tárgyalásokhoz. A névsor olvasása után, mely nem folyt le egész símán, s a fejedelem üdvözlése után bemutattattak a fejedelmi előterjesztések. [3]) Ennek tizenegy pontján kivűl, melyeket csak részben olvastak fel, volt három, mely nem állott azokban: 1. lehet-e azokat a Rákóczy-javakat, melyek bevallás által másra ruháztattak, lefoglalni? 2. elegendő-e arra a fejedelmi engedély, hogy valaki Rákóczyhoz átmehessen? 3. lehet-e azok javát lefoglalni, kik maguktól mentek át Rákóczyhoz? E három pont nyilt szakítás volt az eddig követett eljárással: most a Részek átadása után nem látszott szükségesnek Rákóczyt kimélni. De a rendek még nem bocsátkoztak be a tárgyalásba; elébb a Magyarországból jött követek kihallgatásán akartak túlesni, nehogy ezek közül valaki a tárgyalások menetéről értesülést szerezhessen.

Máj. 27. és 28-a a fejedelmi előterjesztések és az időközben érkezett levelek felolvasásával telt el: s ezek közt volt az utóbbi napon Wesselényi Ferencz válasza a hozzá küldött s Erdély ártatlanságát igazoló levélre. [4]) Máj. 29-én megválasztották az exactorokat az Ugron által beadott számadás megvizsgálására. Elfogadták a Lorántfy Zsuzsánna köve-

[1]) L. Törvények és Okiratok XXV.

[2]) L. Törvények és Okiratok XXVI.

[3]) L. Törvények és Okiratok XXVIII. a).

[4]) L. Törvények és Okiratok XXVII. Úgy látszik, hogy Csáky válaszát, mely pedig hasonlag a rendeknek szólt, nem olvasták fel. Vagy talán is nem kapták meg?

Digitized by Google

teit is: de az ő és a Báthory Zsófia leveleit visszavetették, mert »a mi Erdélyországunk hűséges rendeinek« voltak czímezve. Máj. 30-án válaszoltak Wesselényinek a rendekhez intézett feleletére, s pontonként czáfolták szemrehányásait.[1] Máj. 31-én az új budai basa Szejdi Achmed leveleit olvasák, de a pünkösdi ünnepekre való előkészület miatt a gyűlést elhalaszták. Jún. 1-én pünkösdöt ünnepelték s az isteni tiszteletek bevégzése után elhatározták, hogy a budai vezérnek mennél elébb válaszoljanak s a váradi főkapitányt válaszszák meg. Másnap, jún. 2-án már fel is eskették Haller Gábort s cancellárrá megválaszták Bethlen Jánost, ki aztán másnap (jún. 3-án) le is tette az esküt. Az e napi tanácskozást egy, a Rákóczy-pártiak ellen hozott törvénynyel kezdék meg, melylyel az ő párthíveinek az országba-járást teljesen eltilták s ez articulusnak pátens alakjában kihirdetését elhatározák, egy bizottságot küldvén ki a szövegezésre, meghagyván ennek, hogy másnap korán reggel[2] a fejedelmi palotában a tanácsurakkal együtt megjelenjen. Híre járt, hogy Kemény Ferencz a tatár khánnál atyja számára a fejedelemséget sürgeti: elhatározták vád alá helyezését. A bizottság, mely Ugron Gábor számadását a porta contentatiójára ez ideig befolyt adókról[3] megvizsgálta, jelentésével hasonlag ez nap készült el. Jún. 4-én helybenhagyták a Rákóczy-pártiak ellen alkotott pátens szövegét, Ébenit a váradi kapitányságból visszahívták s elhatározták, hogy a fejváltság díja a portai sarczhoz csatoltassék. Aztán bizottságot küldtek ki, mely számba vegye, hogy a taxa szigorú behajtásából mekkora összeget lehetne összehozni?

Jún. 5-én Ébeni helyére Balogh Mátét választák meg váradi alkapitánynyá s tanácsurakká, a fejedelem ajánlatára, Kapi Györgyöt és Ébeni Ferenczet, kik jún. 6-án le is tették az esküt. Ez nap került szóba az országos pecsétek ügye s elhatározák: hogy miután nagy fogyatkozással látják, hogy bizonyos pecsétjük nincs, négy pecsétet készítsenek a három

[1] L. Törvények és Okiratok XXVIII. b).
[2] L. Törvények és Okiratok XXVIII. c).
[3] L. Törvények és Okiratok XXVIII. d) e).

Digitized by Google

nemzet s a Részek számára.[1]) Ez nap hallgatták ki a magyarországi praedicatorok küldötteit is, kik kijelentették, hogy a sarczhoz szívesen járulnak, de a fejedelmet nem ismerik el uroknak, — azonban, most a fejedelem távolléte miatt választ nem adtak nekik. Még magánosok ügyeit igazították. Jún. 7-én ismét az országos pecsét ügye, jelesül, hogy kik legyenek őrizésökkel megbízva, került szőnyegre s elhatározák, hogy azokkal csak országgyűlések alkalmával éljenek. Ez nap olvasták fel a portai követeknek jedikulából írt levelét, melyben ezek figyelmeztetik a rendeket, hogy ha megmaradásukat óhajtják, siessenek a sarcz összegyűjtésével, s ez ügyben Reninger Simonnak, a császár portai követének egy levelét is felolvasták. Másnap roppant zaj közt követelték az országgyűlés bezárását s kimondták, hogy minden magánügyet a jövő gyűlésre halasztanak. De jún. 9-én az új cancellár s Rhédey László közlék a fejedelem izenetét, hogy várják be a budai vezérbasához küldött követ jelentését, mert nem tudják, nem kellend-e táborba szállani? de ha mégis az eloszlást elhatároznák, válaszszanak egy teljhatalommal ellátott delegatiót. Erre aztán elhallgattak. Megelőzőleg Bethlen János felszólalására elhatározák, hogy cancellárrá választását törvénybe igtatják, nehogy utóbb, Mikes cancellársága miatt, érvényessége kétségbe vonassék. A tiszántúli papok követeinek kijelenték, hogy a homagium letétele alól nem mentik fel őket. Lorántfy Zsuzsánna követeinek a tagadó választ csak élőszóval adták ki: mondják el asszonyuknak, a mit itt láttak. Nehezen lebonyolítható ügy volt a karánsebesieké, kiknek birtoka a törökök kezébe esett s kik ezért kárpótlást kértek: Thordán mutattak ki nekik helyet letelepedésre. Az enyedieknek Rákóczytól adott kiváltságát, hogy a fejedelem sze-

[1]) Ezen pecsét-szétosztás igen érdekes disputatiókra adott alkalmat a század első s a múlt század második felében élt tudósok között. Szegedi, Felmer, Seiverth, Horváth István, Schlötzer hypothesiekre vonatkozólag l. a Nemzeti Társalkodó 1833-ik évi folyamában II. félév 81. s köv. ll., 145. s köv. ll. (gróf Kemény József). Végre 1838-ban Bedeus írt egy behatóbb tanúlmányt: Die Wappen und Siegel der Fürsten von Siebenbürgen. Hermannstadt, 1838.

Digitized by Google

mélye mellett katonáskodjanak, megerősítették. Még ez nap választottak a fejedelmi táblához négy birót.

Jún. 10-én peres ügyeket intéztek el, 11-én különböző kisebb fontosságú dolgokat tárgyaltak. 12-én Bethlen a cancellár a fejedelemnek azzal az izenetével lepte meg a rendeket, hogy a viski törvényeket, mint amelynek bevezetése Lengyelországot sérti, töröljék el: a mi meg is történt. Tényleg ennek a czikknek éle Rákóczy ellen volt intézve. Ezután Kemény János és Kornis Ferencz váltságdíja került szóba s ezzel kapcsolatban olvasták a tatár khán levelét, hogy ő Keményt és Kornist Tergovistyára küldi: a sarcznak az ország által elvállalt részét küldjék oda. Több apró ügyön kivül 5 forint adót szavaztak meg portánként.[1]) A következő napokon apróbb ügyeket intéztek el — többi közt kinevezték a biztosokat, Kemény és Kornis sarczának beszedésére. Végre jún. 15-én elolvasták a megszerkesztett törvényczikkeket,[2]) s azokat helybenhagyák.[3]) A fejedelem megtartotta végső számadását Ugronnal, az exactorral[4]) s a felmentvényt megadta neki.[5]) S ezzel ez az országgyűlés, melyen egészen Bethlen János vitte a vezérszerepet, a későbbi bajoknak főforrása, véget ért.

IX.

A szász-sebesi országgyűlés egész éle Rákóczy ellen volt intézve. Mióta ez Váradot s a Részeket kiereszté kezéből, Barcsay annyi kiméletet sem tartott szükségesnek, mennyivel előbb viseltetett iránta — sőt az ott alkotott törvényekkel a leghatározottabban s legkiméletlenebbül fordúlt ellene. Bethlen János cancellárrá tétele, Rákóczy embereinek üldözése, a jún. 3-diki pátens (XI. cz.), a viski törvények felfüggesztése (XXIII.), a Rákóczy-féle donatiók eltörlése előjelei voltak az ellenséges föllépésnek, s mutatták, hogy Barcsay csak az alkalmas perczet várja, hogy erdélyi jószágaira rá tegye kezét.

---

[1]) V. ö. Krauss naplójával 351. l.
[2]) L. Törvények és Okiratok XXVIII. l).
[3]) L. Törvények és Okiratok XXVIII. m).
[4]) L. Törvények és Okiratok XXVIII. h) i).
[5]) L. Törvények és Okiratok XXVIII. f) g) k) és XXXII. sz.

Digitized by Google

Mi még jobban meggyőzte Rákóczyt az ellenséges indulatról, az volt, hogy titokban értesült, hogy Barcsay a császárnál azon munkál, hogy ez a két, Rákóczy kezén levő megyét, Szathmárt és Szabolcsot, vegye vissza — mert különben a török haddal fogja megtámadni, másfelől pedig Barcsay megigérte a császárnak, hogy a katholikusokat régi jogaikba s püspökségükbe visszahelyhezi. [1])

Hogy Barcsay a török által keményen volt szorongatva, hogy a portáról minden alkalommal sürgetőbben követelték az adó és sarczrészlet lefizetését, az kétségtelen. Egy ez ügyben hozzáérkezett levele a követség egyik tagjának a nagyszebeni királybirónak s a portai követek jelentése [2]) arra indíták, hogy júl. 18-ára Fejérvárra részleges országgyűlést hívjon össze. [3]) A gyűlésre, természetesen, csak a kéznél levő vagy a közel levő helységekben tartózkodó főurak s követek jöhettek el. A gyűlésen egy csausz is jelen volt, ki a fővezértől hozott levelet. A választ e levélre a rendek elkészítették. [3])

Másfelől is veszedelem fenyegette Erdélyt. Rákóczy épen nem volt hajlandó békén tűrni a rajta elkövetett sérelmeket: az ellene hozott articulusokat, jószágai elfoglalását, levele felbontatlan visszaküldését s egy manifestumot bocsátott ki, melyben a békefeltételek megszegését s az ország hite felforgatását vetette szemükre. [4]) A válasz e pátensre — valószinűleg Nadányi tollából — igen élesen hangzott: Erdély összes szenvedéseért Rákóczyt tette felelőssé s még atyja és öreg atyja emlékét sem kimélte. [5]) Ezenkivül még »pasquilusokat kezdének irogatni Rákóczy fejedelem és mellette levő hazafiai ellen.« [6])

---

[1]) L. Törvények és Okiratok XXIX. Rákóczy Rhédeyt tudósítja 1659. júl. 19-én írt levelével Buday küldetéséről, találkozásáról Ratholddal.

[2]) L. Törvények és Okiratok XXXI. Lucs levele Török-Magyarkori Államokmánytár III. 452. s köv. ll.

[3]) Krauss Krónikája I. 381. l.

[4]) Szalárdy 442.

[5]) L. Törvények és Okiratok XXXIII.

[6]) Horváth Kozma Naplója 57. l. Thaly Kálmán Tört. Kalászok.

Digitized by Google

X.

Rákóczy meg volt győződve, hogy azok a támadások, rágalmak, a gúny és kiméletlenség, mely a manifestumokban s pasquilokban nyilatkoztak, csak előhírnökei komolyabb természetű támadásoknak. Barcsay követsége a császárhoz, melynek nem volt más czélja, mint ezt rávenni, hogy őt két magyarországi megyéjéből zavarja ki, nyilván mutatta, hogy török támadást is várhat nyakára. Ezt megelőzendő, Rákóczy megigérte a császárnak, hogy a két megyében levő váraiba befogadja a császári őrséget;[1]) az oláh vajdával, Mihnevel, alkudozást kezdett, hogy kössen vele szövetséget, a császárnál lépéseket tett, hogy engedje meg, hogy saját védelmére csapatokat gyűjthessen: s maga is fegyverkezni kezdett. Amint hada együtt volt, átlépte a Tiszát, hogy Váradot s a partiumot visszafoglalja s júl. 20-án kiadta manifestumát, hogy nem fog Erdély ellen fordúlni, hacsak személyesen nem bántják.[2])

Most Barcsay is komolyan a készülődésekhez fogott s aug. 20-ára a Keresztesmezejére tábori országgyűlést hirdetett. Rákóczy már ekkor készült támadásra. Aug. 15-éről Majtényi táborából manifestumot intézett Erdély rendeihez, melyben czáfolta ellenfele vádaskodásait s bizonyítékúl Barcsay Ákos, Haller Gábor és Basa Tamás censuráját a lengyelországi háborúról egész terjedelmükben beigtatta,[3]) s egyúttal megtette az előkészületeket, hogy amint Barcsay a táborba száll, ő is azonnal előnyomúlhasson Várad és a Részek visszafoglalására. A manifestumot pedig külön követséggel küldte Erdélybe a keresztesmezei táborba.

De a rendek csak lassan gyülekeztek a keresztesmezei térre. Aug. 19-én kezdték kimérni a tábor helyét s 20-án is a szászokon kivűl alig jött meg valaki. 21-én már jöttek a székelyek s megyék, s Lázár György, az elnök, 22-én felhívta a rendeket, hogy gyűljenek össze Zólyomi Miklós sátorá-

---

[1]) Okmánytár II. Rákóczy György diplomácziai összeköttetéseihez 652. l.

[2]) L. Törvények és Okiratok XXXIV.

[3]) L. Törvények és Okiratok XXXV.

Digitized by Google

ban. Csakugyan összejöttek s Bethlen János a cancellár bemutatván a fejedelmi propositiókat,[1]) egyúttal élőszóval közölte a fejedelmi izenetet. Czirkáló emberei elfogták Rákóczy egy emberét, ki levelet hozott az országhoz — de a fejedelemhez semmi követséget. Hát határozzanak a rendek, felbontják-e a levelet vagy sem — s ezt annyival szükségesebb tudni, mert holnapra várja Keményt. A rendeknek kedvök lett volna felbontatni a levelet s kihallgatni a követet: de Barcsay ezt minden áron meg akarta gátolni. Hogy időhaladékot nyerjen, elrendelte, hogy mindenik nemzet külön tanácskozzék e tárgyról, s hogy a rendeket Rákóczy ellen hangolja, kihallgattatott egy pár, Rákóczy fogságából visszakerült nemest. 23-án magához hivatta a főbb székelyeket s őket külön informálta, felolvastatta a vezéreknek s portai követeinek leveleit, melyek a sarcz beszolgáltatását sürgették, a gyengébbeket mindenféle híresztgetésekkel ijesztette s panaszkodott, hogy a közrend nem volna olyan makacs, ha a főurak közt nem volnának bujtogatók. A dolog vége az lett, hogy a rendek kijelentették Rákóczy követeinek, hogy nem hallgatják meg őket, a levelet nem bontják fel,[2]) térjenek hát vissza s mondják meg uroknak, hogy ne írjon, ne izenjen nekik semmit.

Alig hogy ezzel végeztek, aug. 25-én jött a hír, hogy Rákóczy katonái Gorbón felverték Barcsay előőrseit. Össze is gyűltek azonnal a rendek s ezt az ellenségeskedés nyilvánságos megkezdésének vették. Fel is vetette a fejedelem a kérdést, hogy nyilatkozzanak a rendek, hogy az ország megmaradását a Rákóczyhoz csatlakozásban, vagy a török porta melletti hűségben akarják feltalálni? Természetes, hogy az utolsó mellett döntöttek, s így határozatba ment, hogy írjanak a szultánnak, hogy miután Rákóczy beütése miatt nem képesek a sarczot összeteremteni, legyen türelemmel, a porta küldjön nekik segélycsapatokat s a két oláh vajdát is küldje segélyükre; aztán írnak a császárnak s ezt megkérik, hogy Rákóczytól foglalja vissza a két megyét, különben ha valami veszedelem származnék a dologból, őket ne okolja. Hasonló

[1]) L. Törvények és Okiratok XXXVI. a).

[2]) Ez a XXXV. sz. a. közlött manifestum.

Digitized by Google

értelemben irtak a magyarországi rendeknek is. A három levél szövegét aug. 26-án helyben hagyták. Azután a fejedelem jött a rendek közé s felvetette a kérdést: nyilatkozzék az ország, kiván-e az elébbi fejedelemhez átállani? ez esetre ő maga is kész hozzá menni s kezet nyújtani neki, vagy pedig, meg akar-e a porta hűségében maradni? ez esetben az előbbi fejedelem hadai ellen kell menniök. Ez utóbbit fogadták el. Azután felolvasták Rákóczynak júl. 20-án kiadott s a mégyékhez intézett patensét.[1]) Minthogy pedig a portára küldendő követséggel múlhatlanúl sarcz-részletet is kellend beküldeni: új adóról tanácskoztak, melyre vonatkozólag az az indítvány tétetett, hogy a jobbágyos urak minden jobbágy után egy-egy tallért, a többiek pedig fejenként egy-egy tallért fizessenek — de megállapodásra nem juttottak. Ez nap estve Kemény János a táborba érkezett, s éjfélig tanácskozott Barcsayval.

Aug. 27-én megint előjött az adó-ügye. A fejedelem összehivatta a rendeket, hogy közölje velek azt a levelet, melyet egy csausz hozott a budai vezértől, — ez a levél pedig azt a kérdést intézte a rendekhez, hogy a sarczból mennyit szedtek be? Ennek hatása alatt kellett volna az egy talléros személyes adót megszavazni: de ettől nagyon idegenkedtek az erdélyiek, nehogy az adófizetők száma nyilvánságossá legyen — inkább akarták a porták száma szerénti kivetést. S nem is tudtak megállapodásra jutni.

Aug. 28-án híre jött, hogy Rákóczy hadai már Perecsenig nyomultak s a merre jön, az embereket mind esketi hűségére. Ennek hatása alatt pecsételték le a budai vezérnek adott választ a három nemzet három pecsétjével, s hogy emiatt félreértés ne támadjon a portán, megmagyarázták a csausznak, hogy ezentúl nem az egyesek pecsétjeivel, hanem csak ezzel a hárommal fogják a leveleket ellátni — tapasztalván, hogy az egyes főurak által való pecsétléssel sok visszaélés történt. Ez nap Mihne havasalföldi vajdától követ érkezett a fejedelemhez — s a másnapi, aug. 29-iki, az úgynevezett puszta várban tartott tanácskozás tárgyát e követség ügye

[1]) L. Törvények és Okiratok XXXIV.

Digitized by Google

tette. Magok a tanácsurak is ott voltak s jelenték, hogy Mihne azért küldte követeit, hogy a fejedelmet szövetségkötéssel kinálja meg. Kemény János is beszélt vele s a szövetkezést maga is ajánlja. Óhajtja Mihne hogy a három nemzet részéről három követ küldessék hozzá — ő is három kezest fog küldeni. Ezután felolvasták az instructio, credentionalis s a szövetkezés terveit — s helyben is hagyták. Követekül Nadányi, Lázár István s egy brassai jelöltettek ki. Ezután a porta contentatiójára vonatkozó adó jött szóba, mely felett már egy hét óta folyt a vitatkozás. Most szavazással döntötték el a dolgot: fejenként fizessen minden honpolgár, a jobbágyos nemesek kivételével. A szászoknál némelyek a vagyonaránylagos fizetést akarták behozni — de az ezek heves ellenzésén megbukott. A már elkészült articulusból Nadányi, az itélőmester kihuzta e sérelmes pontot. E személyes adózásra a székelyek is nehezen voltak rávehetők: s csak Petki István tapintatos közbelépésére fogadták el. Egy pár apróbb ügy elintézése után a rendek eloszlottak.

Aug. 30-án korán reggel hír jött a fejedelemhez, hogy Rákóczy Kolozsvárt már lövetéssel fenyegeti, ha kaput nem tár előtte, maga már a Meszes tetején van s estére Gyaluban akar lenni. A hir igaz volt: a fejedelem a Mihnének szóló leveleket gyorsan megpecsételtetvén, felszedette a sátrakat, a polgárokat haza bocsátotta, intvén őket, hogy otthon várják be a török és oláh segélyt, s maga is megindúlt a táborral [1]) Déva felé, honnan az út nyitva állott a törökhöz.

XI.

A császár nem minden aggodalom nélkül látta a két fél készülődését s intézkedett is, hogy Rákóczyt Erdély megtámadásától s Barcsayt a Rákóczy ellen foganatba vett erőszakos rendszabályoktól visszatartsa. [2]) Már késő volt. Mikor Barcsay Rákóczy közeledtének hírére táborából a tatár rabságból kiszabadúlt Keményt Rákóczyhoz küldte oly megbízással, hogy ez állítsa köztök helyre a békét, Kemény Rákó-

[1]) Lásd Törvények és Okiratok XXXVI. b). V. ö. Krauss krónikája 385. l.

[2]) L. Törvények és Okiratok XXVII. a) b) c).

Digitized by Google

czyval Zsúknál találkozott [1]) s ez bizonyos feltételek mellett késznek nyilatkozott az országból kivinni hadait. De Barcsay anélkűl, hogy Keményt visszavárta volna, feloszlatta a tábort s maga hadaival megindúlt Déva felé. Útközben szentmihályi táborából ismét elküldte Keményt Rákóczyhoz, de maga lejebb húzódott. Rákóczy még ekkor sem volt] idegen a tracta folytatásától s Barcsay is hajlandónak mutatkozott, hogy személyesen elmegy hozzá. E czélból Bethlen Jánost küldte hozzá, a ki átvette a menedék-levelét Rákóczytól s el is vitte Dévára Barcsayhoz. De Barcsay innen nem Rákóczyhoz ment, hanem Tömösvárra a törökök közé. [2])

Rákóczy hadaival mind lejebb nyomúlt, egész Fejérvárig — hol valóban szomorú látvány várt rá: a feldúlt palota, országház, fejedelmi nagy templom, a kifosztott sírok, s azok közt atyjáé, testvéreé. [3]) Nem sokáig maradt e szomorú helyen. Átkelt a Maroson s szept. 8-áról Szász-Sebesről szept. 24-re Maros-Vásárhelyre egyetemes országgyűlést hirdetett. [4]) E meghívóra Barcsay választ küldött az erdélyi törvényhatóságokhoz, melyben elmondá Temesvár alá menetelének okait. Isten különös sugallata volt ez, hogy ily módon elháríthatta a gyanút az erdélyiek fejéről, mintha Rákóczyval összejátszanának — de intette őket, hogy, ha csak a végső veszedelmet nem akarják magukra vonni, maradjanak meg a porta hűségében. [5])

Barcsaynak s Bethlen Jánosnak ez eljárása, hogy az alkudozást oly hirtelen szakították félbe, megdöbbenté Rákóczyt. Látta, hogy neki is erélyes eszközökhöz kell nyúlnia: a két Oláhországgal való szövetségre gondolt. Tudta, hogy Mihnevel, a havasalföldi vajdával, Barcsay is próbált szövetkezni, de hozzá küldött követei útközben Brassóban hírét hallván, hogy Mihne a nála levő s a szomszéd helységekben elhelyezett törököket levágatta és maga is táborba szállott, —

---

[1]) Krauss II. k. 3. l.

[2]) L. Törvények és Okiratok XXXVII. d). V. ö. XL. Kemény jelentésével a mvásárhelyi gyűlésen.

[3]) L. Törvények és Okiratok XXXVIII.

[4]) L. Törvények és Okiratok XXXIX.

[5]) Krauss II. 5.

Digitized by Google

visszafordultak.[1]) S valóban, Mihne maga fordúlt Rákóczyhoz követei által, s a találkozás Balásfalván volt.[2])

De a rendek csak lassan gyülekeztek s teljesen készületlenek voltak arra nézve, hogy mi fog történni. Rákóczy kész kiegyezési tervezettel akart előttök fellépni, s a helyett teljes szakadásról kelle jelentést tétetnie. Az első érdemleges gyűlés szept. 26-án volt: itt Kemény János tett jelentést a Barcsayval folytatott tárgyalások bukásáról. Ennek végeztével Mikes Mihály, a Rákóczy korlátnoka, jött be a rendek közé, elfoglalta az elnöki széket s felolvasta kinevezési okmányát. Azután egy hosszabb beszéddel ecsetelte a dolgok állását, az ország hanyatlását Barcsay alatt, melyek őt érdemetlenné tették, hogy a fejedelemség tovább is nála hagyassék. Épen ezért Rákóczy egyszerűen visszaveszi a fejedelemséget, új electiot azonban nem kiván, mert a rendek hitét ő mindig fentartotta, offerálván azoknak, kik hozzá hívek maradnak, kegyelmességet. Mielőtt azonban efölött tanácskoznának, óhajtja felolvastatni Barcsay és Haller Gábor censuráját a lengyelországi expeditióról,[3]) hogy tűnjék ki azon állításuk tarthatatlansága, mintha ők nem javalták volna ama hadjáratot. Ez megtörténvén, kihallgatták Barcsay portai kapitihájának postáját Tatár Jánost, kitől a kapitiha szóval izente a rendeknek, hogy Rákóczy alatt sorakozzanak. Most Mikes felszólította a rendeket szavazásra, elhagyván maga a templomot,

[1]) Krauss II. 1. és 6. ll. Kornis levele Rákóczyhoz Tergovistból 1659. szept. 19. II. Rákóczy György diplomácziai összeköttetései 653. l. Hurmuzaky Fragmente zur Geschichte der Rumänen. III. 248. l.

[2]) Krauss II. 8. l.

[3]) L. Törvények és Okiratok XXXVI. Horváth Kozma azt irja (Thaly: Tört. Kalászok 61-ik l.): »Volt ilyen tractája Rákóczy fejedelemnek Kemény Jánossal: minthogy őtet a porta semmiképen nem akarja szenvedni a fejedelemségben s Barcsay Ákos is bement a törökök közé, conditiók alatt Rákóczy György Kemény Jánost promoveálja az erdélyi fejedelemségre, s ugyan e végett convocaltatta az erdélyi hazafiait s statusit Marosvásárhelyre; úgy is volt ez tudva a belső embereknél s még Kemény Simon uramnál is. Azonban magok tudhatták közelb okait a változásnak — mindazáltal némely emberek Rákóczy fejedelem mellett lévén, Kemény János nem jóakarói irigyelvén az ő előmenetelét, azonban Rákóczy fejedelem is inkább szeretvén magát másnál s nem akarván más ember kebelébe eperjet szedni, megváltoztatta minden elméjét«

Digitized by Google

hogy a rendek annál nyugodtabban tanácskozhassanak. Tanácskoztak is, s annak az lett az eredménye, hogy kérdést intéztek Mikeshez, hogy miután a meghivóban ki volt téve, hogy ő nagysága nem veszi fel a fejedelemséget a porta akarata ellen, most pedig Mikes azt proponálja, hogy egyszerűen csak álljanak mellé, hogyan egyeztethető ez össze? Csak úgy, mondá Mikes, hogy akkor másképen állottak a dolgok, mikor a rendeket a fejedelem összehivta — most hát csak egyszerűen nyilatkozzanak, akarják-e ő nagysága kegyelmességét? De ez nap nem nyilatkoztak: a tárgyalást más napra halaszták.

Más nap, 27-én Mikes hosszabb beszéddel mutatta ki a török részről fenyegető veszélyt s ismét felvetette a kérdést: akarják-e venni ő nagysága kegyelmességét? Beszéde végeztével bejöttek a tanácsurak. Szavazatszedővé Petki István neveztetett ki. Erre nagy hirtelen elkészítették a névsort. Első Kemény János volt, kinek felolvasták nevét: de ő kijelenté, hogy mielőtt szavazna, a fejedelemmel akar tárgyalni. Azután még is megkezdődött a szavazás, melynek eredménye az volt, hogy megkérik a fejedelmet, hogy elébb hárítsa el az akadályokat s azután jőjjön közéjük. Mikes ezt irásba kivánta foglaltatni, mi megtörténvén, megjött a fejedelmi izenet is: ő nagysága az ország hűségét kegyelmesen fogadja. Ezzel az ez napi gyűlés véget ért.

28-án megválasztották a követséget Rákóczyhoz: Kemény Jánost, Petki Istvánt, Hermann Mihályt, s átadták nekik a tegnap elhatározott conditiokat.[1]) Másnap 29-én várták Rákóczyt: s egész Megyesfalváig mentek elejébe, honnan fényes kisérettel bevezették a városba. 30-án került a sor a fejedelem elé terjesztett öt pontra adott válasz tárgyalására: 1. hajlandó átalános amnestiát adni, 2. mindent elkövet a szegény haza securitására, 3. kiváltságaik biztosításáról gondoskodjanak a rendek, 4. a mennyit a székelyeknek igért, annyit fog pénzbeli segélyben a más két nemzetnek is adni, 5. Barcsay feltételeit nem fogadhatja el, de a miben közösen megállapodnak, megerősíti. Más nap (oct. 1.) még ezek felett a

[1]) Az 5 pont egész terjedelmében közölve Krauss II. k. 10. l.

Digitized by Google

feltételek felett folyt a vita: az általános amnestiából a fejedelem kivette Nadányit, s Barcsay conditioiból az ellene intézetteket kivánta töröltetni. Megtörténvén a megállapodás az adandó válaszban, átküldötték a fejedelemhez. Ezután az oláhországi követeket hallgatták ki, kik az 1636-iki szövetkezés megújítását ajánlották. Utánok egy török csauszt hallgattak ki, ki a budai basa temesvári táborából hozott levelet az országnak.[1]) Oct. 2-án vették ezt tanácskozás alá s az eredmény nem lehetett más, mint az eddigi határozatoknak megfelelő: megkisértik a kiegyezést a portával, megajánlják az általa kivetett sarcz kifizetését, de oly feltétel alatt, hogy Szoliman szultán athnameját erősítse meg. Ha ezt nem fogadja el a porta, fegyverrel is fogják magukat védelmezni. Oct. 3-án felolvasták Barcsay conditioiból azokat, melyeket a fejedelem elé terjesztenek, a budai vezérhez irt levél fogalmazatát, továbbá a Mihne vajdához a szövetkezés ügyében irott levelet s még ezenkivül több levél fogalmazványát. Ez alatt lejött a fejedelmi resolutio a rendek előterjesztésére: a fejedelem kivánja, hogy a rendek tegyék le az eskűt — mert az Innocentia Transylvaniae czimű mocskos irás oda mutat, mintha némelyek azt hinnék, hogy az alól fel vannak oldva; továbbá általános amnestiát nem akar adni a fejedelem. De a rendek ragaszkodtak ehez, s a fejedelem most megnevezett egynehányat, kiknek nem akar amnestiát adni. Ebbe sem nyugodtak bele a rendek s végre is estefelé eredmény nélkül oszlottak el.

Oct. 4-én még mindig efölött folyt a vita. A dolog már személyes kérdéssé kezdett lenni Bedőházy és Mikes közt: de azt mégis lecsendesítették, s végre is szövegezték az articulusokat. Azalatt egymásra jöttek levelek az országhoz Barcsaytól, ki tiltakozott az ellen, mintha az országra most Temesvárt újabb terheket rótt volna, vagy mintha az országot vádolta volna, a Szebenbe szorult uraktól, kik hasonlag Barcsay ártatlansága mellett szálltak síkra[2]): de jöttek a panaszok is mindenfelől, hogy a hadsereg mindenfelé jobban garázdálkodik, mintha török volna, s hogy egyesek javai

[1]) L. Törvények Okiratok XL. a).

[2]) Törvények és Okiratok XL. b) c) d).

Digitized by Google

lefoglalása is elrendeltetett.[1]) Ez nap kötötte meg Rákóczy Mihne vajda követeivel a véd- és daczszövetséget.[2]) A katonai garázdálkodások ügye oct. 5-én nyilvános ülésben is szóba került, de többet nem tudtak nyerni, mint azt hogy mindenki szabadon keresheti elorzott javait, s ha megtalálja, azok visszaadatnak. Mikes Mihály a katholikusok nevében indítványt tett, hogy engedtessék meg nekik szabadon rendelkezni egyházi javaikról. Hasonlót követeltek az unitariusok is — de csak igéretet nyertek sérelmeiknek a közelebbi országgyűlésen leendő orvoslásáról. Ezután Mikes Mihály előterjeszté a fejedelem észrevételeit a rendek által hozott articulusokra, megállapitá a leteendő homagium szövegét s kinevezték a biztosokat, kik előtt le lesz az eskü teendő.

Oct. 6-án felolvasták a Mihnevel kötött szövetség szövegét. Azután felhatalmazták a fejedelmet s két tanácsurat, hogy a jövő gyűlésig a szükséges leveleket elkészíthessék. Határoztak a hadfölkelés módozatai felett. És ismét szóba jött az oláh szövetség, s most Haller János és Ugrón András élesen kikeltek ellene — de bevégzett ténynyel állván szemben — eredménytelenül. A fejedelem mellé állandó bizottságúl megválasztották Haller Jánost, Lázár Istvánt s egy brassai polgárt. Ez alkalommal kiadták a csausznak is a választ. Leveleket irtak a nádorhoz, érsekhez s más főurakhoz, melyekben segélyhadakat kértek az ország számára. Végül irtak Barcsaynak is: felszólítván őt, hogy térjen vissza hozzájok, s ne igyekezzék az ország romlására.

Oct. 7-én már sokan eltávoztak a rendek közül; az ott maradtak nem mertek fontosabb ügyek tárgyalásába bocsátkozni, felolvasták az articulusokat, elhatározták, hogy a kik a budai vezérhez menekültek, 15 nap alatt térjenek vissza. De midőn a fejedelem új articulusok készítését, s a szövegezettek módosítását hozta indítványba, a rendek abba nem egyeztek bele.[3]) Úgy nyomattak ki, mint a megelőző napon elfogadtattak.[4]) S megkezdődtek az eskű letételek is.[5])

[1]) L. Törvények és Okiratok XL. e).
[2]) L. Törvények és Okiratok XL. f).
[3]) L. Törvények és Okiratok XL. h).
[4]) L. Törvények és Okiratok XL. i).
[5]) L. Törvények és Okiratok XL. g) XLIII.

Digitized by Google

Rákóczy terve arra volt építve, hogy Oláhországgal s Moldvával véd- és daczszövetséget kötve, s a háború esélyeibe a császárt is bele vonva, ellent fog állhatni a portának. Mindenek előtt tehát az ország déli részébe sietett: Sorbánnal az elüzött oláh vajdával Törcsvárt oct. 12-én egyezett ki, s azon igéret mellett, hogy őt a moldvai vajdaságra fogja segíteni, lemondásra birta. Onnan Rukarba ment, hol oct. 15-én Mihnével s az oláh bojárokkal kötött véd- és daczszövetséget, [1]) s megállapítá a követendő hadjárat tervét. A Mikes alatt küldött segélyhadak s Mihne csapatai megszalaszták Ghikát, a moldvai vajdát, s helyét Konstantinnak adták át. [2]) A két Oláhországgal csaknem egy időben a magyarországi részek Váraddal együtt vissza kerültek Rákóczy kezébe: az őrség itt Rákóczy-párti volt, s ez könnyű szerrel átállott régi urához. Várad kapitányává Haller Gábor helyett Gyulay Ferencz tétetett. [3])

XII.

A mily gyorsan meghódította Rákóczy Erdélyt, oly hamar kérdésessé volt rá nézve megtarthatása. Még vége sem volt a vásárhelyi gyűlésnek, Barcsay irt az erdélyi rendeknek, hogy tartsák meg hűségüket a portához és hozzá, mellékelte a nagyvezér levelét a budai basához, melyben elrendeli megsegéllését; irt Hallernek, hogy tartsa keményen Váradot s intézkedett, hogy az ország déli része, az a hely, honnan legkönnyebben remélte visszafoglalhatni Erdélyt, megmaradjon hűségében. [4]) Postáját Markót, amint Temesvárra ért, a portára küldé, hogy Rákóczy és Mihne szövetkezéséről jelentést tegyen, s minthogy a válasz késett, nov. derekán Tholdalagit küldte a szultánhoz Drinápolyba [5]), sürgetni segélyhadak küldését.

[1]) L. Törvények és Okiratok XLII.

[2]) Krauss II. 17. l. Hurmuzaki III. 248. l.

[3]) Szalárdy 462—3. ll.

[4]) L. Törvények és Okiratok XLI.

[5]) Bethlen Commentarjai (Horányi kiadása) 88 és 95. ll. Bethlen Tholdalaghy küldetésének idejét nem határozza meg. De a nov. 14-iki levelet Tholdalaghy még aláirta — ő hát csak azután indúlt el. Az is igazolja ezt, hogy Keresztury naplója szerint Tholdalaghy dec. 14-én érkezett vissza Drinápolyból.

Digitized by Google

Rákóczy ezalatt hasonlag készülődött. Mindenekelőtt azokat a szorosokat akarta elzárni, melyek felől a támadó hadak beütését várhatta, s különösen a Vaskapu megerősítéséről intézkedett. De hadai az országban úgy dúltak, mintha ellenséges hordak lettek volna; hiába mentek a panaszok, nem volt képes megfékezni azokat, [1]) s az ország, mely bizonyos rokonszenvvel fogadta őt, mind jobban elidegenedett tőle. S mialatt ő hadaival a Vaskapú felé igyekezett, hogy a török hadak benyomulását meggátolja, a Barcsay mellett levő urak még egy körlevelet intéztek az ország rendeihez, hogy a ki hű marad a hatalmas császárhoz s nem csatlakozik Rákóczyhoz, kegyelmet várhat. [2])

Már ekkor három ponton megkezdték a török hadak az operatiót a három szövetséges ellen, s mindenütt egyforma szerencsével. Mihnét s a hozzá küldött magyar segélyhadat nov. 17-én verte meg a szilisztriai basa, Konstantint Galga tatár szultán nov. 22-én, s épen ez napon a Vaskapú mellett Zágonnál Szeidi Achmed Rákóczyt — daczára, hogy ez ritka személyes bátorsággal vezette hadait s személyesen több törököt levágott. [3]) De ezzel Rákóczy még nem volt semmivé téve. Serge romjaival Szászvárosra, onnan Fejérvárra s majd Maros-Vásárhelyre ment, összeszedvén szétvert hadát s újabb csapatokkal erősítvén azt meg. [4]) Sem Barcsay sem Szeidi nem nyomúltak egyenesen utána: ennek előbb való gondja volt a zsákmányt biztos helyreszállítni. Úgy mentek aztán tovább Hunyadmegyébe, hol Barcsay a nemességet hűségére hajtá, s onnan indították meg a hadat Rákóczy üldözésére. Meg voltak győződve, hogy egy újabb összeütközéssel semmivé fogják tenni, s Barcsay egyúttal meg is akarta a vezért győzni, hogy az ország megtartotta hűségét a porta iránt. Előnyomulásuk közben nov. 29-én Vajasdra érve, Barcsay dec. 14-ére Kolosvárra országgyűlést hirdetett, hogy ott a rendek a hűség eskűjét tegyék le. [5]) Itt hírét vevén, hogy Rákóczynak

[1]) L. Törvények és Okiratok XLIV.

[2]) L. Törvények és Okiratok XL.

[3]) Graffius (Fundgruben II.) 167. l. Krauss II. 19. l. Horváth Kozma 65. l. L. Törvények és Okiratok XLVI.

[4]) Horváth Kozma Thalynál 65. l.

[5]) L. Törvények és Okir. tok XLVII. a).

Digitized by Google

egyik csapatja Thordánál táboroz, a vezér egy csapatot küldött ellene, s egy véres, bár Rákóczy hadára nézve kedvezőtlen, de eredményében nem nagy fontosságú csata fejlődött ki.[1]) Rákóczy derék hadával azonban nem találkozott a vezér, s ez most Libáncznál megállapodott. A környékbeli s a reformált és unitarius püspökök ide jöttek bemutatni hódolatukat Barcsaynak s a pasának. Ide érkezett a nagyvezér levele Drinápolyból,[2]) melyben megparancsolja Erdély rendeinek, hogy Rákóczyt üzzék ki az országból, hacsak nem akarják, hogy a jövő tavaszszal elpusztítsák Erdélyt. E levelet itt nyilvánosan felolvasták, s erre az összegyűltek elhatározták, hogy a dec. 14-ére hirdetett egyetemes országgyűlés Deésen tartassék meg, s a meghívók szét is küldettek.[3]) S dec. 8-án a jelenlevő rendek, a kolosvári, marosvásárhelyi birák, Haller János, Sárpataki Márton, Bodoni György, Maksay Ferencz, Gálfalvi Gergely deák stb. letették a hűség eskűjét.[4]) Innen dec 10-én a tábor Szőkefalvára ment át, s minthogy már bizonyos volt, hogy az egyetemes gyűlést nem fogják Deésen megtarthatni, Barcsay az egyetemes országgyűlés határnapját dec. 14-ére Megyesre tette át.[5])

A tábor már 11-én oda szállott; de nem jött senki. »Micsoda kis hely ez annyi embernek? — mondá a vezér Barcsaynak — hol vannak az ország népei? s mit várok utánad? Senki sem jő hozzád, én nem várakozom, ha itt nem kellesz, jőjj velem Tömösvárig, tavaszszal ismét behozlak: de meglásd, mint jár ez ország.«[6]) Valóban a basa kereste az ürügyet Erdély elhagyására: ebben az előrehaladt évszakban a török nem szivesen harczolt, aztán a basának hirűl hozák, hogy az elűzött két oláh vajda sergének romjaival közeledik Rákóczyhoz[7]) látta, hogy Rákóczy tábora szaporodik, s hogy Barcsay-

[1]) Keresztury Demeter (Archiv XIX. 137. l.

[2]) Valószinűleg Tholdalaghy hozta. L Törvények és Okiratok XLVIII.

[3]) L. Törvények és Okiratok XLVII. b) c). Egy másik meghívó Deésre vagy Kolosvárra tette az összegyűlés helyét.

[4]) Keresztury Demeter i. h. 138., 139.

[5]) L. Törvények és Okiratok XLVII. d).

[6]) Keresztury Demeter naplója.

[7]) Bethlen János Horányi kiadása II. 108. l.

Digitized by Google

hoz újabban senkî sem csatlakozik — mind ez arra bírta, hogy megtegye az előkészületeket Erdély elhagyására.

XIII.

Be sem várva a megyesi országgyűlés határidejét, dec. 12-én Nagy-Ekemezőre vezette a vezér a tábort. Itt megkezdődtek a tárgyalások a további teendőkre nézve, s abban állapodtak meg, hogy Barcsay vonúljon hiveivel Szebenbe, hol még egyetemes országgyűlést is tarthat, aztán megválasztották a követeket, a kik a szebeneiekkel megkezdjék az alkudozásokat, hogy Barcsayt hiveivel s némi haddal a város befogadja. [1]) A szebeniek nem voltak ettől idegenek s a tábor dec. 15-én Ekemezőről Balásfalvára ment — hol Barcsay a Megyesre hirdetett országgyűlést meg akarta tartani. A szomszéd helységekből el is indúltak a követek, de a táborba nem sokan érhettek, mert Mikes Mihály, Rákóczy kapitánya elfogdosta Kis-Selyken elzárta s csak harmadnap mulva bocsátotta szabadon őket [2]): igy hát csak a nála levő tanácsurakkal tanácskozhatott Barcsay. Dec. 16-án kiállították a térítvényt a szebenieknek [3]), »hogy ő kegyelmek privilegiumit és ususát semminémű részeiben meg nem háborgatják« ingyen gazdálkodást a várostól nem kivánnak, saját pénzükön fognak élni stb. s ezt és egy másikat külön a fejedelem részéről elküldték. Más nap hajnalban tanácsot tartottak a nemesek az elutazás módjáról. Azután bementek a vezér basához s térítvényt adtak az erdélyi hét vármegye képében, hogy megtartják hűségöket a portához, egy más hasonló térítvényt a szászság s egy harmadikat a szebeniek képeben adtak át. Zólyomy Miklóst kinevezték biztossá, ki a basát Hunyadig elkisérje, a basa kirendelte a törököket, kik Barcsayt Szebenbe kisérjék s ezzel elindúltak a vezérbasa Hunyadmegye felé Temesvárra s Barcsay Szebenbe, hova ez 18-án érkezett meg s fogadta-

[1]) Keresztury Demeter naplója: dec. 12. és 13.

[2]) Toebel és Wachsmann Chronica Civitatis. Schaessburg Fundgruben II. 119—120. ll. V. ö. Keresztury Demeter i. h. Krauss II. 281. és 301. ll.

[3]) L. Törvények és Okiratok XLIX.

Digitized by Google

tott ünnepélyesen. [1]) Épen ez napon hirdetett Rákóczy egyetemes fölkelést Tordáról, hogy az összes rendek táborába jőjjenek. [2])

XIV.

Az naptól fogva, mikor Barcsay Szebenbe zárta magát, az országból csak e várost mondhatá magáénak. A többi Rákóczyé volt, s a mely föld még tartotta hűségét Barcsayhoz mint Brassó, csakhamar elveszett rá nézve, vagy mint Déva, komoly számításba nem jöhetett. De Rákóczy szerette volna Szebent is hatalmába keríteni, s a tordai táborba szállást is ezért rendelte el, s meg is tette a szükséges előkészületeket, hogy az ostromot megkezdhesse: azonban a reményről sem mondott le, hogy azt alkudozás útján is elfoglalhatja. Hadait elhelyezte Szeben körül, saját főhadiszállását Sellemberkre tette át a főrendekkel és ónodi hadaival. [3]) Eleinte az egész ostrom a város elzárásából s környéke pusztításából állt, mialatt elébb levelekkel tett próbát Szebent feladásra bírni, azután dec. 26-án Haller Gábort hívta meg tanácskozásra — de eredmény nélkül. Talán, hogy az eredményt jobban biztosítsa — mint ezt Szebenben 1860. jan. 2-án hiresztelték — Rákóczy Megyesen országgyűlést akart tartani, de a dologból ez uttal semmi sem lett. [4])

Maga Barcsay nem lett volna idegen az alkudozástól s a bennszorúltak közt is volt több olyan, ki vele egyetértett: de a szebeniek hallani sem akartak arról, s a bennszorúltak közül kettő, Bethlen János és Haller Gábor a leghatalmasabban ellenezték. Komoly ellenállásra határozták el magokat a szebeniek s komoly ostromra Rákóczy. Jan. 7-én kezdte meg a tulajdonképeni ostromot s a Gaudi András által irányzott ágyukból három felől lövette. A jól megerősített Szeben is válaszolt a lövésekre s kiütésekkel védte magát. De a békés megoldás reményével sem hagyott fel Rákóczy. Különösen Hallerrel próbált alkudozni, de midőn tárgyalásai sikerre nem vezettek, jan.

[1]) Keresztury Demeter naplója az illető napokról.
[2]) Krauss II. 34. l.
[3]) Horvát Kozma Thalynál 72. l.
[4]) Keresztury Demeter (Archiv XIX. 170. l.).

Digitized by Google

16-én Sellemberkre egyetemes országgyűlést hirdetett, melyre a szebenieket s a városban levő főurakat is meghivta [1])

A meghivót a Szebenbe zárt urak jan. 10-én vették tárgyalásba. Bethlen János kijelenté, hogy Barcsay teljesen szabad kezet enged az elhatározásra s a tanácskozás eredménye az lett, hogy kérdést intéztek a Rákóczy pártiakhoz, hogy kikből fog a gyűlés állani? [2]) A dolog sok tárgyalásra adott alkalmat a nemesek, szászok és törökök közt. Barcsay s nehányan a nemesek közűl nem voltak idegenek a gyűlésben leendő résztvevéstől — de Bethlen, a szebeniek s törökök hallani sem akartak róla. Végre midőn jan. 25-én a gyűlésre kitűzött nap elérkezett, egy a fejedelemnél tartott értekezlet fölhivást intézett Rákóczyhoz, hogy ha a statusok és regalisták összegyűltek tudassa velök s ezekkel együtt biztosítsa őket, hogy követeiknek jövések-menések s voxolások szabados leszen.

Sellemberkre a rendek bár lassan még is gyülekeztek, s Rákóczy szerette volna Szebent mennél előbb, ha lehet még a gyűlés előtt, vagy legalább annak első napjaiban hatalmába keríteni. Ezért jan. 24-én felhívta Barcsayt jőjjön személyes találkozásra egy közösen megállapítandó helyre, hova az országgyűlés elnökét Ébenit fogja küldeni. De Barcsay nem maga ment el, hanem testvérét Andrást küldte harmad magával, ki a kitűzött helyen nem Ébenivel, hanem Kertszegivel találkozott. Itt Kertszegi Rákóczy azon óhajtását fejezte ki, hogy ez szeretne személyesen találkozni, valamely e czélra kitűzendő helyen, Barcsayval. Másnap jan. 28-án hoszszas tanácskozások után kiküldetett Barcsay András a sellemberki országgyűlésre oly utasítással, hogy ő mindent hallgasson meg, de ne igérjen semmit. De az egész találkozásnak nem volt más eredménye, mint az, hogy András úr részeg fővel tért vissza, s a biztosítással, hogy »megesküvék Rákóczy arra erősen, hogy Erdélyből ki nem megyen, ha az ördögök pokolból mind kijőnek is.« Jan. 29-én folytak a tárgyalások a sellemberki országgyűlés s a szebeniek közt a hitlevél kiállitása

[1]) L. Törvények és Okiratok L.

[2]) L. Törvények és Okiratok LI.

Digitized by Google

s a fegyverszünet megkötése felett, s más nap bizonyos megállapodásra jutottak.

Jan. 31-én megkapták a követek: Ugron András, Bedőházy Tamás a nemesek, Mészáros András, Lekenczey András a szebeniek részéről és Keresztury Demeter mint jegyző az útasítást, mely arra kötelezte őket, hogy igyekezzenek Rákóczyt lemondásra bírni [1]) s kimentek a sellemberki országgyűlésre. Mondhatni fedezet mellett, kisérőiktől elzárva vezették őket a templomba, hol a rendek össze voltak gyűlve. Nem sokan voltak: harminczheten a főurak és nemesek közül s a városok követei. [2]) Nem úgy fogadták őket, mint követeket s az őket polgári állásuknál fogva megillető helyre ültették. De ők ragaszkodtak hozzá, hogy mint követekkel bánjanak velök s sürgették, hogy mondják meg a rendek, mit akarnak a szebeniektől, mert ők különben haza mennek. Ébeni válaszolt: mondják meg kegyelmetek otthon, hogy mi ő kegyelmeket kivánjuk, egy szívvel lélekkel akarunk a haza megmaradásáról gondoskodni, addig semmihez sem nyúlunk.

Ugron határozottan és élesen válaszolt e felszólításra. Tagadta, hogy ez a gyűlekezet jogosan országnak nevezhesse magát: hol vannak a Kemény-fiak és mások? hol a partium? Olvassák fel a catalogust — ha az ország valóban együtt lesz, ők hamar átjőnek. De hát nekiek is micsoda biztosságuk lehet? nevök áruló, javaikat prédáják. Aztán bepanaszolta mind azt a kártételt, bántalmakat, melyekkel Rákóczy katonái illetik az országot. De, végzé beszédét, ha valami jó útat találnak az ország megmentésére, ők szivesen csatlakoznak. De bizony az összegyűlt rendek sem tudtak semmi eszközt s a követek kijelentették, hogy visszamennek. Jó, mondá Ébeni, de mondják meg otthon, hogy mi itt semmmihez sem nyúlunk, hanem kivárjuk őket. Ezek elindúltak, hanem Rákóczy útközből visszahivatta a követeket. Eleinte Ugronnal éles recriminatiokat folytatott Rákóczy s hoszszabb beszélgetés után megmarasztalta ebédre a követeket. Vígan laktak s le is itták magukat a követek — de a kiegyezés ügye semmivel sem

[1]) L. Törvények és Okiratok LII.

[2]) A névsor olvasható Kereszturynál Archiv XIX. k. 214. l.

Digitized by Google

haladt elő. Késő este tértek be a városba.[1]) A miért pedig Rákóczy óhajtotta, hogy a szebeni urak is jőjjenek Sellemberkre a tárgyalásokra az volt, hogy közösen küldjenek követeket a portára: egyet Rákóczy, egyet Barcsay s egyet a szebeniek, kieszközölni azt, hogy a szultán adja vissza a fejedelemséget Rákóczynak.[2])

A szebeniek el voltak határozva, hogy ki nem mennek. De minthogy a követek cselédségét, azalatt míg azok a gyűlésen voltak, Rákóczy katonái fogva tartották, s azokat a kik ezekkel beszélni akartak, ütlegekkel távolíták el tőlük, a szebeniek kijelentették, hogy követet sem küldenek többé, hacsak ezeknek kielégítő hitlevelet nem adnak. Ugyanez alkalommal Barcsay értesíté Rákóczyt ennek nagy meglepetésére, hogy a császártól egy követ, Ormándy István érkezett be hozzá álruhában, s hogy a dologról meggyőződjék, Rákóczy (febr. 3-án) udvari lelkészét, Várallyay Lőrinczet küldé Barcsayhoz. Várallyay meggyőződött, hogy Barcsaynak igaza van, személyesen beszélt a paraszt ruhába öltözött Ormándyval — de a dolgon ez mit sem változtatott. Sem egyik sem másik fél nem engedett s a dolog vége az lett, hogy a szebeniek febr. 6-án Várallyaytól protestatiot küldtek a Sellemberken összegyűlt rendekhez,[3]) ezek pedig egy ünnepélyes nyilatkozattal ugyanez nap kijelenték szétoszlásukat, felszólítván a szebenieket, hogy egy a fejedelem által közelebbről összehivandó országgyűlésen jelenjenek meg.[4])

A gyűlés eloszlása után Rákóczy Balásfalvára ment találkozni nejével és fiával, de az ostrom azért csak oly hévvel folyt mint elébb, sőt a védelem is oly kitartással. Bár az ostromlók jelentékeny károkat okoztak, bár Rákóczy elhozatta a hires Farkas-ágyút, s új segítségeket is kapott, nem tett kisérletet rohammal bevenni a várost. És a folytonos lődöztetés daczára sem szűntette be tárgyalásait Barcsayval — de eredménytelenül. A törökökön és a szászokon kivül egy hatal-

[1]) Keresztury Demeter naplója.

[2]) Gunesch Troophnál II. 105—6.

[3]) L. Törvények és Okiratok LII. b).

[4]) L. Törvények és Okiratok LII. c). KereszturyDemeter naplója az idézett napokra.

Digitized by Google

mas magyar párt is Bethlennel és Hallerrel élén ellenezte azt, — s azok eredménytelenek maradtak. »Sok kibeszélhetetlen kártételekkel, kárvallásokkal, nyomorúságokkal eltelék a tél, eljőve a jó tavasz« [1]) mi közben nem sok idővel egymás után mind két verseny fejedelmet nagy csapás érte: Barcsaynak neje halt meg Déván (márcz. 9.) és Rákóczynak anyja Sáros-Patakon (ápr. 18.) De amint a tavasz elébb haladt Rákóczy mind több erélyt fejtett ki az ostrom körűl s parancsot adott ki, hogy az ország hadai Szász-Sebesre gyűljenek össze s ápr. 29-én kiadá a hadi szabályzatot, [2]) a tábor számára. Ugyanez napról három levelet küldött Szebenbe, melyekben a várost és a fejedelmet felszólítá, hogy nyissák fel a kapukat — így még számíthatnak kegyelemre, de ha ostrommal veszi be a várost, nem fog kegyelmet osztani. [3])

De akkor a bennlevőknek tudomásuk volt arról, hogy a felmentő török sergek közelednek: s Barcsay hosszú és kimerítő tagadó választ küldött (máj. 1.) s egyúttal körlevelet intézett az ország törvényhatóságaihoz, melyben ezekkel közlé a török erő közeledtét. [4]) Úgy volt. Szeidi Ahmed a végbeli hadakkal megindúlt Debreczen s a hajdúvárosok felé, amazt megsarczolta, ezeket felégetteté, Nagy-Váradot Barcsay Ákos hűségére hajtá s a partium nemességét maga mellé vévén, megindúlt Kolosvár felé, s a Nádas-patak mellett megszállt. Közeledtének hírére Rákóczy is megindúlt ellene a szász-sebesi táborral s Szeben ostromával, melyet az utóbbi napokban rendkivüli erélylyel lövetett s a szükséges előkészületeket megtette, hogy rohammal vehesse be, — felhagyott egész váratlanúl (május 14-re viradóra). A hadak elvonúltak Szeben alól. S Rákóczy sietett hadaival Szeidi Ahmed elé. Gyalu és Temes között máj. 22-én ütközött össze a két sereg: de Rákóczyra nézve szerencsétlen kimenetellel. Ő maga is több sebet kapott fején, melyek következtében jún. 7-én Váradon meghalt. [5])

---

[1]) Horváth Kozma naplója Thalynál 74. l.

[2]) Döbrentei Erdélyi Muzeum III. 181.

[3]) Keresztury Demeter naplója az idézett napokra.

[4]) L. Törvények és Okiratok LIII.

[5]) Épen ez napon küldött ki Barcsay Szebenből egy nyilt paran-

Digitized by Google

XV.

Rákóczy elesése s később (jún. 7.) bekövetkezett halála, nem sokat változtatott a helyzeten. Amikor a porta elhatározta a hadjáratot Erdély ellen, ugyanakkor ki is tűzte a czélt, melyet e hadjárattal el akart érni, s az a körülmény, hogy a versenyfejedelem, kit ő semmi áron sem akart Erdély trónján megtűrni, elesett s hogy az ő pártfogoltja egyedül maradt, nem birta rá, hogy czéljától elálljon. Mikor Szeidi Ahmed elindúlt Rákóczy ellen, már Ali basa ki volt nevezve szerdárrá (apr. 16.) s jelentékeny, még tengerentúli hadakkal is ellátva megindúlt Temesvár felé.

Barcsay Szebenből máj. 28-án indúlt ki testvérét Barcsay Gáspárt és legbizalmasabb s legtehetségesb emberét Lázár Györgyöt hagyva helytartókúl hátra: de úgy haladt elé, mintha ellenséges földön ment volna. Rákóczy elesését nem akarták elhinni s Tholdalaghy Mihályt, Barcsay követét némely »hevesvérű szászok« Segesvárt meggyilkolák. A helységek nagy része csak kelletlenül hódolt meg Barcsaynak, ki folyton nyomúlt előre, s végre a bonczhidai téren egyesült Szeidi Ahmeddel. Innen »az ország hadaiból is, a mit lehetett felvévén«, megindúltak Zsibó felé. Szurdoknál egy napi pihenőt tartottak, s ide hozá meg egy váradi ember, hogy Rákóczy meghalt.[1]) Innen megindúlván az Er felé, folytatták útjokat. Barcsay e naptól kezdve nem volt ura akaratának. Ali figyelmeztette Szeidi Ahmedet, ki már ekkor nem volt budai basa, de egyelőre még a sereg élén megmaradt, hogy a fejedelmet akaratja ellen is vigye magával, ennek pedig megkűldte a nagyvezér parancsát, melylyel egészen Ali alá ren-

---

csot, hogy mindenki siessen mellé táborba szállani: »ha országúl kegyelmetek előbbi méltóságos fejedelem mellől el nem áll és hatalmas császár erős hadai ellen fegyverhez nyúl, kevés napok alatt maga veszedelmével tapasztalja meg, nem kellett volna megvetni kegyelmes intésünket.« Eredeti Udvarhely megye ltárában.

[1]) Horváth Kozma Thalynál 77. l. Bethlen János azt irja, hogy Rákóczy halálát Barcsay egy ideig eltitkolta: de Horváth ott volt a táborban s e titkolódzásról nem tud semmit. Lehet, hogy magán értesítése korábban is volt.

Digitized by Google

deltetett,[1]) s mely érdes hangon, éles kifejezésekkel tesz szemrehányásokat neki, vádolja, hogy Rákóczyval czimboráskodott, elrendeli a sarcz beküldését s figyelmezteti, hogy vége legyen a mentegetőzéseknek. Barcsay, amint a parancsot megkapta, a szerdár üdvözlésére küldé Haller Gábort, Dániel Ferenczet, kik egész Temesvárig mentek — hol csak egyszer fogadtattak a szerdár által s akkor is igen hidegen. Maga Barcsay a török táborral ment Várad felé s onnan le Aradhoz, hova a szerdár is kivezette sergeit. Itt fogadta Barcsayt s ezt is, régi ismeretségük daczára, olyan hidegen mint követeit s többé el sem ereszté táborából, míg Haller lábára 63 fontos vasat veretett.

Gyorsan megindúlt táborával Várad felé, s a szerdár Barcsayt figyelmeztette, hogy az adó és sarcz behajtásával siessen, hacsak magát és országát nem akarja a legnagyobb veszélyeknek kitenni. Barcsay aztán helytartóira, testvérére és Lázárra küldött szigorú parancsot, hogy minden áron s mennél elébb pénzt teremtsenek. Azok pedig e czélból júl. 5-ére Segesvárra országgyűlést hívtak össze.

Ugyanaz napon, melyen az országgyűlés kezdetét vette, a helytartók országos bőjtöt hírdettek.[2]) Maga a gyűlés gyorsan véget ért. Nem volt látogatott s viták sem folytak. Egy nem ismert, csak sejtett veszélylyel állottak szemben: azzal, hogy ha a sarczot gyorsan elő nem teremtik Erdély pasasággá fog változtattatni. Csak ez látszott egyetlen menekvésnek, mert segélyt sehonnan sem várhattak. A gyorsan egy nap alatt alkotott 35 articulus megszabja, hogy minő nagy erőfeszítést tegyen minden nemes, minden polgár, minden jobbágy a sarcz előteremtésére. A jó pénzt (arany, tallér) eskű alatt mindenkinek elő kellett adni: s egy portára 25 tallért vagy más pénzben 50 frtot vetettek. A ki nem tudott fizetni, marháját, földét elvették. Az olyan jószág, ahol nem volt marha, másnak adatott. De ez adó alúl senki nem volt kivéve a ki az országban élt: nemes, pap, tisztviselő, mesterember, polgár, bevándorlott vagy benszülött, harminczados, sóvágó, fiscalis uradalmak tisztjei, bányászok, szász, székely, új-keresztyén, czigány:

[1]) Török-Magyarkori Államokmánytár III. 472. l. A rendelet, melylyel az erdélyi főurakat rendelte Ali alá u. o. 480. l.

[2]) L. Törvények és okiratok LVI.

Digitized by Google

mindenkire 25 tallértól egy tallérig terjedő adó vettetett ki oly záradékkal, mely a nem fizetést lehetetlenné tette, s még az igavonó marhák lefoglalását is elrendelé. E gyűlésnek csak egy czikke nem foglalkozott az adóval, a 29-ik, mely a marosvásárhelyi törvényeket törölte el. Az utolsó czikk az exactorokat nevezte ki.[1])

A kivetés aránytalansága, a szigor, melylyel azt a helytartók behajtották, a roppant összeg sok elkeseredést okozott. »Ez időben, mondja egy német évkönyviró,[2]) Szebenben nem verhettek elegendő tallért, annyi nemes zuzatta össze ékszereit, annyi polgár és paraszt feleségének övét és kapcsait.«

XVI.

A nagyvezér nem sokáig hagyta Barcsayt kétségben az iránt, hogy mi az oka az ő letartoztatásának. Fermant küldött hozzá szemrehányásokkal teljest, hogy a sarczból s adóból két év óta semmit sem fizettek be, s ebből folyólag tudatja, hogy hatalmas császár akaratja, hogy Váradat elvegyék. Igaz, hogy Várad Erdélyé — de hát Erdély nem a hatalmas császáré-e? azért hát adja fel a várat — senkinek bántása nem fog lenni. Ha pedig a várat karddal kell megvenni, akkor ő személyesen fog kiindulni s Erdélyt »egyik követ a másikon nem hagyván« elpusztítja.[3]) Barcsay e levelet Váradon kapta; de ha akarta volna sem tehetett a parancsnak eleget, mert a váradiak a legnagyobb erőfeszítéssel s bámulatos hő-

---

[1]) L. Törvények és okiratok LV. E gyűlésről nem szólnak a legkimerítőbb szász krónikák sem, mint Krauss, Graffius, Chronica Civitatis Schässburg — sőt maga Bethlen János sem. Egyedül Gunesch említ ennyit: »colliguntur ergo regnicolae in Comitiis Schaesburgum indictis infligunt pecuniae.« De ez megrója az aránytalan kivetést: »praedivites ... conferunt fl. 5 aeque ut vidua cujus tota substantia vix fl. 5 valuit.« Sőt Krauss épen azt irja, hogy a locumtenens Fejérvárra júl. 27-ére hirdetett országgyűlést, hova a kapucsi basával maga is elment, elhivatta Lázárt és Bethlent, megtartá az országgyűlést, de mást nem határoztak, mint azt, hogy a taxát kivetették (II. 93. l.). Lehet, hogy ott is tartottak valami gyűlés formát: de nem valószínű, hogy azon törvényt alkottak volna.

[2]) Graffius Keménynél II. 227. l.

[3]) Török-Magyarkori Államokmánytár III. 478. l.

Digitized by Google

siességgel védelmezték magukat. Amit Barcsay tehetett, anynyi volt, hogy a helytartókat ismetelve felhívta, hogy a sarczot mennél elébb hajtsák és szolgáltassák be — mert a halogatással nemcsak őt, hanem az országot is a legnagyobb veszélynek teszik ki. A míg a summa nem jön, az ország mindig veszélyben van, de amint a vezér mondja »mihelyt a pénz jűni kezd megszűnnek.« Ugyanakkor figyelmeztette a helytartókat, hogy intsék meg a Rákóczy-párt vezetőit, hogy hagyják el Erdélyt, mert a szerdár kiadatásukat fogja követelni.[1])

Épen ebben az időben történt, hogy a szerdár egy csapat moldvai kurtánynak s tatárnak engedélyt adott haza mehetésre: kik is útjokat Beszterczének vették. Deés és Szamosujvár közt megállapodván a helytartók, hogy figyelemmel kisérhessék őket, hadfölkelést rendeltek el.[2]) A tábor összegyűlt Bonczhidán s a helytartók e levelek következtében itt aug. 25-én tábori országgyűlést tartottak és felhívták a segesvári országgyűlés által kinevezett perceptorokat »hogy a mi része minap felvetett summának kegyelmetek kezében administráltatott, minden haladék nélkűl jó gondviselés alatt hozza az oda bocsátott atyánkfiaival együtt itt való táborunkban, hogy innét arra elégséges atyánkfiai által küldhessük az mi kegyelmes urunk ő nagysága kezében és azzal, úgymint az fényes portához való engedelmességünknek jelével csendesíthesse ő nagysága az hatalmas nemzetet és fordíthassa el az haza ellen való igyekezetét, lehessen országúl nekünk is alkalmatosságunk az summa többi részének felszedésében.«[3])

De késő volt. Mire ezzel a pénzzel megindúlhattak volna, Várad 44 napi bámulatos kitartás és hősies védelem után, aug. 27-én feladta magát bizonyos capitulationalis feltételek alatt.[4]) A szerdár, amint a várost kezéhez vette, azonnal Hasszan kapucsi basát Erdélybe indítá, levélben tudatván a helytartóval Várad elfoglalását, azon figyelmeztetés kiséretében, hogy a sarczot s adóhátralékot azonnal adja át Hasszánnak, különben személyesen fog ellenük menni s az országot

[1]) Ugyanott 482—3. ll.
[2]) Krausz II. 106. l.
[3]) Török-magyarkori Államokmánytár III. 484. l.
[4]) Közölve vannak. U. o. 486 s köv. ll.

Digitized by Google

végkép elpusztítja.[1]) Azonban Barcsaynak »sok maga mentegetéseivel s könyörgéseivel« sikerűlt halasztást eszközölni, s ennek következtében, kivált miután Gilányi Gergely Várad bevétele után nehány nappal az adó egy részét meghozta,[2]) Haller lábáról levették a lánczot és Barcsay engedélyt nyert hazamehetésre.

XVII.

Barcsay, ki még aug. elején maga tanácsolta a Rákóczy-pártiaknak, hogy Erdélyből meneküljenek, Várad bukása után, azon gondolattól vezetve, hogy az egész ország által ismertessék el fejedelemnek, utasította a helytartókat, hogy az országból kibújdosott Rákóczy-pártiakat bírják hazatérésre. A helytartók azonnal összehívták a rendeket (szept. 3.), kik a székelyeken kivűl meg is jelentek s felolvasták előttük a fejedelem levelét, ki is állították a bújdosóknak a menedékleveleket, külön irtak Kemény Jánosnak, ki nem rég házasodott meg, s segélyt és oltalmat kértek a nádortól. A kibujdosottak nem is voltak idegenek a bejöveteltől, de Barcsay időközben mást gondolt s a Rákóczy-pártiak gyorsan visszafordultak.[3])

A szakadás tehát megvolt s ez annál veszélyesebbé vált, mert magában az országban is kiütött a forradalom. Fogaras és Görgény nehezen nyitott kaput a Barcsay-pártiaknak, a székelység pedig, nyilt lázadásban tört ki. Lázár István csiki főszolgabiró volt annak vezére, egy erős akaratú, határozott ember, ki elébb Csikot, aztán Három-Széket lázította fel.[4]) Barcsay Gáspár fölkelést hirdetett a lázadók ellen, táborba szállás helyéűl Kőhalomszéket jelölvén ki. Nagy erőfeszítéssel le is verte a csikiakat s aztán rendkívüli szigorúsággal bűn-

[1]) Ugyanott 489. l.

[2]) Török-magyarkori Államokmánytár III. 461. l. V. ö. Krausz II. 115. l. Bethlen János bécsi kiadás II. 36. l.

[3]) Krausz II. 114—5. Kemény II. 36—7. l., de az összejövetel napját egyik se teszi ki.

[4]) Bethlen Jánoson és Krausson kivűl igen sok rendkivűl fontos adatokat közűl a székely forradalomhoz gr. Lázár Miklós »A Lázár-család« czímű nagybecsű munkájában.

Digitized by Google

tette őket. Felkonczoltatott közűlök sokat, másoknak fülét, orrát vágatta le. Ezután a háromszékiek ellen ment, kik a csikiak leveretése után hajlandóknak nyilatkoztak meghódolásra s Barcsay Gáspárhoz pater Kászonyi Márton vezetése alatt követséget indítottak. De Barcsay Gáspár feltétlen meghódolást követelt s erre a követség nem lévén hajlandó, elindúlt a fejedelemhez. Mialatt ezek oda jártak, Barcsay Gáspár, a mezei hadak közbelépésére csakugyan megkötötte a fegyverszünetet.

XVIII.

A roppant sarcz és két évi adó-hátralék kérdése még mindig rettenetesen fenyegette Erdélyt. Mindabból mit Barcsay a múlt évben beszedett s mely, mint a számadások mutatják, jelentékeny összegre ment, egy fillért sem szolgáltatott be a portának: abból is, mit a júliusi törvények értelmében összeharácsolt, alig adott be valamit. Pedig végre is a portát nem lehetett biztatásokkal kifizetni. Épen ezért oct. 20-án Segesvárra egyetemes országgyűlést hirdetett, melyre, hogy a sarcz befizetését biztosítsa, Barcsayval egy portai megbizott is megjelent.

Mindenekelőtt a sarcz beszedéséről kellett gondoskodni. Oct. 25-én felolvastatott a névsor, s azután a portai levél, mely a sarcz beszedését sürgeti. Az erre vonatkozó tanácskozások megkezdése előtt Sárpataky Mártont itélőmesterré választák. Azután bemutatták a lengyel unitáriusok folyamodását, kik hazájokból kiűzetvén, Erdélybe telepedhetésre kérnek engedélyt. Oct. 27. és 28. ismételve felolvasták a fejedelmi feltételeket anélkűl, hogy valamit határoztak volna. Azután a sarcz kérdése jött szőnyegre: az ajánlat az volt, hogy a birtokos nemesek 50 frtot fizessenek fejenként magok s nem a jobbágyok, hasonlag a városokban lakók, valamint a székekben lakók. De általánosan tiltakoztak ez adó behajthatlansága miatt. Csak nov. 10-én jöhettek megállapodásra: a nemesek minden jobbágy után egy tallért fizetnek (tehát a portai adózás elvettetett) még pedig záros határidő alatt, nehogy a kapucsi basa eredmény nélkűl távozzon el.[1]) A tavaszi segesvári gyűlés határzatai alapján

[1]) L. Törvények és Okiratok LVI. a).

Digitized by Google

rendelték el a sarcz befizetése módozatait. Ugyancsak e gyűlésen Ugron beadta számadását az általa eddig felszedett adóról. [1])

A gyűlés egy másik feladata volt, a Rákóczy által Barcsay ellen hozott törvények megsemmisítése. Ez természetesen minden ellenállás nélkül megtörtént, valamint azokat, kik a Rákóczy házhoz hittel voltak kötelezve, e hit alól feloldozák. Elhatározák azt is: hogy a közelebbi országgyűlésen a sérelmeket fogják orvosolni. Rendelkeztek a mostani viszonyok által károsodottak kárpótlása ügyében. A fejedelem hűségére új esküt tesznek le. A Nadányi ellen hozott törvényt megsemmisítették. De legtapintatlanabb s következményeiben is legfontosabb dolog volt, hogy a bujdosó erdélyieket száműzötteknek jelenték ki, s jövendő sorsuk eldöntését a fejedelem dispositiójára bizák. [2])

A gyűlés utolsó napjaiban érkezett el a csiki követség, a mely a fejedelemtől csakugyan amnestiát nyert, s igy a nagyobb vérengzések elmaradtak.

E gyűlés alatt s annak teljes részvétele mellett nősült Barcsay Ákos másodszor s elvette Bánffy Ágnest, Bánffy Zsigmond leányát. A lakodalom napján Barcsay az ország rendeit megvendégelé.

De sem a lakadalom zaja, sem az országgyűlés előzékenysége nem takarta el az ország rossz, levert hangulatát. A gyűlés utolsó napjaiban már suttogták, hogy Kemény János sereggel közeledik Erdély felé. Barcsay nem hitte a hirt, de testvére Gáspár koholóknak jelenté ki azokat, kik a hírt hozák s fülöket, orrukat megcsonkíttatá.

XIX.

Barcsay számtalan apró botlás mellett, két megbocsáthatatlan hibát követett el, melyek szükségkép bukását vonták maguk után. A török sarcz ürügye alatt két év óta szivatytyuzta az országot, de két izben jelentéktelen összeget fizetett a töröknek, melyek a felszedett pénzzel távolról sem állot-

[1]) L. Törvények és Okiratok LVI. b).

[2]) L. Törvények és Okiratok LVI. c).

Digitized by Google

tak arányban. A Rákóczy-pártiakkal s a kibujdosottakkal nem békült ki, hanem folytonosan zaklatta azokat. Népszerű soha sem volt az országban, most meg a közvélemény ellene fordult. Az országban levő Rákóczy-pártiak s a száműzöttek látva, hogy nyugtok alatta nem lesz, Kemény Jánoshoz fordultak. Keménynek is voltak sérelmei. Barcsay úgy bánt vele, mintha a hazának »ellensége, vagy megsententiázott árulója lett volna.« Csatlakozott a száműzöttekhez, jelentékeny serget toborozott s megindulásával egy időben (nov. 22.) egy Erdély rendeihez intézett nyilt levélben elmondá Erdélybe menetelének indító okait. Ő és vele együtt egy csomó hazafi a haza szolgálatától elrekesztetett, ajánlatait nem hallgatták meg, leveleit nem fogadták el. Most hát bejön bújdosó társaival az országba, hogy felajánlja a hazának szolgálatát, megkérdezze, hogy mivel vádolják, saját magát az ország itélete alá bocsássa s igazságos elégtételt nyerjen. [1])

Barcsay a segesvári gyűlésből Görgénybe ment, hol Kemény elindulásáról nov. 26-án értesült. De ez oly gyorsan haladt, hogy Barcsaynak az ellenálláshoz szükséges intézkedések megtételére ideje sem maradt; a hadfölkelésnek, melyet hirdetett, pedig nem lett foganatja. Ő maga hát Görgénybe zárkózott, testvére András Fogarasba, másik testvére Gáspár Örményesen, hada pedig Buzamezőnél tanyázott. Ez utóbbit Kemény egyik kapitánya Örményesen el akarta fogni, de midőn részeg fővel ellenállt, leverték, s fejét vették, táborát pedig Buzamezőnél szétverték. Egy másik áldozata is volt a betörésnek: a jobb sorsra érdemes Lázár Györgyöt Kis András gyilkolta le Szent-Demeteren. Barcsaynak másik két kiváló tehetségű pártvezére: Bethlen János és Haller Gábor Maros-Vásárhelyt megjelentek Keménynél, ki őket szabadon bocsátá, csak térítvényt követelt tőlök.

Kemény, az öreg Rákóczy György tanítványa, gyorsan, erélyesen, ügyesen járt el. A csiki székelyek megrohanták az udvarhelyszékieket, de Kemény figyelmeztetésére felhagytak a rablással. Fogarast fiával Simonnal fogatta ostrom alá,

[1]) Egész terjedelmében kiadva Magyar Történelmi Tár VII-ik k. 156 s köv. ll.

Digitized by Google

maga Görgényt szorítá szűkebb körbe s kényszeríté Barcsayt, hogy vele egyezkedésbe bocsátkozzék. Bánffy Dénes volt a közvetitő s a találkozás dec. 11-dikén Görgény-Szent-Imrén megtörtént, hol hosszas, négy órai szembenlét után abban egyeztek meg, hogy kettőjök által közösen hirdettessék országgyűlés, melyre a meghívót mindenik külön-külön bocsássa szét,[1]) melynek helyéül Szász-Régent, idejéül dec. 24-ét tűzték ki. Kemény az ő meghívójában hangsúlyozta, hogy a portától elszakadni nem akar, Barcsay pedig szabad kezet adott a rendeknek határozatok hozatalára.

Első tanácskozásra a rendek dec. 26-án gyűltek össze. Névsor felolvasása után elnökké Haller Gábort választották. Ezután felolvasták Barcsay levelét a rendekhez Görgény dec. 11-ről, melyben felhatalmazza őket, tetszés szerént új fejedelem választásra, de azon kikötéssel, hogy ellene vagy valamely más hazafia élete elfogyatásáról törvényt ne hozzanak,[2]) s Keménynek erre adott elhatározását. Óhajtása szerint követeket választottak, kik Barcsayhoz menjenek Görgénybe, s hozzák el tőle a fejedelmi propositiókat. Két nap várakozással telt el. Dec. 29-én megjöttek a rendek nehány ponttal, de nem teljes elhatározással; a fejedelem azt kivánja, a tanácsurak menjenek hozzá. Újabban követeket küldtek, s ezeket dec. 31-én következő négy ponttal bocsátá vissza: 1. gondoskodjanak illendő ellátásáról; 2. mentsék fel propositiói alól; 3. a töröknek, ha kérné se adják ki; 4. tiltakozik az ellen, hogy a rendek állottak el a fejedelemtől s nem megfordítva. A három első pontot elfogadták a rendek s Görgényt ajánlották fel neki. Ezzel Barcsay lemondása bevégzett ténnyé vált, s a rendek a hűség esküje alól feloldatni kérték magukat. Bethlen János erre indítványt tett, hogy új fejedelmet válaszszanak.

Jan. 1-én az összegyűlt rendek közakarattal megválasztották Kemény Jánost s üdvözlésére nagyszámú követséget küldöttek hozzá,[3]) mely érdekes leleplezésekkel tért vissza:

[1]) L. Törvények és Okiratok LVII. a) b) c).

[2]) Közölve Tört. Tár VII. 164.

[3]) A beszédet, melyet ekkor mondott Kemény l. Magy. Tört. Tár VII. 160. s köv. ll.

Digitized by Google

a közelgő tavaszszal török-tatár erő akarja az országot megrohanni s a török a császárral, a tatár a kozákkal akar békét kötni, hogy Erdélyt elfoglalhassák. Mindezt Barcsay is tudta, de eltitkolta a rendek előtt.

E leleplezések nem tévesztették el hatásukat. A rendek megválasztották a bizottságot, mely megalkossa a fejedelmi feltételeket: két tanácsurat, három regalistát, két táblai ülnököt, kettőt a megyék s kettőt a székelyek követei közül.[1]) A feltételekkel a bizottság jan. 3-ára készült el, mikor be is mutatta azokat a rendeknek, kik azt el fogadták. A Barcsayféle conditiók voltak ezek is, csak egy (a XIX.) volt ebben új: hogy senkin, kik neki netalán eddig vétettek, boszút nem űz. Amint ez megtörtént, a fejedelemhez mentek s ezt ünnepélyesen meghívták. A szokott pompával jelent meg a templomban, a gyűlés helyén. Isteni tisztelet végeztével Bethlen a rendek nevében üdvözölte a fejedelmet, kinek a fejedelem felelt, elfoglalván székét. Azután letette az esküt a fejedelmi conditiókra. Másnap pedig a rendek tették le a szokásos homagiumot.

Jan. 5-én kiállították a rendek Barcsay számára az ország biztosító levelét, melyben Görgényt, Szentpétert és Zsukot neki inscribálták, biztosították minden megkárosodás ellen, sőt még bizonyos előnyöket is adtak személyének: gyűlésbe, hadbamenetelre nem kényszerítik,[2]) s azt hozzáküldék Görgénybe. Viszonzásúl erre Barcsay megállapodásuk értelmében két oklevelet állított ki: egyiket Kemény János számára, hogy őt fejedelmének ismeri, másikat a rendek számára, mely ünnepélyes lemondását s annak módozatait foglalta magába.[3])

Ekkor, jan. 6-án, a rendek végre hozzákezdtek a további tárgyalásokhoz, a megalkotandó törvények felett. Jan. 8-án letették az esküt a három nemzet uniójára s eltörölték az utóbbi gyűlések azon végzéseit, melyekkel a székelyekre több

[1]) A napló szászt nem említ — pedig kétségtelenül azok közül is volt. Törvények és Okiratok LVIII. a).

[2]) L. Törvények és Okiratok LVIII. b).

[3]) L. Törvények és Okiratok LVIII. c) d).

Digitized by Google

adót róttak, mint a más két nemzetre. A portai adót 16 frtban állapították meg.

A Barcsay által jan. 6-án kiállított levelekkel jan. 9-én tért vissza Görgényből a követség, s azok a rendek előtt felolvastattak. Felolvasták a budai basa levelét, melylyel tudatja, hogy a szultán Bihar, Kraszna és Szolnok vármegyéket a váradi basa alá rendelte, megjegyezvén, hogy ha az ország feltámadna, tűzzel-vassal fog pusztíttatni. Ekkor s a következő napok tárgyalásai alatt felolvastattak a nádor, esztergomi érsek, továbbá a római császár levelei s egy szultáni ferman.[1]) De jött egy más levél is a portáról, mely figyelmeztette a rendeket, hogy az oláh vajdák s a szilisztriai, temesvári és budai basák parancsot kaptak Erdély megtámadására. E fenyegető veszélylyel szemben Kemény Bánffy Dénest és páter Kászonyit Bécsbe a császárhoz küldte, hogy ott Erdély és a Részek megvédésére tárgyalásokat kezdjenek.

E tanácskozások közben alkották meg a törvényeket. A fogságban levő tisztviselők helyei töltessenek be. Az utóbbi évek változásai alatt károsúltak kárpótlása ügyében Segesvárt 1660-ban hozott törvényt némi módosítással helybenhagyták. A portai sarczról az exactorok vegyenek számot. Hadak tartására felhatalmazták a fejedelmet. A szomszédországokkal, de mindenekelőtt a portával állítsa helyre a békét. Amnestiában csak azok nem részesűlnek, kik külföldön a haza és fejedelem ellen azután is izgattak, hogy Kemény megválasztásáról értesűlték. Sárpataky itélőmester pedig szedje össze az 1657 óta kelt törvényeket, osztályozza két: helyes és nem helyes csoportba, s terjeszsze a közelebbi gyűlés elé. Székelyhíd megvédésére kövessen el mindent a fejedelem. A kik a tatár rabságból kezességen jöttek ki, de kötelezettségeiknek nem tettek eleget, azok ellen alkalmazzák a beszterczei törvényt.

E törvényeket a fejedelem jan. 12-én erősítette meg.[2])

---

[1]) L. Törvények és Okiratok LVIII. a).

[2]) L. Törvények és Okiratok LVIII. e).

Digitized by Google

XX.

Nem sokkal a gyűlés eloszlása után Kemény Barcsayt Régenbe hívta találkozásra, a még nem resignált várak átadása ügyében. Barcsay itt előzékenynek mutatta magát s felhívást intézett a várak kapitányaihoz azok átadása ügyében. Ez nem ment minden nehézség nélkül Déván, hol az őrség egy része árulóvá lett s a törökökkel alkudozott. De a másik fél lefegyverezte az árulókat s Déva feladatott. Fogarast Barcsay András, bátyja egyenes parancsára (márcz. 15.) feladta s utóbb Barcsay Görgénybe is beereszté Kemény őrségét.

De daczára ennek, Barcsay kétszínű játékot játszott. Bánffy Dénes bécsi követségéről tudomása volt, s nem is hitte, hogy a porta Keményt megerősítse, daczára, hogy a fejedelemnek a portáról s a szomszédos basáktól — kikhez részint még a gyűlés előtt, részint a gyűlés után követeket küldött — biztatások érkeztek, hogy ha az adót s a sarczot megküldi és hűséges lesz, meg fogja a szultán erősítni. Ezenkivül fiát kivánták tuszúl s Kemény személyes elmenetelét Temesvárra. De e különben is kétes értékű biztatásokkal szemben végre is ellenkező dolgok történtek: Bihar, Kraszna és Szolnok behódoltatását erőszakkal folytatták s több kisebb erődöt megvettek. Kemény gyanúját, hogy a török kétszínű magatartására befolyása van Barcsaynak, ennek elfogott levelei igazolták. Erre mutatott Barcsay Andrásnak egy meggondolatlan nyilatkozata is: hogy Kemény két hónapig sem fog fejedelem maradni.

A portai viszonyokat jól ismerő Keménynek más aggodalma is volt: a nagyvezér és tatár khán féltékenyek voltak egymás befolyása iránt. Az a körülmény, hogy a khán már korábban is be akarta őt vinni a fejedelemségbe, a nagyvezért ellenségesen hangolá irányában s tisztában lehetett az iránt, hogy ez az ő teremtményének, Barcsaynak bukását nem vette szívesen. Ily körülmények közt nagy súlyt fektetett rá, hogy a császár, a bécsi udvar s Magyarország pártfogását megnyerje, mert így hitte legjobban ellensúlyozhatni a töröknek ellene intézett törekvését. Ugyanezért nagy súlyt fektetett Bánffy és Kászonyi követségének sikerére s az erdélyi ügyek-

Digitized by Google

ről folytonosan értesíté magyarországi barátait s a bécsi udvar befolyásos embereit.[1]) S midőn Bánffytól tudósítás érkezett, hogy a császár nem idegen megsegélléstől, ha Székelyhíd, Kővár és Illye várakba a császári őrséget befogadja, ápr. 4-én, ápr. 23-ára Beszterczére országgyűlést hirdetett.[2])

A kitűzött időben megnyilt az országgyűlés. A két első nap szokás szerint előleges tárgyalásokkal telt el. Ápr. 25-én délelőtt a rendek üdvözölték a fejedelmet s ő ebéd után beküldötte propositióit. Már két nap tárgyalták ezeket, midőn a fejedelem átizent a rendekhez, hogy a tanácsurak s megyék, székek és városok követeiből választott küldöttség menjen hozzá. Ezek előtt bemutatta a porta kívánságait: 1. személye szerint menjen be a portára; 2. adja gyermekét zálogba; 3. a sarczot s két évi adóhátralékot egyszerre fizesse ki. De figyelmezteté a rendeket: a török követelése arra czéloz, hogy az országot vagyonilag tönkre tegye, hogy annál könynyebben elfoglalhassa. Másnap, ápr. 29-én a rendek folytatták a fejedelmi propositiók tárgyalását. Isteni tisztelet után a palotába mentek s a török kívánságai felett tanácskoztak. Abban egyetértettek, hogy ily körülmények közt »lehetetlen tovább a pogány igája alatt nyomorogni« — de hol találjanak refugiumot? ezt a kérdést vetették fel. Erre a közéjök bejött fejedelem szólalt meg: a római császárnál s az ő szövetségeseinél. És bemutatta az erre vonatkozó leveleket. Azután, hogy Kemény távozott a rendektől, ezek a levelek felolvasásához fogtak. Ebéd után páter Kászonyi, Bánffy Dénes követtársa jött be a rendek közé s elmondá, hogy azon feltétel alatt kaphatnak segélyt és oltalmat a császártól, ha hűségök iránt kellő biztosítékot nyújtanak. Elhatározták tehát, hogy a »török az ellenség« s a császárnál keresnek segélyt, kihez újabban Bánffy Dénest küldték teljhatalommal

[1]) L. Törvények és Okiratok LXIX. a) b) c).

[2]) L. Törvények és Okiratok LX. Bethlen János, Szalárdy és Krauss ez országgyűlést febr. 23-ára teszik. De a fenmaradt meghívó s magok a törvények is ápr. 23-ára szólnak. Nem lehetetlen, hogy februárra is akart Kemény összehívni országgyűlést: de az nem tartatott meg. Egy egykorú napló igazolja, hogy a mit azok a februári gyűlésen történtnek mondanak, az áprilban határoztatott el.

Digitized by Google

»ultimaria plenipotentiával« ellátva, hogy a császárral végérvényesen határozhasson. S Bánffy Dénes számára még az nap kiállíttatott az utasítás.

Ez alatt megalkották a törvényeket is. A kezességen kiszabadultak ellen hozott törvényeket azzal tették szigorúbbá, hogy megszabták a visszafizetés módozatait. A magánosok kezén lévő várak közül, nehogy gondatlanságból török kézbe essenek, Adon, Valkó és Somlyó le fognak rontatni. A székelyhidi táborból visszaszökött aranyosszéki hadaknak amnestia adatott. A fiscalis uradalmakban a régeni törvények meghozása óta esett károk téríttessenek meg. A kik hasonlag a régeni gyűlés óta idegen nemzetek közé irtak a fejedelem tudta nélkül, azokat a fejedelem tartóztassa le. A hadkötelesek ne zászlók alatt, hanem az ország seregében szolgáljanak. A hadak tartására minden kapu után 8 frtot vetettek ki: de addig is, míg ez befolyna, a fejedelem és tanács urak a sarczhoz is hozzá nyúlhatnak. Minden porta egy köböl búzát vagy más terményt szolgáltat a hadaknak. A hadban meg nem jelentek szigorúan büntetendők. A passusokra szorosan vigyázzanak. A kik a portai sarczot nem rendeltetése helyére fordították, térítsék meg, ide értve Barcsay Ákost is. A summa felszedésében a tisztviselők segítséggel tartoznak lenni. A kirablott helyek összeirására bizottság küldetik ki. A kiknek javai jogtalanúl kerültek Barcsay fejedelem kezébe, azokat Barcsay törvényes eljárás után kártalanítsa. Minthogy Barcsay fejedelem a törvényt és saját térítvényeit megsértette, Kemény János tartóztassa le. A papok tegyék le a hűség esküjét.

Az országgyűlés május 5-én ért véget [1]) s másnap Kemény egy vadászat után a két Barcsay testvért elfogatta. Ákost Görgénybe küldé, Andrást lánczokba verve Fogarasba s ezt máj. 16-án felakasztatá. A gyűlés elhatározásairól ugyanakkor a bécsi udvart értesíté: beküldte követeinek a teljhatalmat s a kijelölt várakba bebocsátá a császári őrségét. [2])

[1]) L. Törvények és Okiratok LX. b).

[2]) L. Törvények és Okiratok LXI.

Digitized by Google

XXI.

A beszterczei országgyűlés végzéseivel el volt vetve a koczka. Kemény Rákóczy nyomdokiba lépett, s többé nem volt más választása, mint hogy a római császár karjaiba vesse magát. Még egyszer azonban, s leginkább az ország megnyugtatása végett, kisérletet akart tenni, hogy a portától megerősítését megnyerje. Ali basától egy csausz pasa jött hozzá, s ő ezzel Kálnokit visszaküldte Belgrádba. Ali ugyanezen csausz által a portáról kért útasítást, s megérkeztéig Kálnokit magánál tartá. A csausz visszaérkezéséről Kálnoki rossz híreket irt: a portáról kapott válasz után kimondta Ali basa, hogy ha az általa tett fejedelem nem maradhat székében ő sem tűri, hogy a khán csirákja (teremtménye) legyen azzá; az ország tehát űzze el Keményt. De arról is értesült Kemény, hogy török-tatár-oláh készül Erdélybe, Zólyomi hajlandó közéjök menni. Levél után levelet irt követeinek, hogy siettessék a császár végelhatározását, eszközöljék ki a segélyt: ő egymagára nem képes ellentállani. De bízott a német segélyben s el volt határozva annak megérkeztéig mindent megkisérteni. Összehivta a tanácsurakat, s közmegállapodással elhatározák: mivel a római császár segélye kilátásba van helyhezve, addig is, míg az megérkeznék, gondoskodni kell biztosságukról. Ez okból Ugron Andrást Szebenbe s Bethlen Farkast Segesvárra küldék kieszközölni, hogy ezek fogadják be a várainkba az ő őrségét, hogy szükség. esetére mindenki tudhassa, hova meneküljön. [1])

Kálnoki végre megjött Belgrádból s teljesíthetetlen feltételeket hozott magával. De hozta a hirt is, hogy Ali basa május végén át fog kelni a Dunán, megkezdendő a támadást. Összehívta hát tanácsosait s közelében lévő híveit, és négy kérdést terjesztett eléjök: 1. nem volna-e szükséges összehívni az országgyűlést s ez által kérni ki a császár segélyét? 2. ha a török bejön, s Barcsayt újra be akarná helyhezni, mit kell tenni? 3. határozni kellene a szász várakba küldendő őrség ügyében, 4. az unióra a rendeket megesketni. Az értekezlet

[1]) Krauss II. 148.

Digitized by Google

az országgyűlés összehivását kivánatosnak tartotta [1]) s a fejedelem május 2-ára Megyesre csakugyan összehívta a rendeket. [2])

A rendek a kitűzött napra összejöttek, s Kemény június 3-án élőszóval terjeszté eléjök a négy pontot s adta elé Ali basának Kálnoki által elébe terjesztett követeléseit: 1. mondjon le Kemény, vonuljon uradalmaiba, s a rendek Rhédeyt, Zólyomyt, Haller Gábort, Bethlen Jánost vagy Kálnokyt válasszák fejedelemmé, 2. az új fejedelem 25 hívével, s mindenik nemzet 16—16 előkelőjével hozza táborába a sarczot s a két évi adóhátralékot. Aztán elé adta Kemény, hogy ő kérte Alit, hogy elégedjék meg Várad tartozandóságával, s ne folytassa a behódoltatásokat: de válaszúl azt nyerte, hogy ha az adót és sarczot be nem küldik, nem maradnak meg békében. [3])

Ali feltételeit a rendek elfogadhatatlanoknak találták. Megújíták tehát a beszterczei végzést, mely felhatalmazta a fejedelmet, hogy a haza megmaradására mindent kövessen el, megirván a császárnak, hogy Ali basa hadaival már útban van Erdély ellen. Azok, kik a haza szolgálatától e szoros időben elvonják magukat, ha az első meghivásra nem jönnek közéjök, nóta alá esnek. A szász nemzet az őrségeknek váraikba leendő bebocsátására nézve megadta a kivánt biztosító levelet, s erre a rendek is biztosították a nemzetet, hogy jogaikban, kiváltságaikban meg fognak tartatni. Városokban minden rendek, még az elővárosok lakosai is, s a falvakban levő erődök tisztei esküdjenek hűséget a fejedelemnek.

Július 6-án Barcsay ügye került szőnyegre. Kemény bemutatta árulásának kétségtelen bizonyítékait. Elhatározták, hogy mivel a sarczból felszedett részleteket nem akarja visszafizetni, a fejedelem hozzá nyúlhat javaihoz, még azokhoz is, melyeket az ország adományozott neki. A kinek javait Barcsay igazságtalanúl foglalta el, az kapjon elégtételt. Minthogy hitét nem tartotta meg, a portára irt, izengetett, térítvénye értelmében pedig ez esetben a peres eljárás fel van függesztve,

[1]) Krauss II. 149—50.

[2]) L. Törvények és Okiratok LXII. a) b).

[3]) Katona XXXIII. 238.

Digitized by Google

a fejedelem felhatalmaztatott, hogy »obligatiója szerint« járjon el vele — azaz felhatalmazták, hogy ki is végeztethesse.

A gyűlés június 6-án oszlott el.[1]) Még ez nap intézkedett Kemény, hogy Barcsay Gáspár lefoglalt javai kezéhez adassanak, s a portai sarczból fölszedett összegeket kezéhez vette, hogy a hadi készület költségeit abból fedezhesse.[2]) De ismét és ismét sürgetőleg irt bécsi követeinek, hogy segélyhadak küldését eszközöljék ki.

XXII.

Bécsben nem hitték az Erdélyt fenyegető veszélyt oly komolynak, s nem tartották lehetőnek a török támadást: azt gondolták, hogy egy egyszerű nyilatkozattal, hogy ezt nem fogják tűrni, elfordíthatják. Mikor aztán megtörtént a török támadás, elhitték, s június 26-án kiadták a végválaszt Bánffynak és Kászonyinak, mely megigérte Erdély megsegéllését, míg magának Keménynek rendelkezése alá ezer emberből álló csapatot adnak. Elébb a követek a térítvényt állították ki, hogy a kikötött császári őrséget befogadják, s a rendek és ország hívek maradnak a császárhoz.[3]) Megállapították a hadi tervet is: a Keménynek adandó ezer emberen kivűl két hadtestet mozgósítnak, egyik nyomúljon a Tisza mellé, gróf Starhemberg parancsnoksága alatt, s álljon Keménynyel összeköttetésben, míg a másik álljon a Dunánál, s az egész felett legyen gróf Montecuculi a főparancsnok.

Épen ebben az időben lepték el a török hadak Erdélyt. Egy csapat a Körösvölgyön (június 28.), Ismail budai basa, a Vaskapún át nyomúltak az országba, s pár nappal utóbb a szerdár vezette be a főerőt, rabolva és pusztítva útjokban mindenfelé. Kemény készült a védelemhez. Maros-Újvár melletti térre gyűjté hadait, s intézkedett, hogy a kisebb erődök felszerelései biztos helyre szállíttassanak.[4]) De gondoskodott Barcsay megfékezéséről is. Ez nem csak folytonosan levele-

[1]) L. Törvények és Okiratok LXIII. a).
[2]) L. Törvények és Okiratok LXIII. b) c).
[3]) L. Törvények és Okiratok LXIV. a) b).
[4]) L. Törvények és Okitatok LXV.

Digitized by Google

zett a törökkel, hanem a szászokat is inté, hogy Keménytől álljanak el. Levelei kézhez kerültek, s Kemény több ízben, utolszor július 3-án, marosújvári táborából meginté, hogy ellenségeivel való összeköttetését szakítsa meg s a töröknek ne irogasson. [1]) De arról is akart gondoskodni, hogy a török fogságából ki ne szabadíthassa. Elrendelé, hogy Görgényből Buday Zsigmonddal, mostoha testvérével együtt Kővárba szállítsák. Útközben azonban a szerencsétlenek, Répa nevű falutól nem messze, meggyilkoltattak. Egy másik híve, Dobai István, felakasztatott. Kemény kérlelhetetlen szigorral járt el. Meg akarta rettenteni az ingadozókat s megbizhatatlanokat. Épen ezért ismételten intézkedéseket tett, hogy a táborból — melyet Maros-Újvárból Miriszlóba helyhezett át — elszöktek legszigorúbb büntetéssel büntettessenek. [2]) Maga azonban a török hadak előhaladásának nyomása alatt Miriszlóról Décsére, onnan Egerbegyre s utóbb Bonczhidára vonúlt hadaival.

Mialatt a török-tatár hadak dulva-rabolva előnyomúltak, a németek is, bár lassan, megkezdették előkészületeiket: Morvából és Ausztriából Komárom alá hadakat rendeltek, hol Montecuculi 15 ezer ember felett tartott szemlét. De a mily lassan jöttek ezek, oly gyorsan nyomúlt elő a török. Kemény ezekkel szemben a császári hadak megérkezése előtt nem akarta saját hadait koczkáztatni s folytatta előnyomulását felfelé. A székelyeket Petki és Lázár alatt elválasztá táborától, s benn hagyta az országban, a többivel Szamosújvár, onnan Huszt alá ment s ott a vár oltalma alatt tábort ütött.

Ali mindenütt nyomában volt. De a hova csak megérkezett, levél után levelet küldött Erdélyország három nemzetből álló rendeinek, hogy tegyék le Keményt s válaszszanak új fejedelmet. Kolczvárról még Kendeffy Gábor által iratott, de Gyula-Fejérvárról már maga is irt, sőt épen ez időben (július 12.) a portai internuntiustól is jött figyelmeztetés a rendekhez. De Kemény nem közölte e leveleket a rendekkel. Ali gyorsan sietett a Részekbe, úgy hogy Kemény Huszt alól

[1]) L. Törvények és Okiratok LXVI.

[2]) L. Törvények és Okiratok LXVII a) b).

Digitized by Google

elvonúlt s Tisza-Becsénél átkelt a Tiszán. Ez alatt Ali előnyomúlt, augusztus 3-án Nagy-Bánya alatt volt, mely meghódolt neki. Innen még ez nap iratott az elfogott Csepregi által Keménynek, hogy mondjon le a fejedelemségről, mert a porta nem tűri.[1]) Azután megindúlt Kemény üldözésére. Nyalábvárnak vette útat, mialatt tatárjai széltében hosszában pusztíták az országot. Ennek hirére Kemény visszafordúlt a Tiszától, s hada egy részével fiát, Simont, Munkács felé küldé, maga pedig tábora többi részével Semlyén alá ment (Zemplénben), bevárni a német segítő hadak megérkezését. Ali felhagyott üldözésével. A jenei basát Huszt alá küldé, maga pedig Aranyos-Medgyes palánkját s városát felégetvén, Szinérváralja alá visszatért (augusztus 16.). Ide hivatta a nagybányai bírót, s tudatta vele, hogy táborát ismét Nagy-Bánya alá vezeti, hol egy napot fog pihenni. S mialatt ő hadaival Nagy-Bánya alá érkezett, Kemény is végrehajtá egyesülését Montecuculival, kihez Lévára Teleki Mihályt küldé követűl s ki onnan csakugyan megindúlt. De lassan haladt, úgy hogy az egyesülés csak augusztus 30-án történt meg Majténnál.

Ali csakugyan Nagy-Bánya alá sietett, honnan egyensen Erdélybe ment. Czélja volt mennél gyorsabban végrehajtani a fejedelemválasztást, hogy az új fejedelemmel együttesen vezesse a hadjáratot Kemény ellen. Nagy-Bányáról Deés és Bethlen közé szállítá táborát s onnan Besztercze alá vezette azt. Innen akarta az előleges intézkedéseket megtenni az új fejedelemválasztás útjának egyengetésére. Jól ismerve az erdélyi viszonyokat, s tudva, hogy a székelység és nemesség zöme elébb Rákóczyval és most Keménynyel tart, mindenekelőtt a szász hatóságokat akarta megnyerni, mint a kiknek kezén voltak a legerősebb várak. Kevéssel elindulása előtt (augusztus 29.) maga irt a szász törvényhatóságoknak, hogy azonnal siessenek táborába, eskűvel biztosítva őket, hogy bántódás nélkűl visszabocsátja. Nyomon azután (augusztus 30.) iratott a táborban lévő beszterczei és kolosvári bírák által: ezek meg nem jelenés esetére a basa szigorú büntetésével fenyegetőz-

[1]) L. Törvények és Okiratok LXVIII.

Digitized by Google

tek.[1]) A szász hatóságokra nézve kényes kérdés volt ez: már tudva volt Erdélyben, hogy Kemény és Montecuculi egyesültek, s tekintélyes erő nyomúl Kolosvár felé, s már küldött is a székelyeknek parancsot, hogy csatlakozzanak hozzá.[2]) Azonban Ali nyakukon volt — Kemény még messze. Aztán ez azzal, hogy Erdélyből kiment, hitét meg is szegte.[3]) Mind a mellett közegyetértéssel akartak cselekedni, s Szebenhez mint metropolisukhoz fordúltak. Szeben is a behódolás mellett volt[4]) — s a szászok Brassó kivételével gyorsan határoztak.

Ali ez alatt szeptember 3-án Vásárhely alá érkezett s innen szeptember 7 új körlevelet bocsátott hozzájok. Már ebben jelezte, hogy nem valami közönséges, hanem a hatalmas császár s ország megmaradására czélzó dologban (azaz fejedelemválasztásra) hivatja őket.[5]) De Kemény a szászokhoz is irt patenst, intve őket, hogy hívek maradjanak hozzá: azok ezt későn (szeptember 11.) kapták meg, akkor Hermann Lukács, a szászok püspöke s a meghódoló követség, már útban voltak s szeptember 12-én meg is érkeztek Ali táborába. A dolgot ez eldöntötte: a szászok meghódolása által Erdély kétfelé volt szakasztva.

Ali Vásárhelyt legelébb Petki Istvánnal értekezett, hogy a fejedelemséget fogadja el. Ez nem akarta: s a szerdár dühében Maros- és Udvarhelyszéket dulatá. Ekkor érkeztek meg a szászok. Nagy örömmel fogadta őket Ali, s rájok esett, hogy válaszszanak fejedelmet. De hiszen mi csak egy nemzet vagyunk, mondák a szászok, s erre magunkra nem vagyunk feljogosítva. Az ilyen apróság Alit nem hozta ki sodrából. Az ő tábora a magyar és székely föld összeszögellésénél feküdt, s intézkedett, hogy a kik a nemesek és főurak közűl ott a közelben vannak, összehivassanak. Csakugyan szeptember 14-én Basa Tamás és Kassai, néhány közép nemes, városi polgár, s a Kemény táborából haza szököttek, kik ennek szigorú

[1]) L. Törvények és Okiratok LXIX. a) b).
[2]) Krauss II. 174.
[3]) Ugyanott 177.
[4]) L. Törvények és Okiratok LXIX. c) d).
[5]) L. Törvények és Okiratok LXIX. e).

Digitized by Google

büntetésétől tartottak, Ali táborába jöttek. De hogy akaratának nyomatékot adjon, a tatárokat a nemesek udvarházai pusztítására küldék: »helyöket sem lehetett megtudni, hol voltak azelőtt,« mondja egy szász krónikás. [1])

Ali azt akarta, hogy a fejedelemválasztás formái szigorúan megtartassanak. A táborában lévő szászok,városi követek, nemesek s egy pár főúr Maros-Vásárhelynek Libanics nevű mezején tábori országgyűléssé alakúltak. A megválasztandó fejedelem személyére nézve már akkor meg volt az egyetértés. Ali figyelmét Apafi Mihályra fordíták, ki nem rég szabadúlt ki a krimi fogságból, régi és előkelő családból származott, s távoli rokonságban állt a Bethlenekkel. A jószágán visszavonúlva élő főúr ingyen sem tudta, mi vár rá, s midőn Ali díszkövetsége hozzá érkezett, megrémült ugyan, de engedelmeskednie kellett. Mialatt Apafi útban volt (szept. 14-én), a választáshoz hozzá fogtak, s midőn megérkezett, már leendő fejedelemnek üdvözölték. Ali dobszó és trombita mellett egy e czélra készült fényes sátorba vezetteté — s ezzel nyomon Apafi ellenmondása daczára befejezték a választást.

Szeptember 16-án a csengeri mezőn Ali az új fejedelmet feldiszíté a jelvényekkel, karddal, zászlóval és bottal. Fiává fogadta, szép sátrakkal, drága öltözetekkel, lóval, kaftánynyal megajándékozá, s a portára jelentést tett, hogy Erdélynek már van fejedelme.

Az új fejedelemre súlyos napok vártak. A mint az ünnepélyeknek vége volt, Ali a sarczot kezdte követelni. Hiába mondták a szászok: már rég kifizették, hiába hivatkoztak menedék-leveleikre. »Ne féljetek, — mondá Ali — nektek nem is lesz bántódástok, csak városaitokat égetem fel.« Hanem a szászok annyit mégis kivittek, hogy az összeg felére leengedtetett — s most a behajtás meg is kezdetett, s a vérig kipusztított és felprédált országon hallatlan zsarolás és rémítgetés közt, a mennyire lehetett, be is hajtatott. Egy megnyugvás e dologban mégis volt: most már látták, hogy a török nem akarja Erdélyt basasággá alakítni.

[1]) Krauss II. 177.

Digitized by Google

TÖRVÉNYEK ÉS OKIRATOK.

I.

1658. sept. 19.

Barcsay Ákos a szebeniekkel tudatja visszautazását a török táborból.

Isten Kglmedet stb.

Isten kegyelmességéből immár ide haza érkeztünk, noha sok bajjal, busulással s életünknek halálra való koczkáztatásával, mi uram, az követ urakkal ő klmekkel együtt; külömben hogy az hadakot Erdélyből kivigyék s az odaki valókat be ne hozzák, végben nem vihettük, hanem imponálák: az fejedelemséget felvegyem, melyet meg is kelleték cselekednem, melyről királybíró uram úgy hiszem bőségesen tudositotta Kglmedet. Zálognak királybiró uram oda marada, hogy az ország Rákoczy György urunk mellé nem áll, s én is az fejedelemséget ő ngának nem resignálom. Ma holnap regalisokat bocsátok ki s convocaltasom az regnicolákat, hogy érthessék ő kglmek az porta kivánságát. Kglmed vigyázon, imádkozzék és tudositson minden odavaló dolgokról és állapatokról. Ezek után stb. Datum ex Deva die 19 Sept. Ao. 1658.

Kglmed jóakarója mig él szolgál

Barcziay Ákos m. p.

Külczím: Prud. ac circumspect. dom. Andreae Melczer sedis ac civitatis Cibiniensis consuli stb.

(Ered. a szász nemz. egy. lt. Coll. 743.)

II.

1658. sept. 25.

a)

Meghívó az oct. 5-iki segesvári országgyülésre.

Prudentes stb.

Isten kgteket stb.

Minemű romlással, csaknem utolsó pusztulással látogatott Isten meg édes hazánkban bennünket bűneinkért azt írással Kgtekkel elhitetni nem szükséges maga az valóság lévén bizonyság; mely romlásnak pusztulásnak eleit akarván venni, Kgtekkel egyértelemből Nagy Sinkre kezdöttünk vala gyülekezni, az követeknek fővezérhez való expeditiókra nézve, kiknek expeditiojokhoz fogván Kgtek, az tatárkhám ő felsége szegény hazánkban való jövetele érkezvén, onnét minden con-

Digitized by Google

clusum nélkűl eloszla, hanem némely hazájok szerető úri renden levők tevén emlékezetet ne szánnám, hazámnak utolsó romlását látván, az vezérhez való menetelemnek utját felvenni, Bánfi György uram el nem érkezhetvén, több oda rendeltetett főrenden levő atyafiaival együtt Kgteknek Isten után valamit használhatok. Mely ő kglmek intéseknek engedelmes levén, egyszersmind hazámhoz való szeretetömtől is ösztönöztetvén, nem kedvezvén magam életem koczkáztatásával is nem gondolván, Istent híván segítségűl bementem, fenn tartván amaz közmondást is : nincsen édesb, mint hazájáért való meghalása embernek. Oda való járásunkat pedig, hogy Kgtek érthesse, szükség egy közönséges helyre való gyülekezete, melynek is késedelemsége igen veszedelmes lévén s mind török tatár hadak Jenőnél lévén várják az kévánságokra Kgteknek mint való hajlását, ha cselekeszi eloszolnak, ha nem bejönnek s örökösön itt maradnak. Kévántatik Kgtek egybenvaló gyűlésének octobernek ötödik napján, die 5 Octobris Segesváratt lenni, melyet Kgteket kérem el se mulassa, nemis csak az régi szokás szerint hanem ugyan felesen minden rendből, mivel derék dolgok lévén, derék tanácskozást is kéván, senki ne mondhassa nem értette ; melyet ha Kgtek nem is cselekszik, az mi romlása ezután is következik ez hazának, Isten előtt Kgtek lelke számadása lészen. Senki penig az oda való meneteltől magát ne exemptalja, hanem megjelenjék s ott legyen, mert félő többé Erdélyben lakása nem engedtetik. Melyet Kgtek az kapuczi passától megérthet, kévántatván is az ki hazáját szereti, szabadságának helyben való állásában forgolódni, fáradozni igyekezzék, kész legyen. Az kévánságot peniglen Kgteknek kiküldöttem, melyet is cselekettem azvégre, hogy jobb készűlettel lehessen az Kgtek elméje s gyüleközése, ne okozhassa az dolgot nem értette. Minemű angustiaban voltunk több követ atyafiaival Isten abban s magok bizonyság, sőt semmi kévánságokat megjelenteni nem is akarták valamig az fejedelemséghez való ezkezekhez nem nyultam.

Melyhez is nyulni nem akartam, megesküvék az vezér, mingyárást bocsátja be az hadait, porrá téteti ez hazát s többé fejedelemség nem lészen, hanem pasaság. Ezt értvén csak onnét szabadulhassunk ki s azokat az szörnyű hadakot megtartóztathassuk, reá igértük magunkot ; sőt az tatárokot sem akarta addig kihivatni, valamig kedve szerint nem igértük magunkot ; több dolgunkot s nyomorúlt sorsunkot Kgtek bővebben értheti Isten oda vivén bennünket. Várad alá való meneteltől is miképen tartóztathattuk meg Istén bizonyságunk mely nehezen lehetett, melyről is assecuralnunk kellett, Erdélyhez tartja az híséget nem másuvá. De caetero stb.

Digitized by Google

Datum in Deva die 5 Sept. (Hibás: 25 helyett) Ao 1658.
Prudentium ac circumspectarum dominationum vestrarum officia paratus

Achatius Barcziai, m. p.

Czím: Prudentibus ac circumspectis dominis magistro civium regio ac sedis judicibus caeterisque juratis civibus civitatis Cibiniensis etc. dominis mihi benevolis

D. Magister civium
transmittat ad Coronenses.

(*Ered.* a n.-szebeni szász nemzeti ltárb. Nro 736.)

b)

1658. oct. 2.

Rákóczy ellenrendelete.

Georgius Rakoci dei gratia Princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.
Spect., Mgci, Gener, Egr. et Nles fideles syncere dilecti Salutem cum favore. Barcsai Ákos hivünk gyűlésre ad 5. Octobris hivogató levelét Segesvárra láttuk, ki hirünkkel nem lött, egyébként is meg volt Klknek parancsolva tőlünk, ha locumtenensink külön mit irnak, nem hármon, erőtlen légyen. Azért az mostani conventiculumra Kltek ne confluáljon, kötelességéről penig megemlékezzék, az ellen ne cselekedjék, mert ha az ellen cselekedni találtatik, nagyobb romlásának okai nem leszünk, isten, ez világ előtt protestálunk. Eszében is veheti Kltek, mi reánk volt-e az nehézség, vagy Kltek romlására. Athname sem adaték, mások pedig az ország hire nélkül micsoda elviselhetetlen adózást, summát nagy darab földet igértek, hirével van. Mi pedig egy talpalatnyi föld oda igérésével, magunk világi dicsőségét stabiliálni nem akartuk; semmi securitas pedig határok, szabad választások felől nem végeztetett. — Serkenjen fel Kltek, legyen egy szívvel, akarattal velünk. Isten megszabadítja Klteket, elidegenedett, elidegenendő határit visszaadja, megtartja. Mi Kltkel élni, halni készek vagyunk. Secus non facturis principali gratia propensi manemus. Datum in oppido nostro Debreczen die 2. Octobris 1658.
G. Rakoczy mp.

Külczím: Spect. Mgcis, Gener. Egr. nblibus supremio et Vice Comitibus, Judicibus ac Universitati Dnorum Magnatum et nblium Comitatus Szolnok Interioris etc. Fidelibus nobis dilectis.

Más kézzel: Hozta Szávay István biró szolgája die 8. Octobris, ide Besztercére.

(Eredeti Orsz. levéltár. Gyulafehérvári osztály.)

Digitized by Google

c)

1658. oct. 2.

Georgius Rákóczy dei gratia stb.

Prudentes stb. Salutem stb. Barcsay Ákos gyűlésre ad 5 Oct. hivogató levelét Segesvárra láttuk stb, *(mint az előbbeni.)* Mi Kglmetekkel élni halni készek vagyunk. Secus stb. Datum in oppido nro Debreczen die 2-a Octobrio Ao 1658.

G. Rakoczy m. p.

Külczím: Prud. ac circumsp. Judici reg. Magno Civium stb. Sed. Saxonicalis Szeben stb.

(Eredeti szász nemzeti egy. lt. Nro 744.)

III.

1658. oct. 5—12.

A segesvári országgyűlés irományai.

a)

Jelentés az országgyűlésről.

Acta comitiorum in civitatem Segeswar ad diem quintam Octobr. praesentis anni 1658, per dominum Achatium Barczai indictorum ac per dominos regnicolas sic dictim ut infra habebitur continuatorum.

Licet ipso die 5. delegati dominorum Saxonum ferme omnes in dicta civitate comparuerint, tamen domini Siculi et nobiles comitatuum non comparent, immo etiam ipsemet dominus Achatius Barczai.

Sexta die tamen frequentius tum regnicolae confluunt, tum vero dictus dominus Barczai Medgyesino transvenit in civitatem Segeswar non quidem maiestate principali, sed ea tantum sua auctoritate, qua aliquis procerum Ungarorum solet accedere ad comitia Transsilvanica, immo ne quidem in curru suo sed eques tantum intrat, stipatum 50 equitibus plus minus. Eundem dominum Barczaium neque plures generosi et egregii domini comitabantur nisi Daniel Ferentz, Balogh Mathe, Kendi Janos, Kuun Gergely, Bedeőhazi Thamas, Fothi Ferencz, Bersi Peter cum suis militibus qualibuscunque et Balika Farkas. Officiales autem Segeswarienses non passum quidem obviam eunt domino Achatio Barczai, sed in hospitio eiusdem acceptant eundem honorifice salutantes. Finita salutatione intrant ipsas aedes et paulo post prandetur circa horam 3. pomeridianam, consuevit enim dominus Barczai, ut diebus dominicis prandium differat in coenam, ieiunus transigere volens illias sacri diei spatium.

Digitized by Google

Septima die eiusdem mensis mane confluunt domini regnicolae in templum xenodochialemin loco Hempohyten *(sic!)* situatum ibique per dominum Haller Gabor proponitur, quomodo res nostra agatur, ubi rerum cardo versatur; sed dominus Barczai Akos licet per vezerium supremum passam Memhed in principem Transsilvaniae sit procreatus, tamen varium titulum usurpantes domini regnicolae non agnoscunt ut principem, sed nomen eius hoc modo usurpatur, magnates et proceres memorant hoc modo: Barczai uram; inferioris ordinis nobiles vero taliter: bán uram ő kglme; infimi status vero taliter: Barczai uram ő nsga; postremi ordinis homines autem hoc modo: mostani urunk ő nsga. Interim dominus Daniel Ferencz et Balogh Mathe veniunt a domino Barczai Akos cum literis multis, quarum copiam ad dominos regnicolas cupit exhibere ideoque ante exhibitionem earundem manifestum curat exhiberi, cuius relator, explicator, interpres narratorque instituitur dominus Daniel Ferencz et Balogh Mathe, qui referunt, qualiter ex permissu Georgii Rakoczi dominus Barczai Akos una cum ipsis et cum Johanni Lutsch iudice regio Cibiniensi, legatis regnicolarum in oppido Nangy id est Gross Schink expeditis transit ad passam Thömöswariensem, inde ad wezerium Budensem, tandem accersitur a vezerio supremo, qui ingentia castra sua posuerat ad Boros Jeneő, nam arcem ipsam tradiderant Boros Jeneienses eorumque capitanei Uylaki et Conrad (Conradus erat Germanorum capitaneus ibidem) ipsis Turcis. Exaudita autem salutatione supremus ipse vezér nil replicat, verum loco eiusdem, duris et minacibus verbis refert vafriciem Transsilvanicam, ipsos vero dominos legatos mandaces fallaces appellat. Postquam autem ipsos arguere desiisset, offert domino Barczai principatum, qui inter multas altercationes cum se asseruisset nolle acceptare illud officium; vezerius ipse supremus iureiurando dixit, quod universos exercitus suos proxime sequenti die consurgi faciet ac in Transsilvaniam una cum omnibus istis irrumpet neque hostes ibidem existentes educi faciet (erat enim, proh dolor, hic in Transsilvania nostra iisdem diebus ferro flammaque eandem vastans Tartarorum Chamus personaliter cum Tartaris 80000 vel ut nonnulli volunt centum millibus [ut et ego censeo] et Cosakuis duodecem millibus id est 12000, passa quoque Szilistriensis 12000 Turcis, vaivodae Moldaviensis capitaneus cum novem millibus Kurtanis, Transalpinensis autem Mihne vaivoda cum bojeronibus, Simenyianis, Kurtanis aliisque suis militibus 12000). Sed ubi irruerint totam Transsilvaniam in fumum et pulveres redigentes, senes ac infantes horribili mortis genere universos trucidabunt, vege-

Digitized by Google

tos autem viros simul ac mulieres tum etiam virgines in perpetuam diram ac lamentandam transmarinam abducent captivitatem, principatum quoque tollent nunquam restituendum, immo loco eiusdem inducent ipsam passaság stabilientes eandem cum Transalpina et Moldoviensi békesség. His itaque et aliis plurimis minis perculsi ambigunt quid faciendum. Igitur dominus Achatius Barczai a suis consociis exoratus propriaque conscientia convictus promittit se accepturum illud officium, dummodo illud horribile ultimumque excidium tollatur a Transsilvania; quo intellecto supremus vezér curat convocari proceres castrenses Turcas, qui congregati consident ad Devany (est structum, quibus et insident et nocte iisdem incubantes dormitant, altitudine scamno, latitudine mensae communis similis), et subito promittitur excidium tollendum his conditionibus: 1. Ut districtus Jeneiensis a solo Turca dependeat. 2. Ut Karansebes et Lugos tradantur ipsis Turcis una cum suis armis, proventibus ac provinciis. 3. Ut coloni fugitivi ad Zolnog pertinentes undecunque restituantur. 4. Ut tributum anniversarium ab hoc tempore quadraginta millia aureorum persolvatur quotannis. 5. Ut hacce unica vice pro sumptibus bellicis imperatoris Turcarum transmittantur mille bursae tallerorum, singulae continentes quingentos talleros id est quinquies centena millia tallerorum. 6. Ut Georgius Rakoczi per dei gratiam a nobis captivetur. 7. Ut istae conditiones citissime in effectum ducantur, alioquin facta cassabuntur et abrogabuntur, nos vero periuri manebimus. 8. Ut princeps pro se et tres nationes, tres idoneas personas pro obsidibus teneantur apud Turcas relinquere.

His intellectis ingens, insolubile intollerabileque iugum nituntur domini delegati excutere cum precibus lachrimosis, immo tali conditione principatum assumere dnus Barczai non vult, sed cupit potius capite plecti. Quo percepto supremus vezer exasperatur, dominus Barczai autem loqui non permittitur,sed verbis vezerii nolle velle debet assensum praebere.Itaque in conspectu exercituum tota haec declaratio acclamatur per praecones Turcicos, expost clava Turcica ad manus Barczai traditur his verbis: Ihol az hatalmas császár botja, id est En potentissimi Imperatoris Turcici clavam. Alia quoque instrumenta ipsum principem decentia et exornantia exhibentur eidem atque sic remittitur in Transsilvaniam. Dominus autem Barczai Akos nonnullas literas produci curaverat, quarum una declarabat, quibus modis reversales suas scripserit tradideritque vezerio, aliae autem declarabant, chamum Tartarorum bene ipsi cupere et velle exercitus suos bellumque alio divertere etcetera. Notandum tamen quod illustrissimus do-

Digitized by Google

minus Georgius Rakoczius universis sedibus ordinibusque ex castris ad oppidum Debreczense positis transscribit cum clausula: secus non facturi, ut a fidelitate non desciscant, sed promissionibus in proxima Aprili factis meminerint, hoc est armis se imperatori Turcico obponant una cum ipso etcetera. Sed hoc cum displiceret regnicolis, de nihilo consultatur, de eodemque determinatur. Verum quia legatus Turcicus Kapucsi passa intrat, plurimi homines occurrunt eidem aspectantes eiusdem ingressum pomposum, ille enim confirmatorias literas ab imperatore transportat, tam domino Achatio Barczai, quam ipsis regnicolis immo etiam quaedam ornamenta. Tandem pransum itur neque eadem die confluitur.

Octava die eiusdem mensis iterum confluunt in antedictum templum locum scilicet congregationis solitum, sed horam circiter nonam matutinam heri enim plurimas literas disiunctim proceribus, magnatibus, comitatibus, sedibus civitatibusque exhibuit quidam posta id est tabellarius Rakocianus, que omnes cum clausula: Secus non facturi, iubebant, ne compareant in hisce comitiis alioquin ipsum Rakocium nobis hostem fore futurum consideremus. Tamen congregatis dominis regnicolis proponit dominus Haller Gabor, quod Kapucsi passa per quendam suum csaus transnuntiat, se hodie velle in conspectum regnicolarum venire, a qua quidem intentione sua precibus regnicolarum vel potius consiliariorum amovetur. Literas autem vezerii Budensis exhibet, ut intelligat quisquam quo fine venerit, immo verbis etiam per csaus denuntiat ad dominos consiliarios processum laborum suorum, quem sit observaturus, scilicet quod kafftanias secum adductas duodecim consiliariis illustrissimi principis exhibendas, crastina die allaturus sit in conspectum regnicolarum, ammonere volens singulos consiliarios, velintne indui kafftaniis antedictis nec ne? (mos enim Turcicus iste est, ut fidelitas et honor declaretur ex assumpta kafftania.) Itaque si qui consiliariorum acceptabunt kafftanias ab imperatore Turcico transmissas iisdem eosdem adornabit fidelesque subiectos imperatoris agnoscet, qui vero induere kafftaniam recusaverint eorum nomina describendo transmittet ad vezerium supremum. Ex hac proponit occasione Haller Gabor et consulit regnicolas, quid illi tamquam primario consiliario sit faciendum? Ex post omnes consiliarii cupiunt de hac re assensum regnicolarum affirmantes sese kafftanias illas, si regnicolis visum fuerit, sive reiicere sive induere. Nam per assumtiones earum fidelitas Transsilvanica erga Turcas declarabitur ultimumque excidium nostrum evitabitur, omnis obedientia nostra a Turcis credetur, per reiectiones autem earundem kafftа-

Digitized by Google

niarum fidelitas erga Rakoczium animadvertetur ac ruina totius regni sequetur etcetera.

Proinde opus videbatur, ut per voces colligantur conclusiones, sed quia res ardua erat de hoc praepropere concludere, differtur ad sequentem diem. Regnicolae igitur pransum eunt. A prandio autem non confluunt, sed percontantur de domino Rakoczio, ubi locorum sit, quibusque negotiis occupatus, nam dominus Teleki Mihaly postarum Rakoczianorum magister tunc venerat a domino Rakoczio literas ad dominos consiliarios apportans, qui refert eundem dominum Rakoczium una cum militibus suis a Debreczen die VI. Octobr. praesentis Varadinum transvenisse ibique residere ac morari.

Nona die eiusdem conventus fit, sed horam ferme circiter 9. matutinam resumiturque hesternus discursus de et super assumendis kafftaniis, sed plerisque ita visum est, ut declaret dominus Barczai Akos, quibus modis ac conditionibus principatus Transsilvanicus illi sit impositus, ab ipso autem quo pacto assumptus, irritare enim dominum Rakoczium neque dominus Barczai neque regnicolae vellent, sed ut vulgo dicitur: Mindnyájan akarnák a ködment megmosni, de senki nem akarná megáztatni, ideoque in scriptis regnicolae cupiunt hunc ipsorum nodum solvere, quem quia sine discursione solvere non posse cum denuntiasset dominos consiliarios omnes illi, scilicet domino Barczai adiungendos esse acclamans. Post moram autem satis longam referunt iidem domini consiliarii, quod dicti nodi resolitionem dominus Barczai cupit diferri in diem proximum subsequentem intimans nobis, ut hac de re tota humillime requireretur dominus Rakoczi ne indignaretur, si quid cogente necessitate Turcis obsecundandum fuerit, quod cuilibet perplacet. Ideoque dominis consiliariis imponitur, ut humillimas literas conscribant ad dominum Rakoczium transferendas, quas subsequenti proximo die coram regnicolis prius perlegi curent. Interea etiam ad officiales ac praesidiarios Szamosuywarienses literae ammonitoriae scribuntur monentes eosdem, ne exteris praesidiariis arcem tradant, sed expectent a regnicolis facturi eadem, quae ab ipsis videbuntur. Tandem eunt quisque ad sua hospitia altera die conventuri, licet plurimi urgentes clamitarint: periculum in mora.

Decima die eiusdem postquam conventum fuisset literae Rakoczio transferendae clara voce proleguntur, quae declarabant, dominum Rakoczium non debere nobis indignari propter obsequium Turcis in nostro moderno casu declarandum ac praestandum, nam etiam ipse sese adstrinxerat in Gyalu per Banffi Dienes Medgyssinum venturus in Januario, quod si a

Digitized by Google

Turcis causa ipsius infestaremur capite eum plecti ut iuraremus aut eo, quo nobis placuerit mortis genere interficeremus. Deinde etiam quod christiano homini debeat erga nos misericordia moveri, ne velut ipse Pharao ab aquis ita nos ab hostium caterva atrocissima obruaremur etc. Hae literae approbantur a regnicolis tradunturque in et ad manus generosi domini Thomae Bedeohazi de Czekelaka perferendae, cui etiam literae credentionales sub sigillo magistri prothonotarii traduntur verbalique relatione plenam fidem adhibeat dominus Georgius Rakoczi, acceptis itaque his dominus Bedeohazi proficiscititur. Interim etiam ad dominos regnicolas sese absentantes literae scribuntur ammonitoriae ut iisdem acceptis statim compareant sub poena violatae unionis. Tandem dominus Barczai nodum resolvit hoc modo: Princeps erit realis, si tamen Rakoczius sua negotia in porta Ottomanica poterit ad optatum perducere finem secundum suum beneplacitum subque eodem tempore si iuramenta regnicolarum non acceperit ipsemet promptus erit Rakoczio regimen reddere, alioquin nobis fidelem suam operam usque ad mortem suam praestando obfert dedicatque.

Itaque sufficiens pollicitatio dum hac agnosceretur esse, communi voto unanimique consensu (praemissa conditione in vigore relicta) concluditur, ut kafftaniae per consiliarios acceptentur obsequiumve nostrum erga Turcas praestetur, etiam si Rakoczius super hoc negotio indignetur. Et sic confestim Turca Kapuchi passa accersitur, qui cum sua pompa accedit in presentiam regnicolarum afferens secum literas athname tredecimque kafftanias, cumque consedisset refert, quo fine ipse ad nos venerit, quo percepto domini proceres et status cum ordinibus inducunt dominum Achatium Barcsai, afferentem secum ornamenta Turcica in castris ad Jeneo positis, per supremum vezerium eidem collata. Nam praeferebant illi Waradi István vexillum, Kun Gábor pileum imperatorium, Balogh Máthé autem clavam octangulatam, vulgo tollas bozzogány nuncupatam, et gladium deauratum, eburneo capulo gemmis exornato praeparatum. Tandem orditur suam orationem Turca, ad quam dominus Gabriell Haller nomine regnicolarum dicit, omnibus iussis Turcicis nos obtemperaturos. Ideoque ipse Turca exornat dominum Achatium Barczai Kafftania pretiosissima, in manus eiusdem tradens antedictam clavam, praenominatumque gladium, pileum quoque praefatum capiti eius imponit, committens eidem, eorum ornamentorum feliciter diuque utatur, sique opus fuerit ab imperatore auxiliabitur. (Factum quoque subsecuto tempore.) His peractis kafftaniis reliquis consiliarios ordine induit idem Kapuczi

Digitized by Google

passa, immo dominum Gabrielem Haller, post dominum Bassa Thamas, 3. dominum Joannem Bethlen, 4. d. Banffi Sigmond, 5. d. Lazar György, 6. d. Michaelem Herrmannum iudicem Coronensem. Sed quia dominus Pettki István per contumaciam ad comitia non venerat, Zolyomi Miklos etiam aberat, Mikes Mihaly autem Viennam Austriae in legatione Rakocziana discesserat, dominus Johannes Lutsch vero regius iudex Cibiniensis Saxonumque comes apud Turcas pro pignore a domino Barczai relictus erat, magnificus dominus Franciscus Rhedei se cur absentaverit ignoratur, tamen loco eorundem kafftaniantur magnificus Kemeny Simon, magnificus Haller Paall, magnificus Haller Janos, generosus Farkas Ferencz, providus ac circumspectus dominus Andreas Meltzer consul civitatis nostrae Cibiniensis. Quibus Kafftaniis assumptis laetus Kapuczi passa regreditur ad suum hospitium, committens fidelitatem nostram, ut, ita observemus ut acceptavimus. His ita habitis exsurgit dominus Haller Gabor cum egregia declaratione ostendens et offerens nostrorum omnium humillimum obsequium; idem domino Achatio Barczai eundem dominum eius clementissimum appellitans facit. Hoc exaudito consurgit (quod felix faustumque sit!) Sua Principalis Celsitudo offerens indefessos suos labores in quibuscunque rebus praestandos, his lachrimonis ac sanctuosis verbis ordiens orationem: Mely keserves sorsra jutott nyomorú hazánknak állapatja, kinek fejedelmi nagy elméjű, derék értékű, dícsíretes hirrel, névvel tündeklő, úri rendből születettek voltak, bódog időkben, hát én csekély ágyban születtetett, egy szegény nemes ember gyermeke, hogy tudjak ilyen bódogtalan és legutolsó veszedelemre fordúlt nemzetségre gondot viselni. Vaj! adta volna az isten, hogy az anyámnak méhiben, avagy soha nem is fogontattam volna avagy, mikor születtettem, azon órába haltam volna meg, hogy ez hazának szabadsága én általam romlik meg, fizethetetlen adója én általam kezdetődik etcetera. Haec declaratio multis verbis qualificatur, tandem sermo recurrit ad divinam providentiam, si deo ita visum est, bene sperandum, in deo confidendum. Igitur condicit se regimen sub iuramento assumpturum eaque promissione exit e templo. Regnicolae vero contendunt de perscribendis conditionibus, quarum descriptionem committunt dominis Lazar Georgy, Haller Gabor et Bethlen Janos, una cum nonnullis viris generosis et prudentibus. Oritur denuo quaestio, quando iurandum sit principi simul etiam regnicolis et visum est, ut sequente diluculo, proinde tota causa differtur ad sequentem diem, immo commissarii quoque denominantur, qui universos status in suis residentiis cogant iurare.

Digitized by Google

Itaque etiam hoc concluditur, ut iisdem commissariis literas credentionales exhibeant, quorum conscriptio committitur domino Saarpattaki Marton directori causarum fiscalium Transilvanicarum, tandem pransum itur circa crepusculum vespertinum.

Undecima die eiusdem mensis mane confluunt ac conditiones principi offerendae alta voce releguntur, quae quia omnibus placebant illustrissimus princeps accersitur, ut super conditionibus observandis deo regnicolisque iuret. Qui cum advenisset dominus N. N. reverendus Enyedi condescendens cathedram, humillime preces instituit, deinde orationem exhortatoriam declamat, asserens dignum dei flagellum tollerasse, nisi convertamur ad deum maiora et peiora subsequentur. Materiam accepit ex Esa: Cap. 40. Finita exhortatione dominus Haller Gabor manifestat illustrissimo principi, quo fine sua celsitudo accersita sit, nimirum ut iuramentum praestet. Sed princeps illud facturus declarat se hoc pacto, quod principatum suum absque omni cavillo retribuet domino Georgio Rakoczi, si forsan in porta Ottomanica gratiam consequi possit, sub eoque consecutionis tempore nullam hostilitatem tum erga ipsum tum erga universos regnicolas exercuerit. Talibus itaque (vide harum conditionum seriem in articulis die 6. Novembr. a regnicolis hocce anno in comitiis Maroswasarhely exhibitis) conditionibus iurabit. Coepit itaque clara voce conditiones recensere, eisdem vero recensitis ipsum quoque iuramentum (modis ut supra) deponit. Pro qua quidem gratiosa propensione Haller Gabor nominibus universorum statuum regni gratias agit, cupiens ut totum hoc felix, faustum fortunatumque sit idequo tot alta voce acclamatur per populum vivat! vivat! vivat!

Posthaec illustrissimus princeps exit templo magno cum comitatu ac applausu tormentorum Segesvariensium. Tandem paulo post iurant singuli bini ternique hoc modo: Ego N. N. iuro per deum etc. ut ita me adiuvet, quod eidem ero talis, talis etc. ita tamen, atque sic, ut si principatus legitime transferetur a Turca ad Rakoczium, tollatur haec mea obligatio vigoreturque Rakoczio praestitum meum iuramentum, si ipse quoque hostilitatem erga nos non exercuerit ac libertates nostras impeditas medebitur. Sunt et aliae non multae conditiones ad describendum indignae. Tandem pransum itur.

Prandio sumto dominus itélőmester Lázár György intrat templum ac curat ut inquirere possit qui velint. Rumor enim more communis incendii omnium aggravaverat aures, dominum Rakoczium properare cum suis militibus ad Segeswar eam ob causam, ut eandem arcem civitatemque Segesvarien-

Digitized by Google

sem obsideat armisque obpugnet confidens quorundam perfidorum. Post haec nihil ibidem concluditur, sed quivis pace suas cupit revidere penates dulcissimumque patrium solum, et sic disiunguntur universi ordines die 12. huius mensis, quisque suam domum redit Saturni. etc.

(Eredeti jelentése Franknak. Szász nemz. lvtár.)

b)

1658. oct. 18.

Barcsay Ákos hitlevele.

Én Barcsay Ákos adom ez assaecuratoria levelemet az méltóságos Rákóczy György uramnak ő nagyságának, hogy ha ő nagysága én nekem is hasonlót küld: 1. mindeneknek dolgok amnistiában megyen, 2. ez haza szabadságát régi királyoktól adatott szabadságiban állatja, 3. hogy ő nagysága hostilitást az török ellen nem mutat, hanem elvonván magát, csendességben lévén: Isten engem úgy segéljen s úgy adja lelkem idvességét, nem az magam állapotomnak megerősítésére igyekezem, hanem mint eddig, úgy ezután is az ő nagysága helyben állatását minden tehetségemmel végbenvinni igyekezem az portán, azmelyre mégis Isten úgy segílljen s úgy adja lelkem idvességét, mind hatalmas császár s fővezér ő nagysága előtt s tatár hám ő felsége előtt is igazán, szívesen forgolódom; hogy penig inkább napfényre jűjjön igazságom, soha ez galibás állapotnak kívánója nem voltam, maga emberét rendelje, az ki által forgassam, ki is bizonyságom lehessen, nem magam, ő nagysága dolgát forgattam eddig is, melyeknek nagyobb bizonyságára adom ez levelemet kezem írásával s pecsétemmel megerősítvén.

Kelt Déván, 18. Octobris 1658.

Barcsay Ákos.

(Eredetije a m. kir. orsz. levéltárban.)

IV.

1658. oct. 13.

Rákóczy levele Haller Gáborhoz.

Adjon Isten egésséget Kegyelmednek.

Elvettük ez estve vacsoránk felett Kegyelmed levelét. Még Bedőházival szembe nem voltunk, talám ez éjjel ha érkezhetett, követségét is nem tudhatjuk, mindazáltal conjecturaliter intéztük, kit meghallván késedelem nélkűl visszabocsátottuk. Az mi keresztyénségünk nem színnel, valósággal mely nagy volt, Isten tudja, tegyen itíletet ha nem szível volt, arról is ha magunk privatumát nem Kegyelmetek megtartásáért respectáltuk-é, ez világ eleibe terjesztetik nemsokára,

Digitized by Google

ámbár azok is tegyenek itíletet róla. Ha világi dicsőséget kerestünk volna, valjon az haza végházai, határi megadásával nem jobban-e erősítethettük volna magunkat, mint most; de ha mostan is Isten minket úgy segéljen egy talpalatni föld odaadásával, ki eddig nem adatott pogánnak, fejedelemségünket helyben hozhatnánk, nem cselekednők, és annyi summát igírvén melléje, ki igírtetett, ki volna világ szerént boldogabb nálunknál töröknél? és harácsra kelletnék verni, nem mi jutathatnánk-e Havasali, Moldovai adózásra etc. Kegyelmetek megtartásaért ki cselekedte azt, kit mi cselekedtünk? de az is mi hasznot szerze? azután is ki kívánt minden megalázással Kegyelmetek megtartására? bizony mi, kik fejedelemség kül csak Athname adatik vala, el lettünk volna; de az pogány mit horgászott, im kitetszik. Ám Barcsai uram is míg fejedelemmé nem tétetett, nem kívántak semmit, mikor az eszközökhöz nyúlt (mond, izente), azután lettek volna az kívánságok, igíretek, így levén, ebből is általlátható, mit feltett, azt elhagyni nem akarta etc. Ugyanis, jó Haller uram, mint szabadíthatnánk mi Kegyelmetek kötelességét fel? holott az böcsület is életnél drágább, itt mind böcsület, élet egyűvé van köttetve. Mert ha kételenség, magok szabadságok romlására fegyver viszi Kegyelmeteket, kit most nyakokon lenni nem látnak, az töröknek tött oblatiókat in omnibus punctis megteljesítse: hát az mi ártatlan személyünk megfogatására és annak eloltására is obligatusoknak kell Kegyelmeteknek lenni: mert Barcsai uram arra magát Kegyelmetek képében obligálta; sőt hitlevelében az is van ő kegyelmének, az mit az porta parancsol, effectuálja; Kegyelmetek szabadságok ellen agnoscálja fejedelmének, legyen parancsolat, űljön fel, jőjjön ellenünk, űldözzön, mit cselekszik Kegyelmetek? ha cselekszi, tőlünk keresztyénséget kíván, Kegyelmetek keresztyénséggel ellenkezőül cselekszik; ha nem, azon fegyvert, kitől fél, várhatja.

Szakadjon el mi hűségünk mellől, Isten nagy itíletivel ez világ gyalázatjára esküdjék Barcsai uramnak, ki ha lelkével, hálaadó voltával nem kezdene gondolni, úgyis az kötelesség szerént ellenünk fegyverkezni kellene, pogány ellen fegyvert nem fogott, magok vére ellen vitézkednék. Igaz az Isten, igazak az ő itíleti, embert megcsalhatni, Istent nem, de bizony kiszáll itílni. Attól kelle-e inkább félni, annak engedni, ki lelkünket ölheti meg? vagy attól, ki csak testünket? Sokat írhatnék de modalitatibus, egyéb akadályokról, de ha nem kérdetünk, megtanultuk, interrogatus responde.

Emlékezik Kegyelmed az pórság feltámasztásáról. Nem tagadjuk, ha mi velünk mostoháúl, s nem mostoháúl keresz-

Digitized by Google

tyénséggel ellenkezőképpen kezd bánatni, ne forogjon elménkben, in extremis extrema tentanda? Valjon Kegyelmed is böcsületért, élete megtartásáért, nem mindent megcselekednék-e? Szent András királt hozza elő Kegyelmed, az nemesség szép szabadságáról; jó, de valjon azért adta-e, azt tartja-e annak decretuma, kételenség fegyver az nemességet ura hűségétől elszakassza? csak boldog állapotjáig tartson annak kötele? azt tartja-é maga szabadságát is, kivel ruháztatott, pogány igája alá tapodja? Az régi magyar nemes vér azt tartotta, in adversis mutassa virtusát meg. Ugyanis az fejedelmek csak boldog állapotjokig promoveálják az híveket, és a szerencse kerekére kötözik, csak nem annak elfordulására is ne nevelje. Ha az nemesi hűség, virtus meg kezd szűnni, az se hazáját, urát nem kezdi oltalmazni, behunt szemmel nézi ura hűségétől, legitimus fejedelmétől elszakad, annak romlására obligálja magát, nem salva conscientia megcselekedheti-e? Irja Kegyelmed, mi érettünk szenved az haza: megbocsásson Kegyelmed, nem érettünk, maga egyenetlenségeért, pogánnak való hitelért, némely nyughatatlan elmékért, hazájok nem oltalmáért, tanácsunk nem követéseért.

Irja Ugron uram, se német, svéd segitségeket nem látják, subtilizál ő kegyelme; mind ő kegyelme, más is napot lemenve dicsírjen. Várja el csak, ha nem hiszi megláthatja úgy fordúlhat, ha lesz tyúkja, kappanja, mivel jó gazda.

Mi, jó Haller uram, az Istennel bizonyítunk, soha mostani erdélyi fejedelemségen úgy nem kapunk, boldog állapotunkban is, ha Isten dicsőségét, kicsin becsületet nem néztünk volna, tudja Isten, megválni kívántunk, szegény hazánk Kegyelmetek romlásával hamar elmúló dicsőségét feljebb böcsüljük. Mert ha lehetne, nemhogy egy magyart vesztettnénk, de egyből ezeret is állítanánk, de azmellett, hogy török eb, kit eddig is fegyverrel ennyi moles ellen oltalmaztunk, az böcsületet levonja rólunk, Kegyelmetek is nem az ő rendi szerint, mi akaratunk ellen, minden fundamentum jó securitas nélkűl mellőlünk elálljon, ellenségünknek declarálja magát, ártatlan életünk ellen való dologra obligálja magát: jobb extremitást próbálnunk; csak pogány ebek ellen országukban öt, hat holnapot is uralkodhatnánk, megmutatjuk azt Isten velünk, nem ő akaratja megyen végbe. Azért kényszerítjük az nagy Istenre Kegyelmedet, másokat is, sőt bár az egész országgal communicálja Kegyelmed, kötjük lelke üdvösségére, szabadságokat gondolják meg, szabadságtalanságokra romlásokkal ne menjenek: mert principia dolog ezek, bizony többé az libera electio nem lesz; kötelességek hűségek mellől el ne álljanak: mert ha elállanak, Istennek nagyobb ostorát

Digitized by Google

magokra vonzák. Ki száll az Isten mellettünk, megsegít; az hitetleneket, kik lesznek, megbünteti világ szerént is, és ha mi veszély követi az hazát, annak nem leszünk okai, Isten és világ előtt protestálunk. Kegyelmed penig sok rendbeli ajánlott hűségét, ahoz járult kiváltképen való kötelességét megtartsa. Isten Kegyelmeddel. Várad, 13. octob. 1658.

R. György mp.

(Eredetlje a m. kir. orsz. levéltárban.)

V.

1658. oct.

Barcsay követsége a császárhoz.

a)

Buday Zsigmond küldetése.

Scma Caes. et Regia Mtas. Dne Dne clsme.

Posteaquam divina ita disponente providentia, ex jussu et mandato portae ottomannicae illmus dnus Achatius Barchay, gubernium principatus Transylvaniae, accedente ad id etiam regnicolarum unanimi consensu et voluntate, adeptus esset, intellexit, se non modo apud Mtem Vram, verum etiam apud fideles Mtis Vrae ministros, affectationis dicti principatus incusari, adeoque ruinae Transylvanicae, et vicinarum partium causam sibi immerito astrui. In quo, ut innocentia sua Mti Vrae patefieret, idem princeps nonnullos ex praecipuis Mtis Vrae fidelibus consiliariis ungaris, per literas suas, super totius peracti negotii serie, informavit; nihil dubitans eosdem ea omnia, quae ab ipso accepissent, Mti Vrae demisse repraesentaturos. Quia vero suam ea in parte innocentiam, etiam medio certi legati sui apud Mtem Vram comprobare, seseque gratiae Mtis Vrae Caesareae et regiae obtinendae, paternique affectus demerendi studiosissimum et devotissimum servitium demonstrare intendit: idcirco Mti Vrae Scmae, nomine dicti principalis mei, humillime supplico, quatenus ad avertendam omnis periculi, et jam antea vulgariter sparsi aresti suspicionem, pro tali ablegato ad Mtem Vram expediendo, gratiosas salviconductus literas, eidem principali meo clementer elargiri dignetur. Quam Mtis Vrae gratiam, idem principalis meus reali devotionis suae obligatione demisse promereri promptus erit, atque paratus. Benignam Mtis Vrae Scmae praestolaturus resolutionem.

Mtis Vrae Sacmae humillimus perpetuoque fidelis subditus
Sigismundus Buday,
ilmi dni Arhatii Barchay, Transylvaniae
principis ablegatus.

Digitized by Google

Kivül: Ad Sacmam Romanorum Imperatoriam, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regiam Mtem, dnum dnum clsimum demissum memoriale

Introscripti ablegati principis Transylvaniae.

(Egykorú másolat. Orsz. levéltár. Tört. osztály.)

b)

1658. oct. 19.

Barcsay levele a császárhoz.

Sacratissima Caesarea Majestas, domine clementissime. Servitorum, debitorumque obsequiorum humilima commendatione praemissa. Felicem omnium rerum successum humilime praecatur.

Quanta, quamquam horrenda, afflictissimum hoc Transylvaniae regnum non ita pridem obruerit clades, Caesareae Vestrae Majestati constare non dubitans, eius initia, infelicesque occasiones (in Manifesto nomine statuum regni evulgato) fuse declaratas iterare supersedeo. Verbo saltem exprimens, majorem melioremque patriae nostrae partem immani hostium rabie solo aequatam et in flammas redactam periisse, et quemadmodum anno praeterito, florem totius fere nobilitatis et militiae, ita nunc plurima plebeorum millia in diram asserta captivitatem. Dum itaque Serenissimum Tartarorum chamum, purpuratum Szilisztriensem, duarum Valachiarum principes adjunctis aliquot Cozacorum millibus in meditullio iam regni Transylvaniae grassari, regionemque ejus (Barcza vocatam) ferro, ac igne populari mihi innnotuisset, imo totum fere regnum uni quasi igni involutum nemine hostem propulsante arderet, duobus ex primoribus regni, ab eodem, pro componendis regni rebus, iam olim muneri legationis subeundo destinatis (inter tot pericula, quae procul dubio imminebant) minus vitae quam patriae incolumitati studens, adjunctis, castra vezirii supremi tunc secus Jenő posita, intercessurus pro reliquiis nationis nostrae afflictissimae, sum ingressus, qui nobis tanquam mandatis potentissimi Turcarum imperatoris refractariis, inobedientiae exprobrans crimen, ne aures quidem praebere voluit, identidem ultimum toti regno minitans excidium propter obsequium hactenus invita Porta Ottomanica celsissimo principi Georgio Rakoczi ab eodem praestitum. Postquam vero immanis ille furor resepuisse visus est principatum regni Transylvaniae nec roganti, nec speranti, nulla mandata, nullas petitiones subnectendo [1]) obtulit. Verum celsissimo principi praemortuo,

[1]) Igy e helyett: *subnectenti* (t. i.: *mihi*).

Digitized by Google

ejusque posteritati, multis eorum beneficiis me devinctum agnoscens, constanterque renuens, hoc unicum obtinui, [ut] rursus excanduit, et extra se quasi raptus, maximis cum execrationibus iuravit, nisi mandato ipsius parerem, nunquam amplius principe sed passam (deleta prius aut ad plebeum redacta statum universa nobilitate) collocaturum se in Transylvania, quin imo mandaturum Serenissimo Tartarorum chamo, ne vastationi finem faciat, eumque Transylvaniam ingressurum ibidem opperiatur. Testem invoco Deum omnipotentem, justum et supremum actionum humanarum tam judicem, quam vindicem, testes apello legatos regnicolarum mihi adjunctos, adjurans eos secundum conscientiam, testem apello potentissimam illam gentem, quae pro lubito non nostro, sed suo huic praefuit actui, nullo me principatum illum ambiendi fastu laborasse, nullas intercessiones, nulla promissa, pro eo obtinendo tentasse, quin imo omnem movisse lapidem, quo pacto celsissimum principem dominum Georgium Rakoci fulgidissimae Portae Ottomanicae reconciliare possem, sed illa vel nomen praedicti principis audire exhorruit, nec antequam multis legatorum mihi adjunctorum precibus fatigatus, ruinaeque patriae compatiens, summo vezerio obsequentem me ejus mandato fore declarare sum coactus. Vastationi regni finis impositus, evocatique Tartari; iam regno (utcumque) consultum videbatur; interim jubetur regnum, pro expensa potentissimi imperatoris in Artelleriam praeparandam erogata immensam pendere summam, jubetur quoque annuatim quadraginta millia aureorum pro tributo solvere; quae utraque regno jam penitus devastato et exhausto intolerabilia quis non videat? sed iubentur: non rogantur, imperatur ab iis, quibus contradicere in extremam ruentis est perniciem. Obtuli me ipsum evestigio capite plectendum veserio summo, mortem, quam principatum tot regni molestiis et calamitatibus plenum praeoptans; nec tamen quiccquam profeci, imo multis cum lachrymis a legatis mihi adjunctis (quos spes post obedientiam portae Ottomanicae praestitam clementiae etiamnum alit) ne ulterius tergiversando gentem odio nostro flagrantem ad excidium nostrum irritarem, exoratus, tacui, non promisi. Coactus etiam sum iubente vezerio Caransebesiensibus ammonitorias de facienda deditione literas scribere, verum ut illi penitius animum intelligerent meum, duos ex nobilitate expedivi tabellarios, quorum alter nativus ejusdem erat loci incola, notificans per eos, ne literis (alio cogente) a me scriptis parerent, quin potius, si media ad resistendum sufficientia haberent, resisterent strennue, at illi imbecillitatis tam loci, quam suae conscii, legato Turcico, si refragarentur

Digitized by Google

excidium minitanti, dedentibus se salvum offerenti passum, portas aperuerunt. Legatione itaque, mittentibus pariter et mihi, infelicissime succedente, patriam repetens, tam itineris, quam susceptorum tot laborum inauspicatum eventum, quam etiam intolerabilia regno inposita onera, meque contra leges regni fundamentales, non liberrimis ejus suffragiis sed invitum pro principe patriae obtrusum, universis notum feci, deflebant quidem statum suum, tanta tamen calamitate oppressi, nec ignari in confinibus regni paratos stare exercitus, prius spectatores, post vindices iteratae inobedientiae, ne hiscere quidem ausi sunt. His itaque (necessitatibus veriusquam rationibus) adacti regnicolae maluerunt (quamvis praeter leges regni impositum) ipsorum tamen fratrem, et consanguineum principem agnoscere, quam extrema experiri. Ego quoque (quamvis non secundum ritum patrium electus) patrii tamen juris, praerogativaeque nobilitaris amator, legibus parere decorum ratus, optantibus et simul reciprocum de obsequio mihi fideliter praestando iuramentum deponentibus statibus iuramento me obstrinxi libertates et praerogativas eorundem minime per me violatum iri. Haec tamen omnia utrinque conclusa fuere tamdiu duratura, donec celsissimus princeps Georgius Rakoczi in principatum restituendi a fulgidissima porta Ottomanica licentiam obtinebit, juxta condiciones in manifesto nomine totius regni Transylvaniae evulgatas. Haec itaque omnia Sacratissimae Majestati Vestrae quam demississime iuxta rei veritatem notificanda volui; nihil dubitans multos (qui secretissima Dei consilia surdi ac coeci praetereunt) mutationis et miraculosae quasi metaphorseos huius rigidos non defore censores. Vestrae tamen Sacratissimae Caesareae Matti tanquam orbis Christiani arbitro et moderatori incumbit, regnorum imperio eius confinium status revera nosse, ansamque turbarum suborituarum tempestive praecidere. Fatendum autem est tot periculis attritae, variisque etiamnum difficultatibus fluctuantis nationis Ungaricae, unicum in protectione Serenissimae Vestrae Majestatis sperari levamen; eandem itaque quam demississime rogo et obsecro solita ac insita nos clementia prosequi dignetur; nec in dicionibus ac provinciis suis ullos quovis modo contra nos arma movere sinat, multo minos auxilia largiri dignetur. Verendum enim est, si res Transylvanicae, in hunc a porta Ottomanica ordinem redactae per quempiam inquietari incipient, ne immensa illa Turcarum moles denuo, irritata arma resumat, non solum nobis (iam perditis) verum conterminis quoque nationibus (quod Deus avertat) in perniciem eruptura. Ego (sicut arctae res Tran-

Digitized by Google

sylvanicae patientur) humile erga Serenissimam Sacratissimae Majestatis Vestrae domum obsequium quam demisse offero, spondens nunquam offendiculo quin potius usui me et meos Christianitati futuros. Praeterea spectabilem et magnificum Johannem Haller sacratissimam Vestram Majestatem nomine meo demisso salutantem ut clementer audire verbisque ipsius fidem adhibere non dedignetur, humilime rogo.

Deus sacratissimam Vestram Majestatem diu felicem conservet. Datum in curia Devaiensi die 19. Mensis Octobris, anno domini 1658.

Sacratissimae Majestati Vestrae obsequentissimus servitor.
Achatius Barcziai m. p.

Kivül: Sacratissimae Romanorum imperatoriae, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Majestati, domino domino clementissimo.

(Eredeti a bécsi állami levéltárban.)

c)

1658. oct. 29.

Rákóczy tiltakozása e követség ellen.

Excellentissime domine amice observandissime.

Mittitur ad s. caes. Mttem internuntius quidam a generoso Achatio Barcsaio, homine olim obscurissimo, a nobis ad summas in regno nostro dignitates per gradus veluti e pulvere erecto, monstro ingratissimo, patriaeque nostrique principalis status proditore insigni atque usurpatore sacrilego. Eius statum, facinora inceptum uberius excellentia vestra rescire poterit ex illmo ac revmo dno archiepiscopo Colocensi, cui ut fidem adhibeat, amicum suum declarandum affectum in nos testetur, amice rogamus. Cui foelicem vitam precamur. Datum in arce nostra Varadiensi, 29. Octobris 1658.

Excellentissimae dnationis vestrae amicus benevolus
ad afficia paratus
G. Rakocy mp.

Kivül: Excellentissimo comiti ac domino Georgio Ferdinando comiti a Portia, aurei velleris equiti, sacrae caes. regiaeque mattis intimo consiliario et supremo aulae praefecto etc., domino amico observandissimo.

(Eredeti, Porcia hgi család levéltár a bécsi államltárban.)

Digitized by Google

VI.

1658. nov. 6—11.

A marosvásárhelyi országgyülés irományai.

a)

1658. oct. 29.

Meghívó a marosvásárhelyi országgyülésre.

Acatius Barcsay dei gratia *stb.*

Gener. prud. ac. circumspecti *stb.* Salutem *stb.*

Noha hihető szokás kivűl való dolognak láttatik hűségtek előtt, hogy ezelőtt egynehány nappal az egész országnak hadi felülésről való parancsolatot küldöttünk ki, mely hadban való felülésnek most sem kell elmúlni és mégis mostan hűségteket consultatióra convocáltatni kényszeríttetünk. De mivel az rendkivűl való dolgok az szerint való gondviselést kivánnak, parancsoljuk igen serio hűségteknek ad diem 6-tum futuri Novembris Maros-Vásárhelyre bizonyos atyjokfiait kiküldeni el ne mulaszsza, hogy szegény hazánk végső romlásának megelőzésére való dolgok felől consultálhadhassunk; mivel az dolog késedelmet nem kiván, úgy hiszszük egy avagy két nap arról való consultatió véghez megyen. Secus *stb.* Datum in civ. nra Deva die 29. Oct. Ao 1658.

Achatius Barcziay m. p.

Külczím: Gener. prud. ac circumsp. consuli regis ac Sedis judicibus coeteruque juratis civibus civit. nrae Cibiniensis *stb.*

(Ered. Szász n. e. lt. Nro 751.)

b)

Jelentés a vásárhelyi országgyülés lefolyásáról.

Acta comitiorum anno 1658. ad diem 6. mensis Novembr. per ill. principem Achatium Barcsai indictorum atque in civitatem Maroswasarhely a duis regnicolis continuatorum etc.

Quandoquidem universis exercitibus Transylvanicis demandatum sit, ut ad civitatem Maruswasarhely compareant, ideo ante diem VI. hoc est quinto die dicti mensis Novembris plerique exercitus comparent ac dictus ill. princeps cum quadam pompa intrat praefatam civitatem stipatus mille Turcis et octingentis Kurtanis, quorum scilicet Turcarum ducenti erant pedites Jenizari id est Jancsarones, ceteri erant equites. Post passam dux eorum erat Landorfejerwari Mustapha beegh vexillifer unus imperatoris Turcici.

Digitized by Google

Dictus autem princeps condescendens in et ad solitum hospitium principale et prandet et coenat circa horam 4-tam pomeridianam et sic advesperascit.

Sexta eiusdem mensis mane confluimus in coenaculo principis multis tamen disparentibus, immo certo refertur, quod Georgius Banffi licet prima fronte comparuerit, tamen hac proxime praeterita nocte furtim sese abripiens fugerit domum suam. Inter nos autem ut preces instituantur, advenit pastor eiusdem loci cum cantore et aliquot studiosis satis canoram habens vocem dictus cantor, qui quia erat haesitantis linguae hoc pacto canebat: Könyörülj raj aj ajtunk u u uram, isten a a az te etcetera. Pastor autem finito cantu pro re nata devotam decantat precationem sed neglecta concione.

His peractis dictus beegh ad principem adducitur, qui cum consiliariis et aliis certis quibusdam proceribus in privato hypocausto principis usque ad prandium consultantur. Nos vero munimur super eo quod a Georgio Rakoczi singulis diebus homines adveniant, nam iisdem diebus venerat Bassa Mihaly, heri Barcsai Gaspar, hodie Czegedi Thamás, nunc Mikes Janos, quos omnes exploratores fore suspicamur. Circumfertur insuper Clementis Mikes perfidia super eo, quod exercitus Haromszekienses non eduxerit, immo etiam ituros revocaverit. Petki István quoque cum Csikiensibus exercitibus hoc ipsum fecisse certum est. Unde discordia magnatum luculenter agnoscebatur. His itaque visis et auditis pransum itur. A meridie non confluunt, quia multi deerant.

Septima die eiusdem mensis mane convenientibus nobis post publice celebratas preces assistens Gabiel Haller in coenaculo principis inquit: Az mi klmes urunk ő naga Bánffi Sigmond uramat rendelte praesidensnek maga helyett Kgtek közibe, Kegtek ő kgyétől értsen, halljon s várjon, ad quod Joannes Bethlen dicit: ő kegme csak indúljon s mindjárt követjük. Itaque dominum praesidentem comitando ascendimus in arcem eiusdem civitatis ibique in templo considentes solito more volumus salutare principem, sed oritur interim contentio de legendo catalogo, qui cum legi inciperetur, abrumpitur, quia non eo erant ordine conscripti proceres regni, quo debebat, sed disserte; ideoque princeps salutatur per Kemeny Simon, qui rediens refert, quod sua celsitudo propositiones suas absque mora dimittit ad regnicolas, ne graventur parumper morari. Interim de quorundam fidelitate, quia ambigebatur, coguntur quidam, ut tam de unione, quam de homagio principis iurent, unde motus, primum iurat Czegezi Thamás, post Sandor Deak, post Keresztessi Ferencz et alii

Digitized by Google

quoque plurimi. Inter hos autem assistens Mikes János refert, qualiter ipse ex annuentia domini principis Barczai transiverit ad Rakocium ibique tribus diebus moranti imponitur, ut literas ad regnicolas reportet, verbis quoque legationem suam referat, itaque dicit se verba Rakocziana referre (literasque Rakoczianas similiter exhibet), si audientiam assequi posset. Imponitur autem ei ut parumper moretur. Hoc facto etiam Bedeohazi Thomas dicit, se quoque fuisse legatum ideoque dato opportuno tempore refert suam legationem. Haec dum audirentur, adfert dominus Bethlen Janos et Lazar Georgy propositiones principis, quae accersitis consiliariis publice leguntur longa cum declaratione, brevis tamen sensus propositionum his duobus in punctis consistit et continentia haec est. Primum quod ill. principi ita visum est, ut principatus sui causa fiet inter regnicolas tantum dissidium ut interno excidio totum regnum nostrum aboleatur ideoque detur ipsi libertas ab officio valedicendi, et paratus est ut eat, aut in Hungariam superiorem aut in Turciam, nec videat suis oculis excidium nostrum. Secunda propositio erat de eo, quod si imperatoris Turcici favor a regnicolis sit captandus, ad minimum nunc comportentur et transmittantur centum millia tallerorum, alioquin vel a Turca vel a Rakoczio oppugnabimur. His perlectis Bedeohazi Thamás refert, qualiter ex publica congregatione nostra Segeswariensi profectus fuerit cum literis nostris ad Rakoczium ibique eundem reperiens nostras literas reddiderit, penes quas verbis quoque secundum suam instructionem retulerit, quod nos cogimur adhaerere domino Achatio Barczai ideoque sua celsitudo Rakocziana patiatur submisse et aequo animo hanc nostram adhaerentiam, quo audito Rakoczius dicit: Isten engem úgy segéljen, soha sem szenvedem, nem héába hítták az erdélyieket tarisznyahitűeknek, hütet hütre raknak, nem minekünk-é hütesök? multa etiam alia dixerit concludens taliter, noh írunk ő kgmeknek. Postquam autem ipse rediisset literas Rakoczianas exhibuerit domino Barcsai et consiliariis a latere eiusdem assistentibus. Sed nunc quoque denuo exhibet regnicolis eaeque publice leguntur, quarum summa haec est: Quod nobis nil creditur nostra constantia nulla ruinae nostrae causa nos ipsi sumus, ideoque ne ab ipso desciscamur, tamen cum literis plenipotentialibus certos quosdam fratres nostros ad contractum celebrandum transmittamus etcetera. Expost Mikes Janos alias quoque literas a Rakoczio allatas exhibet legendas, quarum summa haec est, ut declaremus quid in Segeswar fecerimus, aut quid nunc in hisce diebus hoc conventiculo facimus. His ita habitis dominus Haller

Digitized by Google

Gabor dicit publice, quod praedictus beegh quaedam verba dicenda haberet ad status regni. Proinde accersitur idem, qui cum duodecim Turcis praestantioribus adveniens sedet inter regnicolas proponens, quod imperator Turcicus ei quaedam dicenda ac videnda commiserit. Ideoque Hungarico idiomate quaerit: Itt vannak az tizenkét székes urak intelligens duodecim senatores seu consiliarios dicit enim, quod illi demandatum sit, ut absentes in regestum nominatim conscribat, conscriptos ad wezerium supremum transmittat. Proinde Redei Ferencz, Zolyomi Miklos, Petki István, Mikes Mihaly, Banffi György pro absentibus annotantur. Ast cum diceret Haller Gabor, quod consiliarii plures non essent, quam ii qui nunc praesentes videntur et pro absentibus notantur. Praeterquam quod Kemeny Janos, qui cum sit in captivitate Tartarorum iam deberet eliberari, si in eo quoque auxiliarentur domini Turcae. Ad quod respondet beeghus: Beszéltünk arról is az hámmal, megszabadúl, az mely isten odatette, azon isten onnan kiveszi, mikor akarja. Post hos recognoscuntur plurimi absentes, immo quia inter praesentes quoque cognoscebantur multi Rakocziani, ideo interrogatur per dictum beegh: akarjátoké uralni az mostani fejedelmeteket, a hatalmas török császárhoz tartjátoké az hűséget, avagy amaz pártos Rákóczyhoz? Ad quam interrogationem singuli seorsim coguntur respondere, beegh enim hoc utitur simili: Nyissátok meg az szemeteket, minálunk Törökországban az fának az ágait megnézik, mint nőttenek ki az tövökből, s az mely ág rosz gyümölcsöt terem, azt elmetszik s más jó ágat tesznek beléje. Ti is, a ki nem igaz az hatalmas török császárhoz, a nyakát annak messétek meg, a jószágát adjátok más igaz jámbor vitéz embernek, ezt parancsolja az hatalmas császár. Cum autem singuli responderent, Csikienses legatos tres corripit dictus beegh hoc modo: Nektek az szemetekből is kiismerszik, hogy hamisok vadtok, az mentétekbe bevonjátok az orrotokat félen nézve, félválra mondjátok, hogy az császárhoz hívek vattok, de hamis az szűvetek, az igaz ember ábrázatjában ismerszik az szemeiben is. Voltam én sokszor követ Erdélyben s az római császár előtt is sokszor voltam én, de az hamis embert megismerem. Immo etiam captivari volebat eos, sed lege nostra obstante non ursit. Czegezi Thamas quoque cum utcunque respondent, excanduit Turca, dicens: Ha hamis ember, a nyakánál fogom, én majd kivonzom az olyan embert. Sed in eo complacatur, quod lex nostra puniet exorbitantes. Quo audito beegh complacatur ingemiscens a a a a. Tandem concluditur quod universi confugimus ad imperatorem Ottomannicum. Hoc peracto iubet idem

Digitized by Google

Turca beegh, ut ex mandato dicti imperatoris contra Rakoczium viritim insurgamus, ac una cum ipsis insurgamus et persequamur, sufficiens nobis tradens auxilium. Quo audito reducitur ad suum hospitium, ut nos sine ipso inter nos ipsos consultemur. Assumptis igitur propositionibus principis auditisque Turcicis mandatis, resolutio ad principem talis instituitur, ut sua celsitudo a valedictione supersedeat, quia nec nostrum est, quia nec illius, principatum deponere, sed ut in Segeswar conclusum erat maneat in suo officio, nobis enim cum eodem et vivendum et moriendum est. Ex quinquies centum millibus talleris tamen centum mille congerendos in eum finem deliberamus, scilicet ut anticipative benevolentiam captemus apud Turcas, in quam summam hoc modo erit contribuendum: a singulis portis 20 flor. erunt exigendi, sed non per rusticos verum per nostros ipsos patronos nobiles, extra portam autem existentes solvant eo modo, ut in unam annualem solutionem solitum est contribuere, nullis praeter Coloswarienses exceptis. His ita habitis advesperascit.

Octava die Novembr. mane post congregationem resumitur discursus de et super comportandis centum mille tallerorum, decerniturque ut nobiles post exspirationem exercituationis Cibinium ad manus generosi Andreae Ugron de Czucz sua contribuenda administrent. Saxones quoque annualem communem contributionem exhibeant, in illorum vero arbitrio sit, quo pacto contribuant inter sese, dummodo summa adimpleatur. Siculi in hac re hoc modo: ut primipili et dragantones binos flor. solvent singuli. Interim Balo Laszlo adfert a principe iteratam replicam nudam iterum valedictionem continentem, quia Rakoczius hostilitatem exercet contra Transylvaniam nostram, regnicolae quoque sunt in summa dissensione ab omni unanimitate, Czik enim et tres Siculicales sedes idest Haromszek nondum venerant ad comitia. Proinde principi denuntiatur, ut insurgat contra Rakoczium, si est, quo cum, si non, imploret auxilium wezerii Budensis. Ad haec princeps nihil se facturum promittit, quia Turca sic nobis denuntiat: Látjuk, nem vattak egyessek, mi holnap megindulunk a honnan jöttünk, oda menyünk, ha lehet, akár tü, akár más, ha ki előnkbe, azt vággyuk kezünkön lábnok, *(sic!)* mi bennünk semmi kára az hatalmas császárunknak, de tü soha nem birjátok Erdélyt. His auditis clamor ingens exoritur ac legatis Czikiensibus et Haromszekiensibus in faciem dicitur. Nosza tü árulók, tü miattatok veszénk a nyárba is, most is ti miattatok veszünk, ezt hozátok az tü sok járkálástokkal. Ad quod Pünkesti György dicit: Uram uram, ne gyanakodjék Kgtek reánk, had mentsem meg magunkat.

Digitized by Google

Ast Bethlen János: Ne ments, mert mi nem gyanakszunk, hanem igazán elhittük, hogy árulók vattak, s te vagy pedig az egyik fő, tü egynehányon csalogatjátok Mikes Kelemen mellett a populet. Cessante clamore denuntiatur principi Barczaio, quod quocunque iverit, comitabitur a praesentibus regnicolis, nuntiaverat enim se velle cum praesentibus Turcis abire. Concluditur etiam ut Rakoczio literae scribantur certificatoriae, quarum conscriptio committitur domino Lazar György. Scribitur itaque ei, quandoquidem hostilitatem ostendens bona fiscalia nobis denegat, ea propter ad arma confugientes auxiliis aliorum faciemus, quod deus permiserit. Scribitur insuper nobilibus apud Rakoczium famulantibus, ut intra decimum diem ab hodie sub poena notae perpetuae infidelitatis coram ill. domino d. Achatio principi personaliter compareant. Interim querelae audiuntur de mulieribus, quod in his infelicibus temporibus plurimum praedominentur, maxime vero relictae viduae, publicae pacis perturbatrices, falsarum famarum fabricatrices, literarum clandestinarum conscriptrices, postarum magistrae pessimae. Immo Haller Gabor iure iurando dicit: Bizony ezüstből kivert fejedelmi czímer is vagyon némelynél, postát jártat, mindent ír, izen országunknak nemcsak felzavarói, hanem majd árulói is ők lesznek. Quapropter concluditur ut sub poena unionis iurent ad unionem regnicolarum, immo etiam ad homagium principum intra quindenam. Concluditur etiam ut absentes sub poena notae infidelitatis ab hodie intra quinque dies universa nobilitas coram principe compareat. Concluditur denuo quod pastores quoque nequam mulierum imitatores cum sint, tam ad unionem, quam ad homagium principis iurent. Interea literae Coloswarino feruntur, quod Janto Istvan Rakoczi hadainak egy előljárója ad oppidum Zilah in Zylagysagh hostilitatem magnam exercet cum suis militibus, unde vehementer accusatur Rakoczius. Inter alia auditum est ab ipso etiam hoc malum: Isten úgy segéljen, nem gondolok vele, ha Erdély pusztán marad is, még sem hagyom böcsülletemet, ha én nem birom, más is ne birhassa. Ha csak öt, avagy hat hétig is birom az fejedelemséget, de még is bemegyek. Inter multos tandem clamores literae Rakoczio mittendae ostenduntur domino principi, deinde quoque sigillari incipiuntur, sed quia vespera erat, pransum ac coenatum itur, nam a vezerio Budensi literae principi per Balogh Mathe sunt transmissae, quas summo mane nobiscum communicare vult, ideo summo mane confluendum erit.

Nona die Novembr. mane confluxis regnicolis sigillantur literae ad Rakoczium scriptae. Leguntur deinde literae

Digitized by Google

wezerii Budensis ad principem transscriptae, quarum summa haec erat: Ut sua celsitudo contra Rakoczium properet insurgere cum Turcis secum habitis, per Balogh Mathe enim Mihne vaivodam quoque illi adiunxit, ipse quoque nunc suum auxilium non denegabit, ast post cunctationes tardum erit. Arcem Doszni nobis restituet, Haydones ac Waradienses si nobis conjungi cupimus, nunc laboremus, nam si supremus wezerius ad obtinendum Waradinum huc venerit, non nostrum, sed illius erit arx Warad. Commendat etiam sua officia Ali passa Jenensis seorsim scribens literas principi nostro. Harum literarum commentarius generosus Balogh Mathe existens refert multa, sed inter alia commemorat etiam, quod ipse nomine et in persona principis nostri cum Mihne waida coniuraverit de vicina, amicabili ac fraterna, mutua ac reciproca benevolentia ac amicitia. Interea nomine principis accedit Bethlen Janos proponens regnicolis, ut literas scribant favorem captandas ad imperatorem supremum wezer et mufftium super eo, quod certis distractionibus intervenientibus hactenus nihil ex taxa transmittere potuerit declarans, quod a Segeswar ob metum irruentis Rakoczii re inconfecta aufugerimus, nunc autem, licet certam summam levandam praeordinavimus quidem, sed in ea comportanda ex eo morari non est securum, quod idem Rakoczi valde minatur, ideo quod cum profligandum iter suscepimus usque ad reditum nostrum imperator ne indignetur neglectum administrandae summae. Haec certificatio congrua esse videtur omnibus, sed literas qui conscribat non reperitur. Tandem dominus Lazar György promittit se conscripturum, ideo publice proclamatur, ut crastina die iterum omnes status ac ordines compareant. Triduaria enim exspectatio compromittitur et a Turca et a principe, taliter ergo dispergimur pransuri. A prandio non confluimus, sed in palatio principis tergiversamur, ubi dictus beegh principem sic alloquitur: Álnokság minden dolgod, csak írsz Rákóczinak s csak izensz, nem lehet, hogy az farkasnak az hasa is tele legyen, az bárány is meg ne szakadozzon, ne tétovázz, mondd meg, mit kévánsz, nincs több hiteled. Ad haec princeps: Most mindjárt Kemény Jánost az Nesterfejérvárnál való negyvenezer tatárral a chám küldje fel Lippához, mi is arra menyünk. Hoc audito beegh dicit: jó, jó, jó!

Decima eiusdem mensis habita concione Mikes Janos a regnicolis in templo cum literis ad Rakoczium et eius famulos Transylvanos conscriptis expeditur et proficiscitur, nos autem pransum imus, ita tamen ut circa vesperam ad portam Ottomannicam conscriptas literas sigillaturi comparea-

Digitized by Google

mus. (N. B. Gyanakszom, hogy Erdélynek végső veszedelme ez két levélből származik. Sapienti satis!) A prandio circa horam secundam in templo confluimus ibique praedictae literae ac imperatori mittendae sigillantur. Interim circumfertur, quod a Rakoczio duo legati venerint scilicet P. Ferencz et Soti uram pastor ecclesiae Varadiensis, ideoque per praesidem publicatur, ut proxime sequenti summo mane in palatio principis universi status ac ordines compareant legationem Rakoczianam exaudituri. Inter alia publice proponitur etiam illud per dom. Bethlen Janos, quod in hisce aerumnosis temporibus, si quis ad necessarios sumtus aliquam pecuniam principi mutuo dederit, ea de re nonne foret necessum, ut articulus assecuratorius de spe futurae restitutionis scriberetur. Affirmatur ab omnibus esse rem faciendam dignissimam. Quapropter concluditur, quod si quis principi mutuo pecuniam dederit, perceptor salium a porta Waradgyiensi teneatur creditorem contentare, ita ut nihil in aerarium principis administret, priusquam huiuscemodi creditores contentaverit. Si vero quis creditorum mavult iuribus possessionariis contentari, princeps teneatur data prima occasione satisfacere legitima donatione mediante. Expost quando quis sigillat et subscribit dictas literas vadit ad suum hospitium coenaturus.

Undecima die eiusdem mensis confluimus in aurora in palatio principi, ibi publice literae quaedam a wezerio Budensi transscriptae perleguntur, quae ostendebant nostri principis de Rakoczio argumentationes esse absurdas. Post lectionem earum praesidens dicit: A kapuczi passa az országgal szembe akar lenni, azért mindnyájan menjünk az úr Haller Gábor uram szállására, az articulusokat is olvastassuk meg. Et sic a palatio principis transmigramur ad hospitium domini Haller Gabor, domum scilicet Francisci Szabo, dictus quoque passa illuc veniens per suum interpretatorem refert, quod magis ipsum quamdiu tenuimus, ex mille bursis tallerorum nihil in manus eius dedimus, imperatorem Turcicum defraudavimus, proinde ultra non moratur, sed ibit domum suam minitans nobis ultimum excidium. Super haec autem post multas altercationes, contentiones mulcetur parumper ac promittit se adhuc usque ad tres menses moraturum, dummodo quinquaginta millia tallerorum per ipsum in aerarium imperatoris transmittere valeamus. Hoc peracto gratias agunt de oblata benevolentia compromittuntque consiliarii se significaturos principi. Ac sic kapuczi passa dimittitur. Tandem articuli confirmandi publice leguntur per Horvat Cosmum, sed contentio magna oritur super eo, quod, qualiter colligatur pecunia, contumaces autem qualiter pu-

Digitized by Google

niri debeant, pro egenis quis solvere debeat, eorum jura quis et qualiter occupet, quo processu instituat etcetera. Quibus tamen perlectis praesidens tradit domino Tholdalagi Mihaly, ut deportet eosdem aut approbandos aut confirmandos, qui cum comitaretur a nonnullis tota diaeta Marosvasarhelyiensis exhalavit. Nos autem accedentes ad palatium principis dum ambigeremus, egressus a principe dominus Tholdalagi ibidem a principe in palatio dixit: ő naga kegyelmességét ajánlja. s ebéd után az articulussokat megolvassa s kiadja. Hoc audito redeunt quisque ad sua prandia, permulti tamen circumspectant in foro, quia exercitus Transalpinenses 2000 kurtani tunc transibant per civitatem satis sordidi ac laceri. Lugendus tamen vestitus quorundam erat muliebris, amphimella vulgo Ködmen gerezna id est eine Kirschne vocatus per rapinam cum Tartaris in hoc regno nostro acquisitus, quibus transeuntibus et nos prandemus. A prandio accedimus ad palatium principis ibidemque militiam eius intuemur, Turcarumque pompam, qui hospitium principis accedentes, ipsi iancsarones circumstipant ipsum principem plus minus quingenti. Insequuntur autem a tergo eundem, passam et Mustaffam beeghum equites egregii plus minus quingenti cum musicis suis. Eo ergo ordine exeuntes civitatem exeunt usque ad Nyárádtő ibidem pernoctaturi.

(Frank eredeti jelentése. Szász nemz. levtár).

c)

1658. nov. 6.

A törvényczikkek.

Nos Achatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod spectabiles, magnifici, generosi egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae, in generalibus eorum comitiis, ad diem sextum mensis Novembris anni domini millesimi sexcentesimi quinquagesimi octavi, in civitatem nostram Marusvasarhely ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos, supplicantes nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta, ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratifi-

Digitized by Google

care et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae in comitis eorum generalibus ex edicto Suae Celsitudinis Principalis in civitatem suam Marosvásárhely ad diem sextum mensis Novembris, anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi octavi indictis celebratis conclusi.

Praefatio.

Nem kicsin szomorúsággal érezzük kegyelmes urunk amaz mindenható felséges istennek reánk bocsátott súlyos látogatását, holott ő felsége igaz itiletiből annak az hatalmas nemzetnek szívét gerjesztvén fel ellenünk, az kinek árnyékában remélhettünk volna isten után megmaradást, azok által hazánknak jobb része porrá tételték, sok ezer keresztények, ifjak, vének, férfiak és asszonyi állatok rabságra vitettenek. De mivel istennek ő felségének úgy tetszett, sőt ennél nagyobb látogatására is sok rendbéli vétkeinkkel méltó okot adtunk, az szent Dáviddal együtt meg kell némulnunk. Tudván azt: ő az úr, cselekedje azt valami kedves az ő szemei előtt. Mindazonáltal ennyi sok látogatási között is ő felségének szíbeli hálaadással tartozunk, minden reménységünköt meghaladó reánk terjesztett kegyelmességiért, az ki szerelmes atyánkfiainak rabságra esése, édes hazánknak nagy részinek pusztulási között is végképen bennünköt el nem hagyott, szent lelkének vezérlése által Nagyságodat (nem külömben mint Áront az fellobbant és hazánkot megemésztő tűznek megoltására) felindítván, az ellenünk végső romlásunkra gerjedező hatalmas nemzetek előtt Nagyságod méltóságos személyét oly kedvessé tötte, ki által nékünk és országúl (noha terhes conditiókkal) kegyelem adatott, melyért az ő szent neve áldassék mindörökké. Nagyságodnak is életét boldogságos hosszú üdőkre terjeszsze, alkalmatosságot engedvén ő felsége mindnyájunknak, Nagyságodnak hazánk megmaradásában való fáradságáért igaz hűséggel hállaadóképen szolgálhassunk.

Articulus I.

Noha nem tagadhatjuk kegyelmes urunk mind magunknak, mind boldogtalan maradékinknak nem kicsin szomorúságunkra lenni ezt is, hogy Nagyságod fejedelmi méltóságos tisztiben való beállása nem eleinktől reánk maradott, és eddig

Digitized by Google

megtartatott libera electiónk által lött légyen, hanem az hatalmas nemzeteknek paroncsolatjából kénszeríttettünk Nagyságodot acceptálnunk és fejedelmünknek ismérnünk, holott ez elmúlt napokban Segesváratt lévén országunk rendeinek gyülekezeti, oly kemény paroncsolatja érkezék az hatalmas császárnak fővezére által közinkben, hogy ha Nagyságodot acceptálni nem akarnók, megmaradott kicsin részecskéje elpusztúlt hazánknak hasonló romlást szenvedendő volna, mint az mely része az ellenség tűze miatt porrá s hamúvá tétetett. De mind ennyi szoros állapotunkban is kegyelmességit isten tőlünk meg nem vonta, hanem elméjeket az hatalmas nemzeteknek mégis arra birta, hogy Nagyságodot, magunk keresztény nemzetünkből álló vérünköt, tagunkot, nem más kereszténység nélkül való pasát rendelnének igazgatásunkra fejedelmül. Nagyságod is penig nem nézvén azt minémű úton lépett légyen fejedelmi tisztiben, maga kereszténységitől és hazájához való szeretetitől viseltetvén, mindazokat az conditiókot, melyeket országúl magunk jövendőbéli hasznunkra alkalmatosoknak itélhettünk, felvállalta s azok szerént való igazgattatásunkra hittel magát közönséges gyülekezetünkben kötelezte. Melyek, hogy mind az egész világ előtt nyilvábban lehessenek, ez articulusunkban beiratni szükségesnek itéltük, melyek ez szerént következnek.

Conditiones celsissimi principis domini d. Achatii Bartsai dei gratia principis Transylvaniae partium regni Hungariae domini et Siculorum comitis, tempore inaugurationis suae Celsitudinis in comitiis regni generalibus in civitatem Segesvár ad diem quintum mensis Octobris anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi octavi indictis celebratis, per dominos regnicolas suae Celsitudini propositae.

1. Hogy mindeneket személyválogatás nélkül az négy recepta religiókban, és azoknak egyaránt való szabados exerciciumiban ő nagysága megtart és másokkal is megtartat, és egyik religion lévő ecclesiákra is hatalmason nem küld, és el nem foglaltatja ő nagysága, religióknak respectusáért is senkit is haza fiai közűl meg nem vét, hanem ebből minden személyválogatás és megkülömböztetés nélkül éltet minden rendeket.

2. Hogy az országtól végeztetett és helyben hagyatott uniónak conditióit minden czikkelivel fogyatkozás nélkül megtartja, melyre, hogy minden jelen való rendek mostani gyűlésünkben megesküdjenek (*írott betoldás:* kik meg nem esküd-

Digitized by Google

tek), az kik penig jelen nem volnának, székes helyeken effectuálják főtisztek előtt; jövendőben is esztendőnként, az kik még arra való üdőt nem értek volna, vagy gyűlésekben vagy székes helyeken megesküjenek, ő nagysága nem impediálja.

3. Hogy az fényes portától soha semmi üdőben el nem szakad, sem az országot elszakasztani nem ügyekezik, hanem mindenekben kedvét keresi és ahhoz illendő obsequiumát praestálja. Erdélynek az török császárral való régi frigyit intacte megtartja, és az portára járandó követeket is az előbbi dícséretes fejedelmek szokása szerént expediálja, az portáról hozandó athnaménak impetralásában is nem annyira maga személyére, mint az országnak közönséges hasznára és megmaradására vigyáz, azt peniglen mi formában kellessék solicitálni, az egész tanács consensusából végezi. Meghozattatván az portáról, első közelbik gyűlésen publicáltatja és az országgal közli.

4. Hogy mindenekkel az jó szomszédságot és szép békességet minden tehetségével oltalmazza és megtartja, és senki ellen semminémű hadat offensive nem indít, ha méltó okot reá nem adnak, és ha szintén adnának is, az egész ország statusi megegyezett consensusokból cselekszi; az portát is arra való annuentiáért nem sollicitálja ország engedelme nélkűl.

5. Hogy semmi követségeket valamelyek az országot és közönséges dolgokot illetik, tanács nélkűl meg ne hallgasson se első jövetelekor, se azután, el se bocsáthasson azok nélkűl, szállásokra is senkit titkon ne jártasson, és azokra való választ ő nagysága ne adjon, se követséget ne instituáljon az tanácsoknak tetszése és megegyezett akaratja nélkűl. Confederatiókot penig akármely szomszéd avagy távúl való országokkal, királyokkal és fejedelmekkel nem különben, hanem az egész országnak minden statusinak megegyezett akaratjokból országgyűlésiben tészen ő nagysága.

6. Az országnak határit és végházait semmi úton és módon ő nagysága nem abalienálja és el nem igéri.

7. Hogy az országnak libera electióját semmi úton nem impediálja teljes életiben, hanem azt az országnak megszerzeni ügyekezik, és senkire az fejedelemséget nem transferálja s nem is tractál arról senkivel is, sem az országnak soha nem proponáltatja, és senkinek is nem intimálja avagy intimáltatja, sem penig tacite senkivel is arról nem concludál, sem penig az maga fejedelemségit semmi úton módon másra nem transferálja.

8. Hogy az tanácsi és minden egyéb rendeknek mind országos gyűlésekben, mind azonkívűl is libera voxot enged

Digitized by Google

ő nagysága, nem fenyegetőzésekkel, sem igéretekkel, sem adományokkal, sem valakikkel külön való beszélgetésekkel vagy mások által való intimatióval, sem semmi egyéb útakon, módakon azt nem impediálja, és senkire az szabados voxért indignatióját nem veti, mindenféle panaszolkodásoknak és igazságoknak elészámlálására szabadságot enged.

9. Hogy minden rendeknek és mind az három natiónak eleitől fogva bécsúszott és articulusokban iratott, vagy szokásban vött szabadságit és megbántódásit első közönséges országgyűlésiben ő nagysága megorvosolja, és a szabadsággal ellenkező articulusokat az országgal együtt tollálja; sőt ennek utána is, ha valamely dolgot mind az három natio maga hasznára valót ítél, megegyez és áll rajta, s ő nagyságát requirálja: tartozzék confirmálni, melyet, ha nem cselekednék is, articulusban irattassék és ereje légyen.

10. Hogy urakot, nemeseket, kerített és mezővárosokot, székelységet és szászságot, régi és minden legitime emanáltatott privilegiumokban, donatiókban, annuentiákban, inscriptiókban, assecuratiókban és consensusokban, ab antiquo bévött ususokban salvo jure alieno és szabadságokban megtart.

11. Hogy az decretum és articulusok tartása szerént mindennek személyválogatás nélkűl törvént szolgáltat ő nagysága, és méltó executiókat tétet, senkit sem személyében, sem jószágában, semminémű javaiban törvén nélkűl meg nem bánt, sem másoknak bántani nem enged; úri, nemes és egyéb szabadsággal élő rendek közűl törvény előtt senkit is nem árestáltat, semmi szín és mód alatt, hanem, haki legitima citatione mediante juris ordine in foro et eorum judicibus competentibus convictus et aggravatus esset, és semmi violentiákot avagy törvéntelenségeket akárkiktől is alatta valói közűl senkin exerceálni nem enged; terminusokon és diaetákon is semminémű törvényeknek discussiójában ben nem űl, holott ad suae Celsitudinis praesentiam appellálják az törvént, mint summus justitiarius eleiben; mely ő nagysága eleiben appellálandó törvényekben az tanácsi rendnek nagyobb részinek voxa álljon meg, kik is az decretum és articulus szerént tartozzanak törvént tenni ő nagyságával együtt.

12. Az fejedelem kinek-kinek szabadságot engedjen igazságának elémozdításában, és abban semmi színek és módok alatt senkit is meg ne akadályoztasson, és senki periben magát ne elegyítse, se írása, sem prokátoroknak avagy más rendbélieknek való paroncsolatok által, se penig semmi egyéb útakon ne is végezzen, senkivel azféle perben függő jószágoknak magára, feleségire avagy gyermekire való maradása felől, lévén decretalis útak és módok az jószágoknak fiscusra nem

Digitized by Google

fejedelmekre való szállások felől. Ide nem értvén, ha valamely oly miserabilis personának segítséggel lenne ő nagysága, istenre tekéntvén minden maga haszna nélkűl, melyet mint keresztény fejedelem méltán megcselekedhetik.

13. Hogy az országnak közönséges és egyenlő akaratból való végezésit, articulusit, melyek per contrarias constitutiones nem tolláltattak és jövendőben is nem tolláltatnának, maga is megtartja, másokkal is megtartatja.

14. Hogy ez hazának mostani és leéndő első rendeit, tanácsit, tisztviselőit, kiket az ország ő nagyságával együtt érdemesnek itél, tisztekben, állapotjokban, hivataljokban, az kik meg akarnak maradni ő nagysága megtartja, megmaradni nem akarókat nem kénszeríti, és semmi üdőben az hasznos hazafiait más idegenekért hátra nem veti, azoknak tanácsokkal és szolgálatjokkal él, kinek-kinek alsó és felső rendeknek az ő állapontja szerént való böcsületeket megadja, és azokat böcstelenséggel illetni senkinek is alatta valói közűl meg nem engedi, sem maga böcstelenséggel meg nem illeti.

15. Hogy tanácsokot pleno numero, azaz tizenkét számúakat, mindenik natióból az ország választván ő nagyságával együtt, ő nagysága confirmálja, kik közűl, ha decedálnának, első közelebbik gyűlésen az megírt mód szerént helyben állassanak, kik is juramentumokot deponálják az ország és fejedelem hűségére, ugyan az ország előtt; kiknek tanácsadásokhoz oly köteles légyen ő nagysága, hogy azoknak megegyezett akaratjok nélkűl derekas országos dolgokat ne igazgasson, ország házaiban is főtiszteket azok tetszések nélkűl ne oszszon, azokkal együtt is az ország articulusa kívűl ne, különben az ország semmivé tegye. Ha penig az tanácsok közűl országunk törvénye, szabadsága, decretumi ellen valamelyik lelki ismeretét nem tekintvén, veszedelmes és ártalmas tanácsra indítaná ő nagyságát, comperta rei veritate kedvezés nélkűl azféle tanácsadót proscriptióval és notoriussággal büntessenek meg. Az tanácsrenden kívűl is, ha kik másoknak veszedelmére, hazánk szabadságának romlására ártalmas és törvéntelen dolgokra való tanácsokot adnának ő nagyságának, azokot az egész tanácsnak megjelenteni tartozzék, kik is az feljebb megírt poenával modo praemisso büntettessenek az országtól, comperiáltatván az dolog.

16. Hogy az vármegyéknek főispánokot azon vármegyékben elégedendő legalább ezer forint érő zállaguakot adjon ő nagysága, kiknek ha vacantiájok történik, másokot helyekben rendelni ne halaszsza, hogy azoknak nem léte miatt az vármegyéknek törvényes székei celebrálása ne interturbáltassanak. Fiscalis és egyéb végvárokbéli főkapitányokot és azokban

Digitized by Google

lévő minden egyéb derekas tiszteket, kiváltképen az kikre ország házai, fortalitiumi, fegyvere, sőt minden lovas és gyalog vitézlő rendei szoktak bizattatni, nem másokot, hanem nativus igaz hazafiait avagy per solennem incorporationem recipiáltatott, és az ország közé köteleztetett, zálagos és érdemes embereket állat, úgyis az tanács nagyobb részének egyező tetszéséből, kik is az ország törvényére, szabadságára, és hűségére fejedelmünknek tartozó kötelessége mellett hittel légyenek kötelesek. Mind lovas, gyalog fizetett hadak és azoknak tisztviselői hasonlóképen légyenek hittel kötelesek, kiknek számok felől ő nagysága az országgal együtt végezzen, idegen nemzetből álló hadakot is az országnak akaratja nélkül ne tartson, az vitézlő népnek senki személyén és jószágán semminémű injuriákot cselekedni ne engedjen.

17. Hogy az székelységen generalisokot, kapitányokot magok nemzetekből állókot, és köztök lakókot adjon ő nagysága; az főkirálybíráknak penig választása, és azoknak megváltoztatások specifice csakugyan az ő kegyelmek szabadságában álljon.

18. Az szász natio is ez hazának egyik becsületes tagja lévén, királybírákot és egyéb minden tiszteket választhassanak magoknak, csak szintén az szebeni bírónak confirmatiója állván az ő nagysága authorításában, mivel az comes universitatis saxonicae.

19. Hogy az ország jövedelmének percipialására az országnak főrendeiből lévő tesaurarius rendeltessék ő nagyságától és az országtól, ki is az ország mindenféle jövedelmének erogalásában micsoda modalitást kövessen, ugyan most ő nagysága az egész tanács tetszéséből deliberáljon felőle; ha penig annak vacanciája történnék, mentől hamarébb az tanácsok egyező értelemből, mást alkalmatost substituáljon ő nagysága, és az közelebb következendő gyűlésen az ország is approbálja.

20. Hogy az liber quaestust semmi úton módon ő nagysága nem impediálja, hasonlóképen az salus passust is az haza fiaitól.

21. Hogy az mely jószágok per notam avagy defectum szállanának fiscusra vagy eddig is szállottak, azokat ő nagysága magánál ne tartsa, feleséginek és gyermekinek se adja, hanem bene merita personának adja ő nagysága, nem is ügyekezik különben az fiscus jószágát szaporítani, hanem csak az decretumban és articulusban megírt útakon és módokon, kivévén Vinczet jószágostól, melyet az szükséghez képest magának reserválhat az fiscus, salvo tamen jure alieno; mindazáltal, ha azt is valakinek conferálni akarja, szabadságában légyen.

Digitized by Google

Articulus II.

Noha kegyelmes urunk az kételenségtől viseltetvén kénszeríttettünk az fényes porta poroncsolatjából előbbi fejedelmünk Rákóczi György urunk mellől elállanunk, de hogy ő nagyságához való indulatunk, ha ő nagysága az szerint akarja venni, mind ez világ előtt nyilván valóvá lehessen, homagiomunknak formáját, melylyel az Nagyságod hűségire kötelezték magunkot, articulusban iratván, kibocsátani akartuk. Mely ekképen következik:

Én T. T. esküszöm az élő istenre, ki atya, fiú, szent lélek teljes szent háromság egy igaz isten, hogy az én kegyelmes uramnak mlgos Bartsai Ákos urunknak, Erdélyország fejedelmének, Magyarország hozzá tartozó részeinek urának és székelyek ispánjának teljes életemben igaz és hű lészek, ellenségeinek ellensége, barátjának barátja; soha se titkon, se nyilván az ő nagysága méltóságos személye vagy fejedelemsége ellen nem practikálok; sőt ha másokot is értenék olyanokat, vagy magam vagy mások által, ő nagyságának ideinkorán értésére adni el nem mulatom, tehetségem szerént magam is az olyanoknak ellene állni igyekezem; úgy mindazáltal, ha ő nagysága is az eleiben adott conditiók szerént bír és igazgat, és az fényes portától elszakasztani nem igyekezik; ezt is fentartván, hogy ha az méltóságos fejedelem Rákóczi György uram ő nagysága az fényes portától kegyelmet nyerhet, az ő nga hűségire redeálnom szabad légyen az porta engedelméből: ha ő nagysága addig ez nemes ország ellen hostilitást nem mutat, és semmi úton módon meggátolója nem lészen, hogy az fényes portának engedelmesek lehessünk, és ő nagysága is eddig való szabságtalanságunkot megorvosolja. Isten engemet úgy segéljen s úgy adja lelkemnek üdvösségit.

Articulus III.

Előbbeni méltóságos fejedelmünk Rákóczi György urunk ő nagysága ellen lévén felgerjedve az fényes portának haragja, egynéhány rendbeli poroncsolatok által mind az hatalmas császártól, tatár hámtól, fő- és egyéb vezérektől megintettünk ugyan az elmúlt üdőkben, hogy Rákóczi György urunk ő nagysága helyett választanánk magunknak más fejedelmet, mert ő ngát fejedelemségben az fényes porta szenvedni nem akarná, de mi ő nagyságához való kötelességünk mellől recedálni nem akarván, minden intéseket és poroncsolatjokot csak siketségre vettük, mindaddig, míg ő nagysága miatt magunkra is az fényes portát haragra ingerlenők, és számlál-

Digitized by Google

hatatlan hadai az hatalmas császárnak szegény hazánknak rontására elérkeznének, kik miatt szegény hazánk lángoló tűzben lévén, külömben az pusztító ellenség nyakukról el nem véteték, hanem megfizethetetlen summa vetteték reánk az fővezértől, az hatalmas császár hadaira való költségiért. Noha penig minden jovainknak kiadásával is annak az summának megfizetésére magunkat elégségesnek nem itéljük, de mégis, hogy az hatalmas császár eleiben küldendő követ atyánkfiának lehessen mi mellett az többinek defalcatiójáért könyörgeni, annak az büntetésül hazánkra vettetett nagy summának megszerzésiben való modalitásról végeztünk ilyen rendet közönségesen megtartani.

Az egész vármegyéken való jószágokról kapúszám után mind úri, nemes és székely rend tartozzék adni húsz-húsz forintot, maga, nem penig jószága, mivel az szegénység ez nagy térnek *(azaz: tehernek)* reánk vetésének nem oka semmiben is. Az rovátlan falúkban lévő jobbágyoktól is mindenik tölkér *(azaz telekért)* két forintot adjanak.

Az vármegyén lévő egyházi nemesség és özvegy asszonyok adjanak két-két forintot.

Ha ki az nemesség közűl ez kételenségből reánk vetett summát meg nem adhatná avagy adni nem akarná, adja más meg érette, s azt az jószágot, az melyről meg nem adta, foglalja el s bírja zálogúl, míglen épen az mostani szükségre reá adandó pénze az debitor által le nem tétetik; melyet, ha kézben az nemes ember az creditor kévánsága szerént bocsátani nem akarna, az tisztek brachiummal is kézben bocsátani tartozzanak, mely ellen is, ha resistálna, annyi jószágához való igazságát örökösön elveszesse, az haeres penig mikor az pénznek szerit teheti, tartozzék az creditor absque ullo juridico processu ad simplicem ammonitionem leválni és az elfoglalt jószágot az haeresnek restituálni, melyet, ha az creditor cselekedni nem akarna, requirálván az haeres azon vármegyének vagy széknek tiszteit, tartozzanak simpliciter az haeresnek maga jószágát restituálni, az creditor penig pénzit is amittálja.

Az magyar és olá papok, mint az egyházi nemesség annyit adjon seorsim flor. 2.

Az szabad emberből álló molnárok is hasonlóképen fizessenek singilatim flor. 2.

Az egyházi nemességre vetett summából se szolga, se zálogos, se urak jószágiban szabadosságban élő ember ment ne légyen.

Az székelységen lévő nemes és lófőből álló jobbágyos ember minden tíz jobbágyától fizessen húsz-húsz forintot.

Digitized by Google

Az szabad székelyek, lófejek és darabantok annyit adjanak, mint az egyházi nemesség: főről főre két-két forintot.

Az szász natio is noha felette megpusztúlt, mégis magát kivonni nem akarja, hanem kapuszám után mostan rendelt summát megígérte, mindazáltal annak felvetése és szedése álljon az ő kegyelmek arbitriumában.

Az szász papok is valamit annualis taxajokban szoktak contribuálni, ezen summában is annyit adjanak.

Maros-Vásárhely kapúszám után adjon flor. 20, mint mások.

Kézdi-Vásárhely az több taxás székely városok is, mint a szabad székelyek, úgy contribuáljanak.

Ezen felvetett summát az hadak leszállása után tizenötöd napra tartozzanak minden perceptorok Szebenben Ugron András atyánkfia kezében szolgáltatni, egy böcsületes embert adván ő kegyelme mellé polgármester uram.

Perceptorok légyenek vármegyéknek viceispányi és főbírái, székeknek királybírái és esküttei, városoknak tisztei, kiki az maga ditiójában szedje fel s administrálja,

Articulus IV.

Mivel hazánkban lévő némely rendek, tisztek és nemeken kívűl való hivataljokban elegyítik magokat, hihető viseltetvén, attól, hogy nem hitesek ez hazához való hűségre. Azért, hogy ilyen dologból alkalmatlanság ne következzék, végeztük hogy az országban lévő minden rendek, urak, főemberek, nemesek és városiak, sőt az özvegy asszonyok is, indifferenter valakik ez hazában házakot vagy jószágokot bírnak, egyszersmind akármelyik valláson lévő papok is közönséges országunk uniójára, fejedelmünk és hazánk hűségire megesküdni tartozzanak az articulusban megírt büntetés alatt vármegyék és székekbéli tisztek előtt tizenötöd napra.

Articulus V.

Valakik ez mostani gyűlésre regalissal hivatalosok voltanak, és az praefigált napra el nem jöttek, az kétszáz forintot exequáltassa rajtok praesidens uram irremissibiliter. Egyébiránt, ha ő kegyelme nem exequáltatja vagy elengedi, az director az praesidens uram jószágából exequáltassa az egész summát épen.

Articulus VI.

Mivel az előbbeni fejedelem méltóságos Rákóczi György uram sok fenyegetése és hadainak kapuink előtt való tartása

Digitized by Google

adott okot arra, azért valaki ez haza fiai közűl holnaptól fogva, kik tudniillik házoknál voltak ab octavo praesentis computando ötöd napra, az kik másutt voltanak tized napra mostani kegyelmes urunk s mellénk nem jő, in nota perpetuae infidelitatis convincaltassék érette, menten sine processu légyen is annak executiója; magától urunk is senkinek dolgát ne remittálhassa.

Articulus VII.

Szegény hazánknak mostani állapotja így kévánván, nem gondolhatunk semmit romlott s fogyatkozott állapotunkkal, sem az téli üdőnek az hadakozásra alkalmatlanságával, hanem kénszeríttetünk magunk oltalmazásáért fegyverhez nyúlnunk és táborban szállanunk, melyben, hogy az szász uraink is tartozzanak városonként urunkkal s velünk böcsületes atyjokfiait elküldeni, az elébbeni articulusok szerént végeztük.

Articulus VIII.

Végeztetett ez is közönségesen, hogy ha kik ez ország fiai közűl ez mostani nagy szükségben az haza oltalmazására valami summa pénzt adnak urunknak, légyen köteles az portusi perceptor arra, hogy mindaddig is ne administráljon semmit is az fiscus tárházában, míglen az olyanokot nem contentálja pénzűl plenarie, vagy ha az lenne kévánságok, contentáltassanak az fiscus által illendő jószággal; az sószállításban penig oly szorgalmatos légyen, mintha minden proventust az tárházban kellene bészolgáltatni.

Articulus IX.

Illendőnek itéltük azt is kegyelmes urunk, hogy az minemü hitnek formájával Nagyságod méltóságos tisztiben való inauguratiójakor magát kötelezte, articulusban iratnók, hogy ezzel is Nagyságod kereszténi indulatja és hozzánk való atyai kegyelmessége mindeneknek szemek eleiben terjesztetnék. Mely hitnek formája rend szerént következik ezképen:

Én, Barcsai Ákos, Erdélyországnak fejedelme, Magyarország hozzá tartozó részeinek ura és székelyeknek ispánja, esküszöm az élő istenre:, ki atya, fiú, szentlélek teljes szent háromság egy igaz örök isten, hogy én az megmondott birodalomban lévő minden rendeket az mostani előmben adatott conditiók szerént igazgatok, semmi újítást az országnak régi jó szokása és szabadsága ellen bé nem hozok, sőt mindeneket valamit ez szegény hazának és benne lévő minden rendeknek

Digitized by Google

közönséges jovára, hasznára és törvény szerént való szabadságára mívelhetek, az én erőm s tehetségem szerént azon lészek az országgal együtt; isten engemet úgy segéljen és úgy adja lelkem üdvösségit.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum regnicolarum trium nationum regni nostri Transylvaniae exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulus nobis modo praemisso praesentatos praesentibus literis nostris ad verbum sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes eosdemque ac omnia singula in eisdem contenta, ratos, gratos et accepta habentes acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus. Offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios quorum interest, seu intererit, observari faciemus; imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Marus-Vásárhely die sexta mensis Novembris, anno domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo.

(Az Akadémia birtokában lévő nyomtatott példányról).

c)

1658. nov. 8.

A rendek átirata Rákóczyhoz.

Méltóságos fejedelem etc.

Isten Nagyságodat szegény hazánk jovára, megmaradására sokáig jó egésségben éltesse.

Az Nagyságod leveleit országos gyűlésünkben elvettük, szóval való izenetit megértettük, hozzánk való jó akaratját, és hogy nem maga privatumát, hanem országúl az mi megmaradásunkot czélozta Nagyságod minden dolgaiban, bővön declarálja, nem is akarna Nagyságod az megromlott szegény haza ellen hostilitást, vagy mégis nagyobb romlásra való szándékot viselni, emberinek esküvésekkel bizonyított relatiójokból halljuk. Ellenben penig Nagyságod azzal meg nem elégedvén, hogy hazánknak színe s jova az lengyelországi, minden méltó ok nélkül suscipiált expeditiótól fogva, ki pogányság között, ki másutt keserves rabságot szenved, azután az Nagyságodhoz való hiség mutatásunk mellett fényes portához (kinek hiségére mind magunk, fejedelmink s eleink kötelesek voltunk) tartozó engedelmességünket meg nem mutathatván, az hatalmas nemzetségek lakó helyeinknek nagy részét porrá, hamuvá tevék, sok ezer ártatlan kisdedeket,

Digitized by Google

öregekkel elegy örökké való rabságra vivének, némelyeket fegyvernek élivel, némelyeket egyéb iszonyodásra méltó halálnak nemével megölének, azkik közűlök életben maradtak is, az halált inkább mintsem írtózattal gondolható nyomorúlt sorsokat, ha lehetséges volna, választanák magoknak. Mindezeken szíve Nagyságodnak meg nem esvén, inkább akar öt, hat holnapig (az mint némely írásából eszünkben veszszük) rajtunk uralkodni, mintsem maga méltóságában kisebbséget szenvedni, holott ma is hadait hazánknak határaiba beljebb, beljebb szállítja, végházainkot (melyekhez semmi competentiáját Nagyságodnak nem tudjuk) újabb-újabb praesidiummal megrakja, némely atyánkfiait, ha Nagyságodhoz inkább, mintsem hazájokhoz, és az kihez mindnyájunk s Nagyságod is kötelességgel tartoznék, hűségeket nem mutatják, végső pusztulással fenyegeti, hogy nem kapuján, hanem kőfalán megyen be, némely részit hazánknak sok rendbeli levelei és izengetési által, az mi kegyelmes urunknak s az unióban magunknak is egymás között letött kötelességek ellen, magához csatlotta annyéra, hogy noha jöveteleket értjük, de nem inkább külső ellenségünktől, mint tőlök való tartástól gondolkodhatunk. Melyekből úgy veszszük eszünkben, csak Nagyságod mulandó fejedelemségét elébbeni mód szerént elérhesse, keveset gondol vele, ha szegény hazánk megmaradott kicsin részecskéje, most elsőbben az Nagyságod fegyvere által kezdődvén, azután csak igen hamar az hatalmas nemzetségeknek fegyvere és tűze által végső pusztulást szenvedne is, holott immár némely emberek által konkoly módra közinkbe hintett egyenetlenség miatt az hatalmas nemzetek előtt is kétségesekké tettük magunkot.

Nagyságodot azért mégis kérjük, megemlékezvén keresztyénségéről, meggondolván azt is, hogy noha nem ez haza szülte, de annyi emberkorig, mintegy kebelében oltalomnak inkább, mintsem romlásvárásnak reménysége alatt nevelte, és annyi jovaival, melyet gyermekségétől fogva vett, tartotta Nagyságodot, ne igyekezzék mégis feltött, és immár is mutogatni kezdett bal szándékát rajtunk végben vinni, hanem maga egyes személyének méltóságát ilyen szép országnak veszedelmitől való megmaradásánál becsesebbnek ne itélje, szálljon le magyarországi jószágiba, hadaira haszontalan költségét mégis tovább ki ne adja, végházainkot hazája hűsége mellé redeálni engedje meg, keze alatt lévő atyánkfiait hatalmas császárunkkal éljenek ne tilalmazza (?) hogy hamar való romlástól magokot oltalmazhassák engedelmes hűségek mutatásával.

Várjon Nagyságod istentől Dávid példáját követve, ki,

Digitized by Google

ha Nagyságod személye ő felsége előtt kedves leszen, elébbeni méltóságába beállítja: úr ő, ha külömben tetszik az ő személye előtt, úgy cselekszik, az mint akarja. Mi isten áldomásából az mi kegyelmes urunkkal ő nagyságával együtt az fényes portához való híségben megmaradván és istent híván segítségül, azt fogjuk cselekedni, az mi ő felségének tetszik.

Isten Nagyságodot jó egésségben éltesse. Iratott Maros-Vásárhelyt, országunknak közönséges gyűlésében Szent-András havának nyolczadik napján 1658. esztendőben Nagyságodnak jó akarattal

szolgálnak Erdélyországnak három nemzetből álló minden rendei

Haller Gábor mp. (P. H.)
Betlen János mp. (P. H.)
Lázár Georgy mp. (P. H.)
Csáki László mp. (P. H.)
Haller Pál mp. (P. H.)
Ősffy László mp. (P. H.)
Ughron András mp. (P. H.)
Dániel Ferencz mp. (P. H.)
Sárpatakj Márton mp. (P. H.)
Basa Thamás mpria. (P. H.)
Bánffy Sigmond mp. (P. H.)
Michael Herrner mp. (P. H.)
Kemény Simon mp. (P. H.)
Keresztessy Ferencz mp. (P. H.)
Farkas Ferencz mp. (P. H.)
Kassai Ferencz mp. (P. H.)

Pókay Gáspár mp. (P. H.)
Kopas(z) István mp. (P. H.)
Bánffi Christ. mp. (P. H.)
Torma István mp. (P. H.)
Tholdalagi Mihály mp. (P. H.)
Eodenfi Miklós mp. (P. H.)
Kendeffi Gábor mppria. (P. H.)
Kun István mpp. (P. H.)
Suki Ferencz mppria. (P. H.)
Josika István mppria. (P. H.)
Mikes János mppria. (P. H.)
Ráday Georgy mppria. (P. H.)
Zalánczi László mppria. (P. H.)
Kendi János mppria. (P. H.)
Vas László mppria. (P. H.)
Vas János mp. (P. H.)

Digitized by Google

Kálnaki Mihály mp.
(P. H.)
Szombatfalvj mp.
(P. H.)
Petrus Gávay mp.
(P. H.)
Henter Pál mp.
(P. H.)
Radj Péter mp.
(P. H.)
Filistik Péter mp.
(P. H.)
Sebesi Ferencz mp.
(P. H.)
Csughi (?) Tamás mp.
(P. H.)
Balogh Mart. mp.
(P. H.)
Ignatius Revár (?) mp.
(P. H.)
Georgius Rady mp.
(P. H.)
Bedőházy Tamás mp.
(P. H.)
Bakó István mp.
(P. H.)
Pekri Mihály mp.
(P. H.)
Pasko Christoph mp.
(P. H.)
Fejér vármegye követje mp.
(P. H.)
Torda vármegye követe mp.
(P. H.)
Doboka vármegye követe mp.
(P. H.)
Küküllő vármegye követje
(P. H.) mp.
Kolos vármegye követe mp.
(P. H.)
Belső Szolnok vármegye kö-
(P. H.) vete mp.
Zaránd vármegye követe mp.
(P. H.)

Hunyad vármegye követe mp.
(P. H.)
Marosszék követje mp.
(P. H.)
Udvarhelyszék mp.
(P. H.)
Orbaj követek mp.
(P. H.)
Gyergyai követek mp.
(P. H.)
Aranyos szék mp.
(P. H.)
Segesvári követek mp.
(P. H.)
Sepsiszék követje mp.
(P. H.)
Csiki követek mp.
(P. H.)
Szebeni követek mp.
(P. H.)
Brasai követek mp.
(P. H.)
Bersztercze követe mp.
(P. H.)
Nagysinki követ mp.
(P. H.)
Újegyház követe mp.
(P. H.)
Szerdahely követe mp.
(P. H.)
Szászvárosi követ mp.
(P. H.)
Mediesi követ mp.
(P. H.)
Kőhalmi követ mp.
(P. H.)
Sászsebessi követ mp.
(P. H.)
Kolosvári követek mp.
(P. H.)
Vásárhelyi követek mp.
(P. H.)
Deési követek mp.
(P. H.)

Digitized by Google

Fejérvári követek mp. (P. H,)
Udvarhelyi követek mp. (P. H.)
Kézdivásárhelyi mp. (P. H.)
Apafi Gorgy mppria. (P. H.)

Külczím: Az méltóságos Feiedelemnek Rakoczi Georgy urunknak eo nagyságának adassék.

(Eredeti. — A gr. Erdődy család birtokában lévő s Vörösváron őrzött Rákóczy-féle okirattárból).

d)

1658. nov. 9.

A rendek levele a vezér basához.

Tekintetes nagos vezér pasa, nekünk jó akaró urunk. Isten Nagod napját etc.

Mi hatalmas győzhetetlen császárunknak őstől maradt alázatos hívei nem kételkedünk benne, eddig is Nagod csodálkozhatott, hogy Nagod méltóságos tekinteti előtt országunknak győzhetetlen császárunkhoz való engedelmességünknek megmutatásáért követ atyánkfiai meg nem jelentenek, de ebbéli alázatos hűségünknek végben vitelét kelletett halasztanunk azvégre, hogy szívünknek belső indulatját vitéz úr jóakarónk hatalmas császárunk kapuczi pasája bejövetelekor külső jellel is Nagod fényes tekinteti előtt megbizonyítanók. Akarók azért dolgainkról Nagodat ezképpen alázatosan tudósítani.

Hatalmas győzhetetlen császárunk Nagod által tett kgls (?) rendelése szerint méltóságos fejedelmünknek Barcsai Ákos kgls urunknak fejedelmi tisztiben való beállatására hazánknak mind az három nemzetből álló rendei Segesvár nevű várasunkban begyűltünk vala, jelen lévén velünk együtt hatalmas császárunk kapuczi passá(ja) is, azhúl az mi kgls urunkat ő nagát fejedelmünknek befogadtuk és az ő naga hűségére hazánknak bevett szokása és rendtartása szerént hitünket letettük, ő naga is hasonlatosképpen velünk együtt megeskütt. Nagodtól reánk vetett summa pénznek készítéséhez, rendeléséhez hozza kezdettünk, s midőn hatalmas császárunknak Nagod által tett parancsolatjához való engedelmességünknek megmutatásában fáradoznánk, amaz pártos Rákóczi sok nemzeteknek segítségével kérkedvén, hogy jőne rontásunkra, az egész országbeli szegénységet elrémíté, mely miatt minden haszon nélkűl kelleték onnét gyűlésünknek elbomlani, magunknak az mi kgls urunkkal ő nagával együtt

Digitized by Google

eloszolnunk, azmint erről az ő hatalmassága kapuczi passája bizonságot tehet. Azután az mi kgls urunk ő naga az budai vezérhez ő nagához küldvén segítségért, ezer török és kétezer oláh vitézeket küldött ő naga segítségünkre, kikkel együtt maga is ő naga az mi kgls urunk ide Marosvásárhelyi várossában eljött; mi is az ő naga kegyelmes parancsolatjából, az mennyin ilyen szörnyű romlásunk után ez puszta országban megmaradtunk, eszvegyűltünk, hogy ha minek ennyi megmondhatatlan kárvallásunk után mindenikünknek ereje és értéke szerént szerét tehetnők, ha mind éppen nem is, de tehetségünk szerént hatalmas győzhetetlen császárunk Nagod által tett parancsolatjának eleget tegyünk. Immár mind az három nemzet(ből) követ atyánkfiait el is választottuk, hogy két hét alatt ezt az summát, az mennyi nálunk leszen, felszedvén, hatalmas császárunknak fényes tárházába bevigyék igaz hűségünknek és engedelmességünknek jeléül. De midőn ekkor is munkálódnánk, az az pártos Rákóczi ismét nyugodnunk nem enged, gyülevész latrokból álló hadait hatalmas császárunk országának némely részeire reá küldvén, az szegénységet véllek rontatja, pusztíttatja, mely miatt csak annyira való üdőnk sem lehet, hogy innet házunkhoz menvén, az felvetett summának megszerzésében fáradozhatnánk.

Látván azért az mi kgls urunk, hogy addig semmiképpen nem lehet békességünk, sem házunknál való megmaradhatásunk és egyéb dolgainkhoz való látásunk, valamíg az az pártos Rákóczi meg nem zabolázódik, az mi kgls urunkkal együtt szükségesnek itélők, hogy az pénznek felszedése előtt istent hiván segítségül, elsőbben is az Rákóczi hadait keressük fel és el is oszlassuk. Az budai vezérnek ő nagyságának is az mi kgls urunk ezen dolgot levele által értésére adta s maga is velünk együtt reggel akar indulni kergetésére és isten engedelméből megbüntetésére is, egyet értvén ez dologban az budai vezérrel ő nagával is mindenekben, tudván azt, csak elsőbben vihessük azt véghez, mind magunk, mind jovaink hatalmas császárunké lévén, csak másnak kardja ne legyen nyakunkon, az mi kevés az mi kezünknél leszen, hatalmas császárunk fényes tárházában egy néhány napok alatt fogyatkozás nélkül beszolgáltathatjuk.

Nagod azért ez dolgot valóságosan nem különben lenni elhidje alázatosan kérjük könyörögvén Nagodnak hatalmas győzhetetlen császárunknak méltóságos tekinteti előtt esedezzék érettünk s maga is hozzánk ő hatalmas(ságá)nak őstől maradott alázatos híveihez mutassa kglmességét, vétkül ne tulajdonítsa, hogy eddig annak az pártos Rákóczinak számtalan sok csalárdsági és gonosz cselekedeti miatt hatalmas

Digitized by Google

császárunknak Nagod által tett rendelése végben nem mehetett. Bizonyságunk legyen az isten, hogy az Rákóczi gonosz cselekedeti tesznek most is akadált és haladékot az dologban, mert mostani gyűlésünkről semmi úton-módon el nem halasztottuk volna; sőt ha isten Rákóczi ellen való fáradságunkat boldogítja, teljes tehetségünkkel azon igyekezünk, mint hatalmas császárunknak Nagod által tett parancsolatjának az mennyire mostani romlásunk után értékünk feléri, követői lehessünk. Könyörögvén azon is Nagodnak, esedezzék mellettünk hatalmas császárunk előtt ő hatalmassága fényes köntösének árnyékában lehessen nyugodalmunk és minden gonosz akarónk ellen oltalmunk. Nem is különben bízunk Nagodban, mint az erős kőszálban, melyben, úgy hiszszük, meg sem fogyatkozunk.

(Fogalmazvány a gróf Lázár család megyesfalvi ltárában).

e)

1658 nov.

A fővezér és jenei pasa levelei Barcsayhoz.

Az keresztyén fejedelmek között Erdélynek dicsőséges fejedelme, Barcsai Ákos etc. Nékünk kedves fiunk etc.

Atyai köszönetünk után etc. Tekintetes és szerelmes fiunk s jó akaró barátunk. Hallatott, hogy az a megvettetett Rákóczi, annak anyja, felesége és gyermekének Erdélyben még várai és holmi jovai volnának, melyeket most ti ujonnan megengedtetek neki. Tudjátok, hogy hatalmas császárunk s a fővezér őtet kivetették az országból, s hogy soha ennekutánna az országban semmi igazgatása ne legyen. Azért ennekutánna nem kell hatalmas császárunk akaratja ellen semmit cselekednetek s meg nem kell engednetek, hogy sem anyjának, feleségének, fiának, sem az őtet követőknek valami jovai legyenek Erdélyben: melyet ha megengedtek, nem tudjuk micsoda választ írtok az fővezérnek ő nagyságának. Hatalmas császárunk tikteket erdélyi fejedelemmé csinált, és adott nektek buzogánt, hogy Erdélyben szabadosan parancsoljatok, és hogy az Rákóczi részére valókat megbüntessétek, s ha Erdélyben vagyon valaki, ki az ti parancsolásotoknak ellent mondjon, vagy magatoknak, azt igen meg kell büntetnetek, vagy nekünk értésünkre adnotok és mi személyünk szerént elmenvén megbüntetjük. Így azért szemesnek és okosnak kell lennetek s hatalmas császárunk parancsolatjának engedelmeskednetek s az megigért summát és adót igen hamar szorgal-

Digitized by Google

matosan küldjétek be. Ti hű szolgák vagytok s hatalmas császárunktól csináltatott fejedelem, ha az ti ellenetek valókat az portára meg nem jelentitek, annakutánna mint fogtok megfelelni?

Jó akaró fiunk, minden fő és első rendeket köszöntenetek kell s azokkal együtt szorgalmatoskodnotok annak az summának és adónak megszerzésében. Ezt egyedűl magatok meg nem cselekedhetitek, hanem azokkal együtt s igen hamar meg kell küldenetek, mert osztán, ha az fővezér az hadakkal megindúl, mind az mi országunk s mind a tiétek elromol; s ha ugyan eljő, ha mindenitek fiát adná is néki, még sem tér viszsza s ha azután megbánjátok, nem használ semmit is. Azért az mi tanításunkat jól meg kell értenetek és az kincset s az adót be kell küldenetek szorgalmatosan.

Az mit írtunk kedves fiunk, annál szóval többet is izentünk Balogh Mátétúl, ő tőle megérthetitek, s ha az adót meg nem külditek mint szintén tavaly, úgy eljönnek minden hadak ez idén is minden kétség nélkűl; ha penig megkülditek, reménljük ez el fog mulni. Mivel fővezér urunk tikteket hatalmas császárunknak igaz és hű szolgáinak ismert lenni, csinált Erdélynek fejedelmévé, azért nèktek is hatalmas császárunknak akaratját be kell töltenetek s ő hatalmasságának hűséggel szolgálnatok s ellenségit s a kik nektek nem akarnak engedelmesek lenni, megbüntetnetek; és ebben nem kell restelkednetek. Okosan cselekedjetek, mert vagy jól, vagy rosszúl, de arról ti kérdettettek meg. — Ezt nektek szeretetünkből s barátságunkból irjuk, s látjátok s tudjátok is, mint cselekeszik hatalmas császárunk parancsolatja szerént az havasalföldi vajda! Így kell nektek is cselekednetek s amint ő tractálta az bojérokat, s hatalmas császárunk parancsolatját végben vitte. Így azért nem gyüjthetitek egyben azt az summát és adót, hanem az hol vagyon, csak el kell vennetek, hiszen annakutánna lassan-lassan megfizethetitek nékiek.

Fiam, mind ti, mind az ország nagyjai, nemesség és egyéb minden rendei is, hogy az summát meggyűjtsétek, igen szükséges, ha osztán az fővezér oda megyen, mit mondotok? Így azért derekasan kell cselekednetek s jó módjával s szépen azt az summát megküldenetek, hogy az fővezér ne menjen reátok. Ez nektek jobb.

Tartson meg isten tikteket.

P. S. Az fővezér levele jövén hozzánk, annak páriát néktek is megküldöttük, hogy emberünket levelünkkel kell hozzátok bocsátanunk, s ezekről tikteket tudósítanunk, Kedves fiunk, mi néktek, mint jó atya fiának, azt jovaljuk, az

Digitized by Google

mint megírtuk, az szerént cselekedjetek, és ha kik néktek engedelmesek nem akarnak lenni, írjátok meg nekünk, magunk fejünkkel oda megyünk, és őket megbüntetjük, mert addig nyugodalmatok nem leszen, míg az adót meg nem külditek.

Jóakaró apátok s barátotok
Jenei Ali passa.

Ehhez csatolva a fővezér levelének másolata:

Fővezér levele az jenei passához.

Méltóságos passa, nekünk fiunk, atyai köszöntésünk után tudtodra adjuk etc. Most az jenei vitézekre való gondviselésünkre bizonyos renddel küldöttünk levelet s ezzel együtt ez jóakaró levelünket is. Reméljük, ha veszitek ez levelünket, szorgalmatosok lesztek az jobbágyoknak megőrizésében s gondjok viselésében s az vitézeket hogy az végekben zabolán tartjátok.

Mi fiunk (lelkünk), mikor erdélyi fejedelmet tettünk, azt az summát s adót, melyet ígért akkor, mind ez ideig sem küldötte meg, hanem sok különböző hazugsággal jár, amint nekünk konakcsi passánk Haszon aga s többen is mondották. Igy ha ez levelünk hozzátok elérkezik, ő hozzá embereteket s leveleteket is kell (kül)denetek az summa s adó felől, s utolsó vála(sz)át meg kell értenetek s nekünk értésünkre adnotok, hogy tudjunk mi is mind(járt) az szerént cselekednünk. Ha az ígért summát és adót megküldeni halasztja, dorgálhassuk meg őket minden kétség nélkül bizonynyal.

Azonban tenéked minden vitézeket egybe kell gyűjtened s jó rendben tartanod, s senkinek valahová elmenni meg ne engedd, legyenek az várban készen; és ti éjjel-nappal szemesek levén, az álmot ki kell vetnetek szemetekből s igen-igen vigyáznotok, és hogy az szegénységen semmi hamisságot ne cselekedjetek, hanem jól oltalmazzátok őket. Az mely reménségünk az ti hűségtekben volt, azért csináltunk tikteket azokban az végekben őrzőnek. Igy kell azért nektek is cselekednetek s hatalmas császárunk kedve keresésében munkálkodnotok.

Jóakaró barátod

Mehemet passa.

(Egykorú másolatok a gróf Lázárok medgyesfalvi ltárában.)

Digitized by Google

VII.

1658. dec. 13.

A rendek átirata a segesvári országgyülésről Rákóczyhoz.

Méltóságos fejedelem.

Isten ő szent felsége Nagyságodnak életét, szívét szegény megromlott hazánknak megmaradására tartsa és fordítsa.

Noha mind keserves romlása és raboltatása előtt szegény hazánknak, mind peniglen azután sok verseken találtuk meg Nagyságodat illendő engedelmességgel országostól néha leveleink által, gyakrabban penig követ atyánkfiai által is mind itt ben országos gyűlésünkben létében Nagyságodnak, mind peniglen az partiumbéli atyánkfiai köziben való eltávozásában, oly reménségtől viseltetvén, megesnék szíve rajtunk, és keresztyéni indulattól viseltetvén, avagy elfordítaná az reánk következhetendő rettenetes romlást (melyet Nagyságodon kivűl egész országúl nyilván általláttunk, és az Nagyságod szívének megkeményedése miatt bizonyosan vártunk fejünkre), avagy peniglen az rajtunk esett rettenetes romlás, pusztítás, égetés, két ízben való raboltatás, és a mi legnagyobb, újabban való fenyegettetésünk, és az végső romlásunk és hazánkból való kitöröltetésünknek utolsó spiczére jutott állapotunk után megszánván bennünköt, inkább akarná maga méltóságának homályát és leszállását (noha az nem kisebbűlésre, hanem örök emlékezetre és dicsőséges hírnévre való út lött volna az egész világ előtt) szenvedni, hogysem ily szép keresztyénségnek, és felnevelte és sok javaival édesgette hazának végső romlását nem akarjuk mondani micsoda keménységgel és emberi indulat felett nézni. De mind ezekben majd ugyan első Nagyságod felől való ítéletünk kivűl igen megcsalatkozván és reménységünkben megfogyatkozván, noha minden Nagyságod cselekedetiből azt láthatjuk mind mi, mind az egész világ, inkább akarná ez szegény hazát és mindnyájunkat éppen veszni, csak maga személye maradhasson meg, mindazonáltal hogy az mi keresztyénségünk mind Isten és az ő szent angyali, mind az egész világ előtt nyilvább való légyen, noha az Nagyságod hadainak fentartása, az két oláh országokból hatalmas császárunk parancsolatjából kiűzettetett vajdáknak mellette tartása, és azok által való had gyűjtetése, és országunk házainak praesidiumival való elfoglaltatása miatt kénszeríttetünk mi is táborba kiszállani, még is minekelőtte továbbra menne az dolog, és egymás vérében fertéztetnének mindkét részről szablyáink, ez utolsó követségünk által, melyben három nemzetünkből álló bocsületes

Digitized by Google

követ Lázár György, Bors Tamás és Segesvári Pál Tamás nevű polgár atyánkfiai mellett, az egyházi rendekből is Veresmarti Gáspár és Enyedi János atyánkfiait bocsátottuk, akarók Nagyságodat illendő engedelmességgel megtalálni, kérvén az élő Istenre, tekintse meg Nagyságod az szegény hazának Nagyságod miatt utolsó romlásra és pusztulásra jutott állapotját, és ne igyekezze még is tovább rontani avagy rontatni, szánja meg inkább, és magát maga magyarországi várai közűl valamelyikben elvonván, hadait elbocsátván, hazánknak várait kezéből kiereszt vén, az két vajdáknak is, kiknek maga mellett való tartásával az fényes portának szeme fényét szurkálni láttatik, ne fogja pártját, inkább nyúljon azokhoz az egyenes eszközökhöz, melyek által az porta engesztelődhetik. Mert ha Nagyságod ugyan nem szűnik feltött czélját követni, és az hatalmas nemzetnek tovább is ellene kezdi magát vetni, bizony igen félünk attól, nemcsak maga méltóságos személyére és házára, hanem ez hazának megmaradott részecskéjére, sőt egész Magyarországra, ha nem elébb is, de az jövő tavaszra vagy nyárra, oly veszedelmet hoz, mely miá az az Nagyságod neve eltörűlhetetlen szomorú emlékezettel neveztetik az keresztyén világon. Nem is bíztathatja Nagyságod azzal magát vagy másokat, nem jűn többé az hazára török avagy tatár, mert ezen biztatása Nagyságodnak,..... bennünköt ez kibeszélhetetlen veszedelemben és szabadságtalanságban, holott kedvünk ellen való szabadságban akarván bennünköt állatni, azzal is nem szabadságot, hanem elviselhetetlen igát ejte Nagyságod nyakunkban, melynek viselésében, ha mégis Istennek rendelésén kivűl nem enged Nagyságod bennünköt megpihenni, bizony mi nem egyebet, hanem végső romlást, és keresztyén fejedelmek helyett pasákat, Istennek igaz tiszteleti helyett Mahumetnek tudományát remélhetünk ez hazában: melynek mind Nagyságod lévén oka, Istennek ő szent felségének kemény ítéletit várhatja magára és háza népére, az minemű példákkal rakva az szentírás. Mi az hatalmas nemzeteknek kemény igájok alá vettettetvén, az szabadságnak keresetinek színe alatt annyira jutottunk, hogy ha Nagyságod elméje és szíve meg nem csendesedik, és ez rettenetes ínség alól bennünket ki nem szabadít, kételenek vagyunk fegyverrel is megmaradásunkat keresnünk és hazánknak békeségét helyben állítanunk, sőt az melyet Istennek ő szent felségének ellenünk fellobbant haragjának legfelsőbb grádicsának ítélhetünk, egymás között is fegyverkeznünk és hadakoznunk, melyeket egyedűl Nagyságod fordíthat el rólunk, ha maga privátumát hátra tévén, ez szegény hazának megmaradását, melyet hozzánk hittel való erős kötelességei

Digitized by Google

tartott, tészi fel czélúl. Melyet ha Nagyságod cselekszik, Istennek ő szent felségének lelki testi áldásit kétség nélkül várhatja magára és maradékira, mi is Nagyságod életéért, szerencséjéért Isten imádók leszünk, és arra való alkalmatosságunk adattatván, Nagyságodhoz hálaadósságunkat megmutatni el nem mulatjuk. Ez mellett feljebb megemlített követ atyánkfiai által szóval is izentünk, kiknek szavoknak hogy Nagyságod hitelt, teljes hitelt adjon, vidám orczával lássa és bocsássa is ő Kegyelmeket, engedelmességgel kérjük Nagyságodat. Isten Nagyságodat hazánknak javára és megmaradására éltesse. Datum in civitate Segesvar, in partiali nostra congregatione, die 13. Decembris anno 1658. Nagyságodnak engedelmességgel szolgálnak

Erdély országának három nemzetből álló rendei.

P. S. Országunknak közönséges pecséti nem lévén, ez levelünköt Bánffi Sigmond praesidens atyánkfia pecsétivel pecsételtük, melyet Nagyságod miénknek lenni ismérje.

Haller Gábor mp.
Kemény Simon mp.
Kemény Ferencz mpria.
Basa Tamás mpria.
Bánfi Christof mp.
Haller Pál mp.
Barcsai Gáspár mp.
Sebesi Ferencz mp.
Kendi János mp.
Petrus Filstick mp.
Tholdalaghi Mihály mp.
Kún Gergely mp.
Rédei Pál mp.
Vas László mp.
Bako István mp.
Pasko Christoph mp.
Pállfy András mp.
Cserey Mihály mp.
Donatth Mihály mp.
Marcus Posgai mp.
Daczo Ferencz mp.
Kassai Ferencz mp.
Sebesi Boldizsár mp.
Miko Miklós mp.
Betlen János mp.
Bánffy Sigmond mp.
Barcsai András mp.
Dániel Ferencz mp.
Suki Ferencz mp.
Bélpatakj Márton mp.
Földvári István mp.
Szegedi Thamás mp.
Cserej Miklós mp.
Johannes Vas mp.
Jakab ..... mp.
Petrus .....
Consul ..... mp.
Stephanus Fodor.
oppidi Se..... Szászváros mp.
Gregorius Heysch jud Regius mp.
Czako Ferencz mp.
Csiaszar András székbiró mp.
Baló László mp.
Fodor György Notar mp.
Bocts Ferencz mp.
Marosszéki Gálfalui Gergely mp.
Girgiaj Nicolaus.....
Marosszéki Szilágyi János mp.

Digitized by Google

Sándor János Czyki mpria. Farkas Ferencz mp.
Michael Lucz ..... Sz... Si... Is...d mpria.
civitatis Sz ..... Rac..... Pet.....

Külczím: Az méltóságos fejedelemnek Rákóczy György urunknak ő nagyságának adasséк.

(Eredeti. A gr. Erdődy-család birtokában levő s Vörösváron őrzött Rákóczy-féle okirattárból. Fogalmazványa a Lázár-család ltárában.)

VIII.

1658. dec. 24.

A rendek válasza Rákóczynak a bonczhidai országgyülésről.

Apollogetica manifestatio procerum regni Transylvaniae ad illustrissimum dominum Georgium Rakoczium etc. Mense Decembri anno 1658. missa.

Alázatos szolgálatunk ajánlása után istentűl Nagyságodnak szegény hazánk megmaradására boldog hosszú életet kívánunk.

Az Nagyságod átokkal mindenekkel való közlésre kénszerítő levelét elvettük, melyet valakikkel lehetett mind az párokkal együtt közlöttük, ezután is titokban tartani nem akarunk. Szegény hazánk veszedelmének ki légyen oka, szóljon az dolog, szóljon az Nagyságod magában szólló lelkiismereti, szóljon isten ő szent felsége, és tegyen ítéletet. — Valjon találta-e meg valaha Nagyságodat az fejedelemtűl szabadságtalanság alá vettetett szegény haza, hogy Moldovára, azután Havas-Alföldire, végtére Lengyelországban vigye fiait? Kívánta-e, hogy más szomszédországoknak háborgatásával nevelje határait? Avagy inkább nem arra esküdte-e meg több conditiók között: Nagyságod szomszédországokkal békességet kövessen, portátúl hallgasson? Ki vágatta le tavaly édes nemzetünket Moldovában? Megmutta Stephan vajda levele; bizonyságot tesznek az kik az dolgot látták, avagy hallották. Szegény atyánkfiainak tatár rabságban való esését is mi hozta egyébb az Nagyságod porta engedelme nélkűl Lengyelországban való menetelinél? Hát Erdélyből és ahhoz tartozó Magyarország részeibűl s azon túl is ez esztendőben elvitetett sok ezer ártatlan lelkeknek elvitetését nemde nem az Nagyságod maga kötelezése ellen fejedelemséghez való indúlása szerzette-e?

Digitized by Google

Ím istenre ő szent felségére támasztjuk igyünket; az az igaz ítélő bíró bizony megítéli, és valamikorra lészen, igazat is tészen. — Az országnak bíróságát Nagyságod bevenni nem akarja, noha mi úgy emlékezünk reá, az ország választotta volt Nagyságodat fejedelemségre, és erős conditiókkal meg is kötelezte avégre, hogy még azokhoz tartaná magát, addig lennénk mi is az Nagyságod hívségére kötelesek: melynek általhágását ki itílheti jobban meg, mint az ki az regulákat szabta?

De aminthogy Nagyságod átaljában akart rajtunk uralkodni, úgy megítéltetni semmi dolgairúl nem akar. Nagyságodtúl fejedelemségben való megmaradásáért sem Jenőt, sem Lugost, sem Karánsebest, sem az negyvenezer aranyat, sem az ötvenezer tallért nem emlékezünk hogy kérték volna; mindazoknak *(nem)* megígérése, hanem az portához való engedelmessége tulajdoníttatott vétkűl; sőt jó lelkiismerettel mondhatjuk, ha Nagyságod magát megakarta volna alázni, egyikben is azok közzűl az ország kárt nem vallott volna, csendességgel bírná véghelyeit, adója nem neveltetett volna.

Aprilisban micsoda declaratiót tett az ország kíntelenségbűl, arra emlékezünk; de míg az gyűlés tarta követségnek hallgatásának színe alatt minden nap rendet állottak német és magyar gyalogok, éjszakára későn az szokáson kivűl hálni is palotára mentenek.

És noha jó lelkiismeretire kínszeríttetvén Nagyságodtúl mind oly félelmes állapotjokban is megjelentettük Nagyságodnak: az országnak minden rendei porta ellen fegyverhez nem nyúlnak, mindazáltal Nagyságod meg nem engedvén mind addig meg nem szűnék, míg annyira kelle menniök, ha ugyan látnák teljeségesen való elvesztésére igyekezik, az országnak ez utolsó szükségben kíntelenek lesznek magok oltalmára fegyverhez nyúlni.

Az Nagyságod kegyelmességében való reménységet megköszöntük; de látjuk puszta megcsaló reménység volt, eléggé megmutatta Nagyságodnak nem publicumhoz, — privatumhoz való indulatja. Fejedelmünk mint ment az török közé, úgy hisszük ő nagysága maga megjelentette, ha nem ment volna, az adó emelését és nagy summát nem kívánhatta volna, hanem most nemcsak Karánsebes, Lugos, hanem egész Erdély töröké volna, amint akkor portán levő atyánkfiai, mind magok az törökök jelentik. — Mint is állíthatja azt Nagyságod, nem kellett volna elmenni égvén már az haza, csudálhatjuk, sőt abból azt vesszük eszünkben, keveset gondol egészen való romlásunkkal, csak maga méltósága maradhatna.

Az portát nem ingerlette — írja Nagyságod: de kü-

Digitized by Google

lönbet mutatnak cselekedeti, mert maga elvonásának színe alatt hadaival nem csak közelebb, hanem ugyan reájok mene, a két vajdákat befogadván ellene; kevés vártatva egy Stephan vajdát külde császár országára, másfelől maga mene az budai vezér ellen, azokat az vajdákat most is nemcsak maga mellett tartja, hanem hadakat is fogadtatott velek az porta ellen.

Mi végre valók hát a Nagyságod hada szaporítása, föntartása, az ország házainak bírása, fejedelemségének ellene való gyakorlása, sok nemzetségekkel való czimborálása, és magának azokhoz való kötésének igyekezete az porta ellen, hameg nem engedt, fegyverrel való fenyegetődzése és sok számtalan ezekhez való dolgai?

Kénszerítjük istenre Nagyságodat az valóságokrúl, nem az színes okoskodásokrúl gondolkodjék Nagyságod; mert noha isten nekünk kegyelmét nem mérte annyira, mindazáltal magunk kárunkkal tanultunk annyit, tudnánk ítéletet tenni az dologrúl. — Mi okon nem akar Nagyságod kívánságunkra lépni: sok okait adja. Fejedelemségét le nem tette, sőt hazánknak végső romlásával tenni nem akarja, látjuk: de a fényes porta, mely adta az vette el, és hittel fogadott conditióinak meg nem állása is felszabadított volna bennünket; de az Nagyságod elviselhetlen igája alatt mégis nyögtünk volna, csak az porta engedte volna, most is hitünknek formájában beírott conditiók szerint megcselekedhettük volna, ha Nagyságod alattomban romlásunkra követeinek jártatása, nyilván hadainak tartása és szaporítása által igyekezetit nem látnók. Ugyanis mire valók azok, ha nem az mi romlásunkra, hogy avagy csak az fényes portától kegyelem adattatván azok által nyomjon el bennünket, és inkább is megrontson szabadságunkban. Azmint pedig Medgyesen való kívánságunkra maga kisebbségével, melyekben állott megmaradásunk, lépni nem akart, mint megmutattatott ez rajtunk esett keserves példa, úgy bizonyosan hisszük és látjuk, akármint színezze Nagyságod hazánkhoz való indulatját, soha annak megmaradásáért kisebbíteni magát Nagyságod nem akarja. Az partium az hazának része lévén amint Erdélyt, azt is nem méltán birhatja Nagyságod a feljebb megírt okokra nézve, azt is az porta engedelméből kelletnék birni.

Adta volna isten most se hallatnék oly példa, fejedelem consensusa nélkül kellene elállani az országnak; de ki volt az fejedelmek közzül, ki egyszersmind annyi romlást is hozott volna az hazára, amellett annyira elnyomta volna is az hazafiait mint saját jobbágyit, az porta ellen is annyira megkeményítette volna magát? De hogy példa nélkül valónak ne

Digitized by Google

ítélje teljességgel Nagyságod a dolgot, hiszem az magyar koronától nem annak tetszéséből — melyet sok hadakozási megmutatnak — állott el az ország Ferdinándhoz, és annak utánna nem Izabella és fia jókedvéből állott el. Hadainak Szilágyban való szállítása és többítése felől azelőtt való okokban megfeleltünk.

Vásárhelyi gyűlésünkre is az Nagyságod medgyesi cselekedeti indított: piscator ictus sapit. Akkori béjövésével hazánknak majd két részit veszti, noha másképen biztata Nagyságod; a kicsiny maradékját féltettük s ha Nagyságod hadakat nem tartott volna, hanem az porta engesztelésséhez annak csendes útján nyúlt volna, soha bizony mi táborozni nem kívántunk, de látván különben meg nem tarthatjuk hazánkat, Nagyságod miatt az hatalmas nemzet is kinek birodalma alá vetett isten bennünket, fenyegetődzvén ellenünk, kíntelenségből kellett cselekednünk.

Ha Nagyságod hadainak kártételit mind megfizeti, bizonyára sokra megyen; nem láttunk eddig szent hadat semmi nemzetség közűl, az mi üdőnkben bizony dicséretes dolog, ha az Nagyságod hadai oly szentek. De ha úgy vagyon, miért igyekeznek mégis hazájoknak tovább való rontásában istennek rendelése ellen, ki az török nemzetség alá vetett bennünket (velök együtt szóllunk nagyobb részből), miért akarnak ellene állani, ha a porta ellen bejönni nem akar Nagyságod? Ne rémítsen bennünket; ne igyekezzék egyben zürni zavarni; ne tartsa hadait; magát ne opponálja ellene; ne másutt, hanem ott keresse oltalmát; mert az isten áldását sem várhatja Nagságod dolgaira, ha egyhez is máshoz is ragaszkodik, mint régente az veszedelemhez közelgető Juda országának királyi: melyeket eltávoztatván, bizonyságunk isten, Nagyságod ellen nem igyekezünk sőt mindjárást leszállunk, holott csendességnél ennyi romlásunk után egyebet nem várhatnánk. Privatum bizony nem visel bennünket; ítélje meg isten és az világ, kik hazánknak csendes megmaradását féltettük.

Hiszen az Nagyságod dolga az privatum, ki látván a hazának elromlását, semmit is azzal nem gondol, csak maga méltóságát akarja helybenállatni. Vérünk szomjuhozásáról noha mi nem vádoljuk Nagyságodat, de szólljon az Nagyságod lelkiismereti és győzze meg ha fejeit hazánknak nem rendelte-é magában mészárszékre, azokat pedig, kik hazájokat veszedelemben eséstűl oltalmazni kívánják és az Nagyságod személyinél az közönségest feljebb becsülik: valjon sokakat közülünk nem sokszor fenyegetett-e halállal? De kiszáll isten mellettünk és ha az ő nagy nevének dicsőségére szolgál, megtart hazánkkal. Mi megmaradásunkra egyébb rendes és istenes

Digitized by Google

útot fel nem találunk, és ha fegyver nem kénszerét, követni sem akarunk, a fényes portához való engedelmességnél. — Tudjuk az egy úton járókra terjed az istennek áldása.

Az török és idegen nemzetek mivel nevelkedtek noha látjuk, de az ellen való állásra erőnket nem ismérjük, haszontalan az ellen rugoldozni nem akarnánk, hogy magunkkal együtt az kereszténységre ok nélkül való veszedelmet ne vonjunk. Bizony ha Nagyságod tanácsát fogadjuk, melyekre útakat és erőt nem láttunk, legközelebb veszhetünk. Az Nagyságod veszedelmire senkit nem ingerlünk, az dolgokat valóságosan értésekre kell adnunk azoknak, kiktől függünk, és isten után oltalmat várunk; és noha Nagyságod hinni nem akarja avagy nem mutatja, de bizony eddig való magunkviselését is csak tökéletlenségünknek tulajdoníthatván, aligha veszedelemben nem esünk. Nagyságodnak sokat esedeztünk: szánja meg a hazát, szánja a hajdúságot, szánja meg az magyar nemzetet, semmi foganatját nem érezzük istenkedésünknek, sőt azoknak megmaradásokra küldött levelünket eltitkolta avagy visszaküldte. Nem tudjuk, mi volna hátra, amit meg nem próbáltunk volna, mert ha mely istenes útakat használni tudnánk, most is elkövetni készek volnánk, de már az reménség is meghűlvén bennünk az Nagyságod általjában való választételére nézve, Nagyságodhoz bocsájtott követ atyánkfiait is vissza kelletik hivatnunk.

Az közinkben küldött párokat minekünk (?) lenni nem ismerjük mint Nagyságodnak az elébb megiratott. Azt nyilván elhidje Nagyságod, ha az megindított útat kezdi nyomni, hazánknak romlásával mégis nagyobb szabadságtalanságunkkal, az Nagyságod fejedelemségét és méltóságának helyreállítását nem kívánjuk: mert mi is inkább szeretni Nagyságodat mint Nagyságod minket, nem tartozunk, sőt halandók lévén a fejedelmek, az országok halhatatlanok, hazánknak többel tartozunk; az hazánk miénk lévén annak igazgatására való articulusokat méltán írtunk, fiui engedelmességgel követik, látván azok nélkül csendességünk helyben nem állhat; az kiknek külömb hazájok vagyon, azoknak édesanyjok az országban lenni nem tartozik. Eddig is az vesztette országunkat: az haza ellen az kik hízelkedtek, előmenetelt nyertek, akik mellette szólltak gyűlölségben és becstelenségben voltak. Ki ellen tart Nagyságod fegyvert, ha nem ellenünk, nem tudjuk elgondolni? Az magyar királytól segétséget kér, de valjon ki ellen? Az törököknek véteni nem akar; kicsoda hát ellensége? — ha nincs, had is nem kell, mert mi ha a Nagyságod hadaitúl nem tartanánk, bizony sem török, sem német, sem magyar, sem mások ellen nem táboroznánk, haszontalanúl magunkat

Digitized by Google

nem emésztenénk. Udvara népét Nagyságodtúl elszakasztani, idegeníteni nem igyekezünk, csak Nagyságod is hitesse el velünk bizonyos jelekkel, ellenünk cselekedni nem igyekezik. Különben hogy hazánk fiai hazájok ellen szolgáljanak, nem javallhatjuk, sőt ha isten segít, megelőzzük; atyai szeretetét Nagyságodnak bizony szívünk szerint kivántuk, de soha nem vehettük vagy érezhettük; ellenben oly mostohán bánt velünk, mintha őstűl maradt jobbágyi lettünk volna. Úgy tudjuk soha országúl meg nem találtuk Nagyságodat, a török nemzet igájának könnyebbítésében törekedjék Nagyságod; nem az, hanem a fejedelmünk részéről való szabadságtalanság fájt mindnyájunknak, az alatt nyögtünk, mely alól ha mostani nyomorúságos sorsnak általa is megszabadúlhatnánk, elég nyereségnek tartanánk. Hogyhogy kívánhatja hát Nagyságod: az engedelmességnek rendit kövessük, ha Nagyságod az igazgatásnak rendiben kötelességét követni nem akarta, erőszak szerint akart és akar rajtunk uralkodni, holott Nagyságodat fejedelmünknek, — nem urunknak választottuk volt.

Írja Nagyságod, szerelmesinek állapotjára gondot viselt, magát halálra elszánta, hadait nem keveséti, — többíti. Ezekkel indíthat-e Nagyságod bennünket az Nagyságodhoz való szeretetre, avagy ha velünk élni-halni kész volt avagy volna, nem közibénk hozta volna-é szerelmesit? Kérésünkre Nagyságod hogy mi is a hatalmas nemzet ellen megmaradhassunk, nem elbocsátná-é annak boszújára és a mi veszedelmünkre való hadait? Meghalni is nem az mi romlásunkkal, hanem megmaradásunkkal volna kész, vajha Nagyságod okot semmire nem adott volna; de nemcsak pór, hanem nemesi vér is omlott, és nem hogy szaporodását inkább végső elfogyását várhatjuk mind nemesi, mind paraszt vérnek, ha Nagyságod magában nem csendesedik és istenes intéseknek helyt nem ád. Vérével is igyekezik Nagyságod megtartani bennünket: boldogítsa isten Nagyságodnak jó szándékját, de mikor az ellenség pusztít, rabol, éget vala bennünket, semmi segétségét Nagyságodnak nem láthattuk; közinkben való hivataltúl vára Nagyságod, holott az fejedelmi igazgatást, hazánk jövedelmének vételét magánál tartá. Hadainkat is nem hazánk, hanem maga személyének oltalmazására fordítá. Az rabok szabadítása zűrzavaros állapotunk mia gátolódik; ha csendességünk lehetne, azoknak is könnyebben folyhatna dolgok, azmely karban vannak az állapatok, szabadulásokat nem reméljük. Elhidje Nagyságod, azoknak óhajtások is felhat az égben és ne talám felhatott is: azoknak baját válalta fel isten.

Az mely kereszténységet Nagyságodtúl kívánunk, bizonságunk isten azont nem színnel, hanem valósággal mutat-

Digitized by Google

nók Nagyságodhoz, csak lehetne hazánk veszedelme nélkül; de Nagyságod nem engedi hogy cselekedhessük, bizon nem kívánnók az Nagyságod veszedelmét, injuriálni sem akarnók, de maga megmaradására való útokat és módokat nem akar Nagyságod követni, sőt emberi is nagyrészént avégre járnak, szakadásokat csinálnak közöttünk, melynél veszedelmünkre általabb út nem lehet. Véghelyeinknek visszaszerzését szívünk szerént kívánnók, de félünk héjában reménljük, addig kell vala engedelmességgel oltalmaznunk, míg kezünknél vala, ha most kezdünk már rajta kapdosni, az eshetik rajtunk, hogy az árnyék mellett az test is oda lészen, elvesztjük azt is, az mi kevés kezünknél maradott. Erőnket igen kicsinynek lenni jól tudjuk, több volna, ha Lengyelországban nem maradott volna; ezzel miért fenyegődzünk, tudván istenen áll minden, az ő szent akaratjának kell végben menni, de ha senki nem bántana, bizony mi csendesebben lennénk, az portának keresnők kedvét amint lehetne, de most onnét is, Nagyságodtúl is kell tartanunk s azmiatt emésztjük meg magunkat, törökhöz, tatárhoz, oláhhoz is Nagyságod miatt kell folyamodnunk, kiknek segétségeknek sokaságától nem félünk hogy elboríttatnánk, ha Nagyságod más úton fogott volna az porta engesztelséséhez. Az törökök hazánkba való bejövetelit soha sem kívántuk, ha Nagyságod csendességben lehetett volna, avagy csak sok intésekre és könyörgésünkre lágyult volna, nem nyomta volna lovok lába hazánk földit. Most is attól félünk, ha Nagyságod nem csendesedik, béjő és ben is marad.

Hogy Nagyságod olyan ítéletben vagyon: böcsületinek sérelme nélkül az fejedelemség nélkül el nem lehet, azt pedig az életinél drágábbnak tartja, abból vehetünk erősséget, hazánknak romlásával is el nem áll mellőle, így mi jó reménségben lehetünk az Nagyságod atyai indulatja felől. Ha Nagyságodnak köztünk való lakása veszedelmünk nélkül lehetne, szabadságtalansággal is nem lenne, akarnók, de annyira jutottunk, a porta akaratjától kell minékünk függeni, ott lehet arra való engedelem is. Hogy Nagyságod arról gondolkodik, fegyverrel jövén be, nemcsak a hazát, hanem a kereszténységet is veszteni igen istenesen cselekszi: ha ezent tette volna fel ennek előtte is, nem romlott volna annyira az haza, vajha Nagyságod ezt mindenkor előtte viselné, bizony eltávoztatná az porta bosszúságára való alkalmatosságot és magát az szegény magyar nemzetet — emberi mód szerint szólván — a végső veszedelem alúl felszabadíthatná.

Mi végre valók legyenek az Nagyságod cselekedeti, régtűl fogvást kívánván eszünkben venni és azért is könyörögvén annyi szók után, szánjon meg bennünket, ne rontsa

Digitized by Google

hazánkat maga személyéért és méltóságáért és semmit is végben nem vihetvén, nem egyébb feltett czélját láthatjuk Nagyságodnak, hanem hogy vagy tulajdon maga személyének és házának szerezzen bátorságot, vagy ha ez nem lehet, magával együtt veszítsen, avagy pediglen a porta hűségétűl más nemzetséghez kedvünk ellen szakasszon; hogy végben nem viheti, ezáltal látjuk romlásunkra való igyekezetit. Az nehéz Nagyságodnak? Hiszen miénk lévén az haza, mirajtunk is kell állani, micsoda országokkal akarunk frigyet és szövetséget tartani; az mi eleink oltalomnak okáért hajlottak az török nemzethez, és valamikor attól el nem szakadtanak, bántódások senkitűl nem volt, most sem lett volna, ha Nagyságodtúl megengedődött volna fogadhassunk szót; Nagyságod ez ellen maga indulatjától és elméjétűl viseltetvén, egyhez is máshoz is akar bennünket kapcsolni, országunknak rendeitűl abbúl nem kérdvén és értvén, és úgy egyik veszedelemből másikban vitt, mint az sok keserves rajtunk esett példák szomorú emlékezetünkre megmutatják. Ím Mikes Mihályt is úgy hisszük hazánk veszedelmére és szabadságunk rontására felküldette sem magunk, sem a tanácsrendek semmit benne nem tudván mi végre; az többi követségek is hasonlók voltak mindenkor, melyeket is darabonkint közlött akkor az tanácsrenddel, mikor régen megkötötte az csomóját. Ez volt-e hozzánk a Nagyságod fejedelmi kegyelmessége? Az-e atyai szereteti? Igy állott-é és mi is vettük hazánk igazítására? Ez volt-é szabadságunkban való megtartatásunk? Vajh ki, ha az igazat szabad volna mondanunk, és Nagyságod is annak helyt adna, sok méltó okaink lettek volna a Nagyságod ellen való nehezgetésére; de sok hadaknak és nagyobb részént idegen nemzetből állóknak a mi szabadságunknak rontatására, kedvünk ellen való tartásával annyira elnyomattunk volt, szólni sem mertünk, ha ki szóllott, merte elnyelni?

Immár annyira jutottunk vala, jószágunkat is egyedűl akarván Nagyságod birni, maradékinak örökös országává, sőt jószágává akarja vala Nagyságod szegény hazánkat tenni. Ugy hisszük, ezeknek igazságát maga sem tagadhatja Nagyságod és ha szóval tagadná is, lelkiismeretitűl meggyőzetik, mert ezek az szomszéd országoknál nyilván vannak. — Hiszen mi sem vagyunk barmok: csak vonjuk az igát, csak nyögjünk a verés alatt. Fel kell valaha serkennünk, és Nagyságod irásival kénszeríttetvén részét ki kell mondanunk az igazságnak, melyet Nagyságod ha egész világra kibocsájt is, mi nem bánjuk. Mi is bűvebben és valóságosban kiterjesztjük igaz lelkiismérettel az nagyságod cselekedetit, és oly bántódásinkat miméműket az keresztyén fejedelemségeknek alatt való népek

Digitized by Google

(noha azok többire örökösi a fejedelemnek) nem szenvednek. Milyek alúl ha felszabadúlni akarnak, nemde nem méltán cselekszik-e? Tiltja-e isten vagy emberek vagy természet törvénye? Nagyságoddal egyező értelemből való cselekedetre mi végre tanácsol Nagyságod bennünket nem eléggé érthetjük, semmi nemzetségtűl való háborgatásunkat nem tudjuk, megbántani senkit nem akarunk, másoktól is barátságot és jó akaratot várunk; vagyon csak a porta, mely szófogadatlanságunkért megsanyargata: az ellen cselekedni általjában szabad akaratunk szerént nem akarunk.

Tudjuk is, akármely egyesek lennénk mi Nagyságoddal, de ellene nem állhatunk, istent is szövetségünk felbontásával ingerleni nem akarjuk. Nagyságod azért az nagy istenért csendesedjék, ne igyekezzék mégis több veszedelemben keverni, emlékezzék istenesen mennyi jót tett az haza Nagyságoddal, atyjával és azon fölűl is, mutassa meg noha másunnan származott közinkben, nem hálaadatlan szegény hazánkhoz. Vajki az Nagyságod és mi fegyverünk keveset tészen az török nemzetnek kitörülhetetlen hatalma ellen és félünk nem böcsületet szerez az ellen való hadak tartása, hanem végső romlását Nagyságodnak és az egész magyar nemzetnek, melyet Nagyságod is egy helyen levelében megesmér.

Tegyük le tehát szívvel s nem színnel a privatumot, Nagyságod is ne igyekezzék bennünket csak maga és maradéka méltóságáért és hasznáért több-több veszedelemben és végső romlásban keverni és elegyíteni, hadjon békét, hogy keressük csekély elménk és tanácsunk szerént szegény hazánknak megmaradását, hiszen mi bolondságunk miatt elvesztjük, Nagyságodat nem vádolhatjuk, noha úgy tudjuk, eddig sem veszett volna nemzetünk, ha ez csekély és orráig látó tanácsokat követte volna Nagyságod. Mi is bizony az privatumot letesszük és soha a Nagyságod élete és megmaradása ellen fegyvert, — kit most is kintelenségből vettünk — nem fogunk, sőt annyira injureáltatván is Nagyságodtúl megmutatjuk valósággal gonoszúl fizetni nem akartunk és akarunk, hadaink is ottan leszállanak inkább akarván kiki közzülünk szőllő, alma, és körtvélyfa alatt nyugodni, mintsem ily sanyarú üdőben maga nemzetsége és kereszténység ellen lelki szomorúságával hadakozni és nyomorogni.

Több irásunkkal Nagyságodat terhelni nem akarjuk, ezekre is az Nagyságod irogatási és ellenünk való vádjai és ítéletünk szerint méltatlan panaszi kinszerítének. Az Nagyságod írását eltitkolni nem akarjuk, sőt ha isten ürességet ád, választételünkkel együtt kinyomtatván ez világra kibocsájtjuk; azonban mi is az Nagyságod levelében kifejezett rettenetes

Digitized by Google

és majd hallatlan átkok alatt kínszerétjük Nagyságodat: ez mi írásunkat is in specie közölje mind az partiumbéli, mind az hajdú atyánkfiaival, hiszen az mit Nagyságod tőlünk kiván, mi is isten törvénye szerint méltán megkivánhatjuk Nagyságodtúl, illeti is pedig az dolog ott kint lévő atyánkfiait is.

Isten ő szent felsége szent lelkével szállja és csendesítse meg Nagyságod szívét elméjét, mind a Nagyságod, mind a mi megmaradásunkra, és mind pedig az egész kereszténységnek és isten anyaszentegyházának javára és legfeljebb maga dicsőségére. Amen.

(Egykorú másolata a vörösvári levéltárban).

IX.

1658. nov. 10—1659. jan. 13.

Sebesi Ferencz követsége a budai vezérhez.

a)

1658. nov. 10.

Sebesi útasítása.

Instructio pro gener. Francisco Sebesi ad vezirium Budensem expedito. M.-Vásárhely, die 10. Novembris anno 1658.

1. Isten ő kegyelmét oda vivén, az vezért mi szónkkal köszöntse és minden bajlódásinkat mondja meg ő nagyságának.

2. Deszni felől úgy cselekedjék, az mint beszélgettünk, ha visszaadja, mindjárt Zaránd vármegyei nemességet szállítsa belé.

3. Az hadakat az vezér ő nagysága mindjárt gyűjtse összve; mivel az felvetett summának felszedésében addig módunk nem leszen semmiképen, míg előttünk álló dolgainkhoz nem látunk és azt véghez nem visszük.

4. Ha kérdené az vezér Mihnye vajdát, miért térítettük vissza, azt mondhatja ő kegyelme, czégért benne tenni nem akartunk, mivel az pribék vajda Cosztandin egynéhány század magával az havason be akarván csapni, sőt talám be is csapott volna, ha minket itt nem érzett volna; hanem jobb országában, az mint mi itéltük, bemenni, és mind magára s reánk is jobban vigyázhat ott.

5. Az budai vezérnek nevünkkel az órát meg kell adni, az tömösvári pasának tíz sing kamukát. Az vezér csauslár tihájának is tíz singet.

Digitized by Google

Datum in civitate nostra M.-Vásárhely die et anno supranotatis.

Achatius Barcsai m. p. (P. H.)

(Eredetije befüzve Sebesinek a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban lévő naplójába)

b)

1658. decz. 4.

A hajdúk nyilatkozata Rákóczy mellett.

Minden hozzánk illendő szomszédságbeli jó akarattal való szolgálatunkat ajánljuk Nagyságodnak, mint szomszéd úr jó akarónknak. Áldja isten Nagyságodat stb.

Mi szabolcsvármegyei hajdúság elvettük az Nagyságod levelét. Tudja ezt Nagyságod, minket szabolcsvármegyei hajdúságot római császárral való békesség szerént bír kegyelmes urunk Rákóczy György életéig úgy, hogy míg az fejedelemségben megmarad, kinek méltósága és holta után magyar király birodalma alá esünk. Ha mi bántatunk, hatalmas török császár s felséges római császár közt lévő békesség háborítttatik meg; mi Barcsai Ákost nem uraljuk, minthogy nem is kévánja. Erdélyhez is nekünk semmi közünk nincs. Mivel nekünk tiszteknek mostan is kegyelmes urunk Rákóczy György életünk vesztése alatt azt parancsolja, hogy az győzhetetlen hatalmas császárral való frigyet ne bontogassuk, sőt ugyan meg is tartsuk, de úgy, ha az hatalmas győzhetetlen császár végváraiban való vitézek okot nem adnak az frigybontogatásra, mi is az békességhez tartjuk magunkat. Éltesse isten Nagyságodat jó egészségben. Datum in communi congregatione nostra Hathaziensi. Die 4. Decembris anno 1658.

Nagyságod jóakarói

Szabolcsvármegyei hajdúság.

Külczím: A hatalmas és győzhetetlen török császár vég Egerváránál, Tisza és Duna között lévő helyeinek és hadainak gondviselő urának és parancsolójának, az tekintetes és nagyságos Husszain pasának etc. nekünk szomszéd jó akarónknak adassék.

(Eredetije befüzve Sebessi Ferencz naplójába, mely a hédervári gróf Viczay-féle levéltárban őriztetik).

Digitized by Google

c)

1658. decz. 53.

Barcsay menedéklevele.

Achatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae stb. Fidelibus nostris universis et singulis, cujuscunque status, conditionis, honoris, ordinis, dignitatis, officii, functionis et praeeminentiae hominibus, ubivis in ditione nostra constitutis et commorantibus, praesentes nostras visuris salutem et gratiam nostram. Nemzetes Sebesi Ferencz hívünket kelletvén az budai vezérhez követségre küldenünk, poroncsoljuk minden rendbeli híveinknek kegyelmesen és serio minden helyeken békével bocsátván ő kegyelmét, szállásadással, gazdálkodással legyen ő kegyelmének és szolgáinak, postaszekeret adván ő kegyelme alá, és az eleiben postalovakat mind menő és jövő útjában. Nec secus facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in civitate nostra Segesvár, die vigesima tertia mensis Decembris. Anno domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo octavo.

Achatius Barcsai m. p. (P. H.)

A hátlapon Sebesi kezével: Adott asszonyunk kapornyára fl. 8. Fl. 5 adott anadoli lenre.

Adott urunk 6 aranyot csizmára. 5 aranyot szolgára, nadrágra való kapertjára *(sic)*. Kapucsilár tihájának 8 aranyot.

(Eredetije Sebesinek a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban lévő naplójába fűzve.)

d)

1658. decz. 25.

Barcsay levele Sebesihez.

Acatius Barcsai dei gratia princeps Transsylvaniae stb.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram.

A minémű instructióval Kegyelmedet elbocsátottuk, mi most is egyebet annál nem írhatunk. Azért, ha Deli Huszszain pasának adták az vezérséget, instructiónk szerént magának s kihájának szólló leveleinket mutassa be, ha pedig Chinan pasa ő nagysága maradott helyben, az neki írt levelet adja meg; azonban siesse dolgait végben vinni s mentől hamarébb lehet hozzánk megtérni. Secus non facturus. De cae-

Digitized by Google

tero gratiose propensi manemus. Datum in castris nostris ad Egrestő positis. Die 25. Decembris anno dni 1658.

Achatius Barcsay m. p.

Úgy is értjük, Deli Husszaim pasának adták s el is érkezett.

Külczím: Generoso Francisco Sebesi de Bolgárfalva, ex praecipuis aulae nostrae familiari. Fideli nobis dilecto.

(Eredetije Sebesinek a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban lévő naplójába fűzve).

e)

1658. decz. 27.

Ugyanaz ugyanahhoz.

Acatius Barcsay dei gratia princeps Transsylvaniae stb. Generose fidelis nobis dilecte salutem et gratiam. Az mint értjük, az budai vezér, Chinán pasa, helyben maradott. Parancsoljuk azért kegyelmesen Kegyelmednek, az Deli Husszain pasának szóló leveleket hagyja Barcsay Gáspár uram kezében, maga pedig útját continuálja. Az aranyos kupákot is hagyja Déván Kegyelmed. Az ötszáz aranyat Kegyelmed praesentálván, szónkkal köszöntse s mondja meg, meghallván, hatalmas császárunk újobban kegyelmességét mutatván hozzá, tisztiben confirmálta, örültünk állapotjának, s azért akartuk Kegyelmed által meglátogatni. Jelentse meg Kegyelmed az szabolcsvármegyei hajdúságnak levelét, melyet az vezér ő nagysága Hacsi Musztafa bég barátunknak küldött, kezünkben adta; úgy látjuk, hogy Rákóczi György fejedelem parancsolatjából írattatott az levél. Sőt azon levélnek egyik része az másik részével ellenkezik, mert az vegyon az levélben írva egy helyt, hogy Rákóczi Györgynek addig adatott az hét hajdú város, míg az fejedelemségben megmarad; máshelyt azt írja, életéig, melyből világosan meglátszik, csak tétovázás vagyon az levélben, azmint Kegyelmednek inspecie oda küldvén, megláthatja. Ha azért hatalmas császárral az magyar király ő felsége békességet akar tartani, miért hagyja az hajdúságot az előbbeni fejedelem kezénél, holott immár az fejedelemségből az portától kivettetett? Jól meggondolhatja az vezér ő nagysága azt is, hatalmas császár vitézinek fáradtságával, s Erdély országának vére hullásával kereste volt az megholt fejedelem azt az hajdúságot, s mégis maga s fia nevére végezett, nem az ország számára s hatalmas császár

Digitized by Google

hasznára, annak bírása felől; így kereskedett erdélyi fejedelem lévén, az ország nagy kárával maga számára, nem az ország s hatalmas császáréra. Eidem sic facturo stb. Datum in possessione Bergenye, 27. Decembris 1658.

Achatius Barcsai m. p.

P. S. Kegyelmed hírünk nélkűl még meg ne indúljon, várjon tőlünk, tudósítjuk mi Kegyelmedet.

Külczím: Generoso Francisco Sebesi de Bolgárfalva stb.

(Eredetije Sebesinek a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban lévő naplójába varrva).

f)

1658. decz. 31.

Ugyanaz ugyanahhoz.

Acatius Barcsai dei gratia princeps Transsylvaniae stb.

Generose fidelis nobis dilecte. Salutem et gratiam nostram.

Isten áldomásából Kegyelmed útját csak continuálja az vezérhez ő nagyságához, s megmondhatja, immár innen az hadak megindúltanak; csak onnan is az hadak indulásában késedelem s fogyatkozás ne essék. Emellett az vezérnek ezt is mondja meg: az palatinusnak írjanak, ha így akarnák, hogy az hét hajdú városok Szabolcs vármegyében el ne pusztúljanak, vegyék vissza Rákóczi György kezéből, ha övék, mert egyébiránt másképen látnak hozzájok. Eidem sic facturo stb. propensi manemus. Datum in castris nostris ad Bonczhida positis, die 21. Decembris anno 1658.

Achatius Barcsai m. p.

P. S. Az vezérnek mind az ötszáz aranyat adja oda Kegyelmed. Haller János felől tudakozzék s tudósítson.

Külczím: Generoso Francisco Sebesi de Bolgárfalva stb.

(Eredetije Sebesinek a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban lévő naplójába van bevarrva).

g)

1659. jan.

Sebesi jelentése.

Illustrissime princeps domine domine mihi clementissime.

Kegyelmes uram, az Nagyságod parancsolatja szerént

Digitized by Google

az vezérhez elmentem Tömösvárra, az mit meg kellett neki mondani, mindeneket megmondottam; menté magát hittel, hogy ő se párt levelekben nem ad, sem semmi követsége oda nem jár, hanem én az dévánban szoktam elolvastatni az leveleket, az kik honnén jönnek; talán lehet oly, az ki concipiálná és hírt adna; de sőt talán ott lehetnek az ott való emberek közűl, az kik írják meg neki az írásokat. Hogy oda érkeztem, felkészűltenek volt felesen, Belényes és Papmező felé Jenőben el is mentenek volt, ha csak két nappal oda nem érkeztem volna, oda csaptanak volna; de mind az tihájával s mind az Ali pasa kaimekámjával pántalódtam *(sic)*, annak utatom *(sic)* az vezérrel sokszor, valamennyiszer vele szemben voltam: hogy ott nem ott volna az ellenség, hanem másutt, nincsen most ott ellenség, hanem mely felé menjenek megmodtam, melyre, noha azt mondtam, hogy az vízek nagyok, el nem mehetnek, arra bőven feleltem, noha ha valami szerencsétlenség fogná találni; nohahogy Nagyságod úgy végezte, hogy Várad felé jőjjen ki, oda mennek Nagyságoddal együtt; arra feleltem azelőtt követségem mi volt, eszébe juttatám arról micsoda okokra nézve kellett Nagyságodnak megváltoztatni, sőt nem Nagyságod, hanem az ország: arra nézve, hogy hadai közel voltak, ha kicsapott volna onnat, Nagyságodot az erdélyi hadakkal odaki rekesztette volna és osztán az parasztságnak is szabadságot adott volna, mit cselekedhetett volna addig az szoros útakat megállván, azután könnyen, ha vette volna eszíben, hogy ellene nem állhat, másfelől az országban ismég kiment volna. Boszúját megállatám; de csak én úgy veszem eszemben, hogy az télen ők meg nem mozdúlnak. Az hadak viszont tegnapelőtt mind visszajövének Jenőből Lippára mind gyalogság s mind lovas, az kik Belényes felé készűltenek volt, mivel én Lippára nem mentem volna, de az vezér parancsolatjára, hogy kaputsi basa, az fővezér szállásosztója itt lévén, úgy küldé az vezér arra, hogy velem együtt járjon be; Nagyságodhoz megyen koldúlni, nem egyébért, az oda beküldése felől tudakozék, az Nagyságod parancsolatja szerént megmondtam; mondá, miért nem írta meg Nagyságod az levélben, mondá, nem hiszem; azért küldött ő nagysága meghitt embert, hogy hitele legyen szavának, hiszen azért szokták az követet küldeni, hogy szóval mit izennek, hitele legyen; mert ha csak levelet küldene, postától küldené. Az mely vén kapugsit Nagyságoddal beküldették volt, azt visszaűzte az vezér, miért ment el Nagyságod mellől, mert azért küldte, hogy Nagyságod mellett legyen mindaddig, azmíg az dolgok megcsendesednek. Ali pasáról való dolgot megmondtam, én is irtam vala neki Tömösvárról egy intő levelet, úgy mint zarán-

Digitized by Google

dokságomban lévő jó akarómnak, mi választ írt, ím in specie nekem írott levelét Nagyságodnak küldtem; abból megláthatja, mind irásomnak jelét hova jeleztem eszében veheti; mivel penig mint magát az vezér is avval menté, mely levelet nekem az kapucsi basa Lippán adta; de az bizonyos, hogy ott vett két szekeret Kövér Gábor, az ki az szekerekkel volt, azt mondta titkon, magyar nemes ember. Ugyan attól, Oláh Györgytől az váradi nemesség küldött vala az vezérhez levelet: mit írtak, az vezér felhivata, velem az dolgot közölvén, ha nem kémség volna; va(llat)tam, tudakoztam tűle; megmondtam neki, lássa, de ha megtréfál is, nem engem, hanem magát. Nem lakik *(sic)*, mivel azelőtt is ismertem, az vezértől hitlevelet szereztem; nekem is az vezér assecurálja, hogy megtart benne, írjak, hogy az követek bejőjjenek; mely oda írott levelemnek pariáját odaküldtem: mint írtam, megláthatja azért Nagyságod. Seréni Mihály uramtól is menjen végére, ha mit tud benne, mivel úgy beszéllé az vezérnek, hogy Tisza István uram vállalta volt fel az követséget; katonákat is adtak volna melléje, de osztán az katonák elszöktenek mellőle, úgy kellett visszamenni, hogy egyedül hagyták; azután bírságúl vetették mind az nemesség közűl s mind az katonák közűl, száz forint bírság alatt, hogy elmenjenek, kiket oda rendeltenek; de azok is megindúlván visszaszöktenek; ismét azért Nagyságod ez jelekről végére mehet, ha nem csalárdság. Deszni felől 10 gyalogot mondá, hogy küldjenek, bebocsátják. Azelőtt azt íratták volt oda, hogy 200 praesidiumot küldött; de én megmondám, ne higyje, mert házomnál volt 15 gyalog avagy húsz. Az mint maga mondotta azelőtt, az szerént azt is örömest elhalasztja vala; mondá, hogy Nagyságoddal még az tavaszra kelve szemben lészen, mert vagyon parancsolatja, hogy kiszálljon és akkor minden dolgokról Nagyságoddal végez az erdélyi határ felől is. Azmint az szavából vettem eszemben, Rákóczy György ő nagysága ellen fog parancsolatja *(lenni)*, hogy kiszálljon, és 40 ezer tatárt s a két Oláhországot ismét felvegyék, Nagyságodat is az erdélyiekkel úgy fel; arról senki ne gondolkodjék, hogy az még él, hogy Barcsai Ákos, hogy más fejedelem legyen. Hiszem mennyiszer esküdtem meg, miért nem hiszik? Úgy látom, azmint az lippai agák is mondák, hogy ha maga az vezér meg nem indúl, ők meg nem indúlnak, tavaszig penig nem fog megindúlni, noha utoljára pántolódván vele, mondá az tihája, talám megindúltanak Szolnokból eddig is. Azt is kérdé az vezér tőlem, hogy nem tudja, hova menének az hadak, mikor Jenő felé voltanak? mondám: hogy vagyon az, Nagyságod az vezér és az hadak generalisa nem tudja, ki tudja. Megszégyenlé magát, osztán mást kezde be-

Digitized by Google

szélni; ő bíztat, hogy elég hada vagyon; mondám, mi haszon, hogy Szolnokban vesztegöl, annyi haszon, mint ha túl volna az tengeren. Nagyságodhoz ím Judát is (?) felküldöttem, valamennyiszer szembe voltam, jelen volt, kivétetím (?) szóval Nagyságodnak megmondhatja. Egy legényt hagytam ott az vezér kivánságára, mi választ hoznak Váradról odaküldött levelére s levelemre, hogy azt megírja Nagyságodnak. — *(A levél itt megszakad.)*

A hátlapon: Páriája urunknak írott levelemnek.

(Egykorú másolat Sebesi Ferencznek a hédervári gr. Viczay-féle levéltárban őrzött napló könyvében).

A fennebbi levél melléklete:

h)

1659. jan. 13.

Sebesi levele a Váradiakhoz.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmeteknek, jó akaró uraimnak. Isten az új esztendőnek minden részeiben tegye szerencséssé, boldoggá, szíből kivánom.

Az én kegyelmes uramtól, az erdélyi méltóságos fejedelemtől, Barcsai Ákos ő nagyságától expediáltatván ide az budai vezérhez ő nagyságához, azonban érkezék Oláh György az Kegyelmetek várospecséti alatt való levéllel, melyet beadván az vezérnek ő nagyságának, engemet is ő nagysága oda felhivata; mivel Kegyelmeteknek s az országnak soha veszedelmire nem igyekeztem, mostan is hazámhoz való szeretete(*m*) arra viszen, hogy Kegyelmetek veszedelmit távoztatnám, az mennyire az tehetségem volna. Mostan is dévánjok lévén az vezérnek ő nagyságának, minden készülettel, az kik Jenőben gyűlekezvén Papmező és Belényesre akartanak menni; de isten bizonyságom, nemcsak egyszer, sem háromszor kértem, hogy ebbeli szándékokot arról elfordítsák. Mostan is Kegyelmetekhez való szeretetem arra vött, hogy hitlevelet szereztem vezértől ő nagyságától, melyet ő nagysága is ki is küldött magamnak is ő nagysága kérésemre: keresztyén hitemre mondom, hogy assecuráljon Kegyelmetek ide küldendő követ atyafiait, nem leszen semmi bántódások, se tartóztatások s hittel ő nagysága előttem confirmálá szavát is.

Azért Kegyelmetek minden késedelem nélkűl mindjárt elküldje bizonyos atyjafiait, követit, kiknek tovább való halogatás nélkűl való instructiójok oly legyen, hogy tovább nem engedtetik, hanem az hadak megindúlnak; de addig nem cselekeszi az vezér ő nagysága; azért ő nagysága az Kegyelme-

Digitized by Google

tek ide küldött leveliben sem kételkedék; de hogy Kegyelmetek levelében semmi kétsége ne lehessen ő nagyságának, azt kévánja, hogy Kegyelmetek pecsétes instructióval bocsássa ide be követ atyjafiait, és az főemberek magok pecsétek alatt és nevek alatt legyen az levélen; arról is Kegyelmetek bizonyost tudjon, ha az Biharvármegyéhez tartozó hajdúvárosok egyetértenek-e Kegyelmetekkel, sőt penig Kegyelmetekért azt is megcselekedtem volna, hogy itt megvártam volna Kegyelmetek követatyjafiait; de isten tudja az feleségem halálán volt, nem is hiszem, hogy életben találjam, arra nézve kell haza sietnem; — mert minden hazánk megmaradására való nézendő dolgokban egyetértettem volna ő kegyelmekkel, tehetségem szerént; penig az mit én az mostani állapotokban tudtam volna feltalálni, ő kegyelmekkel együtt cselekedtem volna. Az követek penig semmit ne gondolkodjanak; mert azt mondá az vezér ő nagysága, hogy becsülettel látja őket, meg is kaftányozza. Isten tartsa meg Kegyelmeteket *stb.* Datum in Tömösvár die 13. Januarii anno 1659.

Kegyelmeteknek szeretettel szolgál

Sebesi Ferencz mp.

P. S. Ha Kegyelmetek írása szerént cselekszik, nem lészen semmi bántódása; azért Kegyelmetek, kik igaz hazafiai, communicálja ez dolgot egymással, ne várjon tovább való veszedelmet magokra.

Bizonynyal írom ezt is Kegyelmeteknek, ha én jelen nem találkoztam volna lenni, még nemhogy jó válasza lött volna, de kém gyanánt tartották volna, és úgy be kellett volna urunkhoz ő nagyságához; küldjen Kegyelmetek mindjárt oda be követet, hogy ő nagysága írjon postán Kegyelmetek felől, hogy Kegyelmetek engedelmesek az hatalmas császár parancsolatjának.

A túlsó lapon: Pariája levelemnek Temesvárról írott az váradi nemességnek és városbelieknek praesidiariusokka(l) együtt.

(Egykorú másolat Sebesi naplójában).

Digitized by Google

X.

1659 jan. 9—16.

Barcsay és Rákóczy levelezése Várad és a Részek kibocsátása ügyében kezdett alkudozásokról.

a)

1659. jan. 9.

Barcsay levele Rákóczyhoz.

Hogy isten Nagyságodnak mindennemű dolgait boldogítsa s jó egésséges hosszú élettel megáldja, szívből kivánom.

Az Nagyságod Szakmárt költ méltóságos levelét, Kapi uram s Bik Sándor uramék megadván, szóval való izenetét is ugyan ő kegyelmek által megértettem. En, látja isten szívemet, valami én rajtam áll, az Nagyságod dolgainak helyreállatásában, tiszta szívvel forgolódom, de mit tehetek, ha ez mostani cselekedetemnek híre így kicserdűle, melynek is mind Nagyságod az oka, mert eleget esedezém Nagyságodnak, vonja el magát, azt az hitván helyet Váradot az hajdúsággal együtt kezibűl bocsássa ki, az országra ne irogasson, hanem titkon küldözzön gyakorlatossággal hozzám; de Nagyságod semmi intésimnek, irásomnak helyt nem ada, Nagyságod megkeményíté magát, s úgy látom az Nagyságod s az én fejedelemségem miatt végképen elromol ez az szegény haza. Nagyságodnak azért mégis esedezem, szánja meg az egész kereszténységet, szánja meg kedvekereső felségét, egyetlen egy szülött fiát, s vonja el magát, bocsássa ki az partiumot az ott való erősséggel s hajdúsággal: hiszem istent, az Nagyságod állapotját véghez vivén, az homagium letételekben is Nagyságodot tevén fel czélúl, velem együtt az Nagyságod hívségére redeálnak. Az én személyemet pedig az mi nézi, abban Nagyságod tökélletesen megnyugodjék, mindjárást az fejedelemségnek renunciálok, csak Nagyságod dolgait állíthassa jó karban, mert én az mostani fejedelemségemet elébbeni csendes életemen mingyárt elcserélem.

Az ide való állapotokról Nagyságodot Kapi uramék voltaképpen tudósithatják, ő kegyelmek forogván az ország között, én velem az Nagyságod levelét az ország nem is közlötte. Tartsa meg isten Nagyságodot jó egésségben.

Datum ex Deés die 9. Januarii anno 1659.

Nagyságodnak tökélletes jót kivánó szolgája

Barcsay Ákos mp.

Digitized by Google

Külczím: Az méltóságos Rákóczy György fejedelem urunknak ő nagyságának adassék.

(A m. k. orsz. levéltárban lévő eredetiről).

b)

1659. jan. 16.

Rákóczy levele Barcsayhoz.

Adjon isten egészséget Kegyelmeteknek. Bánffy Dienes uram megadá Kegyelmed levelét. Mint vötte az nemes ország levelünket, Bethlen János uram mint proponálta értjük, azt is, mint zendűlt az ország meg, Pásztolyi Ferencz mit is írt volt, és hogy emberünket is ne jártassuk, megparancsoltatott. Pásztolyi Ferencznek, mint írtunk, lássák az datumát, már akkor regimenhez, hogy nyúljunk deliberatum volt nálunk, és mivel Váradot kezünkből ki is bocsátani nem akartuk, se akarjuk, azért parancsoltuk. Az ország, hogy juramentumot akart praestálni, praestáltatni is akar, meglehet: fegyver úgy halljuk, az Kegyelmetek nyakán, elkölt az szabadság, libera vox, kőkertben tánczoltatják Kegyelmeteket.

Embereink ne járjanak? Nem csak embereinket akarjuk jártatni, de mint legitimus fejedelme ez hazának magunk is járni akarunk, ha ki embereinket bántja, minket bánt. Isten és világ előtt mentek vagyunk, az ki egy nemes embernek szabados, tőlünk eltiltatott; szabadságot keres Kegyelmetek, ím szabadságtalan rabságra akarja magát hozni? kívánja Kegyelmed, szálljunk jó lelkiismeretiben, ez hazát ne rontanók, lelkünket ne veszessük; nem kivántuk mi veszteni soha, ez hazát jó lelkiismerettel birtuk; ugyanis az ártott, és az mivel most mások ellen akarnak, arra minket lelkünk ismereti nem bocsátott; szántuk ez hazát, jó lelkiismerettel viselni akartunk, ki, hogy ártásúl fordúlt, ím látjuk, mások penig - kit mi nem cselekedtünk - - vérrel készek uralkodni. Megírtuk vala Csanádrúl Kegyelmednek, az ország, ki nekünk peresünk, törvénytevőnk, itílönk is; mint Anglia volt királyoknak, közbirót nem fogtanak, itílte volna cselekedetünket; betölt irásunk, megitéli isten az hamisságot, és mivel mi az nemes ország javára, megtartására czéloztunk, az ország nem veszi, sőt már hallatlan dolgot követ. Isten ez világ előtt mentek legyünk, ha az nemes ország meg nem tér hozzánk; magunk, szerelmesinkre s azokra, kik hűségünkben megmaradnak, gondot viselünk, semminek okai nem vagyunk, se leszünk, jobb becsületesen halnunk, mint sem gyalázatosan élnünk. Irja azt

Digitized by Google

is Kegyelmed: isten, nem ember dolga, semmi isten akaratja nélkűl nem esnék, megengedi isten az bűnt cselekedni, de nem consentiál, megkeményítette az emberek szívit magok büntetísekre, emberek ennek s világiak privatumát nézők bizony okai, latet anguis in herba — bizony a publicum, haza meg tartásának színe alatt, magok privatomat nézik. Kegyelmeteknek noha nem vítettünk, jóval voltunk, tisztre emeltük, kegyelmességünkkel éltettük s az kígyót neveltük kebelünkben, omne regnum in se divisum, desolabitur. Kegyelmed megemlékezzék hűségérűl, köteleségérűl, mások is, kik publicumot néznek, nem privatumot igaz híveink, el is hisszük magával, sokak találtatnak, kik Judás conspiratiójában nem állanak, az Julius császárként nem is foghatjuk mondani et tu Brute mi fili. Az istenért jó szerencsétekre kérünk benneteket, az kezünkben lévő alkalmatosságokat az haza megtartásában ne bocsássa ki Kegyelmeteket kezünkből, ne forduljanak azok az szegény haza romlására, ne vesszen el közönségesen Kegyelmeteket, hogy mutassuk meg rabbá esett igaz híveink szabadulásában való indulatunkat s módunkat az haza megtartásában valót. Mert nem akarunk mi porta ellen fegyvert vonni offensive, pénz és egyéb úton való pattantyúval lövöldözünk, ha az nem használ, csak azon kezd inhaereálni, ez hazát rontaná szabadságában. Jenőt kéri, divina et humana lex megengedi az tisztességes igazságos defensát, ez haza javának megorvoslása, szabadsága restitutiója, nem interregnum, mint eddig való, hanem regimenhez nyúló állapotbúl, itt lesz Kegyelmetek közt az mi fejünk, öljetek meg, ha jókarban nem hozzuk. Ne veszedelmezzen Kegyelmetek, mert bizony elveszti ez hazát némelyek elmefuttatások; nem lesz sok idő, kivánván kivánná Kegyelmetek, az késő lesz akkor, az kiket lelkek vádol — vétettek, ne féljenek, csak térjenek eszekre, soha bizony meg nem emlékezünk róla, csak ne veszessék ez hazát, mert ha török segítségével éltek is ellenünk, az is veszedelme ez hazának, ha kevés jű, semmi, ha sok vagy megüli ez hazát, itt marad, vagy fáradsága jutalmául megveszi pusztulással, végháza elkapással, vagy ha nem succedál, szerencsésebb fél pártját követi, vagy ha nem segíthet hirtelen magok közt való hasonlás követ, nekik nagyobb útat nyit ez haza magyar nemzet romlásába, csak elveszünk. Concordia genuit discordia perdidit, elvesztek uraim, mert látják vezíretekkel, igaz jó uratokkal nem keresztyénűl, gyalázatos példáúl az magyar seprejére jutott nemzetnek, bántok velünk: extremumot kezdünk cselekni mi is. Publicálja levelünket lelkire kényszerítjük.

Ez világon kivánnék ugyan társalkodni Kegyelmeddel,

Digitized by Google

és ha azt isten nem engedné, az más világon sok idő múlva lássuk egymást kivánjuk. Gyaluban, 16 Januari anno 1659.

G. Rákóczy.

(Ugyanazon írással): Az országnak írtuk, fegyver alatt ne legyenek, hanem libera szabad vox alatt kűkerítésen kívűl, ha unamini voto nem kezdenek uralni, jelen lévén mi is, mivel nem köttük magunkat nyakokra, kit, ha megcselekesznek, assecuráljuk ő kegyelmeket, sub verbo principali senkinek bántása tőlünk, velünk valóktúl nem leszen, de hogy fegyverkinszerítés alatt voxoltassanak, annak bizony nem annuálunk.

(Egykorú másolat a magy. kir. orsz. levéltárban):

XI.

1659. jan. 15.

A rendek Rákóczynak: tudatják vele, hogy az alkudozások folytatására Lázárt küldik hozzá.

Méltóságos fejedelem. Isten Nagyságodnak minden dolgait szegény hazánknak javára s megmaradására igazgassa.

Nagyságod 9 praesentis Szatmárról írt méltóságos levelét elvevén követ atyánkfiaitól izenetit megértettük, és noha előbbeni írásunk szerint hasznát nem aránzuk több írásunknak, félünk is attól az minemű gyanúságot hozott reánk az Nagyságod embereinek közinkbe való járása és leveleire való választételeink végre veszedelmünkre ne szolgáljon: mindazáltal az mi kegyelmes urunk ő nagyságától admoneáltatván és kereszténységünknek megfelelni akarván Lázár György atyánkfiát bocsájtottuk plenipotentiával Nagyságod méltóságos személye eleiben, minden tőlünk lehető dolgokban hatalmat adván Nagyságoddal való conclusumra. Kérjük is Nagyságodat bizodalmasan, bocsájtsa oly válaszszal, annyi sok romlásunk után ne essék újabban nagyobb és végső veszedelem rajtunk. Kiért istentől áldást, mi tőlünk is háladatosságot várhat Nagyságod. Isten Nagyságod szívét megromlott hazánkon való könyörületességre indítsa. Íratott deési gyűlésünkben, Boldagasszony havának 15-dik napján, 1659. esztendőben.

Nagyságodnak alázatoson szolgálnak
Erdélyországnak három nemzetből álló összvegyűlekezett rendei.

P. S. Országunknak közönséges pecséti nem lévén praesidens Bánffy Zsigmond atyánkfia pecsétit, melylyel ez leve-

Digitized by Google

lünk megpecséltetett, Nagyságodat kérjük mienknek lenni esmerje Nagyságod.

Külczím: Méltóságos fejedelem Rákóczy György urunknak ő nagyságának adassék.

(Eredetije a m. k. orsz. levéltárban).

XII.

1659. jan. 23—24.

Barcsay levelei Lázárhoz Várad és a Részek átadására vonatkozó tárgyalások ügyében.

a)

1659. jan. 23.

Acatius Barcsai dei gratia stb. Generose fidelis nobis stb. Salutem stb. Kegyelmednek kegyelmesen parancsoljuk oda ne mulasson, hanem mentől hamarébb dolgait végezvén, minden úton módon azon legyen, miképpen jühessen el onnat, mert ide mindenféle hadak, török és egyébféle nemzetek felesen jünek mellénk, s azokat nem tartóztathatjuk; a török is túl megindúl, úgy látjuk az tracta után semmit nem várakoznak, hanem fegyverrel akarják azt véghez vinni. Cui de coctero gratiose propensi manemus. Datum in Salis camera nostra Desiensi die 23. Januarii anno 1659.

Achatius Barcsai m. p.

Kivül: Generoso Georgio Lazar stb.

Cito
ito
ito
ito
ito
ito

Cius
ius sime
ius
ius sime
ius

sime.

(Eredetije a gróf Lázár család megyesfalvi levéltárában).

b)

1659. jan. 24.

Acatius Barcsai dei gratia stb.

Generose fidelis nobis syncere dilecte. Salutem et gratiam nostram.

Nekünk küldött Kegyelmed levelét elvöttük, megolvasván írását, értjük, melynek minden részére választ tennünk

Digitized by Google

nem itéljük szükségesnek lenni, mindazonáltal rövideden akaránk némely részeiről írnunk. Azmint az fejedelem ő nagysága állatja, hogy az ő nagyságok jószági elfoglalása felől írt császár levele erdélyi sollicitalásbúl lött volna, mely abból látszanék ki, hogy egyébaránt az ország halasztani nem merte volna: ugyanis így szokott ő nagysága cselekedni, az mit mü s az ország keresztyénségtől viseltetvén halasztott, amíg lehetett, annak haladékját visszamagyazázza; küldhettünk volna eddig is hasonló leveleket ki, de tudtuk ennyi szaporája lészen; hogy Kegyelmedet kiküldtük, s az országot is reá vöttük, hogy kibocsássa, cselekedtük a végre, feleljünk meg keresztyénségünknek, és ahoz a münköt nevelt házhoz mutathassuk meg hálaadóságunkat; immár ennél többel nem tartozunk, ne bíztassa ő nagysága avval magát, hogy erdélyi jószágáért diribről darabra vagdaltatja magát, mert ha Jenőért nem cselekedte, azért az imígy amúgy öszvegyűlt jószágért inkább nem fogja cselekedni. Az ország meniben állott hatalmában, hogy ő nagyságának kedveskedhessék, Kegyelmednek úgy tudjuk instructióban adta, azoknak nagyobb része czéloz az beküldött punctumokra; az mi az tizedik punctumot illeti, bátran merjük assecurálni mind mü s mind az ország az fejedelmet ő nagyságát: soha Varadot töröknek nem adjuk, sőt jobban oltalmazzuk az portához való hűséges engedelmességünkkel, annál mint Jenő oltalmaztatott. Látván azért Kegyelmed ott létének semmi szaporája nincsen, ne mulasson semmit, jőjjön hozzánk: az fejedelemtől ő nagyságától mi sem Váradot, sem Kővárt, sem semmit nem kérünk, nem sokára megtapasztalhatja, vagyon-e az töröknek ő nagysága ellen való szándéka, egyszersmind elég ereje, melyet eddig is valósággal megtapasztalhatott volna, ha mű keresztyénségünktől viscltetvén, csendes útakot nem akartunk volna követni, kiért meni bal itíletet szenvedtünk mind az országtól s mind az török nemzettől, maga lehet Kegyelmed bizonyság benne; szánjuk azt az keresztyénséget, az ki ő nagysága miatt újobban romol, legyen isten előtt az oka, az ki enni sok rendbeli intéseket, törekedéseket megvetett. Immár világosan kitetszik ez mostani utolszori írásából és cselekedetiből; urunknak ő nagyságának az Lengyelországba való menése is nem az isten dicsőségéért volt, hanem csak praatextusúl tette azt fel; az erdélyi mostani állapotokban is nem az keresztyénség jovát és ennek az szegény hazának megmaradását, hanem a maga privatumát respectálta, melyet, ha mü eddig tudtunk volna, bizonyosan higyje ő nagysága, különben folytak volna az dolgok; immár mostan értvén, tudjuk mit kell cselekedni, ne is gondolkozzék Kegyelmed arról az erdélyi imígy amúgy gyűlt

Digitized by Google

jószágért magát levágassa, mert ha Lengyelországba oda maradván hada, mégis kijöve ő Nagysága, az elmúlt nyári állapotokban is sem Erdélyért, sem annak részeért Jenőért nem próbála semmit, higyje bizonynyal Kegyelmed, meg fogja látni, minthogy nem az ő nagysága erejéhez való az más fél készületi, nem hogy az erdélyi jószágért eldaraboltatná magát, de az magyarországi mellett sem szenved sebet. Azmint ő Nagysága obiciálta Kegyelmednek, mi azt irtuk volt, ha az partiumot ki nem bocsátja kezéből az ő nagysága erdélyi jószágihoz fogunk nyúlni: úgy vagyon mi írtuk, nem is cselekedtünk az ellen, sőt az szerint, mert ő nagysága ki nem bocsátá kezéből az partiumot, úgy nyultunk mi is az jószághoz, mert ha kibocsátja vala akkor ő nagysága, eddig sem nyúltunk volna hozzá, sőt ennek utánna sem, hanem ha minden requisitiónk nélkül az porta újabb parancsolatja érkezett volna felőle. Ugyanis, ha akkor az partium kézhez bocsátásának híre az török nemzet közzé elment volna az egész országnak lecsendesedését értvén az porta, könnyebben titokban lehetett volna az ő nagyságok jószágának állapatja, de látván ő nagysága az partiumot sem bocsátja ki, nyúltunk azért az jószághoz, ha az partium az ő nagysága megáltalkotsága miatt elvesz, akarcsak Erdélyt oltalmazhassuk meg, ne találjanak okot elveszésére. Az uniót, hogy ő nagysága említi csudás dolog, melyre maga hitesnek magát lenni nem ismérte, sőt teljes tehetségével meggátlója volt. Az nemesi szabadságot se forgassa, holott az ő nagysága cselekedeti szolgáltattak alkalmatosságot arra, az porta parancsolatja légyen az erdélyi állapotoknak regulája. Látván azért ő nagyságának csak az privatumra való célozását, ő nagysága mellett törekedni nem akarunk semmit, mindazáltal az két fejedelem-asszonyért, legkiváltképpen idősbik asszonyunkért megcselekeszszük törekedünk az ország előtt, ő nagyságokat jószágokban meg ne háborítsa, ha az porta újabban nem fogja parancsolni, ne is sollicitálja semmi úton, hogy arról újabb parancsolat írassék az portáról; de hogy ezaránt való kedveskedésünk is jó gyümölcsöt hozzon, meg se gondolja Kegyelmed. Irtunk volt kegyelmednek ennekelőtte is minden dolgokról, melyekből megérthette, mi karban áll állapotunk, szükséges azért Kegyelmed siessen hozzánk, lássunk egyéb dologhoz, mivel az megegyezésben lehetetlenséget látunk. Isten hozza Kegyelmedet jó egészségben. Eidem de caetere gratiose propensi manemus. Datum in curia nostra Desiensi die 24. Januarii anno 1659.

Achatius Barcsai. m. p.

Digitized by Google

Külczím: Gencroso Georgio Lazar. stb.

(Eredetije a gróf Lázár család megyesfalvi levéltárában).

XIII.

1659. jan. 24.

Barcsay levele Rákóczyhoz a tárgyalások ügyében.

Az Nagyságod Szakmárt költ levelét illendő engedelmességgel vettem, melyben látom háláadatlanságomrúl való méltatlan panaszát, itélje meg isten, ha háládatlanság-e, szeptembertől fogva mind mind csak azon igyekeztem, szép s jó útakon menjen végben az állapat, Nagyságodnak is lehessen reménysége méltóságának helyben állatása felől, mely eddig való időhalasztásomat is csak kótyonfitynek tartotta Nagyságod s csak az nagy megáltalkodtságban marada meg. Én megvallom, Nagyságodat most kezdem megismérni, melyet sok emberek relatiójának nem hívén, most immár kimutatta nyilván: nem publicumnak, hanem maga privatumának kivánója, mely ebből tetszik meg, csak privatumja legyen meg, az ország publicumja akar legyen, akar ne, azzal nem gondol, melylyel is most jelenti Nagyságod Lengyelországban való menetelinek is csak palástja volt az isteni dicsőség, azért is segíti isten Nagyságodat, mivel az privatumra kelle menni az dolognak, az publicumot odahagyá, maga privatumát követvén, maga kijöve, Jenőt is nem az publicumért, hanem privátumért bíztatá s ez haza elszakasztásával ejté török kezében; minket is addig bíztata, török tatár nem jő ellenünk, csak Nagyságod mellé álljunk, ám szépen járánk; mikor oltalmazni kell vala az Tisza felé mene, úgy most is nem egyéb az Nagyságod kivánsága, csak privatum. A(kár) mint járjon az Nagyságod miatt elromlott ország, csak Ngd kevés ideig bírhassa is, s nem gondol vele, ezek publicumok-e avagy privatumok, itélje meg isten, itéljék meg az emberek; én soha mindeddig nem hittem, immár elhiszem: publicumot nem nézett soha, hanem maga hasznát. Nagyságod másokat intett, tegye le az privatumot, de lám Nagyságod torkig űl volt benne; méltán ez az szegény haza mondhatja, az gerenda szálka között tett itéletet; immár itélje meg, ha Nagyságodnak tartozom-e több igazsággal, az ki csak az maga privatumát követi, vagy édes elczondorlott hazámnak megmaradására czélozzak, vajha én ezt eddig elhihettem volna, az mit most nyilván tapasztalok, nem volnék én Deésen, hanem istenem velem lévén, oda ki volnék. Emlékezzék rejá Nagyságod, soha

Digitized by Google

isten Nagyságodat, ha igaz, s igaz is pedig, nem segíti, hogy maga privatumát praeponálja az publicumnak: ezt ebben hagyom s meg is bizonyítom, nem féltemben, hanem Nagyságodhoz való affectusomtúl viseltetvén eddig való haszontalan idővontatását cselekedtem, melylyel nem egyebet, mint az török nemzet s az regnicolák előtt suspiciót vontam magamra Az császár levelét, hogy ki nem küldtem, az volt oka, féltem, béküldi Nagyságod Ali pasának, akarván fordítani vádlásomra, mint Kövér Gábor uramtúl Nagyságodnak írt levelemet béküldötte volt, ha futva nem szaladott s magát más szegény legények halálával meg nem váltotta; sőt Lázár uramat most is megesküdtettem, csak megmutatja, oda nem adja; bánnám Nagyságod maga privatumát igyekezné mozdítani véle, ezután már inkább oltalmazkodom tízszer, mint eddig; az itt benn téltúl szerzett jószágok állapatja felől írtam elébbeni levelemben, az hol írja Nagyságod, az Szent András decretumára esküvén meg, az mi is azt nem engedi, nemes ember szabadságában megbántódjék; én az Szent András király decretumára meg nem esküdtem, de meg akarom azt bizonyítani, az mennyire az porta engedi (mely porta törvényivel való élésünknek is Nagyságod lőn oka), inkább elkövettem, mint az mely fejedelmek arra esküdtek s nem cselekedték; az unió is Nagyságodat igazán bé nem foglalja, mivel nemhogy Nagyságod arra megesküdt volna, de másokat is tilalmazott, én pedig arra magamat nem igértem... libera electiót helyben állassam, mivel nem én, Nagyságod v(esztet)te el, Nagyságod is tartozik helyben állatni, de nemhogy helyben állatná, sőt még nagyobb romlásunkra igyekeznék, ha módja volna benne, de isten nem engedi. Én mindazáltal csak Nagyságod miatt nyughatnám, hiszem istent, ha úgy nem is, mint azelőtt, de mégis helyben állatnám úgy, hogy ha abban maradhatnánk, mégis megérnők vele; de úgy látom, Nagyságod az ellen harczol, hogy azmint Nagyságod idejében romlott el, úgy idejében se menjen végben. Az hol írja Nagyságod, mit kellene az portára írnom: micsoda lélekkel kellene nékem az országot vádolnom? mivel nem úgy veték fel, nem is lévén nagyobb út romlásunkra az olyan írásomnál: nem is dicsérendő, Nagyságod hazugsággal tanít támogassam dolgát. Én mindazáltal mégis az ország előtt instálok idősbik azszonyunkért, hogy az jószágokhoz ne nyúljanak, várjanak, talán feledékenységben veszi az porta. Az hol Nagyságod írja: istenemre, lelkemre igyekezem károsítására, bár soha isten kegyelmes én nékem ne legyen, ha igyekeztem, sőt nem az magam, Nagyságod fejedelemségének helyben állatására, erősítésére igyekeztem, de Nagyságod sohasem fogadá, maga elméjén jára, valamig min-

Digitized by Google

denségeket megpróbála, sőt emlékezzék reá Nagyságod, sokra reá menne Nagyságod, csak lehetne. Nagyságod az én hitemet piszkálja, mutassa meg, mit vétettem az ellen? az mire igyekeztem, követte-é azt Nagyságod? fogadta volna csak szómat, akkor vált volna meg, micsoda haszon követte volna Nagyságodat. Vajha igazat kellene mondani! Szálljon Nagyságod lelkiismeretiben, nincs-e conditiójában, ez hazának véghelyeit soha ez hazától el nem idegeníti? avagy nem azon igyekezett-e s igyekszik? Szálljon le isten, itélje meg: ki volt kötelességének megtartója, ki nem? Írja Nagyságod jószágának eladását, hogy dolgát csak bántsák, ne promoveálják, azért adatnak el. Megtanúlta Nagyságod: conscius ipse secundum. Soha, úgy adjon isten jót nékem, csak szívem gondolatjában sem volt, de talán Nagyságod cselekedné azt, azért gondolkodik másról, sőt konstantinápolyi törvény alá Nagyságod hozá ez hazát, s (az) mint látom, minden igyekezeti azon vagyon, ennél ..... jobban ez hazát az porta előtt kétségben hozhassa s nagyobb veszedelemben magával együtt ejtsen. Én most is az élő istenre. lelke idvességére kénszerítem, ne igyekezzék úgy Váradot is, mint Jenőt elveszteni, mert elvész, nem csak Várad, hanem Magyarország is. Én miattam Nagyságod minden jószágit bírhatja, dolgát az portán jártathatja, sőt mondja meg lelkére Lázár György uram, micsoda instructióval bocsátottam Bánffi Zsigmond uramat. Most hozák: Nagyságod Kővár vidékinek szabadságot igért, csak Nagyságod mellett keljenek fel; mely is, ha igaz, mint egyez a minapi hittel írt levelével meggondolhatja, tracta is fenn lévén, annak színe alatt mit igyekezzék cselekedni, az jó lelkiismérettel ellenkezik! Mindazáltal ez világi politia szerént meglehet, noha távol jár az idvességtől. Ezek után isten vezérelje Nagyságodat az maga megismerésére. Datum ex oppido Deés die 24. Januarii anno dni 1659.

Nagyságodnak jót
kivánó szolgája.

(Egykorú másolat a gr. Lázárok megyesfalvi levéltárában).

XIV.

1659. jan. 25.

Haller Gábor levele Lázár Györgyhöz az alkudozások ügyében.

Szolgálatom ajánlása után istentől ő szent felségétől Kegyelmednek egészséges és szerencsés hosszú életet kivánok.

Mit írt legyen Kegyelmed mind urunknak ő nagyságá-

Digitized by Google

nak, mind nekem követségének eddig való gyümölcséről látom, azt én uram mind Segesváratt, mind itt megmondottam, hasznát egyebet nem várhatom az Kegyelmed fáradságának, hanem hogy Isten ő szent felsége és emberek előtt kimutatódjék, minden istenes útakat elkövettünk az ő nagysága csendesítésében, az mennyiben módunk volt, sőt azfelett is netalám magunknak tovább való veszedelmével. Hogy ő nagysága olyan itíletiben vagyon, csak az megyen véghez, az mit Betlen János urammal akarunk abban igen megcsalatkozik, mert noha többi között mi is teljes tehetségünkkel szegény megromlott hazánk megmaradására céloznánk, mindazonáltal minekünk is az nagyobb rész tetszését kell követnünk, aminthogy most is nem az mi kívánságunk és tetszésünk szerint lőn az végezés. Hogy ő nagysága azt mondja, tőlünk eredett az portának az ő nagyságok jószágok elfoglalásáról való parancsolatja: nem tudom, micsoda lelkiismerettől szül ki, tudhatná, ha látta vagy hallotta valaha imide amoda való írásomat. Az tatárok Erdély mellett is elmehetnek ő nagyságára, és netalám nem mindenkor búhatik úgy ő nagysága előttök el, mint az nyáron, de ha úgy leszen is, szintén az idegenit bennünket, az mit ő nagysága mond és cselekedni is szokott: magára gondot visel, másokkal nem sokat gondol. Mi uram, tudja isten, teljes tehetségünkkel azon volnánk, találhatnánk olyant fel, melylyel szegény hazánk az tovább való romlástól megmaradhatna, de az evangéliumi tudomány szerint senki két ellenkező úrnak nem szolgálhat: az ő nagysága kívánsága teljességgel ellenkezik, mindenkor is ellenkezett az porta parancsolatjától, és noha ő nagysága mind azzal biztata ezelőtt is, nem lészen onnét bántódásunk, de kimondhatatlan kárunkkal kelleték az szófogadást megtanúlnunk. Az válaszadással uram, azmint lehetett siettünk, de későn gyűlheténk tegnap öszve, késén is végezheténk. Az Kegyelmed itt maradt lovaira szolgáira volt uram gondviselésem, Szamosújváratt leszen gondviselés reájok, míg isten Kegyelmedet meghozza, mely, hogy szerencsés órában és reménységem felett való jó hírrel legyen, kévánom. Tartsa isten Kegyelmedet jó egészségben. Datum in Deés die 25. Jan. anno 1659.

Kegyelmednek jó szívvel szolgáló komja, míg él

Haller Gábor m. p.

Kívül: Generoso domino Georgio Lázár stb. patruo mihi observandissimo.

(Eredetije a gr. Lázár család megyesfalvi levéltárában).

Digitized by Google

XV.

1659. jan. 27.

Barcsay Lázárhoz a tárgyalások ügyében.

Acatius Barcsai de gratia princeps Transylvaniae stb.
Generose fidelis nobis syncere dilecte.
Salutem et gratiam nostram.

Akarók Kegyelmedet újobban tudósítani az mostani állapotokról. Sebessi Ferencz uram az budai vezértől megtért ugyan, maga hozzánk nem jöhetvén, az felesége meghalván oda alá maradott, hanem levele által tudósított bennünköt. Írja, az vezér mondotta neki parancsolatja vagyon az császártól, nem sokára velünk szemben kelletik lenni, azmint szavaiból eszében vehette az parancsolat ez: az két Oláhország s mi egyfelől, tatár chám személy szerént hadastól másfelől, az budai vezér tengeren innen lévő hadakkal harmadik felől menjen előbbeni fejedelemre ő nagyságára. Tegnap érkezék Moldvából is levél hozzánk, melyet az molduai szerdárnak írván az vajda ő küldötte kezünkben, írja abban, midőn az portának értésére esett volna, hogy előbbi urunk kapdos az fejedelemségen, mindjárt egy nagy agát küldött az császár tatár chámhoz, parancsolván néki, ismét Magyarországra készüljön, ha előbbi urunk le nem teszi magát, sokkal több haddal indúljon Magyarországra, mint azelőtt jött volt ki. Mindezeket akarók Kegyelmednek értésére adni, tudjuk ugyan azt, az fejedelem ő nagysága ezeknek semmi hitelt nem ad, de hogy isten előtt s az maga lelki ismeretiben is menthetetlen legyen, jelentse meg; nem bánjuk, ha levelünköt megmutatja is Kegyelmed. Ha azért ő nagysága az ország későbbi resolutiójával megelégszik, jó, hogyha pedig az conditiókat többíteni, változtatni, az partium kibocsátását akármi okból halogatni akarja, Kegyelmed semmit se késsék, csak jűjjön el, mert az állapotok oly karban vadnak, lehetetlenség az országnak többre menni, nem ő kegyelmeken máson állván az dolog. Kegyelmed azért semmi respectusból nem késvén jüttest jűjjön. Hozza isten Kegyelmedet jó egészségben. Datum in oppido nostro Deés. Die. 27. Januarii anno 1659.

Achatius Barcsay. m. p.

Külczím: Generoso Georgio Lazar stb.

(Eredetije a gróf Lázár család megyesfalvi levéltárában).

Digitized by Google

XVI.

1659. jan. 27.

Az erdélyi rendek Lázárhoz a tárgyalások ügyében.

Generose domine, frater nobis observandissime. Paratissimam stb. Békességes megmaradással és minden jókkal áldja isten Kegyelmedet. 21. Januárii Szathmáratt írt Kegyelmed levelét 24-dik eiusdem közönségesen szeretettel vettük, írásából értjük hazájához való szeretetiből lött magaviselését, elvettük egyszersmind az méltóságos fejedelem Rákóczy György urunk kívánságit is az partium kibocsátása felől való ígíretivel együtt: kihez képest mentől felesebben lehetett az mi kegyelmes urunk ő nagysága bennünket begyűjtvén, tovább megmaradásunk felől való gondolkodásunkban nem mehettünk, hanem az miképpenhogy eddig megtörtént állapotok s ő nagysága fejedelemsége változtatása nem az mi hatalmunkban állott, hanem az fényes porta parancsolatjából s annak megvetése miatt reánk következett rettenetes veszedelemből viseltetvén kellett arra is lépnünk, úgy mostan is szemünk előtt viselvén azon nagy erő parancsolatját, Kegyelmednek adott instructiónk kivől végezni nem merünk; azmint pedig eddég is gondolkodásunk az báthori és tasnádi jószág elvétele felől nem volt, úgy mostan is azt hallgatással mulatnók el, félre is lévén, de ha ő nagysága mégis az porta engedelmén kívől mozgatja jószági megmaradását, félő arról is újólag parancsolat ne érkezzék. Hogy pedig jószágihoz ő nagyságoknak, az mi kegyelmes urunknak hozzá kellett s kell nyúlatni, arra indította az: hogy ő nagysága itt benn lévő udvarbíráinak megparancsolta, hogy az reánk vetett nagy summában semmit ne segítsenek; tudja maga is Kegyelmed, homagiumunkban arra köteleztük magunkat, hogy az porta engedelméből és nem elébb kedveskedünk ő nagyságának és annak az méltóságos familiának. Ezekről az fejedelemasszonynak ő nagyságának bővebben írván Kegyelmednek in paribus megküldöttük: Kegyelmed ahhoz képest alkalmaztathatja szavait; ott penig nem mulatozván akarmi karban állathassa az dolgokat kezünkben késedelem nélkűl térjen meg Kegyelmed. Közakarattal Haller Gábor uram által pecsételtettük levelünket. De caetero Dominationem vestram generosam feliciter valere desideramus. Datum in oppido Deés, die 24 Januarii anno dni 1659, ex publica nostra congregatione.

Ejusdem generosae Dominationis Vestrae servitores paratissimi et fratres benevoli

Universitas magnatum et nobilium ac reliquorum statuum Transylvaniensium in dicto oppido congregatorum.

Digitized by Google

(Külczím: Generoso domino Georgio Lazar stb.

(Eredetije a gróf Lázár család megyesfalvi levéltárában).

XVII.

1659. jan. 30—31.

A szathmári kiegyezés pontjai a partium visszabocsátása ügyében.

a)

1659. jan. 30.

A Lázár által kiállított szerződés-levél.

Én Lázár György az méltóságos Barcsai Ákos urunknak, Erdélyország fejedelmének tanácsa és itélő mestere, az méltóságos Rákóczy György urunkhoz ő nagához az ide alább megírt dolgoknak tractálására teljes hatalommal lévén bocsátva követűl, adom bizonyságúl ez levelemet. Midőn az fejebb megírt Erdélyország maga szomorú példáján vette volna eszébe az fényes portának, azzal együtt több hatalmas nemzetek erejét, hatalmát, kényszerítve volt ennekelőtte való időkben arra lépni, hogy eddig bevett rendtartása és szokása kivűl az méltóságos Barcsai Ákost urunkat fejedelmének agnoscálván libera electiója nélkűlt, homagiumot az ő naga hűségére praestálna s az méltóságos fejedelem Rákóczy György úr ő naga ennekelőtte az országnak szabad választása szerint való legitimus fejedelme lévén, méltóságos fejedelemségéből kilépvén az partiumot az hazának benne lévő házaival, határival manuteálná: látván ezmiatt az hazára következendő nagyobb veszedelmet ennek eltávoztatásáért méltózatott magát arra igírni, hogy Váradot, Kővárat mint ország házait és Magyarországnak Erdélyországához intercorporáltatott részeit kezéből kibocsátja ő nagának erről hit szerént maga kezeírása alatt adott, pecsétivel megerősíttetett assecuratoria levelének tartása szerint. Én is az én kgls uramtól, az nemes országtól nekem adatott plenipotentiám szerént assecurálom ő nagát, hogy az ide alább declarálandó punctumokat az én kgls uram, az három nemzetből álló nemes Erdélyország Magyarországhoz tartozandó részeivel együtt ezen közönséges országgyűlésében acceptálja, ratificálja, az szokás szerint assecuratoria levele is adatik róla, nem praejudicálván az 1658. esztendőbeli aprilisi ország adta pecsétes assecuratoriának. Mely punctumok ez szerént következnek:

Digitized by Google

1. Hogy se titkon, se nyilván az ő naga maga és szerelmesinek élete ellen, se titkon, se nyilván, se az mi kgls urunk méltóságos Barcsai Ákos urunk, se az ország közönségesen nem practicálnak, se károsításokra nem ügyekeznek; portán az ő naga dolgait semmi kigondolható színek alatt nem impediálják, akadékozzák sem magok, sem mások által, vezéreknél igaz keresztény synceritással segítik minden jó alkalmatossággal.

2. Hogy senki instantiójokra parancsolatjára ő nagok ellen fegyvert nem fognak, hanemha nagy erő (kinek ellene nem állhatnának) kénszerítené, kit mindazáltal eltávoztatni igyekeznek, de úgyis mint keresztények, keresztény lévén ő naga is, keresztény vérontásnak eltávoztatására igyekeznek minden tehetségek (szerént).

3. Az méltóságos mindkét fejedelemasszonyok ő nagok erdélyi birodalomban lévő jószágokhoz sem az ország, sem az én kgls uram ő naga nem nyúl, hanem ha az fényes porta semmiképpen ő nagoknak bírni nem engedné, in eo casu is penég minden tehetségekkel annak megtartásában igyekeznek, s se magok, se mások által semmi kigondolható úttal-móddal nem is sollicitálja sem az én kgls uram ő naga, sem az ország az portát az ő nagok jószágoknak elvétetések felől. Az törvény szerént való processus (azmint hogy ő naga ki nem rekesztette) így most is az legitimus impetitoroknak keresetek ide nem értetvén. Annakfelette, hogy mind most, mind ennekutánna is az nemes ország statusinak jószágival az ő nagok jószága is egyenlő terhet viseljenek, az haza törvényit kövessék.

4. Ha valahova ő nagoknak vagy maradékjoknak, vagy ő nagok holtok után (kit isten hosszú üdőkre terjeszszen) az méltóságos fejedelemasszonyoknak, maradékinak az Erdélyben való lakáshoz kedvek lévén, az nemes ország nem impediálja, megbántódása nélkűl lévén az portának, böcsületek megadatik, nem injuriáltatnak: az nemes országgal egyes értelem viselése ő nagoknak is meglévén.

5. Erdéliek s partiumbeliek is, kik az méltóságos fejedelmet ő nagát szolgálni akarják, azok semmi úton az ő naga szolgálatjától el nem tiltatnak, fogattatnak, azért meg sem károsíttatnak: praestálván azok is a haza fiaival együtt az homagiumot; az kik penig ő nagát szolgálni nem akarják, azok elbocsátassanak.

6. Az ő nagok emberinek szabad járások háborgatás nélkűl lehet: ő naga is ország ártalmára, veszedelmére való dolgokban be ne jártasson.

7. Barkóczi István uramtúl törvény nélkűl Betlen el

Digitized by Google

nem vétetik, ha az ország ellen hostilitást nem mutat. Barkóczi István uram is igíri arra magát, ha mi jókhoz kinek praetensiója lesz: a temetéskor [1]) becsületes emberekkel eligazíttatni vagy azután egy bizonyos terminuson coram certis arbitris és ugyanakkor executióban is vétetni.

8. Váradot ő naga tempestive kézbe bocsátván az fejedelemnek s az országnak: assecuráltatik töröknek soha semmi szín és módok alatt nem adják, annak oltalmazására és megtartására tehetségek szerént minden útakot módokat elkövetnek, hasonlóképpen partiumban lévő több erősségeket is nem adnak.

9. Kik marosvásárhelyi novemberi articulus szerént az hűséget ő nagához tartók közűl, kik vagy mellette ő nagának vagy szolgálatjában voltak foglalatosok, homagiomot nem praestáltak volna, azok részéről articulus hogy annihiláltassék instructióm kivűl ő nagát nem assecurálhatom, de isten az országnak közönséges gyűlését engedvén celebrálni, hogy kiki az hazafiai közűl az hazának s az én kgls uramnak jó akaratjához s kegyelmességéhez folyamodván hazájához való szeretetinek s affectusának mivoltához képest fogja mind az én kgls uramnak, az hazának kegyelmességét s jó akaratját magán tapasztalni, bátorsággal igérem s igyekezem is peniglen az én teljes tehetségemmel mind az én kgls uram s mind az nemes ország előtt instálván, hogy se személyekben bántódások, se jovokban károsíttások ne legyen, az megbántódottaknak penig jószágokrúl contentatiójok vagy restitutiójok meglegyen. Melyek nagyobb bizonyságára adtam ez kezemírása alatt való levelemet pecsétemmel is megerősítvén. Datum in arce Zakmár die 30. Jan. 1659.

(L. S.) Lázár György.

(Lázár sajátkezű fogalmazványa a gr. Lázárok megyesfalvi ltárában).

b)

1659. jan. 31.

Pótszerződés az előbbenihez.

Én Lázár György adom pro testimonio ez levelemet. hogy az méltóságos fejedelem Rákóczi György urunk ő nagysága, noha méltóságos assecuratiójában az nemes Erdélyországnak igérte arra magát, hogy Váradról és Kővárból

[1]) A bécsi titkos ltárban lévő latin fordításban: »paratus erit temporibus exequiarum parentis sui.«

Digitized by Google

semminemű munitiókot, melyek a Váradhoz tartozók, sem commeatust ki nem hozat: de lévén Váradon ő nagyságának egynéhány tábori lövőszerszámi, melyek ennekelőtte is nem az várhoz tartozók voltak, viszont Kővárban bizonyos számú puskapor, melyeknek számát az ott való porkoláb tudja, melyeket is innet az szakmári várból vitetett volt ő nagysága oda, ha azokat elhozatja, szabadságában álljon ő nagyságának; annak felette valami abrokot is ugyan Kővárból elhozathasson ő nagysága az országnak adott méltóságos assecuratoria levele sértése nélkül, melyről adom kezem írása alatt való pecsétes levelemet. Datum in arce Szakmár die 31. Januarii 1659.

Lázár György mp.

P. S. Hogy ő nagysága hadait elbocsássa s oszlossa, erről is modo praemisso ő nagyságát assecuráltam.

(P. P.)

Kívül: No 5. Cista 1-a fasc. 35.

(Eredeti. — A gr. Erdődy család birtokában lévő s Vörösváron őrzött Rákóczy-féle okirattárból).

XVIII.

1659. febr. 3.

Meghivók a beszterczei országgyülésre.

a)

A Lázárnak adott meghivó.

Achatius Barcsai dei gratia stb. Generose fidelis nobis stb. Salutem stb. Az mennyire isten ő felsége ennyi sok akadályok között módot mutat benne, igyekezünk azon országúl Kegyelmetekre való fejedelmi kegyelmes gondviselésünkben fogyatkozás ne essék, mely, hogy illendőbben meglehessen, Kegyelmetek jövendőbeli megmaradására tartozó dolgok lévén fen, kivántatik közönséges országgyűlésében concludálhasson Kegyelmetek róla, interveniálván ezalatt, előbbi méltóságos fejedelemnek Kegyelmed által Várad és a partium kibocsátása felől tött resolutiója, melyet Kegyelmeteknek érteni igen szükséges. Minek okáért mellettünk lévő tanácsúr hiveinknek egyező tetszésekből rendeltük közönséges országgyűlését die 26. praesentis Februárii Beszterczei városunkban celebráltatni, nem lévén mód az körülötte lévő tartománynak pusztasága miatt Kolosváratt vagy egyéb illendő helyen celebráltathassuk. Minekokáért parancsoljuk Kegyelmednek

Digitized by Google

igen serio, az megnevezett napon és helyen, maga személye szerint legyen jelen, hogy Kegyelmeddel együtt közönséges megmaradásunkra tartozó dolgok felől egyező értelemből concludálhassunk. Secus sub poena in generali decreto expressa non facturus. Datum in curia nostra Desiensi die 3. Februarii anno 1659.

Achatius Barcsai m. p

Külczím: Generoso Georgio Lazar stb.

(Eredetije a gróf Lázár család megyesfalvi levéltárában).

b)

Udvarhely meghivása.

Achatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae etc. Spectabiles, Generosi, egregii ac nobiles, agiles, fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram.

Az mennyire isten ő felsége ennyi sok akadályok között módot mutat benne, igyekezünk azon országúl, Kegyelmetekre való kegyelmes gondviselésünkben fogyatkozás ne essék, mely, hogy illendőbben meglehessen Kegyelmeteknek jövendőbeli megmaradására tartozó dolgok lévén fen, kivántatik közönséges országyűlésében concludálhasson róla, interveniálván azalatt elébbi méltóságos fejedelemnek Lázár György uram által Várad és az partium kibocsátása felől lévő resolutiója, melyet Kegyelmeteknek érteni igen szükséges. Minek okáért mellettünk lévő tanácsúr híveinknek egyező tetszéséből rendeltük közönséges országgyűlését die 26. praesentis Februarii Beszterczei városunkban celebráltatni, nem lévén mód az körülötte lévő tartományoknak pusztasága miatt Kolosváratt avagy egyébb illendő helyen hogy celebráltassunk. Minek okáért Kegyelmeteknek kegyelmesen és serio parancsoljuk az megnevezett helyre és napra küldje oly értelmes bizonyos választott atyafiait, hogy vélek együtt közönséges megmaradásunkra tartozó dolgok felől egyező értelemből minden jót végezhessünk. Secus sub poena in generali decreto expressa non facturi. Datum in curia nostra Desiensi die 3. Feb. anno domini 1659.

Achatius Barcsai. m. p.

(Gróf Kemény József sajátkezü másolata az erd. múz. kézirattárában (Jos. Com. Kemény apparatus epistolaris, Tomus. X.)

Alább ugyancsak gróf Kemény kezével:

Originale ad sedem Udvarhely directum exstat in archivo dictae sedis, ejusque dorso sequentia habentur superscripta:

Digitized by Google

Anno 1659 die 14. Februarii in generali congregatione Udvarhelyini ad futura comitia civitate Bistriciensi indicta, communi consensu sedis delegantur: supremi officiales, Franciscus Farkas vice judex regius, Stephanus Pálfi, Gregorius Bencze, Stephanus Szombatfalvi, Andreas Koncz, ex parte vero primipilorum Andreas Demjén. Ad expensam eorundem dominorum ablegatorum destinantur pro singulis capitibus denar. 15 exigendi sub poena florenorum 12. et in manus perceptoris sedis ad diem octavum administrandi.

1. Postulata: Dállyaiak panaszára az Petkiek ellen, hogy felesztett erdejeket potentiose hordják armatis manibus, ebből ország előtt kell panaszlani.

2. Valami az országnak megmaradására néző dolog s az széknek is szabadságára tartozik, abban egyet értsenek az ország statusival, s az szék szabadságát igyekezzék helyben állatni.

1659-ben török portára követek: Sigismundus Bánfi, Simon Sztojka, Georgius Pünkösti, Dávid Czakó, Andreas Kirchi, Joannes Lucz, Stephanus Váradi, Valentinus Szilvási, Andreas Romoz, Michael Kauz.

(Gr. K. József sajátkezü jegyzése).

XIX.

1659. Febr. 4.

Lázár György levele Rákóczyhoz: a kiegyezés végrehajtása ügyében.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, isten Nagyságodat *stb.*

Isten kegyelmességéből az mai napon ideérkezvén Deésre, az mi kegyelmes urunkat az tanácsi rend közzül Haller Gábor, Bethlen János és Bánffy György uramékot ő kegyelmeket, az székelységből álló főrendek egyrészét együtt találván, kiket is azvégre hivatott volt ő nagysága, hogy hazamenetelek felől dispositiót vegyenek, az vármegyéket pedig immár az mi kegyelmes urunk az én levelemre, melyet az Nagyságod előttem hittel tött assecuratiójára írtam volt Semjén Gábor által, elbocsájtván, és azok közzül senkit itt nem találván, az minéműpunctumokkal Nagyságod én általam az országgal végzett ő kegyelmeknek megadtam, melyet elolvastatván, úgy látom, nemhogy szántszándékkal akadályt igyekeznek keresni az dologban, sőt csak azt nem cselekednék, az mi ő kegyelmektől lehetetlen volna, és veszedelmet

Digitized by Google

importálna magával, vigyázni akarnak csak arra, mivel lelkek ismeretében jár az dolog, oly dologra kötelezzék magokat, melyet véghez is vihessenek. Találának ő kegyelmek három czikkelyben disputálást, az 1., 2.. és 3-dik punktumokban, melyek kettejét úgy mint az első és harmadik punctumbelit az Semjén Gábor eljövése után addálá Nagyságod maga kezével, és így az mely párt ő tőle beküldöttem volt, abban nem volt irva, azmint Nagyságodnak in paribus megküldtem mi formán lött vala elsőben Nagyságoddal való conclusum; az az két difficultas ez szókban vagyon, az utolsó punctumban »Portán vezéreknél igaz keresztyéni sinceritással segítik minden jó alkalmatossággal«. Ebben nagy nehézséget látnak ő kegyelmek, mert hittel kelletvén obligálni magokat fogadásoknak effectuálására, tartoznak Nagyságod ügyét az portán urgeálni, azt pedig senki meg nem merné próbálni csak elő is hozza Nagyságod nevét az török nemzet előtt, mostan is kétséges lévén az országhoz mintha Nagyságoddal colludálna, úgy hiszik, végső romlásokra több alkalmatosság nem kivántatnék annál.

Annak az punctumnak többi részében elégséges securitas vagyon Nagyságod részére írva, hogy maga méltóságos személye és szerelmesi élete ellen ő kegyelmek nem practicálnak, károsítására nem igyekeznek; portán az Nagyságod dolgait sem magok, sem mások által nem impediálják semmi szín alatt. Erre ő kegyelmek reá mennek, úgy hiszem bizonyoson az országgal is ratificáltatják. Erre az lehetetlenségre, ha kötelezték magokat, véghez nem vihetvén, sőt elkezdeni sem mervén, nyernék csak azt vele, lelkek ismeretét vesztenék el, és alkalmatosságot szolgáltatnának arra, az egész keresztény világ előtt vesztenék el bécsületeket.

Az harmadik punctumbeli is majd ugyan ehhez közelét, mely ebben az czikkelyben vagyon: in eo casu is penig minden töhetségekkel annak megtartásában igyekeznek, se magok, sem mások által semmi kigondolható úttal móddal. Ennek az punctumnak több részei azt mondják ő kegyelmek elégséges világos, mert meg vagyon írva: az fejedelem asszonyok ő nagyságok jószágihoz sem az ország, sem az fejedelem ő nagysága nem nyúl, hanemha az fényes porta ő nagyságoknak semmiképpen bírni nem engedné, nem is sollicitálja sem az fejedelem, sem az ország az portát az ő nagyságok jószáginak elvételek felől. — Ha semmiképpen az porta ő nagyságoknak jószágot bírni nem engedne, mit tudnának in eo casu ő kegyelmek cselekedni, hanemha az porta parancsolatja ellen opponálnák magokat magok veszedelmére.

Ez két czikkely, azmint Nagyságodnak feljebb írám,

Digitized by Google

nem volt abban az párban, melyet Semjén Gábor által beküldtem, mivel azután addálá Nagyságod maga kezivel.

Találtanak ő kegyelmek a hatodik punctumban is difficultást, mely az első párban is meg volt írva, úgy mint ezt: »Hogy senki instantiájára, parancsolatjára ő nagyságok ellen fegyvert nem fognak, hanemha nagy erő, kinek ellene nem állhatnak, kénszerítené.« — Ő kegyelmek erre azt mondják, az porta parancsolatja kívül sem az mi kegyelmes urunk, sem más parancsolatjára Nagyságtok ellen fegyverhez nem nyúlnak soha, de ha az porta parancsolja s egyszersmind hadakot is küld velek, azt elmulatni nem merik, ha fogadnák is csak lelkeket terhelnék vele. De hogy teljes tehetségekkel eltávoztatni igyekezik, arra örömest obligálják magokat.

Ezekben az dolgokban az Nagyságod részéről én nem látok semmi akadályt, melyért rá nem mehetne, az egész dolognak valósága megmaradván az végzésben. — Nagyságod eziránt is eszébe veheti, nem színesen, hanem sinceritással tractálnak Nagyságoddal, nem akarják az végezésnek alkalmatosságával kicsalni kezéből Váradot, hanem az difficultásokot igazán megírják, hogy végezéseket megállhassák, s az országgal is ratificáltathassák.

Nagyságodot én is alázatoson kérem, az kevés magyar nemzetnek ilyen nagy javára való dolgot kicsiny alkalmatossággal ne hadjon füstben menni, az kiküldött pár szerint készek az tanácsi rendek urunkkal ő nagyságával együtt Nagyságodot assecuralni, ratificaltatják az országgyűlésében; melyet, ha cselekedni akar, legyen késedelem nélkül, azmíg az török tatár hadak nem indulnak, mert akkor, ha szintén Nagyságod akarná is Váradot kézben bocsátani, hozzá nem nyúlhatnak, azzal veszedelmet magokra venni nem igyekezvén.

Tartsa meg isten Nagyságodat jó egésségben. Datum ex Deés die 4. Februárii anno 1659.

Nagyságodnak alázatos szolgája

Lázár György mp.

P. S. Urunk ő nagyságától az Nagyságod ő nagyságának 27-dik Augusti Székelyhídról írt levelét láttam, melyben Nagyságod kezeírásával adott szabadságot az elmenetelre ő nagyságának, kit magam olvastam, sőt úti költségre is háromszáz tallérról committalt Nagyságod maga kezeírásával. Az mely fogarasi német kapitány és tüzes szerszám csináló felől Nagyságod Teleki uram által izent vala, azt is ő nagyságának megemlitettem: ő nagysága azt mondja nem tudja most hol jár, azmint értette az ő nagysága adta salvus conductussal hódoltatta a szászokot.

Digitized by Google

Az Nagyságod jószágabeli puskásokot is kész ő nagysága Nagyságodnak keziben bocsátani, végben menvén az békesség.

Kegyelmes uram, én úgy veszem eszemben, az ország attól tart, ha Nagyságod dolgainak portán való segítését felvállalják, Nagyságod az ő kegyelmének vádlására fog élni az ő kegyelmek levelével s azért nem mennek reá most is, az portának látván magokra való nehézségét.

Levelem íratását kegyelmes uram immár elvégeztem vala, hogy az Nagyságod méltóságos levelét Cserjek uram megadá; az mint kegyelmes uram feljebb is levelemben megírtam, immár urunk ő nagysága az vármegyéket haza bocsátotta volt mikor ide érkeztem, az székely tiszt uraiméknak is ma ada ő nagysága ordinatiát haza menetelek felől, kik is kvártélyokból reggel haza indulnak. — Mivel penig ő nagyságának kevés mezei hada vagyon, az idegen hadakot hagyta ő nagysága maga mellett, míg Nagyságod is hadait elfogja oszlatni. De mi kegyelmes uram, félünk akaratunk ellen is jönnek több idegen hadak is, ha Nagyságod maga hadait el nem oszlatja. Az Ébeni uram dolgát kegyelmes uram urunknak ő nagyságának megemlítettem, Ő nagysága azt mondá: az Nagyságod első törekedésére tekénteti lévén megadja ő kegyelmének.

(Az egész levél Lázár írása. Eredetije a m. k. orsz. levéltárban).

XX.

1659. febr. 7—17.

Rákóczy levelei a szathmári compositio ügyében.

a)

1659. febr. 7.

Válasz Lázár febr. 4-iki levelére.

Adjon isten egészséget Kgdnek.

Semjen megadá Kgd levelét, csudálkozva olvasván ő kglmek akadékot találnak; Semjentűl mit küldött Kgd, nem tudjuk, akkor még az dolog in conclusioni nem volt; lám az 1. punctumban ott van. Jó alkalmatossággal azt is megmondók: ez vezér idejében, hogy indítsa Kgltek, módját nem látjuk, isten bír a szívekkel, az övét is meghajthatja. Az jó alkalmatosság hiszem nem az, hogy Kgtek veszedelmekkel urgeálja, hanem ha török közzé járó embereknek szánakozással rajtunk, vagy valami oly jó alkalmatosság gördíttetnék elé, akkor segítse. Keresztények vagyunk, isten adja azt az gonoszt

Digitized by Google

nekünk, kit annak az hazának kivánunk; ebben az elsőben difficultas nem lehet.

Az 3. punctumot az mi illeti, mi Váradot partiumot szeretetből is bocsátjuk ki, abban helyheztetvén Kgteknek megmaradását és szerelmesinkre nézve is, kirűl Kgld sok szót hallott, s talám ugyan buzdúlt szívünk indulatját is ismerhette. Írhat császár levelet, hogy arra elvegye Kgltek, vagy vételének is consentiáljunk, ójjon isten attúl: inkább ez difficultásokkal mi szívünkben csinálhat scrupulust Kgltek mintha másra intendálna, csak Váradot vehesse ki tőlünk.

Az mi az hatodik punctumot illeti, hiszem Kgd eléggé meg van világosítva: hanemha oly erő kénszerítene, kinek ellene nem állhatnánk; azon nem egyéb, török erő értetik és úgyis mint keresztények kereszténynyel etc. török penig csak mi érettünk bizony Kglteket fel nem ülteti.

Mi ez difficultásokat kettőnek itílhetjük, vagy az: Kgltek felbomlását az végezéseknek akarja inkább, avagy magyarázatot írásunkkal kiván, kit is, ha ez utolsó, ím megcselekedtük; ha penig az első, isten s világ előtt mentek leszünk, kereszténvi oblatiónkat salva conscientia elejekben is terjeszthetjük, mi az Kgld hitinek, végzésinek hívén igéretünket effectuáltuk; declarálja csak Kgltek magát, confirmálja-é nem-é, mi úgyis Kgltek ellen fejedelemségért bizony fegyvert nem vontunk, megvonszuk magunkat, ha ki bánt, ha lehet, oltalmazzuk magunkat; mi jó Lázár uram Váradot, confirmáltatván az végezés országtúl, ha az gyűlés 26. Febr. áll be 27. confirmálja, bocsásson 28. vagy 2 comissariusokat, mentest kibocsájtjuk; rabjaink menvén el az váradi katonák megölettetésiért Temesvárra, azoktúl is megizentük az vezérnek hatalmas császárunknak engedelmességet akarván mutatni, megalázással fejet hajtani: ím fővezér tette fejedelem ellen nem mentünk, se megyünk. Váradot is az hajdúsággal az országnak megigírtük bocsátani. Mi jó Lázár uram tatártól nem félünk, van baja; török had hol mit csinál az végekben, tudjuk; Várad Kgltek kezénél lehet, ha akarja ad 10. Martiig. Bizony szónkra írjuk Kgldnek, csak tegnap is oly dolgokat hozának, oly világos lélekkel bíró ember lehetne farban rugná az végezést; de ne adja isten, lelkünkön vásároljunk világi mulandóságot.

Barcsai uram ő kglme levelünket ha mutatta, jó, de abban conditiók voltak; nem vizsgáljuk azt is, már elmúlt dolog. Horn Szebenbe arestumban, onnét ír nyavalyás 15. jan. bocsáttassa el ő Kglme.

Az isten ne üdvözítse az mi lelkünket, ha azt tudnók is, valamely órában az ország hitlevelét beküldjük az portára,

Digitized by Google

nem vesz el mi több hanem három ember, bár azok, kik inkább félnek tűlünk, fejedelemségünk penig helyben állatik mentest, ha beküldenők: ne itíljen oly lélekkel bírni Kgltek.

Az mi az idegen hadak tartását illeti Barcsai uramnak: mellette csak az szegény haza ne romolna vélek, bár tartaná ő kglme. Az mi hadaink penig végezésünk szerént partiumban nincsenek, elszállottak eloszlásukon *(sic)* penig mit ért Kgld magyarázza, ha azt elbocsássuk, ne fizessünk enninek, bizony kérés nélkűl is megcselekeszszük, csak assecuráljon Barcsai uram ő kglme mellett lévő tanácsurakkal ország az gyűlésen confirmálja az végezést. Tartunk, nem mondjuk szolgát, de bár abban az órában törjék ki lábunk, mely órában lépni akarunk, hogy Erdélyre indúljunk fejedelemségért porta engedelme nélkűl, megtartván az végezések; mert él az isten: csendes életet kivánunk. Isten Kglddel. Zakmár 7. Febr. 1659.

R. György.

Az Kgld hitlevele szavai is idegen hadak elbocsátásokat is comprehendálja.

Külczím: Generoso Georgio Lázár de Gyalakuta etc.

(Rákóczi által írt ered. a gr. Lázárok megyesfalvi ltárában).

b)

1659. febr. 17.

Adjon isten egészséget Kgldnek.

12. írt Kgld levelét elvettük; az végezés confirmáltatván sine diminutione az országtúl, mi részünkről hiba nem leszen. Az hadak elbocsátását Kgd hiti ország nevével tartotta, az idegen had volt szegény haza terhére, érzi is mindenek felett mi veszendő jószágink, az tereh nem egyenlő.

Gyulai uram cselekedetét az mi illeti, serény leveleket hordozván akkor tájban, mi emberink is tartóztatták, úgy hagytuk volt, ha levélhordozókra akad megfogassa, nem is maga vitte be az levelet Gyulai uramnak, de mihent megírta ő kglme, az végezések végben menvén, megírtuk, elbocsássa, nincs vétki. Arra vannak, mit parancsolnak azt kell cselekedni. De jó Lázár uram, Gyulai uram az végezés szerint kárban ne maradjon, mások is ne károsítassanak, kik károsítattak, restituáltatik: egyébként mind lelkünkben, böcsületünkben jár; mint mondottuk Kgdnek; ez czikkel nélkűl az többi is erőtlen. Akkor tájban érkezvén Barcsay uram levele, mondók, ha ezeket excludálnók, annál inkább mondaná ő kglme privátumot nézünk.

Digitized by Google

Arra is emlékezzék Kgd, kik be nem mehettek udvarunk népe közűl, noha az dereka régen bement, legyen helye hol deponálják az juramentumot, az káptalanban meglehet; nem contumaciából, hanem kételenségből nem bocsáthatunk be bennek.

Az ország az végezést confirmálván, hit alatt legyen, Barcsai uram is pecsételje, subscribálja. Isten Kgddel. Ecsed, 17. Febr. 1659.

R. György m. p.

Külczím: Generoso Georgio Lázár de Gyalakuta consilario et magistro nostro protonotario etc.

(Rákóczy sajátkezüleg írt eredetije a gr. Lázárok medgyesfalvi ltárában.)

XXI.

1659. febr. 26—márcz. 26.

A beszterczei országgyülés irományai s törvényei.

a)

1659. febr. 26—márcz. 26.

Jelentés az országgyülésről.

Acta comitiorum ad diem 26. mensis Febr. anno domini 1659. in civitatem Bistriciensem per illustrissimum principem Achatium Barczaj indictorum ac dietim modo infra scripto celebratorum.

Ut integrius dieta celebrari possit, illustrissimus dominus princeps 25. Febr. circa horam 3. pomeridianam Bistricium intraturus hoc modo disponit de sua pompa principali in ingressu suo observanda:

Primum veniunt cum tribus vexillis milites Hungari camprestres, hos insequuntur Kurtani Transalpinenses et Moldavienses equites cum vexillis 16, ita tamen ut bina vexilla simul iuncta comitantur ducenteni tantum milites, sed inter hos commista videbantur etiam duo vexilla Tartarica, sub quibus puri puti Tartari conspectabantur 200. Post hos autem Tartaros et Kurtanos veniunt cum tribus vexillis milites Hungari campestres 300. Hos insequuntur trecenti circiter equites cives Bistricienses praecedendo primarium iudicem et primates in curru consessos dicti loci Bistriciensis. Post hos veniunt militiae aulicae equestris ordinis cum vexil-

Digitized by Google

lis 4 ad unam eandemque formam confectis. Notandum tamen quod etiam duo vexilla his adiuncta erant ad aliam formam confecta. Post hos primores, proceres ac magnates praecedunt ipsum principem in curru suo cum Haller Gábor, Bánffi György et Lazar György considentem ac ab optimis Jenizaris id est Janczaronibus vulgo kengyelfutó jancsárok stipatum. Post ipsum autem veniunt equites dragones cum duobus cornettis. Post hos reptabant cum vexillis sex Wallachi pedites vulgo gyalog szimenyek, sordidi, laceri, rustici omnium virtutum opprobria ne fabam quidem valentes. Post hos autem homines feminei generis cum tribus rhedis adventabant.

Interim dominus illustrissimus princeps conscendit in et ad hospitium ab antiquo ad rationem principum destinatum ac tandem advesperascit. Notandum est tamen, quod cives Bistricienses oraverint principem, ne suos exercitus introducat in ipsam civitatem, qui pro ostendenda sua pompa rogatui non cessit; sed obstrinxit se, quod exercitus equestres non permittet inter cives condescendere, sed ad pagos in sua quaeque quarteria educi faciet; atque ita dum factum esset coena praeparatur, super qua comparentes etiam primores civitatis arguuntur a principe hoc modo: Ez-é az Kgtek hozzánk való hűsége, hogy bejövetelünkben örömöt lődözvén álgyú golyóbissal lődözni hozzánk? Quae res dum negaretur ab officialibus civitatis adducitur globus duodecim librarum, insuper princeps quoque addit: Ihol a golyóbis is, láttuk a port hol üté fel, úgy küldénk érette s be is hozattuk (si credere fas est). Tandem causa rejiciatur in incuriam tormentariorum.

26. eiusdem mensis orto sole confluunt undique solertissime accersenturque a principe ad secretum colloquium legati comitatus Biharriensis Bódvai Márton, Ladányi Mihály et Virginás István, qui circa horam 8. dum a colloquio praedicto egrederentur concio habenda instituitur. Notandum tamen quod et psalmus canendus per dominum praedicantem in libello principis signatur, ac per cursorem intimum et callidissimum Küs Máthé nuncupatum ad secretam suam mensam apponitur atque sic ecclesiastica res orditur. Finito autem cantu dominus praedicans solemnem orationem cum piissima devotione, flexis genibus coniunctis ac elevatis manibus perorat; immo totam suam precationem clausis oculis suis decantat. Ea post concio celebris ipsis auditoribus convenientissima, aptissima, maxime idonea flebiliter decantatur. Tandem ibidem per eundem dominum praedicantem N. N. Czengeri ammonitio praemittitur, ut hunc unicum diem consecrent domino deo, conventus enim regnicolarum ita fiet felix faustusque. Cui ut quisque vacare possit promittit se horas po-

Digitized by Google

meridianas secundam et quartam preces publicas iustituturum. Ipso autem hoc pacto abeunte domini consiliarii Haller Gábor, Petki István, Bassa Thamás, Bethlen János, Lázár György, Bánffi György accersuntur a principe in suam secretam consultationem, ceteri autem regnicolae morantur in coenaculo principis usque ad tempus prandii, tunc etiam a consultatione praedicta receditur et sic pransum itur. Sumpto prandio hora 2-da promissae preces cum egregia exhortatione et psalmo decantato celebrantur. Post 4-tam item horam hoc ipsum praestatur. Ac sic vesperascit cum diligentissima comparitione magnatuum, procerum statuumque ac ordinum regni nostri Transsilvaniae.

27. eiusdem mensis post diligentem concursum in palatio principis preces instituuntur cum pia exhortatione. Hoc peracto consiliarii accersuntur ad principem, sed post moram non longam recedunt ab eodem plerique, interim nonnulli eorum manent intus, unde egressus dominus Lázár György in publico coenaculo principis dicit haec verba: Az mi kgylmes urunk ő naga Kgteknek fejedelmi kegyelmességét ajánlja s kegyelmesen is agnoscálja, hogy az ő naga parancsolatjára Kegyelmetek confluált; azért Kegtek közibe maga képiben praesidensnek rendeli uramat ő kegyelmét (ostendens generosum Thomam Bassa de Zabola) kegyelmesen intvén Kegyelmeteket, agnoscálja Kegtek úgy ő kegyelmét, mint ő naga személye praesentálóját. His auditis dictus Bassa Thamás intrat ad principem sese excusaturus asserens se esse inhabilem ad hoc, ut tantae vocationi posset respondere. In quo dum frustraretur transit in templum publicum Bistriciense in medio fori exstructum una cum regnicolis comitia inchoaturus. Proinde cum consideretur, urgent plerique, ut catalogus regalistarum legatur, cuius lectio fieri nequivit, quia nondum erat descriptus. Propterea ad salutandum principem transmittitur magnificus Haller Pál cum certis quibusdam delegatis, qui refert principis replicam. Hoc peracto adveniunt Bethlen János et Bánffi György cum propositionibus illustrissimi principis, quae perlegi non permittuntur, priusquam catalogus recitatur. Expost dictae propositiones in quinque punctis consistentes publice legi permittuntur, habita prius praemonitione, quod legatio Georgii Lazar ad Rakoczium facta prius exaudiatur (si ita visum fuerit). Itaque propositiones perleguntur, sed non examinantur, quae consistunt in quinque punctis:

1-mo. Ammonet diebus dominicis sancte vivere et execrationes compotationesque cavere.

Digitized by Google

2-do. Admonet obsequium erga portam Ottomannicam praestandum sancte et illibate ostendendum.

3-tio. De contentatione portae Ottomannicae ut prospiciatur, quod aliter fieri nequit, nisi proventus salium in portu Waradgyaensi in usum illum totus convertatur.

4-to. De restituendis libertatibus ab antiquo deletis.

5-to. De summa tallerorum explenda, quos quidem solvere non student sed sponte sua obtinent. Tandem ita visum est, ut Georgius Lazar omnem suam legationem oretenus coram regnicolis referat sincere, ut puncta a Rakoczio transmissa luculenter et perspicue examinentur ab omnibus regnicolis, quae legatio absque consiliariis ita visum est, quod exaudiri nequeat, ideoque accersitis consiliariis dominus Lazar György orditur narrare suam legationem: Quod ipse rogatus ab illustrissimo principe nostro domino Achatio Barczai assessoribus certisque regnicolis una cum domino principe Desini tunc commorantibus transivit ad civitatem Szathmar ibique Rakoczium expertum orat humillime cum egregiis declarationibus, ut absque effusione sanguinis christianae ultimoque excidio arcis Warad et haydonum Hungarorum cedat partes Hungariae nobis adiunctum iri atque a principatu regni nostri sese removere, reciprocum eidem amorem nostrum enarrando. Qui ultro citroque ruminatus constitit in eo, quod ipse dominus Lazar György nominibus et in personis omnium nostrorum compromisit nos Albensem contractum in mense Aprili anno 1658 inter nos et ipsum Rakoczium celebratum vigoraturos. Quibus perceptis licet Rakoczius multum demulcetur, tamen adauget sua postulata cum certis quibusdam modalitatibus, (nota bene) quas inter maxima haec erat, quod omnibus sibi adhaerentibus gratia generalis exhibeatur, ita ut articulus Maruswassarhelyini in anno proxime praeterito contra non comparentes conditus totus deleatur, cassetur ac invalidetur. Ad haec dominus Lazar György dicit, se non posse de hoc respondere, tamen diligentem suam compromisit intercessionem domino Rakoczio. Immo etiam hodie sincere instat, sed istius labor displicet plerisque. Notandum autem quod dominus Lazar György de suis assecurationibus literas fide sua mediante confectas et emanatas reliquit apud Rakoczium, quarum paria tandem in conspectum nostrum fuerunt adducta, haec enim omnia ex indulta domini Barczai principis et certorum magnatuum procerumque nostrorum consensu faciebat apud Rakocium. His ita habitis accedit magnificus dominus Kapi Görgy cum generoso Ebeni Istvan et exhibet literas ex oppido Tarpa per Rakocium ad regnicolas omnes transscriptas hoc pacto so-

Digitized by Google

nantes: Értettük hogy Barcsay Ákos uram Kegyelmeteknek gyűlést hirdetett, azért nagos Kapi György és nemzetes Ébeni István etc. híveinket bocsátottuk Kgtek köziben, hogy szavoknak Kgylk hitelt adjon etc. Cui in reliquo gratiose propensi manemus etc. Datum ex oppido nostro Taarpa. Finita autem lectione harum literarum credentionalium dicit dictus Kapi György: Ö naga mivel bocsátott Kgtek közibe, arról való instructiónkat in specie beadjuk, Kgltek megolvastatja. Eiusdem autem continentia sonabat hoc modo: Kgtek az nemes országot mi szónkkal köszöntse, ő Kgmek felől való jó kévánságimat ajálja. Azután Kgtek referálja, hogy mely dolgokról Lázár György uram assecurált, azok in effectu ha mehetnek, jó; ha penig nem, re infecta maradnak mindenek. Notandum tamen, quod literae etiam assecuratoriae ab Rakoczio datae publice legebantur de tradenda arce Warad et Keowaar haidonibusque Hungaricis, immo alia quoque multa tradebantur in iisdem literis. His ita agitatis dominus Lazar György denuo instat coram regnicolis pro adhaerentibus Rakoczianis personaliter attunc assistentibus, scilicet Kapi György, Bethlen Farkas et Gergely, Enyedi Benedek, Szentpali Janos, Ebeni Laszlo et Istvan, Biro Istvan cum nonnullis etc. Hac instantia non contenti ipsimet dicti adhaerentes supplicant et exhibent sua literalia instrumenta in capitulo Waradiensi confecta capitibus et bonis suis gratiam promerentia. Sed omnis discursus tam de punctis Rakocianis quam de propositionibus principis et adhaerentium gratia conferenda differtur ad sequentes dies comitiorum. Ideoque pransum itur. A prandio non confluitur.

28. eiusdem mensis convenientibus regnicolis discursus resumitur de et super punctis Rakoczianis per dominum Lazar György compromissis, quorum primum declarat, quod in necem Rakoczianorum non intendimus nec gratiarum sollicitationem apud Turcas impediemus. Secundum quod armis contra ipsum scilicet Rakoczium non insurgemur, nisi ab imperatore Turcico impellamur. Tertium quod bona utriusque principissae scilicet Sophiae Bathori et Susannae Loranthffi pacifice possidenda permittimus. Quartum quod illis ipsis vel heredibus earum commansia Transylvanica placuerit, illam non impediemus. Quintum quod servitoribus Rakocianis in Transylvania natis libertatem serviendi concedimus. Sextum quod viatoribus Rakoczianis liberum passum concedemus. Septimum quod dominorum Barkocidum causa si nostro Transylvanico iure decidetur illis nullum damnum intendemus. Octavum quod arcem Warad secundum vires nostras contra Turcas conservabimus. Nonum quod de adhaerentibus

Digitized by Google

Rakoczianis nihil novercabimur si quando causa eorum dirimetur, quae res quia agnoscitur pro re privata ideo eorum examen differtur ad aliud tempus. Haec omnia ut in nominibus et personis nostris per formam literarum assecuratoriarum describantur ad Rakoczium transmittenda decernitur. Interim cum quidam urgerent certarum personarum tum excusationes tum accusationes, immo et delicta et innocumenta, illis attunc respondet dominus Bethlen Janos: Mi haszna, háló előtt halot fogni? id est singulos seorsim ventilare non est necesse, sed universi adhaerentes maneant modo tamquam in uno reti inclusi. Ideoque literae istae describendae committuntur domino praesidenti, ut dum fuerint praeparatae, ipse ad approbandas ferat ad principem vel ad reprobandas easdem. Expost Johannes Bethlen dicit: Az havasalföldi Mihne vajda az mi klmes urunkhoz küldett hütlevelet, hogy confoederáljon vele ő naga, azért ő naga Kegtek nélkűl cselekedni nem akar, leveleit leküldte, Kgtek olvastassa. Sed quia Wallachice erant scripta, differtur earum interpretatio. Per similem autem modum deposcit Gyka wayda Moldaviensis confoederationem per quendam szerdurem suum sine tamen literis assecuratoriis confidens in eo, quod imperator iusserit, ut haec tria regna: Wallachiae utraque et Transylvania confoederentur, ita ut ab ipso principe Transsilvano uterque vaivoda dependeat. Tandem idem dominus Joannes Bethlen exhibet etiam literas Jacobi Haarsanyi de Tergowista transmissas ac illustrissimo domino principi Achatio Barczai sonantes, quae ammonent eundem, ut in unionem et concordiam trahat partes Hungariae nobis annexas, alioquin ultimum excidium etc. Expost oritur querela de Gyulai Ferencz, quod puerum septem annorum in compedes ferreas posuerit, super quo dicitur: Halgass uram, nem jó idő előtt czégért tenni. His ita effluxis exhibetur instantia Michaelis Mikes cancellarii in chartam conscripta super eo, quod absque animadversione patiantur domini regnicolae ipsius acta, dicta, facta, nam ea omnia in tranquillitatem patriae nostrae per eum fuerunt continuata. Quae omnia quod realiter ita fuerint, promptus erit cum iis attestari, coram quibus istae res ventillatae fuerint, sed etiam ad hoc nihil determinatur, sed differtur ad unam communem discussionem, eius etiam innocentia, dum scilicet omnium adhaerentium Rakocziano-rum causa examinabitur. Demum pransum itur. A prandio non confluitur.

1. Martii finitis precibus matutinis itur in templum ibique in publica regnicolarum congregatione literae confoederationales in idioma Hungaricum conversae leguntur pu-

Digitized by Google

blice. Quarum primae erant vaivodae Milne, secunda Gyika vaivodae, tertia vero filii eiusdem Grigorias, quarum omnium literarum continentia ostendebant fidelem et sinceram amicitiam, vicinitatem correspondentiam colendam, observandam ac roborandam. Sed illustrissimus princeps confoederationem vaivodae Mihne hac vice reiicit. quia eidem suspectus esse videbatur. Cum vaivoda vero Gyika propter liberationem captivorum apud Tartaros existentium universi approbamus ut celebretur. Expost literae haydonum a Stephano Botskaj sitorum ad universos status transmissae leguntur publice, quarum continentia erat: Ne eorum libertas deleatur neve comitatui Biharriensi in omnibus subiiciatur, postquam Rakoczius eorum fidem libertabit ab homagio eidem praestito. Tandem oritur quaestio de consiliariis eligendis ideoque accersuntur consiliarii praesentes, ut pro absentibus vel defunctis alii qui rebus publicis adesse possint eligantur. Queritur ergo, quod sind *(sic)* consiliarii, ubi reperitur, decem tantum esse nempe Haller Gabor, Zolyomi Miklos, Petki Istvan, Bassa Thamas, Bethlen Janos. Banffi Sigmond, Lazar György, Banffi György, Luts Janos, Hermann Mihaly, Franciscus enim Redei superexcessit statum consiliariorum, cum officio principatus functus fuerit, proinde princeps noster Acatius Barczai eundem dominum Redei non agnoscet pro suo coadiutore, se pro aequali sibi consultatore. Johannes autem Kemeny secundum contenta decreti pro mortuo reputatur, quia in captivitate chami Tartarorum tenetur. Michael vero Mikes apud hostes nostros moratur neque patriae nostrae se incorporavit, sed de se suisque factis dictis amnestiam de longinquo sollicitat, unde suspectum sese reddidit, sitne noster amicus an inimicus, igitur decernitur, ut differatur explementum defectus consiliariorum hac tamen adiecta conditione, quod nimirum ad sollicitationem in charta exhibitam domini Michaelis Mikes adiiciatur resolutio, quae etiam adiecta est sequente modo: Ez haza oly édes anya, hogy nemcsak az maga fiait, de még az idegeneket is örömest meghallgatja. Azért ő kglme ez gyűlésünk alatt jőjjön be, mentségét meghallgattjuk, ha pedig nem jő, ha mi kár fogja találni, senkinek semmit ne tulajdonítson, hanem mindeneket csak magának. His subscriptum est taliter: Ex publica congregatione nostra Bistriciensi.

Post haec omnia commissarii denominantur arcem Warad nominibus regnicolarum in manus accepturi scilicet magnificus Redei Laszlo, generosus Farkas Ferencz, prudens ac circumspectus Fodor Istvan, praecipuus legatus existens apud Rakoczium Lazar György magister prothonotarius. Eodem modo

Digitized by Google

arx Kőwar hoc pacto per commissarios occupetur certos, expediuntur generosi Stephanus Torma et Joannes Nemes, item Herr N. Rukesch civis Mediensis. Sed quia Torma Istvan asserit, indecens esse ut duo imberbes iuvenes ac ipse et Joannes Nemes proficiscantur ad tale negotium perficiendum, tunc inquit Mikes Kelemen ostendens dominum Rukesch civem Mediensem: Elég nagy szakálla vagyon ni uramnak, elég jut abban amaz két szakállatlannak állára. Ad haec replicant legati Cibinienses hoc modo: Mit gyalázod uram az emberséges embert, ha neked nincs szakállod, nevelj magadnak s avval csúfolódjál. Mi ő kegyelmét emberséges embernek tartjuk, mit tudsz mondani, hogy nem úgy volna, mi haszna az csúfolódásnak. His ita habitis pransum itur. A prandio non confluitur, quia illustrissimus dominus princeps egregie haurit cum nonnullis suorum fidelium, ubi notandum, quod in gratiam unius cyathi per Joannem Bethlen exhausti eidem domino Bethlen ipse princeps donat inter convivandum vestem suam attunc sibi indutam, vulgo nuszttal béllett kendermag szűnű mentéjét s dolományát, et sic advesperascit.

2. eiusdem mensis orto sole magnates ac proceres conveniunt in atrio principis, ubi renovatur officium domini Petki Istvan illi enim offertur, ut supremum magisterium aulae principalis celsitudinis acceptet, qui praemissis quibusdam excusationibus acceptat libenter. Interim domini incolae civitatis Bistriciensis requiruntur a principe, ut dominicalia officia sua in templo peragant tali cum dispositione, ut etiam sua celsitudo in eorum templo rebus divinis possit vacare ideoque circa horam 8. finitis suis spiritualibus officiis domini cives ac inhabitatores Bistricienses cedunt templum in usum principis et praedicantium calvinistarum. Quo percepto ill. princeps cum stipatus Simeanis cogitat ire in templum, immo transit hoc pacto. Ordinantur ab hospitio principis mille Simeani musquetarii assistentes, ipse vero princeps eques egreditur suum hospitium rubro bysso indutus cum sonitu ingentium tympanorum, tubarum et fistularum Turcicarum, erat etiam sibi adiunctus omnis flos Transylvaniae et cum alabardis janczarones sex, suae autem celsitudini praeibant consiliarii equites inter quos non plures alii nisi magnifici Redei Laszlo et Cziaki Laszlo videbantur, ceteri omnes pedites procedebant ipsum dominum principem. Notandum tamen quod etiam ipsa domina principissa ipsum principem in rheda sequebatur. Hanc autem pompam exornantes tubicines Bistricienses ex turri forensi adornabant, principis autem in foro consistentes. Templum autem ingrediens dominus princeps inaudit concionem de omnibus renovatis ac renovandis. Ex-

Digitized by Google

post distribuitur coena domini secundum calvinisticam consuetudinem usurpata. Tandem cum pompa regali ipse princeps recedit in suum hospitium pransurus. Interim fama percrebuit, quod dominus praesidens rursus recessit in templum ut confluant regnicolae. Ideoque confluimus, ibique proponitur per dominum praesidentem, quod ill. princeps Thomam Ombozi de Thorda transmittet ad chamum Tartarorum, sed ne insciis regnicolis proficiscatur manifestat instructionem eidem Ombozi exhibitam, literas eiusdem reversales, qui vult sua celsitudo publice legi et celebrari. Proinde primum leguntur literae instructionales apud chamum assequendae, quarum tenor hoc modo se habet: Nos Achatius Barczai etcetera. Tudtára adjuk azoknak, az kiknek illik, hogy Tordán lakó vitézlő Ombozi Thamás hívünket küldettük az hatalmas tatár chámhoz Kemény János és több keresztény rab atyánkfiainak kiszabadulásokról való törekedésre, eleibe adván ő kegmének, hogy ajándékunkat az chámnak megadván, törekedjék az rabok szabadulásában, de úgy, hogy sem mi nevünkkel, se az nemes ország nevével semmi honorariumat, se esztendőnként járandó adózást ő Kgme ne ígírjen, se ne fogadjon. In cuius rei memoriam firmitatemque etcetera. Expost literae eiusdem Thomae Ombozi reversales leguntur, quarum continentia per modum similem sonabant, hoc addito: hogy ha penig vagy az én kglmes uram, vagy a nemes ország nevével valamit ígírnek, engemet Chrimbe az tatár chámhoz kötözve visszaküldhessen, akár az én klmes uram s akár a nemes ország. Isten engem úgy segéljen, és úgy adja lelkem üdvességét. Tandem puncta pacificationis ad Rakocium transmittenda releguntur. Et sic pransum itur. A prandio non confluunt, sed pocula hauriunt in modum saliarem.

3. eiusdem mensis confluentibus statibus nihil aliud nisi susurrus auditur usque ad horam ferme nonam antemeridianam, interea assistunt legati Susannae Loranthffi illustrissimi quondam principis Transylvaniae Georgii Rakoczi senioris relictae viduae, quorum primus regni nostri Transylvaniae status ac ordines sequenti modo alloquitur: Az én kmes asszonyom ő naga Nagtokk és Kegytkk szolgálatját ajánlja s kévánja istentől, hogy Kegylkk mostani gyűlését áldja meg, hogy az békességes megmaradásra lehessen minden jó végezése Nagtkk s Kgytkk: ezenkíűl ő naga az én klmes asszonyom levelet is küldett Kgtkk. Quas quidem literas dum domino praesidenti exhibuisset, statim eaedem leguntur hoc pacto: Illustrissimi spectabiles magnifici generosi egregii ac nobiles prudentes item ac circumspecti domini nobis honorandi. Nemzetes Baksai Ferencz és Jakabfalvi Miklós hí-

Digitized by Google

veinket bizonyos dolgainkban bocsátottuk Kgtek közibe, kérvén Kgteket, megbántódásunknak előszámlálásában adjon hütelt ő kgmek szavainak. His perlectis viva voce infert dominus Baxai Ferencz, quod consideratis nostris ritibus omnia gravamina illustr. principissae d. dom. suae clementissimae in certa puncta redegerit eaque chartae inscripserit eandemque sic exhibet. Gravamina autem nihil ultra continebant, nisi infestationem bonorum suorum in Transsilvania sitorum, praeterea adhaerentium suorum immo enumerabatur etiam rapina rerum vilissimarum, einen pokrotz, lasznag, zwey zeke, 5 schlöszer, eine schloszkette oder narbe etcetera, quae omnia et his maiora dominus Apor Lazar cum suis militibus devastavit, quorum omnium principissa restitutionem aut refusionem flagitat, sed responsio ad haec puncta differtur ad aliud tempus. Posthaec assistit Fogarassi Czaibert Illyes Deák dicens: Mi, kik Fagarasban lakó nemes emberek vagyunk az Fagaras földi bojérokkal együtt akarjuk az nemes országot megbántódásunk és szabadtalanságunk felől requirálnunk. Mivel az várhoz való tisztektől s szolgálattól contributiótól felette való injuriánk vannak, kérvén azon Nagtokat s Kgteket, legyen segétséggel élhessünk mi is az nemes országbeli nemes emberek praerogativájokkal s szolgálatjak szerint szolgálhassunk ő kgmekkel. Hae res in certis et multis punctis per chartam exhibentur ac publice coram regnicolis perleguntur, sed discussio eorundem punctorum differtur ad aliud tempus. Interim duo tormentarii a Dantisco id est Dantzig dudum in Transsilvaniam adducti supplicant, ut e carceribus Fogarassiensibus liberentur, cum non ad rationem Rakoczianam sed ad usum publicum huius regni fuerint vocati. Sed haec etiam causa differtur ad aliud tempus. Tandem supplicatio relictae viduae magnifici quondam Stephani Wesselyeni de quibusdam literis donationalibus et statutoriis super tribus possessionibus confectis legitur, quae declarabant, quod Lisztius Ferenczni easdem apud se potentiose detinet. Tandem pransum itur. A meridie nihil aliud continuatur, nisi ab statibus et ordinibus regni toties praedictae literae pacificationales Rakoczio transmittendae sigillantur, interea advesperascit.

4. eiusdem mensis Martii cum confluxissemus eaedem literae praenominatae per magnates ac proceres sigillantur. Tandem resumitur examen postulatorum principissae Susannae Loranthfi quorum continentia declarabat, quod eadem domina principissa propensa et nobis bene affectionata velit eo omni iure arcem, oppidum et districtum Fogarassiensem tenere ac possidere, quo ad ipsam devoluta dinoscerentur, velit

Digitized by Google

etiam unacum dominis regnicolis Transylvaniae tranquillitati operam dare neque ullam hostilitatem ab ipsa exercitam esse, velit etiam liberum baronatum locorum illorum conservatum iri. Velit in super damna ab Apor Lazar irrogata refusum iri. Velit etiam praesidiarios suos, nullis nisi sibi ipsi iuramento strictum iri. Insuper et alia quaedam nonnulla etcetera. Sed ad pleraque horum Czaybert Illyes Deak nominibus et in personis, tam sui quam reliquorum nobilium ac bojeronum omnium per plurima allegavit concludens taliter: Ha Nagtok s Kgytk minket az közönséges nemesi szabadsággal nem éltet, protestálunk, hogy inkább kimenyünk az országból, még is ott nem maradunk. Notandum est tamen, quod adhaerentes Rakocziani etiam eadem hora sollicitabant gratiam bonorum ac capitum suorum, qui cum audirent Fogarassienses exituros regno, unus illorum scilicet Ebeni Laszlo dicit: Hiszem nagy dolog ez, ho(gy) mü örömest bejönénk, csak venne be az ország, ők pedig ki akarnak menni. Haec inter omnia cum legatis principissae ultrocitroque gravamina ab eadem domina intentata ventillantur coram dominis consiliariis et statibus sed nihil determinatur, respectans ad hoc, quod omnium gravaminum decisio consistat approbatione vel reprobatione punctorum pacificationalium. Ideoque legati Loranthffiani eunt ad sua hospitia exspectaturi omnem felicem exitum pacificationis. Expost examinatur supplicatio Francisci Keresztessi, legitur itidem Stephani Szegedi de Olahlapad. Expost relictae viduae magnifici Ladislai Gyulaffi, Georgii Tholdi de Szalonta, Francisci Sebessi, demum hi omnes libelli supplices per Banffi Christoph transmittuntur ad principem, qui dum reverteretur dicit: Ő naga immár asztalhoz ült, be nem adhattam. Et sic pransum itur. A prandio nihil.

5. eiusdem mensis Martii cum confluxissent, hesternae supplicationes feruntur ad principem, qui rogatur ut provideat de statuendo quoque magistro prothonotario simul etiam dimittat suos consiliarios et una cum illis excutiatur negotium adhaerentium Rakoczianorum. Ideoque anteqam consiliarii advenirent, legitur supplicatio relictae vidune spectabilis ac magnifici quondam Stephani Seredi conquaerens de eo, quod Albensis comitatus perceptores suam contributionem super mille bursis tallerorum levare non vellent. Legitur etiam alia supplicatio relictarum viduarum generosorum quondam Sigismundi, Ladislai et Joannis Taraczkay super eo, quod incolae oppidi Taraczko libertatem nobilitarem verentur neque a suis dominis velint dependere. Tandem resumitur causa adhaerentium Rakocianorum de praesenti

Digitized by Google

amnestiam sollicitantium, quorum quia status diversus esse videbatur, ideo diversum super eadem re rescribitur deliberatum taliter sonans: Rakocziani adhaerentes, qui sub tempore mutationis principem nostrum in puro tantum famulatu constituunt eisdem imponantur quatuor conditiones, super quibus nonnulli eorum, si ausi fuerint iurare, absolvantur ab omni suspicione, ita tamen ut iuramentum deponendum illis non permittatur, qui legationes contra publicam pacem huius patriae urgentes susceperunt. Iuramentum super innocentia tale est: Quod ipse N. et N. post inaugurationem Achatii Barczai in civitate Segeswar de principatu celebratam armis insurgere contra Transsilvaniam nihil secum praedestinaverat. Secundo quod ex bonis Transylvanorum nobilium cum gratia exspectativa nihil ab Rakocio impetraverit vel saltem sollicitaverit. Tertio quod ad nosmet ipsos ut sese incorporet, nullo modo occasionem nancisci potuerit. Quarto quod in perniciem Transilvanorum nullam legationem susceperit neque cum quoquam tractaverit. Si qui autem ad has conditiones iurare non permittentur aut ipsimet conscientia convicti iurare sese recusaverint, illi iuxta vigorem articulorum Maruswassarhelyi inscriptorum prosequentur quidem sed sub bona spe conferendae gratiae. De illis autem qui nunc penes intercessionem Georgii Lazar non comparent, nulla est deliberatio, sed cum comparuerint vel iuridice prosecuti fuerint, eorum causa attunc examinabitur, magister enim prothonotarius de secum comparentibus tantum instat. Tempus vero ad iurandum dies crastinus deputatur. His ita habitis instructio legitur pro spectabili magnifico Ladislao Redei, generoso item Francisco Farkas ac prudenti et circumspecto Johanni Woldorffio syndico Bistriciense delegatis scilicet commissariis arcem Warad ad fidelitatem illustr. principis dom. dom. Achatii Barczai patriaeque nostrae occupaturis. Quae instructio declarabat, quod Franciscum Gyulai et Petrum Solymos ab officiis suis removeantur, quia in literis suis sese iam diu prodiderint. Expost autem omnia in inventarium redigant ac pro castellano generos. Martinum Bodoni relinquant, qui totum comitatum Biharriensem cogat, ut homagium ab illis praestetur illustr. dom. principi nostro Achatio Barczai. Immo claves ad se recipiat omnes donec supremus et capitaneus et castellanus procreabantur. Tandem pransum itur horam circa tertiam. A prandio non confluitur.

6. eiusdem mensis orto sole confluimus in locum solitum ibique pro omnibus adhaerentibus Rakocyianis per Georgium Lazar interceditur, scilicet ut eorum iuramentalis depositio condonetur, sed illud obtinere nequeunt. Proinde primum

Digitized by Google

iurant: Ebeni Istvan et Kapi György, expost Bethlen Farkas, Szenthpaali Janos, Baanffi Gabor, Czermenyi Mihaly, Gazdagh Ferencz, Kis Kelemen, Mikes Thamas, Panczelzehi Nagy Janos, Nanassi Mihaly, expost Bethlen Gergely, Redei Ferencz, Daniel Mihaly, Biro Istvan, Desi Janos, Ebeni Laszlo, Czentos Paal, hi omnes cum ad praemissas quatuor conditiones iurassent, attunc statim praestant etiam homagium erga principem nostrum declarandum ac sic incorporantur ceteris regnicolis. Tandem dominus praesidens elevatis manibus ostendens literas quasdam Turcicas dicit: Az budai vezér Nagtokk s Kgtknek levelet küldett, fordíttassa meg Kgtek, hogy érthesse írását. Quo audito acclamatur ut Maitini Andras accersetur. Haec omnia in praesentia dominorum consiliariorum celebrata sunt. Interim a nobis exeuutibus iisdem legitur supplicatio oppidi Belenyes, quae postulat a regnicolis ut ipsos cum palanka circumdent regnicolae taliter et eo modo, quod circum circa illud oppidum munitum erat eo tempore, quo Turca quondam possedit arcem Boros Jenő. Expost legitur supplicatio Pauli Teoreok, sed non dignatur, ut principi transferatur. Supplicant item Saakajenses. Expost Petki Istvan contra Bodonyi Györgyne super conservatione literarum ab Angyalos Istvan remansarum. Denique duos consiliarios eligendos denominat illustr. princeps scilicet Ladislaum Redei et Stephanum Ebeni commendans huius peritiam in splendida porta partam, illius autem affectionem laudatam omnibus modis patriae nostrae declarandam. Insuper utrinque aliis etiam virtutibus ornatos universi status ac ordines unacum magnatibus ac proceribus regni approbamus sufficientes fore consiliarios. Proinde princeps eosdem cum domino Lazar Gyeorg deduci curat in medium regnicolarum ibique in conspectu omnium iure iurando sese obstringunt, quod ea omnia quae consiliariorum sint officia totis viribus se observant, quae specialiter etiam enumerabant. Sic pransum itur. A prandio non confluitur.

7. die Martii mane non confluunt regnicolae ad solitum locum publicum congregationis, qui(a) generosus quondam Paulus Redei filius olim Joannis Redei de Erdő-Szentgyörgy ante aliquot dies inter nos obierat mortem, cuius corpus ut cum aliqua pompa funebri ex ipsa civitate efferatur, plerique proceres, magnates, nobiles maxime autem domini Siculi laborant et occupantur, ergo circiter horam 8. matutinam confluunt undique, praecipue mulieres nobiles ad deductionem funeris, ubi habita Hungarico — calvinistica concione funus ponitur in quendam currum id est rhedam, hinto szeker vocatum totumque nigra Bogaczinia superinductum.

Digitized by Google

Eodem modo etiam equi sex eundem currum trahentes eadem materia erant induti. Insuper eques quidem cum vexillo nigro, alius vero galea et lorica ornatus egregii militis instar cum generosissimo equo eiusque pretiosissimo ornatu praeparatus, praecedunt ipsum funus rheda impositum. Hos iam denominatos milites praecedebant catervae egregiae dominorum nobilium. Hos vero praecedebant sex pastores cum cantoribus calvinisticis Hungaricis aliquot Hungarico idiomate canentes, alternando cantum cum sonitu tubarum eosdem insequentium. Tandem hos praecedebant scholastici Bistricienses nihil canentes, hos vero nulli. Notandum tamen, quod dominae mulieres ipsum funus a tergo sequebantur cum rhedis septem. Haec vero pompa non duravit ulterius nisi urbem egregiendo, ante portam enim vulgo portam xenodochialem revertitur omnis caterva quae funus hucusque comitata erat per pedes. Equites vero comitantur funus usque in Erdő-Szentgyörgy. His ita habitis exspectatur confluxus regnicolarum, sed non confluunt, verum pransum eunt. A prandio non confluunt, sed susurrus auditur de et super literis a Budensi wezirio missis.

8. huius mensis orto sole finitis matutinis precibus conveniunt regnicolae in templo loco scilicet congregationis solito, ubi novus praesidens scilicet Stephanus Ebeni visitur, Thomas enim Bassa ob nimium frigus morbumque podagricum praesidens esse nequit. Primum itaque querela contra Stephanum Szeki de Petek instituitur. Expost de magistro prothonotario; expost itaque accersitur magister Ladislaus Cheffei, nam Georgius Lazar profectus erat ad Rakoczium. Interim ante adventum magistri leguntur literae ad haydones in comitatu Biharriensi existentes replicatoriae, quae declarabant, quod si nobis adhaeserint, fraternum amorem erga ipsos declarabimus. His perlectis magister Ladislaus Cheffei in medium regnicolarum importatur, ob debilitatem enim pedum solus ire haud poterat, senio insuper quoque lassus quippe annum iam agebat 64. et quidem caelebs ibique ob frigus ingens ultra mediam horam inter nos non moratur, sed se efferri curat. Hocce viso a dominis regnicolis delegantur Joannes Kendi, Stephanus Szombathfalvi et Stephanus Tatarlaki ad dominum magistrum Cheffey Laszlo transmissuri eum ob finem, ut rogetur officiosissime dominus magister per dominos regnicolas ad id, ut officio suo valedicat. Unde redeuntes legati referunt quod ipsi nominibus et in personis universorum dominorum regnicolarum officiose rogarint dictum dom. Ladislaum Cheffey ne officium magisterii sibi cupiat, quod etiam hactenus regnicolae ursissent quidem, sed

Digitized by Google

idem domini prae se tulerunt multa eius servitia praestita, fidelitatem insuper industriam ac fidem synceram operam expectaverunt etiam, ut honesto mortis genere obiret, sed quia iam obire hisce diebus eum non credimus iacturamque ex eius ineptitudine pati non possumus, ideo ipse magister suum officium deponat permittatque, ut alius in locum eiusdem eligatur. Notandum tamen quod ad hanc legationem replicat dominus magister hoc modo: Az én klmes uram én tőllem az ítélőmesterséget el nem vonsza. Azért én le nem teszem! His perceptis novus oritur discursus de eoque taliter concluditur, quod officium suum aut deponat aut eidem a regnicolis adimetur. Haec dum agitarentur assurgit Johannes Bethlen hoc modo loquendo: Az mi klmes urunk jelenti Klkk, hogy ha Rákóczy fejedelem ő naga igíretin meg nem áll, Váradot kezünkbe nem fogja bocsátani (melyet úgyis hiszen urunk ő nga, hogy nem fogja cselekedni), tehát protestál ő naga, hogy az nemes ország az ő részéről most az kiknek remittálta dolgait, azoknak ő naga dolgait ujonnan akarja prosequáltatni, valakik az ő naga méltósága ellen vétettenek. Effelett ő naga jelenti ezt is, hogy Zaránd vármegye Jenő veszedelme miatt úgy fogyott el, hogy csak az felső járásban maradott meg egy kis darab. Azért Kgtek lássa, hova incorporáltassék az a darab vármegye Bihar avagy Hunyad vármegyéhöz? Hac itaque occasione dominus Haller Gabor dicit: Az fővezér elvonzotta tőllem Arad vármegye darabjának s Zaránd vármegyének főispánságát még az nyárban, mire képest én is most búcsúzom az tisztemtől, adják akár kinek az ispánságot. His ita habitis exhibet quandam supplicationem egregius Paulus Czontos ductor pixidariorum Rakoczianorum super eo, quod ipse tempore Gabrielis Bethlen a domino quodam Pethnahazi ex superiori Hungaria decennis puer introductus fuerit in Transsilvaniam ab eoque toto tempore continuus principum nostrorum fuit servitor et ut deinceps quoque inservire possit, recipiamus eum in numerum regnicolarum nostrorum, tamen hac vice frustratur. Interim Henrik Benedek alias Vice Pap Andras cupit incorporari dominis regnicolis, quod cum obtinuissent, proiicit in praesentiam domini praesidentis in quendam sacculum inclusos talleros centum his verbis: Az nemes országnak értvén hozzám való kegyelmességét, hogy az haza fiai közé befogad, ihol az nemes ország mostani adajában ingyen adok segétségül száz tallért, quos quidem talleros sub sigillo dom. praesidentis tradunt ad manus prudentis ac circumspecti Johannis Simonii iurati notarii Cibiniensis ob eum finem, ut ipse eosdem talleros Cibinii tradat ad manus generosi dom. Andreae Ung-

Digitized by Google

ron publici perceptoris dominorum regnicolarum. Tandem leguntur literae vezerii Budensis in hungaricum idioma conversae, quae declarabant, ut mille bursae pecuniarum intromittant, deportent ad portam Ottomannicam, alioquin periculo subiiciemur. Denique multae altercationes audiuntur, sed nihil concluditur, verum pransum itur. Sumpto prandio legatus vaivodae Moldaviensis adventans, cum quadam pompa inducitur, et sic advesperascit.

9. huius mensis dies dominicus celebratur, sed nulla cum regali maiestate, nam ceremoniae ecclesiasticae peraguntur tantum in palatio principis. Quibus peractis legatus Moldaviensis accersitur ad principem, ubi notandum quod eodem tempore rediit etiam Szava Mihaly posta portensis adducens secum aliquot literas Turcicas. Interea itur ad prandium. A prandio non confluitur.

10. Martii orto sole vehementique frigore aërisque inclementia existente concurrimus in templum ibique paria literarum oratoris ab imperatore Germanorum Constantinopoli habit. leguntur, quae declarabant interpositionem sacrae caesareaeque maiestatis apud Turcam hoc effecisse, ut Achatius Barczai princeps creetur, alioquin in Transsilvania Begler beg-szek *(beglerbégség)* fuisset ordinata. Ostendebant alia etiam non pauca, sed utilia. Expost sollicitatur magister Ladislaus Cheffei, ut officio suo cedat, qui respondet taliter: Az nemes ország nekem semmit nem adott, én az ítélőmesterséget le nem teszem, tőllem ne kérje, mert én bizony nem adom, ha urunk ő naga én tőllem el nem vonsza. Hoc audito unus legatorum scilicet Mikes György nominibus regnicolarum replicat eidem magistro hoc modo: Az nemes ország én általam búcsúzik Kgdtől, ítélőmesternek Kgdt ezentől nem agnoscálja, hanem Kgd helyében mást teszen, Kgdnek nyugodalmat ígír, vegye jó néven Kgd. Dum haec aguntur a valido frigore ut mitiorem locum quaeramus ad agitandas res nostras, sed quia alium reperire nequimus e templo transimus ad scholam eiusdem civitatis Bistriciensis, ubi maius et capacius publicum puerorum auditorium intramus, et nobis considentibus per praesidentem proponitur de Mikes Mihaly hoc pacto: Mikes uramnak az ország azt írta vala, hogy jőjen be, mentse magát, de ő kgme be nem jött, hanem Kővárból kiment inkább Ecsedbe Rákóczy fejedelemhöz, azért urunk ő naga azt adatja az ország eleiben, hogy kellessék-i cancellariust érette választani, avagy ne, mert sok expeditio jár, nem győzi ő naga. Quae quaestio dum ultro citroque ventilata esset eo deventum, ut usque ad certum tempus differatur, sed ex hac dieta non debet res illa exmitti. Tandem publicus clamor auditur

Digitized by Google

taliter: Mi haszna nekünk tiszteket rendelnünk, bizony jobb volna, ha az békesség felől tractálnánk. Proinde leguntur quaedam literae Rakoczianae ab Etset transmissae ac tribus tantum personis scilicet Michaeli Ladanyi, Martino Bodoni et Stephano Wirginas legatis comitatus Biharriensis sonantes sub tali tenore: Lázár György uram kiküldte volt in paribus hozzánk az pacificatióról való punctomokat, de az előbbenivel közel sem egyez. Azért Várad, Kővár s a partium resignatiója sem lesz, etcetera. Hae literae plurimum movent dominos regnicolas. Immo dominus Haller Gabor alta voce refert: Ez uram ad infinitum megyen, ha mi mindent cselekedünk is, mind héába pecsét s reversálissa nálunk, hogy az erdélyi fejedelemséget magának nem vendicálja s még is mi tagadás benne? Miért palástolja? Akárki hallja, de kimondom: Mostani klmes urunknak sem adja titulussát, hanem consiliario nostro, fideli nostro írja levelében. Azért Lázár György uram által az mit ígértünk volt, arról most küldtünk assecuratiót, akár vegye s akár ne, de mi tovább nem megyünk, nálank hütlevele, ahoz többet nem ragaszthat. Interim Czontos Paal incorporatur dominis regnicolis. Post hos discursus literae supremi vezerii Turcici per Szava Mihaly allatae leguntur, quae directae erant ad dom. principem Achatium Barczai, tali cum praecipua continentia, scilicet ut sua celsitudo cum Georgio Rakoczi nullam habeat correspondentiam, alioquin et se et dulcissimam patriam nostram ultimo subiiciet excidio, ulterius ut thesaurus in aerarium imperatoris Turcici aliquis mittatur quo citius eo melius. Item ut Rakoczium cum duobus vaivodis persequamur acriter et alacriter, alioquin bilingues, mendaces ac fallaces si reperiemur, vae nobis. Egregia item in eisdem literis continebatur commendatio tam se ipso quam de imperatore conscripta. De statu tamen nostro nostrique principis et Georgii Rakoczi pluribus verbis scriptae literae egregii Walentini Szilvassi Kapithei moderni leguntur, quae declarabant, quod ipse accersitus a supremo wezirio coram colloquia per interpretem multa habuerit inter quae vezerius et haec: Ha én meghalok is leszen fővezér, ha a császár meghal is, vagyon öcscse, a lesz a császár, de soha Rákóczynak, se nemzetségének kegyelme nem adatik. His similia plurima dixisse legebatur. Notandum hic, quod dum de eligendo magistro prothonotario fieret sermo in utramque partem ill. dom. princeps denominat generos. dom. Michaelem Ladanyi, regnicolae quoque eundem approbant, qui cum sese inhabilem latinitatisque imperitum esse assereret inquit dom. Gabriel Haller: Nem kell abban a fő deákságot nézni, hanem a jó conscientiáju embert, könnyű az stylusban való defec-

Digitized by Google

tust emendálni, de a rosz conscientiát nehéz megjobbitani. Variis posthaec habitis discursibus generale decretum ad manus dicti Michaelis Ladanyi traditur, ex eoque forma iuramentalis alta voce per occularia legitur, vinciens sese ad officium magisterii ipse dominus Michael Ladanyi. Demum consurgimus plurimi illusiva verba proferentes et exeuntes pransum imus, a prandio non confluentes.

11. Martii orto sole finitis precibus in palatio dom. principis dicit ibidem dom. Petki Istvan aulae magister: Az mi klmes urunk az urakkal s országgal szembe akar lenni azért valaki nem választott ember, avagy regalissal nem hivatalos, itt benn ne maradjon, hanem menjen ki. Segregatis itaque servitoribus progreditur ill. dom. princeps in medium regnicolarum ac primum interrogat, olvastatta-e Kgtek a portáról hozott leveleket. Et responsum est, quod sic se res habeat. Hinc exorsus in haec verba erupit sua celsitudo: Országunk dolga miben legyen, Kgtek érti; de ezzel nem gondolván Rákóczy fejedelem ő naga, mit írt legyen Lázár uramnak, Kgytkk megolvastatom; maga is mit ír énnékem, én is ő kgmének mit írtam, hallja meg Kgytek s javalja-é, avagy nem, azt is megmondja Kgtek. Itaque leguntur literae ad dom. Lazar transmissae, ex quibus idem dom. Lazar alias format literas illustr. dom. principi nostro sonantes, quae declarabant, quod Mihacz adveniens a Rakoczio redditae sint literae, quae aperte declarant ipsum Rakoczium puncta patificationis et auctum iri et renovari et variari, alioquin ipse scilicet Rakocius nulla fortalitia resignabit, ideo cupit instrui dominus Lazar, stetne cum literis contractualibus ad manus suas habitis an easdem augendo vel variando, alias conficiat literas contractuales? Ad quam quidem interrogationem ill. princeps rescripsit eidem domino Lazar, ne latum unguem recedat a data sibi semel instructione. Decet quoque eundem argumentis utatur contra Rakoczium tempore colloquii, quae quidem scripta ad dom. Lazar sonantia cum perlecta fuissent, leguntur etiam aliae literae dom. principis nostri ad Rakocium transferendae sub tali forma: Miképpen írt legyen Nagod Lázár uramnak, arról való értelmét látom, publicumat forgat Nagod, de mindenek csak privatumok, Mikes Mihály, Kövér Gábor s Gyulai Ferencz állapotját forgatja Nagod, hogy csak amnistiájok nélkűl az resignatió semmiképpen nem leszen, publicumi ezé, itílje az isten, Sárpataki uramnak Ideczhez ha Nagod semmi vérségét nem tudja, mi sem tudjuk semmi jószághoz is Erdélyben valami vérségét az Rákóczy familiának, az Nagtok jószága nem akarván pénzt adni országunktól felvettetetett summában, kételen oly atyánkfiainak

Digitized by Google

kellett adnunk benne, a ki pénzét nem szánta országunktól s hazánktól: Felejtse Ngod erdélyi jószágát, csak maradhasson meg a magyarországiban. Most mit írt legyen a budai és fővezér portai kapitihánk s a császár tolmácsa s az római imperator portai oratora, in paribus mind elküldtem Ngodnak, melyből megláthatja Ngod, hogy Várad s a partium s Magyarországnak nagyobb része Ngod miatt utolsó pusztulására és eltöröltetésére jut. Immár a tavasz majd kinyilik s az hadak Várad felé felindúlnak s innen az két oláh vajdák is megindúlnak, lesznek tatárok is, csak jól főzzen Ngod, elég vendége érkezik. De hogy felen állásával szegény nemzetünket Ngod ne rontassa, az élő istenért kérem Nagodat, álljon harczot, vesszünk egyhelt. His etiam alia similia continebantur, quibus tamen perlectis, ingentem querelam contra regnicolas orditur oretenus illustr. dom. princeps Achatius Barczai, cuius summa potior talis erat: Az én vékony értékem s elmém szerént éjjel-nappal való sok nyughatatlanságommal s egynehány böcsületes hazája szerető főrendeknek segétségekkel országunk igazgatására eddig gondot viseltem, az mint én tőlem lehetett. Sőt az török hadakat is adománnyommal, szép szómmal, hazugságimmal, csélcsap tökéletlenségemmel mind feltartottam, hazájokban elküldtem, mind az oláh vajdákkal s végbe marattam, Rákóczy fejedelemmel is a mit lehetett, mindent elkövettem; de tisztesség s böcsület adassék azoknak, kik nem olyanak. Az sok tökéletlenek miatt elbúsúltam, alattomban addig írkáltok, piszkáltok, tökéletlenkedtek, Rákóczy fejedelemnek mindent írtok, izentek, hogy semmi dologban előmenetelt nem látok, ez mai naptól fogva se hadakra, se hazára gondot nem viselek, a regiment közetekbe bocsátom, tiétek a haza, viseljetek gondot reá, ha kell, csak tökéletlenség, szín alatt való minden dolgotok, színnel itt vattok, de szűvel másutt. Nekem ennél több hazám nincsen, én innen el nem bujdosom, akármi jőjjen, ez hazám, én eltűröm-szevedem: tü lássátok, mint viseltek magatokra gondot. Tandem abrupta sua querela ingereditur secretum suum palatium. Inter nos vero clamor ingens exoritur, ut expiscetur, quinam sint hi nebulones factiosi ac proditores malitiosi, ideoque a principis palatio descendimus in templum ibique ut maculam praedictam ab universis regnicolis in certas quasdam personas reiiciamus, examen commune proponimus celebrandum, in eoque, ut consiliarii praesentes sint, eosdem amice invitamus. Multis itaque rebus ventillatis, comperimus incolas Czik, Gyirgyo et Kaszon exorbitasse. Maximos autem refractarios fuisse certo comperimus Haromszekienses, quorum maximus consultator et capitaneus supremus

Digitized by Google

Mikes Kelemen per principem et dominos consiliarios denominatur cum certis suis complicibus scilicet Both Istvan, Janko Peter, Mikes Georgy etcetera. Maximum argumentum factiositatis hoc erat, quod nocte dieque quo citius ut universa militia Transsilvanica compareat ad oppidum Maroswasarhely a principe iussum erat, sed cum Both Istvan substitutus capitaneus cum numerosis militibus iter agressus fuisset, iubet eos domum reverti Mikes Kelemen tali sub praetextu: Az hadak mikor legyenek Vásárhelynél nincs annak se napja, se órája, azért ne legyünk elsők, most ne indúljunk. Deprehensis itaque factiosis denuntiatur principi, quod nominatim exploraverimus eosdem proinde quid iam suae celsitudini videatur? Ast princeps tamquam dom. clementissimus remittit illis omnem illorum culpam. Unde contentio summa oritur etiam de capitaneatu Mikes Kelemen nam plurimi ipsi obiiciunt, quod ob factiositatem contra patriam suam habitam collata sit ipsi illa vocatio, immo Bethlen Janos dicit: Előbbi urunktól magától hallottam, hogy ő naga Mikes uramnak kapitánságat nem adott, értekezvén, hogy hol vette? Ideoque eo altius clamatur, ut officio privetur. Verum princeps sese immiscere non vult, quia non sub eius regimine haec acciderunt. Multis rebus inutilibus vexatis, ill. princeps promittit amnestiam ex parte sua omnibus illis rebellantibus hac adiecta conditione, ut deinceps qui talia vel his similia tentaverint brevissimo aliquo processu puniantur atque sic regimen huius regni assumens omnia sua industria nos regnumque nostrum proteget, annuens, ut de tali processu aliquis condatur articulus. Ast ob eam facilem inclinationem principis exasperantur status ac ordines nec approbant affectionem principis verum cupiunt ut vigor articuli Maroswassarhelyiensis utatur, alioquin novus per ipsos articulus non condetur. Immo et hoc denuntiatur principi, quod dissentientibus regnicolis gratiam nemini sua celsitudo offerre possit. Quibus respectibus haec res differtur. Verum filiolus sexennis domini Apaffi Istvan infertur, qui quondam libellum supplicem pro parente suo ac fratri Georgio Gyeneoffi in Polonia detentis exhibet regnicolis instans humillime ut prospiciatur de eliberatione eorum dominorum detentorum. Tandem pransum itur. A prandio circa vesperam confluimus, quia nihil de Mikes ad principem ante prandium denuntiaveramus, ideo iam hora pemeridiana per dom. Martinum Saarpattaki denuntiavimus, Teoreok Paal non recantat atque sic gratiam consequitur, et sic cubitum eunt cuncti.

12. Martii nobis convenientibus ill. princeps per domin. Bethlen Janos et Bánffi Georgy denuntiat, ut ad instantiam

Digitized by Google

eiusdem scilicet dom. principis cedamus amnestiam domino Mikes Kelemen, insuper approbemus aptum futurum fore vicecapitaneum Waradiensem generosum dom. Stephanum Ebeni de Gyereomostor. Hac occasione commoventur denuo de exorbitantia domini Mikes Kelemen, quod simplex amnestia ipsi dari nequeat, nam dom. regnicolae admodum cavillantur ob excessum ipsius. Ideoque replicatio ad instantiam dom. principis danda differtur ad sequentem diem licet plerique procerum et status Siculorum nolebant differri. Sed quia status comitatuum et Saxonum cupiebant dilationem, ratificatum eorum postulatum. Dum haec aguntur resolutio supplicationum legitur, primum de captivis in Polonia habitis taliter: Úgy értjük, az lengyeleknek gyűlések leszen. Azért emberünket küldvén, írunk az respublicának s írjon az ország is, reméljük, haszontalan nem leszen. Ex post de Karansebessiensibus et Lugossiensibus hoc pacto: Hogy az az két hely viszszaadassék, portára bocsátott követünknek arról írtunk, annak viszszaadatásáról leszen emlékezet az fővezér előtt, addig várokozzanak. Tandem de supplicatione relictae viduae dom. Gyulaffi László taliter: Akár égett s akár ne valamely hely, de a possessor tartozik az kapuszám után való summát letenni, ha puszta is, ha nem is. His ita effluxis defertur forma iuramentalis pro vicecapitaneo Varadiensi confecta, ob eum finem ut in conspectu regnicolarum iuret officium capitaneatus Ebeni Istvan assumpturus, ne tantum principi sed etiam regnicolis se fidelem futurum fore adstringat. Quod hactenus abusive celebratum fuit exstititque nunc in bonam formam redigatur. Proinde ventillata forma iuramentali acquiescit omnis status ut iuret dom. Ebeni Istvan ea cum dispositione, quae a regnicolis approbata est, quam quidem formam recitavit taliter: Én Ebeni István esküszszem az élő istenre, ki atya fiú szent lélek, teljes szentháromság, egy bizony örök isten, mivel engemet az méltóságos Barcsai Ákos Erdélynek fejedelme arra méltóztatott, hogy az Váradi kapitánságnak tisztiben állítson, ő nagának s Erdélyországnak igaz és hűv szolgájok lehessek, az várat haereditariumnak nem tartam, ő nagától, sem az országtól semmi üdőben is el nem szakadok se titkon, se nyilván az várnak feladásában senkivel sem colludálok, s mind békességes s mind változó üdőben ő nagától, s a nemes országtól várok és függök valamég ő naga is az eleiben adott conditiók szerint bír és igazgat, s az portától semmi üdőben elszakasztani nem ügyekezik. Ezenkívűl pedig az nemesi szabadságot az decretum tartása szerint oltalmazom, az előttem perlőknek is törvényeket nem impediálom, vött executiókat is igazságoson peragáltatok. Isten

Digitized by Google

úgy segéljen etc. His peractis pransum itur: A prandio non confluitur.

13. Huius cum confluere vellemus dominus Ebeni Istvan reperiri non potest, fertur en quod Waradinum abierit. Ideoque loco eiusdem substituitur propraesidens generosus dom. Georgius Bamffi de Loszoncz, quocum cum templum ingrederemur leguntur multae supplicationes privatarum personarum, quae ut singillatim recenseantur non operae pretium est. Tandem resumitur causa Clementis Mikes super eo ut ad instantiam principis detur illi amnestia. Verum quia simpliciter illud per legatos dominorum nobilium de comitatibus Transsilvanicis et Saxonum universitatis simpliciter promitti non poterat, eapropter inscriptis contra dom. Mikes Kelemen a praedictis duobus statibus certa gravamina in chartis exhibentur, quae publice non leguntur priusquam principi ostendantur. Haec dum aguntur pransum itur. Notandum tamen quod super negotio Mikes Kelemen taliter generosus Georgius Cserej prognosticatur: Soha nem láttam én, hogy a nyúl megmarja a farkast, hanem a farkas inkább megmarja a nyúlat, id est inferioris gradus homines nunquam dignitates superiores opprimunt, immo inferiores a superioribus opprimi solent. Causam enim dicti Mikes proceres ac magnates viribus suis tutantur, status et ordines quosdam nihil timendo. Notandum est etiam quod Joannes Haller ab imperatore Romanorum hodie advenisse perhibetur legatus missus mense Octobr. praeterlapsi anni ab ill. dom. dom. Achatio Barczai ceterisque expeditus. Nec illud praetermittendum, quod Medgyessiensis senatus instat mediante supplici libello coram regnicolis, ut census annualis secundum numerum portarum contribui solitus relaxetur. Cuius quantus futurus sit fructus nescio, nec multum spero, nisi per coecam fortunam, si quid obtinebitur forsan, nam ut vulgo dicitur: Coecus reperiit casu clavum in publico tramite. A prandio visitur dom. magnificus Johannes Kemeny suum servitorem ad regnicolas transmissum Petrum scilicet Szigethi scribam suum ex Chrimia Tartarorum, qui quid tulerit, crastina lux dabit.

14. Huius mensis conveniunt regnicolae in solito loco, ubi primum leguntur supplicationes, tandem intrant relictae viduae Thoroczkaiorum scilicet Sigismundi, Ladislai et Johannis in conspectum regnicolarum personaliter ibique et morantur per integram horam, rogantes ut eorum causa contra Thoroczko mota resumatur, discutiatur atque finalis decisio adhibeatur, ob quem finem consequendum accersuntur domini consiliarii qui advenientes cum consedissent, inter eosdem Johannes Bethlen proponit denuo hoc pacto: Az mi kegyel-

Digitized by Google

mes urunk az előbbeni kglmes instantiája szerint, mégis újonnan törökedik, hogy Mikes Kelemen uramnak az nemes országtól adassék amnestia, holott ő klme semmit nem cselekedett maligno animo, hanem gyarlóságból s együgyű tudatlangságból, ha valamit véteni talált volna etc. Ad haec oretenus multis modis sese excusat dominus Mikes Kelemen veniamque implorans, sese insontem esse mascule asserendo. Hic status nobilium commoti de comitatibus et Saxonum universitatis relaxant omnes suos conatus etc. Nam si dominus Mikes ad verum et reale examen tractus fuisset, in causa devastatae patriae nostrae maiestas ill. dom. principis nostri Acatii Barczai, certorum item dom. consiliariorum scilicet Gabrielis Haller, Johannis Bethlen, Georgii Lazar laudata existimatio apud populum laesa fuisset. Propterea simplex amnestia eidem confertur. Domini Saxones tamen ea conditione conferunt gratiam, ut certa aliqua laudabilis modalitas constituatur de postarum insolentiis, cuius formam eo momento exhibent domino praesidenti a principe ac regnicolis approbandam, pro Johanne Kemeny fiunt fideiussores plerique nobiles. Tandem causa fabrorum Thoroczkaiorum ventilatur, ex ventilatione et exhibitis ambarum partium hoc pacto deliberatur: Mivel az Thoroczko városiak nem recta az földes urak s asszonyok ellen támadtanak fel, hanem az akkori fejedelem Rákóczi Georgy bíztatásából, az nemes ország szolgálatjára állattak elő, s mostani klmes urunk is assecuratiója mellett azt ígírte volt, hogy most csak maradjanak meg mostani állapotjokba, s ha isten békességes csendességet ád, mindkét félt meghallgatván eligazíttatjuk. Ez assecuratióra nézve tetszik egész országúl, hogy az terrestris urak s asszonyok perpetua amnestiában engedjék mindeneknek minden cselekedeteket az thoroczkaioknak, azért semmi bosszúállást ne űzhessenek, hanem ennek utánna amazok is mint jobbágyok engedelemmel, szolgálattal legyenek ő kegmekhöz, alioquin az ország brachiumat ad ő ellenek, ha fognának insurgálni. Mert az Toroczko városiaknak allegatiójok nem helyes, sem elégséges, hat okokra nézve. Azért magokot tartsák az jobbágysághoz. His peractis consiliarii recedunt, atque hoc deliberatum ill. principi denuntiatur petiturque idem, ut certos transmittat commissarios ad oppidum Thoroczko. Unde rediens dom. Banffi Dienes dicit: Az mi klmes urunk kegyelmesen agnoscálja, hogy Nagtok s Kgtek tudtára adta ő nagának az thoroczkai dolog felől való igazítást. Azért ő naga azt is az nemes országra bízza, hogy rendeljen commissariusokat, kik oda Thoroczko városába menjenek, s az egész várost admoneálják, hogy az jobbágysághoz tartsák magokat

Digitized by Google

s az terrestris dominusoknak s asszonyoknak is kezekbe assignáltassanak. Finitis hisce pransum eunt regnicolae. A prandio non confluunt.

15. Huius mensis mane cum confluxissent regnicolae, leguntur libelli supplices. Post hos literae Joannis Kemeny ex Tartarorum Chrimia per Petrum Szigethi scribam suum allatae, dom. consiliarios adhortantes, ut fideiussorum fidem impletum iri curent, sunt enim multi in Tartaria firmissimo iuramento adstricti, qui pecuniam ipsis Tartaris promissam aut ipsi administrare promiserunt, aut per alios administrari curabunt. Sed in utroque falluntur Tartari, unde nulla fides Hungarica periclitanturque omnes status Hungarorum. Quapropter publice concluditur, ut fideiussores non obstante nobilitari praerogativa vincti remittantur ad Tartaros, ii scilicet qui fidem suam fallere comperiuntur, insuper obsidis pecunia una cum ipso persolvatur. Interim dom. Kemeny Simon assistens orat regnicolas taliter: Az szegény atyám ő naga írásában emlékezik arra, hogy ha szintén az tatár hámmal száncza felől végbe maradhat is; de szükségesképpen kévántatnék, hogy valamely oláh vajdák kezesek lennének ő nagáért, kik is úgy cselekednék meg jól bizodalommal, ha az nemes ország mostani kegyelmes urunkkal az kezességet felvenné. Annakokáért ő naga atyám uram nevével kérem Kgteket az mi kegyelmes urunkkal együtt, egy vajdánál való kezességet venne magára etc. De hac vero instantia nihil determinatur. Legitur proinde modalitas de postis observanda, quam firmatum iri domini Saxones nostri flagitabant, verum quia eadem admodum rigida dom. nobilibus videbatur, ideo per dom. magistrum Ladanyi Mihaly alia modalitas praescribitur satis tolerabilis. Ad instantiam vero Siculorum adiungit etiam modalitatem de hospitalitate viatorum, quibus ut sub poena provideatur, dissentiunt nostri dom. Saxones immo cum protestatione ammonent dom. praesidentem eorum nomine ad principem ista modalitas hospitalitatis non debeat transmitti, tamen transfertur. His peractis eximus e templo, nam his diebus Chami Tartarorum legatus advolaverat, quem ill. dom. princeps ad prandium invitaverat. Quapropter ut eundem legatum circumstipati videamus in medio fori otiamur. Is principali equo advectus accedit principem. Et sic pransum eunt regnicolae. A prandio nihil.

16. Eiusdem non confluimus, sed sacra quisque tractat.

17. Martii confluunt, sed exequiis funebribus egregii quondam Stephani Lugossi servitoris viduae generosi quondam Francisci Bethlen occupantur, qui in eadem civitate in hospitio praedictae viduae iisdem diebus obierat morte. Ubi

Digitized by Google

notandum, quod iudices ac primores dicti loci ad intercessionem dictae viduae permiserant ut in publico coemiterio funus hocce tumularetur, sepositis papisticis ceremoniis, quem dictum contractum animadvertens status papisticus, egregios Nicolaum Miko, Demetrium Kereszturi et Joannem Literatum transmittit ad primarium iudicem protestaturos. Qui praedictum iudicem accedentes status papistici nominibus hoc modo loquuntur: Bíró uram Kgdnek az katholicus renden való statusok Petki István s Mikes Kelemen uramék s a többi, kik most Lugossi uram temetésére gyűlekeztenek, szolgálatját izenik, s egyszersmind emlékeztetik is Kgteket mindnyájan az unióra, jelentvén ő kegk, hogy az halottal ő kegmek magok vallásán való papokkal s deákokkal megindúlván akarnak az czínterembe is bejőni, s az ő kgmek módjok szerint az temetést peragálni. Azért Kgtek valami akadályt ne tegyen, mert ha Kgtek az ceremoniát impediálja, ad diem 3-tium Kgteket az ország eleiben certificálják, mint gyűlés alatt unio ellen vétkezett személyeket. Ad haec dictus dom. iudex prudens ac circumspectus Martinus Schultz dicit: Bethlen Ferenczné asszonyom mi tőllünk azt nem kévánta, hanem csak azt, hogy az halott szállásán lévén az pápista ceremonia, az mi deákink az mi módunk szerint hozzák, takarják az halottat az czínteremben; papok dolga, nem mienk lássák a papok etc. His ita habitis redeunt delegati ad ipsum funus, ubi ante portam domus, in qua funus iacebat, apponitur mensa, penes quam unus patrum seu monachorum Franciscanorum concionatur. Hac finita alia concio institui debebat in coemiterio, sed animadvertentes domini papistici, quod illis tanta libertas in coemiterio minime liceret, propter iam eis eandem denegatam, tandem alius monachorum assistit concionaturus concionaturque. Finita hacce concione puer quidam decantat valedictionem ipsius funeris hungarice. Interea adveniunt scholastici Bistricienses universi ipsum funus ad sepulturam deducturi. Preces enim dominorum papicolarum vel potius comminationes terrere ipsos Bistricienses non potuerunt super admittenda cerimonia funebri, (clam enim annuente ill. dom. principe denegaverant id ipsum.) Cantu itaque Saxonico funus ad sepulturam deducitur. Accessere et alii actus pomposi nobilitares etc. Notandum hic quod monarchis et papicolis in exequiis his ne canere quidem suo more licuerit. Sepulto iam funere pransum itur. A prandio non confluitur sed varius rumor de rebus Rakocianis omnium oneraverat aures, interim advesperascit.

18. Martii dum confluxissent regnicolae, leguntur quaedam supplicationes de nobilibus et Fagarassiensibus hoc

Digitized by Google

modo ex parte resolutionis: Elsőben csináljonok securitást az ország állapatjában, azután az ő kgmek dolgáról is fogunk provideálni. Expost de modalitate postarum et hospitalitatis, qua dominis Saxonibus displicebat. Tandem literae Georgii Lazar ceterorumque commissariorum leguntur, quae ostendunt, quod Mihacz ab Rakoczio translatas literas exhibuit, quae arcis Warad et partium Hungariae resignationem vetant, quia domino Mikes Mihaly, Gyulai Ferencz, Keövér Gabor hactenus data gratia non auditur. Post haec cupit dominus Lazar Georgy instrui, quid sit facturus ad Rakocium perventus. Cum suis vero literis idem Lazar György transmittit paria literarum Rakocianorum, quarum summa haec erat: Quod puncta pacificationis non eodem modo, quo per dominum Lazar fuerunt celebrata, nunc transmittantur, sed valde variantia, quapropter denegat promissum resignationem. Multas quoque illusiones dominus Rakoczius inseruit suis literis. Ad utrasque autem ill. dom. Acatius Barczaj replicatorias pari modo sat illusionum continentes dom. Rakoczio mittit. Ad dom. Lazar autem scribit, ut a sua instructione nihil recedat, quidquid agat tandem Rakoczi. Posthaec demum resumuntur agitandae propositiones concluditurque, ut secundum articulos regni observentur dies dominici. De enormibus convitiis autem eodem modo. De contentatione autem portae Ottomannicae concluditur, ut fodinae salium Vizaknensis, Thordensis, Collossiensis, Szekiensis, Desiensis in usum portae convertantur, ita ut navium usus, proventus in portu Wardgjiensi totus congeratur, nec princeps cuiquam ex eo proventu gratificetur. Terrestri itinere autem, si quis sales deportaverit, licet omnibus quocunque fuerit. Pretium autem singulorum lapidum sit 10 nummi. His ita habitis pransum itur. A prandio cum confluxissent regnicolae unicum hoc concluditur, ut constitutio haecce de salibus ad biennium tantum duret. Proventus vero illae hac conditione conferuntur ad iam dictum usum ut si contributio de portis solvi consueta minuetur, defalcabitur.

19. Martii mane confluxus exspectatur, sed non confluunt regnicolae. A prandio similiter differtur discursus. Interea duo czavuzii (immo seniorem eorum ferunt esse aga) veniunt ad principem, unus a porta Ottomanica alter a vezerio Budensi. Sed hac die nihil praeterea agitur.

20. Martii orto sole cum convenissent regnicolae leguntur literae latine interpretatae Turcarum imperatoris quae declarant excidium passae Hoszszon aga rebellentis Asiatici. Ideoqre in iisdem literis admonemur, ut de promissis nostris prospiciamus, nam alioquin periclitabimur. Aliae iterum le-

Digitized by Google

guntur literae vaivodae Mihne Transalpinensis hungarice, de rebus in porta Ottomannica hisce diebus contingentibus, qualiter res tumultuosae in Asia scriptae fuerint et Hoszszon aga cum suis 1124 plerisque complicibus detruncatus exstiterit etc. Interea leguntur etiam resolutiones a principe de et super propositionibus deductae, quarum geminus sensus totus est ille qui in publicis edictis habentur cum ea clausula: Így akarjuk s e mellől nem is recedálunk. Hac itaque clausula exasperantur et excandescunt domini regnicolae. Ideoque legatio ad ill. celsitudinem instituitur, ut clausulam illam relaxet, nam conditio iuramentalis ita aliquid concludendi neutiquam permittit. Solus enim princeps incitis regnicolis statuta condere nequit. Itaque peracta legatione dominus Bethlen Janos et Zolyomi Miklos accedunt in conspectum regnicolarum intercedentes in eo, ut approbetur annuentia principis, sed quia induruerant regnicolae praesertim papistae et unitarii vulgo id est Arriani intercessio frustratur. Rogatur tamen princeps ut haec res ad proxime futuram dietam generalem differatur. His ita habitis prandium nos avocat. A prandio horam circiter 3. pomeridianam diligenter confluunt, ubi praeprimis literae vezerii Budensis perleguntur, quae acriter hortantur, ut promissam pecuniam imperatori Turcarum quam primum administrari curemus. Interrogatur quoque in iisdem Budensibus literis, cur hucusque non occupaverimus arcem Warad? cur partes Hungariae nobis de iure annexas avelli permiserimus? cur Rakocium non delere satagerimus. Aliis quoque comminationibus plenae erant hae literae dictae, quarum summa haec erat, ut diligenter prospiciamus nobis usque ad futuri anni messem, fore enim ut numerosi exercitus (avertat deus!) venient ad nostrum excidium. Post haec leguntur aliae literae domini Ali passa Jeneiensis hoc ipsum urgentes, sed praeter admonitionem. Pollicebatur hic sua officia. Ad haec leguntur modalitates quoque de ipsa cellerségh, alludens ill. dom. princeps in suis scriptis ad contractum cum celleristis celebratum. Unde commoti dom. regnicolae scire satagunt, qualisnam sit iste contractus? sed cum asseretur, eundem Albae Juliae apud dominum Miko Deak esse depositum, cogitur dominus Jarai Mihaly exactor proventuum fiscalium, ut referat tenorem eiusdem contractus, coniectura enim magna sese obtrudebat, eundem quoque esse unum ex praecipuis celleristarum. Hic cum se illa puncta scire negaret, dicit dom. praesidens: Prodeat d. vestra huc ante tabulam, nobisque puncta contractus antedicti exponat. Nolens vero accedere dom. Jarai, literas ostendit compulsorias dominus Saarpataki Marton causarum fiscalium director eidem domino Jarai, inquiens: Uram,

Digitized by Google

ha nem akarsz jönni, ihol parancsolattal hívom Kgdet, hütöd szerint mondd, úgy, az mint tudod. Accedens ergo coactus dominus Jarai recenset sex puncta, in quibus totus celleristarum contractus consistit. Perfacile ediscere poterit, qui coetui eorum cupit inscribi. Licet quoque cuilibet regnicolarum inscribi, si modo certam aliquam summam tallerorum anticipative fisco deposuerit ad sumptus necessarios colendasque fodinas salium. Pretium autem singulorum lapidum salinorum, ut ad 10 nummos detrudatur, ill. princeps non approbat, quapropter ut sind 12. statuitur. Hoc quoque ab ill. principe approbatur, ut excepto Marusio fluvio liceat quocunque vehere sales, per iumenta pari modo licitum esto. Insuper sua celsitudo approbat illud etiam, si constitutio praesens intra biennium tantum duraverit. Perceptor item ordinabitur. Agitur hic quoque de exspiratione dietaa etc.

21. Huius mensis cum confluxissemus, discursus resumitur hesternus, tam super rebus religiosis habitis, quam super celleristis. Multis igitur discursibus praemissis ipsa celleria ill. dom. principi committitur procuranda. Tandem discursus oritur de literis armalibus civium civitatuum. Interim oritur contentio super colonis ab metum et vastationem Tartarorum fugitivis, eoque communi voto devenitur ut sub poena ducentorum florenorum perque breve brevium reducantur hoc pacto: Az kiknek jobbágya ob anno 1657. usque in hunc diem az egész ez háborúság miatt lakó helyéből elmenvén, azután haza ő helyére nem akarna menni, az olyan jobbágynak az földes ura relatoriában ha megmutathatja, hogy az praespecificált üdő alatt ment el az jobbágya, a hol találja ugyan ezentől magától személye szerint keresse az vagus jobbágyát, az ki, ha nem restituálná, az tiszt kétszáz forint bírsággal restituáltassa. Melyet, ha az tiszt is elhallgatna, az director az tiszten exequáltassa az 200 forintot. Notandum tamen, quod hanc constitutionem variatis variandis confirmabit aut totam delebit ill. princeps. Hoc ipsum de servitoribus nobilibus residentia carentibus decernitur. His ita habitis pransum itur. Sumpto prandio ab ill. principe assensus super puniendis blaspheminantibus defertur tali tenora: Hogy a káromló szitkozóknak büntetés végzése az jövendő gyűlésre haladjon, azt a mint nem ellenzük, így nem is jovalljuk. Mü mindazáltal udvarunk népével megtartatjuk. Tandem ingens exoritur clamor ut dom. consiliarii accersentur, contributio annualis post numerum portarum colligi solita, in certum aliquem modum digeratur, expost comitia terminentur. Penuria enim victualium equinorum plerosque regnicolas urget plurimum. Sed ad haec respondet dominus praesidens taliter: Mi

Digitized by Google

haszna, hogy Kgtek oly igen sieti az gyűlést végzeni? bizony oda ki Székelyhidon kötik még azt meg, hogy mint legyen ennek az gyűlésnek vége, onnan választ kell várnunk. Alludit enim ad legationem Lazar György ad Rakoczium componendarum rerum causa profecti. Quo intellecto altum cuique imponitur silentium. Ideoque modalitas de vagis iobbagionibus ac servitoribus praespecificatis transmittitur ad principem, qui taliter denuntiat: Ő naga megolvassa s választ is teszen reá, s leküldi, ha ma nem lehet, talám holnap. Et sic ad coenam properant.

22. Eiusdem mensis Martii mane confluentibus regnicolis exhibentur secundariae resolutiones ill. principis de vagis scilicet jobbagionibus, quae approbant regnicolarum novum processum observandum. Praeterquam quod de servitoribus nobilibus reprobant conscriptam constitutionem ideo sic ratificatur. Tandem accersuntur consiliarii, qui descendentes consident. Expost dom. Bethlen Janos dicit: Urunk ő naga azt kévánja, hogy a nemes ország provideáljon arról, hogy az tanács urak miképpen szolgáljonok continue ő naga mellett, mert ketten vagy hárman minden onust nem supportáltathatnak. Az tábla fiak is expleáltassanak. Ezenkiűl Gyulai István, Gyulai Ferencz uram fia is választ vár, mire hagyja az ország jószágának állapatját, holott ő nem vétett, ha az atyja más hivatalra adta magát is. Az nemes ország deliberáljon felőle. His relatis assistit etiam dom. Kemeny Simon his verbis: Emlékeztem volt az szegény atyám uram ő naga írásáról ennek előtt is, hogy ő naga kévánja azt, hogy a nemes ország lenne kezes ő nagáért, de minthogy akkor Kgtek az tanács urak lejövésére halasztott vala, most immár itt vannak, lássa Kgtek, mi választ ad az ország, ehez nem kell sok szó, hanem csak kettő, akarja-e? nem-e? ő nagának sanczában való segétségét is az mit a nemes ország igírt vala, ki adta meg s ki nem. Azt is hova tették, igazítaná a nemes ország. Interim dom. Szigethi Peter scriba Johannis Kemeny cogitur praestare homagium, ill. principem regnicolarumque unionem spectans praestatque in facie tabulae. Post haec de colligenda pecunia inter Siculos scribitur quaedam constitutio, cuius vigore pauperrimi libertantur ad hoc, ut pro singulis florenis singulis annis inservituros obstringant sese sive nobilibus sive principibus sive etiam peditibus pixidiariis atque sic quarta pars pecuniae in nova arce ad Samosium deputatae promittitur in redemtionem domini Johannis Kemeny solvenda. Sed ut nosmet ipsos impignoremus pro ipso, illud hac vice differtur tali sub cautela: Kemény János uram ő naga s a több rab atyafiak is elsőben magokat kötelezzék az unióra

Digitized by Google

s fejedelmünknek tartozó homagiumra, s annak utána megértvén, hogy hazánk fiai, ügyekezzünk szabadulásokban. Haec modalitas ab omnibus regnicolis approbatur excepto Kemény Simon. Expost assistit dominus Petki Istvan dicens: Még sok üdősbik klmes fejedelmünk Rákóczi György ideig az portára küldendő sóyomokat az Fagarasföldi bojérok küldették az portára. De említett fejedelem az elszállítást is térítté Csiki s Udvarhely széki solymassokra, kiknek majd fél esztendeig való munkájok vagyon vele, minden esztendőben lovan viszik be az solymokat, de gyalok jűnek ki egész Constantinápolyból ide haza, azért azok talám nem adnának az ilyen adóban. Ad haec responsum est: Elég gazdagok, megadhatják. Ad haec dom. Tholdalaghi Mihaly dicit: Az nemes ország szükségére aranyat, tallért adtunk portára, garas pénzet adjon még az ország. Decernitur itaque ut Ugron Andras sive perceptores secundum quietantionales solvant talia liquida debita. Decernitur quoque ut in Salisfodio summa redemptionis capitalis exigatur et anabaptista mille talleros solvant. Denique assistunt Medienses, Rukesch et notarius Tatarlaki Istvan, cum suis libellis supplicibus orantes regnicolas, ut contributio secundum numerum portarum relevetur, sed nihil consequuntur. Similiter assistit etiam Coronensis secretarius, ut expensa ad dominum Keresztessi Ferencz erogata refundatur, sed nihil obtinet. Interim consurgentes consiliarii exeunt templo. Ast cum altus clamor esset de exspirandis comitiis dicerentque nonnulli: Bizony csak haza menjünk inquit praesidens: Adj isten szerencsés útat Kgtekk. Atque sic pransum abimus. A prandio non confluimus sed exspectamus a Szekelyhid, fama enim omnium oneraverat aures, quod dom. commissarii certas quasdam literas ill. domino principi nostro Achatio Barczaj remiserint.

23. Eiusdem mensis Martii mane ad palatium principis confluimus ibique literae dictorum dom. commissariorum publice leguntur, sed quia dies dominicus erat, approbatur, ut rebus divinis quivis praeprimis vacaret. Et sic in templum itur. Finita concione leguntur literae dominorum commissariorum, scilicet magnifici Ladislai Redei, generosi item Georgii Lazar, Francisci item Farkas necnon Martini Bodvai et Johannis Literati syndici Bistriciensis, quae quidem literae non ad regnicolas, sed principem nostrum directae erant hoc vel simili tenore: Az méltóságos Erdély fejedelemnek nekünk klmes urainknak adassék. Interior continentia talis vel huic similis erat ipsa salutatione praemissa. Az nemes ország assecuratoriáját méltóságos Rákóczi fejedelemnek megadtuk, melyben sok adadált (akadált?) talált ő naga, de mind lehadta az töb-

Digitized by Google

bit, hanem csak azt a praeambulumat kévánja, hogy választassék, item hogy Jenő, Karánsebes és Lugos adása, nem adása felől emlékezet benne ne legyen. Item Mikes Mihalynak, Gyulai Ferencz fiainak és Kövér Gábornak dolgok függőben ne maradjon etc. Mi is azért Nagodat kérjük, találjon módot benne, hogy ide való fáradságunk haszontalon ne legyen. Mi úgy látjuk s hisszük, azokat az assecuratiójából kihagyván mi is, meg lehet az contractus. Warad oltalmazására, hogy ő nagának segétsége érkezzék, arról való bíztató levele Rákóczi fejedelem ő nagának most is érkezett, melyet in specie némelikünknek ő naga meg is mutatott. Az bíztatásnak penig ő naga mely könnyen hiszen, azt Nagod jól tudja, ha leszen is az segétség, ha nem is. Azért nekünk úgy tetszenék klmes urunk, hogy jobb volna némely privatus emberek dolgát amnestiában hadni, hogy sem Váradat német kézbe ejteni. Megesküvék Rákóczi fejedelem ő naga, hogy bizony külömben az resignatio nem leszen. Említi ő naga azt is, hogy üdősbik klmes asszonyunk írt ő nagának, hogy Fagaras földön az bojéroknak állapatjok felszabadúlna, s az liber baronatusság is tolláltatnék. Mire képest ő naga Rákóczi fejedelem kévánja, hogy asszonyunk efféle dolgokkal ne keserítessék etc. Instructiónk reája nem lévén, semmiről is választ ő nagának nem adhattunk, hanem várunk Nagodtúl, noha itt lovainknak szalmával gazdálkodnak, csak az piacz is igen szoros s a bort is olcsón adják, egy pintet csak ötven pénzen, de mind ezekkel sem gondolnánk, csak dolgunk haszontalan ne legyen. Datum ex Uyvaros ad Szekelyhid posita. Nagodnak alázatos hűvei Rédej László m. p., Lázár György m. p., Farkas Ferencz m. p., Bódvay Márton m. p., Johannes Deák m. p.

His perlectis exhibetur etiam instantia supplex domini Mikes Mihaly ad ill. dom. principem Achatium Barczaj rescripta, quae humiliter orat principem ut excusationis de sua innocentia concedatur tempus, locus aut suorum bonorum liber usus fructus sive eorum liberrima venditio. Tandem de literis dominorum commissariorum decernitur, expost autem de dictis dominis primum de Mikes Mihaly, taliter ut cupit. Dehinc de filiis Gyulai Ferencz satis pie. Tandem de Keöver Gabor ita ut cupit dom. Rakoczius. De quibus facta deliberatio ad approbandum vel reprobandum mittitur ill. principi nostro, qui denuntiat rursus, quod a porta nunc venientes literas exhibebit nobis. Ideoque adhortantur dom. regnicolae, ut literas illas a porta allatas ne graventur exaudire. Atque sic pransum eunt cuncti. A prandio habita concione pomeridiana, literae praedictae per postam Karaczon allatae leguntur, quarum priores erant domini Szilvassi Balint kapithihae

Digitized by Google

moderni, qui inter cetera scribit hoc pacto: Nagodnak Désről írt levelét elvettem, s az fővezérnek szóló Nagod levelét is megadtam, melyet megolvasván, igen megharagvék, noha Nagodat mentettük azzal, hogy az deák vétke, hogy olyan parasztúl írta az török levelet, nem lévén benne semmi szép circumstantiával írt dolog, fenyegetőzik az fővezér igen keményen, hogy Nagod Rákóczi fejedelemhez emberit jártatja. Sőt ugyan azt is mondá, hogy írjam meg Nagodnak, ne legyen Ngod olyan nyúlszívű. Ali passa az Jenei nevével bíztatta Rákóczit, azon is igen-igen haragvék, hogy ő neki, fővezér lévén, nincs Nagod előtt annyi hitele, mint Rákóczinak avagy Ali pasának, az mit ő egyszer megmond, változik-e? vagy változott? hazudott-e beszédében? Látja, Nagod nem annak való, de maga felűl s megkeresi Rákóczit: Nagod ne higyjen, hogy soha is Rákócziaknak fejedelemség engedtessék Erdélyben, ha száz vezér változás leszen is. Azért Nagodat igen kérem Ali passa s Rákóczi fejedelemről ide írt leveleiben ne is emlékezzék. Hanem mentől hamarébb Váradot vegye kezéhez, mert bizony, ha az török hadak megindúlnak, Várad oda leszen. Minden hadak az *(2·5 centim. üres tér)* vadnak, Nándorfejérváratt az Dunán a hidat már csinálják. Az tatár chám thihájával is szembe voltam, azok is otthon kíszülnek, köz hír, hogy Záádvárra mennek, de bizony Városra térnek elsőben, Nagod, ha gondot nem visel, oda leszen mind Várod s mind a hajdúság, nem csak imez-amaz emberektől hallók, hanem a főrendektől magától az fővezértől, thihájától, divány ülővezérektől s Palajot uramtól sok dolgokot érték. Ő kgmének Nagod küldett levelét s ajándékát megadtam, kedvesen is vevé. Multa etiam alia inutilia erant in eisdem literis etc. Post haec leguntur literae interpretis Turcici scilicet Palajottae latino sermone transscriptae, hisce vel similibus verbis: Illustrissime domine princeps, volui ad celsitudinem suam perscribere, quod imperatoris Germanici praeses apud supremum vezerium multum intercessit nomine imperatoris, sed nihil obtinuit de eo, quod Rakoczius bona in Transylvania obtinere possit ac possidere, sed ex una resolutione abivit, ut sub ditione quoque eiusdem imperatoris nihil cedatur ad eius possidentem. Ideo rogo celsitudinem suam in gubernanda Transylvania sit sollicita et cum Rakocio nihil commercii habeat, ne de se ipso suspicionem accipiat. Volo etiam ad notitiam suae celsitudinis pervenire, quod vaivoda Transalpinensis cum Rakocio per Jacobum Harsanyi quasdam correspondentias exerceat, ob quas dummodo pecunias suas intromittat, ipsi officium suum adimetur et loco eiusdem filius vaivoda Dicae scilicet Grigorias praeficietur. Verum etiam scribo de

Digitized by Google

Haszon aga, quod mortuus sit et sociorum eius viginti quatuor capita nunc feruntur, unde pax in Asia et erit bellum apud celsitudinem suam. Veneti quoque sollicitant pacem de Candia, chamus vero Tartarorum habet instructionem, quod si in Transylvania res non componetur, per eam scilicet Transylvaniam Tartari iter suum continuabunt. Igitur celsitudo sua diligenter provideat et cum Rakocio rem suam componat. Ego in omnibus servire sum paratus etc. De munere oblato ago gratias et officia mea commendo. Post haec leguntur literae generosi Stephani Waradi hoc vel simili tenore: Nagod azon ne gondolkodjék, hogy mi királybíró urammal sohova sem menyünk nekünk az nem szabad, a fővezír is parancsolta, hogy csak veszteg legyünk, nekünk az kapunkat jancsárok őrzik, estve reggel azok beteszik s kinyittik, sub honesta custodia arestumba vagyunk. Az változtatás is haszontalan, ide csak pénzt várnak. Az havasalföldi vajda az vezérnek megírta, hogy mennyi pénzzel jőjj Bánffi uram, azon igen haragszik, az vajda pedig kölcsen nem adhat, mert magától is most sokat kérnek. Itt pedig kölcsen nem találunk etc. Ad haec leguntur literae generosi Sigismundi Banffi in medio itinere conscriptae hoc sensu: Előttem lévő útamat örömest continuálnám klmes uram, de itt rettenetes nagy hó vagyon. De ha bejutok is az portára, ott mit cselekedjem, Nagodtúl várok. Az társzekerek elől az posta lovak mind elállattanak, kölcsön pénzt a vajda nem adhat, magának is nagy szüksége vagyon az pénzre. Úgy értem, a portán is pénzt kölcsen nem találni. Perlectis his omnibus approbatur, ut dominus praesidens omnes illas literas referat principi et agat gratias, quod cum dominis regnicolis earum contenta communicaverit. Notandum hicce quod eodem die dominus David Janos vicecapitaneus Fagarassiensis captivus adducitur, quia a Fagaras in Transalpinam fugiturus comprehensus est ad Thorczwara. Sic ad coenam properatur.

24. Eiusdem mensis Martii mane confluxis regnicolis ab ill. principe adfertur replica de et super Mikes Mihaly, Gyulai Ferencz et Keover Gabor reprobata. Nam plerique regnicolarum ita deliberaverant, ut possint sua iura tenere etiamsi extra regnum nostrum degerint, sed deliberatum hocce principi consiliariisque plerisque displicuit, itaque sobrium deliberatum exspectatur. Proponit porro princeps, quod serium sit ut arcem Warad occupemus, bella enim Turcica iam iter horsum susceperunt. Dicta arx ab omnibus victualibus exhausta est. Ideo consultius esset, ne sub nostro nomine obsideretur et expugnaretur a Turcis, sed mutatio eius fieret sub nomine Rakociano. His ita habitis hesternum deliberatum variatur

Digitized by Google

paululum, nam decernitur, ut dicti rebelles intrent ad nos personaliter sese excusaturos ab omni delicto, qui si neglexerint vel nequiverint bona eorum confiscerentur. Interim dominus Kemeny Simon urget regnicolas, ut pro parente suo fideiussoriam cautionem suscipiant universitatis nomine. Proinde discursu praehabito eo deventum est, ut prius ex captivitate Tartarorum potiores ac priores captivi mittant nobis literas reversales, de nobiscum manendo, quod principem nostrum pro suo quoque agnoscent, hoc est ad unionem nostram et homagium principis nostri iurabunt, et sic fideiussoriam cautionem suscipiemus. Status tamen et ordines comitatuum, sedium Siculicalium et Saxonicalium civitatum ac oppidorum ultra non progrediuntur, verum unanimi voce respondent, se ad hoc nullam instructionem habere, tamen domum venturi suam proponenda haec communitati pollicentur. Tandem profertur a domino Bethlen Janos ill. principis talis intentio:

Emlékezhetik az nemes ország, csak az tavalyi üdőre is, hogy mikor a fővezérhez kell vala küldenünk, nem vala, kit küldjünk. Azért ő naga azt intimálja, hogy mind az három nemzetből most itt válasszanak böcsülletes hazafiait, kik magok házoknál oly készen legyenek, hogy valamikor az fővezér Nándorfejérvár felé érkezik, indúlhassanak mindjárást s mehessenek eleiben, s az ország nevével menthessék meg hazánkat az veszedelemtől, előszámlálván, hogy mi semminek sem vagyunk okai. Karácson az urunk ő naga pastája hüti szerint mondja, hogy most a fővezérnél létében füleivel hallotta, hogy discurálták az főrendek előtte törökül, nem gondolván, hogy ő is értené az török szót, s csak azt mondták, mi is mind együtt értünk Rákóczival, mert Váradért kezessek lettünk volt, hogy Erdélyhöz hajol, s abban semmi sem lött, csak a kik megmaradtunk is, csak kard mindnyájunknak az nyakunkra. Ez ilyent meg kellene elézni. Annakokáért ő nagának ez is tetszenék, hogy protestatio formán iratnék levél oda fel Magyarországba, mint az esztergomi érseknek, palatinusnak, curiae iudexnek s üdősbik Rákóczi fejedelem asszonynak, hogy mi okai nem vagyunk, hanem Rákóczi fejedelem keménykedése az oka, hogy Váradot idején kezünkbe nem adá, magát le nem voná. Mely miatt immár az egész Magyarországnak érkezik ellensége. Ez alatt írnának az commissariusoknak is, hogy csak térjenek haza, ott ne mulassanak. Haec ultro citroque ventilata approbantur ab omnibus et sic pransum itur. A prandio horis pomeridianis leguntur postulata legatorum Loranthffianorum ill. principi nostro exhibita, quae sonabunt de impedimentis itinerum Fagarassianorum reliquorumque bonorum in Transylvania per dominam Susannam Loranthffi

Digitized by Google

tentorum et possessorum, sed quia regnicolis res esse privata cognoscitur, ideo eorum (sic!) discussio differtur ad futura comitia proxime ventura. Haec ita dum agerentur dom. praesidens dicit: David János nevű emberre volt panasz, hogy Fagarasba bevonván magát, sok insolentiát cselekedett volna s most is Havasalföldiben akart menni nem ide. Urunk ő naga kévánja, hogy az ország előtt adjon számat, ide hozatta ő naga, hivattassék be. Quod cum approbaretur intrat idem David Janos sub honesta custodia existens aegerrimus ergo se insontem esse cum asseret, Fagarassienses nobiles et bojerones accusant eum acriter. Proinde idem David Janos protestatur asserendo se nobilem esse ideoque sine citatione respondere cogi non potest, sed conscientia ductus suam innocentiam declaraturus accessit sua sponte. Quo intellecto exmittuntur tum tamen accusatus tum accusatores, notandum tamen, quia agi debebat de nobilitari praerogativa, differtur hoc negotium ad sequentem diem in praesentia dominorum consiliariorum ruminandum. Respectus enim erat magnus de ipso David Janos, nam domini Kemeny Janos capitanei Fagarassiensis hic David Janos erat vice vel substitutus capitaneus. Tandem refertur a praesidente, quod quidam bojer Moldaviensis a quodam Siculo Haromszekiensi enormiter immo lethaliter sit vulneratus ideoque ne vis vi repellatur infinitaeque ultiones in Moldavia pullulent, ill. princeps postulat, ut tales excessus medeantur de talibus factiosis brevissimus processus in puniendo conscribatur, alioquin iacturam in eliberandis captivis maximam patiemur. Hoc tandem cum approbaretur legitur forma literarum ad ill. comites, Hungariae palatinum et iudicem curiae transmittendarum, quae praeter protestationem praememoratam suadent etiam hoc, ut Rakocio adimantur duo isti comitatus Szabocz et Szakmar, alioquin ipsa Hungaria quoque periclitabitur. Et sic ad coenam.

25. Eiusdem mensis habita concione Lutherana (quia festum Annunciatonis Mariae erat) concurrimus in templum ibique leguntur literae protestationales ad capitula et conventus Hungariae transferendae et locandae, quas scribimus de supervenientibus excidiis. Ex post leguntur literae ad Mikes Mihaly mittendae, in quibus praemonetur ad ingressum, secus ubi fuerit reus denominabitur, et articulus regni contra ipsum effectuabitur, quod ubi fuerit omnem culpam sibi tribuat. Interim causa dominae Loranthffianae differuntur ad futura comitia. Stephanus item Gyulai incorporatur solennibus iuramentis. Porro leguntur articuli in praesenti dieta conditi, quorum primus de festivis diebus et blasphemantibus.

Digitized by Google

Secundus de postis et hospitibus. Tertius de captivorum pecuniis. Quartus de vagis iobbagionibus. Quintus de Siculis aliisque taxam solvere nolentibus. Sextus de salibus eorumque portuano et cultura fodinarum. Septimus de condescendendi factione possessionis Feketetoo. Octavus de literis apud viduas obsignandis. His perlectis assistit dominus Virginas Istvan humillime rogans regnicolas, ut cum aliqua affidatione ipsos remittamus ad suos fratres nam protestantur in conspectu dei, quod avelli a Transylvania nec cupiunt ne cogitant, sed sub armis in agone ferme iacent, quid faciant nesciunt, cui resolutum est taliter: Nem jó ezt in publico kimondani, hanem urunk ő naga az tanácsurakkal adjon instructiót. Expost commissarii denominantur, qui transeant ad Fagaras et Görgeny ad exaudienda iuramenta praesidiariorum, item ad statuendos Thoraczkaidos. Item ut literae scribantur ad Polonos super eliberatione Stephani Apaffi et Georgii Gyereöffi approbatur. Item volentes censum annuarium deputare secundum portas, ingens clamor oritur de paupertate desolationeque civitatum oppidorum pagorumque, ex quo clamore nihil sequitur, nisi Mediensium libellus supplex exhibitus nanciscitur per quosdam non per universos status, ut universitas Saxonica sublevet onus Mediensium, contra suam resolutionem protestatur universitas Saxonica, quod contributionem secundum portas tribui solitam nequaquam variabit cum augmento suorum onerum, nam illorum quoque summa paupertas est conspicua. Ad haec assistunt legati Loranthffiani, quibus valedicitur, promittunturque literae ad dominam eorundem scribendae. Interim leguntur eaedem literae de protestatione modo eodem, quo ad palatinum et iudicem curiae scribebantur variatis quibusdam. Aliae item de legatis suis eorumque exhibitis propositionibus, de quibus nihil scribitur aliud praeter quam quod differatur dominae Loranthfianae gravamina medenda. Et habitis hisce pransum itur. A prandio leguntur literae dom. Lazar György ceterorumque commissariorum dempto Redei 23. die ex oppido Uywaros ad Szekelyhid posito transmissae tali sub tenore: Nagtoktúl s Kegtektől nekünk adatott instructiónk szerint útunkat continuáltuk. De előbbeni klmes urunk több difficultási között azt tartja fenn, hogy az resignatio bizony semmiképen meg nem lesz, ha az assecuratoriának praeambuluma nem variáltatik: Jenő, Lugas, Karánsebes adása, nem adása felől emlékezet (*sem*) leszen, adhaerens híveinek s szolgáinak amnystia nem adatik etc. Multa etiam alia scribebantur, sed ad adscribendum non necessaria. Interim adducitur articulus quidam legendus de assecuratione dom. dom. nostri clementissimi sub sensu tsli:

Digitized by Google

Hogy az mi klmes urunk azt vállalja magára, hogy az fővezér eleiben is elmegyen Nándorfejérvárra, országunk megmaradásáért, ha az dolog úgy kévánja. Így tehát mi is országúl ő nagát assecuráljuk, hogy Dévát cum omnibus suis pertinentiis klgmes asszonyunknak, méltóságos Szalánczi Erzsébetnek conferáljuk, hogy bírja vita durante; ha urunk ő naga az fejedelemségtől elmaradna quoquo modo országunk hűsége mellett *(2 centim. üres tér)* mind azt valljuk, hogy gyermekek, feleségek meg nem szomoríttatnak, valakik ő naga mellett in isto casu találtatnak lenni. Expost publice decernitur, quod contributio secundum singulas portas annualis census fiat tantum flor. 15. De combustis autem secundum contenta articulorum intra triennium nihil solvatur. Ad haec decernitur quoque ut literae defunctorum nobilium tempore obitus eorum obsignentur et post exequias eorum eaedem reddantur veris heredibus. Interim de quarterio militum disponit ill. princeps, sed eam domini nobiles reprobant. Ideo denuntiatur celsitudini suae, ut ad comitatus minus vexatos quarterium militum transferat. Tandem literae praescriptorum magnatum scilicet reverendiss. episcopi (sic!) Strigoniensis, ill. palatini et iudicis curiae in Hungaria existentis, celsissimae item principissae Susannae Loranthffi a dominis regnicolis et statibus ordinibusque regni Transylvaniae subscribuntur et sigillantur super dicta protestatione. Tandem una cum nive molli liquescit nobilitas et cum aquis perfluit. Imponitur tamen per dominum praesidentem, ut ante diluculum sequentis diei quisque compareat et articulos modo conditos ad approbandum et ratificandum ill. principi transmittat. Quod ubi perfectum fuerit ad eandem celsitudinem legatos ad valedicendum transmittamus atque sic intra bonum mane domum suam quisque proficiscamur.

26. Eiusdem mane in crepusculo matutino diligenter confluunt praesentes, qui per dominum Bethlen János admonentur nomine principis hoc vel simili modo: Az mi klmes urunk ő naga jelenti, hogy a nemes ország romlott állapatjához képest noha tizenöt forintot igér kapuszám után ő naga szükségére, mindazáltal ő naga is megvallja, hogy az is sok, de ő naga nem kévánja, hogy csak egy pénzzel is neveltessék, hanem csak jelenti, hogy ha fel nem ér avval s veszedelmes az ország, ne ő naga legyen vétkes, hanem tulajdonítsa magának az ország, ha mit találja. Mert az is bizonyos, hogy a fővezér Nándorfejérvárra feljőn s az tatár hám is személye szerint kijőn, mivel az egész tatárságnak meg vagyon parancsolva, hogy Szentgyörgy napig kiki rabjáról viseljen gondot, mert azután mindjárt személyek szerint kell erre mifelénk

Digitized by Google

indúlniok, erről való bizonyos levele ő nagának az estve érkezett az moldavai vajdától. Azért lássa ország, akar egy pénzt se adjon, csak maradhasson meg. Mienk az haza, ha kell, viseljünk gondot reá. Hoc audito expavescunt regnicolae, qui iterum secus deliberant de contributione solvenda scilicet hoc pacto, quod post singulas portas solventur viceni floreni de locis non adustis, de combustis autem triens vicenorum florenorum solvatur, ita tamen ut terrestris dominus procuret solutionem de dictis combustis, nec ipse pauper desolatus homo urgeatur, sed nobilis. Approbatur etiam ut termini administrationis observentur in constitutionibus anni 1653. specificati. Haec ad principem denuntiantur, qui approbat iteratam deliberationem ac valedicit per dominum Banffi Dienes. Notandum tamen quod secundum consuetudinem articuli modo conditi, per dominum praesidentem publice nequeunt sigillari, quia necdum erant descripti. Tamen dieta Bistriciensis pro nunc exspiravit circa horam 7. matutinam, ill. quoque princeps eadem hora exit Bistricio pompa principali eadem qua intraverat, excepto eo quod exercitus extranei scilicet Tartari, Kurtani et Simeoani non erant praesentes.

b)

1659. márcz. 3.

Az ország térítvénye Rákóczynak.

Mi Erdélyországnak három nemzetből álló rendei, az mi istenünknek igaz itíletiből reánk bocsátott súlyos látogatási között mindeddig rajtunk esett romlásunknál s pusztulásunknál keservesebben érezzük, hogy ősünktől eleinktől reánk maradott és eddig még az hts nemzettől is (kinek igája alá azon isten rendeléséből vettettünk) megtartatott szép szabadságunk tőllünk annyéra elvéteték, hogy annak ellene állhatlan hatalma s kemény parancsolatja kénszerítettéséből az méltóságos fejedelem tekéntetes ngs mlts. Rákóczi György urunk helyett, ki ennekelőtte szabad választásunk szerént való fejedelmünk lévén egynéhány esztendőkig ő ngát hívségesen szolgáltuk, súlyos szolgálatunkkal és hadakozásiban mellette kiomlott vérünk hullásival az egész keresztyén világ előtt dicséretessé lettünk és kinek fejedelemsége alatt sok időkig ellenség lova lába határinkat nem nyomta, most nem szabad választásunk szerént, hanem az porta parancsolatjából acceptáltuk az mélts Barcsai Akos urunkat fejedelmünknek, úgy hogy elveszvén szegény hazánktól az libera electio (ha isten hozzánk nem hajtja az porta szívét) méltán félhetünk

Digitized by Google

ezután is az fejedelemségnek gyakron változásától, sőt még mostan is Erdélyországhoz ab antiquo tartozott részeit Magyarországnak és abban lévő erősségeket n. m. Kővárat és Váradot elébbeni méltóságos fejedelmünk az porta rendelése ellen mélts fejedelmi székiből való kilépése után is manuteneálván szegény nemzetünknek vagy végső romlásától, vagy az halálnál keservesebb jobbágyság alá eséstől, azokat az szép véghelyeket penig idegen kézre jutástól méltán félthetnénk; tarthatunk attól is nem keveset, azmely hatalmas nemzetnek birodalma alá isten vetett, annak újabb haragját ne gerjesszük veszedelmünkkel fejünkre, hogy kemény parancsolatja ellen elébbi fejedelem Rákóczi György urunk méltóságos anyja és felesége kezénél jószágot hagyjunk; de ilyen kettős veszedelmes akadály lévén előttünk, istenre bízván az dolognak kimenetelit, látván az megnevezett szép véghelynek (melyet az egész magyar nemzetnek oltalmazására nem utólsó bástyául adott isten az mi őseinknek és utánok nekünk is) ilyen végső veszedelemben forgását, akarván azt (ha az jó istennek is kgls szemei fordúlván ennyi romlásunk után reánk, úgy tetszenék) megtartani és annak elvesztéséből az egész magyar nemzetre (ne csak reánk) következendő rettenetes romlást megelőzni bocsátottuk volt országúl az mélts Rákóczi György elébbi fejedelem urunkhoz ő ngához követségre plenipotentiával és ahoz illendő instructióval Lázár György atyánkfiát, tanúságot és authoritast adván ő kglmének azokra való conclusumokra, valamelyeket az fényes porta megbántódása és abból reánk következhető nehézség és újabb romlásunk félelme nélkűl, szabadságunknak is megbántódása nélkűl cselekedhetnénk. Rendelésünk szerént elmenvén azért ő kglme az megnevezett mélts fejedelemhez, Váradnak és az egész partiumnak kezünkhez való bocsátása felől az ide alább megírt punctumok és conditiók szerént végezett az 1658 esztendőbeli aprilisi ő ngának tött contractusunknak az nem praejudicálván:

Puncta pacificationis.

1. Hogy se titkon se nyilván az ő nga maga és szerelmesinek élete ellen, se az mi kgls urunk az mélts Barcsai Ákos urunk, sem mi országúl közönségesen nem praktikálunk, se károsításokra nem igyekezünk, portán az ő ngok dolgait semmi kigondolható színek alatt nem impediáljuk, akadékozzuk sem magunk sem mások által. Az ő nga állapotját az portán az vezérek előtt, hogy magunk veszedelmével urgeáljuk mostanában abban módunkat nem látjuk, de ha török közzé járó emberink ő nga felől szánakozásra való emlékezését érte-

Digitized by Google

nék, vagy valami oly jó alkalmatosság gördíttetnék elé, akkor igaz keresztyén synceritással készek leszünk segéteni, úgy mindazáltal, hogy az ország statusinak minden szabadságit helyben állítsa azoknak kévánságok szerént, vagy ha azt addég helyben állíthatjuk, semmiben is nem impediálja, sőt confirmálja.

2. Hogy sem magunk szabad akaratunk szerént, sem fejedelmünk parancsolatjára, sem más senki instantiájára ő ngok ellen fegyvert nem fogunk, hanemha nagy erő (kinek ellene nem állhatnánk).kénszerítene, ú. m. ha az török ültetne fel bennünket, de úgy is mint keresztyének, keresztyén lévén ő nga is, keresztyén vérnek eltávoztatására ügyekezünk minden tehetségünkkel.

3. Az méltóságos mindkét fejedelem asszonyok ő ngok mostani Erdélyi birodalomban lévő jószágihoz sem mi országúl nem nyúlúnk, sem az mi kgls urunk fejedelmünk ő nga nem nyúl, hanemha az fényes porta semmiképpen ő ngoknak bírni nem engedné, in eo casu is penig minden tehetségünkkel megtartásában igyekezünk, semmi kigondolható úttal móddal nem sollicitálja sem az mi kgls urunk ő nga, sem mi országúl közönségesen nem sollicitáljuk sem magunk, sem mások által az fényes portát az ő ngok jószágoknak elvétetések felől. Az törvény szerént való processust (azminthogy ő nga ki nem rekesztette) úgy most is, az legitimus impetitoroknak keresések ide nem értetvén; annak felette, hogy mind most, mind ennekutánna is az ország statusinak jószágival az ő ngok jószági is egyenlő terhet viseljenek és ez haza törvényét kövessék.

4. Ha valaha ő ngoknak, vagy maradékjoknak, vagy ő ngok holtok után (kit isten hosszú időkre terjeszszen) a mélts fejedelemasszonyok maradékinak ez Erdélyországában való lakáshoz kedvek lenne, ezt semmiképpen nem impediáljuk, megbántódása nélkűl lévén az fényes portának, becsületek megadatik, nem injuriáltatnak, mi velünk országúl egyes értelem viselése ő ngoknak is meglévén.

5. Erdélyiek s partiumbeliek is, kik az mélts. fejedelmet Rákóczi György urunkat ő ngát szolgálni akarnák, azok semmi úton az ő nga szolgálatjától el nem tiltatnak, fogattatnak, azért meg sem károsíttatnak sem az mi kgls urunktól fejedelmünktől, sem mi tőlünk közönségesen országúl, praestálván azok is több haza fiával együtt az homagiumot; az kik ő ngának szolgálni nem akarnak, azok elbocsáttassanak.

6. Az ő ngok emberinek szabad járások háborgatás nélkűl lehet, csak ő nga is az ország ártalmára s veszedelmére való dolgokban be ne jártassa.

7. Barkóczi István uramtól törvéntelenűl Betlent el

Digitized by Google

nem vesszük, sem vétetjük, ha az ország ellen hostilitast nem mutat, de úgy hogy Barkóczi uramék is adjanak obligatoriát arról, ha mi jókhoz kiknek praetensiojok vagyon, az temetéskor becsületes emberek által eligazíttassék és ugyanakkor executioban is vétessék; az temetés is infra anni revolutionem meglegyen, az asszony halálától fogva computálván; hogyha az temetéskor véghez nem mehetne, az két félnek akaratjából egy bizonyos terminuson eligazítassék coram certis arbitris, mely is az annualis revolutiot ne transcendálja, hanem az dolog addig executioban vétessék.

8. Váradot ő nga tempestive kézben bocsátván az mi kgls urunknak fejedelmünknek s nekünk országúl, assecuráljuk arról, hogy töröknek soha semmi szín és módok alatt nem adjuk, sőt annak oltalmazásában, megtartásában tehetségünk szerént minden útakot módokot elkövetünk, hasonlóképen partiumban levő több erősségeket is nem adunk.

9. Az mi az kilenczedik punctumot illeti, az mely ez szerént következik: kik marosvásárhelyi novemberi articulus szerént az híséget ő ngához tartók közzűl, kik vagy mellette ő ngának, vagy szolgálatjában voltak foglalatosok, homagiumot nem praestaltak volna, azok részéről articulus hogy annihiláltassék, instruction kívűl ő ngát nem assecurálhatom, de isten az országnak közönséges gyűlést engedvén celebrálni, hogy kiki az haza fiai közűl az hazának és az én kgls uramnak jó akaratjához s kegyelmességéhez folyamodván, hazájának való szeretetinek s affectusának mivoltához képest fogja mind az én kgls uramnak s az hazának kegyelmességét, jó akaratját magán tapasztalni: bátorsággal igérem, igyekezem is pedig azon teljes tehetségemmel mind az én kgls uram s mind az nemes ország elétt instálok, hogy se személyekben bántódások, se jovokban károsítások ne legyen; az megbántattaknak penig jószágokról contentatiojok vagy restitutiojok meglegyen. Méltó tekéntetünk lévén Lázár György atyánkfia az hazánkfiai mellett tött instantiájára, hazájokhoz való szeretetteknek affectusoknak mivoltához képest fogunk igazítást tenni felőlek.

Mi is azért az feljebb megírt punctumokat egész országúl három nemzetűl minden részeiben ratificáljuk, confirmáljuk és annak ezentúl való megállására kötelezzük magunkat bona fide Christiana; úgy mindazáltal, ha az mélts. fejedelem Rákóczi György urunk ő naga is kezeírása alatt költ, pecsétivel megerősíttetett nekünk adott obligatoriája szerént Váradot és az egész partiumot haladék nélkűl per manus kezünkben bocsátja és az megnevezett obligatoriájának több punctumit is effectuálja. Melynek nagyobb erősségére adtuk

Digitized by Google

ez kezünk írásával és pecsétünkkel megerősíttetett levelünket. Datum in civitate Besztercze in generalibus nostris comitiis die 3. Martii a. 1659.

Haller Gábor mp.
(p. h.)
Basa Thamás mpia
(p. h.)
Lázár György mp.
(p. h.)
Keresztessi Ferecz mp.
(p. h.)
Barcsai And. mp.
(p. h.)
Kemény Péter mp.
(p. h.)
Tholdalaghi Mihály mp.
(p. h.)
Lázár István mp.
(p. h.)
Petki István mp.
(p. h.)
Betlen János mp.
(p. h.)
Rédey László mp.
(p. h.)
Boldai Márton mp.
(p. h.)
Barcsai György mp.
(p. h.)
Kassai Ferencz mp.
(p. h.)
Virginas István mp.
(p. h.)
Stephanus Kopasz mp.
(p. h.)
Bánffi Christoph mp.
(p. h.)
Mikes Kelemen mp.
(p. h.)
Zólyomi Miklós
(m. p.)
Bánffi György mp.
(p. h.)

Haller Pál mp.
(p. h.)
Daniel Ferencz mp.
(p. h.)
Farkas Ferencz mp.
(p. h.)
Torma István mp.
(p. h.)
Pókay Gáspár mp.
(p. h.)
Bánffi Dienes mp.
(p. h.)
Rácz Péter mp.
(p. h.)
Petki Ferencz mp.
(p. h.)
Folthi Ferencz mpia
(p. h.)
Bethlen Domokos mpria
(p. h.)
Balog Máté
(p. h.)
Bodoni György mpa
(p. h.)
..... Ferencz mp.
(p. h.)
Tholdi György mpria
(p. h.)
Kendefi Miklós mp.
(p. h.)
Mikes György mpia
(p. h.)
Nádudvari István
(p. h.)
Vas László mp.
(p. h.)
Pasko Christoph mp.
(p. h.)
Bedeőhazi Thamás mp.
(p. h.)

Digitized by Google

Thoroczkai Péter mp.
(p. h.)
Kendeffi Gábor mp.
(p. h.)
Torma János mpria
(p. h.)
Osdolai Kun István mpa
(p. h.)
Vas János mpa
(p. h.)
Nemes János mpria
(p. h.)
Thordai Ferencz mp.
(p. h.)
Cserényi Farkas mp.
(p. h.)
Fejérvár vármegye követi mp.
(p. h.)
Thorda vármegye követi mp.
(p. h.)
Hunyad vármegye követi mpa
(p. h.)
Küküllő vármegye követei mp.
(p. h.)
Colos vármegye követe mp.
(p. h.)
Doboka vármegye követe
(p. h.) mpria
Belső Szolnok vmegye követe
(p. h.) mp.
Kraszna vármegye követje
(p. h.) mp.
Máramaros vármegye követe
(p. h.) mp.
Udvarhelyszéki követek mp.
(p. h.)
Csík szék követi mp.
(p. h.)
Aranyas szék követe mp.
(p. h.)
Brassai követek mp.
(p. h.)
Medgyesi követek mp.
(p. h.)
Keohalmi követek mp.
(p. h.)
Nagysinki követek mp.
(p. h.)
Újegyházi követek mp.
(p. h.)
Kolosvári követek mp.
(p. h.)
Mich. Nadáni, Bihar vármegye követe (p. h.)
Közép-Szolnok várm. követe
(p. h.) mp.
Zaránd vármegye követe mp.
(p. h.)
Háromszék követi mp.
(p. h.)
Maros szék követi mp.
(p. h.)
Szeben szék követei
(p. h.)
Segesvár követe mp.
(p. h.)
Beszterczei követek mp.
(p. h.)
Szászvárosi követek mpia
(p. h.)
Szászsebessi követek mp.
(p. h.)
Szerdahelyi követek mp.
(p. h.)
Marosvásárhelyi küvet mp.
(p. h.)
Fejérvári követek mp.
(p. h.)
Debreczeni követ mp.
(p. h.)
Colosi követ mpa
(p. h.)
Enyedi követek mp.
(p. h.)
Deesi követek mp.
(p. h.)
Csíkszereda követe mp.
(p. h.)

Digitized by Google

Váradi követek mp. (p. h.)
Udvarhelyi követek mpia (p. h.)
Thordai követek mpa (p. h.)
K.-vásárhelyi követ mpia (p. h.)
Székii követ mp. (p. h.)
Kis-marjai követek mp. (p. h,)
Vizaknai követek mp. (p. h.)

(Eredetije a vörösvári levéltárban, capra 22. fasc. 3. nro 13.)

c)

1659. márcz. 5.

Az ország útasítása a Rákóczyhoz küldött követeknek.

Instructio spectabili ac magnifico Ladislao Redei, nec non generosis Georgio Lazar, Francisco Farkas, ac prudenti et circumspecto Joanni Literato Bistriciensi ad recipiendam arcem Varadiensem cum partibus Hungariae Transilvaniae incorporatis expeditis commissariis in generalibus regni comitiis Bistricii data anno 1659. die 5. Martii.

Isten segítségéből útjokat continuálván ő kegyelmek, az előbbi méltóságos fejedelem ő nagysága commissariusi jelenlétekben vegyék kézhez az várat; ide küldött levelekből Gyulai Ferencz és Solymossi Péter uraméknak könnyen általlátható ez hazához és annak fejedelmihez minémű indulattal legyenek, melyre nézve ő kegyelmeket az tisztben marasztani nem kell, sőt nem is illendő ott szenvedni, hanem Boldvai Márton uramot kell állítani be az porkolábságnak viselésére, addig, az míg derekasabb dispositio lehet felőle. Ő kegyelme az ott való állapotokat voltaképen tudja, informálhatja Kegyelmeteket minden szükséges dolgokról.

Legelső gondviselése légyen Kegyelmeteknek az várbeli praesidiumnak megesküdtetése, az kik az szolgálatra alkalmatosak lésznek és kedvek lészen hozzá, az mely praesidium megesküszik, annak hópénzt is adjanak.

Igen szorgalmatos vigyázása légyen Kegyelmeteknek arra post resignationem az ország és annak fejedelmének hűségére eskü(d)t praesidiumbelieken kívűl kiket bocsát be az várban, hogy valamint az egyszer kézhez vett várból gyalázatosan ki ne rekesztessenek.

Kézhez vevén az várat, mindjárást éjjel-nappal tudósítsanak bennünköt.

Digitized by Google

Mindenekt szorgalmatosan inventáltassanak, és az pacificatio punctuminak kikelése után valami munitio, commeatus az várhoz való, vitetett el valakitől, végére kell szorgalmatosan menni, hogy azmely dologban fogyatkozás lészen, arra lehessen gondviselés.

(P. H.) Basa Thamas m. p.

(Eredetije a gróf Lázárok megyesfalvi levéltárában).

d)

1659. márcz. 7.

Rákóczy panaszolkodik, hogy az országgyülés assecuratoriája nem felel meg az elöleges kiegyezési pontoknak.

Georgius Rákóczi dei gratia etc.

Generose fidelis nobis etc. Salutem et favorem. 3. praesentis írt Kgd levelét elvettük tegnap estve hat órakor. Ha világi dicsőséghez ragadott szívvel volnánk, az haza romlását, megszakadozását óhajtanók: Kgd által Erdély országával való végezésünknek méltán renunciálhatnánk, és azalól felszabadúltak jó lelkiismerettel lehetnénk, holott Kgd úgy assecurált vala, az haza terhével lévő külső hadat is Barcsai uram mentest elbocsátja; azoknak penig bennléteket most is Kgd írja, és hogy addig is el nem bocsáttatnak, míg Várad kézhez vétele felől nem ír Kgd. Valjon nem Kgd assecuratoriája, mint ország plenipotens követe ellen való dolog-é ez? Írja Kgd azt is, nem fegyverünk félelme vitte az országot velünk való végezésre. Ellenséges dolog köztünk nem volt, mi is híveink s nevelte hazánk ellen fegyverkezni gondolatunkban sem volt, minket is bizonyára nem egyéb fegyver, hanem keresztyéni vérontás eltávoztató, Kgltek megtartására igyekező tökéletes szív s az szeretetnek fegyvere vitt. Mi Lázár uram Kgd által országgal való végezésünket megtartottuk, tartani is akarjuk, de mivel az végezéskor is megmondottuk: mi igéretünket úgy effectuáljuk, hogyha az nemes ország 9. punctumát is végezésünknek ratihabeálja, és kik hűségeket megtartották, azok meg ne károsíttassanak, károsodtaknak javok restituáltassék.

Ugyanis Barcsai uram leveleit hozván, kiben mi az privatumot respectálnók, forgatta: egyébként is lelkünk ismereti, böcsületünk kivánta, azokat el ne felejtsük, az haza megmaradása után azok meg nem károsításokat szerelmesinkével egybe kössük. Arra is emlékezhetik, nagy hitet mondottunk, az nélkül resignatiót nem tehetünk. Lám az egy Kövér Gáboron, Rédei Istvánon, Daczó Zsigmondon, Katonain kívül mindenek bementek, Czerjék juramentumot deponált Kgd

Digitized by Google

előtt; Kgd is azmit javallott: bemenjenek az házához engedelmesség mutatásra, megcselekedték. Ugyanis, ha károsíttatnának, mi lennénk okai, mert mi nem bocsátottuk, hová lenne az mi lelkünk s becsületünk; az partiumbeli hozzánk tartozó híveink is mit várhatnának, azok is az maros-vásárhelyi artic. ellen juramentumot nem deponálván, azon poenában essenek-e? Ójjon attól isten. Ha penig azok nem vétkeztek, Erdélben lakó udvarunk népe is, kik mellettünk vagy szolgálatunkban voltak, hogy büntethetnék? Ha azért az hazára veszedelem, mint írja Kgd, Váradért, partiumért fordúl, miért kell Kgteknek megkeményedéssel nem vétkezett magok vére ellen lenni? édes anya lévén az haza, nem mostoháúl kell cselekedni, azokat is magokat is veszteni illik-é? Keresztyénség-e?

Azmi feleségünk jószági állapotját illeti, Kgd nálunk lévén azt mondotta, egy talpalatni földökhöz nem nyúltak, holott penig már akkor egynéhány faluk el voltak foglalva. Írja Kgd, az ország deliberált, specialiter committált, de mit: nem írja meg Kgd. Ha Idecset visszafoglalták, nem volt feleségünk, sem mi adósok Sárpataki uramnak, jussa sem volt semmi nemzetségének hozzá. Nemo in suis potentiarius, ha hozzá nyúltak, úgy értjük, tisztviselői feleségünknek, többihez is hozzá akarván nyúlni, megtiltották, ne merészeljék cselekedni.

Van akadályunk ebben is: Kgd praeambulumját ország küldendő assecuratoriájának nem küldte meg; úgy van-e írva, mint Kgd nálunk lévén végezett, mert az praeambulumot is úgy lenni kivánjuk.

Mi Lázár uram, az nemes ország assecurálván: meg nem károsíttatnak kik hűségeket megtartották, megkárosodtaknak restituáltatik jószágok, feleségünk jószági is, úgy mint tőlünk bírattak édes anyánkéval megadatván, az resignatiót megcselekeszszük, noha mostan is hallatik oly beszéd: de csak Váradot, partiumot vehessük kezünkhöz etc., mint lesz az dolog; de mivel mi jó lélekkel keresztyénűl éltünk, élni akarunk, úgy is végeztünk: istenben, igazságunkban bízunk, megsegít, oltalmaz. Ezek meglévén, az resignatióra magunk megyünk, vagy más becsületes hívünket bocsátjuk: Kgtekkel elébb való szemben létel tanít meg. Mert minekelőtte az resignatio lenne, ha ide nem akarna jőni Kgltek, Székelhídon szembe lehetünk, meg akarjuk látni az ország küldte assecuratoriát, in specie azt is kik pecsételték, úgy van-e, mint kivántuk, Barcsai uram pecséti, subscriptiója is rajta leszen-é? Ezek meglévén, Kgd bemehet, kezéhez veheti. Cui de caetero etc. Datum in arce nostra Ecsediensi, die 7. Martii anno 1659.

G. Rákóczy mp.

Digitized by Google

Rákóczy kezével: Az első punctumban is nagy variatio van; mi az országot levelünkben Kapi, Bik Sándor urunk által bona fide christiana amnestiáról s szabadságok kivánságok szerént való helybeállításárúl assecuráltuk, nem szükség ebben lenni, elég az; egy szóval, az Kgd végezését de verbo ad verbum benn lenni kivánjuk az 9. punctumot: úgy meg nem károsíttatnak, megkárosítottak javok, jószágok restituáltatik.

Lám, Deésrűl is azt írja Kgd, oda gyűlt ország statusi approbálják az végezést; mi scrupulusok volt, azt Semjén által eléggé megmagyaráztuk.

Az mi assecuratoriánk conclusiójában elbomolhatatlan van írva, az országéban is oda kell tenni; annak is mi szükség ott lenni, ha resignáljuk Váradot haladék nélkűl, holott hiszen Kgd végezését ha az ország confirmálja kivánságunk szerint, s Váradot partiumot nem bocsátanók, erőtelen lenne.

Mi az mi assecuratoriánkat kezében adtuk Kgdnek; minekelőtte az resignatio lenne az országét is hozza kezünkbe Kgd.

Ebeni uramot hozni fogja-é Kgd az végezés szerint, arrúl is tudósítson.

Külczím: Hiányzik. Lázár Györgynek van írva.

(Eredetije a gr. Lázár család megyesfalvi ltárában. Egykorú mássa az orsz. ltárban).

e)

1659. márcz. 11.

Barcsay Lázárhoz: az alkudozások újabb folyamának lassú menetéről.

Acatius Barcsai dei gratia stb.

Generose fidelis nobis stb. Salutem stb.

Kegyelmed levelét vévén mind az előbbi urunk levelével együtt, mit írjon, értjük; úgy látjuk, előbbi urunk elméje szintén olyan, mint az tenger, szünetlen való változásban forog: octobertől fogva valamit feltalálhattunk, melylyel ő nagysága idvözűlt atyjának velünk való jótétét meghálálhatnók, mindent elkövettünk, annyira, hogy ez az szegény haza velünk együtt csaknem utolsó veszedelemben forog az ő nagyságának való favorizálásért; ím Kegyelmednek in verissimis paribus elküldtük Kemény János uram levelét, kapikihaét, római császár agensét, hogy azokból az állapatokat voltaképen érthesse; eszébe veheti Kegyelmed azokból újabb tractára való alkolmatosság nem volna-e veszedelmes; azért sem mi sem az ország az Kegyelmed által egyszer végben ment conclusumok-

Digitized by Google

nál tovább lépni nem akar; azmint kiváltképpen az szolgák állapatját okozza egyiket elébbi urunk, az kik az ország és mi kegyelmességünkhöz folyamodtak, maga tudja Kegyelmed reménségek kívűl is mint ment dolgok véghez. Volna kiváltképpen hátra Mikes Mihály, Gyulai Ferencz és Kövér Gábor dolga; Mikes Mihály uram supplicatiót küldött nekünk s az országnak, melyre mind az statusok s mind mi olyan választ töttünk, bátorságoson béjöhet ő kegyelme s adja elő igazságos mentségét, mely válaszunkkal oly igen abutált ő kegyelme, nem édes hazájába maga mentségére, hanem Ecsedbe ment, azzal is alkalmatosságot szolgáltatván, hogy az török nemzet közzé ez hazában való egyenetlenségnek híre jobban-jobban kimenjen, és közönséges romlásunkra provocáltassék az az hatalmas nemzet; úgy is látjuk, nem igazságának előadásával akar absolváltatni ő kegyelme, hanem más úton akarja tőlünk s az országtól extorqueálni az gratiát; Kegyelmed maga lehet bizonyság sem mi, sem az ország nem denegálta az ő kegyelme igazságának meghallását, ha ő kegyelme sem maga igazságában, sem az ország jóakaratjában nem bízik, ki vétke? Gyulai Ferencz urammak, ha mi megengednénk, szintén annyi ok adattatnék hazánknak végső elveszésére, mintha elébbi urunkat hínok be az porta kedve ellen, egyébaránt is lehetetlenség vagyon benne, mert magánál alább való embert uralni nem akar ő kegyelme, ha isten elébbi urunkat az porta kegyelme által helyben állítja, mi nem bánjuk, adja neki egész Erdélyországát; az mi fiai részét illeti, nem vagyunk oly istentelen emberek, mivel bejöttek nyavalyások, károkat kívánnók, nem kételenségtől, keresztyénségünktől viseltetvén, de hogy mindent erővel vegyenek rajtunk, az bizony nem lesz. Nem bánjuk, ha Kegyelmed az oda küldött párokat elébbi urunknak kiküldi, ha ő nagysága újobb-újobb akadályokat nem keresne az dologban, Karánsebes Lugos felől minemű reménséget ír az kapihika, Kegyelmed megláthatja. Ebeni István uramat Kegyelmed után elküldtük, az idegen hadakat is tegnap bocsátottuk el, hatalmunkban állván, valamikor kívánjuk mind az két vajda személy szerint jőjjön mellénk, az budai vezér is, az hova kívánjuk, azmint az fővezér nekünk küldött levelének pariájából, melyet is Kegyelmednek elküldtünk, megláthatja; ha azért az Kegyelmed kezéhez adatott ország és mi leveleinkkel elébbi urunk contentus lészen, jó, hogyha nem, isten s ez világ előtt ő nagysága lészen nemcsak Várad, hanem Magyarország nagy része elveszésének oka, nemcsak Erdély vall annak elveszésében kárt, hanem az egész magyar nemzet, nevezet szerint pedig ő nagysága maga, mert kit isten távoztasson, ha az talál lenni, emlékezzék reá,

Digitized by Google

senki egy személy, annak az szép véghely elveszésének ő nagyságánál ízetlenb gyümölcsét nem fogja érzeni. Mi bízunk istenben s az porta jó akaratjában, valamíg élünk, nem féltjük Erdélyt, hogy több bántódás érje annál, azmint most elébbi urunk keménykedése miatt megrontaték, sőt reménységünk vagyon, ha teljességgel elébbi állapatjára helyre nem állíthatjuk is, de rész szerint könnyebbséget szerezhetünk nékie. Kegyelmed azért az dolgot így értvén, mentől hamarébb tudósítson bennünket, acquiescál-e elébbi végezésének, nem-e elébbi urunk ő nagysága, hadd tudósíthassuk Bánffi Zsigmond uramat, mert függőben az dolgot tartani veszedelmes, nem is akarjuk senki kedvéért az portán ez hazának állapatját veszedelmeztetni, mostan is nagy suspitio lévén az halogatás miatt hozzánk. Hogy az partium eddig homagiumát le nem tehette, és ő kegyelmeket láttatnék félteni elébbi urunk, csudáljuk ő nagysága írni nem általja: nem az partium abban vétkes, hanem az, ki azoknak nyakán fegyverrel űlvén, meg nem engedte, kiket nemhogy bántanánk, sőt az reájok szintén közelítő veszedelem alól akarunk felszabadítani. Idecset hogy Sárpataki uramnak adtuk volt, tulajdonítsa nem másnak, magának ő nagysága, midőn minden jószágiban megparancsolta, az országtól felvetett summában semmit be ne szolgáltassanak, ennek az szegény hazának pedig legkiváltképpen abban állván megmaradása, ha az portára pénzt küldhetünk, kételenség alatt olyan becsületes híveinktől kellett kérnünk, azkik igaz hazafiúságtól viseltetvén, nem szánták ilyen bizonytalan állapatban pénzeket hazájokért kiadni; egyébképpen való vérsége mi is tudjuk Sárpataki uramnak ahhoz nem volt, de valjon elébbi urunknak ő nagyságának is melyik jószághoz való genealogiáját producálhatnák Erdélyben? azt is jól tudja ő nagysága, mennyi sok ezer tallérokat hagyott az erdélyi tárházban az közönséges haza szükségére. Privatumot ki forgat, itélje meg isten, mi-e, holott az hazának közönséges jovánál egyébre semmire sem célozunk, avagy elébbi urunk ő nagysága, az ki az maga jószágának állapatját és egynehány hazája ellen hűségesen szolgáló személyek dolgát teszi fel difficultásban.

Az praeambulumban, az mely czikkely felől Kegyelmed ír, hogy kihagyatott volna, úgy mint nem praejudicálván az 1658. esztendőbeli aprilisi contractusnak, ha az Kegyelmed végezésében ott volt, nem tartunk ellent benne sem mi sem az ország, írja oda Kegyelmed. Az ország végezését subscribálni s pecsételni nem akartuk, tudván azt Erdélynek nem más, mi vagyunk fejedelme, hanem külön ratificáltuk, isten kegyelméből hatalmunkban állván elébbi urunknak ő nagyságának

Digitized by Google

annak idejében is resignálnók-e, nem-e. Kegyelmed mindezeket így értvén általjában való végső választ vegyen előbbi urunktól, tudósítván bennünket mentől hamarébb, annak utánna tudjuk mi is, mit fogunk cselekedni Eidem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Bistriciensi die 11. Martii 1659.

Achatius Barcsai m. pr.

P. S. Hogy ha előbbi urunk kévánja Kegyelmednek Székelyhídba való menését, nem ellenzzük, de Ecsedbe ne menjen, ott is pedig csak egy szóval való tractára is Kegyelmedet nem authoráljuk, tartsa az országtól adatott ratificatióhoz magát.

Mikes Mihály uram dolgát, az mi illeti, ha előbbi urunk urgeálja, emlékezzék reá ő nagysága, szegény Haller István uram ennyit nem vétvén, miképpen károsíttaték meg idvezült urunk idejében, igazán az keresi az privatumot, az ki privata personákért akarja az publicumot elveszteni.

Az articulus cassálására teljességgel nem megyünk sem mi sem az ország, sőt ha az publicumnak oltalmazásában úgy, az mint kivántatott volna, procedáltunk volna, egynéhánynak ha az vétkesek közűl elüttette volna az ország az fejét, úgy szerzett volna az portán magának hitelt és kedvességet.

Kövér Gábor bár csak felét hozza ki annak az pénznek, melyet Erdélyből kihordott; mind az ország s mind mi gratiát adunk neki.

Az ország adta ratificatiót Kegyelmed kézben ne adja, míg nem resignáltatik Várad.

Czerjék mint tötte le hitit Kegyelmed előtt, nem szükség felőle írnunk, Kegyelmed maga jól tudja.

Azmint Kegyelmednek írja előbbi urunk, hogy az Kegyelmed sollicitálására lám bebocsátotta az haza fiait, sem tőlünk, sem az országtól arra instructiója nem volt, sőt sokkal nagyobb romlására lenne az országnak azoknak bejövetele és az állapatnak lecsendesedéseig való kimenetele, mintsem ha oda ki(marad)tak volna, kiknek alá- s feljárások kiterjedvén az török nemzet közé, előbbi urunkkal való collusio felől az mely gyanúságot concipiáltak, teljességgel valóságosnak hiszik lenni, melyből nem egyéb, végső romlás követheti ez hazát.

Az fővezér leveléből megláthatja Kegyelmed, töttünk-e mi igéretet Várad felől, holott csak emlékezetben sem volt.

Kivül: Generoso Georgio Lazar stb.

(Eredetije a gróf Lázár család megyesfalvi levéltárában).

Digitized by Google

f)

1659. márcz. 14.

Barcsay levele Rákóczyhoz a tárgyalások ügyében.

Hogy isten Nagyságodat ennek az megczondorlott kevés magyarságnak javára éltesse, szűből kivánom.

Nagy akadályt szerzett Mihne vajda az Nagyságod állapatjában, mert Péter Deákot elmenni nem engedte, némely nála lévő leveleket elvevén és égetvén, magát visszaküldte; Rosnyóról tudósított Péter Deák visszatéréséről, melyre nézve tegnap küldtem el Balogh Máté uramot az vajdához, Péter Deáknak is megírtam, ha Havasalföldén által nem bocsátották, menjen Moldova felé s járjon el az reá bízattatott dologban. Úgy látom, Mihne vajdában konkoly vagyon, melyre nézve nekem küldött hitlevelét is visszaküldtem, ha Nagyságod javalja, beküldöm az portára azt az levelet, melyet nekem írt vala: Nagyságod menjen az budai vezérre, s ő is felveri az szilistriai pasát; ha mást rontani akar, romoljon ő is. Gondolám azt is, talám az Nagyságod ellen felgerjedett harag csendesedik az portán azzal, ha napfényre jő, nem maga megátalkodsága, hanem Ali pasa tökéletlen bíztatása miatt nem vonta el eddig magát, mert egyébaránt régen megcsendesedett volna s más úton kereste volna az portának kedvét; erre nézve Török Pált be akarom küldeni, mondhassa meg. Kemény János uram levelét is hozák, írt Nagyságodnak s nekem is, úgy veszem eszemben, hogy ha kitavaszodik az üdő, s csak mi kicsin okot vehetnek is az országban lévő egyenetlenségből, s teljességgel le nem csendesedik az itt való állapat, nem lészen többé fejedelemség Erdélyben; noha Mihne vajda azt írja, hogy Kemény János uramot fognák behozni, de én inkább hiszem azt, hogy basát tesznek, kitől isten szent fiáért szegény hazánkat oltalmazza. Éltesse isten Nagyságodat sokáig jó egészségben. Beszterczén, 14. Martii 1659.

Nagyságodnak jót kivánója

Barcsay Ákos s. k.

Külczím: Az méltóságos Rákóczi György fejedelemnek ő nagyságának adassék.

(Eredetije a m. kir. orsz. levéltárban).

Digitized by Google

y)

1659. márcz. 14.

Rákóczy levele Lázárhoz a várak átengedésének feltételeiről.

Georgius Rákóczy, dei stb.

Generose fidelis nobis stb. Salutem stb. 13-án írt Kegyelmed levelét ebéd után Bátorból jövő útunkban adá meg Kegyelmed embere, az hová mezei katonák mustrájára kellett vala mennünk. Látjuk az ország mint akadályoskodik, magok peresek, törvénytévők, itílők, minket keménséggel haza veszedelmének okainak létével itílnek ő kegyelmek. Kiki kegyes bíró magának, isten, az keresztyén világ itíljen meg, ha mi vagyunk-e megkeményedéssel okai romlásoknak Kegyelmeteknek, nem mint édes atyja, keresztyén fejedelme cselekedtünk-e Kegyelmetekkel? Nemde, ha keresztyén vérontást, az haza romlását szomjuhoztuk volna, nem volt-e módunk annak elkövetésében? Ha Gyulai uram sokat vétett volna is, de Várad, partium kézben bocsátásáért, nemcsak ő kegyelmének, de többeknek is engedelemmel kellene lenni, mint az ország assecuratoriája praeambulumjában írja is. Kapikiha, egyebek is mit írnak Várad mint vész el Erdélhez nem tartván az hűséget, azokkal együtt Kegyelmetek etc. ha ez igaz, két-három embernek gratia adást, ahhoz való boszút, magok ennyi keresztyéni lélek romlásával böcsül-é feljebb Kegyelmetek? illik-e ez megkeményedés Kegyelmetekhez? az keresztyén világ is megértvén, mit itíl? Ha penig ugyanezen csak megátalkodik Kegyelmetek, úgy gondolhatjuk, ezeket motiváúl írja Kegyelmetek, hogy az mi keresztyéni szeretettel buzgó szívünk megessék, elhagyjuk-e az országtól atyai szeretet nélkűl hagyatott híveinket, kézhez vegye Kegyelmetek Váradot, azután szerelmesink javait is Erdélyben kívánságára feloszsza, földhöz tapodja híveinket? Micsoda törvény igazság az: Gyulai uram mindenét gyermekinek vallván, abban just magának nem reserválván. sok idővel ezelőtt, mégis ártatlan gyermeki lakoljanak? kinek nagyobbika, mint haza fia, nem bement-e többi képében ad obedientiam praestandam? Ugyanis öt gyermeki lévén Gyulai uramnak, ha maga részét excidálnak is, mit tenne? nem hiszszük tizenöt ház jobbágyra menne, azért kelle-e az hazára magára veszedelmet vonni? Mikes uram penig az országnak újobban írt, ha bírni jószága nem engedtetik, ottan legyen szabad eladni, ha suspicálkodnak hozzá, citálják, ha comprobálják, haza romlására való dologban járt, akkor itíltessék. Kik mondhatták azt, német segítségért jártak, nem tudhat-

Digitized by Google

juk, ha azt mondotta török ellen, midőn Jenőre jövő útban az haza ellen is igazán mondhatta Szent-Páli, de Erdély ellen valót haki mondott: sollicitáltunk, hibázni fogott, oly követséget szájában egynek sem adtunk. Csudáljuk még azt írja Kegyelmed, Mikes uram Ecsedbe nem hazájába ment, szolga, ura parancsolatja ellen illendő volt volna-e rugódozni? Ha Ecsedbe jött is, oly helyre jött, kinek ura Erdélyért, annak oltalmáért vérét ontaná. Kövér Gábor mit vétett? olykor adatott feleségünknek jószága el, azmikor már meghagytuk volt megadják azmit az ország rendelt tisztviselőink, ezután szines csak mentség.

Az ország assecuratoriája praeambulumját látjuk, kit conferálván az Kegyelmed adtával ellenkezik, ebben penig láttatunk vádoltatni Jenő, Karánsebes, Lugas elvesztésével, és hogy mi szívünk megkeményedett etc. Szívünk keményedésével nem méltán vádolnak, mi vagyunk ország legitimus fejedelmi, ha tartottuk, kötelességünk tartotta, nem is volt azelőtt erdélyi fejedelemség oly, mint az patai szűr, régi magyar proverbium, csak elébbadjon Erdély fejedelmén. Lugas, Karansebes elveszésének sem vagyunk okai, isten szálljon ki, tegyen itíletet annak okáról. Jenőt ha az ország nem adta, török kérte, mit tehettünk? mi hitünk ellen nem adtuk, azzal, egyébbel fejedelemségünket stabiliálni nem akartuk, oltalmáért életünket letenni készek voltunk. Nem tagadjuk, az ország magok javára néző hadakozásunkban hűséggel szolgált, de bár adta volna isten, tavaly is egy szívvel-akarattal velünk fogják vala az haza szabadsága édes hazájok oltalmát, nem volna Erdély ez romlásban, se ez fizethetetlen summa igíretben. Omne regnum in se divisum desolabitur, megteljesedék.

Azért jó Lázár uram, hogy magunkat megkeményülteknek, mi miánk veszettnek Jenőt, Lugost, Karánsebest valljuk, úgy acceptáljuk az assecuratoriát, nem cselekedhetjük, hanem ez kihagyatván, írassék be de verbo ad verbum mindenestől az Kegyelmeddel való végezésünk mind praeambulumja, punctumjai. Ugyanis az praeambulum utalján azt írja az ország, ez ide alább megírt punctumok szerént végezett. Ha azért az punctumokban is variatio lett vagy additio, nem úgy van hát mint Kegyelmed végezé, jövendőben is calumniára, patvarkodásra való út nyittatnék. Azt is irja Kegyelmed, míg az resignatio nem lesz, kezünkbe nem adhatja. Ha mi elveszszük, úgy lévén írva mint Kegyelmed végezett, nem tennénk resignatiót: mi cselekednénk hitünk ellen, az assecuratoriának mi hasznát vennők? de hogy az resignatio meglegyen, azután vétessék el, mi azt nem cselekedhetjük.

Lázár uram úgy látjuk a szolgáink írta levélből, még

Digitized by Google

Dési János, Török Pál, Hajdú Mihály is elhagyattak, kiket penig be nem bocsátottunk volt azok is be fognak menni, ha Kegyelmed nem recipiálja juramentumokat. Szolgáink kibocsátásában nem lehet az országnak periculumja. Szabadság helyben állatását óhajtja Kegyelmetek? Szabadságtalanságnak tartotta: egyik országból másikba szabadoson tanulni, szolgálni nem mehettek, ez szabadságot megnyervén Kegyelmetek, ki akarván jőni szolgálni kötelességek mellé, szabadságtalanság megakadékozni, azért török miá Kegyelmeteket veszedelem nem éri, ki nem bocsátások penig az végezés szabadság ellen való. Már valamihez Kegyelmeteknek nincs kedve, vagy mire, vagy csak az töröktől való félelmet teszi fel, isteni félelmet, keresztyéni szeretetet, haza szabadságát, javát félre tévén.

Barcsai uramnak mit ír az Kapikija, látjuk, vezér is, Isten Kegyelmetekkel szembe juttatván, azokról beszélünk. Fiunk súlyos nyavalyája után alig kezde jobban lenni, feleségünk tegnapelőtt hirtelen betegedék, bizony súlyoson vagyon, holnap, vasárnapot is megűlvén, várjuk jobban létét, ha annyira épűlne constitutio kedvéért is elvinnők magunkkal, hol penig el nem jöhetne, nem is súlyosodik nyavalyája, hétfőn megindúlunk, kedden ebédre Székelyhídra elmegyünk, Kegyelmeteket oda várjuk egy pecsenyére, beszéljünk, valamit lelkünk, becsületünk sérelme nélkűl cselekedhetünk, cselekeszük, azonban Ébeni uram is elérkezik. Eidem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Ecsed. 14. Martii 1659.

G. Rákóczy m. pr.

(Eredetije a gr. Lázár család medgyesfalvi ltárában.)

h)

1659. márcz. 15.

Barcsay Lázárhoz Várad feladása ügyében.

Acatius Barcsai dei gratia *stb.*
Generose fidelis nobis *stb.* Salutem *stb.*

Kegyelmed levelét elvévén, írását értjük; micsoda indulattal olvasta legyen előbbi urunk ő nagysága az vajda levelét és miért nem akarta csak látni is az Panaiotusét, maga tudja. Ha az dolgokat könnyűeknek ítéli, álljon az ő nagysága szabadságában, de mi valóságosnak hisszük, adja Isten ne terjedjen annak ereje annyira szegény hazánkra a menynyire tartunk tőle. Nem úgy folynak az dolgok praeambulum-

Digitized by Google

nak haszontalan szavain kapdossunk, sőt ha az ország ezaránt való tetszésünket követné, igazsággal írjuk Kegyelmednek, bátorságosbnak tartanók az ország részéről, ennyire haladván az dolog, ha szintén adnák is Váradhoz ne nyúlna, de minthogy immár Kegyelmeteket kifárasztották, ha mindjárt kézhez veheti Váradot, nem ellenzük, távoztatni akarván, ne vádoltassunk azoktúl, kik az dolgokat nem értik. Mely ha mindjárt nem lesz, Kegyelmetek semminémű respectusból ne késsék, jöttést jőjjön vissza, lássa ő nagysága mit csinál Váradnak, hiszen ha elhitette magával, hogy az odaküldött levelekben semmi sincs igaz, a senki ellen könnyen megoltalmazhatja ő nagysága. Mikes Mihály uramnak az ország írt levelet mind béjövése s mind benlakása és jószága birása felől, csak annak idejében igazságosan adja elé mentségét. Mi is az ország választételét helyesnek ítélvén, annál egyebet nem írhatunk. Hozza Isten Kegyelmeteket jó egészségben. Datum in Civitate nostra Bistriciensi die 25. Martii. Anno domini 1659.

Achatius Barcsai m. p.

P. S. Az ország nem adott authoritást Kegyelmeteknek semminémű compositióra, tractára, azért azmint feljebb is megírtuk, ha mindjárt Váradot kézhez nem veheti, egyéb semminémű respectusból ne késsék csak egy óráig is, hanem jöttést jőjjön hozzánk, melyet serio parancsoljuk ne halaszszon, egyébiránt akármit cselekedjék Kegyelmetek, az ország s mi magunk akaratjának nem agnoscáljuk.

Kiről: Generoso Georgio Lazar *stb.*

(Eredetije a gr. Lázár-család medgyesfalvi levéltárában.)

i)

1659. márcz. 22.

Barcsay Lázárhoz a partium ügyében.

Acatius Barcsai dei gratia *stb.*

Spectabilis magnifice fidelis *stb.* Salutem *stb.*

Kegyelmetek levelét ez órában vöttük, mit írjon értjük. az mely difficultásokat elébbi urunk ő nagysága talált az ország ratificatiójában, annak némely részéről más levelünkben választ írtunk Kegyelmeteknek, úgymint az praeambulumról, melynek nem gondolunk vele, ha szavai megváltoztatnak is, csak az dolog legyen elégségesen megírva. Az nyolczadik punctumban az mely egynehány szónak annectálását nehezteli

Digitized by Google

ő nagysága azokban az országnak maga igaz mentsége foglaltatik benn másoknak vádlása nélkűl: nem látjuk méltó okát miért kelletnék kihagyatni. Mikes Mihály uram állapatja felől minémű kegyelmességünket igírtük volt az öccsének, jó lélekkel tegyen bizonságot maga róla, de ha mi jó akaratunkat megvetette, erővel reákötni nem akartuk. Gyulai Ferencz fiai felől is írtunk más levelünkben Kegyelmeteknek, kiknek egyike mostan is itt levén, oltalmazzon Isten bennünket, megkárosítanók, magának hogy kedvezzünk, lehetetlen, melynek okait előbbi levelünkben megírtuk. Értjük félti attól Váradot Kegyelmetek, előbbi urunk német kezében ejtené, azzal se Kegyelmeteket, se minket ő nagysága ne ijesztgessen, tudjuk az ausztriai ház ezaránt minémű indulattal légyen, ha szintén adnák is, soha az török ellen Váradhoz nem nyúl, sem ő nagyságáért, sem Váradért az törökkel való frigyet fel nem bontja; im szintén tegnap is hoza az Pater ezen dolog felől onnan feljűl levelet egy érsektől, ellenben pedig az portáról minémű hírek érkeztenek postánktól odaküldvén arról való leveleket, eddig megérthette Kegyelmetek. Sőt csudáljuk, micsoda lélektől viseltetvén, akarja contractus által megadni ő nagysága az ország házait, melyekhez semmi közi sincs. Emlékezik-e erős hittel való kötelességére is, holott tempore inaugurationis megesküdt azon, az ország határit el nem idegeníti, mégis mostan annak idegen nemzet kezében ejtésével ijesztgeti az országot, melynek csak kigondolása is, annál inkább igyekezeti rettenetes vétek; gondolkozik-e arról is valaha még számot kell adni, de ha az továbbra haladna is, azmely Isten ő nagyságán elkezdette látogatását, annak több ostori is vadnak hátra. Azért ha mégis több-több difficultásokat keres ő nagysága, mi haszna héjában az üdőt tölteni Kegyelmeteknek, csak jőjjön haza, inkább akarjuk, ő nagysága kezéből veszszen el, ha veszni kell Váradnak, hogysem mint az ország kezéből.

Fogarasi liber baronatusság és az ott való nemesség felől ez mostani gyűlésben semmi végzés nem volt, nem is leszen, elég panaszolkodások voltak mindkét részről. Eisdem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in Civitate nostra Bistriciensi 22. Martii. Anno domini 1659.

Achatius Barcsay m. p.

P. S. Idősbik asszonyunk ő nagysága, ne adja Isten, hogy mi miattunk szomoríttassék, csak az ő nagysága emberi alkalmaztassák magokat az ország végezésihez, mi tőlünk veszteg lehetnek s maradhatnak Fogarasban, eddig is az ő nagysága ott lévő emberi adtak okot minden alkalmatlansá-

Digitized by Google

gokra. Az fővezér, budai vezér és jenei pasa emberei itt levén nálunk, sokáig nem késleltethetjük, Várad állapatja felől voltaképpen kell tudósítanunk őket, Kegyelmetek azért ne késsék, mert az dolog nem szenvedi. Mivel az mint Száva Mihály bizonyoson mondá immár húszezer jancsárt Drinápolyba ki is szállítottanak, okvetetlen az fővezér Landorfejérvárra nem sokára kijő, nem bátorságos az választételt halogatnunk.

Kivül: Spectabili ac magnifico et generosis Ladislao Redei de Kis Rede comiti perpetuo comitatus Maramarusiensis; magistro Georgio Lazar de Gyalakuta prothonotario et consiliariis nostris; Francisco Farkas de Bögöz, vicecapitaneo sedis siculicalis Udvarhely, et Joanni Litterato Bistriciensi etc. Fidelibus syncere nobis dilectis.

(Eredetije a gr. Lázár család medgyesfalvi levéltárában.)

k)

1659. márcz. 26.

Barcsay a követeknek a partium ügyében.

Acatius Barcsai dei gratia *stb.*

Illustris ac magnifice et generosi, fideles nobis syncere dilecti. Salutem *stb.*

Noha tegnapi levelünkben is bőségesen írtunk Kegyelmeteknek Várad állapatjáról, mindazáltal mostan is akarók intimálni, ha ez levelünk elvételéig Váradot előbbi urunk nem resignálta, avagy mindjárt nem resignálja, akármi kicsin akadályt tött legyen is fel, de Kegyelmetek se órát se napot ne várjon, jöttest jűjjen onnét, ha pedig resignálta volna, vagy mindjárt kézben bocsátaná tovább való halogatás és mutogatás nélkűl, vegye kézhez Kegyelmetek az várat, és Boldai uramtól megértekezvén kik hazájokhoz hívek, és abban az derék helyben való szolgálatra is alkalmatosok, elsőben Ébeni István uramat instellálván az vicekapitánságban, ő kegyelmével egyező értelemből állasson olyanokat porkoláboknak s hadnagyoknak az várban; az Bihar vármegyebeli hajdúkapitányokat, hadnagyokat is behivatván Kegyelmetek, az országtól formáltatott homagiumot paestáltassa velek, és parancsolja meg nekik Ébeni István uramtól függjenek, de azmint feljebb is írók, ha mégis halogatná előbbi urunk Váradnak kézben bocsátását akárminémű praetextussal, Kegyelmetek semmit ott ne mulasson, jöttest jőjjön be hozzánk. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in possessione Kudu 26. Martii 1659.

Achatius Barcsai m. p.

Digitized by Google

Kivül: Illustri ac magnifico, et generosis Ladislao Redei de Kis Rede, comiti perpetuo comitatus Maramarusiensis; magistro Georgio Lazar de Gyalakuta prothonotario, et consiliariis nostris; Francisco Farkas de Bögöz; Martino Boldai de Varad et Joanni litterato Bistriciensi. Fidelibus syncere nobis dilectis.

(Eredetije a gr. Lázár család medgyesfalvi levéltárában.)

l)

1659. márcz. 26.

A rendek nyilatkozata.

Nos trium nationum regni Transylvaniae status, quos deus omnipotens ex libera suorum judiciorum dispensatione imperio gloriosorum ac foelicis memoriae regum nostrorum exemptos exterae gentis jugo subjecit, totis peroptassemus animis, ne hac occasione undique infoelici querelas nostras ex penetralibus moestissimi nostri affectus prognatas ob oculos gentis nostrae charissimae proponere cogeremur. Verum enimvero non ignorantes (quamvis ita deo optimo placente, ne eandem cum charissima nostra gente, inclyta nimirum Hungarica, coronam agnoscendi facultas nobis iam sit) eandem nos nationem, neque minimam imperii sanguinisque hungarici portionem esse, providentes insuper praeliminare nostrum periculum in ruinam totius gentis Hungaricae progressurum, his aliisque instigati rationibus praetermittere neutiquam potuimus vel debuimus, quin hac nostra protestatione universam gentem Pannonicam ad agnoscendam nostri innocentiam praevertendumque toti nationi proxime imminens periculum, expergefaceremus. Certo equidem nobis constat habuisse nos ejusmodi accusatores, qui omnibus persvadere sint conati, qualiscunque nos annis abhinc aliquot subsecuta est calamitas, non alia ejusdem praeterquin ingenium proprium quiescere nescium, discordiaque, aeterna origo, causaque extiterit. Nos tamen id coram sanctissima dei omnia providentis facie, bona freti conscientia pernegare audemus, qui nunquam, vel contra fratres nostros Hungaros, vel etiam Polonos armati processissemus, nisi quasi obtorto collo inviti fuissemus tracti, imo ne nunc quidem ulla alia indignationis in nos vehementissimae portae Otthomanicae ratio produci potest, nisi quod mandatis suis contra priorem nostrum principem ad lubitum ipsius obsequi detrectavimus. Imputandus itaque illi, minime vero nobis, periculosus hic rerum status, qui praepotentem gentem Turcicam suis in adversus vicinos suos Christianos motis armis, temere provocavit. Cui quamvis

Digitized by Google

resistere nullatenus sufficiens ne in praesens quidem recensioribus suis factis sua celsitudo bilem movere cessat, nam non sponte ejus quasdam partes (Hunga)riae, ditioni Transylvanicae annexas..... [1]) manu tenet, quas ut remitteret, ... obtestati saepe iterumque essemus,..... ne porro cum extremo gentis H(ungaricae.....) potentissimam gentem provocare pergeret, fratres nostri eo fine ad se destinati nullo cum emolumento ad nos rediere, per quos praedictus princeps celsissimus aperte declaravit animari se a praecipuis gentis Hungaricae proceribus statibusque. Non minimam ad hanc sui obdurationem occasionem subministrarunt comitatus Szathmar et Szabolcz prae manibus suis existentes, in quorum territoriis exercitus suos conscribendo, conservandoque, non ignorantibus id ipsum Turcis, eo jam res deductae esse videntur, adeoque commota gens potentissima, nisi deus conatus ejus clementer impedire dignetur, ut brevi ingente cum apparatu adversus gentem Hungaricam motura videatur. Nam uti ad nos allatum repressa jam rebellione Asiatica viginti millia janizarorum Adrianopolim sunt praemissa, pons etiam ad Albam Graecam super Danubio strui coeptus, continentiae ad haec literarum tam a purpuratis, quam fratribus nostris Constantinopoli residentibus ad nos destinatarum unanimiter prae se ferunt, ipsum summum vezirium ad persequendum celsissimum principem Rakoczium iter suscepturum, iisdem literis frequens sit Varadini mentio et supremus vezirius solicite avet scire, quamnam ob causam modernus princeps, princeps noster clementissimus recipere id intermiserit, si quidem dum praeterlapso anno expugnare praetendisset, assecuratus esset a sua celsitudine, si obsidere supersederet, Varadinum non futurum a fidelitate erga Transylvanicum alienum. Unde (quod deus ob unigenitum suum filium gratiose avertat) non vano urgemur metu, si etiam jam Varadinum nobis tradatur, dilata tam diu traditione ne mora tanti temporis excidium tam elegantis, firmissimique regni Hungariae propugnaculi sit secum allatura. Super his omnibus ex numero praecipuorum regni Hungariae statuum, quos nimirum res postulavit, non paucos r(equisi)vimus, omnes rationes et media legitima, quae..... in nostra erant potestate, tentavimus, jam..... proxime imminens periculum cernentes ob..... um omnipotentes et sanctos ejusdem Angelos..... orbem christianum causam periculi non ta .....am nationem Hungaricam proxime subsecuturi nulla-

[1]) A pontozott helyek az okiratban a papiros elszakadása által támadott hézagokat jelölik.

Digitized by Google

tenus nos esse, convenit etiam posteritates, ob id non nos, sed qui ruinam tantam procurarunt, aut eos qui cum praevertendi habuissent facultatem, intermittere maluerunt, anatemati devovere. Quin summo cordis nostri moerore, pensantes posse fieri, quod si genti praepotenti contra nationem Hungaricam sangvine charo nobis iunctam reliquumque Christianum nomen expeditionem suscipere contingat, nos quoque ad secum insurgendos compellat, quod reticere neutiquam voluimus, eo saltem fine, ut malo huic modis omnibus justis legitimisque praevertendo, animasque nostras cogentis necessitatis onere eximendo, quibus id divinitus est concessum, quosque praecipue negotium tangit, totis sint solliciti viribus obstacula removere, vel saltem si expeditionem potentissimae genti impedire aut tempestive avertere, quoquo ducti affectu neglexerint, nobis imputari nequeat, si extrema urgente necessitate contra votum voluntatemque nostram ea facere cogamur, quae christianitati quoque nostrae adversari videntur. Et quamvis non defuturos sinistros scripti hujus nostri interpretes persvasi simus, bona tamen ducti conscientia reticere nec voluimus nec debuimus. Qui statum nostrum aequabiliter considerat, facile prospiciet post tantam ruinam, clades, oneraque insubportabilia nobis imposita, non aliud nos, quam quietem et respirationem, ac exhaustae pessundataeque patriae restaurationem, quod vix sperare audemus, totis votis desiderare debere et velle. Publico regni sigillo destituti sub sigillo conventus Colosmonostoriensis has nostras extradandas duximus. Datum in generalibus nostris comitiis in Civitate Bistriciensi celebratis, die 26. mensis Martii anno domini millesimo sexagesimo quinquagesimo nono.

Universi status et ordines trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum.

Egykorú másolata az erd. múz. kézirattárában. (Gr. Kemény József Erdély történetei eredeti levelekben IX. köt.)

1659. márcz. 26.

Ugyan ez magyarúl:

Az Erdély országa manifestuma és protestatiója, kit Magyarországban küldöttek. Ao. 1659.

Mi Erdély országának három nemzetből álló rendei, kiket az úristen az ő igaz itéletéből boldog emlékezetű királyinknak birodalma alól idegen nemzetnek hatalma alá rendelt. Akartuk volna szívünk

Digitized by Google

szerint, hogy a mi boldogtalanságunk felől keserves panaszunkat ne kelletett volna mostani alkalmatossággal édes nemzetünknek eleiben terjesztenünk. De tudván azt (noha istennek úgy tetszett, hogy ez mi atyánkfiaival nemes Magyarországgal mostan egy korona alatt ne lehessünk), mindazáltal egy nemzet és a magyar birodalomnak nem kicsiny része vagyunk, látván azt is ez mi mostani veszedelmeskedésünkkel az egész magyar nemzetnek nagy romlása következhetik: mind ezekre nézve nem mulathattuk el, ez protestatiónkkal az egész magyar nemzetet ártatlan szenvedésünknek megesmerésére és egész nemzetünkre közelgető veszedelmének megelőzésére fel nem serkentenünk. Tudjuk azt, voltanak oly vádlóink, azkik minden rendekkel el akarták hitetni, valami romlás talált ez egynehány esztendőben bennünket, nem egyéb, hanem a magunk nyughatatlankodása és egyenetlenségünk volna oka, melyet az istennek szent színe előtt tagadni merünk jó lélekkel, mert mi sem az mi atyánkfiaira Magyarországra, sem Lengyelországra nem mentünk volna soha, ha kedvünk ellen, mintegy nyakonkötve nem vitettünk volna, mostanában is nem egyébért gerjedett haragra ellenünk a porta, hanem hogy előbbi fejedelmünk ő nagysága ellen való parancsolatinak az ő kívánsága szerint nem engedtünk.

Az hát az oka, nem mi, ezeknek az veszedelmes állapotoknak, azki keresztyén szomszédink ellen való felfegyverkezésével az hatalmas török nemzetet provocálta. Kik ellen nem lévén elégséges ereje, mostan sem szűnik meg ő nagysága azt a hatalmas nemzetet újabb-újabb cselekedetivel búsítani, mert annak kedve ellen Magyarországnak Erdélyhez tartozó részeit maig is kezénél tartja, melyeknek kezünkhöz való bocsátása felől midőn sok esedezésünkkel megtaláltuk volna, kérvén azon ne provocálja mégis tovább az egész magyar nemzetnek romlására azt az hatalmas nemzetet, odabocsátott atyánkfiai minden haszon nélkül tértek hozzánk vissza, nyilván jelentvén ő nagysága megkeményedésére nagy alkalmatosság lőn Szatmár és Szabolcs vármegyének kezénél léte, melyekben gyűjtvén és tartván hadait, és annak híre kimenvén az török nemzet közé, immár annyira felindúlt, hogy ha isten ingyen való irgalmasságából meg nem gátolja, félő az egész magyar nemzet ellen nagy készülettel nemsokára ki kezd jőni. Mert az mint értésünkre vagyon, immár az ásiai rebelliót lecsendesítette, húszezer jancsár Drinápolyban kiküldetett, Nándorfejérvárnál az Duna hídját csinálni kezdték, portárúl közinkben érkezett mind vezérek s mind magunk ottlévő atyánkfiainak leveleinek continentiája egy nyomon czéloz arra, Rákóczy György fejedelem ő nagysága persequálására az fővezér kiindúlna, forog igen emlékezetben azon levelekben Váradnak állapotja is tudakozván szorgalmatosan az fővezér miért az mostani kegyelmes urunk eddig kezéhez nem vette, holott mikor tavalyi esztendőben ő meg akarta venni, assecurálta volt ő nagysága arra, csak meg ne szállja, Várad Erdélyhez tartja az hűséget. Erre nézve (kitűl isten szent fiáért oltalmazzon) igen méltán félhetünk attúl, Vá-

Digitized by Google

radnak kezünkben való bocsátása ily késöre haladván, ha szintén mostan nékünk megadatik is, eddig való késedelem annak az szép helynek romlást ne hozzon. Mindezekről, az kiket illet, magyarországi nagy rendek közül nem keveseket requiráltunk, minden istenes útakat, módokat, valamelyek hatalmunkban voltak, elkövettünk; látván azért immár szintén közelgetni az veszedelmet, az isten és az ő szent angyali és az egész keresztyén világ előtt protestálunk, a mely veszedelem nemcsak minket, hanem az egész magyar nemzetet nem sokára találja, okai nem vagyunk, jövendőben az maradékink is nem minket, hanem átkozzák azokat, az kik ez romlásnak szerző eszközei voltanak, avagy annak megelőzésében módjok lett volna, de elmúlatták. Sőt szívünknek nagy fájdalmával gondolkodván arrúl is, hogy az hatalmas nemzet, édes vérünk az magyar nemzet és a több keresztyénség ellen megindúl, minket is kénszeríteni fog véle együtt való felülésre; elhallgatni azt is nem akartuk avégre, hogy avagy ennek minden jó útakon, módokon való megelőzésében és ez rettenetes kénszerítésnek lelkünknek furdaló terhének elhárításában szorgalmatoskodjanak idején azok, az kiket illet, és *(a kiknek)* isten ő szent fölsége módot mutatott végben vitelére, avagy ha az hatalmas nemzetnek megindúlását meggátolni és eleve elfordítani nem akarják, akármi indúlattúl viseltetvén, minket ne okozzanak, ha az kételenség oly dologra kénszerít lépni bennünket, melyhez semmi akaratunk és kedvünk nem volna, sőt keresztyénségünkkel is ellenkezni láttatnék. És noha ez írásunknak is balmagyarázóit gondolhatjuk, mindazáltal jó lelkiésmeretünktúl viseltetvén, elhallgatni nem akartuk. A ki istenesen elmélkedik állapotunk felöl, általláthatja ennyi romlásunk és elviselhetetlen iga alá való vettetésünk után nem egyebet, hanem csendességet és megpihenést és szegény romlott hazánknak megépülését kévánhatjuk, melyet alig remélhetünk. Országunknak penig közönséges pecsétje nem lévén, ez levelünket kolosvári káptolom pecsétje alatt bocsátottuk ki. Datum in generalibus nostris comitiis in Civitati Bistriciensi celebratis, die 26. Mensis Martii 1659.

Universi status et ordines trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum.

(Valószinűleg XVII-dik századi másolat a bécsi cs. és k. titkos ltárban.)

(Acta publ. regni Hung. M. S. Kollár-féle gyüjt. 249.)

m)

1659. márcz. 26.

Az articulusok.

Nos Achatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod spectabiles magnifici, gene-

Digitized by Google

rosi, egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae, et partium regni Hungariae eidem subjectarum et incorporatarum, in generalibus eorum comitiis, ad diem vigesimum sextum mensis Februarii anni domini millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni, in civitatem nostram Bistriciensem ex edicto nostro celebratis, congregati exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos in eodem conventu, communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta, ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes quorum interest, observari fecere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae, et partium regni Hungariae eidem annexarum, in comitiis eorum generalibus ex edicto suae celsitudinis principalis in civitatem Bistriciensem ad diem vigesimum sextum mensis Februarii, anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni indictis celebratis, conclusi.

Praefatio.

Nagy hálaadással tartozunk kegyelmes urunk a felséges istennek, hogy hazánknak mind ilyen felháborodott állapatjában annyi pihenést engedett országúl Nagyságoddal együtt, hogy mostan is az Nagyságod kegyelmes parancsolatjából, öszvegyűlvén ez közönséges gyűlésünkben, alkalmatosságot szolgáltatott, hogy szent nevének dicsőségére, és sok üszögök közt füstölgő szegény hazánknak megmaradására nézendő dolgokról tanácskozhatnánk és végezhetnénk; tiszta szűből kivánjuk, hogy a felséges isten Nagyságod életét sok üdőre terjesztvén, ennekutána is engedjen több és ennél is csendesebb s alkalmatosabb üdőket érni Nagyságodnak velünk együtt, hogy ennyi sok veszedelmei után, az szegény elnyomorodott haza az Nagyságod kegyes atyai oltalmazó szárnyai alatt, jobbulást és pihenést vévén, elébbi szép szabadságát is helyére állatván, elvégtére az sok tengeri háborúkból csendes révre juthasson. Mely Nagyságod atyai szeretetit s indulatját, mi is Nagyságodnak háláadóképen megszolgálhassuk.

Digitized by Google

Articulus I.

Az úr napjának megszenteléséről, és az nem régen kezdetett káromló szitkozódásoknak nemeinek büntetéséről.

Értjük kegyelmes uram az Nagyságod propositiójának első részét, az úr napjának megszenteléséről, melyet mi is országúl agnoscolván igen méltónak ítéljük ez ebbéli Nagyságod méltóságos kívánságát annyival inkább, hogy mindenképen látjuk rajtunk az istennek haragját mind ebbéli s mind más sok egyéb bűneink miatt. Nem tagadhatjuk azt is kegyelmes urunk, hogy az mostani üdőt majd szorosnak nem ítélnők ez dologról való discussióra, holott sok nehézségek az religióra nézendők (noha sokaktól urgeáltattak) ez mostani gyűléseinkről kételenség alatt elébb halasztottuk. Azonban ezen isten napjáról megszenteléséről elégedendő articulusink extálnak, volt eddig is héja csak az gondviselés; az articulusok annorum 1619. Item 1653. Az időnek szoros voltához képest noha ennek derekasabb discussióját kénszeríttettünk az közelebb való diaetára halasztanunk, mindazonáltal ez idők alatt is mind vármegyéknek, városoknak s egyéb helyeknek tisztei szorgalmatosan observáltassák ezen dologról írott elébbi articulusokat.

Az szitkozódásról is penig elégedendő végezésink vadnak in articulis annorum praespecificatorum, azok inviolabiliter observáltassanak.

Azmi az nem régen kezdetett káromló szitkozódásokat illeti, mi is az Nagyságod kegyelmes propositiója mellett annuáltunk, úgy hogy valahol az ilyen káromló szitkon deprehendáltatik, ugyanott és azon helynek bírái által büntettessenek törvény szerént, az szitkoknak mivoltához képest ha nem nemes személy lészen, ha penig nemes, az ilyenre városi és paraszt bírák ne tehessenek törvényt, hanem tartozzanak az hallók hitek szerént megmondani és hírré tenni az nemes ember magistratusának, ki is sub amissione officii tartozzék törvénynyel prosequálni, és secundum meritum megbüntetni becsületes személy relatiója után az decretum szerént; ha penig halálos lészen az büntetés, paraszt tanu ne admittáltassék nemes ember ellen, hasonlóképen az privilegiatus városok lakosit is azon helynek bírái büntessék sub eadem pena.

Articulus II.

Szegénységen czímer és salus conductus nélkül alá s feljáró póstáknak ingyen való gazdálkodása. Póstalóadás megtiltatik, és az kik azzal abutálnak, büntetés decernáltatik.

Salvus conductus és igazán impetrált czímer nélkül járók, ha az szászságon és egyéb helyeken és városokon is erő-

Digitized by Google

szakkal való póstaló vagy szekéradással terheltetnének valakik, azon erőszakon fogják meg, és ad tertium törvényt tétetvén reá, díjokon convincáltassanak, és mind az satisfactióig tartassanak, convocálván a közelben való vármegyéknek tiszteit, ha falusi helyen lészen, ha penig az privilegiatus városokon esik ilyen dolog, a bíró és az tanács tégyen törvényt reá. Az jobbágy szászokon penig, (kik nem királyi szászok) és egyéb jobbágyokon is, sem czímerrel, sem salvusconductussal járók póstát ne kivánjanak; az szokott helyeknél penig az póstákot tovább ne vigyék, sub eadem poena, hanem ha másutt fogott póstalovok elbádgyadna, de in tali casu is czímeres póstán kivűl, senkinek se adjanak, és az szokott helynél tovább ne szabad légyen vinni, sőt ha a Nagyságod czímeres és salvus conductussal járó póstái is tempestive elő nem adnák czímereket és salvus conductusokat, az olyanokat is szabadoson megfoghassák. Szállásadással penig minden helyek tartozzanak az úton járóknak, gazdálkodással is az articulus szerént, megadván illendő árát az gazdálkodásnak.

Articulus III.

Tatár és török rabságából szabadúlt, szabadulandó rabokról, kik kezeseket az kezességben hagyják, azok büntetéseknek modalitása.

Sok panaszolkodások vadnak kegyelmes urunk, az tatár és török rabságából kiszabadúlt némely atyánkfiai felől, kik minden keresztyénséget és szeretetet hátrahagyván, szegény rab atyjokfiait érettek való nagy kezességben, sok keserves sanyargatásokra, és vereségekre hagyják, némelyek penig szegény rab atyánkfiainak váltságokra való sánczokat felvévén azvégre, hogy bémenvén, vagy béküldvén a sánczot, megszabadítanák és kihoznák; azalatt penig azféle sánczokat, vagy elvesztenek, vagy jó lelkiismereteket nem gondolván, elköltnek vagy magoknak tartnak. Végeztük azért Nagyságod kegyelmes tetszéséből, hogy ha kik ilyenek találtattak, vagy ezután is találtatnának, az vármegyéknek, székeknek és városoknak tisztei, kiknek jurisdictiója alatt találtatnak, minden processus nélkűl ad expositionem quaerulantium, tartozzanak javakból satisfactiót tenni, ha annyi jovok nem volna, személyekhez is hozzányúlván, úgy mindazáltal, ha tempore executionis magokat meg nem menthetik.

Digitized by Google

Articulus IV.

Ab anno 1657. esztendőtül fogva elbujdosott jobbágyoknak reductiójok végeztetik.

Végeztük ezt is egész országúl, járulván hozzá Nagyságod consensusa, hogy ab anno 1657. elébbi urunknak Lengyelországban való indulásától fogva, az mely jobbágyok földesurok alól elidegenedtek, azoknak reductiójában ilyen mód observáltassék. Az dominus terrestris inquiráltatván, hogy az idők alatt az ő földökről és nevek alól mentek el, azok minden névvel nevezendő helyekről, indifferenter et sine omni discretione, úgy mint privilegiumos s kolcsos városokról, sóaknákról, fiscus urak és nemes rendek jószágiból, ilyen modalitással reducáltassanak, hogy az praetendens producálván relatoriáját de proprietate vagy egyéb jussát, ad simplicem requisitionem exponentis, comperta tamen rei veritate, az helynek possessora, magistratusok, kapitányok, hadnagyok, kamaraispánok, és uraknak tiszttartai, bírái sub poena ducentorum florenorum tartozzanak restituálni az praetendensnek, mox et defacto, vel ad octavum. Melyet hogyha nem praestalnának, az repetensektől testimoniálist vévén, azon helybéli tisztek tartozzanak ad requisitionem praetendentis kimenni és az megírt poenával executiót is peragálni, vigore saltem praesentis articuli, exclusis omnibus juridicis remediis; melyet hogyha azon helybéli tisztek nem peragálnának, azok is similiter kétszáz forint poenán maradjanak, kik ellen az director ezen mód szerént executiót peragálhasson, mox et defacto. Az kezesség alatt való jobbágyokért penig az kezesek lakoljanak, ha nem reducálják, ide nem értvén a rabságban esteket. Az partiumban is mindennémű helyekről, hajdú és privilegiatus városokról, praesidiumok közűl modo praemisso kiadassanak; hogyha az tisztek elégségesek nem volnának executióra, brachiummal is vel cum gente comitatus véghez vigyék. Az székelységen is ezen mód observáltassék.

Articulus V.

Az székelységen és egyéb helyeken kétszer felvetett adónak felszedésének modalitása; ravatlan helyekről az két-két forint administráltatása; az új keresztyének ezer tallér adása; porta contentatiójára az kik jó pénzt adtanak, azoknak is contentálása. Az tisztek által exigált summából való restantiák felszedése, ratiójok elkészítése, bizonyos ideig való eligazítása; rabok váltságára kapuszám után felszedett summának negyed-

Digitized by Google

részén kivül, azkik az többit vissza nem adták, azoknak is restituállása rendeltetik.

Végeztük azt is országúl, mivel értjük minemű dificultások löttenek az székelységen az kétszer felvetett summának felszedésében, holott némelyiknek még csak annyi értéke sem találtatik, az honnat az felvetett pénz kitelnék, erre nézve szabadságot adtunk az ilyen szegényeknek, mint az lófőknek, és darabant, s egyéb rendeknek, hogy addig az summáig magokat elköthessék, de szorgalmatos gondviselések légyen az tiszteknek (regestumban vévén az ilyeténeknek neveket) sokáig ne engedjék ez lekötés alatt őket lenni, hanem reá erőltessék az magok felszabadítására; ha ugyan semmiképen az tisztek coactiojára is fel nem szabadíthatnák magokat, minden forintról egy-egy esztendő alatt légyen az kötél alatt, az eltelvén, szabaduljon fel fizetés nélkül; de arra is vigyázás légyen az tisztektől, hogy ezen kivül más dologért és szükségért, akármely szín alatt magokat el ne kössék, ha kötnék is, erőtelen légyen; ha penig ezalatt más úton való kötelesség alá vetvén az creditor, és ki nem akarná szabadítani keze alól, díjának fizetésével tartozzanak az tisztek kiszabadítani minden tovább való haladék és fogás nélkül.

Az mely faluk s tartományok rováson nincsenek, az olyan helyekről is capitatim administráltassák azon helyeknek földes urai, és asszonyai az két-két forintot; az kamaraispánok is, posztósokkal, maglásokkal, kolcsárokkal az szerént administráltassák; hasonlóképen az új keresztyének adjanak ezer tallért, melyet ha nem administrálnának, az director haladék nélkül exequálhassa rajtok az egész summát.

A kik az porta contentatiójára jó akaratjokból jó pénzt adtanak, az Szebenben administrált pénzből contentálja Ugron András atyánkfia az olyanokat, illendő quientiájokat látván halogatás nélkül. Az mely summát felvetettünk volt az porta contentatiójára, az mely tisztek exigálták az restantiákat, szedjék fel, és ratiójokat készítsék úgy el, hogy az mely becsületes személyeket arra fognak denominálni, a solutione modernae diaetae egy holnapra producálják azoknak elejekben, és el is igazítsák; melyet ha praetermittálnának, minden restantiát irremissibiliter az director exequáltathassa, melyre köteles is legyen az director sub eadem poena.

Az kik penig az rabok váltságára való pénzt szedték, annak utána végezvén az ország felőle hogy az kapuszám után való summának negyedrésze tartassék meg, az többi visszaadatván ugyanezen kapuszám után való summának. Ha kik azokat szedték, és az mit vissza kellett volna adni az

Digitized by Google

szegénységnek, nem restituálták, az tisztek sub poena ducentorum florenorum tartozzanak visszaadatni vélek, ha különben nem, non obstante nobilitari praerogativa, magokhoz is hozzájok nyúlhassanak usque ad satisfactionem; ha nem exequálnak az tisztek, az director kétszáz forintot exequálhasson rajtok simul cum refusione damni.

Articulus VI.

Az portuson való kereskedés, és abból való jövedelem porta contentatiójára rendeltetik.

Igen méltónak ítéljük, az Nagyságod propositiója szerént, hogy az portuson való kereskedés és jövedelem, az porta contentatiójára fordíttassék egészlen, nem gratificálkodván abból másuva akármely hívének is, úgy, hogy az kik ekkédiglen pénzeket kiadták az aknák kolálására, és az kik az haza fiai közűl ennekutána is adnának, azoknak szabatos czellérkedés engedtessék az Nagyságoddal való contractusok szerént. Az Maroson penig az ekkédig valókon kivűl több portus ne engedtessék, mely mostani constitutiónk duráljon két esztendők alatt, isten azt adván érnünk, amit akkor országúl fogunk végezni, az akkori időnek alkalmatossága mutatja meg. Ennek az jövedelemnek gondviselésére elegendőnek ítélünk egy becsületes haza fiát perceptornak, kitől minden esztendőben számot vegyenek az exactorok mind perceptiójáról, mind erogatiójáról. Szárazon penig szekereken minden rendeknek, mindenek megbántása és akadályosítása nélkűl szabados légyen mindenütt, mindenfelé egész Lippáig kereskedni.

Articulus VII.

Az feketetójiaknak hazaszállítások végeztetik.

Végeztük ezt is az útonjáróknak bátorságokra nézve, hogy az feketetóji lakosok mingyárást szállíttassanak azon helyekre, melyre az Bihar és Karaszna vármegyebéli viceispánok kötelességek szerént gondot viseljenek, reá is erőltessék mingyárást; sőt az váradi vicekapitány is minden segítséggel légyen nékiek ezaránt.

Articulus VIII.

Az relictákról, és egyebekről is, levelek kivételének modalitása decernáltatik.

Mivel az verus haereseknek és legitimus successoroknak nem kevés károkat látjuk leveleinek dotalisták kezeknél való maradások, és idejénkorán kezekből ki nem adások miatt,

Digitized by Google

perrel keresni penig az haereseknek saját jószágokról való leveleket károsnak esmérjük lenni, holott aféle leveleknek processus által való véghezvitelekig sokaknak jószágit periclitálni látjuk. Végeztük azért, az Nagyságod kegyelmes tetszése is accedálván, hogy meghalván az nemes ember, azon vármegyéknek vagy székeknek tisztei pecsételjék el az leveleket mingyárt, és eltemetvén az nemes embert, annak adják kezében az kit de jure regni illet az levéltartás, de úgy, hogy megesküdjék erős hüttel az relicta, hogy az levelekben nem occultált, sem egy, sem más úton el nem vesztett, sem enyésztett. Ennekelőtte megholt nemeseknek relictái is, mind penig az kiknek leveleit ebben az disturbiumban vagy akármikor azelőtt is hatalmasúl elvötték volna, requiráltatván vármegyékeknek és székeknek tisztei által, tartozzanak praescripto juramento mediante megadni az haereseknek, s legitimus successoroknak. Ezek ellencselekedőkön, azon kiment tisztek statim et defacto tegyenek executiót az 1653. esztendőbéli par. 4. tit. II. art. I. sententiának tenora szerént.

Articulus IX.

A mi kegyelmes urunk atyai szereteti, s indulatja megköszöntetik. Az mi kegyelmes asszonyunk jószágiban assecuráltatik, és az követeknek maga mellé választására is authoritás adatik.

Tapasztalhatóképen, és (hogy megvalljuk) hitelünk felett való ritka példájú atyai szeretetit s indulatját vettük Nagyságodnak eszünkben, hogy midőn az hatalmas nemzetségnek az keresztyén-világ-rémítő hadi készületit, sőt rész szerint indulását hallottuk volna, és midőn gondolkodnánk arról mint lehetne reménségünk annak rólunk elhárításába, másfelé való fordításában, és magunk közűl az nagy félelemnek miatta az fővezérhez delegálandó arra elégséges követeket nem találhatnánk, Nagyságod közinkben küldött becsületes és tanács renden való úr hívei által jelenteté, hogy in tali casu mégis méltóságos személye szerént, az szegény hazáért kész elmenni, és ezt az ellenünk megharagudt hatalmas nemzetséget tehetsége szerént csendesíteni az szegény hazához. Bizonyára méltó dolog, hogy ebbéli hozzánk és hazájához való szereteti Nagyságodnak a maradékoknál is örök emlékezetben légyen. Mi is azért egész országúl, három nemzetűl, meg akarván ezaránt is háladatosságunkat Nagyságodhoz mutatni: ígértük, hogy ha az istennek bölcs ítéletiből (melyet eltávoztatni szűből kívánnók) Nagyságodnak vagy fogsága, vagy szomorú halála esnék, az mi kegyelmes asszonyunkat ő nagyságát, Nagyságod mostani szerelmes házas-

Digitized by Google

társát, országúl mindenek ellen protectiónk alá vévén, minden ekkédig Nagyságodtól biratott jószágában, notanter Dévában s hozzá tartozó jószágiban, s annak urasságában holtáig megtartjuk, és meg is oltalmazzuk teljes tehetségünk szerént, abban nem is impediáljuk, sőt a successor fejedelmeket is több conditiói között arra kötelezzük. Mivel penig (kit isten engedjen nem kivántatni), ha Nagyságodnak maga méltóságos személye szerént el kelletik menni, mind annak előtte kik az dolgot tentálják, becsületes hazafiait kelletik követségűl praemittálni, s mind penig magával is (ha azok végben nem vihetnék az dolgot, le nem csendesíthetnék) országunknak nagyobb rendiben és hazánk fiainak el kelletik magával vinni: hatalmat adtunk Nagyságodnak kegyelmes urunk, hogy mind az két rendbeli követségre valakiket akar mind az három nemzetből szabadoson delegálhasson. Kik is magok mentegetése nélkűl tartozzanak Ngod klmes parancsolatjának engedelmeskedni, megbizonyítván ezzel is igaz fiainak és tagjainak lenni magokat. Mi is penig egész országúl ígértük erre magunkat, hogy ezen atyánkfiainak is (ha ő kegyelmeket is valami váratlan dolog találná) maradékjokat protectiónk alá veszszük, és minden nyomorúságok ellen igazságos úton és módon megigyekezzük oltalmazni tehetségünk szerént.

Articulus X.

Az haza szabadságának és kinek-kinek bántódásinak eligazítása jövendő gyülésre halasztatik.

Nagyságod kegyelmes parancsolatjából értjük készségét Nagyságodnak az haza szabadságának és közönséges s kiváltképen való megbántódásinak helyben való állatására, kegyelmes urunk ígéreti szerént, melyet mi is hűségesen megigyekezünk szolgálni Nagyságodnak, mint kegyelmes urunknak; de látván az időnek szorosságát, és sok alkalmatlan híreknek folyását, kételenítettünk az mostani diaetáról elhalasztania, könyörögvén Nagyságodnak, hogy isten ő felsége csendességet adván, mennél hamarébb és alkalmatosabb helyen, az idő is kinyilván, méltóztassék újabb gyűlést promulgálni, melyre gyűlvén, minden ehhez való dolgok igazodjanak el az ország kívánsága szerént.

Articulus XI.

Az adó dolgárúl és felvetéséről.

Nem tagadhatjuk kegyelmes urunk, az nagy romlás miatt való rettenetes fogyatkozását szegénységünknek, holott

Digitized by Google

az kiknek az lakó helyek az tavalyi romláskor meg nem égett is, mindazáltal marhájok sokaknak elveszett: de mivel látjuk az naponként való szükséget, hogy Nagyságod is ennél is inkább meg ne fogyatkozzék szegény hazánkhoz való gondviselésben: ígértünk kapuszám után kétszeri adózásra húsz forintot, úgy hogy az combusták annak harmadrészét fizessék indifferenter. Az székely atyánkfiai is, azkiknek az vármegyéken vagyon jószágok, ezen terehviselésre ígérvén magokat, melynek bészolgáltatását, ígértük felét ad primum Junii, felét ad primum Novembris Nagyságod tárházában bészolgáltatni. Nagyságodnak könyörgünk, mint kegyelmes urunknak, légyen contentus véle, mely Nagyságod kegyelmességét mi is hűséggel meg igyekezünk szolgálni.

Articulus XII.

Az taxás városok contributiója.

Kolosvár	2400 for.
Váradé	1400 »
Fejérváré	200 »
Bánfi-Hunyadé. . .	200 »
Udvarhelyé	260 »
Kézdi-Vásárhelyé .	180 »
Sepsi-Sz.-Györgyé .	180 »
Illyefalváé	150 »
Egeresé.	150 »
Nagy-Almásé . . .	125 »

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum regnicolarum trium nationum regni nostri Transylvaniae, et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris ad verbum, sine diminutione et augmento, vel variatione aliquali, inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia singula in eisdem contenta, ratos, gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus, et confirmavimus: offerentes nos benigne quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest, seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus ratificamus et confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Bistri-

Digitized by Google

ciensi, die vigesima quinta mensis Martii, anno domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono.

(Eredeti nyomtatvány az Akadémia birtokában),

XXII.

1659. márcz. 29—31.

Barcsay Ákos Várad kézhezadását sürgeti.

a)

1659. márcz. 29.

Acatius Barcsai dei dratia stb.

Generose fidelis nobis syncere dilecte. Salutem stb.

Az portáról és havasalföldi vajdától ezen órában érkezének leveleink, melyeket includálva Kegyelmednek küldöttünk, communicálja Kegyelmed elébbi urunkkal is ez híreket, eszében veheti ezekből ő nagysága, mennyire kellessék magát bíztatni Hasson agának porta ellen való hadviselésével; tavaszra kelve az fővezér is Landorfejérvárra fog jönni, azmint az vajda leveléből értjük, de talán ő nagysága ezeket is csak költött dolgoknak allítja. Mihács előtt minap ő nagysága olyant mondott, töröktől tatártól semmit nem fél, azok felől bátorságoson s vigan lakik Erdélyben s másutt is, azhol kedve tartja. Mind portáról, budai vezértől jönnek ismét leveleink, s ha mi újobbat értünk, Kegyelmedet tudósítjuk felőle. Ez includált leveleket Kegyelmedtől visszavárjuk. Eidem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Bistriciensi 29. Martii 1659.

Achatius Barcsay m. p.

Külczím: Generoso magistro Georgio Lazar de Gyalakuta stb.

b)

1659. márcz. 30.

Acatius Barcsai dei gratia stb.

Illustris et magnifice, generosi item fideles syncere nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram.

Már jó ideje Kegyelmetek levelét nem vévén, mi karban forogjon ott az dolog nem tudhatjuk, itt az állapotok csudáson forognak: portáról újabban kapuczi pasa jött, ki az végeket mind eljárta, az készen lételt parancsolta; az budai vezértől is tegnap érkezék levelünk: elébbi urunk kergetésére

Digitized by Google

s Váradnak hamarsággal való kézhez vételére izgatnak, azont írván most is, ha tavaszig kezünkhöz nem vesszük, ámbár akkor kezünknél legyen is, de ugyancsak megszállják. Azért, azmint már Kegyelmeteknek egynéhányszor megírtuk, Kegyelmetek ott semmit ne késsék csak jőjjön vissza, egyébiránt ha késedelmeskedése miatt valamely akadály találja Kegyelmeteket, vagy hogy oda talál rekedni, nekünk ne tulajdonítsa. Érkezék oly hírünk is Mikes Mihály uram emberét küldvén Kővárra, valakik az Kővár vidéki nemesség közűl az beszterczei gyűlésen voltanak, azokot mind megfogtatta, az várban bevitette, javokot, marhájokot mind felpraedáltatta, mely, ha úgy vagyon, mint egyezhessen az urunk assecuratoriájával nem tudhatjuk; megbizonyosodván azért az dolog, mi is mind az ő nagysága s mind pedig az Mikes uram jószágihoz hozzányulatunk: ne késsék Kegyelmetek visszajőni. Quibus de caetero gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Szamos-Újvariensi die 30. mensis Martii anno 1659.

Achatius Barcsay m. p.

Mi nem látjuk módját, mint egyezhessen meg az igazsággal, az ország házait ő nagysága kezinél tartsa, azonban jószágit is itt benn bírhassa.

Külön papirdarabra irva:

P. S. Talán Kegyelmetek ugyan el akarja veszteni ezt az szegény országot, hogy haza nem akar jőni, immár az törökök közi kiment az híre, hogy követeink vadnak oda ki. Azonban szüntelen jőnek az budai vezér követei, kikre is mennyi költségünk menjen, csak az isten tudja. Kegyelmetek azért csak jőjjön vissza.

Kívül: Illustri ac magnifico et generoso Ladislao Redei stb. et magistro Georgio Lazar stb. consiliariis nostris, item Francisco Farkas stb. Fidelibus stb.

c)

1659. márcz. 31.

Acatius Barcsai dei gratia stb.

Illustris ac magnifice et generosi fideles nobis syncere dilecti. Salutem stb. 29. praesentis nekünk írt Kegyelmetek levelét elvöttük, mit írjon, értjük; azmint azért már egynéhány rendben megírtuk, Kegyelmetek ott kinn semmit ne mulasson, jöttést jőjjön be hozzánk, ne várja még is több parancsolatunkat: immár bizonyos az Dunán való hídnak csinálását elkezdették, Lippa felől hajókat felhozni nem engednek, mind

Digitized by Google

alá szállítják, az hol tavaly az hídat az Maroson csenálták most is ott akarják csenálni; az partium ha elvész is mit tehetünk mi róla, nem mi leszünk oka, eléggé intettük, s ha nem fogadták lássák mit használnak vele, immár csak ez szegény hazát tarthatnók meg, de félő az Kegyelmetek késedelmezése erre is ,veszedelmet ne hozzon, elmenvén az híre Kegyelmetek ott mulatásának, másra magyarázzák; úgy látjuk ő nagysága most is úgy tartja meg hitit, mint azelőtt; Szeptembertől fogva eleget jártunk ő nagysága után, immár nem járunk, látván sem lelkével sem nemzetsége veszedelmével nem gondol, azért jobb ő nagyságának szenvedni, s ez elromlott hazát, az mennyiben lehet oltalmazni; ha az partium akarja keljen fel értsen egyet, ha nem: veszszen maga miatt, mi elvárjuk, ha bejő ő nagysága is talám az isten megszán bennünket is, maga veszedelmére hozza be, Kegyelmetek csak jőjjön el. Az praesidiumnak Kegyelmetek senki adóssága megfizetését ne igérje, nem vagyunk bolondok olyanoknak fizetnénk, az kik hazájok veszedelmére igyekezőket szolgálták, mikor az hazát szolgálják, megfizetünk; az dragon tisztet assecurálhatja Kegyelmetek más alá nem rendeljük; most is jött onnét feljűl levelünk Potoczkitől is, tudjuk, mint vagyon állapatja ő nagyságának, úgy hisszük onnét feljűl is lészen válasza; az Potoczki levelét oda küldöttük; az fővezér kijövetele bizonyos, Kegyelmetek semmit ne tractáljon, most is nehezteli az török emberünknek oda való juttatását, sőt azt írja az budai vezér, nem sokára vége leszen mind Rákóczival való practikánknak. Hadunk hála Istennek vagyon, mind az két vajda készen vagyon; Harsáni uramat ma expediáljuk; budai vezér készen vagyon, ha beindúl, leszen hátúl kisérője. Kegyelmetek, azmint maga assecuratoriája tartja, csak az mellett maradjon, se jobbra se balra ne hányatolljon. Írja Kegyelmetek az rabokat is most is veszi, jobb volna azt az ő nagysága miatt tatár rabságában nyomorgó szegény rabokért adná, mert félő azoknak a sanczát dupláson nem sokára megfizeti; írja azt is, az summáért is reánk jönnek, arra bár ne viselne gondot, csak az mi nem ő nagyságáé azt bocsátja vala ki kezéből idején; mi itt benn az jószágihoz hozzá nyúlunk, ha maga assecuratoriájának nem állott, mivel isten ellen való dolog az ország házait bírja s az jószágot is. Eisdem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Szamos-Újvariensi 31. Martii 1659.

Barcsay Ákos m. pr.

Külczím mint az előbbeni.

(Mindhárom eredetije a gr. Lázár család megyesfalvi levéltárában).

Digitized by Google

XXIII.

1659. márcz. 30.

Barcsay követeinek assecuratoriája Várad átvétele alkalmával.

Mi Rédey László Máramaros vármegyének örökös ispánja, Lázár György Erdélyországban egyik itílőmester és mindketten az erdélyi méltóságos fejedelemnek tanácsi, Farkas Ferencz Udvarhely széknek vicekapitánja, és Beszterczei János Deák azon-Besztercze városának hites notáriussa, az mi kegyelmes urunktól fejedelmünktől az méltóságos Barczai Ákos urunktól s az nemes Erdélyországtól, Magyarországnak eleitől fogva Erdélyhez tartozó részinek s abban lévő ország végházának, Váradnak kézhezvételére bocsátott commissáriusok, látván azt, hogy az méltóságos fejedelem Rákóci György uramnak ő nagysága ebből is az nemes országhoz tökélletes atyai szeretetit megmutatta, hogy eddig kezénél lévő végházát az hazának Váradot mi általunk, az nemes ország s annak fejedelme számára resignálja. Mi is igérjük arra magunkot, hogy azmely idegen praesidiumokot ő nagysága maga avagy méltóságos anyja belé vitt vagy küldött, azokot kihozni megengedjük és kijöveteleket nem impediáljuk semmi úton módon, sem penig útjokban meg nem háborgatjuk, sem háborgattatjuk. Mivel penig eddig való kapitány Gyulai Ferencz uram halálos betegségben hallatik fekünni, ha addig ki nem költözött, vagy az resignatióig ki nem költözhetnék is az várból, avagy ha szintén az városbeli házához költözött volna is, ő kegyelmét meg nem háborgatjuk, sem böcstelenséggel nem illetjük, sem senkinek alattunk valók közűl illetni nem engedjük, mind addig, míg isten ő kegyelmének könnyebbséget adván, derekason el nem költözhetik. Melyről az felljebb megirt méltóságos Rákóczi György urunkot assecurálljuk ez kezünk írásával és pecsétünkkel megerősíttetett levelünkkel sub bona fide nostra Christiana. Datum in oppido Uyváros die 30. Martii anno 1659.

Rédey László mp. (P. H.)
Lázár György mp. (P. H.)
Farkas Ferencz mp. (P. H.)
János Deák (P. H.)

(Eredetije a vörösvári ltárban).

Digitized by Google

XXIV.

1659. ápr. 3.

Barcsay Lázárnak Várad átadása ügyében.

Acatius Barcsai dei gratia stb.

Spectabilis magister, generosi fidelis nobis syncere dilecti. Salutem stb.

Kegyelmed nékünk küldött levelét vettük, írását megértettük. Adja isten, ebbeli jövendölésünk ne legyen igaz, de félő, annak az szép véghelynek kézben bocsátásának eddig való haladása veszedelmére, ne(m) megmaradására szolgáljon; avagy gondolja-e Kegyelmetek is, ha előbbi urunk onnan alól való állapotokból annak veszedelmét által nem látta volna, kézhez bocsátotta volna? Mi mindazáltal minden igyekezetünkkel azon leszünk, annak megmaradására minden útakat, módokat elkövethessünk. Az jenei Ali pasának Kegyelmetek ezen dologról mindjárást írjon, az partiumnak kézben való bocsátásáról tudósítsa, írja meg azt is Kegyelmetek, az várban is hazafiát, becsületes embert rendeltünk kapitánynak. Mi azon leszünk, az csavargók ennek utánna ott megszünjenek, csakhogy az török vitézeknek is megparancsoltassék, ki ne járjanak, az szegénységet ne rontsák, pusztítsák. Az budai vezérnek is mi mindjárt írunk. Az ott való katonáknak Kegyelmetek bátran megmondhatja mindennemű donatiójokban, igazságokban, valamelyek az fejedelemségnek Rédei uram kezében való resignálásáig emanáltattak, megtartjuk, azon innen használtattak penig, a mint az emberek discursusi arról vannak, nem fognak megállani; a katonákat penig, akik nem akarnak megmaradni, ne is maraszsza Kegyelmetek tettetvén, mintha nem kelletnének, mivel mi innét küldünk katonákat eleget. Rácz Jánost Kegyelmetek bocsássa el, Török Istvánt állassa bé helyében. Egy német officért is küldöttünk oda bizonyos számú német gyaloginkkal, azokat is Kegyelmetek az várban állassa bé. Kegyelmetek mindenekről tudósítson, katonák kelletnek-e, pénzt küldjünk-e s menynyit? Mi senki restantiáját nem fizetjük: ennek utánna kik ez hazának mint igaz hazafiai igazán akarnak szolgálni, azoknak fizetéseket igazán ki akarjuk szolgáltatni, mindazáltal, mint feljebb is megírtuk, ne onszolja őket Kegyelmetek. Nadányi uramtúl is küldöttünk Kegyelmeteknek levelet, de az talán késén fog érkezni. Ha azért Kegyelmetek oly contumax embereket talál, kik ennek előtte ez hazának annak veszedelmével magokat opponálták és még most is kétfelé sántikálnának, ha

Digitized by Google

az olyak akarnák is homagiumokat praestálni, Kegyelmetek fel ne vegye. Eisdem in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Szamos-Ujvar die 3. Apr. anno domini 1659.

Achatius Barcsay m. pr.

Az porkolábságba Kegyelmetek Tisza István uramat collocálja.

Kívül: Illustri ac magnifico et generoso Ladislao Redei de Kis-Rede stb.; magistro Georgio Lazar de Gyalakuta stb. et consiliariis; Martino Boldai de Varad, Francisco Farkas de Bögöz et Joanni Literato Bistriciensi, ad recipiendam arcem Varadiensem expeditis nostris et statuum regni commissariis fidelibus nobis syncere dilectis.

(Eredetije a gróf Lázár család megyesfalvi levéltárában).

XXV.

1659. márcz. 31—ápr. 22.

Barcsay levelezése török hatóságokkal a partium s a fenyegető török támadás ügyében.

a)

1659. márcz. 31.

Tekéntetes és fényességes király; nekem mindenben becsülettel való jóltevőm. Az isten öregbítse Nagod méltóságát, jó egészségét vastagítsa mind végig, talpai alatt vetvén minden gonosz akaróit.

Történvén nekem is az portára jőnöm, azmint írtam is Nagodnak, szemben lévén az fővezérrel, az adónak hiányosságáért haragos állapattal vala. Nagod hívei is tartóztatásban lévén, teljes tehetségem szerént Nagod igaz dolgainak voltát jelentettem ő naga előtt, hatalmas császárunkhoz hű és engedelmes Nagod. Egyebekről is kérdezősködött tőlem az részről, mint történtek az állapotok? Azt is megmondtam. Csak héjja, már azt mondja, szégyent vallott hatalmas császárunk előtt, miért nem teljesítette azt az pénzt, melyet igért Nagod? Mondtam én is Nagod egybengyűjtvén az országot erőltette az pénz adásra, hogy megküldhesse; az ország is reá ment s készek adni, de engedelemmel nem egyszersmind lehetetlenség lévén abban. Többeket is, az miket Nagod hasznára ismertem, mondtam. Arra azt mondá a fővezér, az ország követeit azért fogatta meg, ne mondja az ország, Nagod jó akaratja szerént

Digitized by Google

adja azt az pénzt, hanem lássák erőltetésből adják, erővel is kéri az hatalmas császár azt; mert az vezér azt mondja, az fejedelem adná de az ország nem akar adni. Azért felettébb is haragszik, esküvéssel mondá kész haddal menni ismétlen arra az országra, s több fenyegetőzéseket is monda. Engemet becsülettel is láta megkaphtányozván, mind itt leszek, míglen az adóval beérkeznek, azután elmegyek. Ezek mindenek Mihne melancholizásából származnak, mivel igen hitetlen ember; itt is szerét tettük volna az pénznek Nagod híveivel s Péter deákkal, de az havasalyföldi kapikják egy hazug szót hintegettek mindenek előtt, hogy az magyarok nem szokták megfizetni az honnan mit vesznek; és így senki előtt hitelünk nincsen s pénzt sem találunk. Nagod veheti eszében, ki miatt ne legyen hitelünk, az havasalyföldiek mia. Az vezér ő naga bölcsen cselekeszik mindeneket, t(alám) isten ilyen rosz szomszédtól megment, csak Nagod is a részről tudósítson bennünket írván Panajotaki *(így)* uramnak is (ki is igen jó akarója Nagodnak) lenne ő is törekedő dolgunkban, valósággal legyen azon azt az rosz szomszédot közinkből vessék ki, mivel sok hasznával lészen Nagodnak megmenekedvén attól az rosz szomszédtól, ki is sok dolgokat zavar, mivel ha Nagod az Nagod adóját beszolgáltatja, mentest Nagod dolgainak s szavainak helyt adnak s meghallgattattatnak.

Nagod elég bölcs itélettel bír, itélje meg ezt is: némelyek Nagodat ezzel vádolják, Nagod egyetért Rákóczival, és hogy Nagod nem akarja megadni, az mit igért s több vádlásokat is; de azok Nagod szerencséje után mind hazugságokká ismertettenek törekedésem által is. Nagod legyen rajta szívesen hatalmas császárunknak adandó pénznek megszerzésében Nagod becsületiért. Én is itt lévén, mind azon leszek Nagodnak szolgálhassak igazán s valóságosan, azmint igéretet is tettem Nagodnak. Kévánom is Nagodtúl, ne szünjék meg Nagod írásával, legyen törekedő is dolgunkban, mert az míg az vas heviben, akkor kell őtet kalapálni. Ezeket akarám Nagodnak megírni.

Isten Nagodat etc. Constantinápolyban ó szerént 31. Martii anno 1659.

Nagod legkissebbik alázatos kész
szolgája
Nicolae Posztelnik.

P. S. Továbbá adom értésére Nagodnak ezt is, Rákóczi ellen való készület hirdettetik; Nagod azért kévánván dolgunknak itt végben menetelét, nem kellene több segítség nálunknál; azonnal beszélettünk Péter deákkal is, Nagodnak

Digitized by Google

megjelenti, mivel Panajotaki urammal így találók fel. Itt nem kell késnie, azért oda menvén Nagodhoz minden dolgot megérthet Nagod.

Külczím: Tekéntetes és fényességes Barcsai Ákos királynak, isten kegyelméből Erdélyországának etc.

Kívül: Portáról Nicolaki Posztelniktől, moldovai szerdár, ki vala itt, jött levelének fordítása.

(A gróf Lázár család megyesfalvi ltárából).

b)

1659. ápr. 13.

Barcsay a fővezérnek.

Tettes és mgos fővezér nekünk jóakaró úr apánk.
Hogy isten Ndat éltesse stb.

Az Ngod levelét, mint fiú atyjától, igen nagy engedelmességgel vöttem, mely Ngod hozzám való atyai szeretetét olvastatván belőle, nagy örvendezéssel voltam, hogy ísten Ndat minden ellenségi ellen hatalmas császárunknak diadalmassá tötte, ezután is azokat az szerencséket, hogy nevelje, s minden ellenségét éles szablyája éli alá hozza, kivánom. Mikor szintén Ngod örömre indító levelét olvastatom vala, akkor hozák az fényes portán lévő követek levelét, melyben írják minemű nagy haraggal volna Ngod kevés pénzvitele felől, melyért igyekeznék Ngod újobban ez elpusztúlt hatalmas császárunk adófizető országának teljességesen való elpusztíttatására, mely nem kicsin siralomra indító leveleket olvasván, minden előbbi örömünk szomorúságra és siralomra változék, holott úgy éltesse hatalmas császárunk áldott fejét, s minket is úgy áldjon meg, hogy tiszta szível cselekednénk, ha volna honnét, de Ngos uram mi megvalljuk, annyéra megromlottunk, ha Ngod nem könyörűl rajtunk, nemhogy azt az summát olyan hertelen megszerezhetnők, de még éhelhalásra jut igyünk. — A mellett Ndat kérem, az ország ellen való haragját tegye le, nem lévén nekik semmi vétkek, mint Ndnak jenei táborban is megmondám, nem vagyunk küldetve az adót neveljük, de látván az Ngod haragját, s féltvén az országot végső elromlástól, az Ngod parancsolatjának kelle meglenni, sőt Ngos uram annak az adónak béküldése szent Demeter napja lenne, most az tavalyi adót vitetvén be, Ngod is úgy izente, az summát nem egyszer, hanem lassan-lassan tartozzunk beküldeni, abban is elengedtetik, látván hatalmas császárunk az ország hűségét. Ndnak én azon esedezem, ne igye-

Digitized by Google

kezze ez szegény országot jobban is pusztíttatni, énnekem parancsolván mind adó s summa igérését, énnekem is kell viselném az Ngod haragját; azért én kész vagyok ezért az országért, csak ne romoljon, Ngod lába eleiben menni, ott az mit akar cselekedni azt cselekedje velem, akárcsak ne lássam hazám veszedelmét, romlását, nem is úgy megyek mint fejedelem, hanem mint hatalmas császárnak legkisebbik lovásza, nem is tartván mindaddig fejedelemnek magamot, míg ezen dolgok le nem csendesednek, s hatalmas császár athnaméja az szokás szerént meg nem adatik. — Lám, Ngos uram, Lugast, Karánsebest vér nélkűl vevé el Ngod, mely ezelőtt nem kevés segétséggel volt az adóban. Meglátja Ngod, ha isten Ndat hatalmas császárunk, s az én szerencsémre élteti, hasznos szolgája leszünk mi az országgal együtt, Ndnak. Jobb Ngos uram apránként adjuk meg s az ország is épüljön, s Ngod lelkiért is imádságok szüntelen legyenek. — Azon penig Ndat engedelmesen kérem, az Jenőtől bevitt zálagokat bocsássa ki, hadd hitessék el, nem fejedelemségért parancsoltatott az adó nevelése s az nagy summa megadása, hanem magok veszedelme eltávoztatásáért; akár csak oda be is az költség ne nevekedjék, lám az ország eleiben ben lévén, azok, míg Ngod akarja, ott lehetnek. Immár Ngod szerencséire, valamely helyek az erdélyi fejedelemhez tartoztanak, mind kezünknél vadnak. Ngod énnékem, úgy hiszem, lesz olyan atyám, mint Bocskay Istvánnak az akkori fővezér, az ki pénzzel, néppel segítette. Chenan pasát ő ngát hogy változtatta, az a Ngod jóakarata, de bár inkább Ali pasát ő ngát, ki most is Rákóczi Györgyöt oda be való hírekkel tartja. Ngod nagyobb gyönyörűséget Rákóczinak nem cselekedhetik mintha az ott ben lévő követeket nagy sanyarúság alá veti, minthogy régtől fogván azt kjvánta, s jövendölte. Tartsa meg isten jó egészségben Ndat. Irtuk Szamosujvári várunkban, tizenharmadik napján szent György havának, ezerhatszázötvenkilencz esztendőben az mi számlálásunk szerént.

Ndnak engedelmes fia

Barcsay Ákos mp.

Külczím: Az hatalmas győzhetetlen császár becsületes gondviselőinek, szélyes ez világra kiterjedett tündöklő fényes birodalmának főigazgató vezérének, az ttes és mgos fővezér Mehemet pasának etc. Nekünk becsülettel való mgos úr jóakaró apánknak adassék.

(Eredeti Gyulafehérvári Batthyányi könyvtár. Codex authenticorum No 5., 4., 5.).

Digitized by Google

c)

1659. ápr. 22.

A temesvári basa levele Barcsaynak.

Az nagy keresztyén fejedelmek között dicsőséges fejedelem, az Messiás nemzetségének hatalmasi között megbecsültetett, az keresztyénségnek minden dolgainak közbenjárója és helybenállítója, mostani fejedelme Erdélyországának, nékünk jóakaró és megtiszteltetett fiunk és barátunk Barcsai Ákos. Isten tinéktek adjon jó és boldog véget.

Tökéletes jó akaró, szíves és atyai köszöntésünk után értéstekre adjuk, ha tökéletes fiui jó akaratotokból, mi micsoda állapatban legyünk, kérditek: az mindenható istennek legyen hála most jó egészségben vagyunk s szünetlen könyörgünk az istennek a mi jótevő és kgls urunknak hatalmas császárunknak jó egészségéért s szerencséjéért s az ti dolgai tokról szorgalmatoskodunk s készek vagyunk. Felőletek is kivánjuk, hogy azon jó híreket hallhassuk. S azonban érkezék hozzánk emberetek Sebessi Ferencz uram az ti leveletekkel, s abban megjelentett barátságtokat és jó akaratotokat jól megértettük s örültünk rajta, kiváltképpen, hogy szép okossággal és móddal foglaltátok el Várad várát is ahhoz tartozó részekkel együtt, és hogy mind kihántátok Rákóczi embereit az országból s azoknak minden ingó s egyéb marháit elfoglaltátok. Ezeken igen örvendeztünk, hozzátok való szeretetünk érette nagyot nőtt; úgy ennek utánna sem kell dolgaitokban henyéknek lennetek, hanem hatalmas császárunk hasznos szolgálatjában állhatatoson meg kell maradnotok s az ő méltóságos akaratja szerént cselekednetek s az országban lévő hatalmas császárunk szegénységit jól igazgatnotok s oltalmaznotok, és annak az summának megszerzésében szorgalmatoskodnotok szükség (melyet reátok vetettek), s mennél hamarébb az ő hatalmassága tárházában beküldenetek, hogy békességgel állhatatosan megmaradhassatok az ti fejedelemségtekben, és annak az pártos Rákóczinak mind feleségét s mind egyéb őtet követőket Erdélyből üzzétek ki, javait mind vegyétek el; ha penig valakik közülök oda mennének, azokat meg kell fognotok, erősen büntetnetek, hogy az ország azoktúl tisztítassék meg.

Irtátok azt is, a mely kapitánt Váradba küldöttetek, annak hűséges szolgálatjáról s állhatatosságáról jó reménségben kell lennünk, melyen is igen örültünk, melynek is úgy kell lenni. Valakik hatalmas császárunknak igaz hívei voltak,

Digitized by Google

azoknak dolgok mindenkor jól volt. Így azért erősen meg kell parancsolnotok néki, a véghelyekben levő vitézeket igen zabolán tartsa, hatalmas császárunk véghelyeiben levő vitézeknek békét hagyjanak s azoknak háborgatásokra az fölső magyarországi magyarokat se bocsássák alá. A mi véghelyeinkben levő előljáróknak is igen erősen megparancsoltatott, erősen tartsák ők is az alattok levő vitézek zaboláját, hogy az erdéli véghelyeknek bántódására ne legyenek s valamíg ti az megígért békességteket megtartjátok, a mi részünkről is meg lészen tartatva s minden szegények és jobbágyok békességben maradnak. Az feljül megnevezett Sebessi Ferencz követségét jól végben vitte, úgy bocsátottuk vissza, szóval is valamit mondván neki. Tartson meg isten titeket. Iratott Tömösvárott die 29. Martii. Ezerhatvankilencz esztendőben.

Jó akaró barátotok és apátok

Chinan passa.

P. S. Kedves úr barátunk, Sebessi Ferencztől hallottunk az portán valami siránkozást lenni. Barátunk, mi soha egyebet nem irtunk, hanem mindenkor csak intettünk titeket levelünkben. Ha a portán valami mondatott, az fővezérnek hozzátok járó emberei által lett az. Mi mindenkor azt irtuk, szorgalmatosok vagytok annak az summának megszerzésében s az országnak őrizésében és hatalmas császárunk jobbágyi igazgatásában. Barátunk semmi hátra nem maradott Erdélyben, melyet végben nem vittetek, hanem csak ez, hogy Rákóczi György személyének is legyen vége. Ami gondolatban vagytok tudtunkra kell adnotok nékünk, és mi készen elég hadakat adunk annak elrontására. Ez hatalmas császárunk akaratja; és pontról pontra értésünkre kell adnotok az ti gyűléstekben mit végeztek. Jó akaró barátunk, mi mindenkor mint édes atya fiával úgy értettünk egyet veletek, hogy-hogy gondolhatjátok hát meg mi azt cselekedtük volna? Ez nyilván való káromkodás minálunk. Nem kell mások szovának hinni, mi mindenkor mindeneket végben vittünk kivánságtok szerént.

Mi minap hogy Fogaras vára elfoglalása felől írtunk volt, valamit tréfát is jelentettünk volt levelünkben. Isten tudja, azt senkivel sem közlöttük. Mi az titkokat szivünkben tartjuk meg. Hallottátok, minap minemű válasza volt amaz pártos Rákóczi dolgai miatt az császár kapikihajának, csak ti jó elmével maradjatok meg s Rákóczi elrontására legyetek szorgalmatosok. Szeretetünknek jeléül küldöttünk két keszkenőket, egyet aranyast, más selymest.

Digitized by Google

Jegyzet: A levél kelte 1069. márcz. 29. török számítás szerint veendő. 1069. márcz. (azaz Radzsab 1) esett 1659. márcz. 15-re: tehát Radzsab 29. április 22-én volt.

(Egykorú másolata a gróf Lázár család megyesfalvi levéltárában.)

d)

1659. ápr. 22.

Barcsay a nagyvezérnek.

Tettes, mgos és ngos fővezér, nekünk becsülettel való úr jóakaró apánk, isten Ndot sokáig jó egészségben éltesse, s hatalmas császárunk szolgálatjában, minden kedves áldásokkal látogassa, szívből kivánjuk.

Az ország bement követei hönyhullatással Jediculából írt keserves leveleket olvasván, csaknem szernyű halállal halánk ijedtünkben, még annál inkább értvén újabb romlására ez szegény hatalmas császárunk adófizető országára való szándékozását Ndnak, melyet hogysem értünk, adott volna halált isten inkább fejünkre, mivel isten után mi úgy biztunk Ndban, csiráki levén Ndnak, megteként vén ez szegény ország pusztulását is, gyalázatunkra nemhogy az ország követeit megfogatta volna, Rákóczi György örömére, sőt magáéból is hatalmas császárunk kedve keresésére egy kevés ideig adott volna ez szegény országért, de úgy kell lenni isten után mint Ngod akarja, mi igazán irjuk Ndnak, vagy hatalmas császárunk portájára megyünk, vagy más idegen országra fogjuk fejünköt vinni, ne együk világ gyalázatjára kenyerünköt, gonosz akaróink örömére, melyet, ha kell cselekednünk; Ndot kérjük, Ngod nekünk adta hatalmas császár zászlóját, botját, kàrdját, s egyéb ahoz való ékességét bevigyük-e, itt hagyjuk-e? tudósítson. Mindazonáltal mindezek megjövendőltettek Rákóczitól, hogy így járunk s ám kedve is tölt benne, s úgy látjuk az többiben is kedve telik, mivel mindazolta miolta Jenőtől kijöttünk, csufol, hogy mint asszonyemberek, úgy vártuk az fegyvert nyakunkra, ha vele egyet értettünk volna, nem estünk volna ez nyomorúságban. De tudván mi magunkot hatalmas császárunknak boldog őseitől maradtaknak lenni, semmi ellenkezést mutatni nem akartunk, s nem is akarunk, hanem hatalmas császárunk kegyelmességihez bizván, mindenekben ő hatalmassága kegyelmességire biztuk magunkot, ezután is ahoz ragaszkodunk, ha egyik kapuján Ngod kiűz, az másikon ugyan bemegyünk, elhivén, Ngod szemei elől az adófizető országot el nem veti, hanem mint édes atya fiával úgy cselekeszik: minemű

Digitized by Google

nagy haragja, annál nagyobb leszen kegyelme. Látja isten Ngos uram, nem tökéletlenségünk, hanem tehetetlenségünk viszen reá, hogy úgy nem keresheti ez szegény ország kedvét hatalmas császárnak, azmint akarnák; úgy vagyon, itt kelő pénz vagyon most is, de jó pénzzé tehetjük nehezen, más országon kell elváltanunk, melyis Ngod megitilheti istenesen, ha könnyen lehet-e? Lám Ngos uram, mi ugyan szolgáltunk, immár az Erdélyhez tartozó biradalmat nagy mesterséggel, isten után az Ngod szerencséjére kezünkhöz vettük, immár az ország pusztulásinak építésihez fogtunk vala, de az is oda leszen, meghallván az követek megfogását. Azért mi Ngnak esedezünk, tekintsen Ngod minket csirákját, az ki isten után minden reménségét Ndba helyheztette, az ország követeit bocsáttassa el az Jediculából, hiszem az erdélyi háznál is elég foglyok lesznek, nem lévén szabados kijövetelek, ne teljék kedvek gonosz akaróinknak, ne nevessenek rajtunk Ngod creaturáján, inkább lássák meg mások is, Ngod minekünk édesatyánk levén, gonosz akaróinknak kedvét nem tölti. Ez az szegény ország látván az nagy veszedelmet, az rája vetett adót kételeníttetik beszolgáltatni, ha egyszersmind nem is, lassan lassan hatalmas császárunk tárházában. Az többit is szánom, de leginkább Bánfi Sigmond követet, az ki is Rákóczitól való féltiben ment inkább oda, gondolván, bántódása nem leszen, nem levén ez hazában nagyobb ellensége nálanál, de szintén úgy jára szegény, mint az ki az veszedelmet akarván kerülni, inkább bele esik. Lássa Ngod vagy vér, vagy ront, mi Ngodé vagyunk s Nagod miénk, most is az minek szerit tehettük küldöttük, megindítottuk. Ndtól mi kegyes választ várunk, ha Ngod ellenünk indul is, de ugyancsak Ngod köntöse alá megyünk, jobb is egyszer meghalnunk, mintsem sokáig gyalázatoson élnünk; bár isten úgy vezérlette volna Ngod szívét, Jenőnél való lételünkkor öletett volna meg, mintsem így járánk. Isten úgy éltesse hatalmas császárunk áldott fejét, s minket is úgy szerencséltessen, soha Haszon agára nem vigyáztunk, sőt szomorúan hallottuk, miért vigyáztunk volna mi arra, tudván azt, hatalmas császár ellen csak annyit teszen mint egy szunyog, ezelőtt is sokszor, nem egyszer voltanak tolvajok, de mind hatalmas császár éles kardja eledelivé lőttenek, úgy ő is.

Ndnak mégis esedezünk, tekintse istent, tekintsen minket csirákját, s míg a pénzzel beérkeznek, adjon Ngod az magáéból, hadd telhessék ki az adó, éjjel nappal küldjük Ngod tárházában, emellett haragját fordítsa el rólunk hatalmas császár ellenségire, parancsoljon csak Ngod nekünk, megesmeri nem leszünk hatalmas császárunk haszontalan szolgái,akkor látja meg Ngod az országnak tökéletességét, tudja isten szivünköt: nem

Digitized by Google

vakmerőségünk, hanem csak nincsen honnét hirtelen szerit tehessük. Ngod azt cselekedje az mit akar mivelünk, hatalmas császár éles kardja alá teszszük fejünköt, lássa mit cselekeszik velünk. Lám Ngos uram, Jenőt, Lugost, Karánsebest vér nélkül vevé Ngod el, csak azért is kegyelmet inkább, nem fogságot, fegyvert érdemlenénk. Bethlen Gábor idejében csak Lippát vették el, még is az adót szállétották. Mindazáltal mindezekben Ngod csak azt cselekedje, az mi lelke javára, s ez világ előtt jó híre neve terjedésére szolgál. Esedezünk azon is Ndnak, az mi arany, ezüst míveket magunkét s másokét beküldöttünk, méltóztassék elvenni. Követeink is felesen levén Ngos uram oda be, felette sok költségünkben telik. Esedezünk azon is Ndnak, méltóztassék bennek kibocsátani, ne kellessék annyit reájok költenünk. Tartsa meg isten Ndot sokáig jó egészségben. Iratott Szamosujvári várunkban, huszonkettődik napján Szent György havának, ezerhatszázötvenkilencz esztendőben, az mi számlálásunk szerint.

Ndnak engedelmességgel szolgáló fia

Barcsay Ákos mp.

Kivül: Az hatalmas győzhetetlen császárunk kedvesbecsületes gondviselőjinek, széles ez világra kiterjedett fényes biradalmának főigazgató vezérinek, az ttes, méltóságos és ngos fővezér Mahumed pasának, nekünk minden becsülettel való úr jó akaró apánknak adassék.

(Eredeti gyulafehérvári Batthyányi könyvtár. Codex authenticorum No 5. IV. 5.).

XXVI.

1659. ápr. 14.

Meghivók a szászsebesi országgyülésre.

a)

Acatius Barcsai etc.

Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram.

Megemlékezvén hittel való kötelességünkről, melyre inauguratiónknak idején magunkot obligáltuk, hogy ez hazának mindennemű szabadságában való megbántódásit az ország statusival együtt megorvosoljuk és régi szabadságit helyre állatjuk: ez elmúlt beszterczei közönséges gyűlésben készek löttünk volna azon igéretünköt teljesíteni, de országúl Kegyelmetek egyenlő akaratból halasztá más következendő gyűlésre annak végben vitelit; mi karban légyen az portán is az hazának állapotja és néműnagy harag legyen közönsége-

Digitized by Google

sen mi ránk az beküldött summának kevés volta miatt, portán lévő követ atyánkfiainak leveliből (melyet ezelőtt immár Kegyelmeteknek in paribus megküldöttük) megértheti; megorvoslása is hosszú üdőkre nem terjedhetvén, hanem mentől hamarébb arról Kegyelmetekkel való consultatiónk szükséges lévén, ha valami derekas alkalmatlanság meg nem gátolja, mellettünk lévő böcsületes tanácsúr híveinknek tetszésekből rendeltünk országúl Kegyelmeteknek generalis gyűlést, isten azt adván érnünk, ad 24. proxime venturi mensis Maii szászsebesi városunkban celebráltatni. Kegyelmeteknek annak okáért kegyelmesen poroncsoljuk, ez levelünk megadatván, magok közűl böcsületes értelmes atyjokfiait, mentől felesebb számút választván, bocsássa az megnevezett napra és helyre teljes tanúsággal, hogy azokkal is egy értelemből hazánknak mostani veszedelemben forgó állapotjának megelőzésire nézendő minden jó és hasznos dolgot végezhessünk és egyszersmind orvosolhassuk meg quoquo modo lehet, szabadságiban való megbántódásit Kegyelmeteknek. Hogy pedig annyéval hamarébb lehessen boldog progressusa, kegyelmetek közönséges gyűlésnek előtte arra delegált atyjokfiait expediálná, az több városon lévő böcsületes híveinkkel is communicálván Kegyelmetek, kiki miben bántódott meg, valamit magok között complanálhat, azt végben vivén, azmely dolgok közönséges gyűlésre tartozandók lesznek, egyenlő értelemből írásban foglalván, Kegyelmetek arra delegált atyjokfiai exhibeálhatják, az ország közönséges gyűlésiben egyenlő értelemből igazíttásban vétethetnek és jó karban állíthatják. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Secus sub poena in generali decreto expressa non facturus. Datum in arce nostra Szamos-Ujvariensi, die 14. Apr. 1659.

Achatius Barcziaj m. p.

Külczím: Prudentibus ac circumspectis magistro civium regio et sedis judicibus, caeterisque juratis civibus civitatis nostrae Cibiniensis etc. fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije a szász nemzeti egyetem levéltárában. Nro 811.).

b)

Acatius Barcsai dei gratia princeps Traniae partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Spectabilis magce, generosi egregii et nles Agiles fideles nobis syncere dilecti salutem et gratiam nram. Megemlékezvén hittel való kötelességünkről *(mint az előbbi)*. Quibus in reliquo gratiose propensi manemus. Secus sub poena in

Digitized by Google

generali decreto expressa non facturus. Datum in arce nra Szamos-Ujvariensi die 14 Aprilis a. 1659.

Achatius Barcsai m. pr.

Külczím: Spli mgco gener. egr. et nlibus Agilibus stb. rendes cz. udv. székhez.

A. 1659. die 21. Apr. in Udvarhely tempore generalis congregationis ad futura comitia communi suffragio sedis deleguntur supremi officiales, ... Franciscus Farkas vice judex regius, Joannes Ugron, jur. assessor, Stephanus Ugron, Paulus Benczer, Nicolaus Pálffi nobiles; ex parte primipilorum et pedit. pixidar. Stephanus Zolga et Paulus Literati. Költségekre rendeltetett, 8 nap alatt 12 frt büntetés terhe alatt fejenkint fizetendő 18 denar.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában).

XXVII.

1659. máj. 8—10.

Magyarországi főurak levelei az erdélyi országgyüléshez.

a)

1659. máj. 8,

Wesselényi Ferencz levele.

Tttes és ngos nemes Erdély országa, isten sok jókkal, szolgálatim ajánlása után áldja meg és éltesse Klteket, szívesen kévánom.

Ezten tegnapi napon estve táján hozák az rudnai postáról sub dato 25. elapsi mensis Martii beszterczei gyűléséből íratott, igaz magyarságnak nagy tűréssel, szenvedéssel nemzetünk megbocsülhetetlen kárának s veszedelmének ártatlanságát fényesen s világosan declaráló levelét.

Későcskén tetszik az Kltek levelének kezemhez való jutása s válaszom adása is azon késedelmet causálván, vétek az iránt az nemes országtól bennem ne találtassék. Im azért valahány szóval Ktek levelére felelek; s legelsőben is köszönöm igen, velem is tökéletes magyar tagjával közlötte fájdalmát (noha talám s bátrabban talám nélkül írhatom, késő annak megorvoslása az ki meglött,) s egyéb orvosságot meo tenui judicio nem is találhatni, hanem szívesen törődő segítségével bíztatván felebarátját, azt bizonnyal nem az szent Jób képlag bíztató s megvigasztaló baráti példájával, hanem igaz magyarsággal s keresztyénül kévánnék Klteknek vigasztalást

Digitized by Google

s segedelmet nyujtani, de ha meggondolom mind idvözítőnk mondását, mind pedig a világnak megszokott természeti forgását, mindkettőben nyilván tapasztalom az kölcsön megadást.

Szegény magyar nemzet, eleitől fogvást sokat köllött egymástól szenvedni, fenállván még most is magyar nemzetünk s hazánk, csaknem mindenik tizedik esztendőben s hetedikben nemes Erdélyországból nemzetünk nemzetünkre támadván, füstölgő üszögi s megböcsülhetetlen vérek kiontási s gyakor kedvünk ellen való látogatási s ragodományi, s ha már fertelmes idegen nép által vette s nemzetűl veszszük talioját, Ktek bölcs írási szerint is bűnünk hozta ezt reánk, s méltán szenvedhetjük, méltó kérelni az nagy hatalmas istent, ha lehet, elégedjék meg egész nemzetűl reánk bocsátott nagy csapásával. Mentől többet nézek az Kltek írásában s igen bölcsen feltalált discursusában, mind annál nagyobb nagyobb kétségre hozó rettentéseket látok hazánk s nemzetünk veszedelmére. Az elmúlt s megtörtént dolgot csak előhozni is fájdalom s keserves szívszomorítás, s azmint látom az egész keresztyén magyar világnak utolsó veszedelme csaknem galléra megett lévén, most is nem annak remediumjáról (kérvén igen nagy szeretettel Klteket confidens írásomról megbocsásson), hanem maga ártatlansága világosításával mások causalásában fáradoz. Senki pediglen biró nem lehet, s az dolgot méltán nem ventilálhatja kiben légyen az vétek, hanemha mind az vádlónak, mind az mentőnek hallaná az ember kimondott mondókájának bizonyítását tehetne az ember ételetet, s abban is nem egyebet hanem nagy szívek idegenétését látom, az ki nem utolsó toldalékja az hazának veszedelmének egész nemzetűl.

Micsoda ok vitte, avagy vezérlette az pogányt Ktek országa romlására, láttam, s csaknem unalommal is sokszor olvastam mind az mlgos Rákóczi György fejedelem ő klme s mind az nemes Erdélyországa ellen az töröknek feltett színes praetensióját, s akármint rostálja vizsgálja tökéletes lélekkel bíró ember, ok nem ok, de az Kltek s egész nemzetünk között lévő egyenetlenség nyitotta kapuját az ő alkalmatosságának, szokása lévén az pogánnak sem hitivel sem semmivel nem gondolván, az mikor idejét látja rabol, pusztít és prédál. De boldogtalan régen practicált török útjat vajjon már megszünteti-e valaha? Adná isten, fele farka kin lévén, utánna veszedelmével ne experiálja látó szándékát s derekát. Örökké az volt az ottomány nemzetnek hasznos és megcsalhatatlan practicája, valamikor az keresztyénségnek egyenetlenségét, s helyes idejét látta, kéncsét, értékjét s eszét arra fordította, épen gördítvén megütközésre való láb ütő követ az keresz-

Digitized by Google

tyénség közé, látván egymás ellen feldühödt mérges egyetlenségünket, akkor szolgával urát, országot s híveit urokkal s urokat híveivel öszveveszteni igyekezett s igyekezik, s azáltal magunk fogaival magunk saját testét rágatja, szaggattatja, s fogyattatja maga hasa telésével. Ha fazekunkban nyúlt az ottomány nemzet, ez veszedelmes s megcsalhatatlan practicájival ront s silyeszt bennünket nem érzenénk is, csak az mostani forraló lator szándékja is hitelétűl az pogánnak elidegenétvén készült practicája ellen, omnibus privatis sepositis serkent az igaz magyarság is bennünket, azmint Kltek csak az mostani bölcs írása szerént is megismerhet; midőn az mgos Rákóczi György erdélyi fejedelemmel ő klmével nagy assecuratiók alatt mindkét részről (ha meg nem csalatom) végezvén Várad s az több erősségek kibocsátása felől égért condítióit, már az nemes ország részéről megállatni az török nem engedi, azzal mit akar vak az a ki nem látja. Megizelítette ő kincses Erdélynek mézzel, tejjel folyó hasznos zsírját, s tovább is akarja élni úgy látom (kire isten ne segétse) az magyar nemzet között nagyobb diffidentiát s konkolyt hint, tek. nemes Erdélyországának kimondott parolájában gáncsot csinált, szíveket, elméket egymástól idegenít, azzal útat nyes Váradnak Jenő után való praeda kapására; mostan színes praetextust tészen, s Váradot csak elfoglalja több erősségekkel, s azzal meggyengétvén, s még ennél is nagyobb lankadtságra juttatván igyefogyottságunkat nemzetűl, jaj s csak nagy jaj nemzetünknek. Buda Landorfejérvár vezérség alá példájával Erdélyt s magyar nemzetünket ne vonja. Nem az hát az oka, hogy két vármegyében had fogadtatott, hogy klmes királyunkban vetett reménység biztatása hozta volna veszedelmét hazánknak, hanem Babylon tornyához hasonló értetlen, egymást nem értő, ellenkező, érégykező, nemzetünk köziben jött kóborló, rágalmazó, egymást gyalázó, s isten tudná előszámlálni, micsoda czégéres vétkekben leledző bűnnek büntettetése. Bölcs és mlgos írását az nemes Erdélyországnak ha ponderálom: magyarságának tiszta s gyenge voltát az időnek ha mostoha volta idegen birodalom alá vetette is, véletlen nemzetünk veszedelmét magárúl mindenképen vétkül lerázni kévánja. Ha azért non putaram hozta, már mint okos kára után tanult, látjuk szemünkkel s csaknem újjal tapasztaljuk rettenetes következő veszedelmét nemzetségestől hazánknak, sokszori megcsalt, ajánlotta csecséinek ne higyjünk az ottomany nemzetnek. Vegyünk példát, ne csak névvel viselvén az magyar nevet, hanem elejinktől vett chataraktával folytatott vérünkkel hazánk szabadságát, magyar nemzetnek hírét, nevét, s noha keserű, de halál kostolásával is oltalmaz-

Digitized by Google

zuk meg, mint tőlünk lehet. Megesik benne holduljunk is, adózzunk is (ki még kérdésben vehetődnék, illik-e régi magyarságunkhoz avagy nem,) holott nemzetünk azelőtt fényes kardja megvéresétésével egyik tenger szélitől más tenger széliig sok országok letapodtatásával másoknak parancsolt, országokat hódított, s most ily nemes nemzet, írhatnám ha pennáink engednék, micsoda nemzetnek már most holdolt jobbágyi lennénk, noha az bűn s magunk egyetlensége megfelel az kérdésnek, s minden esztendőben már ez példázással, most Jenőt, most Lippát, most Váradot innég tova jobbágyságra hozván az nemes vért. Adja isten vezér fejedelmi nevet ne mutáljon Erdélyben.

Sokat írhatnék hazám s nemzetem sérelmét csak sóhajtó siralommal szaporítván, de abban hagyom; kérem csak két dologra az ttes nemes Erdély országát. — Elsőben, kéreljük mindnyáján az istent ő szent felségét, haragját fordítsa atyai szemmel kegyességére. Másikra, végházakot s annyival inkább erősségeket mindnyájan nemzetünk vérünk hullásával, megegyezett akarattal, sepositis quibisvis privatis invidiis et odiis, ratione quorumcunque negotiorum hactenus subortis et emergendis, ne adjuk, hanem oltalmazzuk. Assecurálván az nemes Erdélyországát magam személyére nézve, értékem igen kevés, tanácsom hasonló, vagy kisebb poshadt maroknyi vérem igen kevés haszontalan kiöntése hazánk oltalmára, de mind sok javát vévén nevelésemben nemes Erdélyországának, s mind magyarságom s hazafiságom azt mutatván valamikor segedelemhez kell annak nyúlni, felette és resolutus mindhárom megnevezett dolgoknak megvetésével is talál készen szolgálatjára. Kévánván, isten Kket vigasztalja s előbbi boldog állapotra tandem aliquando az török iga alól szabadítsa. Datum in castello Királyfalva die 8. mensis Maii a. d. 1659.

Az ttes nemes Erdélyországának szeretettel szolgál
Gróf Veseleny Ferencz mp.

(Gr. Hédervári Viczay könyvtár. O—II. 35. 16- kötet).

b)

1659. máj. 10.

Csáky István levele.

Életem fogytáig való hív szolgálatomat ajánlom Nagyságtoknak és Kegyelmeteknek nevemen való fiammal együtt.

Az Nagyságtok és Kegyelmetek 25. Martii Beszterczén költ nékem szóló levelét 27. Aprilis méltó böcsülettel vettem; ez elmúlt esztendőbéli romlását és szörnyű veszedelmét az

Digitized by Google

én kedves hazámnak Erdélyországának nem csak értettem, hanem érzettem is nagy fájdalmimmal.

Honnan származott ennek ilyen súlyos ostora mindnyájunkra az mennyei felség titkait ember nem tudhatja, illendő igen bűneinknek tulajdonítanunk, de az vakmerő általkodásban lekötött keménységet nem menthetjük.

A mi Várad állapotját s több jószágokat s várakot illeti, mivel már mostani méltóságos erdélyi fejedelem Barcsai Ákos uram ő nagysága kezéhez jutottak (noha gyalázatos megfosztással) arrúl nem szükség írnom; félnünk pedig attúl igen méltó azon conjecturákbúl, kiket Nagyságtok s Kegyelmetek consignált, egy emberre való neheztelés szine alatt Erdélynek újabb galibája ne következzék, Várad el ne vesszen és az Tiszán túl való föld is meg ne romoljon s tovább is ezen malum ne terjedjen.

Kik voltak pedig az átalkodott elmének ily szörnyű veszedelem causalo keménségének nevelői magok tudják; én vélem egyező elmékkel (isten bizonságom) Erdély megmaradásában s veszedelme eltávoztatásában mindent cselekedtem, meg is mutattam modalitását azt az szegény hazát és az Tiszán túl való földet is mint kellessék oltalmazni, tetszett is akkor az én javallásom, igíretben is vették volt az nagy emberek, de kiken és mint múltanak el azután ezek, meg nem írhatom.

Hogy pedig naprúl napra istennek felvont ostora ne súlyosodjék szükségesnek itílem lenni, hogy Nagyságtok és Kegyelmetek az felgyuladott haragú török nemzetnek tűzére olajt ne öntsön ennekutánna, vajha Erdély atévő lött volna (volt pedig abban módja), a mit a porta parancsolt, minden dolgok rendesen folynának mostanában, és az magyar nemzet is nem rettegne s meg sem károsodott volna.

Ennek felette mivel az jövendőt egyedűl isten tudja, ha ugyan az török (kéznél lévén már Várad) meg nem tartozkodik, hanem indulását prosequálja, elhigyje az magyar nemzet tovább czéloz ez hatalomnak ereje, azért igen szükséges idején ő felségének az római császárnak értésére adni, és ő felsége által több keresztyén országoknak is oltalmát Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek nem csak szóval való ajánlással, hanem kedveskedő dolgok effectusával magához kapcsolni.

Végtére ami az én szolgálatomat illeti, meglévén ezek, teljes szívvel lélekkel kötelezem Erdély megtartására s maradására magamat feljebb megnevezett fiammal együtt. Tartsa meg Isten Nagyságtokat s Kegyelmeteket jó egészségben s kivánatos állapotban. Költ Szepessi újmajori házamnál pünkösd havának 10 napján anno 1659.

Digitized by Google

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek jóakaró attyafia és köteles szolgája

G. Csáki István m. p.

Kívül: Tekintetes, nagyságos, nemzetes, három nemzetből álló nemes Erdélyországa statusinak etc. nékem jóakaró uraimnak és atyámfiainak adassék.

(Eredetije a gr. Lázár család megyesfalvi levéltárában).

XXVIII.

1659. máj. 24—jún. 25.

A szászszebesi országgyülés actái.

a)

1659. máj. 24.

Fejedelmi propositiók.

Propositiones illrmi ac celsissmi principis domini domini Acatii Barcsai dei gratia Tranniae principis, partium regni Hungariae dni et Siculorum comitis statibus et ordinibus trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis pro die (24) Maii, anni 1659. in civitatem Szász-Sebes indictis celebrandis exhibendae.

Szegény hazánknak ennyire megromlott, és mind az ellenségnek fegyvere, égetése, rablása, mind penig megmaradhatásunkért való táborozásunk miatt csaknem utolsó pusztulásra jutott állapatjában hogy Kegyelmetek is országúl pihenést és nyugodalmat már nem kivánna, nem kételkedünk benne; mi is sok fáradságos gondaink után megnyugodni, és Kgteket is az sok költéstől üresséteni kivánnók inkább, ha az szegény hazának megmaradásával lehetne. De az időhöz és állapothoz és Kgtek elébbeni gyűlésében való kivánságához képest is nem kedvezhetvén magunknak, ujjolag való gyűlést mellettünk levő tanácsúr hiveinknek egyező értelmekből kelletett volt hirdettetnünk, vigyázván abban is nem annyira magunk méltóságának terjesztésére és hasznára, mint Kgtek javára, megmaradására és szép szabadságinknak örök emlékezetre való helyben állatására. Mely végekre hogy isten ő szent felsége Kgtek mostani gyűlését is boldogétsa

Digitized by Google

maga dicsőségére, hazánknak megmaradására és Kgteknek mind fejenként javára és megpihenésére, Istenünket szívbeli fohászkodásunkkal kérjük, tudván azt, egyedűl ő felsége áldása által boldogíttatnak minden dolgok, egyébaránt haszontalan az emberi igyekezet; szükséges azért, Kgtek is mindenek felett vigyázzon az ő szent nevének dicsőségére.

1. Nyilván lehet Kgteknél, ez szegény hazának megmaradása isten után áll az fényes portának jó akaratján és kedveskedésén, melyet ezelőtt való esztendőkben kedvetlenségre és ellenünk való nehézségre fordétván, mely nagy romlás és pusztulás követte legyen országunkat, most is szemmel látja Kgtek, alég aluván még el tüzi s füsti lakóhelyeinknek, és azon megbántódása az fényes portának talán utolsó veszedelemben is keverte volna ez szegény hazát, ha istennek gondviseléséből életünket, fejünket koczkára vetvén, az fővezér táborában kegyelem nyerni be nem mentünk volna. Nem is volt haszontalan istennek áldomásából bemenetelünk, mert az tatárt több hazánkat égető s rabló hadakkal együtt kihivatván és édes hazánkon való visszamenetelt is nem engedvén, az fővezér még az egyszer megkegyelmeze annyiból, hogy édes nemzetünket nem fogyatá el teljességgel, és elvégezett szándékok szerént passát nem hagya benne; és noha előbbeni engedetlenségünkért nehéz igát és erőnk felett való summát vete nyakunkra, mindazáltal az végső romlásnak félelme alól akkor megszabadulánk, menekevénk. Eszében forogható Kgteknek, sokszor megmondottuk, különben megmaradása az hazának nem lehet, hanemha engedelmességünknek megmutatásával és adással csendeséthetjük le az fényes portát és csinálunk magunknak más hitelt, gyanós levén még mostan is hozzánk, hogy elébbeni méltóságos fejedelmünkkel értenénk egyet országostól. Azont irják az Kgtek követ atyafiai is mind minekünk, mind peniglen országúl Kgteknek, mely leveleknek némely részeit ki is bocsátván Kgtek köziben, miben legyen az portán állapotunk, megérthette Kgtek. Kgteket azért kglmesen és atyai indulattal intjük, hazáját az utolsó veszedelemből ragadja ki és találjon utat-módot benne, hogy mentől hamarébb újólag Kgtekre gerjedett haragja az portának csendeséttessék le, mert ha az hadak meg találnak indúlni, bizony késő leszen azután az kedvkeresés és engedelmesség mutatás.

2. Az mint értésünkre adatik, vannak az Partiumban, kik alattomban az törökök közé kapdosván és csavargókat lappangtatván, azzal is tüzet gerjesztenek az hazára, kik közűl némelyek nemesi szabadságnak színe alatt bátrabban cselekedvén az gonoszságot, ha hosszú perrel kezdjük őköt

Digitized by Google

keresni, elvesz az haza, mig afféle békesség háborgatókat megzabolázhatunk. Igen méltó azért, hogy ezt is jó consideratióban vevén, mutasson oly utat-módot Kgtek, hogy az nemesi szabadságnak színe alatt utolsó veszedelem ne kövesse az hazát. Nem is mentegethetjük magunkat az török előtt nemesi szabagságunkkal, ki az dolgoknak hamar való eligazétásához szokván, tőllünk is azont kiván.

3. Ennekelőtte való beszterczei gyűlésében is megkináltuk vala Kgteket, készek volnánk conditióink között való kötelességünk szerént az Kgtek megbántódásit, az mennyiben hatalmunkban volna, megorvoslani, és egyszer-másszor elnyomattatott szép szabadságit helyben állétani, egyébaránt is kivánom, hogy az mi atyai Kgtekhez való szeretetünknek bizonyos jeleit valósággal, nem színnel tapasztalhatná meg Kgtek. Most is azon szavunknak megállói akarván lenni, mi az mi részünkről készek vagyunk, sem alkalmatlanságinknak sem fáradságunknak azaránt nem kedvezhetvén, Kgtekkel együtt abban munkálkodni és fáradozni.

4. Mennyi költsége legyen ez elpusztult hazának, és mely nehezen érkezhessék csak az reá vetett nagy adónak és summának megfizetésére és az portának azaránt való lecsendeséttésére, jól tudjuk, és valamiben lehetne, mi örömest könnyebbétenők terhét az szegénységnek. Arra is emlékezünk, conditióink között vagyon, Kgtek tetszése szerént való vitézlő rendet tartunk, melyből is teljesítői akarván igéretünknek lenni, im Kgtek eleiben terjesztjük, hogy mind az fizetett népre való költséget, mind penig az hazának le nem csendesedett állapatját egybenvetvén, végezzen arról is úgy Kgtek, azmint hazájának megmaradására illendőbbnek ítéli. És ha az mostani állapathoz képest tartásokot szükségesnek ítéli Kgtek, quartélyozások és füvelő helyek felől is tegyen bizonyos rendelést, tudhassuk mi is ahhoz alkalmaztatni magunkat.

5. Mely puszta állapattal vettük legyen kezünkhez Váradot, melyben élést semmit nem találtunk, faépületek az előbbeni praesidiumtól mind elégettettek, az várhoz való jószág is annyira elpusztult, hogy helyben állatására semmiképpen nem érkezhettünk: oda való udvarbiránk nekünk küldött leveléből, melyet Kgltek keziben alákűldtünk, megérheti Kgltek. Annak az szép háznak is mostani időhöz képest állapatját igen szükséges Klgteknek jó consideratióban venni és úgy alkalmaztatni az reá való gondviselést, hogy fogyatkozási mennél hamarébb megorvosoltatván, lehessen bátorságos megmaradása felől. Ugyanis az mint késő az lovat hadban induláskor hizlalni, úgy az várakat is készéteni és

Digitized by Google

rakni az szükségnek idejekor nem tanácsos dolog. Mi, valamire érkezhetünk, szivesen cselekeszszük az hazáért, tudván, fejedelmi hivatalunk is azt kivánja; és most is élés vételre küldöttünk az mit ennyi költségünk között lehetett, de ha Kgltek is módot nem mutat benne, semmiképpen reá nem érkezhetünk magunktól, üressen találván mind az tárházat, mind penig az fiscus kevés kezünknél levő helyeit, melyet maga lát és tud Kgltek.

6. Ezen váradi állapotot az elébbeni jó szokás szerint való rendben akarván hozni, nem tekénthettük ez aránt való nevelkedését költségünknek. Ha azért Kglteknek úgy fog tetszeni, készek vagyunk az Kgltek tetszéséből főkapitánt állétani, csak érthessük, kit itél Klgtek az hazafiai közűl arra az állapotra illendőnek. Ha penig Kgltek az vicekapitánynyal megelégszik, álljon az is az Kgltek szabad akaratjában, Kglteké mind az haza, mind Várad; mi örömest követjük azt, az mi Kglteknek ezaránt is tetszeni fog.

7. Nem felejtettük ugyan el, conditióink között vagyon, véghelyekben az ország tetszéséből állatunk főkapitányokat. Kővárat is egyik ország házának tudjuk lenni, melyben való kapitányságnak tiszti felől megteként vén Bánffy Zsigmond uramnak hazája szolgálatjában való mostani sulyos szolgálatját, az mi részünkről tettünk igéretet; elhisszük, Kglteknek is országúl vagyon tekinteti az olyan atyafiaira, kik életek veszedelmeztetésével is akarják elémozdéttani hazájok megmaradását; ha Kgltek ő kglmét nem javalja (kit nem remélünk), álljon az Kgltek szabadságában.

8. Hogy mentől jobb karban álléthatnók az szegény haza állapatját, gondos hivatalunknak kezdetítől fogvást igyekeztünk, azvégre azon vagyunk, minden tiszteit az hazának helyben állassuk. Többi között mely szükséges legyen az hazában bizonyos cancelláriusnak létele, nyilván lehet mindeneknél, és noha Mikes Mihály uramon volt eddig az a tiszt, de ő kglme nemhogy az mellé bejött volna, de hazáját is oda hagyván, sem az mi, sem az Kgltek assecuratiójára mind eddig is be nem jöve, nem is tudjuk, akar-é jöni, melyhez képest hogy tovább is függőben legyen nekünk is nagy terhünkkel és az országnak fogyatkozásával az cancelláriusság, illendőnek nem itéljük; azért az kit Kgltek országúl arra az állapatra illendőnek itél s elégségesnek is, mi örömest acceptáljuk.

9. Hogy bizonyos kincstartó rendeltessék az országból, Kgltek kivánsága levén, ha kit Kgltek választ, mi örömest engedünk annak is, ha ez mostanit hagyja-e helyben, vagy mást választ.

Digitized by Google

10. Akarók ezt Kglteknek is eleiben terjeszteni, elébbeni méltóságos fejedelem az fiscalis jószágokban való puskásokat majd inkább mind megnemesétette, némelyeknek oly conditiókkal is adott armalist, ha a fejedelemségben meg nem maradhatna, úgy élhetnének nemességekkel. Látván azért ebből is sok fogyatkozását az váraknak és fiscalis jószágoknak, holott az értékessi az embereknek vétettek ki az szolgálat alól; ellenben előttünk levő fejedelmektől adatott privilegiumokat immunitásokat és donatiókat magunktól sértegetni nem akarván, mi az Kgltek tetszéséből akarunk ezaránt is cselekedni: az mit Kgltek végez, annak megtartói leszünk.

11. Nem mulathatók el, szükségesnek itélvén, megjelentsük ezt is, azmint bizonyosan esék értésünkre, az két számkivetett vajdák mostan ujonnan hadat kezdettenek fogadni, az hová az hazafiai közűl is némelyek, örülvén az fizetésnek, már is hirünk nélkűl kimentek; ennekutánna is kinek mi szándéka, maga tudja. Noha azért azoknak az vajdáknak ellenünk való szándékát ez óráig nem értettük, mindazáltal az szíveknek gondolatjával isten bírván, az gondviselés mindenkor szükséges. Kivántatik azért, találjanak ő Kglmek oly módot benne, gátoltassanak meg az hazafiai, ne menjenek szegény hazánknak ilyen bizonytalan állapatjában oly helyre fizetésre, az honnét csak legkissebb vélekedés lehet is hazánknak romlása felől. Mely constitutio mellett mi is viselhessünk gondot mindjárt ő kglmekre, mert ha processualiter kelletik őket evocálni, az mig annak vége lészen, akadály követheti közönségesen ő kglmeket, arról irt constitutio nélkűl nem levén nekünk is illendő módunk az megelőzésében. Egyébaránt nekünk ne tulajdonítassék, ha fogyatkozás következik ez dologban.

(Egykorú példány a gróf Lázárok megyesfalvi levéltárában).

b)

1659. máj. 30.

A rendek válasza Wesselényi máj. 8-iki levelére.

Illme comes dne nobis obsme!

Octava praesentis nekünk írt, de bepecsétlés nélkűl, más kezén forgott és ott includáltatott Ngod írásunkra tett választételét igen böcsülettel vettük, melyben írja Ngod, az meglett dolgot megorvosolni késő volna, melyet mi is könnyen megétélhetünk, olyan lehetetlenségnek kévánságával Ndat

Digitized by Google

nem is terheljük; kévántuk csak azt, mlgos tisztinek hivatalja szerént hasonló avagy nagyobb romlást nemzetünkre nem sokára hozó alkalmatosságot igyekeznék Ngod szegény megczondorlott hazájáról elfordítani.

Szomorúan értjük Ngod leveléből, midőn írja, magunk nemzetén csaknem minden tizedik, avagy hetedik esztendőben tett sok pusztításunknak talioja fizettetnék nekünk más idegen nemzettől. Igazsággal merjük mi is a maga levelének continentiája szerént írni Ndnak, sepositis quibusvis privatis studiis et odiis, miképen vádoltathatunk mi eziránt, kiknek felettébb való engedelmességével abutálván fejedelmünk, mintegy nyakon kötve vittenek kévánságok szerént mind magunk nemzete, s mind felebarátunk ellen azoknak rontásában boldogtalan eszközökké tévén, még is (azmint Ngod írásának feltett czélja tacite jelenti) azoknak mentésével mi ételtetünk.

Jelenti Ngod azt is, nem veszedelmünknek remediumjáról, hanem ártatlanságunknak megmutatásáról szorgalmatoskodunk, melynek úgy tetszik egyikét sem mulattuk el, mert elsőben rövideden boldogtalan sorsunkat, úgy, mint vagyon, igazságosan megjelentettük, melylyel ha valaki ellenkezőt ír avagy mond, (bízunk istenben) naponként az dolgot *(sic!)* napfényre jövén, nemsokára megczáfoltatik; következhető veszedelmünket siettető alkalmatosságok megorvoslása felől is írtunk Ndnak, nevezet szerént az két vármegyében élődő s ezt farkas módra naponként emésztő, az hatalmas török nemzetet is szüntelen boszontó haszontalan hadaknak amoveálása felől, kik azt a nagy erőt egész nemzetünknek veszedelmére felpiszkálhatják, derék szükségnek idején pedig (ahoz a nagy erőhez képest) egy jó csatára sem lesznek elégségesek. De erre való választételét eddig Ndnak nem láthattuk, sőt úgy veszszük eszünkben, semminek ételte eziránt való írásunkat.

Adja isten, bár ne is teljesedjék be, mindazáltal úgy hiszszük, a fges ausztriai ház, mivel az dolognak valóságát annak mivolta szerént megértheti (ha eddig haladott is) nem szenvedi a török nemzettel való frigy felbontásának hogy a két varju obiectuma legyen. Ezt sem titkolhatjuk el, nem kevéssé fájlaljuk Ndnak eziránt való írását is, melyben írja: magunk között való egyenetlenség nyitott volna kaput romlásunkra, egyességnek nem írhatjuk, mert mindakét félnek szabad akaratjából szokott lenni, hanem jobbágy rendnek engedelmességénél nagyobb kötelességnek igazabban mondhatja akárki is, melytől kénszeréttetvén (hogy az elébbeni dologról ne emlékezzünk) borulánk a lengyelországi hadakozásban, melyben rajtunk esett rettenetes romlás nyitá meg

Digitized by Google

szíveket és szájokat fejedelmünk ellen titkos gyűlölséget viselő nemzeteknek.

Mutassa meg akárki az köztünk való egyenetlenség abban hol volt? holott néma módra nyögve köllyött cselekednünk, az mit nem akartunk. Adta volna isten, bár lettünk volna egyenetlenek, akkori mlgos fejedelmünknek ne engedtünk volna, ha szintén sokaknak közűlünk ártatlan vérével orvosoltatott volna meg is azután következett nagy romlás.

Mint olvassa Ngod Rákóczi György előbbi fejedelmünk és mi ellenünk feltett színes praetensióját a török nemzetnek, maga tudja, de ha nekünk is az igazat világosan meg kellene írnunk, nemhogy a török nemzet (a ki a maga subjectusitól igen meg szokta kévánni a tőle való függést), de mások is sokak voltak akkori fejedelmünk lengyelek ellen való expeditiójának visszamagyarázói, és így az mely dolgoknak senki sem volt mentője, könnyű volt alkalmatosságúl kapni a török nemzetnek.

Beljebb tekéntvén pedig boldogtalan állapatunk forgásiban, alig látjuk, micsoda orczával vádolhassuk tökéletlenségnek vétkével ez dologban a török nemzetet, mert akkori fejedelmünk ellen haragja gerjedezvén, ennehány ízben országúl bennünket levele által megintetett, magunk nemzetiből az kit akarunk fejedelmünknek válaszszunk, mert híre s akaratja ellen vele frigyet tartó nemzetek békességét háborító fejedelmet szenvedni nem akarna köztünk, de (meg kely vallanunk boldogtalanságunkat) az kellete felett való hívségtől haszontalanúl viseltetvén, és a messze lévő keresztyén nemzeteknek segétsége felől való biztatásnak hijában hívén, mindaddig nem engedénk, amig hazánknak nagyobb része porrá tétetik.

Itt immár melyiket kely vádolni, azt-e, a ki maga ellen gerjesztette a török nemzetet, avagy azt, a kinek hatalma alá levén más vettetve, annak úgy akar parancsolni, amint neki tetszik, avagy végtére azt, a ki urának parancsolatját (azoknak biztatásához haszontalanúl bízván) meg nem fogadta és azon veszedelmet magára *(sic!)*. Ennek megítélését másokra hagyjuk. Többi közt írja azt is Ngod, Váradot a török csak elfoglalja, és azzal nemzetünket meggyengítvén, hazánkat vezérség alá veti, mindazok ha így következnének, tudjuk azt, a mi istenünk előtt bűnösök vagyunk, megérdemelvén minden lelki és testi büntetéseket, ha az ő igazsága szerént cselekednék velünk; de valljon ártatlanoknak ételtetnek-e azok is, kik az közelítő veszedelmet régen megelőzhették volna, ha annyi sok ezer léleknek megmaradását inkább, hogysem mint egy személynek tekéntetit viselték volna előttök? Mindazáltal, isten-

Digitized by Google

nek hála, Váradnak s több kezünknél levő erősségeknek magunkkal együtt való megmaradása felől nem estünk kétségben, sőt merjük írni, hogy ha tavaly esztendőben Jenő másoknak biztatására tőlünk el nem szakad vala, máig is keresztyén kéznél volna.

A régi magyaroknak vitéz hírét amint Ngod emlegeti, ugyan is a jó híreknek emlékezetének söprejénél több reánk nem maradott. Mert az mely nemzet ellen Ngod szép biztatásival bennünket animálni láttatik, eleinknek szép véghelei attól majd elvétetnek (Ngdat követjük meg is, és kérjük szeretettel confidens irásunkról megbocsásson) ha minket az egyenetlenség vesztett, Ngtok nemcsak egyes, hanem sok keresztyén nemzeteket biró felségnek oltalma alatt lévén, melynek ereje az egész keresztyén világra kiterjedett, mindazáltal véghetetlen hadakozásban elegyedni nem akarván, nemcsak nem vétetnek vissza az elvett véghelyek, sőt szintén Ngod maga ajtaja előtt lakó jobbágy is törököt szolgál.

Tudjuk, nehéz holdulni is, adózni is, de azt igazsággal írjuk, amig az mostani romlásnak alkalmatosságával ily nagy iga alá nem esénk, többet fizetett esztendőnként az török nemzetnek Magyarországnak egyik vármegyéje, mint mi egész országúl. De holdulásunkat is nem szégyenlhetjük, melyet eleink (noha nálunknál többek s erősebbek voltak) hasznosnak ítéltenek megmaradásokra.

De ha szintén az nem volna is, az mi idvezítőnk (ki minden bölcsesség felett való bölcsesség) ezent adja tanácsúl mindeneknek, midőn azt mondja: ha kinek húszezer emberből álló ellensége vagyon, mely ellen tízezret nem állíthat, szükséges, még távul lévén, békességet kérjen tőle; nekünk pedig ahoz az hatalmas nemzethez képest tizedrésznyi erőnket sem ismerhetjük.

Az Ngod tanácsát, isten arra alkalmatosságot szolgáltatván, megszolgálni igyekezzük. Intésének első részére bizonyos dolog mindenek felett volna szükségünk, az mennyire gyarló természetünk engedi el sem mulatjuk, tudván azt valaki istennel békes, az egész világ ereje sem árthat annak.

Végházainkat is (ne gondolkodjék arról se Ngod, se más) valaha idegen nemzetnek adnók, úgy is szálljon istennek áldása reánk, soha tőlünk nem kérték, nem égértük, égérni sem akarjuk, ha írásunkkal ellenkező hír találta Ndat, nem igaz lélektől viseltetett annak formálója, sőt teljes tehetségünk szerént muniálni, s oltalmazni akarjuk.

Az Ngod nekünk országúl írt atyafiuságos jó akaratját, adja isten, szolgálhassuk meg; vajha isten Ndnak annyi erőt és értéket adott volna oltalmunkra, a minemű kész indulatját

Digitized by Google

jelenti hozzánk; emlékezetre nagy dolog volna, de minekünk békességünk lévén a török nemzettel, a bizonyos dolgot a bizontalan reménségnél feljebb becsüljök, több hasznunkot is reménljük mind mi s mind az egész magyar nemzetre nézve a Ngod életében, mintsem mellettünk vérét kiontván, velünk együtt veszne.

Igen ujontában forogván előttünk az tavalyi állapat, melyben noha akkori mlgos fejedelmünknek sok felől való biztatási voltanak, de az dolognak súlya érkezvén, sem Ngod sem más segétségét nem láthatók csak tíz emberből állót is. Ezeknek utána tőlünk lehető, minden illendő alkalmatosságokban szolgálatunkat ajánlván Ndnak, istentől jó szerencsét, hosszú életet kévánunk. Datum ex generali congregatione nostra in civitate Szász-Sebes celebrata die 30. Maii a. 1659.

Illmae Vrae Dnis

fratres ad servitia paratissimi

Universi status et ordines trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum.

(Gr. Hédervári-Viczay könyvtár. O—II. 35. 16. köt.).

c)

1659. jún. 3.

Az országnak Rákóczy ellen kiadott patens levele.

Mü Erdély országának három nemzetből álló rendei Magyarország hozzá tartozó részeivel együtt akarók Kegyelmeteknek, országunknak minden lakosinak értésére adnunk, mivel az fényes portáról az fővezértől ő nagyságától, mind pedig az budai vezértől és jenei passától az hatalmas császár nevével parancsolatink érkeztenek, hogy mindennemű interessatióinkot az elébbi kegyelmes urunkkal, az méltóságos Rákóczi György fejedelemmel és egész házával elszakasztanók, és ő nagyságának való írástól, járástól és minden ide alább számlálandó dolgoktól megszünnénk: nem akarván azért az fényes porta parancsolatja ellen engedetlenkedni, hogy újabb és végső veszedelem ne kövessen bennünköt, kételenéttettünk ez alább megírt végezésünköt articulusban iratnunk. De mivel az dolog késedelmet nem szenvedhet, hogy az dolognak nem értése miatt mind valamely atyánkfiai és ez hazának lakosi meg ne károsodjanak, s mind pedig münköt is országúl baj és búsulás ne kövessen, ez okáért akarók ez pecsétes levelünk által in veris paribus az dolgot Kegyelmeteknek értésére adnunk, mely így következik: Hogy azért ez siralmas állapot

Digitized by Google

többég rajtunk ne essék, végeztük egész országúl, három nemzetűl, ez mai naptól fogva, úgymint a die 3. Junii anno 1659, valamíg ez mostani fenforgó veszedelmes állapotok nem sopiáltatnak, mind addig előbbi fejedelem ő nagysága, előbbi üdősbik és ifjabbik asszonyink, ifjabbik elébbeni urunk udvarában sem ő nagyságokhoz, sem valamely magyarországi ditióban való várokhoz senki ez haza lakosi között egész Erdélyből és Magyarország Erdélyhez való részeiből sub amissione capitis et omnium bonorum ipsos praecise concernentium menni, járni, jártatni, küldeni, mely napfényre jöhetne; akarván ezzel távoztatni, hogy az előtt az hatalmas nemzet előtt suspitio ne jőjön reánk, avagy akárminémű vecturával, sem penig járni vagy izenni ne merészelje, és még egyébb kigondolható színek és módok alatt is az szerént udvarokban lakni és szolgálni is udvari szolgálattal. Hanem sine discretione ez hazának minden lakosi tartsák ehez magokat, mind az megírt alkalmatosságig, sem pedig Erdélyből az ő nagyságok pártjabeli házokhoz küldeni és menni ne merészeljenek. Ezet *(így)* azért így értvén, Kegyelmetek minden rendben és állapotban helyeztetett haza lakosi úgy alkalmaztassa magát, hogy ha ki ezen kűvűl talál cseleködni és az megírt poenában esik, münköt országúl ne okozzon, hanem magának tulajdonítsa kárát és esetit. Datum in generali congregatione nostra in civitate Szasz-Sebes celebrata, die 3. Junii anno 1659.

Kegyelmetek atyafiai s baráti
Erdély országnak három nemzetből
álló minden rendei, Magyarország
hozzátartozó részeivel együtt.
(P. H.)

(Eredetije a szász nemzeti levéltárban. (Nro. 815.).

1659. jún. 3.

Ehez mellékelve.

Siebenbürgen Landes Dreyer Nation Schlus wieder den Rakoczi.

Hiemit sey ein jeder Einwohner vnnd burger dieses Ortts gewahrnet, dass so lang jetziger unruhiger vnnd rauer vnsers Vatter Landes Zustandt nicht gäntzlich geendertt vnnd gedämpft wirdt, soll niemandt von heutt dato als a die 3. Junÿ Anni 1659. mit vorichten G. vnnd F. Georgio Rakoci, wie auch mit der G. allten vnnd jungen fürsten vnnd dem jungsten fürsten gantz keine interessirung oder gemeinschaft nicht halten oder pflegen, ihr F. G. weder zu hoff, noch anders wo in dero gebitt festungen, so ausserhalb Siebenburgen landes

Digitized by Google

vnnd darzu anhangenden teil Ungarlandts sein, mit mihten dienen, bey dieselbe hinauss auss diesem landt nicht ziehn oder ihnen brieffliche oder mundliche posten vnter einen schein vnnd deckel fhüren vnnd sonst allerhand heimlich angestalte practicken helffen fördern bey verliehrung haab vnnd gutt, leib vnnd blutt, damit wir dadurch des mächtign Mahometischen volcks vnnd monarchen den gefastetten zohren vnnd suspition mögen entgehen vnnd gutten frieden erhalten. Wer demnach wieder diesen schluss des gantzen landes etwas thun vnnd stifften wirdt begrieffen, vnnd reiflich bezeuget worden, der soll hernachmals seines nachfolgendes vnglücks selbst ein schmiedt vnnd vrsacher sein, vndt nicht das landt oder die obrigkeit beschuldigen. Cibinii anno et die ut supra notatis.

(Másolat a szász nemz. lt. Nr. 815.)

d)

Ugron András számadása.

1659. jún. 3.

Ratio generosi domini Andreae Ugron, de Ábrámfalva; super perceptionibus, administrationibus et erogationibus contributionum pro contentatione fulgidae portae Ottomanicae; a tribus regni Transylvaniae et partium eidem annexarum nationibus, in comitiis regnicolarum generalibus impositae, ad diem 24. Maii anni 1659. in civitate Szászsebes celebratis perlustrata.

Perceptio pecuniarum.

Tekéntetes nagyságos Haller Gábor uram, Haller Pál uram és Haller János uraimék, az magok jószágokrúl administráltak: oroszlyányos tallért 136, facit fl. 217//60.

Ugyan ő nagyságok az után is két úttal administráltak usualis monetát fl. 248//49.

Tekéntetes nemzetes Bethlen János uram ő kegyelme is maga jószágárúl administrált imperialis tallért $127^1/_2$, facit fl. 229//27.

Másod úttal is administrált imperialis tallért 160, facit 296.

Oroszlányos tallért administrált $40^1/_2$, facit fl. 64//80.

Tekéntetes nemzetes Lázár György uram ő kegyelme is maga jószágárúl administrált imperialis tallért $93^1/_2$, facit fl. 168//30.

Ittem usualis pinzt fl. 1//70.

Summa facit fl. 1226//6.

Fejérvármegye administrált imperialis tallért 755, facit fl. 1401//75.

Oroszlányos tallér 20, fac. fl. 32.

Digitized by Google

Szeges tallér 15, fac. fl. 27.

Garas és pótura pinzt percipiált fl. 4591//53.

Küküllővármegye: Az főbíró Balogh Ferencz és Simon Pál administráltak usualis monétát fl. 4156//58.

Thordavármegye: Az főbíró és viceispán administráltráltak usualis monetát fl. 1468//38.

Kolosvármegye: Viceispán Mikó Miklós administrált usualis monetát két úttal fl. 2651//76.

4. Február. Vajda István maga jószágárúl administrált fl. 38.

Hunyadvármegye: Administráltak usualis monetát fl. 1100//30.

Zarándvármegye: Pasko Christof uram által admin. fl. 110.

In summa az vármegye administrátiója teszen fl. 16,803//46.

Udvarhelyszék: Benczer Gergely, Osvát Mihály, Pál Deák és Gálfi Sigmond administráltak usualis monetát fl. 9950//87.

Marosszék: Pókai Péter vice királybíró által administráltak usualis monetát fl. 4660//85.

Imperialis tallér nro. 7, fac. fl. 12//95.

Oroszlányos tallér nro. 11, fac. fl. 17//60.

Zlottot nro. 1, fac. fl. 1.

Aranyat nro. 16, fac. fl. 59//70.

Aranyosszék és Gyéres administráltak usualis monetát fl. 1476.

Máramaros: administráltak imperiális tallért nro. 1656, fac. fl. 3663//60.

Maros-Vásárhely administrált usualis monetát jobbágyival együtt fl. 666.

Udvarhely administrált usualis monetát fl. 180.

Dobokavármegye
Belső-Szolnok
Háromszék
Csik, Gyergyó, Kászon
} nihil.

Summa sedium Siculicalium civitatum et oppidorum facit, fl. 20,088//07.

Universitas.

Szeben: administravit usuales monetas fl. 2376.

Segesvár: administravit fl. 5574.

Kőhalom: administravit fl. 3153//40.

Szászsebes: administravit fl. 624//45.

Ujegyház: administravit fl. 2371.

Szászváros: administravit fl. 1572//70.

Ittem: administravit fl. 124.

Nagy-Sink: administravit fl. 4424.

Szeredahely: administravit fl. 1104.

Brassó: administravit fl. 4560.

Medgyes: administravit bina vice fl. 1687.

Summa harum administrationum, facit fl. 27,570//55.

Digitized by Google

Szász és magyar papok administratiójok:

Barczasági papok administráltak tallér nro. 22½.

Szászkézdi capitulum administráltak tall. nro. 211.

Kőhalmi capitulum tall. 295.

Nagysinki capitulum tall. 171.

Szászvárosi capitulum tall. 14.

Ittem oroszlányos tallérokat is nro. 3.

Szászsebesi és Szeredahelyszéki capitulum administráltak tall. nro. 163.

Székesi capitulum administráltak tall. nro. 30.

Medgyesszéki capitulum administráltak tall. nro. 148.

Régeni capitulum administráltak tall. nro. 64.

Kisselki capitulum administráltak tall. nro. 124½.

Balgácsi capitulum administráltak tall. nro. 54.

Ujegyházi capitulum administráltak tall. nro. 57½.

Bogácsi capitulum administráltak tall. nro. 93.

Szentlászlai capitulum administráltak tall. 30.

Szebeni capitulumból administráltak tall. nro. 222.

Besztercze nihil.

Hendrik Benedek ex benevolentia adott tall. nro. 100.

Summája ez imperialis talléroknak az három oroszlányos tallérral együtt teszen nro. 1802½, facit fl. 3243//90.

Magyar papok is administráltak usualis monetát fl. 206//26.

Szászvárosi capitulum is administrált fl. 75.

Generalis summa totius perceptionis pecuniarum, facit fl. 67,987//24.

Az partium restál.

Erogatio.

Nemzetes Bethlen János uramtúl váltván ezer tallérokat, adott érette fl. 1800.

Tekéntetes nagyságos Haller Pál uramtúl is váltván száz imperialis tallérokat, adott érette fl. 180.

Erről nincsen quietantia, hanem dicitur, hogy Bánffi Sigmond uram kezihez atták a pínzt.

Die 21. Apr. Iuxta literas quietantionales suae celsitudinis in aerarium suae celsitudinis administravit talleros imperiales nro. 1000, facit, fl. 1800.

Ittem usuales monetas fl. 1000.

Tekéntetes nagyságos Haller Gábor uram quietantiája szerint a kolosváriak adván száztizenheted fél gira ezüstöt, mely teszen tallérokat nro. 990, adott érette fl. 1782.

Notandum: Az ezüstről extál Haller Gábor uram quietantiája, de hogy a kolosváriakat Ugron András uram contentálta volna, arrúl quietantia nincs. Hova lött az ezüst: dicitur, hogy Bánffi Sigmond uram vitte volna el.

Digitized by Google

Die 3. Maii. Iuxta literas quietantionales d. Thomae Bedőházi urunk ő nagysága parancsolatjából, hogy az ország szükségére jó pínzt váltsanak vélle, vitt Konstandin vajdához ő nagyságához pínzt fl. 36,100.

Iuxta literas quietantionales generosi d. Sigismundi Bánffi, az mely ezüstöt és tallérokat az universitas adott volt, azt is Bánffi Sigmond uram kezéhez adván, teszen fl. 10,759//85.

Iuxta literas quietantionales in aerarium suae principalis celsitudinis administravit fl. 4800//.

Iuxta literas quietantionales generosi domini Sigismundi Bánffi adott százhárom gira és negyven nehezék ezüstöt, melyet tallér számra computálván és numerálván, facit tallér 935.

Ugyan ő kegyelmek adott tallér 2497½.

Oroszlányos tallért is adott tallér 255.

Ittem aranyat uro. 372, facit tallér 744.

facit fl. 7925//70.

Tota ac universa summa erogationis pecuniarum, facit fl. 66,147//55.

Restant ad deponendum fl. 1839//69.

Notandum: Midőn ez mi számvételünket e szerént peragáltuk volna, azután is ő kegyelme percipiált pínzt, és naponként percipiál is, melyről ezután ezzel együtt számot kelletik adni.

Notandum et observandum: Ez ide alább megírt dolgok nem Ugron András uram számadásához, hanem Bánffi Sigmond uram számadására nízendők, mivel ő kegyelme percipiálta volt.

Bánffi Sigmond uram quietantiájában observáltatott, mely Ugron András uram kezéhez nem ment, úgymint die 5. Febr. az negyedik adásban, ott a vagyon írva, hogy a tallérúl, aranyúl percipiált ő kegyelme Bánffi Sigmond uram talléros nro. 1272.

Mivel jószágot vett volt urunktúl ő nagyságától, promittálta volt magát, hogy annak az árában adja; melyről Bánffi uram ratiót tartozik adni, mert praecise az ő kegyelme személyét concernálja.

Die 4. Febr. Bánffi Sigmond uramnak extálván egy pecsétes, subscriptio nélkül való quietantiája, melyben nem lehet kétség, hogy ő kegyelme nem írta volna, Kolos vármegyebéli viceispán Vajda István Kolos vármegyébűl adott Bánffi Sigmond uram kezéhez aranyat nro. 56, facit fl. 201//60.

Imperialis tallér nro. 49½, facit fl. 89//10.

Zlottot nro. 1, facit fl. 1//—.

Ittem ezüstöt 93 girát és 29 nehezéket, melyet tallér számra computálván, teszen talléros nro. 795½, n. 1½,

mely teszen fl. 1431//46½.

Bánffi Sigmond uram quietentiája szerént, melyet a Beszterczei uraiméknak adott, abbúl megtetszik, Beszterczeiek attak Bánffi Sigmond uram kezéhez fl. 4249//60.

Digitized by Google

Az beszterczei capitulum ezüstit is ő kegyelme percipiálta, de nem tudhatni mennyit.

Az szebeniek ezüstit is, melyet jószágokrúl adtak, azt is Bánffi uram percipiálta, extál szebenieknél Bánffi uram quietantiája, facit fl. 1070.

Nemzetes Fodor István uram is jószágot vévén per talleros 4000, azt is Bánffi uramnak adta, extál róla quietantiája, mely teszen fl. 7200.

Nemzetes Paskó Kristóf uram is adván jószágért talleros nro. 2000, facit juxta ejus quietantiam fl. 3600.

Medgyesiek administratioja szerint vitt el Bánffi uram tőlök ezüstöt 283 girát, melyet tallér számra computálván teszen talleros 2405½

Aranyat nro.	78	Summa facit promiscue 7913.
Egész imperialis tallért nro. . .	1109	
Oroszlányos tallért nro	336	
Szeges tallérokat nro	292	
Szlottot dutkával pro talleris . .	47	
Dutkát pro talleris	88	

Csik, Gyergyó, Kászon, Háromszék a summát Bánffi uram kezéhez atták, kitetszik a quietantiákbúl.

Similiter: Doboka, Belső-Szolnok is ő kegyelmének adták, kitetszik a quietantiábúl.

Notandum: A mint már declaratióban tétetett, a mely ezüstöt, pínzt, tallért, aranyat, Medgyes, Beszterce-székelység és vármegyék is adtak Bánffi Sigmond uramnak, ezeket diciturral értjük bizonyoson, hogy Bánffi uram percipiálta, errúl mi semmi quietantiát nem láttunk.

Datum in civitate Szászsebes in comitiis regnicolarum generalibus die 3. Junii anno 1659.

Franciscus Dániel m. p. (P. H.) Franc. Maxai m. p. (P. H.) Cserei Mihály m. p. (P. H.)

Stephanus Tisza m. p. (P. H.)

Petrus H. Dési m. p. (P. H.)

(Eredetije az erd. muz. Gr. Kemény József, Erdély története eredeti levelekben. VIII. köt.)

Digitized by Google

e)

Ugron András részletes számadása.

1659. jún. 3.

Regestum partiale super perceptionibus et administrationibus pecuniarum pro contentatione portae Ottomanicae a die 3. Junii anni 1659. sub perceptoratu generosi domini Andreae Ugron factum.

Perceptio pecuniarum.

Fejérvármegye: Az nemes országbúl felvetett porta contentatiójára való pínzben administrált fl. 410//35.

Tordavármegye administrált ezen pínzben fl. 668.

Kolosvármegye administrált fl. 612.

Hunyadvármegye administrált fl. 265.

Dobokavármegye administrált fl. 78.

Belső-Szolnokvármegye administrált fl. 1793.

Közép-Szolnokvármegye administrált fl. 2812//40.

Krasznavármegye administrált fl. 2135.

Biharvármegye administrált aranyat nro 1084, melyet cum fl. 3//70 computálván, faciunt fl. 4010//80..

Imperialis tallért administrált nro. 4186, quos cum fl. 1//85, computando, faciunt fl. 7744//10.

Szeges tallért administrált nro. 275, faciunt fl. 495.

Oroszlányos tallért nro. 584, faciunt fl. 934//40.

Ittem ezüstöt admin. 2238 tallér nyomót, faciunt fl. 4109//40.

Aranymivet administrált 22 arany nyomónit, faciunt fl. 55//.

Usuális monetát administrált fl. 5180//80.

Ugyan ehez az élesdi udvarbíró ezüstül administrált fl. 53//30.

Udvarhelyszék administrált fl. 625//70.

Marosszék administrált fl. 38.

Csikszék administrált fl. 1560//25.

Fogarasi boérság és nemesség administrált fl. 775//50.

Latus facit fl. 34,356.

Az fogarasi udvarbíró administrált fl. 280//2.

Deés városa admininistrált fl. 40.

Besztercze városa administrált fl. 1891.

Máramaros vármegye administrált fl. 437.

Fejérvármegye administrált fl. 63//55.

Torda városa administrált fl. 35.

Kézdi-Vásárhely administrált fl. 180.

Szilágy-Cseh administrá't fl. 143//40.

Az enyedi új és ó-nemesség administrált fl. 446//20.

Az marosvásárhelyi praedicator administrált fl. 88//52.

Digitized by Google

Az unitárius püspök administrált fl. 84.
Az új kereszténynek administráltak fl. 900.

Latus harum facit fl. 4588//69.

Az kupáról és gyűrűről nincsen quietantiám, azt tudtam urunk recognoscálja, kiről kész volnék jurálni, bár az isten úgy segéljen, úgy is üdvözítsen, hogy igaz expositióm.

Az ezüstről, aranymírről elég bizonyságim vadnak, én hozzá sem nyúltam, hanem azt urunk maga hites ötvese mérte, Csepregi mérte, ő adta ki is az tallérokat, de erről lesz quietantia.

Ennek quietantiáját nem tanálhatom hova töttem, hanem vagyon egy quietantiája Kopasz István uramnak 30,152 forintról 59 pénzről, ezek közt ment be az 8152 forint 59 pénz, Szászsebesben adtam, úgy vetett aztán generaliter számot, azt is bele tudta, mely világoson megtetszik az quietantiából.

Ez a 3 megjegyzés Ugron András keze írása.

Administratio sive erogatio.

Az urunk ő nagysága tárházában juxta quietantiam administrált imperialis tallért nro. 7500, melyeket cum fl. 1//85 computando fac. fl. 13,875.

Ugyan az ő nagysága tárházában juxta quietantiam administrált aranyat nro. 1500, melyeket cum fl. 3//70 computando faciunt fl. 5550.

Ittem oroszlányos tallért administrált nro. 1000, fac. fl. 1600.

Csepregi Mihály kezében juxta quietantiam administrált ezüstöt marcas 9 pis. 19, melyeknek az ára teszen fl. 148//15.

Kemény Simon uramnak ő nagyságának ezüst árában adott fl. 484//20.

Tholdalagi Mihály uramnak is ezüst árában adott fl. 720.

NB. Urunk számára adott egy ezüst kupát, faciunt talleros nro. 26, qui faciunt fl. 46//80.

Kolosvárra administrált az ő nagysága parancsolatjára ezüstet valoris tallerorum nro. 2283, faciunt fl. 4109//40.

Ittem aranymívet is administrált 22 arany nyomójút, faciunt usuales monetas fl. 55.

Urunk ő nagysága számára egy gyűrüt csináltatván annak árában erogált fl. 7//.

Szászsebesben Kopasz István uram kezében juxta quietantiam administrált fl. 8152//59.

Latus facit fl. 34,748//14.

Digitized by Google

Iterum in mense Augusti szebeni polgármester uramnál hagyván fl. 5512 et den. 1. Kopasz István uram elvitette Tordához az táborra, kiről nem vehettem quietantiát, ők tudják, hova adták. } Ugron András jegyzete.

(Eredetije az erd. muz. Gr. Kemény József, Erdély történetei eredeti levelekben. IX. köt.)

f)

1659. jún. 9.

Barcsay nyugtája Ugrontól felvett pénzről.

Acatius Barczai dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes. Damus pro memoria per praesentes, quod generosus Andreas Ugron de Abrahamfalva censuum regni hujus in contentationem fulgidae portae Ottomanicae destinatorum generalis perceptor, in hoc anno praesenti millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono ex proventu et censu eodem administravit nobis auros ducatos cusos mille quingentos, talleros imperiales quinquies mille, leoninos vero, sive leonis formae talleros mille. Super quorum administratione eundem Andream Ugron quietum, expeditum, et modis omnibus absolutum reddimus vigore et testimonio praesentium. Datum in civitate nostra Szászsebes die nona mensis Junii, anno domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono.

(P. H.) Achatius Barcsai m. p.

(Eredetije az erd. múz. kézirattárában. Gr. Kemény József Erdély története eredeti levelekben IX. köt.)

g)

1659. jún. 13.

Barcsay utalványa Kemény Simon számára.

Acatius Barczai dei gratia princeps Transylvaniae, partium Hungariae dominus et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Kemény Simon uram ő kegyelme adván az elmúlt télen az ország szükségére kétszáz hatvankilencz tallér érő ezüstöt be, kiről quietantia is extál ő kegyelmének, most mivel pénzre vagyon ő kegyelmének szüksége, kegyelmesen parancsoljuk Kegyelmednek, quietantiája szerint az kétszáz imperialis tallért adja meg mindjárt Kegyelmed Kemény Simon uramnak az ország Kegyelmed kezénél lévő pénzéből. Eidem sic facturo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Szászsebes 13. Junii 1659.

Achatius Barcsai m. p.

Digitized by Google

Kivülről: Generoso Andreae Ugron de Abramfalva censuum regni ad fulgidam portam contentandam perceptori etc. fideli nobis dilecto.

(Eredetije az erd. muz. kézirattárában. Gr. Kemény József Erdély történetei eredeti levelekben IX. köt.)

h)

1659. jún. 15.

Ugron András részletes számadása.

Az mostani 1658. esztendőbeli Maros-Vásárhelyi ország gyülésében, mely volt 6. die Novembris, az mint a nemes ország felvetette az portai fővezértől az szegény hazára imponáltatott summát, annak perceptiójáról való regestum.

Tekéntetes és nagyságos Haller Gábor uram ő nagysága oroszlányos tallérokat administráltatott minden maga és öcseivel közös jószágáról százharminczhatot, tallér 136, mely teszen forint számot kétszáz tizennyolcz forintot nyolczvan pénzt fl. 218 d. 80

Item usualis monetát nyolczvankét forintot negyvenkilenz pénzt fl. 82 d. 49.

Item százhatvanhat forintot fl. 166.

Nemzetes Bethlen János uram administráltatott tizenöt gira ezüstet egy nehezék híján, mely teszen gira számra kilenczedfél tallért, computálván talleros imperiales, tallér $127^1/_2$, harminczhárom pénz híján annyit teszen az egy nehezék.

Ugyan Bethlen János uram ő kegyelme administráltatott imperialis tallérokat százhatvant, tallér 160.

Item ugyan ő kegyelme negyven oroszlányos tallérokat s egy felet, tall. $40^1/_2$. Ezek tesznek forint számot ötszáz nyolczvan forintot s hatvan pénzt, fl. 580 d. 60.

Nemzetes Lázár György uram administráltatott ezüstet tizenegy girát, marcas 11, mely teszen talleros $93^1/_2$, mely teszen forint számra százhatvannyolcz forintot harmincz pénzt fl. 168. d. 30. Item azonkévül is administráltatott ő kegyelme fl. 1 d. 70.

Fejér vármegye.

15. Januarii Rádai György uram administrált ötszázharminczkét tallért, melynek negyvene Greci, egyet computálván fl. 1 d. 90, facit fl. 760. Az négyszázkilenczvenkét jó imperialis tallérokat, egyet computálván, fl. 1 d. 85, facit fl. 910 d. 20.

Ezenkivül garaspénzt adott ehez fl. 6. Item azonkivül ugyan garaspénzt fl. 510 d. 68.

Azelőtt is adott volt ezerötszáz huszonhét forintot hetven pénzt fl. 1527//70. Mely administratiók summa szerént tesznek fl. 3030

Digitized by Google

d. 58, bele tudván az fenn specificált Haller Pál uram három kapuról administralt hatvan forintja is, azzal együtt, kirül az szerént quietáltam ő kegyelmét.

20. Januarii. Ugyan Rádai György uram az balásfalvi jószágról, huszonkettedfél kapuról és három emberről hat aranynyal és hét oroszlányos tallérral együtt talleros 163. Garaspénzt fl. 135. Idest fl. 436.

7. Februarii. Rádai György uram administrált ujobban hatvan gréci tallért, teszen fl. 114, oroszlányos tallért huszat, teszen fl. 32, szeges tallért tizenötöt, teszen fl. 27. Facit fl. 173. Ezenkivül garas s polturapénzt ezerháromszáz ötvenhat forintot s ötvenöt pénzt fl. 1356//55. Melyeket összecomputálván, teszen fl. 1529//55.

NB. Az Bedőházi uram 50 forintja ide nincsen computálva.

Item az szebeniek ezüstül fejérvármegyei jószágokról Bánffi Sigmond uram kezéhez administráltak ezerhetven forintot fl. 1070.

Die 8. Maii. András Deák uram adott hét, Máté János administrált fl. kétszázkettő, fl. 202.

Eodem die Pribék Ferencz uram is adott fl. 245.

Die 9. Maii. Ismét adott Rádai uram fl. 608//60, hatszáznyolcz //60.

Die 6. Junii adott Pribék Ferencz uram fl. 65.

Die 15. Augusti adott Rádai uram fl. 182//13.

a lap alsó szélére írva így: azután fl. 202.
azután is fl. 245.
fl. 4996//13.

Kükellő vármegye.

Az felső járásbeli tisztek úgy mint Balog Ferencz és Semjén Pál uramék administráltak ezüsttel, tallérral, usuales monetával együtt ezerhétszáz forintot ötvennyolcz pénzt fl. 1700 d. 58.

4. Februarii. Ugyan Kikellő vármegyéből administráltak ezerhétszáz nyolczvanegy forintot. Belé tudván azt is úgy mint portas 6, colonos 6, az kit az radnóthi udvarbíró administrált.

6. Februarii Balog Ferencz uram ujobban hozott az ő kegyelme járásából garaspénzt hatszáz hetvenöt forintot fl. 675.

Die 3. Junii ujobban adott Szászsebesben Köpetsi Mihály uram fl. 138//35.

Ugyanakkor Simjén Pál uram adott fl. 207.
Summa fl. 345//35.

NB. Az radnóthi udvarbíró 27. Januarii számtartójától küldött Thorda vármegyében Péterlaki portióul tizenegy kapuról, s öt jobbágyról fl. 452.

A lap alsó szélén: Latus fl. 4501//93.

Digitized by Google

Thorda vármegye.

8. Februarii Borsodi Miklós, és István diák alias Kádár Thorda vármegyebeli két szolgabírák administráltak Thorda vármegyéből az felső járásból ezerháromszáz tizennyolcz forintot, harmincznyolcz pénzt fl. 1318//38

Item Trauzner Zsigmond administrált fl. 150.

Die 10. Junii adtanak Tholdalagi Mihály uramék fl. 100.

Az tárházban adtak fl. 1534. Aranyat is adtak num. 5. Ezüstöt húsz forint és 25 pénz árát.

NB. Asszony anyánk is adott két ízben fl. 200.

Die 11. Augusti adott Fosztó Menyhárt uram az gerendi jószágról és az vécsiről fl. 368.

A lap alsó szélén: Az kit nekem adtak latus facit fl. 2136//38.

Kolos vármegye.

Die 31. Januarii adott Mikó Miklós uram Kolos vármegyének vicispánja ezerkilenczszázkilencz forintot, s hetvenhat pénzt fl. 1909//76.

Bele tudván Radnóthoz az mely két kapu, s hat ember szolgál.

4. Februarii Vajda István uram adott kezemhez Kolos vármegyéből aranyat num. 56, tallért n. 49½, és egy zlotot. Ezüstet adott ő kegyelme kilenczvenhárom girát, és huszonkilencz nehezéket.

Item azonkivül adtak bé Szucsákról fl. 4. Kezéplakról fl. 8. Nyiresről fl. 20. Méráról fl. 2. Nádasról fl. 4 az magam jószágomról. In summa teszen fl. 38.

Az ezüstet giráját fl. 15 d. 30 computálván fl. 1431//90, az aranyat három forintban és hatvan pénzben, teszen fl. 201//60, az tallér az zlottal együtt száznyolczvan pénzben tudván az tallért, teszen fl. 90//10. Mely administratiókat forint számra computálván, teszen fl. 1761//60. Ezeket adtam Bánffi Zsigmond uram kezéhez, úgy mint az ezüstet és jó pénzt.

Die 18. Februarii ujobban fizettenek kolosvári uraimnak ezen taxából ő kegyelmek urunk parancsolatjából fl. 742.

Iterum in civitate Szászsebes die 26. Maii administráltak urunk ő nagysága tárházában fl. 697//40. Aranymívelés num. 32 arany nyomott.

Iterum die 3. Junii vitézlő Balog György uram ezen vármegyének főszolgabírája adott fl. 352.

Ugyanakkor az gyalui jószágról Sorbán István uram adott fl. 260.

Alól a lapszélén: Az kit nekem adtak latus facit fl. 612.

Hunyad vármegye.

24. Januarii Hunyad vármegyéből hoztak aranyat huszonkettőt, jó tallért hetvennégyet, oroszlányos tallért huszonkettőt, s egy felet.

Digitized by Google

Poltura s garaspénzt nyolczszáznegyvenhét forintot, mely in summa teszen fl. 1100//30.

Die 13. Junii adott Pap Ferencz uram fl. 265.

Alól a lap szélén: Facit fl. 1365//30.

Doboka vármegye.

Die 2. Junii adott az lónai tisztartó Berki István az lónai jószágról fl. 78, hetvennyolcz.

Belső-Szolnok vármegye.

Die 11. Junii adtak Torma Miklós és Bácsi György uraimék 1793, az kupával együtt, mely nyomott 25 tallért s felet.

Udvarhelyszék.

Die 26. Januarii Bencze Gergely, Osvát Mihály, Pál Deák és Gálffi Zsigmond uraimék administráltanak kezemben tizedfél gira ezüstet, giráját tizenöt forintra, s harmincz pénzre tudván, teszen ez az ezüst fl. 145//90. Azonkivül is három forint és tizenöt pénz ára ezüstet. Ezenkivül is pénzt, mely mind az ezüsttel együtt teszen fl. 8755 d. 73.

Die 7. Maii. Ujobban administráltak Pálffi András és Nagy Zsigmond uraimék fl. 1151.

Die 28. Maii ismét administráltak fl. 44//14.

Die 4. Junii adott Szombatfalvi uram fl. 323//13.

Die 6. Junii adott Páll Diák fl. 41//57.

Die 7. Junii adott Osvát Mihály uram fl. 235.

Die 11. Junii adott Pálfi András uram fl. 26.

NB. Ebből erogáltam egyszer hetvenkét forint ára ezüstet, mely nyomott negyven tallért, Radákné asszonyomtól. Más szásztól három girát, teszen negyvenöt forintot, kilenczven pénzt.

Ismét száz aranyat háromszázhatvan forinton váltottam.

Alól a lap szélén: Latus habet fl. 10,776//57.

Háromszék.

Marosszék.

Anno 1658. die 15. 7-bris Pókai Péter által marosszéki tiszt uraim administráltak kétezerötszáz ötvenkilencz forintot, s ötven pénzt két kis fejér pohárral együtt fl. 2559//50.

Die 26. Januarii. Hoztak Izsák Péter és Biró Ferencz ezüstet százhuszonkét és három fertály tallér nyomót, mely teszen tallér számra computálván fl. 220//90.

Jó tallért hetet, teszen fl. 12//90.

Oroszlányos tallért tizenegyet, teszen fl. 17//60.

Zlotot egyet, teszen fl. 1.

Digitized by Google

Aranyat tizenhatot, teszen fl. 57//60.

Garas és poltura pénzt ezernyolczszáz nyolczvan forintot, s negyven pénzt fl. 1880//40.

Summa kétezer százkilenczven forintot ötven pénzt. Idest nro. fl. 2190//50.

Az radnóti udvarbíró adott volt Bándról personae 13, Benefalva personae 6 fl. 38.

Fosztó Menyhárt uram adott Sabadi és Sabedi 14 personáról fl. 30.

Lapszélén: Latus fl. 4788.

Szászvárosok.

Brassó.

Brassai polgár Sopher András által administráltak az brassaiak négyezer ötszázhatvan forintot fl. 4560.

Ezt polgármester uram kezében adtam.

Szászsebes.

Szászsebesből administráltak tizenkét gira ezüstet, s három nehezéket, giráját tizenhárom forintra computálván, teszen fl. 156 d. 87.

Item tizenegy tallért ortul, harminczegy oroszlányos tallért, ötvenegy gréczi tallért, három tallért dutkául, huszonegy szeges tallért, elegyes pénzt százznyolczvan pénz érőt, garaspénzt fl. 52. d. 50. Ismét azonkivűl fl. 151, mely in summa teszen fl. 566//17.

24. Januarii. Hozott a notáriusok ötvenkét forintot, nyolczvanhárom pénzt fl. 57//83.

Summa facit fl. 624.

Szászváros.

Die 26. Januarii. Adott Fodor István uram ezüstűl száztizenhárom tallér nyomót, jó tallért negyvenhármat, oroszlányost ötet, mely teszen fl. 288//80.

Garas és poltura pénzt ezerkétszáz nyolczvanhárom forintot, mely in summa teszen fl. 1571//80.

Melyet adtam polgármester uram kezében.

Iterum die 2. Junii adtak fl. 124.

Medgyes.

Die 1. Februarii 1659. Adtanak Bánffi uram kezében ezüstet kétszáznyolczvanhárom girát, mely teszen tallér számot $2405^{1}/_{2}$.

Aranyat hetvennyolczat, egész tallért ezerszázkilenczet, oroszlányos tallért háromszázharminczhatot, szeges tallért kétszázkilenczvenkettőt, zlotet dutkával együtt negyvenhét tallért. Ugyan dutkát nyolczvannyolcz tallér érőt. Garaspénzt hatszázötvenhat forintot, mely in summa teszen fl. 8569, nyolczezer ötszázhatvankilencz forintot.

Digitized by Google

Az medgyesi ezüstpénzt Bánffi Zsigmond uram percipiálván, csak az garaspénzt adtam polgármester uram kezében.

Azután az medgyesiek adtanak fl. 1031.

Segesvár.

27. Januarii segesvári uraim adtak ezüstet kétszázkilenczvenkét girát, teszen fl. 4467//60.

Garaspénzt adtak nyolczszázötven forintot fl. 850.

Dutkát százöt és fél tallért érőt, teszen fl. 189//90.

Zlotot nro. 34, teszen fl. 34.

Szeges tallért nro. 18, teszen fl. 32//40.

Melyek in summa tesznek fl. 5574.

Kőhalom.

Ezek ezüstül, tallérúl, dutkáúl, poltura s garaspénzül adtanak fl. 3091 forintot. Idest háromezer kilenczvenegy forint, melyet polgármester uram kezében adtam.

Nagy-Sink.

24. Januarii. Ezek is megadván taxájokat, melyet adtam polgármester uram kezében.

Ujegyház.

24. Januarii. Ezekét is megadtam, s polgármester uram kezében adtam.

Szerdahely.

Szerdahelyszékből administráltak ezerszáznégy forintot Falk Márton királybíró által, idest fl. 1104, melyet adtam polgármester uram kezéhez.

Beszterczе.

Die 4. Junii. Szászsebesben adtak Kopasz István uram kezében fl. ezer.

Iterum die 11. Augusti adtak Szebenben fl. 891.

Máramarus.

Anno 1659. et diebus 26. Maii. Máramarusi uraim adtanak Szászsebesben aranyúl és tallérúl num. fl. 1656. Viszont Doboli kezében adtak usualis monetát azon napon fl. 437.

Ennek előtte küldtek volt Stoyka uramtól fl. hétezer komornik uram kezeibe.

Taxás városok.

Marus-Vásárhely.

Marus-vásárhelyi bíró uram administrált harminczegy kapuról hatszázhúsz forintot fl. 620.

Digitized by Google

Ugyan ő kegyelme egy Bárdos nevű falujok levén Marosszéken huszonhárom jobbágytól administrál fl. 46.

Fejérvár.

Diebus 6. Junii adott Moldovai Kadari János és *(a név hiányzik)* fl. 44//85.

Iterim diebus. 13. Augusti küldtek Járai Mihály uramtól fl. 18//70.

Udvarhely.

Die 7. Maii. Máté Péter és Kucsis András administráltak fl. 180.

Thorda.

Die 3. Junii adott Doboli kezében Somogy István és Fodor Mihály fl. 35.

Kézdi-Vásárhely.

Die 3. Junii adtak György Deák és Molnár András fl. 180.

Szilágy-Cseh.

Die 3. Junii adtak Nagy András és Lakatos István fl. 143//40.

Enyed.

Die 4. Junii adtak Boltos Mihály és Lippai Mihály uramék fl. 380//20.

Iterum die 7. Junii adott Kántor János uram régi nemesek hadnagya fl. 66.

Iterim die 13. Augusti küldött Szakmári János uram által fl. 3.

Lap alsó szélén: Latus facit fl. 1717//15.

Szász papok.

Az Barczai ecclesiabeli papi rendek cathedraticus censusok után a mivel szoktak tartozni úgy mint fl. 40, administráltak szeges tallért huszonharmad felet nro. tallér $22^1/_2$.

Szászkézdi capitulumból adtak imperialis tallért három aranynyal együtt nro. 211.

Kőhalmi capitulumból adtak ezüstül hatvanhárom tallér nyomót, azonkivül tallérúl és dutkául kétszázharminczkettőt nro. 295.

Nagy-sinki capitulumból adtak egy darab ezüsttel és két aranynyal együtt talleros 171 százhetvenegy.

Szászvárosi capitulumból adtak garaspénzt fl. 75, ezüstül talleros 10, szeges tallért négyet, teszen fl. 7 d. 20, oroszlányos tallért hármat, teszen négy forintot s 80 pénzt. In summa nro. fl. 105.

Szászsebesi és szerdahelyszéki capitulumból adtak ezüstül, dutkául és tallérúl százhatvanhárom tallért, tallér nro. 163.

Székesi capitulumból egy ezüst lánczczal együtt talleros nro. 30, nro. 30.

Digitized by Google

Medgyesszéki capitulumból ezüstül tizennyolcz tallért s egy felet. Tallérúl százhuszonkilenczet és felet, facit nro. talleros 148.

Régeni capitulumból ezüstül talleros nro. 21 és fél. Tallérúl hat, aranynyal együtt harminczhét és fél tallér. Garaspénzt fl. 9. Pro tallero 5, facit nro. 64 tall.

Kis-selyki capitulumból ezüstül talleros nro. 49. Tallért nro. 75 és fél. In summa tall. nro. 124 és $^1/_2$.

Szász papok.

Balkácsi capitulum adott ötvenhárom tallért öt aranynyal együtt, nro. 53.

Ezenkivül egy tallérért garaspénzt fl. 1 d. 80.

Ujegyházi capitulum adott ötvenhét tallért és felet, tallér $57^1/_2$.

Bogácsi capitulum adott talléral, dutkával együtt nro. 88. Ezüstül talléros nro. 4. Garaspénzt dutkával elegy, egy tallér érőt. Summa nro. tallér 93.

Szent-Lászlai capitulum adott tallért dutkával együtt huszonkilencz, és egy tallér nyomó darab ezüstet, tallér 30.

Szebeni capitulum adott ezüstül talleros nro. 136, tallért hét aranynyal együtt talleros nro. 86, tall. 222.

Die 31. Januarii ezt az szász papok ezüstit és tallérat excepto a garaspénzt Bánffi uram kezében erogáltam. Idest tallérszámra tudván az ezüstet is, ezerhétszáz hetvennégy tallér, nro. tall. *(Kiigazítva:* 1774-ből 1698 *tall.)*

Azonkivül 3 oroszlányos tallért. Ezenkivül garaspénzt is fl. 85//80. Facit fl. 3/37//10.

Zaránd.

Paskó Kristoph uram keresbányai és ahoz tartozó jószágiról úgy mint hatodfél kapuról adott fl. 110.

NB. Hendrik Benedek uram tallérat is percipiáltam.

Die 14. Junii ezt az 2540 forintokat és 50 pénzt megadtam Kemény Simon uramnak.

Alól a lap szélén: latus facit fl. 290.

Magyar papok.

Die 2. Aprilis. Deési esperest Pápai Imreh uram administráltatott szolgája által fl. 37//80 Szamos-Ujvárat.

Die 6. Maii. Tiszteletes Csulai György uram küldött én kezemben Fejérváratt lakó Szénási Bálinttól és Szebeni Tölcséres Jánostól fl. 168//46.

Die 9. Junii. Marus-Vásárheli praedicator uram Vásárheli Péter uram administrált fl. 88//52.

Die 4. Junii. Szászsebesben administrál unitárius püspök Daniel Beke uram én kezemben fl. 84.

Latus facit fl. 378//78.

Digitized by Google

Közép-Szolnok.

Die 2. Junii. Nemzetes Ördög István uram administrált itt Szászsebesben aranyat, tallért, császár garasát cum omnibus computatis fl. 880//40.

Eodem die ugyanazon vármegyének viceispánja Ramocsa Mihály uram adott fl. 1500. Egy kannát és ahoz fl. 22//10, fl. 50. Nemesség pénzét is fl. kétszáz, fl. 200.

Die 10. Junii ugyan Ramocsa uram adott fl. 100. Summa fl. 2730//40.

Die 11. Augusti adott Fosztó Menyhárt uram az Surdoki Kemény János uram jószágáról fl. 82.

Kraszna.

Die 11. Junii adott Dantz Ferencz uram fl. 822.

Eodem die Nagy András uram kapuszám után adott fl. 851. Somlyótól fl. 310.

Oláh papok pénzit fl. 24. Nemesek pénzit fl. 128. Summa fl. 2135.

Die 13. Junii adtanak az új keresztyének tallér 200.

Iterum die 12. Augusti. Sebesben adtanak tallér 300.

Alól a lap szélén: Latus facit fl. 5847//40.

Bihar.

Anno 1659. die 15. Junii:

Vert aranyat nro. 1084 teszen	fl.	4010//80.
Imperialis tallér 4186 teszen	fl.	7744//10.
Szeges tallér 275 teszen	fl.	495//.
Oroszlányos tallér 584 teszen	fl.	934//40.
Ezüstet computálván tallér 2283 teszen . .	fl.	4109//40.
Arany miu. 22 teszen	fl.	55//.
Item usualis monetat	fl.	5180//80.
Váradon gyalogok számokra	fl.	538//.
Item búzára	fl.	900//.
Vajda jószágáról kellene, melyet urunk ő nagysága fog megadni	fl.	220//.
Summa facit	fl.	24132//50.
Item Rédainé jószágáról kellene adni . . .	fl.	2302//.

Die 5. Julii. Kolosvárat adott az élesdi udvarbíró István Deák ezüstül fl. 53//30, kit mingyárást Csepregi kezéhez adtam. Azonkivül is adtam ugyan Csepregi kezéhez ezüstöt öt girát és 44 nehezéket, melyekből tallért vernek.

Alól a lap szélén: Latus az kit én percipiáltam fl. 18365//10.

(Hédervári codex).

Digitized by Google

i)

1659. jún. —.

Ugron András kiadási jegyzéke.

Erogatio.

Az udvarhelyszéki pénzből váltottam tizennyolcz s egy fél tallért fl. 33//30. Ezüstet egyszer vettem tizenkilencz tallér árát fl. 34//20. Azután 3 girát fl. 45//90. Pelétben aranyat nro. 54 fl. 194//40.

Bethlen János uramnak fizettem ezer tallért, kit Bánffi Zsigmond uram percipiált ezernyolczszáz forint fl. 1800.

Haller Pál uramnak, kit ugyan ő kegyelme levalt, idest talleros száz fl. 180.

Praefectus uramnak adtam száz aranyért fl. 360.

Paskó Christoph uramnak ötven aranyért fl. 180.

Egy szásznétól is vettem négy forint ára és ötven pénz ára ezüstet.

Die 1. Februarii. Valamennyi ezüstet az vármegyékről, székelységről percipiáltam, adtam Bánffi Zsigmond uram kezében, mely úgy mint hatvannégy girát és hatvanhat nehezéket tett.

Item két girát és negyvenhat nehezéket.

2. die Februarii ismét adtam jó imperialis és gréci tallérokat Bánffi Zsigmond uram kezében hétszázhuszonhatot; és alább való egész imperialis tallérokat háromszázat, mely gréci jó és imperialis tallérokat én is vettem százkilenczven pénzen, s száznyolczvanötben is; s az alább való imperialis tallérokat száznyolczvan pénzben.

Ugyanakkor oroszlányos tallérokat adtam ő kegyelme kezében kétszázötvenötöt, ezeket vettem százhatvan pénzben.

Aranyat adtam háromszázhetvenkettőt, a melyeket vettem bé háromszázhatvan pénzben, kit hatvanötben, s kit hetvenben.

Die 18. Februarii. Urunk parancsolatjából adtam kolosváriaknak fl. 1040, az 742 forintját Kolosvármegyebeli taxából fizették. Ezüstöt adván Haller Gábor uram kezében.

Die 23. Aprilis. Szamosujvárat adtam urunknak ezer tallér érő pénzt fl. 1800.

Die 4. Maii adtam Bedőházi uramnak innen fl. 18000 fl. tizennyolczezer.

Az rabok pénze féléből fl. kétezer és 20.

Medgyesiek pénzéből is fl. ezer.

Az szászok is adtanak fl. 15080 tizenötezer és nyolczvan forintot Bedőházi uramnak.

Doboli uramnak is adtak fl. 500 ötszáz.

Itt való pénzből adtam Doboli uramnak eodem die 2500.

Die 3. Junii fizettem Tholdalagi Mihály uramnak contentatiójára tallér 400. Adtam fl. 720.

Die 14. fizettem 269 tallér érő ezüstért Kemény Simon uramnak fl. 484//20.

Digitized by Google

Egy kupát adtam urunkhoz, mely nyom 26 tallért.

Ismét küldtem urunknak Szebenből 2500 tallérokat. Adtam volt magának ő nagyságának 15000 aranyokat. Imperialis tallér num. 5000. Oroszlányosokat 1000.

NB. Kolosvárra is vittek, elsőbben ezüstöt 2283 tallér nyomót.

Azután Kövér Gábor uramhoz is adtam.

Az ládába is úgy tudom fl. 5466.

Urunknak gyűrűt csinálván fizettem fl. 7.

(Hédervári codex.)

k)

1659. jún. 15.

Barcsay nyújtója Ugron Andrásnak.

Anno 1659. die 15. Junii. Számot vetvén és computusban vevén a fényes porta contentatiójára rendeltetett és felszedett pénzből a mennyit az urunk ő nagysága tárházában bizonyos szükségnek idején percipáltak mintegy kölcsön, és onnat viszont érette a hova kivántatott az ország szükségére contentatiót töttek, arrúl való consignatio nemzetes Ugron András és Kopasz István uram között.

Ugron András uram a mennyit egyszer-másszor administrált és Kopasz István uram is egygyünnet-másonnat percipiált, teszen in universum usualis pínzúl fl. 30152//59.

Summa perceptionis est eadem.

E contra.

Szamosújvárrúl vittek az fényes portára talleros nro. 8000, faciunt fl. 14400.

Beszterczérűl ugyan az fényes portára vittek ezer aranyat úgymint talleros 2000, faciunt fl. 3600.

Ugyan Beszterczérűl aranyúl és tallérúl constituentes talleros $656^1/_2$ et den. 15, faciunt fl. 1181//85.

Tatár chámnak és ott való szultánoknak vittek aranyat nro. 2300 constituentes talleros 4600, faciunt fl. 8280.

Szászsebesben a fényes porta contentatiójára adatott talleros 1796, faciunt fl. 3232//80.

Summa erogationis, facit fl. 30694//65.

Et sic erogatio excedit perceptionem in et cum fl. 542/6.

Datum in civitate Szászsebesiensi anno et die praenotatis.

Achatius Barcziai m. p.
(P. H.)

(Eredetije az erd. muz. Gr. Kemény József, Erdély történetei eredeti levelekben IX. köt.).

Digitized by Google

I)

1659. máj. 24—jún. 16.

A szász-sebesi országgyülés naplója.

Acta comitiorum anno domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono, ad diem vigesimam quartam mensis May in civitatem Sabesiensem per ill. principem Achatium Barcsaj indictorum ibidemque continuatorum modo sequenti.

Die 24. mensis May dieta non poterat auspicari quia regnicolarum paucissimi confluxerant eadem die, princeps quoque hora pomeridiana 3. ingreditur absque pompa principali, condescensionem faciens in theatro fori in aedibus circumspecti quondam Georgii Herman.

Die 25. eiusdem mensis erat dies dominicus, quapropter non confluunt regnicolae, sed sacra tractantur.

Die 26. eiusdem mensis ad preces matutinas intramus in templum Sabesiense publicum, praesidente Georgio Lazar magistro prothonotario existente, ibique dum cathalogus legeretur, oritur autem contentio cur literis regalibus vocentur ad comitia seorsim ac privatim, qui non sint victu et alioquin quoque sint indivisi? Nam domina Bethlen Ferenczné, Bethlen Gergely, Bethlen Farkas seorsim erant scriptae in cathalogo. Igitur decretum est, ut tales indivisi singuli seorsim non debeant vocari, sufficit si unus eorum totum secum habens regimen vocabitur. Perlecto catalogo per magnificum dominum Kapi Georg, regnicolarum nomine salutatur ill. princeps, qui per suos legatos scilicet magnificum Redei Laszlo et generosum Bethlen Janos resalutat regnicolas suaque postulata proponit, partim in scriptis partim viva voce legatorum, ea quae in scriptis erant non leguntur, sed per praesidentem referuntur verbalia postulata, quorum primum erat: an bona servorum Rakoczianorum per fassiones aliis obligata fiscus possit occupare eo modo, ut notoriorum bona solent occupari? Secundum: an sufficit principalis annuentia, ut quis ad Rakoczium transire possit? Tertium, an eorum bona occupari debeant, qui proprio saltem ausu ad Rakocium transierint? Haec dum publice agerentur, excurrunt ad hoc, ut negotia nostra differantur eo usque donec exterorum legatorum causae proponentur et expedientur, quapropter concluditur ut legati Loranttffiani accersentur et suam causam proponant, qui renuntiaverunt se nullam aliam habere causam praeter Bistricii propositam. Ideoque regnicolae eisdem renuntiant, praesidentem Bistricii habitum iam mortuum esse,

Digitized by Google

quapropter eorum scripta ubi remanserint, nescitur; proinde in scriptis sua postulata in (*igy*) exhibeant, quandoquidem ita bene visum est regnicolis, ut exhibita resolutione ipsi transeant in Hungariam ad ill. dom. suam, ne nostros discursus de nostris statibus audiant, ruminent, trutinent aut ediscant. Interim dominus Ugron Andras protestatur, quod de perceptis pecuniis rationem reddet coram regnicolis, quam exigere si neglexerint sui posteri ne teneantur de ratione reddenda. Tandem post multas altercationes pransum itur. A prandio horam circa 4-tam in templo iterum confluimus, sed plerique ebrii, quapropter nihil certi concluditur.

Die 27. mensis May summo mane principalis celsitudinis postulata in scriptis exhibita leguntur, quorum summa eo rediit, ut porta Ottomannica contentetur, pax nostra stabilietur et officialium demortuorum ac vivorum loco alii substituantur, nobiles item Turcam irritantes cohibeantur, gravamina omnium regnicolarum medeantur, item de ima expensa ut provideatur. Item ut commeatus arcis Warad procuretur, ut capitaneatus Waradiensis in certum locum deferatur, ut in praesidiis capitanei creentur, ut cancellarius eligatur, thesaurarius item, ut literae armales pixidariorum in bonis fiscalibus commorantium corruant, quas Georgius Rakoczi illis proximo anno exhibuit praeterlapso, item ut ad vaivodas transfugos: Constantinum Wallachiae et Stephanum Moldaviae ex regnicolis nostris nemo ad serviendum transmittatur. Tandem literae supremi vezerii leguntur, quae admonent principem nostrum ut a novo wezerio Budensi totus dependeat unacum nobis. Aliae item literae bassae Jeneojensis leguntur quae dictum ill. principem nostrum admonent, ut amicitiam cum ipso colat et continuare satagat. Aliae denuo leguntur literae eiusdem passae Jeneojensis assecuratoriae modo centum bursas tallerorum transmittamus imperatori Turcico. Aliae item insuper leguntur literae wezerii Budensis degradati, quae assecurant nos ea conditione, si praenominatam pecuniam transmiserimus, in pace manebimus. Aliae rursus leguntur literae passa Jeneojensis certificatoriae de pecunia nostra in itinere habita. Aliae adhuc de confoederatione quam stipulatis manibus medio egregii Matthiae Balogh celebravit iure iurando. Septimo, aliae leguntur duorum capithiharum, quae declarant furorem Turcicum de nondum allata pecunia exortum. Octavo literae leguntur ill. ac magnifici Francisci Redej de expensa eius anticipative erogata. Sumpto prandio, querela oritur de contributis pecuniis et nulla exactione praehabita. Ideoque modus in illis certus instituitur, exactores et inquisitores constituuntur.

Digitized by Google

Die 28. mensis May antequam confluerent regnicolae, dapifer quidam Rakoczianus deprehenditur, qui multas literas a Rakoczio eiusque familiaribus advehit, sed non exhibet, verum ante universos status publice leguntur universae. Ex quibus domini Bethlen Farkas tantum literae quosdam tumultus oriundos ostentabant, in eisdem enim matri suae inter alia sic scribebat: Kgd édes anyám az ládákat vitesse Görgénybe, ott bátorságosobb lészen, ha valami hirtelen való futamodás leszen ott, az Sárpattaki s Haydú Mihály házát Kgdnek szerzettem. Avagy ha Kgd kijöhet, itt asszonyunk mellett bátorságosobb leszen Kgdnek lakása, ő naga Kgd lovainak, magának cselédinek kész prebendát igírt. Ad haec ill. domini palatini Hungariae Francisci Wesselyini literae leguntur, quae regnicolis resolutive sonabant, qui in comitiis Besztercze habitis nuper, literas certificatorias ad ipsum super innocentia nostra transscripserant, simul etiam protestati fuerant super eo, quod si Hungariam aliquod malum obruerit, nemo eosdem culpare queat, quia non nos, sed Rakoczius omnium malorum ac tumultuum oriundorum causa fuit, est et erit. Interdum oritur consultatio ut Gabriel Haller procreetur supremus capitaneus arcis Waradiensis.

Die 29. eiusdem mensis May exactores eum ob finem eliguntur ut ab Andrea Ugron de percepta pecunia ratio exigatur. Querela hic oritur super arce Bethlen, pacificatio enim inter nos et Rakoczium ita erat celebrata, ut Barkoczides tempore humationis Annae Barkoczi relictae quondam magnifici Stephani Haller, omnes controversias coram certis arbitris decidi curent, super quo nihil praestitum est a Barkoczidibus, sed insciis Halleridibus funus ipsum est tumulatum. Ideoque dominus Haller Gabor proponit regnicolis, ut illud deliberatum emendetur. Super quo dum contenderetur nomine generosi Pauli Beldi de Uzon advolat ad ipsam civitatem hanc magnificus dom. Stephanus Barkoczi, quod cum circumferretur, omnis contentio de eo interrumpitur. Ad haec intrant legati Loranthffiani accersiti, sessio enim illis ut regnicolis non dabatur, qui cum intrassent et consedissent, exhibuerunt literas suas credentionales hoc pacto sonantes: Kgtek köziben küldettünk Baxa Ferencz és Jacabfalvi Miklós főember szolgáinkat. Tandem iidem referunt eadem proposita, quae Bistricii proposuerant. Insuper alias quoque literas credentionales exhibent ill. Georgii Rakoczi et Bathori Sophiae consortis eiusdem, titulis talibus intitulatis: spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis, prudentibus item ac circumspectis dominis universorum statuum ac ordinum regni nostri Transylvaniae etcetera fidelibus nostris nobis gratis. Sophia

Digitized by Google

quoque Bathori simili titulo literas suas intitulaverat, quas regnicolae reiiciunt nec agnoscunt, ne putentur illae literae regnicolis sonare. Tandem Jeneojenses Hungari exules orant, ut in oppido Bihar concedatur eis locus habitationis, quod consequuntur.

Die 30. May ob absentiam, quid conclusum fuerit, nescio.

Die 31. mensis May mane circumfertur, quod Turcicus legatus properet literas a vezerio novo Sein Memhet passa laturus. Interim querela nomine Waradi Istvan contra dominum Szombathfalvi Istvan oritur ac breviter sopitur. Ad haec iterum alia querela super tricesimatore Waradiensi oritur, qui dicitur non harminczados, sed harminczhatos, nam praeter abusum solitus est homines taxare penes schedulariam solutionem extorquere taxam aliam, quam illi pintalem vocant, hoc est duodecim poturas, quae faciunt pretium unius mensurae vini pint ibidem nominati. Insuper publice quoque acclamatur, quod per annum integrum annua pintalis taxa crescat ad octies centum florenos, quod solius tricesimatoris proventum dicitur esse. A prandio leguntur literae novi vezerii Budensis Sein Memhed [1]) passae Bosznensis hoc vel simili sensu: Az hatalmas császár parancsolatjából hivattattam, mivel az budai vezérség in reám bizottatott, hogy az oda való s hozzá tartozó helyekre s Erdélyországára gondot viseljek. Azért most ide érkezvén Nándorfejérvárhoz, küldettem hozzád t. t. emberemet levelemmel, akarom azért tudni tűled, az summában mennyit szedettek, az hatalmas császár tárházában mit szállítottatok, amaz pártos Rákóczi jószágot köztetek bír-e? hogy őtet kitöröljétek, arról mi rendelést tettetek, dolgotok mi karban vagyon, ezekről s mind egyéb minden tü dolgaitokról igen szorgalmatoson tudósítsatok, velünk egyetértsetek. Az ország főrendeit egybegyűjtsétek, minden vigyázással s gondviseléssel legyetek, tőletek válaszom jövén én is Temesvárhoz felmegyek, felőletek minden gondviseléssel leszek. Tandem quid de literis istis consultemur, accersuntur consiliarii ab ill. principe qui differt eorum introgressum his vel similibus verbis: Hazánknak veszedelemben forgó állapatja azt kévánná, hogy sietnénk minden úton módon orvosságnak szerzésében. De azmint az kőműves héába rakja az kőfalat, ha isten meg nem áldja, így mi is héába sietünk dolgainkkal, ha istent nem kérjük könyörgésünkkel, azért az pünkest napon mivel immár itt vagyon, talám szaporább lenne, ha istenhez való könyörgésekkel innepelnénk, holnapra készülnénk s azután tanácskoznánk. Quod cum ab omnibus

[1]) Hibásan Szejdi Ahmet helyett (Gévay Budai basák) 43.

Digitized by Google

approbaretur, dispergimur sua quisque ad hospitia. Notandum quoque praeterea, quod hodie et here pluebat vehementi cum frigore, immo nives quoque per monticulos ac silvas sub alpibus tenerae, supra alpes autem magnae visebantur.

Prima die mensis Juny festum Pentecostes ante prandium celebratum hoc pacto: Sabesienses secundum ritus suos in templo peragunt suas ceremonias summo mane. Post haec ill. princeps cum praecipuis proceribus, magnatibus, statibus ac ordinibus Calvinianae religioni adhaerentibus ingreditur eques exigua cum pompa, ibique habita Hungarica Calviniana concione per eundem ritum calvinistice de quadam mensa coena domini distribuitur. Tandem ill. princeps maiori quam intraverat pompa revertitur ad suum hospitium, quem etiam domina princeps cum certis magnificis dominabus in curru comitatur. Notandum insuper, quod in quo fori theatro hospicium principis fuerat, in eodem theatro et in hospitio generosi Stephani Petki pontificiorum ecclesiastica cerimonia peragitur. In eodem ordine iterum proxime in hospitio generosi Francisci Keresztessi antitrinitariorum seu unitariorum id est arrianorum ritus ecclesiasticus continuatur. Paulo item superius ceremoniae Germanicae militiae celebrantur. His peractis circumfertur, quod legatus Tartaricus approperet et posta quoque a vaivoda Moldaviense acceleret, quae omnia malarum rerum omina existerent, quapropter regnicolae confluunt in templum universi, ibique concluditur, ut wezerio Budensi quo citius remittatur legatus, mature procreetur capitaneus Waradiensis; tandem pransum imus. A prandio finitis ceremoniis ecclesiasticis in templo confluimus, sed quia plerique erant mediocriter poti, nihil concluditur, verum dispergimur.

Die 2. Juny confluimus iterum in templum peractis ceremoniis ecclesiasticis ibique accersuntur consiliarii legunturque publice reversales literae spectabilis ac magnifici domini Haller Gabor, quibus mediantibus sese obstringit ad capitaneatum supremum arcis Warad, quarum tota summa haec erat: Én Hallerköi Haller Gábor esküszöm etcetera, hogy én Váradot senkinek Erdélyországával nem egyezőnek meg nem adom, hanem az megmondott országunknak és az mi kegyelmes urunknak Barcsaj Ákosnak és ő naga után succedálandó fejedelmeknek megtartom fejem fennállásáig, se elszakasztani nem ügyekezem, se senkivel nem practicálok. Az előttem perlődőknek igazán törvényt teszek. Quibus perlectis et approbatis cancellarius denominatur scilicet generosus dom. Johannes Bethlen de Kis Buun, comes comitatus de Kükeleo et consiliarius intimus principalis celsitudinis. Tan-

Digitized by Google

dem leguntur literae ad novum vezerium Budensem transmittendae, quarum summa talis erat: Nagodhoz bizonyos követet küldek, az ki maholnap Nagodhoz érkezik, szóval megmondja, minden dolgaink miben vagyon. Ideoque instructio legati istius abeundi legitur taliter: Az vezérhez érkezvén mi szónkkal ő nagát köszöntse, azután mondja meg, hogy az ország együtt lévén most azon szorgalmatoskodnak, hogy az reánk vetett summát, az mint lehet szedjük. Ha kérdi a vezér, bír-i Erdélyben Rákóczi György? Mondja meg igazán, hogy bír az anyja s a felesége, mert különben Váradot s a partiumat kezünkhez nem vehetjük, hanem az akkori budai vezér Kénán passa tetszéséből az két asszony jószágát megigírtük, ha az császár is megengedi. Erről is írtunk az fővezérnek. Rákóczinak büntetésében is hogy mi semmi rendelést nem tettünk, ő kglme declarálhatja. Várunk azért ő nagától, mert etcetera. Demum dominus Haller Gabor ea conditione offert se ad praescriptum suum officium, si lites eius sine ipso in iudiciis Transylvanicis non agitabuntur, sed contra dominus magister prothonotarius Lazar Georgy contendit ideo manet haec controversia in suspenso. A meridie propter ingurgitationem non confluunt regnicolae.

Die 3. Juny mane peractis rebus spiritualibus confluimus in templo, ibique leguntur literae ad dominos Hungarienses, qui in Transylvania iura possessionaria tenent, super eo quod articulum Maroswassarhelyiensem directe non intellexerint. Post has leguntur aliae literae ad voivodam Constantinum taliter sonantes: Nagod ne neheztelje, hanem ezt az töröket contentálja, ha az elvött pénze Nagod kezibe ment Havasalföldiben, ha penig annál az bojernál maradt, az ki megfosztotta, Nagod hiti szerint való testimonialist adjon az dolognak valóságáról. Hac occasione querela oritur contra egregium Barabas Janos de Markosfalva, de quo taliter deliberatur: Barabas Janos kötése szerint a töröket contentálja, melyet ha elhallgatna, az tiszte sub amissione officii exequáltassa jovaiból, mely ha elég nem lenne, magát is captiváltassa s mind addig fogva tartassa, valamíg nem satisfaciál az törököknek, az ki egy rabot adott volt neki Neszterfejérvárott hitelben. Tandem proponitur periculosum esse nobis internuntios continere e Transylvania ad Rakoczides eiusque familiares. Ideoque necessum est, ut vetatur passus iste, quo itur regrediturque ad aulam Rakoczianam. Sed quia in publico ut illa tractentur displicet, igitur ad hoc decernendum eliguntur certae quaedam personae a singulis sedibus et singulis comitatibus, quae in palatio principis crastina die summo mane teneantur confluere unacum dominis consilia-

Digitized by Google

riis decernituri de praedicto passu. Interim rumor exoritur super eo quod magnificus Franciscus Kemeny patris sui Joannis Kemeny non simplicem eliberationem sollicitet apud chamum Tartarorum, sed ut princeps quoque procreari possit in Transylvania, proinde concluditur ut Franciscus Kemeny domum suam accersetur sub poena notae infidelitatis. Tandem pransum itur. Sumpto prandio circa horam tertiam confluimus dominosque consiliarios accersimus, quibus praesentibus Gabriel Haller dominum Bedeohazi procuratorem pro se futurum constituit cum super contentione Beldianorum. Post haec forma iuramenti domino cancellario deponendi legitur eaque approbatur, sed cum longa ac varia disceptatione. Contravertebatur enim, ne literas qualescunque expediat, ut Mikes Mihaly. Tandem ipsa forma clara voce legitur a domino cancellario tali vel simili sensu: Én Bethlen János esküszem, hogy az én klmes uramnak az méltóságos Barcsay Ákosnak igaz híve leszek, letett kötelességem szerint ő nagának tökéletes leszek, semmi dolgot, valamelynek titokban kelletnék lenni, se szómmal, se írásommal, se intésemmel ki nem jelentem, mindenféle leveleket igazán expediálok s expediáltatok, országunknak veszedelmére való contractusokat nem iratok, sem nem írok, se egyéb semmi confoederatiót országgyűlésében nem approbáltatok, nem írok s íratok. Az cancellarián is az deákokat hüttel köteleztetem minden legitima executióknak, írásoknak expediálására. Exmissio nélkűl őket sehova járni nem engedem, sem saczoltatásra kerűlni, se hogy az leveleknek szokott taxáján kívűl, hogy az szegénségen többet ne extorquáljanak. Isten engemet etcetera. His ita habitis advesperascit, et sic dispergimur ad sua quisque hospitia.

Die 4. Juny postquam convenissemus proponitur, quod ipse Turca serio iniunxerit, ut ad Rakocios nulla internuntia continuentur, proinde concludetur sub poena notae infidelitatis, certis tamen conditionibus limitata, ut ab hodie observetur usque ad tempus pacificationis nostrae. Interim proponitur etiam, quod dominus Ebeni Istvan in arce Warad indecens erit, ut vicecapitaneus maneat quandoquidem quoque consiliarius est ut dominus Gabriel Haller; ideo literae ad eundem dominum Stephanum Ebeni regnicolarum nomine exarentur, quibus mediantibus ammonetur ut redeat ad latus ill. principis speraturus, quod supremus capitaneus Szamos-Uywariensis idest novi arcis ad Samosium procreabitur. Posthaec de perceptoribus instituitur discursus ubi notandum, quod taxam pro captivis liberandis collectam regnicolae convertunt ad portae Ottomannicae furorem sedandum. Posthaec inquisitores substituuntur per totum regnum, qui perquirant, quantam taxam speret princeps comportari posse, si

Digitized by Google

secundum supputationem regnicolarum vere, sincere et rigide ubique exigatur. A prandio nihil certi concluditur.

Die 5. Juny pro dom. Ebeni Istvan generosus Mattheus Balogh vicecapitaneus procreatur. Proinde consiliarios creandos id est eligendos proponit ill. princeps, quos denominat taliter: Kapi György urunk, az atyja is tanácsúr volt, noha iffiú, de megállhat, érdemes hazafia. Keresztessi Ferencz uram pedig ez hazának veszedelmes állapatjában is sokat szolgált, az törökök között gyakron forgott, mi alkalmatosnak itíljük ő kglmét is, ha az nemes ország is jovalja. Atque hoc totaliter domini regnicolae approbant formamque iuramenti describunt coram statibus regni deponendam. His ita habitis oritur querela de oppidanis Thoroczko, quod in rebellione contumaciter persistant, quam regnicolae Bistricii extinguendam decreverant. A prandio nihil decernitur, domini delegati enim nostri id est consul et alii apud dominum Petki Istvan hauriebant per totam diem.

Die 6. Juny summo mane ill. princeps cum sua consorte transit ad suam possessionem Tartaria nuncupatam, ideoque circa horam 7. confluunt regnicolae et advocant dominos consiliarios, qui cum advenissent, magnificus Kapi György et generosus Keresztessi Ferencz iurant publice coram statibus ac ordinibus regni nostri Transylvaniae. Expost proponitur, ut quatuor sigilla conficiantur, quibus literae regnicolarum nomine mittendae tantum sigillentur, sigillum unum sit comitatuum Transylvaniensium, alterum dominorum Siculorum, tertium comitatuum Hungariensium Transylvaniae adiunctorum, quartum autem sit dominorum Saxonum nostrorum. Interim proponitur etiam quod domini legati Loranthffiani velint habere audientiam. Quibus accersitis deliberatur, ut intra unum aut alterum diem exspectantes abeant ad dominas suas. Expost adveniunt etiam praedicantes ex partibus Hungariae Cistibiscanis, qui legationem suam peragentes exhibent literas credentionales, quarum praecipuae erant tales: Thophaeus Mihály et Tarczali Péter atyánkfiait kellett expediálnunk Nagtok s Kgyetek köziben, kérvén azon Nagtkat s Kglket, szovait hallgassa meg. Dominus ergo Thophaeus orditur suam orationem, quod censum ad complacandam portam colligendum libenter subeant, sed iuramentum ill. dominis principibus et de unione toti ipsi recusent, quorum omnium rationes in scriptis exhibent. Verum quia princeps aberat, scriptorum lectio differtur ad adventum principis. Demum legitur supplicatio Karansebessiensium et Lugossiensium quibus mediantibus rogatur terra habitationis secundum assecurationem dominorum legatorum apud supremum weze-

Digitized by Google

rium tum temporis commorantes scilicet generosi Achatii Barczai, Francisci Daniel, Matthei Balogh, Johannis Lutsch regii iudicis Cibiniensis, tamen nihil hac vice obtinent. Arcem enim Karansebes non ad ammonitionem legatorum, sed ob motum Turcarum in manus Turcicas tradiderunt. Tandem causa super arce Bethlen discutienda resumitur. In qua Halleriana familia allegat: Az atyánknak Haller Istvánnak minden res mobilisi az mostoha anyánknál Barkóczi Annánál maradván, az Barkóczi fiak az ő nénjeknek részjovaival együtt az mi rész res mobilissonkat is kivették Bethlenből s ez országból. Azért hozzák vissza s velünk osztozzonak. Insuper az vár is per successionem minket illet, mert nem sententiával, hanem potentiose foglaltatott el az atyánktól. Ergo restituatur. Item Barkoczides allegant: Nekik inscribáltatott öt ezer id est 5000 forintig Bethlen vára. Item nomine domini Beldi Paal allegatur: Nekem Kékedi Sigmond Bethlen várát tizennyolcz ezer forintig testálta kötette volt, mivel énnekem tutorom lévén, minden res mobilisimot elköltette volt, nötelen(?) a várat s jószágot is azzal vette volt. Ergo a vár nékem assignáltassék az én pénzemig. Item nomine fisci dominus director contra Hallerianos allegat: Az fiscus legitime apprehendálta Bethlen várának proprietásságát, mert in contractum szállván az fiscussal Bethlen István, békesség fejében adta volt az fiscusnak a várat cum omnibus appertinentiis. Ergo az fiscusnak megmarad az proprietássága. Super quibus quidem allegationibus deliberatur taliter: Kékedi Sigmond lévén első donatarius elhagyhatta pénzéig Béldinek. Ergo oda maradjon, de úgy, hogy a második donatariusnak pénzét fordítsa meg az Barkócziaknak, ha akar, ha nem, részjószágot szakaszszon érette, melyet úgy aestimáljonak, hogy ultra communem aestimationem a dolog ne menjen. De rebus mobilibus Hallerianis penig törvény mondatik, ha hamar alkalom által el nem igazíttatik, tamen in quantum sufficit pecunia Barkocziana pro arce Bethlen inscripta. Fiscus autem habeat suum ius, quod iuris ordine, loco et tempore prosequi possunt domini Halleriani scilicet Gabriel, Paulus et Joannes. A prandio nil. Princeps tamen a possessione sua Tartaria dicta rediens spectatur, et sic advesperascit.

Die septima mensis Junii proponitur iterum ut quatuor sigilla pro statibus regni conficiantur, quorum conservatio taliter ordinatur: comitatuum Transylvaniensium stet apud dominum regni praesidentem, Siculorum autem apud kapitaneum Udvarhelyszekiensem, Saxonicum autem nostrum apud consulem Cibiniensem nostrum, partium Hungariae autem apud dominum magistrum protonotarium in partibus Hun-

Digitized by Google

gariae degentem, quo absente, apud comitem supremum comitatus Bihariensis. Horum vero sigillorum nullus sit usus nisi tempore dietarum. Ad haec leguntur literae generosi dom. Sigismundi Banffi ex Gyidikula transmissae, quae declarabant salutem nostram persistere tantum in eo, ut pecunias ad portam transmitteremus. Tandem de vectura salium proponitur querela, super qua auditur principis clementia, qua mediante promittit lucrum salium liberum a quocunque prosequendum, dummodo regni statum prius compescamus. Leguntur insuper literae a porta Ottomannica per Simonem de Reisznigerum (Reninger) scriptae, agentem scilicet caesareae regiaeque maiestatis Germanicae nunc in porta Ottomannica commorantem. Item Colosvariensium causa; quaedam filiales tricesimae destinantur ea tamen cum conditione, ut mercatores vékony czipke, schmahle snühr oder Tschipke, pantlika id est Fronsen nobis Germanice bandt, Welenczei preem, mantelbrähm alak etcetera ut in hoc regnum nostrum invehant. A prandio conveniunt et concludunt ut ebrii, nihil boni.

Die 8. mensis Junii peractis ecclesiasticis rebus (quia erat dies dominicus) circa horam 10. confluunt, ubi proponitur quod princeps velit augere numerum suorum assessorum sedis iudiciariae, dummodo regnicolae denominent, quos velint eligere, quod reiicitur ad principem, ut ipse eligat et constituat. Item oritur querela de nocturna vigilia in pagis neglecta. Interim ingens clamor oritur, ut dieta exspiret et unusquisque redeat domum suam, nam indecorum et iniustum est, ut quorundam postulata discutiantur et statuum postulata exhiberi nequeant. Igitur generaliter concluditur, ut omnis causa differatur ad sequentem dietam.

Die 9. Junii mane cum confluxissemus, quaedam miserabilis persona senex admodum vidua nobilis exhibet suas supplicationes, quae et leguntur et discutiuntur ex misericordia regnicolarum, quod ut libentius perficiatur, dominus magister prothonotarius praesidens dietae curat adferri quandam azimam mellitam Cibinio eidem transmissam et legenam vini distillati, quae personatim distributa comeduntur et ebibuntur, atque sic viduae miserabilis causa deciditur. Interim proponitur causa Johannis Bethlen cancellarii novi, super hoc quod illius officium firmetur, ne successu temporis ipsi adimatur et domino Mikes Mihaly restituatur. Ideo concluditur ut historia super mutato officio cancellareatus scribatur in publicum regni articulum, qua mediante possit intelligere unusquisque iustam rationem huius mutationis, neque posse alioquin ut officium domino Mikes resignetur. Expost Karansebessiensium causa super eo discutitur, quod ipsi

Digitized by Google

affirmarint se civitatem suam respectu promissorum moderni principi ad ipsos Turcas reliquisse. Ideoque nolle velle teneatur sua celsitudo similem vel aequipollentem locum habitationis pro illorum usu designare. Quod cum princeps difficultaret, egregie se excusat, declarando omnes res gestas Karansebessiensium, penes quas dignoscitur quod Karansebes a suis incolis relicta sit ex timore ultimi excidii non ex affidatione Achatii Barczaj d. d. principis nostri. Interim querela oritur de dieta exspiranda, sed querulantium ora obturantur per dominum Bethlen Janos et Redej Laszlo legatos principis taliter: az mi klmes urunk nem kicsiny bántódásával érté, hogy Nagtok s Kegetek oly sietten siet eloszlani, holott semmi bizonyost nem végeztünk még eddig. Azért gondolkodjék a nemes ország, melyiket válaszsza, azt-e hogy most re infecta eloszoljunk s az budai új vezértől követünk érkezvén, mindjárt ismég dietára gyűljünk, avagy táborba szálljunk, avagy most egy keveset várakozzunk, holott ő naga azon ügyekezik, hogy itt annak is találnók orvosságát, hogy az töröknek kévánságára is fel ne ülnénk, hanem itthon maradhatnánk. Ha ugyan el akar az nemes ország oszlani, az főrendek itt maradjanak s az statusoktól is bizonyos delegált personák is, kiknek legyen authoritások ország neve alatt mindenekről expediálni, lássa az ország, melyiket választja. His ita recensitis tacent undique. Tandem Cistibiscanorum praedicantium legatio peragitur, quibus talis resolutio per chartam exhibetur. Ő klmek nem kivánhatják, hogy az fejedelemhöz való homagium praestálások negligáltathassék. Alioquin poena fejeken. Posthaec accersuntur legati Loranthfiani et domos suas remittuntur, ita tamen ut verbis referant legationes suas, nos enim ob metum Turcarum nec verbis nec scriptis quicquam regnicolarum nomine expedimus, sed rogamus eosdem legatos, ut referant ea quae viderunt sub his nostris dietis Szaszsebessiensibus. His dimissis causa Karansebessiensium resumitur examinanda, ubi iustificatur ill. princeps Barcsaj quod Karansebessienses non ad interpositionem Barczaj dereliquerunt suam civitatem verum sua sponte perterriti a Turca aufugerunt. Unde deliberatio talis subsequitur. Mivelhogy az karánsebesiek nem az mi klmes urunk intésére, hanem az töröktűl való félelmekbe jöttek el Karánsebesből, erre képest méltatlan supplicáltak azon, hogy tartozásképpen ő naga más illendő várost s tartományt adjon nekik jószágostól vesztett jószágokért. Hanem ő naga maga fejedelmi klmes annuentiájából hogy Thordán szabad nemesi lakást s határban való bírást enged, azzal legyenek contentusok. Ezaránt az nemes ország is assecurálja ő klmeket. Hoc audito dicti

Digitized by Google

Karansebessienses cupiunt salvum passum, malunt enim regno exire, quam ad denominatam Thordam descendere. Tandem negotium Enyediensium tractatur, ex eo quod ill. Rakoczius illos ea conditione nobilitaverit: ut a comitatu Albensi dependentiam in exercituando nullam habeant, sed a latere illius instar militum aulicorum inserviant. Erant etiam aliae non paucae conditiones nobilitarem praerogativam laedentes. Proinde instantia instituitur, ut talis ipsorum conditionata nobilitas rectificetur, privilegium eorum de novo scribendum pure conficiatur, et a moderno ill. principe ac regnicolis confirmetur. Dum haec ita haberentur, ex annuentia ill. dicti principis nostri et assensu nostro assessores procreantur, scilicet dom. Tholdalagi Mihaly, Kendi Janos, Maxai Ferencz et Banffi Dienes. Aliis insuper quoque rebus ventillatis pransum itur. Sumpto prandio dom. Cserej Mihaly chorum organisticum bene potus ascendit, ibique ipsemet praecinit hanc cantionem: Vedd el úristen id est auffer immensam deus, aufer iram. His ita habitis proponitur per dom. praesidentem, quod Joannes Papai ductus in captivitatem Tartarorum officio requisitoriatus metuendum ne unquam fugantur. Ideoque principalis celsitudo substitueret loco eiusdem dicti Joannis Papaj si regnicolae idoneum et ad hoc habilem futurum fore annuerent, Benedictum Arkossi, quod universitas regnicolarum approbat, ideoque in publico ibidem iurat ad requisitoriatum capituli Albensis Transylvaniae idem Benedictus Arkossi.

Die 10. mensis Juny nihil in publicis agitur, sed quaedam lites arbitrariae per dom. consiliarios et assessores sedis iudiciariae principalis deciduntur.

Die 11. eiusdem mensis contenditur de pecunia ad redemptionem dominorum Kemeny Janos et Kornis Ferencz colligenda. Item proponitur de gratuito labore, scilicet ut partes Hungariae nobis annexae restaurent arcem Warad, Transylvania autem Albam Juliam, sed ad haec nihil deliberatur, sunt enim loca adhuc remansa in quibus princeps maneat, nam ob devastatam patriam nostram hoc anno pro fisco laborare nequit ipsum vulgus. Item catalogus legitur, quia plerique ceperunt sese absentare ac in suis hospitiis morari. Item de iuribus ac bonis domini Mikes Mihaly finaliter deliberatur, ubi Mikes Kellemen summopere urget, quod ipse iuribus fratris sui suam pecuniam immiscuerit, statutione mediante in dominium sese intromiserit, unde deliberatur taliter: Mikes Kelemen az bátyja jószágában az mit bírt statutione mediante, az nála maradhat. De az miben csak pénzét adta, ha reale et annuale dominiumja benne nincsen, a pénze

Digitized by Google

megfordúl, de az jószág keziben nem marad. Notandum tamen, quod de bonis iuribus possessionariis dominae Mikes Mihályné nihil deliberatur, neque ipsamet rebellis agnoscitur, sed universa sua bona in dominio suo reliquuntur. Hoc modo agitur etiam causa Köver Gąbori fratris, ut actum cum Mikes Kelemen.

Die 12. Juny postquam summo mane in templum confluxissemus, ingens clamor oritur, ut articuli in Visczk conditi tollantur genitus, quia non status ac ordines huius regni illos conscripserunt. Immo praefationem eorundem Albae Juliae dom. Kendi Janos praefectus fiscalis per dom. Papai Janos scilicet requisitorem capituli Albensis sua auctoritate curaverit scribi, qua conscientia regnicolarum nomine nugas illas affigi curaverit, protestatio directoris de eo publica instituitur ne serum sit lite ipsum prosequi propter stylum subpositititium.Quo audito dominus Kendi Janos expavescit loquens ad dom. Bethlen János: Uram, Bethlen János uram ő naga ezt serio agáltatja-é? avagy játékképpen viseltetnek gondot reám? Cui respondet dom. Bethlen János: Igenis serio izené ő naga, mert az viski articulusnak praefatiója felette vádolja az országot a Lengyelországra való indulásban. His in suspenso relictis, fit recursus ad subsidia duorum dominorum scilicet Kemény János et Kornis Ferencz decerniturque publice, ut post singulas portas quini floreni ad festum Sancti Laurentii proxime venturi Cibinium undiquaque administrentur. Interim exhibentur literae eiusdem domini Kemeny Janos dom. Achatio Barczai principi nostro intitulatae, quae cum publice legerentur, saepissime audiebatur ex eisdem klmes uram, méltóztassék Nagod, hactenus enim suas literas dom. Kemeny Janos scribebat ad principem nostrum taliter: Kgd Barczai uram. Item Kgd sógor uram. Interdum proponitur quod etiam amissio arcis Jeneo praesentibus articulis regni interseratur, ut patefiat immunitas nostra super illa iactura, quae res dum ab omnibus approbaretur, exhibentur literae assecuratoriae chami Tartarorum super Johanne Kemeny collatae, earum autem forma talis erat: Nos Memhet ghirra etcetera notum facimus quod superioribus temporibus, cum in Poloniam profecti fuissemus etcetera ad intercessionem supremi nostri vezerii Szeszterkaszi et vicinorum amicorum nostrorum vaivodarum scilicet Moldaviensium et Transalpinensium propter dictum Kemeny Janos et Kornis Ferencz nobis factam eliberandos illos fore duximus, ita tamen ut Johannes Kemeny quadraginta milia tallerorum ex Brasso ferenda in Tergowistya nostris hominibus ad id deputatis dari et assignari facere curet, Kornis Ferencz autem viginti

Digitized by Google

milia. Pro residua autem parte domini Joannis Kemény scilicet talleris item quadraginta millibus et domini Kornis Ferencz talleris item viginti millibus dicti vaivodae fideiussores existant. Datum in Bakscha Szaraj die 5. May anno 1659. Tandem proponitur iterum dominorum anabaptistarum supplicatio, quod nimirum pro taxa Maruswasarhelyini resolvenda magnum esset onus, si mille talleros cogantur deponere. Ideoque obtinent tandem ut quingentos tantum talleros deponant. Quandoquidem expertum est, quod non sint plures, praeter quam septuaginta duo maritati homines. Hac occasione proponitur denuo quod si nihil in publicum aerarium contulerimus, intercessio iuxta regnicolas institui fieri nequit. Ideoque iterum promittimus post singulas portas quinos florenos nos contributuros, eosque ad festum d. Laurentii administraturos. Interdum resuscitatur Mediensium querela, quod universitas ipsos sublevare recuset, ubi altercatio indecens inter Joannem Tatarlaki notarium Mediensem et dom. Andream Meltzer consulem civitatis nostrae Cibiniensis coram regnicolis profertur. Haec intus in templo aguntur, foris autem cuidam militi propter spolia comperta caput obtruncatur. Tandem pransum itur. A prandio reversi audimus articulos in purum transscriptos. Sed inter hos legendos Mikes Kelemen conqueritur de bonis suis cum Mikes Mihály simul acquisitis, verum nihil obtinet. Similiter Keover Istvan cum Keover Gabor conquisita bona cupit sibi reservari, quae iam collata sunt domino Kalnoki Mihaly. Interim advesperascit.

Die 13. Junii cum confluxissemus Karansebessiensium causa finienda proponitur igitur ab universis regnicolis Thorda libertatur dictis Karansebessiensibus, ut illic resideant cum nobili praerogativa permanere volentes. Collatio enim haec illis ita est tam per principem, quam per regnicolas exhibita, ut nullo tempore revocari possit.

Die 14. eiusdem mensis Junii proponitur de gratuito labore ad Albam Juliam praestando, sed nihil promittitur. Interim Bethlen Ferenczné intercedit pro filiis suis apud Rakoczium commorantibus, leguntur etiam supplicationes eorum domino Rakoczio exhibitae, tamen nihil respicitur ad haec, verum res ipsa in suspenso relinquitur. A prandio nihil solidi.

Die 15. Junii ad colligendas pecunias dominorum mancipiorum scilicet Kemeny et Kornis ordinantur dominus Foszto Menyhart de Pokafalva et dominus Ferencz Deak de Kozarwara, ita ut dictus Foszto pro annotato Kemeny Janos duas partes summae tollat et congerat. Memoratus autem

Digitized by Google

Kozarwari unam tantum partem pro Kornis Ferencz accumulet. His ita ordinatis aliisque rebus bene trutinatis et excudendorum articulorum lectione usque ad extremum exaudita circa crepusculum vespertinum die dominica generalis dieta exspirat. Moratiores tamen regnicolae iter versus domos suas non aggrediuntur nisi in humaniores.

Die 16. eiusdem mensis orto sole princeps cum exigua pompa exit ipsam civitatem ad Alvincz commorandi gratia. Et sic unusquisque domum versus cogitando se itineri accingit. Andreas Frank civis civitatis cibiniensis.

(Frank eredeti jelentése. Szász nemzeti levéltár. Nagy-Szebenben.)

m)

1659. máj. 24—jún. 25.

A törvények.

Nos Achatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem subjectarum et incorporatarum in generalibus eorum comitiis ad diem vigesimum quartum mensis Maji anni domini millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni in civitatem nostram Szász-Sebesiensem ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos, supplicantes nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta, ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae, et partium regni Hungariae eidem annexarum, in comitiis eorum generalibus ex edicto suae Celsitudinis principalis in civitatem Szász-Sebesiensem ad diem vigesimum quartum mensis Maji anni millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni indictis celebratis conclusi.

Digitized by Google

Praefatio.

Nagy hálaadással tartozunk a nagy hatalmu istennek, ki ingyen való kegyelmességéből gonosz akaróinknak ellenünk feltött szándékát megzabolázván, ennyi romlásunk és pusztulásunk után még eddig ez kis maradék részét szegény hazánknak oltalma s gondviselése alá vötte; és noha kemény fenyegetődzéseknek hallásától füleink üresek nem voltanak, azoknak mindazáltal rajtunk teljesedését még eddig ő fge eltávoztatta, s erre is annyira való csendességet engede, hogy a közönséges jóra való végezésre egybegyűlhetnénk. Nagyságod is pedig hogy méltóságos fejedelemségének kezdetitől fogva rajtunk gyakorlott atyai gondviselésében mostan is meg nem csüggedett, hanem több szorgalmatos gondjai között erre is magának időt s alkalmatosságot keresett, hogy velünk együtt maga méltóságos személyének jelenlétével az haza jövendőbeli megmaradhatásának eszközeinek feltalálásában munkálkodnék, mely Nagyságod reánk való vigyázását Nagyságodnak mint klmes urunknak alázatosan megszolgáljuk, könyörögvén az hatalmas mindenható felséges istennek, hogy hazánknak ez keserves romlás után való pihenésére, Nagyságodnak életére vigyázzon, minden maga dicsőségére, ez haza javára s megmaradására czélozó szándékát boldog előmenetellel koronázza meg.

Articulus I.

Úgy vagyon kegyelmes urunk a régi bévött ususok mást kévántanak volna ugyan a gyűlésben való dolgoknak processusában, de a Nagyságod intimatióját előttünk viselvén, a kénszerítő alkalmatosság is azt kévánván, ez egy uttal mutálnunk kellett, úgy hogy postulatuminkat ezuttal lehagyván, Nagyságod kegyelmes propositiójához kelletett nyulnunk, ezzel mindazáltal elébbi processusunkat nem abrogálván.

A mi azért Nagyságod kegyelmes propositiójának első részét illeti, veszszük ebből is eszünkben szegény hazánkhoz való atyai vigyázó gondviselését, azholott int Nagyságod bennünket, a fényes portának contentatiójáról provideálnánk, holott eszünkben vöttük az ekkédiglen való felvetett adózásnak elégtelen voltát a porta contentatiójára, és hogy a mely summa követ és zálog atyánkfiaitúl sollicitáltatik, azzal nem egyebet, hanem csak azt efficiálhatnák, az Jediculából kiszabadulván, útjok adassék arra: az ország dolgait forgathassák és reájok bizott követségeket peragálhassák, de ezzel a reánk vetett derék summát semmiképen nem suppleálhatják. Mindezeket így megértvén, s arról gondolkodván, mi is mind ilyen fogyakozott állapatunkban is, igérünk a porta contentatiójára minden kaputúl öt-öt

Digitized by Google

forintot, a combustákrúl pedig harmadányit; egy házhely nemesek, ravatlan emberek, hajdu és egyéb szabados emberektűl egy egy forintot. A székelység pedig igér most is annyit, a mennyit ennekelőtte adott volt a rabok váltságára fevetett adóban. Úgy hogy az előbbi rabok váltságára felszedett és szedendő pénz épen az rabok váltságára fordíttassék, az articulus szerént.

Valakik pedig ezelőtt fizettenek a felvetett adóban, jószágtalan emberek és tisztek, mostan is minden rendek tartozzanak felényit fizetni, sine discretione. A mely helyeket a szamosujvári gyűlésben (kapuszám lévén egyébaránt rajtok) capitatim írtak volt az adófizetésre, most is a szerént fizessenek.

Articulus II.

Mivel sok fogyatkozásokat értünk országúl a kétszeri felvetett adózásbeli summának administratiójában: végeztük, hogy ezen generalis diaetánkból válogassunk magunk közűl bizonyos atyánkfiait, kik külöm-külöm vármegyékből és székekből valók lévén, kötelesek legyenek az reájok bizandó dolgoknak e szerént hűségesen való végbenvitelére, melyben eszerént procedáljanak. Mindeneknek előtte a denominálandó exactor atyánkfiai certificálják a perceptorokat egy bizonyos helyre és elégséges terminusra, hirréadván, hogy minden perceptumokról, és erogatiójokról azon terminusra a számadásra készek legyenek. Ezalatt kiki a mely székre és vármegyére delegáltatott, kimenvén, az egész széket és vármegyét bizonyos helyre, minden helyekrűl elégedendő számmal öszvegyűlvén, erős hittel menjenek végére, hol, kiken és mennyit exigáltak a perceptorok. Melyet ekképen végben vivén, és bizonyos regestrumokban béirván, annakutána a rendelt terminusra perceptor atyánkfiait előhiván, az inquisitiók szerént exigáljanak igen diligenter számot, mind perceptumokrúl, s mind administratiójokról. És ha találtatnak oly perceptorok, kik sine omni rationabili causa csakugyan elszánt szándékból tartották meg magoknak az ország pénzét, úgy hogy in proprios usus convertálták és mingyárást meg nem adnák akkor, sőt malitiose igyekeznék defraudálni az országot ily szoros igyben felvetett és kezekhez deveniált summának elidegenítésével: Az olyan fraudulentus, és gonosz lelkkiismeretű perceptorok convincáltassanak in amissione honoris et refusione dupli mox et defacto vigore praesentis constitutionis per legitimos executores, exclusis ulterioribus subterfugiis et remediis exequendi. Kiknek ha annyi érő javai nem találtatnának, in persona szenvedjék a büntetést, a satisfactióig captiváltatván. A mely perceptorok pedig ignorantiájok és

Digitized by Google

gondviseletlenségek miatt nem administrálnák, azon delegált exactor atyánkfiai minden restantiákat a perceptorokon vegyék meg sine misericordia. Ezen dolgokban pedig azon helyeknek tisztei mind exactorok s mind perceptorok mellett assistentiával legyenek, és ha kévántatik brachiumot is adhibeáljanak. Melyet ha exactor atyánkfiai véghez nem vinnének, a director magokon exequáltassa minden haladék nélkűl eodem processu.

Kik legyenek pedig a delegáltatott személyek rendeltetve az exactióra, akarók azokat declarálni czen articulusunkban nevek szerént.

Fejér vármegyében az alsó járásban, Kún és Fodor István.

A felső járásban, Apor Lázár s Kálnaki Mihály.

Küküllő vármegyében, Sárosi János és Gálfalvi Gergely.

Torda vármegyében, Daczó Ferencz és Köpöczi János.

Kolos vármegyében, Tűri László és a medgyesi notarius.

Hunyad vármegyében Sámuel deák és Paskó Kristóf.

Doboka vármegyében, Benkő Bálint, Dési Alvinczi István.

Belső Szolnokban, Beszterczei János deák és Súki Ferencz.

Bihor vármegyében, Ibrányi Mihály, Szikszai Sigmond, Szamosközi Mihály, Göcs Pál és Tatár Mihály.

Karaszna vármegyében, Tordai Ferencz és Színási Péter.

Közép-Szolnok vármegyében, Látrán András és Kávási Pál, kik is a kővári tisztektűl is vegyenek számot.

Máramarosban, Erdélyi György és Dobai István.

Záránd vármegyében, Dévai Tisza István, s Boldogfalvi Mihály atyánkfiai.

A székelységen ezek legyenek exactorok:

Udvarhelyszéken, Pókai Gáspár, Széki István, Sárosi András és Kovács Mihály atyánkfiai.

Három-Széken, Brassai Joseph deák, Bodoni György, Simon Mihály, és Illyés deák, fogarasi.

Csikban, Pekri István, Gazdag Sándor.

Gyirgyóban, Széplaki Márton deák, Kozmatelki Farkas István.

Kászonban is ugyanezek.

Maros-Széken, Sárpataki Márton, Maxai Ferencz és Vásárhelyi Péter deák.

Aranyos-Széken, Bödőházi Tamás, Fóti András.

Fogaras-Földére, Donát István, Cserei Mihály.

Digitized by Google

Articulus III.

Látjuk klmes urunk ebből is országúl nagy fogyatkozásinkat, hogy bizonyos pecsétünk nem lévén, netalán most immáron kárunkon experiáljuk annak ekkédiglen való szükséges meglételét. Hogy azért ebből is jövendőben is nagyobb incommoditásunk ne következhessék, illendőnek itéltük a Nagyságod tetszéséből, hogy bizonyos négy pecsétek metszessenek az országnak négy nagyobb rendei szerént, melyeknek egyike úgy mint az erdélyi vármegyéké, álljon az ország praesidensénél, avagy az erdélyi itelőmesternél. A másik, mely a székelységé lészen, az udvarhelyszéki főkapitánynál. Az harmadik, mely a szász natióé, a szebeni polgármesternél. A negyedik pedig, mely az Erdélyhez incorporáltatott Magyarország részéjé, álljon azon részben lévő itélőmesternél. Ha pedig valamely időben itélőmester nem találna lenni a partiumban, olyankor álljon a Bihor vármegyei főispánnál; kik is sub fide christiana kötelesek legyenek azoknak conserválására, úgy hogy semminemű időben, sem senkinek parancsolatjára ki ne adják, hanem csak az országnak rend és rendkivűl való gyűlésében, olyankor vagy ő magok vigyék elő, vagy hogy igen hiteles emberektűl küldjék bé, ha ő magok semmi uton bé nem mehetnének, és ha kik ezek közűl az halál által elragadtnak, maradékjok mentűl hamarébb vagy valamely káptalanban, vagy hogy az itélőmestereknek szorgalmatos gondviselés alatt béadják, testimonialist vévén róla, egyébaránt azoktúl kévánjuk elő. A pecsétek pedig ilyenek legyenek: az erdélyi vármegyéknek a pecsétre metszett insigniájok légyen egy fél sas, környül való írása: Sigillum comitatuum Transylvaniae. A székelységnek légyen egy fél hold és nap, környülvaló irása: Sigillum nationis Siculicae. A szászságé légyen hét kolcsos város, környül való irása: Sigillum nationis Saxonicae. A Magyarország Erdélyhez incorporáltatott részéjé légyen négy folyóviz s a kettős kereszt, környűlvaló irása: Sigillum partium Hungariae Transylvaniae annexarum. Ehez ezt is hozzáadván, ha valaha valamely időben (kit isten eltávoztasson) Magyarország részei Erdélytől, hacsak ideig is el találnának szakadni, amint immár szomorú példánkra egynehányszor meg is lött, in tali casu az erdélyi három nemzetből álló statusok egész corpust constituálván, az három pecséttel nomine totius regni pecsételhessenek, és azok alatt mindenfelé expediálhassanak szintén úgy, mint a mikor Magyarország részei véle egy corpus voltak. Ez pecsétek nélkűl, avagy ezek közűl csak valamelyik nélkűl is, excepto casu praemisso, ha valamely expeditiók nomine regni kelnének, erőtlenek és hitel nélkűl valók legyenek.

Digitized by Google

Articulus IV.

Látjuk a latroknak szaporodását, de viszont meggondolván szegénységinknek mostani nyomoruságát és nagy szükségét, ehez képest, hogy generalis circálás lehessen, annak módját nem látjuk, hanem a vármegyék és székek tisztei keressék és kergessék a latrokat mennél szorgalmatosabban, büntessék is érdemek szerént, sőt minden falukban esküssenek secundum quantitatem possessionum bizonyos számu embereket, kik kötelesek legyenek arra, hogy a latrokat megfogják, és megfogván, a vármegyék és székek tisztei kezében hozzák. Nem lévén pedig módjok kevésségek miatt a latrok megfogásában, a tiszteknek hirré adják, melyet ha nem cselekednének, a biró harmad magával büntettessék az articulusok szerént. Ha hol pedig oly sok számu latrok adták volna magokat öszve, hogy a faluk vélek nem birnának, brachium adassék a vármegyék és székek tisztei mellé. Értvén pedig, hogy a fizetett rend közűl is sok latorságokat cselekesznek, ha kik in flagranti crimine deprehendáltatnak, szabadoson megfoghassák, azonkivűl pedig hirt adván a mi kegyelmes urunk ő Nagyságának, méltóztassék azokat megfogtatni et secundum demerita megbüntettetni.

Articulus V.

Az Jenőből kiszorult atyánkfiai felől való kegyelmes izenetit is Nagyságodnak Hallér Gábor atyánkfia ő kegyelme által megértettük. Mi is országúl szánakozunk keresztyéni indulattal az ő kegyelmek sorsán, noha soha mi országúl alkalmatosságot nem szolgáltattunk, melyről mind e világ előtt bizonyságot merünk tenni jó lelkiismerettel, de ha már meglött, arról nem tehetünk, ők is az haszontalan biztatásnak késő megbánással kóstolják most keserű gyümölcsét hazánknak nagy kárával. Mindazonáltal nem akarván hozzájok ezaránt is méltó keménységünket megmutatni, mi is a Nagyságod hozzájok megmutatott kegyelmességét impediálni nem akarván, Bihor városában való Nagyságod kegyelmes collatióját országúl approbáljuk, mint a Nagyságodtúl nékiek erről adatott privilegiumában inseráltatott punctumok szerént, hozzátévén mi is országúl ez ide alább megiratott punctumokat is, melyek e szerént következnek:

1. Hogy a mely nemes atyánfiai mostan Bihoron laknak, némelyek magok privilegiumos földökön, és fundusokon, azoknak ekkédiglen való jussok minden inpedimentum nélkűl megtartassék, odaszállásokkal meg ne háboríttassanak.

2. Ráczot és egyéb idegen elegy nemzetet közikben ne

Digitized by Google

telepítsenek, mely miatt mind minékünk, mind ő magoknak jövendőben is búsulások következhetnék.

3. Soha is a vármegyétűl el ne szakadjanak, hanem magokat nemesi állapatban tartván, a vármegye tiszteinek jurisdictiója légyen rajtok, mint más nemeseken, sőt valamikor új hadnagyot vagy kapitánt creálnak magok között a több nemes helyeknek ususok szerént, tartozzanak azok az új tisztek a vármegyén megeskünni tisztekben igazán eljárásokra, és hogy soha a vármegyétűl el nem szakadnak, annak jurisdictiója alól magokat és városokat ki nem vészik, hogyha nem magok közt lakó nemesek, a magok városában való forumon kívűl, vármegyén avagy táblán akarnak vélek perleni, szabados legyen, sőt ha valaha ez ellen akarván cselekedni, hajdurend közé adnák magokat, minden privilegiumok elromoljon s az hely is elvétessék tőlök.

4. Hogy a mi kegyelmes urunk ő nagysága kegyelmes annuentiája szerént a mely nemes emberek ekkédig laktanak is ott Bihoron, azok is mindenben egy szabadsággal és törvénynyel éljenek az odaszállandó több jeniekkel együtt. A kik pediglen ott való örökös jobbágyok, vagy hogy egyébb jobbágyi szolgálatra adták magokat, azok eddig való conditiójokban maradjanak.

Articulus VI.

Hogy Nagyságod kegyelmesen tudósít bennünket a portai állapotok felől, aláküldvén közinkben követ atyánkfiai levelét, Nagyságodnak mint kegyelmes urunknak alázatosan megszolgáljuk. Értvén abból mind Nagyságod méltóságos fejedelemségének jövendő megerősödésének és a szegény haza békeségének jó reménységét, az úristent ő sz. felségét áldjuk érette, kérjük is, hogy mindezeket naponként vigye ő szent felsége nagyobb complementumra; mivel pedig isten után ennek derekas eszköze a porta contentatiója, melynek nagy részént a portusokrúl várhatjuk kitelését. Mi is ehez képest megértvén e felől való Nagyságod kegyelmes izenetit, mindnyájan megegyeztünk ebben, hogy a sónak bagariczás szekereken való hordása megtiltassék, hogy így azzal is a portusok jövedelme ne kevesedjék, hanem valami haszon lehet a sóhordásbúl, épen a portusokon percipiáltassék a porta contentatiojára az előbbi articulusban specificált terminusig.

Articulus VII.

Emlékezünk arra is országúl, a mikor a tekintetes és nagyságos urat Redei Ferenczet az akkori állapatunkban

Digitized by Google

fejedelmünkké választottuk vala, több dolgok között azon mélgos urat assecuráltuk vala országúl, hogyha az előbbi fejedelem az articulusban megirt mód és conditiók szerént a fejedelemségben újobban béállattatik, valamit ez idő alatt az ország szükségére maga javaiból erogál, mindazokról plenarie contentáljuk. Végeztük azért egész országúl, három nemzetűl, az hetedfél ezer tallér summa pénzt, melyet azon mlgos úr mond, hogy elköltött mellettünk, ilyenképen kelljen megfizetni: feltudván az egész országban, mennyi kapuja lészen, minden esztendőnként percipiálja annak adaját, valamíg a megirt summa pénz kitelik, hozzátévén ezt is, mivel Bihor vármegyei atyánkfiaitól az úr ezer forintot kért volt a rabok számára felvetett adóbúl, az is ezen summába tudassék. Melyet az ország adajából, a rend szerént való adóbúl tegyenek helyére a perceptorok. Melyre a perceptorok oly gondot viseljenek esztendőnként, hogy mihelt a megirt summa kitelik, tovább másuvá administrálni ne engedjék, hanem a fiscus számára visszaszolgálják és ők percipiálják. A mostani három rendbéli, rendkívűl való adózásra felvetett pénzt pedig ezen jószágrúl tartozzék administrálni az úr is, mivel ebből senkinek is immunitása nem lehet.

Articulus VIII.

Az Nagyságod kegyelmes propositiójából értjük, veszszük is eszünkben, minémű nagy terhére lehetett Nagyságodnak eddig is bizonyos cancellariusnak nemlétee (*így*). Úgy vagyon klmes urunk, kedvünk ellen vagyon, hogy előbbi cancellariusunk Mikes Mihály atyánkfia in vivis levén, más ő klme helyében való becsületes atyánkfiának a tisztben való állatásárúl provideálnánk; de mi mit tehettünk egyebet, amit nehány izben ő klmével elkövettünk, holott mi egynéhány rendbéli választételünkkel és irásunkkal is becsülettel hivattuk ő kegyelmét tiszti mellé és ez hazában való lakásra, nem is iniquis conditionibus, hanem olylyal, a melyet ha mi nem kivántunk volna is maga igazságának és ő kegyelme felől való sokak itéletinek eltávoztatásáért, magának kellett volna affectálni. Mivel pedig az ő kegyelme ez idő alatt való magaviseléséből és dolgaiból tapasztalhatóképen vesszük eszünkben közöttünk való lakásához kedvetlen sőt idegen voltát, mi is ez okon tovább ő kegyelme után nem várakozhattunk. Annakokáért igen érdemesnek és illendőnek itéltük Bethlen János atyánkfiát ő klmét, ez becsületes tisztre, mint nagy emlékezetű régi eleinek ez hazában való sok szolgálatjokért, s mind pedig a mi nagyobb, e mostani veszedelmes állapatiban az mi szegény hazánknak, Nagyságod és az szegény haza mellett való hasz-

Digitized by Google

nos hűségéért és fáradhatatlan szolgálatjáért, megismervén ő kegyelmének erre mindenképen való elégségét is, noha maga sok mentegetése után, mindazonáltal a Nagyságod kegyelmes consensusából választottuk, és állattuk bé ő kegyelmét a cancellariuságnak tisztiben. Melyben hogy az úristen ő klménak becsületes és az haza szolgálatjában hasznos forgolódást mind végig engedjen, szívből kévánjuk.

Articulus IX.

A bereg-böszörményi és félegyházi nemesség megtalálván bennünket, minémű violentiával, és nemesi szabadságoknak praerogativái ellen szakasztották volt el őket a nemes Bihor vármegyétől megholt előbbi Rakoci fejedelmink ő nagyságok idejében; holott a bereg-böszörményieket saját pénzeken vött jószágokon is nem engedte megtelepedni, hanem sokképen őket exturbálván, annakutána nagy fizetésekre engedte meg, hogy megtelepedhessenek, de úgy is nem különben, hanem hogy a vármegyétől elszakadván, az hajdúrend közé álljanak. A félegyháziakat pedig megholt urunk idejében akasztófával fenyegetődzés alatt szakasztván el a vármegyétűl, állatták az hajdúrendre. Hogy azért ilyen nagy nemesi szabadságoknak megsértődése ezaránt is megorvosoltassék, végeztük a Nagyságod kegyelmes tetszéséből, hogy ennekutána soha is hajdúállapotra ne kénszeríttessenek, hanem előbbi nemességekben helyben állatván, mindenekben a nemes Bihor vármegyétűl légyen dependentiájok, és ők is a vármegye tisztei jurisdictiója alatt legyenek, mind a törvények dolgában, mind a hadi expeditiókban.

Articulus X.

Karán-Sebesből béjött nemes és városi rendek, találának meg minket közönségesen országúl supplicatiójok által, mivel mind házakat és jószágokat oda kellett hadniok, instálnánk Nagyságod méltóságos személye előtt, mutatna valahol lakóhelyet nékiek, producálván egyszersmind Nagyságod és akkor a fővezér táborában véle együtt lévő ország követei keze írása alatt költ levelet, állatván abból, Nagyságod mellette lévőkkel együtt intette volna az helyeknek kézben adására, assecurálván elveszett javoknak contentálása felől; melyet mi is megolvastatván, mit írt légyen Nagyságod és véle együtt lévő főrendek, másnak hatalmában és kénszerítése alatt lévén, láttuk, de azon levélben ilyen punctumot is láttunk inseráltatva lenni, hogy a Nagyságod és véle lévők odaérkezéseig javokat elköltöztessék, és akkor lenne az helynek kézbenadása, melyet látván, supplicatiójokkal együtt

Digitized by Google

Nagyságod méltóságos személye elibe felküldöttük, és arra nézve Nagyságod is, maga mentegetésére ezeket aláküldvén, úgymint ugyan magok atyjokfiai közűl való Tornya Péter nevű Nagyságod nemes ember szolgáját, más Dobolyi István nevű nemes emberrel együtt (kiket ez levéllel együtt közikbe küldött volt Nagyságod) s azokat előhivatván, erős hittel megesküdtettük, mint izent Nagyságod általok a Kárán-sebesieknek, a kik post solennem juramenti depositionem referálák, hogy Nagyságod szóval megizente a lugasiaknak és karánsebesieknek, ha módjok vagyon olyan nagy erő ellen helyek megtartásában, meg ne adják, hanem tartsák meg, ezen Nagyságod izenetit hogy követni akarták, kitetszik abból, mert mingyárást öszveesküttenek, soha Kárán-Sebest vér nélkül meg nem adják, hanem mint a szigetiek, levágatják magokat. Melyet ugyanakkor megizentek a lugasiaknak is, intvén hogy vélek egyet értsenek, és ők is az helyet megtartsák, hit szerént referálván ezaránt való végezéseket, akkori lugasi kapitány Floka László atyánfia, de még annakelőtte is, midőn Nagyságod in statu privato bánságnak tisztit viselte köztök, függeni Nagyságodtúl nem akarván, Nagyságod sok rendbéli írásit és intésit semminek tartván, az hatalmas török nemzetet hazánk ellen gerjesztették ellenek való csatázással és török kastélynak, úgymint Baxának felverésével, sőt Nagyságod jó intését akkori fejedelem előtt ellene való vádra fordították. Midőn Nagyságod a feljűl megírt levelet írta volna nékiek, azt is követeknek a fővezérhez való küldésével megelőzvén, a Nagyságod levelének megadása és a magok öszveesküvése után megérkezvén Jósika Ferencz a magok követje, sem a Nagyságod izenetihez, sem magok öszveesküvéséhez nem tartván magokat, mingyárt pusztán hadták az helyet, odahagyván hátra feljebb megnevezett Floka László nevű atyánkfiát, akkori lugasi kapitánt, mely is annak relatiojából világoson constál előttünk. Mindezekből akárki általláthatja, nem a Nagyságod odaküldött levele, hanem a magok illetlen cselekedete és az helynek gyengeségében való nem bizása hagyatta el vélek oda lakó helyeket. De annakutána közinkben feljebb szorulván is, nem szűntek meg szokott természeteket követni, mert midőn Nagyságod hűségére való homagiumnak letétele felől országúl cloncudáltunk volna, requiráltatván a vármegye tiszteitűl, tized része sem tötte le Nagyságod és az ország hűségére homagiumát mindaddig, mig valami haszontalan reménységgel táplálhatták magokat. Ezekre azért az okokra nézve sem Nagyságod, sem mi contentatióval nékik nem tartoznánk, mindazáltal nem őket, hanem keresztyéni kötelességünket viselvén előttünk, Nagyságod hozzájok megmutatott

Digitized by Google

könyörületessége és kegyelmessége szerént minthogy Tordát nékiek conferálta lakóhelyül, mi is országúl ebbéli Nagyságod kegyelmességét approbáljuk és confirmáljuk a Nagyságod nékiek adott privilegiumában specificált punctumok szerént. Úgy mindazonáltal, hogy mindenekben a vármegye törvényéhez tartsák magokat és a vármegye tiszteitül légyen függések mindenekben a több nemességgel együtt, salvis permanentibus aliorum juribus.

Articulus XI.

Noha eléhbi fejedelem Rákóczi György ő nagyságával contractusunknak egyik punctumában, ő nagyságához bocsátott követ atyánkfia igérte volt, hogy az ő nga emberinek szabados járások, háborgatás nélkül lehessen; mindazonáltal azon punctumban, oly conditióval engedtetett meg, hogy ő nga is ország ártalmára, veszedelmére való dolgokban bé ne jártasson. Melyre képest mi is országúl ő nga emberinek szabados jöveteleket s meneteleket mindeddig is nem impediáltuk; de immár a fő és a budai vezéreknek, jenei pasának kemény parancsolatja, hogy sem ő nagysága embereinek járások meg ne engedtessék, sem levelei, sem izeneti el ne vétessenek, s meg ne hallgattassanak, mostan is a mostani budai vezérnek, Sejdi Memhet pasának ezen dologra czélozó levele s követsége érkezvén ez országos gyűlésünk alatt.

Hogy ő nagyságának ebben tovább kedveskedhessünk magunk veszedelme nélkül, módunkat benne nem látjuk, elhivén eléhbi méltóságos fejedelem is eléhbi fenforgó veszedelmünket látván, nem nehezteli, holott annak az hatalmas nemzetnek parancsolatjához való engedetlenség csak az elmult esztendőben is mit hozott légyen reánk, nemcsak magunk érezzük, de boldogtalan maradékink is keservesen megemlegethetik.

Hogy azért többé ez siralmas állapot rajtunk ne essék, végeztük egész országúl három nemzetül: ez mai naptúl fogván, úgymint a die 3. Junii anni 1659 valamíg ez mostani fenforgó veszedelmes állapotok nem sopiáltatnak, mindaddig eléhbi fejedelem ő naga, előbbi idősbik és ifjabbik asszonyunk, ifjabbik eléhbi választott fejedelem ő nagok udvarában, sem ő nagyságokhoz, sem valamely magyarországi ditióban való házokhoz senki az haza lakosi közül és Magyarország Erdélyhez való részeiből sub amissione capitis et omnium bonorum ipsos praecise concernentium, menni, járni, jártatni, küldeni (a mely napfényre jöhetne, akarván ezzel távoztatni, hogy ezelőtt az hatalmas nemzet előtt suspicio ne jőjjön reánk) avagy akárminémű vecturával, sem pedig írni vagy

Digitized by Google

izenni ne mérészeljen, és még egyéb kigondolható színek és módok alatt is, az szerént udvarokban lakni és szolgálni is udvari szolgálattal. Hanem sine discretione ez hazának minden lakosi tartsák ehez magokat mind a megírt alkalmatosságig, sem pedig Erdélyből az ő ngok partiumbeli házokhoz küldeni s menni ne mérészeljenek. Melyre hogy jobb módjával gondviselés lehessen, minden vármegyéknek, székeknek, fiscalis váraknak és városoknak tisztei, sőt mindenféle hadaknak kapitányi, hadnagyi, harminczadosok, vámosok kötelességek szerént úgy vigyázzanak, hogyha akármely szín és mód alatt ő nagokhoz járók, menők és onnan jövők deprehendáltatnak, megfogassanak, és a mi kegyelmes urunkhoz küldessenek minden nálok lévő levelekkel együtt, ha találtatnak, sub amissione officii et honoris.

Amissio bonorum pedig ő magára a delinquens személyre nézve in perpetuum, successor atyjafiaira nézve pedig redemptibiliter, a szerént gyermekire is, perennali tamen aestimatione mediante légyen, az atyafiak pediglen ez végezésünk ellen cselekedőknek jövendőben is semmi szín alatt vissza ne adhassák, sub eadem poena, nimirum amissione perpetua bonorum, és semmiképen azokkal ne is colludáljanak. Melynek executiója vigore saltem praesentis articuli ulteriori dilatione denegata véghez vitessék per executores a sua celsitudine destinatos, comperta tamen rei veritate, coram consiliariis suae celsitudinis, assessoribusque tabulae, quos ad latus habere poterit ut plurimis. Sőt a mi kegyelmes urunk ő nagysága is kötelessége s conditiói szerént az ő nagyságokhoz való küldözéstől, írástól, izenettől, levelek elvételétől, követségek meghallgatásától abstineáljon a megírt alkalmatosságig, ne vádolhassák ő nagyságát is a fényes portán, hogy mind ő nagysága s mind mi haragot ezzel is magunkra ne vonjunk.

Articulus XII.

A Nagyságod váradi főkapitányságnak helyben állatása felől való méltóságos propositióját értvén, alázatosan megszolgáljuk Nagyságodnak, hogy ezaránt is fejedelmi dispositiója felől, melyet tanácsúr híveivel is effectuálhatott volna, országúl nékünk is tetszésünket méltóztatott venni Nagyságod, melyhez képest kegyelmes urunk (salva authoritate permanente Vestrae Celsitudinis) noha közöttünk is nagy szükségünk volna jelenlétének, mind Nagyságodra s mind szegény hazánkra nézve a tekéntetes nagyságos úrnak, Haller Gábor atyánkfiának, mindazáltal nem kedvezhetvén ebben sem Nagyságodnak, sem magunknak, reménlvén ez hazának is bátorságosabban folyna állapotja, ha Váradnak gondviselésére

Digitized by Google

oly alkalmatos atyánkfiát állathatnók főkapitánságra, kinek gondviselése alatt mind mostani ruinából épülést vehetne, mind ki e mostani bizontalan és félelmes állapotban serény vigyázása által, idegen kézre való jutástúl, istennek is abbéli kegyelmessége járúlván, oltalmaztatnék ez haza és annak legitimus fejedelmi kezeknél megtartatnék. Ő kegyelmének mind Nagyságodhoz való tökéletes hűségében, s mind hazájához való igaz szeretetiben, s mind pedig azon tisztnek elviselésére való elégségében meg vagyunk nyugodva. Kérvén azon Nagyságodot, mentől hamarébb azon tisztiben az artculusok szerént beállatni méltóztassék, hogy ennek csak mi kevés idő alatt való haladása miatt is valami véletlen eset szegény hazánkat ne kövesse.

Articulus XIII.

A török földére alá járó csavargók és csatázók miatt, minémű veszedelem követhesse hazánkat, consideratióban vévén, noha nemesi szabadságunknak praejudicálni láttatik: mindazonáltal meggondolván azt is a Nagyságod kegyelmes propositiója szerént, hogy a török nemzet nem respectálja azt, hanem csak egyáltaljában kévánja az obedientiát. Erre nézve méltónak itéltük, hogy a mely nemes emberek felől ilyenek hallatnak, a vármegye tisztei diligenter inquiráltatván felőlök, ha verificáltatik cselekedetek az inquisitiókból, azon vármegye tisztei reá küldvén, fogassák meg, non obstante nobilitari praerogativa, és vármegye székire citáltatván, a vármegye tisztei által azon fogság alatt haladék nélkűl széket hirdetvén.

Ha mely nemes ember pedig in facto deprehendáltatik és megfogatik, tartozzék a váradi kapitány a vármegye tisztei kezében adni, hasonlóképen a vármegye tisztei kezében a váradi kapitány jurisdictiója alatt való ember akadván, ezen formán azok is tartozzanak a kapitány kezében adni, és törvényt láttatván reá, érdeme szerént meg is büntetni.

Articulus XIV.

Hogy Nagyságod méltóságos inauguratiójakor való conditióirúl megemlékezvén, mostan is igéri készségét elvesztett és tapodtatott szabadságinknak helyben állatására, azért mindenkori háladatossággal tartozunk Nagyságodnak. De mivel mostan is nem látjuk elégséges időnket azoknak discussiójára (mely nem egy vagy két hétre való dolog) várván az úristentűl ő szent felségétűl erre is tágasb és alkalmatosb időt. Ez okon kénszerítettünk közelbben lévő diaetánkra halasztanunk, kérvén Nagyságodat, hogy ezt is mennél alkalmatosb időben kiszolgáltatván, ebbéli kegyelmes igéretit is

Digitized by Google

méltóztassék akkor effectuálni, melyet mi is Nagyságodnak minden időbeli alázatos hűségünkkel megszolgálhassunk, mint kegyelmes urunknak. Melyhez oly apparatussal legyenek mindenek, bár több ideig menne is végben a dolog, mellőle ne bucsúzzanak, ideje előtt senki el ne menjen a gyűlésről, mert más terminus erre nem engedtetik.

Articulus XV.

A mezei katonáknak régi füelő helyek lévén a keresztes- és kenyérmezei, mostan is ezeken kívül mást nékiek nem rendelhetünk; fizetésekre is új contributiót magunkra nem vethetünk, hanem az ország közönséges jövedelméhez való számmal tartván Nagyságod őket, míg a vélekedő állapotok fenn lésznek; isten az hazát csendesítvén, akkor osztán az időnek kévánságához képest készek leszünk végezni a Nagyságod kegyelmes annuentiájából azoknak számokról is. Telelő helyet is pedig rendeljen Nagyságod nékiek pro qualitate et quantitate liberarum civitatum et oppidorum, kik is pénzeken élvén, az szegénységet ne terheljék.

Articulus XVI.

Megteköntvén Váradnak is fogyatkozásit, kiváltképen az épületre való fákból, nem kedvezvén magunknak ez nyomorúságos állapotban is, a Bihor, Karaszna, Közép-Szolnok és maramarosi atyánkfiai igérik magokat, hogy minden két kapuról adnak egy-egy szekér épületre való fákat a várhoz, hordatván a fiscus közelben való erdejéről. Hogyha pedig az épületre való fák között oly nagy derekas fák lennének, négy kaputúl is alája fogjanak ez ilyen nagy terhnek.

A deszkákrúl pedig Nagyságod kegyelmesen innét Erdélyből provideáljon, úgy hogy Besztercze vidékirűl kiszállítván a partiumban, a Szamoson Sibóig vagy Udvarhelyig tartozzanak kiszállítani Váradig. A mely kapuk pediglen azt szállítják, azok immunisok legyenek a fahordástúl a váradi vár épületire. A combustákrúl pedig négy kapu vigyen egy szekér fát; a téglavetőkrűl pedig Nagyságod provideáljon kegyelmesen váradi tisztei által az eddig való szokás szerént.

Articulus XVII.

Hogy Nagyságod az haza szolgálatjára bizonyos számú jó puskásokrúl provideál, ebbéli cselekedetit is Nagyságodnak, több haza javára néző dolgokkal együvé számlálván, alázatosan megszolgáljuk Nagyságodnak, approbáljuk is hogy Nagyságod kétszázat nobilitálhasson a fiscalis jószágokból, úgy, hogy maradékjok is a fejedelmeknek és hazánknak azon

Digitized by Google

állapotban szolgáljanak, tartozván azokat is a puskásságra megtanítani, kik is az országnak fejedelemmel együtt hittel legyenek kötelesek.

Articulus XVIII.

Értjük azt is a Nagyságod kegyelmes propositiójából, hogy a mostanában gyűjtött két vajdák hadaiban sokan akarnának menni országunkból. Végeztük azért, Nagyságod kegyelmes tetszése is accedálván: ha valamely nemes ember ez hazából a megnevezett hadakban mégyen, azon poenában incurráljanak, a melyet írtunk azok felől, kik előbbi fejedelmek és fejedelemasszonyok szolgálatjára adnák magokat. Hogyha pediglen parasztok lésznek, a tisztek szorgalmatos gondot viselvén reájok, ha megfoghatják, orroknak elmetszésével büntessék; a kik eddig elmentek is, ha mingyárást haza nem jönnek, azon poenával büntetődjenek.

Articulus XIX.

Szükségesnek itéltük, hogy a változásokhoz és veszedelmes állapotokhoz képest igazitásban vennők a donationalis és privilegialis levelek dolgát. Végeztük azért Nagyságod bölcs tanácsival együtt, hogy valaminémű afféle levelek előbbi fejedelmünk Rákóczi György ő nagysága idejében post cessionem regiminis, és Redei Ferencz ő nagysága választatása után adattak és irattak, mindazok cassáltassanak és totaliter invalidáltassanak; mivel ő ngát a regimenhez erővel és a porta engedelme nélkül nyulásától fogva legitimus fejedelmünknek nem mondhatjuk; holott az ő nagysága assecuratiója szerént nem különben, hanem a porta consensusából kelletett volna ujobban hozzá nyúlni, és még akkor is praestálván országúl nékünk tött igéretit, szabadságunk helybenállatásával, melyre ő nga nem vigyázván, igéreti ellen hozzá nyulván, szegény hazánknak nagy része a porta haragja miatt hamuvá lőn, az haza fiainak sok vérek kiomlásával, és rabságra vitetésével.

Értvén azért ezt is, hogy ez idő alatt sok levelek emanáltattak olyak, melyek előbb és feljebb való időkre irattak. Ezekről a directorok igen szorgalmatoson inquiráljanak, melyet peragálván, ez jövendő diaetánkra reportáljanak. Ha kik pediglen találtatnának, kik magokat excusálván, meg nem akarnának eskünni vagy egy vagy más okból, valamennyiszer compelláltatnak, mindannyiszor emenda capitis et amissione bonorum mobilium büntettessenek; nem lévén pedig mivel fejeket megválthassák, magokat is megfoghassák mind a satis factióig. Ehez adván ezt is, ezen articulusink által legyenek mindenek admonitusok. A kiknél ilyen levelek találtatnak, elő-

Digitized by Google

keresvén, adják bé a cancelláriára, melynek terminusa légyen dies primus Septembris proxime affuturi, egyébaránt magoknak tulajdonítsák az rajtok esendő büntetést, úgy imputáltatván ebbéli eltagadások és megtartások, mintha szintén in judicio éltenek volna vélek.

Mindazonáltal a causalis levelek, akárhol és akármely időben emanáltattak legyenek is, egész hitelüek és erejüek legyenek, si tamen alioquin rite et legitime fuerint emanatae.

Articulus XX.

Értvén ezt is, hogy sok fassiók lettenek sokaktúl az elmult változó alkalmatosságokkal, méltónak itéltük a Nagyságod bölcs tanácsival együtt, hogy erről való értelmünket, végezésünket is declarálnók, mely ennekutána is mindenkor tartatnék pro publico statuto. Valamely fassiók azért löttenek a megirt változó alkalmatossággal, és a mely fassiókat possessio is nem subsequált, mindazokat nem egyébbnek, hanem csak mera cautiónak tartatnák. Azért mind az ilyen bonumok, a marosvásárhelyi articulusnak ereje alatt lévén, executiójok is a szerént légyen, non obstante tali fassione.

A Mikes Kelemen ő kegyelme dolgában is ezent observáljuk, referálván praesidensünk is ő kegyelme a bátyja Mikes Mihály utolsó fassiójának tenorát. Ha mely jószágban mindazonáltal indubitata possessiója volt, indesinenter mindaddig is, az olyan mostan is nála maradhat; a mely jószágra pénzt adott is, comprobálván legitime egy itélőmester előtt, pénze refundáltassék.

Articulus XXI.

A Kövér Gábor dolgában is megtekéntvén Nagyságod kegyelmes interpositióját, noha méltó nehézségünk lehetne reá, úgymint ki csak a maga supplicatiójában inserált mentsége szerént is nem kicsiny veszedelmünkre czélozó dolgokban forgódott; de a Nagyságod méltóságos tekintetiért hazánkfiai közé béveszszük, praestálván magát ennekutána az haza igaz tagjának. A mely jószágát pedig articulus erejével Nagyságod másoknak conferálta volt, azok mostan is azon atyánkfiainál maradnak, Nagyságod egyszer méltóságos collatiója szerént semmiképen nem is retractáltathatik, hanem jövendő szolgálatjához képest másbúl mutathatja Nagyságod kegyelmességét hozzája.

Articulus XXII.

A mi a váradi vár pusztulásának állapotját illeti, keserves szível értjük mind a Nagyságod kegyelmes propositiójá-

Digitized by Google

búl, mind a váradi udvarbiró levelébűl és böcsületes atyánkfiaitúl, kik is a dologban sokat tudnak. Végeztük Nagyságod kegyelmes annuentiájából, valaha már egyszer cselekedjünk úgy ez dologban, kikerestetvén ennek eszközei, azután következendő emberek is tanulhassanak, mint kelljen magokat hazájokhoz viselniek.

Annakokáért végére menvén annak, kiknek adták az ország pénzét, borát, buzáját és ha comperiáltatik per inquisitionem, hogy akkor, a mikor ezek nékiek fizettettek nem ország szolgái voltak, sine discretione tartozzanak visszaadni és rajtok exequálják (ha magoktúl nem akarják) peremptorie. Ez alatt inquiráljanak, kik mit vittenek el a váradi várból, vagy ahoz tartozó allodiumokból, azokat adják mind vissza és jószágokon is exequálják. Melynek mind inquisitiójára s mind executiójára a partiumbeli director atyánkfia tiszti s kötelessége szerént viseljen szorgalmatosan gondot.

Az oly emberek pedig, kik az haza ellen vétvén, az országból kimentenek és az hazán kívűl laknak, azonban tutorságok után ez haza jövedelméből élnek, kihordván nékiek a jövedelmet, az olyanoktúl a tutorság is elvétessék és más istenes embereknek adassék Nagyságod kegyelmes collatiójából, kik is fideliter viseljenek gondot reá az árváknak teljes idejekig avagy emaritatiójokig.

Articulus XXIII.

A lengyelországi veszedelmes és erőszakos expeditiónak alkalmatosságával, midőn eléhbi fejedelmünk Máramarosban érkezett volna országunk hadaival és egynehány napokon ő nagysága Visken subsistálván, némelyeket az hadi quartélyokból udvarhoz hivatván, mintegy gyűlési formán proponáltatta az adórúl való kévánságát, itélvén azt, hogy az új adónak felvetésének szokott idején az országban jelen nem lehetne, ott lévő atyánkfiai egyebet nem mérészelvén benne tenni, az adórúl resolutiot töttek, mellé adván az nova potentiákrúl való dolgot is. Annakutána osztán ez dolgot articulusban iratván eléhbi fejedelmünk, szintén olyan formában bocsáttatta ki, mintha az ország törvénye szerént legitime convocáltatott gyűlésnek végezése lött volna. Holott az országunk statusinak ebben sem hirek, sem tanácsok nem volt, és még az hadi atyánkfiai közűl is székek neve alatt székely atyánkfiai közűl senki nem volt, a szászok közűl is nem többen, hanem kiket ez expeditióra magával ő nagysága elvitt volt, és noha egyik itélőmester az akkori hadban jelen volt, de az articulusnak irásában oda nem hítták, s nem is volt. Sőt annakutána jó idővel Fejérváratt oly praefatiót írtak néki, melyből

Digitized by Google

az tetszik ki, mintha mi országúl javallottuk volna azt a siralmas expeditiót, és a fia Rákóczi Ferencz ő nga subscriptiója alatt ki is bocsátották. Mely articulust Fejérvárrá visszaküldvén utjából Nagyságod locumtenensségében, kezében adván azt Nagyságod a praefectusnak kinyomtatásra, tudván azt, hogy articulust praefactio nélkűl ki nem szoktak bocsátani, praefectus atyánkfia jelenlétében úgy írta az egyik fejérvári káptalan, melyet senki az ország statusi sőt tagjai közül is nem látott különben, hanem kinyomtatása és kibocsáttatása után.

Mi azért világ eliben akarván terjeszteni, bizonyságúl híjuk mindazokat az embereket, kik a mi akkori állapotinkat értették és tudták, hogy minéküuk országúl mind ezekben sem tetszésünk, sem tanácsunk nem volt, mivel ott hazánk statusi közűl nem is voltak, hanem csak akkori hadi és tábori atyánkfiai; sőt az a praefatio még azoknak is hírekkel nem volt.

Mi azért mint nem miénket, ennekutána is ezen articulust nem agnoscáljuk, és mint illegitime s hirünk nélkűl iratottal, praefatiójával együtt, élni nem akarunk, sem engedünk, hanem erőtlennek, s mi tőlünk idegen dolognak pronunciáljuk és declaráljuk.

Articulus XXIV.

Értvén Sáka nevű véghelynek elveszett s romlott állapotját, meggondolván azt is, minémű nagy kárára lenne szegény hazánknak annak a véghelynek elveszése, nem lévén pedig annyi jószág hozzá, hogy csak mi darab részét is romlásának meg építhetnék, rendeltük országul, a mely gratuitus labort Bihor vármegyei atyánkfiai igértek a váradi várhoz, az egy idén annak az vármegyének egyik része, úgy mint a negyedik járás, mely belényesi járásnak is mondatik, épen ehhez a véghelyhez, Sákához fordíttassék.

Articulus XXV.

A mely faluk és helyek e mostani disturbiumban Jenőnek elveszésével annyira elfoglaltattak, hogy a magyar possessoroknak teljességgel nem szolgálnak, az olyan falukról nem tartoznak a felvetett summában fizetni sem földes urok, sem ő magok a falubeliek.

Articulus XXVI.

Az ekkédiglen előbbi fejedelmekhez és fejedelemasszonyokhoz ő nagyságokhoz kiment avagy ott maradott hazánkfiai felől is végeztük országúl: ab expiratione modernae diaetae nyolcz nap alatt tartozzanak ez hazában visszajönni,

Digitized by Google

melynek ha nem obtemperálnának, Nagyságod kegyelmessége és prudentiája szerént cselekedjék mind haza hivattatásokban, s mind büntetésekben.

Articulus XXVII.

Végeztük az elmult beszterczei gyűlésünkben a portus jövedelme épen a porta contentatiójára fordíttatván, abból akármely híveinek is Nagyságod ne gratificálkodnék, melylyel ellenkezőt mostan is nem végezünk. Azonban tudván Sidó várának periculumban való forgását, így az is a szegény haza kárára tőlünk el ne veszszen, mivel a mostani ura, Jósika Gábor atyánkfia elégtelen annak jövedelméből való gondjaviselésére. Subleválni akarván azért ő kegyelmének ezaránt, rendeltünk Nagyságod kegyelmes consensusából, az aknárúl esztendőnként adjanak kétezer kősót a benne való praesidium tartására, de úgy hogy a portusokra ne vigye, ott fel se adja, sőt akárhol is hajóra el ne adja, egyébaránt ebbéli beneficiumunkat veszti el; hanem szekerekre rakatván, légyen szabados oda vitetni az hová akarja eladásra: ha pedig idővel valami jószágocskát szakaszthat ő kegyelmének Nagyságod, akkor osztán szálljon le ez rendelt beneficiumunk, ő kegyelme is úgy viseljen gondot az helyre, hogy országúl abból is kárunk ne következzék.

Articulus XXVIII.

Bihor vármegyei atyánkfiai jelentik: a Békés vármegyei nemesek és egyéb rend nem akarna fizetni a tőlünk országúl felvetett rendkívűl való adózásokban. Végeztük azért országúl, holott Békés vármegye eleitől fogva Bihor vármegyéhez volt incorporáltatva; ha az ilyen rendkívül országúl reánk vetett summában nem contribuálnának akármely szín és praetextus alatt is: nemességektől kell megválniok, ha ki melyet közülök jobbágynak kér meg, minket országúl azért ezután is ne busitsanak, mert mi oltalmazni nem akarjuk ez ellen őket semmi időben.

Articulus XXIX.

A belényesieknek is suplicatiójokból értjük nyomorúlt állapotjokat, már a török is közelebb költözvén hozzájok. Végeztük azért Nagyságod kegyelmes annuentiájából: az egyuttal városok bépalánkozásában és árkolásában az ott körül való vidék légyen segítséggel nékiek; azután viseljenek gondot ő magok reája.

Ebből senki jószágát nem excipiáltatván, melyet a Bihor vármegyei tisztek rendeljenek el ki mennyi segítséggel légyen a faluk közül.

Digitized by Google

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dnorum regnicolarum trium nationum regni nostri Transilvaniae, et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris ad verbum, sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus: offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. — Datum in civitate nostra Szász-Sebesiensi, die decima quinta mensis Junii, anno dni millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono.

(Eredeti az Akademia birtokában.)

XXIX.

1659. jún. 15.

Barcsay alkudozása a császárral Rákóczy megbuktatásáról.

Sacr. Caes. Regiaque Mtas.

Dne dne clme. Iam ante triduum appulit Cassoviae ablegatus dni principis Barcsai, Sigismundus Budai, qui antehac etiam Viennae hoc ipsum negotium tractabat, sed propter adversam tam ipsius, quam meam valetudinem, tandem hic Eperiesini de negotio a Vra Mte Caes. mihi iniuncto, post exhibitas literas a suo dno principe A. [1]) hesterna die ad longum contulimus, cui quidem rem taliter exposui.

Meminisse ipsum facillime, quae antehac Viennae, tam per ipsum quam per dnum Haller nomine sui principis Barcsai in praesentia ad id deputatorum commissariorum et intimorum suae mtis consiliariorum, tam oretenus quam scriptotenus exhibita fuerint. Quocirca superfluum mihi videri longiori oratione uti, nihilominus tamen, quantum mihi constaret ilmi dni principis Barcsai intentionem illam tunc fuisse, ut Vra Mtas Caes. induceret dnum Rakoczium, ut ipse Varadinum una cum aliis fortalitiis ab antiquo ad Transylvaniam spectantibus resignaret ad manus ipsius principis Barcsai et

[1]) A lapszélén szintén kivive a nagy A. Ez t. i. a mellékelt levél jegye.

Digitized by Google

statuum Transylvaniae. — 2-o. Ut princeps Rakoczius arma deponeret et principem Barcsai nulla ratione turbare praesumeret. — 3-o. Ut Vra Mtas nullas suppetias Rakoczio transmitteret, sed potius illos duos comitatus Szathmar et Szabolck, unde omne malum Transylvaniae immineret, ad suas manus quantocius reciperet. Itaque ut aliquis modus inveniretur supra compositione tam ardui negotii Vram Mtem Caes. in mandatis dedisse suo residenti Constantinopolitano, quatenus omnibus modis apud portam efficere conaretur, ut res inter Barziaum et Ragozium eo in statu quo tunc temporis vertebantur, conservarentur. Cum vero Vra Mtas ex relatione dicti sui residentis iam bifarie transmissa intellexisset, nullum compositionis affulgere modum, et causam dni Rakoczy irremediabilem prorsus esse, expedivisse Mtem Vram ad dictum Rakoczium, dederitque mihi in mandatis inter reliqua ipsum disponendi, ut praedictum fortalitium Varadinum cum aliis restituere non tardet, siquidem Porta de nullis ipsius conditionibus adiectis nec minimum quidem verbulum velit audire. Iniunxisse autem Vram Mtem etiam mihi clementissime, ut hac ipsa de re cum dno principe Barcsai, si ipsius commoditas admitteret, conferrem vel saltem ut aliquem ex suis confidentibus, cui ego mentem Vrae Mtis clemam exponere possem, ad istas partes ablegaret. Me quidem interea, dum ego Vienna movissem, intellexisse principem Ragozium defacto Varadinum cum aliis fortalitiis resignasse, sed forte non fuisse minimam causam, quod ipse princeps Rakozius iam etiam ante hac certioratus fuerat, se nullum subsidium a Vra Mte sperare posse, quin imo voluntatem suae mtis esse ut ille Varadinum cum caeteris restituat, me etiam posse promittere dno Barcsai, quod princeps Rakozius quietam vitam instar alicuius status regni Hungariae privati aget, et quod neque ab ipso, neque a duobus illis comitatibus ulla injuria per armorum potentiam inferetur. Et hac ratione dnum Barcsai posse in optima pace principatu suo gaudere. Jam ergo cum dnus princeps videat per interpositionem suae Mtis haec omnia evenisse, et longe alia etiam adhuc plura speranda esse, Vram Mtem serio admonere, et adhortari ipsum dnum principem omnesque status Transylvaniae, ne hoc fortalitium sub quocunque tandem praetextu Ottomanicae Portae cedant, sed potius sanguine proprio ad extremum usque spiritum, si Varadinum a Porta praetenderetur, defendant, ipsemet enim dnus princeps facili ratione conjicere poterit, quod si hoc fortalitium in manus Turcarum (quod deus clementissime auertat) deveniret, non solum actum esse de ipsius persona, principatu et tota Transylvania, sed etiam omnes viae et portae ad inva-

Digitized by Google

dendum regnum Hungariae et consequenter totam christianitatem ipsi paterent.

De reliquo cum dnus princeps Barcsai per ablegatum suum Haller obtulerit, quod si haec talia interventione suae mtis obtineret, se iterum omne gratificandi studium in quibuscunque modis possibilibus exhibiturum, sic Vram Mtem Caes. clementissime desiderare, ut religio catholica iuxta pactata iam olim intra regnum Hungariae et Transylvaniae inita restauretur, liberum exercitium eiusdem religionis permittatur, et episcopus catholicus in residentiam suam consuetam immittatur, dnum principem nihil gratius suae mti praestare posse, et eandem etiam benignitate sua imperiali et regia recompensaturam.

Ad quae dnus legatus hunc in modum respondit: hucusque Turcas nihil plane de Varadino ipsis reddendo praetendisse, quin imo nec quidem principem suum, vel status Transylvaniae tale quid suspicari posse, dicant vel scribant, alii quidcunque velint, se securos esse, posteaquam iam unam summam centum millium tallerorum Constantinopolim misissent, quod a Turcis ratione non soluti totaliter litri, nullum ipsis periculum timendum. Sed non velle me celare principi suo et statibus Transylvaniae severissime iniunctum fuisse, ut proditorem Rakozium (quo nomine ipsum Turcae appellant) omnibus viribus insequantur, et se nulla ratione admittere velle vel posse, ut etiam saltem unicum palmum terrae vel ipse, vel filius, vel mater aut coniunx in Transylvania possideant, et si Vra Mtas voluerit recipere dictos duos comitatus, faciat quamprimum, alioquin certo certius Turcas occupaturos. Quem in finem tam legati principis Moldaviae, quam etiam Transalpinae Valachiae, necnon Tartarorum chami hodierna die in aula sui principis reperiri, qui omnes in mandatis habent, ut illico, ubi novum decretum Portae contra Rakozium emanatum fuerit, coniunctis viribus ipsum eiusque bona inuadant, et si possibile foret, totaliter extirpent. Accedit quid etiam novus vezirius Budensis Seidi Mehemet bassa crudelissimus tyrannus hoc ipsum in mandatis (uti ex literis adiacentibus B. patet) a Porta Ottomannica habeat, nihilque aliud etiam, quam novam jussionem expectet, quae si praeveniat, antequam Vra Mtas illos duos comitatus recipiat, certissimo futurum, ut in extremam desolationem redigantur, et deus scit quousque furor istarum barbararum nationum erumpet. Quod si vero Vra Mtas in tempore convenienti reciperet, dixit ablegatus, se sperare, quod tale damnum Hungaria non haberet metuendum, quia princeps ipsius posset se excusare, comitatus illos non esse amplius Rakozii,

Digitized by Google

sed Vrae Mtis, pacta autem pacificationis intra Vram Mtem et Portam Ottomannicam nulla ratione admittere arma contra Mtem Vram sumendi, nec ipse princeps tali ratione unquam ad id exequendum induci possit. Quod si autem haec occasio negligeretur et Turca maiori potentia conscripta animadverteret, Rakozium primo velle cedere comitatibus saltem obrutus timore, nec ullam amplius velit deinde rationem in contrarium admittere, sive diceretur comitatus Vrae Mtis vel Rakozii esse, tunc ipsum principem et status protestari, se non velle causam esse huius et quidem adhuc longe maioris regno Hungariae, et toti christianitati imminentis mali. Jam ex his videre Vram Mtem quid in hoc tam graui negotio quam maxime timendum sit, de Varadino non esse opus, ut Vra Mtas multum sollicita sit, quia princeps ipsius cum omnibus statibus fide sua christiana promiserunt et promittunt, quod illud nullis temporibus in manus Turcarum tradent, quin imo sanguinem et vitam spargere, omniaque illorum bona perdere parati sint, quam tale quid unquam admittere, scire enim se optime hac ratione actum fore de ipsis, remedium autem esse in manu Vrae Mtis, si ipsa videlicet, nulla demissa ulteriori cunctatione, comitatus suos duos ad manus suas recipiat et Rakozii nulla adversa, sive clam, sive palam per se ipsum vel alios contra Portam Ottomannicam vel Transylvanicam tentari admittat; promittat etiam ablegatus nomine sui principis, si vel minimum quid Turca circa Varadinum recipiendum tentaret, quod illico Vram Mtem certiorem redderet.

Negotium religionis concernens affirmat ablegatus, principem suum nunquam contrarium futurum, sed longe esse aliam rationem, procedendi in Transylvania pro hic de nunc, quam antehac fuerit, ubi principes disposuere ad libitum, modo autem se debere habere maximam rationem statuum; proinde si status acquiescent, ut religio catholica restituatur in integrum se ipsum libenter velle consentire, si autem status non admitterent, rejiciendo esse hoc negotium in feliciora tempora, et principem suum statuisse, ubi saltem parum quietis affulgeret, expedire legationem ad Vram Mtem, ubi etiam hoc ipsum negotium fusius tractaretur.

Hac occasione sciscitatus etiam tunc a dno ablegato, quis tandem rerum sit status Varadini, quale praesidium dnus princeps ibi habeat, et utrum illud praesidium esset ad resistendum furori Turcarum sufficiens? Respondit ablegatus principem suum partim ex musquetariis, partim ex aliis sclopetariis 600 milites alare et quod status Transylvaniae alios 400 eo inducent.

Digitized by Google

Replicavi, hoc plane non sufficere, nec vi paganorum posse resistere. Iterum ipse respondit, pro moderno rerum statu maiora non erigi Majestatem ad extremitatem, quod illi sperare non volent deveniendum foret, iam se esse paratos et vitam et sanguinem perdere et prius maturo tempore ad notitiam Vrae Mtis deferre. Petiit tandem saepefatus ablegatus, ut tam literae quam personae quae a suo principe ad Vram Mtem expedirentur, omni loco secure et absque impedimento vel maxime dni Ragozii transire possint, quod ego me effecturum fore apud dictum dnum principem Ragozium spopondi. Bonum tamen erit si Vra Caes. Mtas hoc ipsum severe dno Ragozio iniunxerit.

Audivi etiam in istis partibus, quod Turca Aradinum castellum quoddam vicinum Jenuae *(így)* praeterito anno solo aequatum, iterum restaurare conetur, sed nihil certitudinis hac in parte a legato experiri potui.

Quaesivi tandem qui de reassumptione virium asiaticae rebellionis in Transylvania discursus essent.

Respondit ablegatus, varia a variis loqui, interea certum esse, sive illa rebellio in totum sopita sit vel non, vires sufficientissimas esse secundum ea iam supra memorata et Transylvaniam et 2 comitatus et magnam partem Hungariae in cineres redigendi; et haec erant quae intra dictum ablegatum et me actitatae fuere.

Quod ego subscriptione mea propria contestor ilmi dni principis Transylvaniae Achatii Barcsai in hac expeditione ablegatus Sigismundus Buday.

Eperies, die 15. Junii 1659. hora 4-ta vesperi.

P. S. Euer Kays. May. wollen Ihro auch gehor. referiren lassen, was der Fürst Rakoczy originaliter hiebey C. auf mein schon vor diesen allergehors. communicirtes Schreiben geantwortet; und was für ein ausführliche relation dero dreyssigen zu Teutsch, welche ich zu den Fürst Barzay und an iezo nacher Wien expedirt an mich unter lit-a D. auf mein begehren verfast habe.

Clement Edler von
Radolt Freyherr.

(Egykorú másolat. Orsz. levéltár. Tört. osztály.)

Digitized by Google

XXX.

1659. jún. 27.

A portai követek jelentése az ország rendeinek a sarczrészlet beszolgáltatásáról.

Nagyságtoknak és Kegyelmeteknek ajánljuk alázatos szolgálatunkat; az úristen Nagyságtokat és Kegyelmeteket sok esztendeig jó egészségben éltesse és minden előtte lévő terhes gondjai között boldogítsa, szíből kívánjuk.

Nagyságtokat és Kegyelmeteket akarók az egy tiszta igazság szerint az dolognak valóságához képest ismét tudósítanunk az ide való állapotokrúl. Isten engedelméből Serényi uram az pénzzel kijűvén, békével hozta; de azt sem annak módja szerint vitték be, hogy az erdélyi háztól magunk olvasván meg, vittük volna fel; hanem egyenesen Skidárban, császár táborában vitték által; lehet, talám kételkedtek hozzánk, hogy eltagadnánk benne; holott azelőtt is úgy voltak informatusok, több pénz jött be velünk és nem akarták mind előadni. Az pénznek az törökek héját találták, de azt is kipótoltuk. Annakutána parancsolta az vezér, az magunkkal hozott pénzt is vigyék által az többihez. Királybíró uram, Váradi István és Szilvási uraimék hogy beadják és az ezüstet is pénzzé tévén tegnapelőtt az császárral szemben-szemben voltak, az vezér is jelen lévén, úgy vagyon, egyebkorihoz képest pompáson, dobbal, síppal vitték fel császár személye eleiben; de az választétel keserves lött. Mert császár kérdette, megvan-e az adó? arra azt felelték, megvagyon épen és az summában is tíz erszény pénz; kin az császár igen megtüzesedvén, kérdette: hol az többi? arra azt felelte királybíró uram: hatalmas császárunk, az mit megígértek lassanlassan beszolgáltatjuk; mert mind magunk, mind országunk hatalmasságodé, kedvét keressük hatalmasságodnak. Az vezér fordúlván Szilvási uram felé, mondotta: hiszem te ott voltál, mikor az fejedelemmel megígértétek Jenőnél; kire Szilvási uram csak hallgatott; sokat nem szólhattak. Úgy vagyon, hogy idejövetelünk előtt Váradi uramék megfogták volt írni, hogy nem annyira kévántatnék az pénz, mint a hűség; akkor azt is írhatták, az mit értettek ő kegyelmek. Annak reménsége alatt Bánffi uramék ide beérkezvén, azzal bíztattak az nagy emberek bennünket, csak az adó épen legyen és az summában is valami rész: a summában is elengednek valamit, kihez képest mind urunknak, Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek is írtunk vala; noha az dolog külemben lőn, írhattuk

Digitized by Google

azért igazságoson. Nem tudjuk, mi az oka; de az oda bejárt kapucsi pasa és az havasalföldi vajda, az mint értettük, rettenetes haragra gerjesztették az vezért; Szilvási uramnak is azt mondotta volt azelőtt harmadnappal az vezér, az ő kapucsi pasáját nem úgy kellett volna böcsülni, hanem mint magát; de az uratok azt nem jól cselekedte. Azt is jól tudják, hogy az elébbeni urunk jószágot bir ott Erdélyben és az mint meg volt parancsolva el nem foglalták ő nagyságától; holott miólta itt benn vagyunk is ment levél az mi kegyelmes urunkhoz és Nagyságtokhoz s Kegyelmetekhez azoknak elfoglalások felől, kimiatt is az harag ottan-ottan inkább gerjedett, gerjed is rajtunk és az szegény országon. Hogy kapucsi pasa menjen azoknak elfoglalására, az nem leszen; azt mondják, meg volt egyszer parancsolva,tartanók ahoz magunkat; kapucsi pasák is megmondották, de semmi sem lött belőle. Efféle és több ehez hasonló dolgokból áradton árad itt az harag és az szegény ország ha mégis tovább periclitál, az szófogadatlanság az oka; mert egyébaránt efféle alkalmatosságok ha találtattak volna tempestive a summából is engedelem és egyéb kegyelmességeknek megmutatása is lehetne. Annakokáért Nagyságtokat és Kegyelmeteket kérjük alázatosan az nagy isten kedvéért, hazájához való szeretetiért, az mi kegyelmes urunk ő nagyságával együtt ezen dolgokat orvosolja úgy meg, ne lehessen méltó panasz az portán. Az jószágokat foglaltassa el, mert minden bizonynyal elhigyje Nagyságtok s Kegyelmetek, ha még is offendáltatik az porta, nem kétséges, hanem valóságos veszedelem következik az szegény romlott hazának, melyben mi benne lévén, akárcsak hátramaradott része maradhatna meg az szegény hazának; most kell ha Nagyságtok s Kegyelmetek felserken, az summának szerzésében igyekezik; mert ha indulás leszen innét, késő azután az pénznek kiszerzése; kiről assecuratoriát is küldjön Nagyságtok és Kegyelmetek, hogy hozzáfogott és végben is viszi annak felszedését s megszerzését; most az ideje, mert az indulás után késő; soha bizony Erdély többször maga állapatján meg nem marad, hanem utolsó pusztulásra jut. Istennek előtte is adjanak azoknak lelke számot róla, az kiben elmúlik ezeknek megorvoslása; egyszersmind kérvén engedelmet arról is, hogy az adó mellett azmint Nagyságtok s Kegyelmetek jobban szerit teheti, az szerint administrálná is annuatim. Mert mi itt nem tudunk mire menni; azt is, mire menjen az porta; mi eléggé megmondtuk, hogy egyszersmind nem lehet, az ország pusztulását is objiciáltuk. Ha lehetne, bizonyos terminusa lenne, az adóval együtt való beszolgáltatásával netalám az vezértől is tekintet lenne az assecuratoriára. Azonközben is pedig

Digitized by Google

legyen azon, mentől hamarébb tizenöt, húsz, huszonötezer tallérnak tegye szerit Nagyságtok s Kegyelmetek s küldten küldje ide be; így nagyobb hitelt is szerezhet előttök és valamint meg is csendesednék haragja; mert ha keveset küld is Nagyságtok s Kegyelmetek, egy a költség s az munka vele. Császár maga személye szerint fenyegetőzvén, sokat érthet ember rajta; egyébaránt conclusom vagyon az divánban felőle, az három natiót három részre osztván, felszedik; erre az havasalföldi vajda is offerálta magát, hogy az szászságon felszedeti. Ezen is esedezünk Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, mi reánk is legyen méltó tekintete; ne feledkezzék el, akár csak innét az Jediculából mehetnénk ki az erdélyi házhoz. Irna és törekednék mellettünk Nagyságtok s Kegyelmetek, kiért az úristen Nagyságtokat s Kegyelmeteket áldja meg; mi is az haza szolgálatjában semmi alkalmatosságot hátra nem hagyunk. Nagyságtokat s Kegyelmeteket ajánljuk istennek kegyelmes gondviselése alá és hogy jó egészségben megtartsa, előtte álló dolgaiban boldogítsa, szíből kévánjuk. Datum Constantinopoli die 27. Junii ao 1659.

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek

alázatos szolgái.

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek Serényi Mihály uram valamint fide mediante referálja, Nagyságtok s Kegyelmetek mintha maga itt volna, úgy higyjen szavának, sőt lelkire vegye Nagyságtok s Kegyelmetek.

Bánfi Sigmond m. p., Simon Sztoyka m. p., Pünkösdi György m. p., Dávid Isák m. p., Johannes Lucs m. p., Váradi István m. p., Szilvási Bálint m. p., Michael Gausz m. p.

Czím: Spectabilibus magnificis generosis egregiis et nobilibus dominis universis statibus et ordinibus trium nationum regni Transsylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum. Dominis nobis summa observantia honorandis.

Legalól Bethlen írása: Pariáltatott az originalból ao 1659. 16. Julii Albae Juliae

Joannes Bethlen cancellarius m. p.

(A m. k. orsz. levéltárban levő egykorú másolatról).

Digitized by Google

XXXI.

1659. jú l. 9.

Meghívó a fehérvári részgyülésre.

Acatius Barcsai dei gratia princeps Transsilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti salutem et gratiam nostram. Mostan érkezvén az portárúl szebeni királybíró uram levele hozzánk, melyre nézve Kegyelmetekkel szükségesképen consultálkodnunk kelletvén, kegyelmesen parancsoljuk Kegyelmeteknek, ez levelünk megadatván, magok közzűl válaszsza és küldje bizonyos értelmes tanácsrend atyjafiát hozzánk, kik ad 18. diem praesentis okvetetlen itt legyenek Fejérváratt. Secus non facturi. Quibus de caetero gratiose propensi manemus. Datum Albae Juliae die 9. Julii a. 1659.

Achatius Barcziai m. p.

Kívül: Prudentibus ac circumspectis magistro civium, caeterisque juratis civibus civitatis nostrae Cibiniensis etc. Fidelibus nobis dilectis.

(Eredetije a szász nemz. levéltárban 817. sz.).

XXXII.

1659. jú l. 12.

Ugron András pénzbeszolgáltatásáról nyugtatvány.

Nos Acatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Damus pro memoria per praesentes, quod in anno praesenti 1659. 12. Julii administrált tárházunkban nemzetes Ugron András uram harmadfél ezer tallérokat, id est taller. imperiales nro. 2500. Melyről quietáljuk ő kegyelmét ez levelünk által.

Datum Albae Juliae die et anno praenotatis.

Achatius Barcsai m. p.
(P. H.)

(Eredetije az erd. Muz. kézirattárában. Gr. Kemény József, Erdély történetei eredeti levelekben IX. köt.).

Digitized by Google

XXXIII.

1659. júl. közepe.

A rendek válasza Rákóczy manifestumára.

Rákóczi György elébbi erdélyi fejedelem Bihar vármegyére[1]) kibocsátott patens levelére való felelet az szász-sebesi 1659. 26. Julii *(helyesebben 16. Junii)* tett diéta felől.

Nem kételkedünk, keseredett szívvel hallgatta Nagyságod az nemes ország Nagyságod dolgaiban való végezését, s egyszersmind Nagyságod is elhiheti, nem kicsiny keserűség kényszerítette az nemes országot is elvégezésre, és óh vajha okot nem adott volna ilyen s ennél nagyobb dolgoknak is kényszerítő végezésére. Sok szóval mi szükség előszámlálnunk speciesenként az dolgokat, melyekkel Nagyságod erre juttata bennünket, holott már az keresztyén világ nagy része annak hallásától is írtózik.

Hogy azért Nagyságod egyszer cathegorice megértse: az Nagyságod porta ellen való cselekedeti (melyet hogy mind ennyi veszedelmeknek elkövetéséig Nagyságodban elszenvedénk magunkat is nem mentjük, noha nem kevés nyakszakadással állhattunk volna ellene) minket annyában *(így!)* hoza, azt csak pro lege statuta et publico decreto kell tartanunk mindaddig, míg az úristen az hatalmas nemzetnek szívét hozzánk fordítván, engedetlenségünkkel elvesztett szabadságunkat helybenállítja.

Hogy maga szabadságának helybenállításában nem munkálódott az nemes ország valóban siralmas elmúlt mostani gyűlésében, de ennek is csak az az oka: Felejtette velünk magunk dolgát az Nagyságod személyének gyűlölése, reánk következendő veszedelemnek elhárításárúl való szorgalmatoskodásunk, nem akarván minden esztendőben újabban veszni Nagyságod miatt.

Hogy ily szoros ügyünkben Nagyságodat idegeníteni akartuk volna erejével és költségével való segítésétűl, senki jó lelki esmérettel azt dolgainkbúl nem contendálhatja, hanemha nem értvén teszen ítíletet. Mert ugyanis az melyhez valaki eleitől fogva soha nem bízhatott, nem lételét megcsalhatatlanúl experiálta, mint idegeníthette el magától? Erejét nemhogy Nagyságodnak, de akármely keresztyén monarchának is igen kicsinynek ítíljük az Istentől fejünk felett felkent

[1]) E patensről Krauss is említést tesz I. k. 481. l.

Digitized by Google

és világi erővel és dicsőséggel felemelt hatalmas nemzet ellen, valamig ennek periodusát fentartja. Értékéhez annál inkább mint bízhatott az nemes országnak már egyszer kiadott választétele után? mely az Nagyságod hittel tött relatiója szerint 30 vagy 40 ezer tallérra extendáltatott még ezelőtt két esztendővel is, ha szinte eddig ennyi hadaira abban semmi el nem költ volna is. Ezt ha magától elidegenítette is, igen kicsiny kárt vallott benne, sőt ha contemnálta is, mert az micsoda az mi oltalmunkra? Ez az nemes ország elég segítségnek tartaná Nagyságodtúl, ha dolgait csak távol szemmel nézve, az maga oltalmában s abban való mediumoknak keresésében meg nem akadályozná, mely aránt ha vesznénk is, könnyebb volna. De ez nehéz, már negyedik íztől fogván nevelvén és hizlalván ez az szegény haza Nagyságtokat, mind ennyi sok java vétele után is átoknál, szitoknál egyebet nem hall, romlására való igyekezetnél külömbet nem experiál. Kötelessége ellen semmit ez haza Nagyságodnak nem cselekedett, contractusában is semmit porta annuentiája kivűl nem ígírt. Nagyságod is ember lévén, olyant végső veszedelmünkkel nem kívánhatott s nem is kívánhat. Jószágiban való kárvallásit sajnálja Nagyságod, mi penig Nagyságod miatt országúl elveszénk, szabados emberekből rabokká levénk, melyet hogy Nagyságod sajnállana, annál inkább keseregne, nem látjuk, az helyett az országrontó latrokkal s világ seprejével minden alkalmatossággal vígan lakván.

Úgy vagyon, az nemes ország Nagyságodnak egy hold földét is el nem foglalta, kedvezvén ebben is Nagyságodnak még az parancsolat ellen is talám utolsó veszedelmével. Mely ha úgy lött volna is, injuriájára nem lehetne Nagyságodnak. Mert melyik nemzetségétűl szállottanak volt mind ezek Nagyságodra? Avagy ámbár számlálja elő, melyik nemzetsége szolgált érette ez szegény hazának s mivel fizetett egyébbel igánál, törvénytelenségnél, rabságnál, végre utolsóképpen való elvesztésnél? És hogyha a háládatosságnak csak mi kicsiny szikrája is volna Nagyságodban, bizony soha azoknak ily kételenséggel való elvételeiért (még ha lött volna is) újabb romlásunkra nem ügyekeznék, meggondolván, ha mi kárt itt vallana is miattunk, azt duplával megfizettük másutt. Holott az mennyi urasága Nagyságod familiájának volt atyja fejedelemségének közinkben jövetelének előtte Magyarországban, ez a szegény haza azon Magyarországban két annyit keresett érette Nagyságtoknak. Mert ugyan is merje Nagyságod mondani, hogy valaha Erdély nélkűl Munkácsnak, Tokajnak, Regécznek, Ecsednek uraságát obtineálhatta volna, szálljon alá az úristen s ítílje meg ez nagy háládatlanságokat.

Digitized by Google

Hogy az porta errűl való parancsolatját az nemes ország vagy talám csak privatus is sollicitálta, eleitől fogván mondotta Nagyságod, de annak elhitelére nemcsak valami gyanító jelt is nem mutatott; ebből mi szükség magunkat mentenünk az kőfüleknél. Megmenthet minket országostúl ez alól a felséges monarchának római imperator ő felsége relatiója, ki is agense által interponálván magát, és törekedvén csak azon ottan, csak engedjenek jószágot bírni Nagyságodnak Erdélyben, minémű választ vött az fényes portától, elannyira ha az felséges monarchának tekinteti nem lött volna, élete elveszésével concludálta volna előbbi követségét és instantiáját. Itílje azért az keresztyén világ ebből, és nem az Nagyságod rancorából származott intimatiójából az egész dolognak igazságát. Közinkben való jártatásának interdictióját is Nagyságod méltán nem neheztelheti, mert az kinek rabsága alá ejte, annak parancsolatjának kell engednünk, mely alól ki nem szabadíthatván, engedelmességünket nem impediálhatja. Országunk veszedelmére való dolgokban járhat-é nem-é Nagyságod ítílje meg maga, az tapasztalt dolog, holott ezen által most is azt efficiálta, az mely hatalmas monarchának árnyéka alatt ma is nyugodni akar, annak levelét intercipiáltatván, levelet vivő atyánkfiát fogságban tartja. Minket mindenkor kötelezett ígéretünk Nagyságodhoz, Nagyságod penig akármit cselekedjék assecuratiói ellen, azt csak kérdésben sem kell hozni. Im az manifestumot is kibocsátotta Nagyságod, nem tudjuk mi végre, mert mi úgy experiáltuk, az keresztyén nemzet között, az feltött dolognak követje helyett szokták az olyat exmittálni, azvégre ha az intésnek pareálnak, az dolog elébb ne menjen. Nagyságod penig ennek kibocsátása előtt nagy részét elkövette rajtunk feltött szándékának. Kérdi Nagyságod, mivel érdemlette: ily notorius személy legyen közöttünk; félre hagyván magunk siralmas állapotunkat (mert egy-két Istvánfi, vagy Sambucus elég nem lehetne az 28 esztendőtől fogva szenvedett és két esztendőben ugyan derék perfectióra ment nyomorúságos veszedelmünk leírására) erre csak azt felelhetjük: nem mi tőlünk, az portától (még ha mi notoriusnak pronunciáltuk volna is Nagyságodat, melyet tagadunk) kérdje ezt meg. Hidje el Nagyságod, valamíg az fényes portát nem compescálja, minket az ilyen dolgoktúl csak héában arceál, mert nos non agimus sed agimur. Csudáljuk inkább, nem szánna Nagyságod az portához való engedetlenségünkkel újabb veszedelemben keverni. Tagadhatatlan dolog, kévánják az pénzt tőlünk, de nem azt a melyet vagy mi vagy mások nevünkkel ígírtek, hanem azt, az melyet Nagyságodhoz való adhaesiónkért reánk vetének büntetésűl,

Digitized by Google

nem vádolhatván jó lelkiesmérettel ezaránt az török nemzetet, ki szokásán kívül jára utánunk, de nem engedheténk méltó parancsolatjának Nagyságod miatt, és ezaránt compelláljuk az Nagyságod lelkiisméretit, ha az, mit mi országúl az portának semmi úton meg nem ígírénk, nemcsak világi büntetés, hanem még más világra tartozó átok alatt is, úgymint Jenőt, nem adta volna-é oda, ha kívánták volna fejedelemségiben való megmaradásáért? Erre célozó sok szavait hozhatnók elő Nagyságodnak, de az szó könnyen megtagadtattatik az nem halló előtt, hanem mostan is nálunk vadnak Nagyságod regalisi, melyekkel az tavalyi fejérvári gyűlésre híva bennünket, abban szórúl szóra ezeket látjuk ma is arra inserálva: Jenőnek is dolga fenforogván, országé lévén, magunktól mi nem adhatjuk, nem is adjuk. Ezt nem tagadhatja Nagyságod, mert scripta manent, mégis Nagyságod nem általl bennünket azzal is criminálni, az mit rabságos állapotunkban reánk vetettek, holott az írás megmutatja nyilván akkori szándékát, ha az ország is annuált volna.

Hüttel csalták-é meg Nagyságodat, ítílje meg az isten, holott az mi fogadásunk fundáltatott mindenkor az porta engedelmén. Ezt tudjuk, Nagyságod híveihez kötelezte vala magát hittel inauguratiójakor, de osztán mint jobbágyit, sőt mint rabjait úgy bira bennünket, melylyel az két Oláhországnál alább valóvá juttata. Noha országunk végezése és az fenyítő parancsolat szerint meg kellett volna eddig is Nagyságod köztünk járó szolgáit fognunk, de nemhogy szolgáit, sőt még tolvajit is, kiket tudtunk Nagyságodéinak lenni, nem bántottuk, tűrő szemmel nézvén tolvajlásokat, marháink praedáltatásit. Azonban Nagyságod most is egynéhányat fogva tartat hazánkfiai közzűl, és valyon szűnt-é valamit ez tilalmazásunkkal nemcsak az közünkben való jártatás, hanem az nyilvánvaló tolvajlás, praedálás, marhahajtás? Protestál Nagyságod, azonban abban parancsolja is, ha mit az ártatlanok szenvedni fognak, Nagyságodnak ne tulajdonítsák. Az ártatlanok nyomorgatása hogy vétkűl tulajdoníttassék vagy ne, nem miénk, istené ő felségié, ki nem függ világi emberek parancsolatjától, melyet minthogy mostan is minden órában cselekedik Nagyságod amaz istent utáló, szemtől szemben ő felségét megkáromló lator vitézi által, elhittük ezután is minden alkalmatossággal elköveti; noha az mi ítíletünk szerint csak ez nyomorúlt nemzet közzűl is két ízben kétszáz ezer léleknek iszonyú rabságra s halálra való menetelek elég volna, sőt egy lélekre, ha angyallélek volna is, rettenetes volna ilyen terűnek rakása, annál inkább hordozása s róla számadása, bár ottan semminek ítíltetnek is az ezen kivűl való

Digitized by Google

országokbéli ártatlanoknak szenvedései: mindazonáltal, ha ugyancsak az ártatlanok nyomorgatását tette fel Nagyságod szándékában, ottan csak azoknak, kiket Nagyságod ártalmasoknak tart (valóban penig azok is igen ártatlanok), hadna békét, de úgy látjuk, azoknak is szintén úgy nem kedvez, mint az ártatlanoknak. Vérének mellettünk való kiomlását ajánlja, melyet mi Nagyságodtól soha is nem kívántunk, azt siratjuk mi mostan is, hogy vérrel kezdé Nagyságod tartani ez hazát, melyet békességgel s engedelemmel könnyen megoltalmazhatott volna, jól lehet a magáét nemcsak kiontásától, de cseppenéstől is valóban kiméllé, még azoktól is, a kiknek nagy assecuratióval ígírte vala, kik is vérrel, nem engedelmességgel akarván magokat oltalmazni, szájokban esék keserű ízi velünk együtt. Jószágában való kárvallásáért el akar bennünket veszteni s vérével kínál. Átokkal, írja Nagyságod, nem kívánja szegény hazánk romlását, ki kételkedik ebben? Ugyanis 6 vagy 7 ezer jobbágyot bíryán benne, ha megengedné az fényes porta, ily nagy kárával hogy effectuálná, kiváltképpen látván, hogy fejedelemségét nem bírhatja. Ha istennek átkát el akarja kerűlni Nagyságod, nem az maga hasznáért szánjon bennünket, mert azt akárki is megcselekszi. Akkor mutatja meg Nagyságod igaz keresztyénségét, mikor ez haza megmaradásáért nagy kárával sem gondol. Ezt Nagyságod eleitűl fogván gyakran szokta mondani, kívántatik már egyszer valaha, hitesse el nemcsak velünk, hanem az egész keresztyén világgal. Vegyen ottan példát bárcsak némely pogány fejedelmektűl, kik nemcsak károkat, de életeket semminek tartották hazájok megmaradásáért. Nagy keserűségünkre volt, eddig is vérrel bővségesen kínált Nagyságod bennünket, Nagyságod azonban nemzetünknek legszebb, virágzóbb részét tatár kezében ejtvén, egészlen való kiszabadítására is az feljebb való írás szerint 30 vagy 40 ezer talléránál több nem volt. Az keresztyénségnek is regulája nem az, hogy világi becsületéig éljen ember, hanem lelkiismeretének tisztaságáig, mely nem néz világi kárvallásra vagy becsületre, hanem egyedűl az istenben való szent szeretetre s maga megalázására. És noha Nagyságod láttatik élete felett vigyázni becsületére, mindazonáltal értünk mi oly üdőt ország hadaival két ízben is, oda hadta az becsületet s életét megtartotta, hol szaladással s hol jó idején való elköltözéssel.

Kérjük azért Nagyságodat még is keresztyéni synceritással továbbra is, ne ügyekezzék veszedelmünkre, alázza meg inkább magát az felséges istennek kezei alatt, szűnjék meg is ingerelni ő felségét. Im az úristen az ő híveinek mind sohajtásokat megszámlálta, s könyhullatásokat tömlőjében szedte,

Digitized by Google

bizony boszút áll Nagyságodon, ha nem akar szünni. Azokat is az minket nyomorgató lator vesszőket az tűzre teszi, nem szenvedvén sokára az iszonyú kóborlást, tolvajlást, dúlást, praedálást. Ha penig Nagyságod magát megcsendesíti, hatalmas az isten, Nagyságodat újabban felemeli az poenitentia tartás után, (ugyanis nem boszúállásra való ügyekezet, hanem igaz poenitentia kivántatik ehez), mint szintén Manassest, noha isten Nagyságodat még szintén Manasses állapotjára nem juttattá. Melyet eltartóztatni ő felségétűl szűből kivánunk, ha Nagyságod ez méltatlan cselekedetektűl megszünik.

Demptum 20. Octobris 1659.

Szathmariny.

(Az erdélyi Múzeum-egylet birtokában lévő példányról).

XXXIV.

1659. jú l. 20.

Rákóczy György patens levele Erdély rendeihez.

Rákóczi György isten kegyelmiből Erdély országának fejedelme, Magyarország részeinek ura, és székelyek ispánja. Elhisszük, az Tiszán által jövén, Kegyelmetek közé sok híreket visznek, mi fegyverkeznénk Erdély országa ellen; úgy vagyon, az mi keresztény indulatunk ellenkezőűl hálláltatik, ország végezése megszegetett, de mivel mi keresztények vagyunk, afflictis afflictionem addere nem akarunk, remélvén, eszekben veszi Kegyelmetek országúl magát, méltatlan nagy gyalázatjára az nyomorodott országnak végezések bontatik, megtér útára az mi megbántódásinkat megorvosolni, minket, kitűl inkább háborújok idein oltalmat várhat, tovább nem iniuriál, öt, hat ember hálaadatlan cselekedetiért nagy adózás alatt nyögő megromlott országot mi rontsuk, pusztítsuk, kinek sebeit inkább gyógyítanók, nem férő cselekedet; csak Kegyelmetek is légyen csendességben, minket ne gyalázzon, az olyakat zabolázza, emberinket ne fogdossa, szerelmesinket ne károsítsa, éljen csendesen, arasson, kaszáljon, keresztini hivatalját, kézi munkáját vigye végben; az mi fegyverünk nem ártására, inkább ha veszi oltalmára készebb; mi csendesen élni akarunk, az szegény romlott hazát, községet az mi atyai jó indulatunk felől, beljebb való atyjok fiait is bizonyossá teheti; egyébkint ha kik Kegyelmetek mostani gondviselői közűl mit indítnak, kiknek fegyverektűl istent híván segítségűl nem félünk, az szegénység, Kegyelmetek is romol, azt átkozza, mi

Digitized by Google

isten ő szent angyali s ez világ előtt légyünk mentek. Isten vezérelje minden jóra Kegyelmeteket. Iratott Gyarmathi házunknál 20. napján Szent-Jakab havának 1659.

G. Rákoczi m. p.
(P. H.)

Eredetije az erd. Múzeumban. (Gróf Kemény József. Erd. tört. ered. levelekben IX. köt.)

XXXV.

1659. aug. 15.

Rákóczy levele Erdélyország rendeihez,

Rákóczi György isten kegyelmességéből Erdélynek fejedelme, Magyarország részeinek ura és székelyeknek ispánja etc.

Tekintetes, nagyságos nemzetes vitézlő Erdélyországnak három nemzetből álló rendeinek istentől békességet és bő áldást kivánunk.

Az tárgyhoz, melyhez lőtetett, ajával fordúlt nyilhoz méltán hasonlítható tanácskozása Kegyelmeteknek, fegyveres öszvegyűlése Tordához hogy poroncsoltatott; értettük ugyan is azt az visszafordútt rendet, melyet az Barcsai uram követ az dologban, és egyébhez nem hasonlíthatjuk. Másutt az tanácskozás szokta megelőzni az dolgokhoz való kezdést, ő kegyelménél penig mind mit kell cselekedni, úgymint fegyvert fogni, mind ki ellen, úgymint mi ellenünk, az kinek ő kegyelme s Kegyelmetek hitit egynéhányszor kötölezte, mind nyert elvégezett dolog lévén, annak utána hivattatik az Kegyelmetek tanácskozásra; ez nem Kegyelmetek megcsufolására való dolog-é? De nem első, sőt szokott dolga ő kegyelmének az országot ilyen módon megjátszani s megjátszattatni; nemde nem árát szakasztott-é vásárának az fővezérrel elsőbben az Kegyelmetek erszényére, s azután kérdett Kegyelmetektől az gyűlésben felőle; lugosi, karánsebesi ártatlan keresztyének várasit executióban vétette szolgáját küldvén azoknak pogány kézhez való resignatiójára azután három fertály esztendővel s többel sententiáztotta meg őket. Ezt ki ne nevesse? Szerelmesink jószágit minek előtte elfoglalná, felharácsálta, most penig (azmint értjük) némelyekét elébb elfoglalta, azután kívánt censurát Kegyelmetektől felőle, kell-é, nem-é nyúlni azokhoz? Temérdek hályog fogta be Kegyelmetek szemeit, ha nem látja kitetsző fülét farkát szabadságtalanságoknak. Hát az oroszlán s nem róka bőrbe való öltözés-é, hogy mos-

Digitized by Google

tan fegyvert fogatván Kegyelmetekkel ellenünk, árnyékból csinált palástot hitszegő háládatlanságának, és idegen, de titkos igyekezetünket okozza méltatlan ő kegyelme? Noha azért egynéhány rendben declaráltuk magunkat s securussá tettük Kegyelmeteket, csak mi ne injuriáltassunk offensive Kegyelmetek ellen nemhogy mennénk, de mástól is készek volnánk Kegyelmeteket oltalmazni: ezt nemcsak nyelvvel és pennával, hanem az többi között Váradnak, Kővárnak, partiummal együtt Kegyelmetek megmaradásáért kezünkből való kibocsátásával nemde nem eléggé megbizonyítottuk-é? Hogy azért maga-menthetetlen legyen mindnyájan Kegyelmetek isten s az világ előtt, ím egynéhány magok hasznok keresését az közönséges szabadságnak álorczájában öltöztető embereknek (kik magok is nem nyugován, Kegyelmeteket is nyughatatlankodtathatják s vétkeztetik) dolgokat napfényre, világ s Kegyelmetek eleiben terjesztjük.

Mivel penig sok költeményekkel idegenítették s hitegették Kegyelmetek szívét tőlünk, az melyeknek fundamentoma s feje az, hogy mi csak magunktól, tanács híre s javallása nélkül elegyítettük volna magunkat az svétiai királylyal confoederatióban és lengyelek ellen való hadakozásban, melyből ugyan hitek által mosdattattak ki némelyek ő kegyelmek közzül az szamosújvári gyűlésben, csak mi reánk hárítván minden nehézségeket, minthogy mi halálhoz azért akkor, mint egességhez láttattunk közelebb lenni, sok levelek között nem találhattuk meg ő kegyelmeknek censuráját, azzal hitették el Kegyelmeteket, a mivel akarták; most ő kegyelmek írásban küldött tetszésekre reá találván, excerpáltattuk hitelesen és formalibus verbis szóról szóra minden változtatás nélkül leírattuk elmenetelünket javalló tetszéseket; melyben, hogy az nemes ország ne kételkedhessék, delegáljon böcsületes személyeket, a tanácsok ő kegyelmek magok kezek írások s pecsétjek alatt lévő originált készek vagyunk megmutatnunk, a mint mutottuk is Erdélyi György, Ördög István, Enyedi János uraméknak.

Barcsi Ákos uram censurája.

Az hadakozásban forgók közzűl penig kegyelmes uram azt kivántam s kivánom, hogy isten segítsége akik Nagyságod előmenetelit kivánják, azokat értettem, az isten dicsőségére vigyázókat, mivel a Nagyságod hosszas életét is nem külömben kivánom, ha isten dicsőségére igyekezik, melyben nem is kételkedem; így azok is kivánják az Nagyságod előmenetelit, mivel elhiszem, a valláson ellenkezők szemlátomást (ha lehetne) Nagyságodat egy kalán vízben elveszteni ígye-

Digitized by Google

keznek. A hol penig Nagyságod írja, némely dolgokról való censurámat magam írjam meg Nagyságodnak, megírhatnám ugyan kegyelmes uram, de annak olvasásával Nagyságodat unadalmoztatni nem akarom, tudván, hogy olvasásra nehéz, holott magam is néha el nem tudom olvasni; mihez képest oly deákommal írattam, a ki is az Nagyságod cancelláriáján hites, melyhez nem kételkedem, hogy véle kiljebb menjen. Azért kegyelmes uram csekélyebb itéletem azon dologban nekem ez: Úgy vagyon kegyelmes uram az, elhittem, ezekben az dolgokban mit cselekedendő légyen Nagyságod, még akkor magában elvégezte, mikor ezek az hadakozások elkezdődtenek s minden részekről emberek járni kezdettenek. Az lengyelek állapotjáról való írásomnak olvasásával hogy Nagyságodat terheljem, illendőnek nem itélem, velek való állapotját Nagyságodnak füstbe menni itélem, melyekkel is Nagyságod igyekező confoederatióit nem javallottam, hasonlóúl most is. Emlékezetiben lehet Nagyságodnak, Földváratt létében is csak az kételenség kénszerít az Nagyságod után való járásra, azhol penig az akaratjok kivántatnék, annak effectuálására nem lépnének, hozván elő akkor szegény urunk idejében való cselekedeteknek is példáját; de több része tanácsúr híveinek tetszett az velek való confoederatióban indulása Nagyságodnak. Arra is emlékezhetik Nagyságod, az svétiai királynak követe lévén Nagyságodnál Fejérváratt, ezen dolgot kérdésben vévén Nagyságod, némelyeknek tanácsúr hívei közűl tetszések az vala: az lengyelek szomszédosabbak lévén az svécusoknál, inkább illik Nagyságodnak azoknak barátságával élni; de énnekem akkor is vékony itéletem kegyelmes uram az volt, hogy inkább az svecusokkal, mint az lengyelekkel illendőbb confoederálni, mivel azokkal, valakik még eddig confoederáltanak, meg nem csalatkoztanak, példa levén szegény urunk velek való állapotja is, de az lengyelekkel nem igen használt, hanem mindenkor barátságokban megcsalatkozott; az lélek ösméreti is azt javalván inkább kegyelmes uram, az ki az igaz vallásnak nem oppressiójára, hanem inkább előmozdítására igyekezik, azt segítse, előmozdítsa. Azért kegyelmes uram, ha Nagyságodnak feltött czélja, hogy ezekben az hadakozásban magát elegyitse (noha elvégezett dologban tanácsnak járni nem szükség), azmint látom meg kell lenni, mind az jó lelkiismeret s mind az igazság azt kívánja, hogy az svecusok segíttessenek, mivel az lengyelekkel való segítség lélek ismeretségünk megsértődése alatt nem lehet; sőt az svecusokat is kegyelmes uram olyan reménség alatt javallanám megsegíteni, hogy ha az vallásnak liberum exercitiumját engednék, mivel ők is mindazáltal ennek az vallásnak, noha nem olyan igen, de

Digitized by Google

ugyan nem szeretői. De ha kegyelmes uram az svecusok nem kivánnák is az Nagyságod velek való egyetértését, de nem régen felmészárlott reformatasoknak vallásokért kiöntött vérek ösztönözik Nagyságodat az isten dicsősége mellett való felkelésre; sőt ha Nagyságod nem úgy maga privatumára, mint az isten dicsősségének előmozdítására céloz, megsegíti isten Nagyságodat. Ha úgy fognak kivántatni, hogy Nagyságodnak személye szerint fel kellene ülni, melyet elhittem bizonyosan az más részről is megkivánnak annak idejében, s maga részéről is Nagyságod megcselekedni igyekeznék (melyet mindazonáltal én nem javallanék), nem másnak, hanem magának keresvén jó hírt, nevet, böcsületet, asszonyunk s ifiú urunk mellett csak az is nem kicsin gond volna, kiket tudna Nagyságod hagyni, s kiknek hűségekben, serény vigyázásában megnyughatnék. Holott kegyelmes uram azt tudom, mert ifiú állapotomhoz képest benne forgottam, az portát magam jártam, hogy szegény urunknak római császár ellen való hadakozása megengedtetnék, mely is kegyelmes uram megengedtetett vala, de Nagyságod gyermeki állapottal lévén akkor, az szegény öreg úr is az gubernatorságot Váradon semmiképen fel nem vállalván, elvégezett szándékát szegény öreg urunk mind addig halasztotta, míg isten Nagyságodat oly állapotra nem juttatta, hogy az vigyázásra, gondviselésre alkalmatos lőn. Oda be is ellenben, ha maga személye szerint nem is bizonyos számú hadakkal, oly embert kell küldeni Nagyságodnak, a ki is az reformata religión legyen, ne az maga becsületit, hirit, nevét vadássza, hanem az Nagyságodét, melyet is feltalálni nem kicsin dolog. Én nekem kegyelmes uram az tetszett s tetszik neutralisságban eddig is nem maradott volna, ne az szerencsére, hanem az isten dicsőségére vigyázva confoederált volna, mert valaki kegyelmes uram még eddig szerencsére vigyázott, gyakran megcsalatkozott, s mintegy bálványosságnak is nem kicsin jele, szerencsére, nem istenre bízván ember magát. Az neutralisság is kegyelmes uram semmi nem egyéb, hanem az veszedelmek utolsóbb s súlyosabb volta, példa kegyelmes uram csak az mi időnkben az saxoniai elector, ki is az neutralisséggal egyebet nem szerze, hanem országának pusztulást s veszedelmet. Datum ex Lugos die 6. Septembris inter horam 7. et 8. vespertinam anno domini 1656. Nagyságodnak méltatlan alázatos híve szegény szolgája,

Barcsai Ákos. m. p.

Haller Gábor levele.

Alázatos szolgálatomnak ajánlása után etc. etc.

Kegyelmes uram, az Nagyságod méltóságos levelét die

Digitized by Google

6. praesentis 6 órakor reggel adván meg az posta, mi dolgokban való vékony censurámat kívánja Nagyságod, alázatosan értem. És noha kegyelmes uram az én elmémnek csekélységénél feljűl valának ismert ily derekas dolgokról mind másokkal való beszélgetés nélkűl itéletet tenni, mindazáltal az Nagyságod méltóságos parancsolatjának engedelmesnek kell lennem. Úgy vagyon kegyelmes uram, minden dolgoknak kimenetele bizonytalan az emberekre nézve, az tanács penig sokaktól az kimenetelből itéltetik, de az végét az mindeneket szabadosan igazgató istenre bízván, nekem kegyelmes uram úgy tetszik, hogy az istennek külső eszközök által való hívatalját, melyet az jó alkalmatosságok is mintegy kézen nyújtanak, megvetni Nagyságodnak nem illik. Ez tetszésre indítanak kegyelmes uram sokakat elsőben nagy méltóságos és dicséretes emlékezetű embereknek példái, kik az alkalmatossággal éltenek, noha sok bajjal s veszedelmek által vitték azt végben, másodszor az jó alkalmatosságok, melyekből istennek ő szent felségének titkos hívatalját és akaratját hozhatom ki, harmadszor, az állapatok is az miben eddig forgottak; nekem úgy tetszik kegyelmes uram az Nagyságod és Nagyságoddal hazánknak securitására nézve szükség valamelyikkel ezek közűl Nagyságodnak szövetséget vetni, hogy jövendőben mindenik ellensége és gonosz akarója Nagyságodnak ne legyen. Az lengyelekkel való szövetség penig még virágzó állapotjában is annak az respublicának mi hasznokra legyen az szomszéd országoknak, arról sokat írnom nem szükség; elhanyatlott és majd utolsó romlásra jutott igyekben mit használhatna annyi hatalmas nemzetek között, nem látom. Negyedszer: talán istennek titkos tanácsa ez, abban az bálványozó nemzetben az isten igaz tiszteletinek világosságát az ő mostani romlások által akarja fellombbontani, melyben ha Nagyságoddal az mint külső eszközzel ő felsége élni akar, hogy ezt Nagyságod magáról eltaszítsa, az Nagyságod nagy dolgokra elégséges elméjéhez és másoknak Nagyságod felől itiletihez nem fér. Török okokat most elhagyom. Ha Nagyságodnak úgy fog tetszeni kegyelmes uram, hogy az svétz és kozák oblatióját acceptálja ad conjunctionem armorum, most kell menni Nagyságodnak, hogy vagy mások segítsége vagy, penig maga ereje által is az lengyel magát ne reparálhassa és erősíthesse, és így több bajjal és nagyobb bizontalansággal ne menjen végben, az mi most könnyünek látszik. Ez lévén kegyelmes uram vékony tetszésem, az ellen való legnagyobb akadályt az török állapotjában gondolhatok, ki másoknak előmenetelit, kiváltképpen az Nagyságod szerencséjét és hatalmas nemzetekkel való szövetségét és maga megerősítését

Digitized by Google

irigy szemmel kezdvén nézni, talán akadályt igyekezik az dologban vetni. Az tatárnak is volt ugyan eddig szövetsége, de az isten ezen levén, az mint azelőtt az kozák mellől, úgy most ez mellől is elállhat; az porta állapotjából penig micsoda bátorsága lehet Nagyságodnak, azt Nagyságod tudja; elhittem kegyelmes uram, oly bölcsen és tanácsoson igyekezi Nagyságod magát az dologban alkalmaztatni, hogy mind maga méltóságos személyére, mind hazánk veszedelmére következendő romlásokat, az mennyire az emberi elme azt felérheti, el igyekezi távoztatni. Melyekben hogy isten ő szent felsége az Nagyságod tanácsát, igyekezetit és fejedelmi szerencséjét az ő szent nevének dicsőségére, igaz vallásunknak több nemzetek között való virágzására, szegény hazánknak hasznára és Nagyságod méltóságának és dicséretes hírének nevének minden nemzetek között való nevelkedésére igazgassa, szívből kívánom. Éltesse isten Nagyságodat sok esztendőkig kedves jó egészségben. Datum in arce Boros-Jenő die 6. Septembris anno 1656.

Nagyságodnak alázatos híve és szolgája élete fogytáig
Haller Gábor. m. p.

Basa Thamás censurája.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak etc.

Kegyelmes uram, az Nagyságod kegyelmes parancsolatját az posta az elmult estve hozá nekem 8, 9 óra között; mit parancsoljon Nagyságod, értem; tudván azt kegyelmes uram, mioltától fogva az úristen Nagyságodat ebben az méltóságos fejedelmi hivatalban beállatta, oly nagy szorgalmatos vigyázása volt országára s abban való alázatos híveire, az szomszéd országok nem keveset csudálkoztanak rajta; mostan is kegyelmes uram, elhiszem kételkedés nélkűl, Nagyságodnak oly atyai vigyázása és gondviselése vagyon országára s abban lévő alázatos híveire, minthogy az úristen Nagyságodat szent lelkének általa nagy elmével megáldotta és felruházta, valamit Nagyságod bölcs elméjével legjobbnak, hasznosabbnak itél lenni, most is azt fogja követni. Nagyságod érti kegyelmes uram ezeknek az keresztyén királyoknak és méltóságos fejedelmi embereknek minden állapotjokat, valamire az úr isten ő felsége Nagyságodat kegyelmes uram szent lelkének általa vezérli, úgy hogy legelsőben is az ő szent nevének dicsíretire, anyaszentegyházának előmozdítására, Nagyságod méltóságos fejedelmi személyének, hírének és nevének terjedésére, országunknak csendességben való megmaradására légyen minden előtte álló dolgainak véghez vitele.

Digitized by Google

Nagyságodat az úristen kegyelmes uram sok esztendőkig tartsa meg és éltesse.

Datum in Szabola 7. die Septembris anno 1656. Nagyságodnak alázatos szolgája

Basa Thamás m. p.

Barcsai Ákos uram censurája.

1. Barcsai uram az neutralist addig is nem javallja az lengyel, svecus közt, mert abból ország pusztulását, az saxoniai Elector neutralitásságának országa pusztulásának érzett gyümölcséből jövendöli.

2. Az lengyelek mellé való menetelünket lélekismeret ellen való dolognak tartja.

3. Azoknak állhatatlanságokat az confoederatiók megtartásában állatja.

4. Az svecusok megsegítését javallja.

5. Az ártatlanúl kiontott reformatusoknak vérek megtorlására ösztönöz, ha a svecusok nem híttak volna is. Nem hírével, nem javallásából volt-é tehát ő kegyelmének abban az hadakozásban való elegyedésünk? Oh hit! oh hit! Haller Gábor uram czikkelyekre osztván írását nem szükség commentálni, nem csak assentiált, de tanácslotta is, hogy valamelyik mellé szükséges elmennünk, de lengyel mellé ne, hanem svecus mellé, az maga írásából világos. Basa Thamás uram magunk indulatunkra bízta vala, jobbnak tetszik nekünk és nagy áldással bocsátott útra: bár most is úgy beszélne ő kegyelme nyelve, mint akkor pennája, dicsérné, ne ocsárlaná Kegyelmetekre való szíves és rendes gondviselésünket.

Több tanácsurak censurájokról is azt bátron írhatjuk, senki egyen kívül nem improbálta elmenetelünket. Akkor azért nem csak magunknak, hanem a tanácsi rendeknek is úgy tetszett, hogy az hazát romlás követi, ha szomszédunkat bevárjuk, és két hatalmas közzül nem kapcsoljuk magunkat, és hogy isten tisztességének előmozdítására való alkalmatosságokat is elmúlatnunk lélekismeret megsértődése nélkül nem lehetne.

Ily jó igyekezettel, tanács javallásából, ország contradictiója nélkül (nézze Kegyelmetek akkori máramarosi articulus előjáró beszédében, mi volt akkor tetszése Kegyelmeteknek,) megindúlván, valamíg praedából szekerek megtelék, ki szólott, ki mutatott szomorú orczát? ha isten nem boldogíttatta is dolgunkat, ő felségével nem illik perlenünk.

De ha az istennek titkos és csudálatos eleitől fogvást elrendelt gondviselésének, és hadak jó vagy boldogtalan kimenetelére egyedül igazgató akaratjának nem akarja az

Digitized by Google

földhöz ragaszkodott elme tulajdonítani ő felsége csapását: valjon nem ez hadnak engedetlensége és egyenetlensége lőn-é egyik oka boldogtalanságunknak? Mikor az spártai birodalomnak virágzó állapotja az királyok rendes igazgatásának tulajdoníttatnék, egy lacaedemoniai király azt felelé, hogy annak az birodalomnak boldogsága inkább az haza fiainak engedelmességekből, mint sem az királyok jó gondviselésekből származnék; ott is ha az engedetlen nem csüggedett volna, talán ily nagy romlás nem követte volna. Valamit jobbat feltaláltunk ő kegyelmek megmaradásokra, ha el nem követtük, legyünk bár isten és emberek itéletiben. Im isten Kemény János uramat (az mint értjük) Kegyelmetek köziben hozta, mondja meg, lelkére kényszerítjük, csak magunk személyünk securitására igírtük-é azt az summát az lengyeleknek, vagy nem hadainktól az lengyeltől és közel lévő tatártól való securitásáért mentünk arra? Melyik nem igírte volna akkor ő kegyelmek közűl maga veszedelmétől való kifeselhetéséért?

Azt is mondja meg ő kegyelme, magunktól találtuk fel, hogy elszakadjunk hadainktól? emlékezzék reá ő kegyelme, mikor lengyelekkel való békességünk után mi ő kegyelme Kemény János uram, és Mikes Mihály uram, lengyelek is, Patoczky, Lubomirczky, Cserneczky uramék hatan ülvén az mi szekerünkön, azok mint proponáltak? Mivel keresztyének s már barátink, nem titkolják el az tatár chámnak közel voltát, mivel pedig az kincsünknek nagy a híre, oly, hogy Krimből is kijűne az chám arra való vágyódásában, nemhogy ott az szomszédban lévén múlatná el, azért az magunk személyünknek hadaink között való létele egész hadainkra veszedelmet hozna, és hogy magunk is rabbá esvén, soha ki nem szabadúlhatnánk, képtelen kivánságát, az kincsünk valóságát feljűl múlván, annak hiréhez szabván az tatár; senkit pedig hadaink közzűl jelenlétünk szerencsétlenségtől meg nem oltalmazhatna, sőt közönségesen ártana: azért jobb volna, magunk elmennénk, melyet megértvén az khám, inkább megtartóznék s kevés igírettel betelhetne, mivel fogna attól tartani, ha megbontja hadainkat, magunk elszakadunk portától.

Más az, hogy meghallván magunknak elmenetelünket, meggondolja, hogy az főrend is elment, és így nem remélhetvén nagy praedát, engedni fog az igéretnek és törekedéseknek; azt is javallják, írnánk mind tatár chámnak, mind lengyeleknek levelet, hogy megértvén az chámnak lengyelekkel való szövetségeket, megbékéllettünk velek és segitségre hadainkat mellettek hagytuk, magunk hadaink megújjítására országunkban siettünk. Ez tanácsot, az kikkel az idő szoros volta engedte, közlöttük. Az úr Kornicz Ferencz uram levén vármegyék előtt,

Digitized by Google

megjelentettük, hírdesse meg, ki lovához bízik, jőjjön el. Az hadakhoz Mikes Mihály uramat küldöttük, hittel izentük, ha ő kegyelmek megmaradásokat abban ismerik, köztök maradjunk, készek vagyunk együtt élni, halni ő kegyelmekkel: de ő kegyelmek is az lengyelek ratióit helyesnek ítélvén, jöttünk azért el, ne vonnánk veszedelmet ő kegyelmekre. Sem elindulásunk, sem kijövetelünk azért csak magunk tetszéséből és méltó okok nélkűl nem lévén, mely méltatlan gyűlölségbe hoztanak némely rágalmazóink Kegyelmetek előtt, megitélheti. Tisza István uramnak adott instructió mely jó lelkiismeretű embernek nem borzasztaná fel haját, mikor az ország hitit (mely az emberi társaságnak egyedűl kötele) minket megcsaló eszköznek hallottuk változtatni? Midőn az új vezérnek ország nevével írták, hogy Kinám és Alik passák javallásokból vették ki hittel kezünkből Váradot partiummal, már mit parancsol mostan vezér, ahoz tartsák magokat, és hogy minket kézbe keríthessenek, ne cselekedjék úgy, ez uj vezér is, mint Kinán passa felültette Kegyelmeteket s rajta múlt el. Véli-é Kegyelmetek, hogy az pogányok között is nincsenek azért Kegyelmeteknek bélyegzőjök? bizony vannak, de az máramarosi articulusnak elbontatásából, mely donatiónk elrontatásából miért nem látja Kegyelmetek jövendő bizonytalanságát gyermeki s unokái jószáginak? ha mi Kegyelmetektől szabadoson ország rendtartása szerint választott és az portától atnaméval megerősíttetett legitimus fejedelme lévén, donatióink elromlottak, mit remélhetni az Barcsai uramé felől, kit nem választott, se porta nem confirmált, és nem mindenkor lesznek azoknak maradéki az felső polczon, kiknek atyjok mostan ott ülnek. Jű az idő, forgatja az emberek állapotjokat, szeme előtt kellene viselni, ha lelkiismeretit nem is, ottan csak okosságból jövendő posteritások securitását. Az mit magadnak nem kivánsz, mással azt ne míveld. Hát abból mi jó redundál Kegyelmetekre, ha szokásba vétettetik (és az is vonszon utána) avagy példa szerelmesink jószága, melyeknek egy része öt száz esztendők alatt történt nagy változásokban urat az Bátory successorok kívűl nem változtatott, mostan egy praetendált török izenetire elfoglaltassék (melynek elfoglalására kapuczi passát kértek hitek ellen az emberek, de nem nyerhettek) ebből mi jöhet ki? ezután egy fejedelem megharagszik Kegyelmetek közzűl valamelyikre, hacsak konczát kezdi is félteni tőle, ártatlannak törvénynyel nem árthat, markában sugat egy vezérnek, levelet hozat, küldjék be az Jediculába, vagy fojtsák meg; mit mond erre az ország? legyen meg, mert török megharagszik, ha különben cselekszünk; ottan az mostani törvénytelen dolgot forgatják, de mostan Kegyelmeteket az

Digitized by Google

ellenünk való igyekezetre mi izgatja s mi bíztatja? hite tartja, ellenünk senki parancsolatjára fegyvert nem fog, hanemha nagy erő kényszerítené, melynek ellene nem állhatna. Tekintse Kegyelmetek az regalist, lássa mint egyez hitekkel, ha hitek ellen hadakozik, igazság ellen, böcsületök ellen, isten ellen. Régi versben olvastuk: az hadakozó emberek erejét megrontja, vagy vastagitja az igy, melynek igazságtalanságából származó pirúlás, szégyen kiüti kézből az fegyvert, bizony az lelkiismeret rémítheti Kegyelmeteket, és isten is nem von élt hamis igyű szablyájának; bizonyára akár Kegyelmetek a végére tekintsen, annak utána való esküvésnek megszegéséért áldás helyett menny-ütő követ tarthat; ha lelke ismeretibe száll az kisbíró, a mi igyünket javalja, kárhoztatja a Kegyelmetekét; ha a földre néz Kegyelmetek, ottan ottan terhesnek lenni hálaadatlanok lábaitól való tapodását eszekben juttatja Kegyelmeteknek. Osztán könnyűnek itéli-é Kegyelmetek végbe vinni, az mit Barcsai uram feltött; bizony uram fás dióra talált Kegyelmetek, s elhidje, drágán adjuk bőrünket.

Hasznot is nagyobbat huzhatna az Kegyelmetek, ha az egyházi hadban szolgáló rend takarna, szántana, vetne, kapálna, és az hírek nélkül felvetett adónak megfizetésére készülne; bár az jó Barcsai uram ne vonna egy húsról két bőrt; ha adófizetővé tette őket, táborozással is ne szegényesítené, az parasztságnak is ne töltöznék tábori nép véres verejtékével. Barcsai uramnak is fejedelemségében való megerősödését nem az hadakozásért remélték az portán lévő követek (mint írásokból látszik), hanem az igírt ötszázezer tallérok beküldésére. Veszi azt a török eszében hogy az ő kegyelme arithmetikája áll, egyszer nulla ugyon nulla, várnak öt nulla után, más öt számot írna; de valóban apad a sokféle nemességen parasztságon felszedett adó, portai jövedelem; országházaitól sok eladott faluknak és szerelmesink elvett felharácsolt jószágiknak talán eddig el is költ ára. Ha mind azokkal nyolczvanezer tallérnál nem sokkal adothatott több be a portára, ez mostani esztendőn való adó jó ha kitelhetik; az ötszázezer tallér fennmaradván, honnot adja meg Kegyelmetek? Akarnók érteni, micsoda boldogság, micsoda nagyobb szabadság szállott Kegyelmetekre közönségesen ily nagy megfizethetetlen summán mostani fejeknek vásárlása után, ha nem nagy embereknek nem rendes előmenetelre való vágyódások beteljesitésére s reánk való méltatlan nehézségének eleget tehetésére; mind isten ellen, s mind ellenünk s magok Kegyelmetek ellen mint vétkeztetik naponként Kegyelmeteket, szánja isten s orvosolja meg. Mit jót hoztak az nyughatatlan elmék Kegyelmeteknek,

Digitized by Google

szájokban most is ízi, adja isten keserűebb, gyümölcsét ne kóstolja meg ezután azok tanácsának.

Kegyelmetek igyén való szánakozásunk bővebb írásra vonná pennánkat. Ezzel rekesztjük be levelünket: mivel sem idvességes, sem böcsületes, sem hasznos, nem is könnyű mostani feltött hadakozások Kegyelmeteknek, ne bosszantsa istent s ne mocskolja keresztyén neveket hite ellen való háládatlan fegyverfogással. Csak mü s szerelmesink ne gyaláztassunk, ne károsíttassunk s mellettünk tűrő híveinknek jószági, javai restituáltassanak, szászsebesi mocskos articulus tolláltassék, csak fejedelemségünkbe visszamehetésünkért hogy mi Kegyelmetek veszedelmével fegyvert fogjunk, ójjon isten olyan gondolattól; oltalmára, mintsem megbántására Kegyelmeteknek készebbek vagyunk. Barcsai uramnak is tanácsosabb adót szedni s adni, mintsem (hada)kozni, arany, ezüst, mintsem vas fegyver forgatásban kezeit foglalni. Egyébaránt, ha ki Rákóczi Györgyöt bal szándékkal keresi, eszében veszi, hogy isten véle, az kiben egyedűl bízik; kardja sem rekedett hivelyében. Ezek után minden kegyelmességünket készek vagyunk Kegyelmetekre terjeszteni. Iratott maytini házunknál die 15. Augusti anno 1659. esztendőben.

(Egykorú másolat a magy. kir. orsz. levéltárban).

XXXVI.

1659. aug. 20—30.

A keresztesmezei tábori országgyülés irományai.

a)

1659. aug. 22.

A fejedelem propositiói.

Puncta universis statibus et ordinibus regni Transylvaniae ad generalem eorundem collustrationem congregatis proponenda anno dni 1659. die 22. mensis Augusti.

Nem kételkedünk benne ilyen nyáron derék dolog idején közönségesen országúl Kgteknek nem kevés hátramaradására mostani generalis mustrára való öszvegyűlése, melyet ma is örömest halasztottunk volna, hogyha az Kgtek közönséges megmaradására tartozó elkerűlhetetlen kételenség nem kénszerítette volna; mi karban legyen ez hazának az fényes portán mostan állapotja, ottben lévő Kgtek atyafiai levelébűl

Digitized by Google

constál, melyeket szükség szorgalmatosan elolvasván vegye jól consideratióban. Az tagadhatatlan dolog, mind közönségesen országúl Kgtekre, mind mi reánk derekas nehézség vagyon, két kiváltképpen való dologért:

1. Hogy Kgtekkel együtt eléhbi méltóságos fejedelemmel colludálnánk.

2. Az büntetésűl Kgtekre vettetett ötszázezer tallérnak beküldését es mind eddég elmulattuk volna, melyet, úgy hiszen az fényes porta Kgteken felszedhetnénk, de beküldeni nem akarnók. Annyéra is van az dolog, az mint Kgtek onnét írt levelekbűl láthatja, hatalmas császár maga megmondta, hogyha az ötszázezer tallért be nem küldjük, személye szerint jű ez országra. Emlékezetiben lehet Kgteknek, minden istennek súlyos látogatása szállván Kgtekre velünk együtt az mostani bajos állapotunkat kedvünk ellen vetvén reánk az fűvezér ő nga az kapuczi pasával együtt, Segesvárra mentünk volna, legelsőbben szabadságot engedtünk Kgteknek, valakit akarna annak választására, melyre úgy resolvált Kgtek közönségesen, eddég is hatalmas császárhoz való engedetlenség miatt követte az veszedelem, azért annak felőlűnk való rendelésének megváltoztatásával újabb veszedelmet magára hozni nem akar. Ugyanakkor megjelentettük azt is Kgteknek, az Kgtekre vetett ötszázezer tallér megfizetés rettenetes terh levén Kgteken, ha közön állapotját tartani veszedelmes, azért idejekorán jól megfontolja és az kettőnek egyikét választja, avagy nyúljon fegyverhez, ha arra elégségét esméri és istent segítségűl híván, igyekezze azzal magát az reá vetett nagy terh alól felszabadítani, avagy (ha maga és szerelmese megmaradását értékének kiadásával felyebb böcsüli) az reá vetett summát igyekezze megszerezni. Az kettőnek valamelyikét válassza el átaljában.

Arra is Kgtek olyan választ tűn, az rajta mostan esett nagy romlás példa levén előtte, az porta ellen való fegyverkezésre elégtelenségét esméri. Azért készebb értékét kiadni, hogysemmint végső veszedelemben magát ejteni. Mostan is azért szintén olyan bajos karban lévén ez a szegény haza, Kgtek közt is penig az summának megfizetésében nem kevés egyenetlenség levén, akartuk ujobban elejekben terjeszteni, kénszerítvén istennek tartó lelkére, hogy közön dolgát tovább ne tartsa, ha az porta kedve kereséséhez akar nyúlni, az summának megszerzése felől tegyen bizonyos dispositiót és effectuálja is fogyatkozás nélkűl, hogyha penig azt nem akarja cselekedni, és fegyverében bízik, álljon szabadságában, mert ha Kgtek magok között még tovább egyenetlenkedik és az pénznek megszerzéséhez különben nem nyúl, emberi mód szerint

Digitized by Google

szólván, lehetetlenség, végső veszedelem ne találja Kgteket. — Mi isten, ez világ előtt protestálunk, nem mi, maga leszen oka romlásának. Az mely pénzt Kgtek eddég az portára küldött, az esztendőnként az hazára vetett nyolczvanezer tallér adóban tudták, nem (több) hanem csak ötezer tallér háramlott az ötszáz ezer tallér summára, melyen mind az császár, mind az fővezér igen megbúsulván, nem egyébnek, hanem megbúsulásnak tartja, hogy egész esztendeig való várakozása után csak annyi küldetett be, olyan nagy hatalmas had annak beszolgáltatásának reménysége alatt levén Jenőtől visszatérítve. Azért valamelyiket Kgtek választja, mi annuálunk, de semmit se késsék véle, mert higyje bizonynyal, ha őszre halasztja, félő, annyi vendége érkezik, az utolsó tévelgés az elsőnél nehezebb leszen. De az mit végez, cselekedje egyező értelemből, nem úgy, mint az megygyesi gyűléskor, holott is az háromszéki uraim bizonyos atyánkfia által az országgal (hogy már) egyetértettek, másfelől ugyan ő kglmek közzűl némelyek az szék nevivel hitták eléhbi méltóságos fejedelmet az ország ellen Megyesre, mely bíztatás ha nem lött volna, soha az méltóságos fejedelem az regimenhez fegyverrel nyúlni nem mert volna; ezen a szegény hazán is az a rettenetes romlás és az elviselhetetlen summafizetés alá esés nem következett volna; közönségesen mindenekrűl nem szólunk, mint igaz hazafiairúl, hanem az kik cselekedték, azokrúl; szükséges azért, az maga kárán megtanúlván, Kgtek concludáljon azoknak az koborló hadaknak amovealására akar mozdúlni és azzal az eléhbi fejedelemmel való conclusiónak gyanója alól is az porta előtt felszabadúlni, avagy nem, mivel conditiónk között vagyon, Kgtek consensusa nélkől tudakozáshoz nem illik.

Az bizonyos dolog, eléhbeni méltóságos fejedelem csak nem régen is asztalánál is publice mondotta, ha Erdélyben be jű is, az székelység kardja nem jű ki hívelyéből ellene, melyből gondolhatunk olyant is, még ma is lehetne valakiktűl biztatása. Kgtek azért categorice declarálja magát, úgy penig, hogy ha mire hazájához való szeretetiből magát szóval igíri, cselekedettel is ugyanazont végben vigye, hogy mi is az szükségnek idejére Kgtekben meg ne fogyatkozzunk. Kgtek maga tudja hatalmas császárhoz való hűsége és hazájához való szereteti mennyire viseli, valamit az dologban magának hasznosnak itél, kövesse azt, mi ne vádoltassunk jövendőben. Szükséges Kgteknek arrúl is consultálkodni, fizetett hadat tartsunke, nem-e? és mennyit? és ha azoknak tartását jovalja, az ország adóját administrálja is, mert (ha) az adót szünetlen való parancsolatunkra is administrálni nem akarják, lehetetlenség

Digitized by Google

a semmiből fizethessünk, eddég is csak isten tudja minemű nagy bajjal szerezhettük meg fizetéseket.

Kivül: Achatii Bartsai propositis inclitis statibus et ordinibus regni Transylvaniae facta de praecavenda indignatione ottomanica.

(Másolata a n.-szebeni szász nemzeti levéltárban 826. sz. a.)

b)

1659. aug. 20—30.

Jelentés a tábori országgyülésről.

Acta comitiorum bellicarumque consultationum ad diem 20. mensis Augusti anni 1659. per illustrissimum principem Acatium Barczai ad campum Keresztes indictorum ac diebus infra notatis per dominos regnicolas celebratarum.

In armis et castris comitia celebraturi domini regnicolae etsi die 19. mensis Augusti horis pomeridianis debebant in dicto loco comparere, tamen per totum diem nemo eorum visus est, nisi plerique legati nostrorum dominorum Saxonum Transsilvaniensium, tandem circa crepusculum advenit dominus Kalnoki Mihaly novus magister castrorum metiturque castra trium nationum regni Transsilvaniae ad flumen Aranyas prope pontem intra fossam lutulentosam, ita ut undiquaque vallabamur fluvio antedicto ac fossa iam dicta uliginosa. Universitas nostra Saxonica inermis comparet condescenditque iussu castrametatoris ad ripam Aranyas supra molendinum civitatis Thorda, nobilitas autem ad ripam dictae fossae. Ex obposito autem eiusdem nobilitatis ad ripam citeriorem domini Siculi condescendunt. Sed haec omnia acta sunt tribus diebus, quibus comitia neque institerunt neque continuabantur, sed diebus in illis colloquia alterna hoc pacto continuantur.

Die 20. mensis Augusti orto sole nemo comparet, nisi domini nostri Saxones, qui percontantur de condescensione castrorum; interim erigitur quaedam taberna pro principe per dominum sátormester. Interim illustrissimus dominus princeps circa horam septimam matutinam cum dominis Zolyomi Miklos et Kapi György advenit eques ferme cum militibus centum. Facta autem condescensione colloquio tempus terit usque ad horam 10. interim enim undiquaque confluunt proceres regni, tandem prandetur. Sumto prandio habitisque

Digitized by Google

precibus circa horam 3. pomeridianam concurrimus in tentorio principis ibique varios audimus rumores: fertur enim de Rakoczio, quod iuxta flumen Fekete-Körös sexies centum Turcas ceciderit proxime elapso die dominico. Fertur etiam, quod ad hasce nostras consultationes velit ingredi. Fertur insuper quod dominus Kemeny Janos Brassoviam intraverit. Sic tandem coenatum itur nihilque ob absentiam dominorum Siculorum publice peragitur.

Die 21. Augusti orto sole celebratisque precibus illustrissimus princeps assidet quendam suum equum dominis Siculis obviam iturus. Interim ad Thordam dum duo vexilla conspicerentur, inquit princeps: Melyik vármegyék lehetnek, talán Doboka s Szolnok? Quod cum nemo affirmaret aut negaret, adferri curat quandam perspectivam, qua mediante cognoscitur res ita haberi, hoc cognito princeps accedit illis obviam usque ad pontem minorem Aranyassiensem. Et sic illico progreditur obviam ipsis Siculis, qui ante tempus prandii condescendunt ad caput et ripam dictae fossae. A prandio frequentissime conveniunt undique omnes fere proceres et magnates in tentorium principis, ibique varios discursus et confabulationes ventillant, sed ipsa comitia inchoari nolunt, interim advesperascit, unusquisque recedit ad sua hospitia pernoctaturus.

Die 22. Augusti orto sole generosus dom. Lázár György praesidens illustriss. principis denuntiat officialibus quorumcunque statuum hoc modo: Az mi klmes urunk ő naga az mint Kgteknek parancsolta volt, hogy ide egybegyűlekezzék, az szerint most ő naga ismét parancsolja, hogy minden rendek gyűljenek mindjárt az Zólyomi Miklós urunk ő naga sátorában, mivel ő naga az mi klmes urunk tanácsúr hívei által ott proponáltatja, mi okon kelletett az nemes országot convocáltatni. Quibus auditis ac intellectis publice ac frequentissime confluimus ad tentorium principis, ibique dom. Ozengeri concionator aulicus assistens devote adhortatur totum auditorium habita concione, ut omnes praestent obedientiam potentissimae illae genti nobis praepositi, id est Turcis, alioquin certa subsecutura sit poena deo ultore gravissimo. Hisce habitis cum domino praesidente iunctim singuli transimus ad tentorium antenominati dom. Nicolai Zolyomi ibique per dom. Johannem Bethlen cancellarium et dom. Franciscum Keresztessi a principe salutantur cuncti eiusque casus significatur talis: Az mi klmes urunk ő naga vigyázásnak okáért küldött volt ki strázsákat, kiknek némelyike hozta be előbbi fejedelmünknek Rákóczy Györgynek egy szolgáját, az ki levelet hozott s követséget az nemes országnak, klmes urunknak

Digitized by Google

ő nagának penig semmit sem hozott, se levelet, se követséget. Azért ő naga akarja tudni, ha az ország az Rákóczy fejedelem leveléhez hozzá nyúl-é? követének szavát meghallja-é? Mindezekről penig hogy az ország magát expediálja, ma igen szükséges dolog, mivel holnap Kemény János uram. is ide érkezik, ő klmével penig az tatár chámnak bizonyos követe vagyon, a ki a portára ha hírt ad, hogy Rákóczy György embere most is vagyon köztünk, kárunkra fordúl, azmint Szászsebesen létünkkor is, hogy Rákóczy emberi voltak közöttünk, nagy suspitiót vont az szegény országra. Hoc exaudito, denuntiatur principi ut dominos consiliarios mittat in consortium regnicolarum, illis enim absentibus de re tam ardua nihil loquuntur domini regnicolae. Princeps igitur denuo denuntiat consiliarios aeque ac ipsum esse ab iisdem literis exclusos, quapropter ipsi domini regnicolae soli de literis dictis ac legatione Rakocziana deliberent. Hinc proceres regni commoti durius principi denuntiant eundemque hortantur, memores sint domini consiliarii unionis praestitae. Qua admonitione praemissa adveniunt domini consiliarii, cupientes a regnicolis, ut post universos status ac ordines, proceres ac magnates liceat illis suas voces proferre, quia nonnulli hactenus multa sinistre detulerunt ad Rakoczium, unde commotus ipse quoque dixerit: Barcsay uram mellett csak ketten vagy hárman agálják az dolgot, de ha szabad volna az statusoknak s minden rendeknek szóllaniok, sokkal külömben folyna az dolog. Ideoque ab ultimis incipiendum quod cum praeferretur absque consultatione per quosdam statim acclamatur ut literae Rakoczianae legantur hanc adiungentes rationem: Dominus Erdélyi György et Erdögh Istvan a Rakoczio internuncia plurima maxima retulerunt in praesentia principis et consiliariorum, ergo literas ab eodem allatas multo magis arbitramur esse legendas, sed dominus Bethlen János ad haec respondet: Ez uram még nem voxolás, hanem consultatióra való dolog, azért kiki értse jól meg, hogy Erdélyi György úr, Erdögh István Rákóczynak rabjai voltak, őket meg is eskettették átok alatt, hogy ezeket a mit hallanak, megmondják urunk ő nagának, az tanácsnak, az hallomások penig ilyenformán voltak: hogy hamis hütűek az erdélyiek, mert assecuratoriájokat in omnibus punctis pacificatoriis violálták etcetera. Haec multis verbis dum Rakocius declarasset, concludit taliter: Ha Barcsai uram immár a konczot elkapta, rágja maga; de ha jószágunkat másoknak adja, valamit elkövethetünk mindent. Haec fuerunt verba Rakocziana per dictos captivos allata. Proinde ad consultandum melius est ut 3 nationes seorsim colligant suas voces

Digitized by Google

easque ad horam tertiam pomeridianam reportent in publicum. Interim dom. Lázár György ut praesidens etiam principalis celsitudinis in paribus exhibet, ut seorsim status ac ordines etiam de istis consultari possint ob eum finem ut utilius voces quisque suas proferre queat. Atque sic pransum itur. A prandio circa horam 3. pomeridianam ad locum praedictum comparemus, ibique varia colloquia iactamus, sed nihil certi deliberamus, princeps enim intimat, ut usque ad crastinum mane de omnibus rebus nostris deliberandis salubrius est, si tempus procrastinabimus, quia dominus Kemény János nobis in his rebus multa poterit et potest consulere, qui proximo mane praesens erit hic in castris nostris. Quae dilatio quia placebat regnicolis, dispergimur unusquisque ad suum hospitium.

Die 23. Augusti crepusculo matutino illustr. princeps cum domino Jósika Gábor castra sua circumit insciis plerisque regnicolis citoque revertitur ad suum tentorium. Circa horam vero VI. matutinam preces publicae habentur, quibus peractis universorum Siculorum primipilorum pixidariorumque priorum et potiorum delegatos in suum secretum tentorium accersit eosdemque ac eorum medio universos Siculos priores ac potiores exhortatur egregie, ne graventur unacum aliis omnibus regnicolis pro exsolvenda quinquies centum mille tallerorum summa aliquid contribuere, quod etiam si praestiterint, non dicentur tributarii, sed impositi birsagii solutores. Hac occasione illustr. princeps declarat iisdem sua negotia, quae in castris ad Boros-Jenő locatis anno proxime praeterito coram supremo Turcarum vezerio totoque eorum consistorio, vulgo ut illi vocant divanus, gesserit. Unde rediens etiam coram dominis regnicolis in civitate Segesvár mense Octobris in comitiis generalibus proxime elapso anno omnia sua proposita recenset, adhortans eosdem, ut illi nulla culpa imputari queat. Verum pro publico bono fine in omnibus rebus desudaverit, quo neglecto tristi ac lamentabili exitio periisset Transsilvania. Immo certo certius obruetur nisi imposita tall. 5.000,000 summa, birsagium scilicet id est poena nostrae seditionis vel ut sincerius fatendum sit Rakoczianae adhaesionis, plene et integre persolvatur. Erant enim nonnulli Rakocziano zelo praediti, quos credebamus non a se ipsis loqui, sed per quosdam proceres ac magnates instrui simul ac etiam affidari. Cum ergo a conspectu principis iidem priores et potiores primipili et pixidarii recessissent, eandem cantilenam cantabant nonnulli et plurimum Csikienses, Gyorgyujenses ac perpauci Haromszekienses. Quidam etiam nobiles a comitatibus Doboka et Colos. Haec dum sic volverentur

Digitized by Google

domini officiales Siculicales vehementer laborant, ut vulgus acceptet exhortationem principalis celsitudinis, quod an ex corde an ex colore faciant, ignoratur. Inter haec omnia et dominus Kemény János exspectatur tempusque frustra labitur, hora vero prandii appropinquat. Notandum tamen, quod ex consultationibus videtur ut persolvatur dicta summa, sed de eo non convenitur, quo modo contribuendum sit, quaeque modalitas in hocce negotio capessenda sit, homines enim Rakocianae opinionis urgebant plurimum, si hanc summam solvemus hoc anno annuatim cogebimur in saecula saeculorum solvere. Nullum enim Athname super contractum szultani Szulimani observando nobis vel illustr. principi nostro Acatio Barczai hactenus exhibitum est a moderno potentissimo imperatore Turcarum. A prandio sub tentorio principis plerique regnicolae comparentes varia movent iurgia, unde motus inquit dom. Ladányi Mihály: ily megátalkodott nagy vakmerőségben soha az közrend és alsórend nem volna, ha seditiosus főrendektől biztatások nem lett volna, vagyon is, a kik intimálják vakmerő voxok mellől, hogy el ne álljunk, illorum enim opinio consistit in eo, quod Turcis obstare possemus armis, si unanimiter viritim insurgeremus. Tandem adventante vespera preces instituuntur. Notandum hic, quod ex captivitate Tartarorum Chrimiensium adveniunt dominus Bodvai Gergely filius Martini et Bodogh Ferencz, Varadienses nobiles generosi, qui mirantur super obstinacitate quorundam regnicolarum. Et sic advesperascit..

Die 24. mensis Augusti orto sole dominus Czengeri concionator aulicus concionatur docetque ac universis commendat concordiam, unanimitatem consensumque tenendum, secus ultimum excidium totiusque regni ruina subsecutura sit. Hoc peracto varii audiuntur rumores, inter quos fertur, quod persuasum sit omni genti Christianae, Transylvaniam ipsis Turcis arcem Varad donasse. Fertur insuper potiores nobiles Waradienses occidendos Rakocium decrevisse, illaeque caedi certos sicarios destinasse ad hocce effectuandum. Multa quoque patriae nostrae mala alia imminentia iactitabantur inter regicolas. Paulo post ad tentorium solitum domini Nicolai Zolyomi confluimus, ibique praeprimis leguntur literae domini Haller Gabori Waradino missae, quae declarabant, quod Ali passa Jenőiensis paratus sit pro nobis intercessionem instituere, si summam impositam velimus Turcis persolvere, simul ac literas Athnamae nobis adferri curare, captivos aliosque confratres nostros a porta Ottomannica remitti facere, de quo si dubitemus, filium suum carissimum pro pignore nobis transmissurum pollicetur, quem dilanian-

Digitized by Google

dum concedit, si promissioni suae compotes fieri nequiremus aut frustraremur. Insuper declarabant etiam eaedem literae, ut praesidium pedestre victumque largum suppeditemus in et ad arcem Varad. Super his tamen nihil deliberatur, sed discursus recurrit ad priora, an literae Rakoczianae acceptentur, perlegantur, ac super hoc deliberatur per omnes status, ut reiiciantur eaedem literae Rakoczianae. Ideoque dominus praesidens nomine regnicolarum hoc modo alloquitur famulum Rakoczianum: Jó barátom, te is hazafia volnál, etcetera, mondd meg előbbi fejedelmünknek, hogy minekünk az töröktűl megtiltatott, hogy se levelét, se követségét ő nagának ne vegyük, ne hallgassuk, mely fenyegetés miatt artikulust is csináltunk, azért mi se tégedet meg nem hallgatunk, se leveleit ő nagának, melyek nálad vadnak, el nem veszszük; mondd meg ő nagának, ide ne írjon, ne izenjen, se senkit ne küldjen valamég az portát nem complacálja, magad is most menten menj ki az országból ő nagához. His ita habitis leguntur literae etiam 24. Julii in Constantinopoli per dominos Banffi Sigmond, Johannem Luts iudicem regium nostrum Cibiniensem, Varadi Istvan, Szylvassi Balindt, Stoika Simon, Pünkesti György et Davidem Czakium iuratum civem Coronensem dominis regnicolis transscriptae, quae declarabant luculenter certo certius nos in ultimam praedam venturos, si summa imposita in specie in rationem imperatoris non administrabitur, quod ut effectuemus, cum sincera, devota, christiana, pia, dolorosa, miserabili ac lamentabili codicilli adhortatione depingebant. Quae quidem literae ut per omnium capitaneorum Siculicalium castra perlegantur, publice decernitur ac ad manus domini Mikes Kelemen porriguntur. Nam Haromszekienses, Csikienses et Gyorgyujenses plebes credebantur esse omnium regnicolarum seditiosiores. His peractis pransum itur, sumpto prandio regnicolae generaliter non confluunt, sed nonnulli tantum comparent in tentorio principis varios ibi discursus habentes, sed nihil certi hac die concluditur usque ad vesperam. Interim licet dominus Kemeny Janos per totam diem exspectatus fuerit, non advolat. Notandum hic, quod edicta castrensia per omnes exercitus hac die exhibentur observanda.

Die 25. mensis Augusti orto sole quidam darabant ob explosionem karabily ducitur ad patibulum suspendendus, sed ad intercessionem quorundam non suspenditur, verum sub patibulo castrensi vehementer vapulatur. Postea transimus ad tentorium illustr. principis ibique visitur servus Rakocianus, qui literas a Rakoczio attulerat isque literas reversales exhibet sub iuramento, quod nunquam contra Transsil-

Digitized by Google

vaniam literas portabit, nunquam se Transylvanum nominabit, nunquam a Rakocio desciscet, sed servus eius erit in saecula saeculorum, licet origine sit Transylvanus. His peractis preces instituuntur. Paulo post confluunt regnicolae, ubi dom. praesidens proponit hoc modo: Előbbi klmes urunk ő naga minden atyai szeretetit ígírte Erdélyhöz, sok szántalan rendben esküdt is, hogy országunknak semmi kárára, sőt inkább minden hasznára ügyekezik, mely fogadásának gyümölcsét ezzel mutatja, hogy tegnap némely rossz hadai Gorbón levő strázsáinkat katonáival megcsapattatta, felveregette. Azért lássa az nemes ország, mit kellessék cselekedni? Quo intellecto varii instituuntur discursus, ex quibus elucescebat ambigue, quod dom. Petki Istvan, Mikes Kelemen, Banffi Dienes et Ebeni Laszlo opinione Rakocziana praefascinati fuerint ferme una cum omnibus suis subiectis. Hic enim est frater Stephani Ebeni comitis comitatus Colossiensis, iste comes comitatus Dobocensis, ille supremus capitaneus trium sedium Siculicalium Sepsi, Kizdi et Orbai, quartus vero supremus itidem capitaneus Csik, Gyeorgyio et Kaszon. Quibus praesentibus nihil concluditur, sed accersuntur domini consiliarii per dominum Ghillani Gergely, qui rediens refert statim consiliarios affuturos, sed ea cum declaratione, ut unusquisque regnicolarum absque assentatione et fuco, sine omni tergiversatione consideret, an protectio Rakociana vel vero Turcica nobis sit necessaria ac utilis? fateatur sincere secundumque conscientiam suam opinionem suam iudiciumque suum proferat. Interea adsunt domini consiliarii, quorum et noster discursus talis est: Rakocius multas excursiones permittit, nostri depraedantur, vulnerantur ac iugulantur: ergo aut quisque domum suam ibit aut hic morabitur aut ulterius progreditur, proinde satius est de hac re consultari, quam aliena inchoare. Nam Rakocius hostilitatem per quosdam suorum militum egregie satis declaraverat, discursus proinde regnicolarum talis instituitur. Si quisque domos suas abibit, viribus ipsis Turcicis in pulverem Transylvania redigetur, mandata quippe eorum floccipensa videbuntur ac plane contempta. Si ulterius progrediemur, a Rakoczianis militibus decipiemur. Si hic continuo morabimur, imperatoris Turcarum mandata rursus haud effectuabuntur. Duo quippe nobis facienda proponit ac imponit, quae simul et semel fieri nequeunt. Unum est ut Rakocium amoveamus, alterum ut summam tallerorum illam ingentem persolvamus, partienda proinde sunt tempora ita ut nunc ulterius nobis sit progrediendum, ne Turca irritetur. Hoc igitur modo scribatur ad imperatorem Turcicum, quod ob excursiones militum Rakoczianorum col-

Digitized by Google

ligi pecunia non possit, priusquam ipsum Rakocium persequamur, quod ut fieri possit, nunc in armis et castris moramur quidem, sed itineri quasi accincti. Ideoque summam illam deponendam promittimus, dummodo summus imperator moram nobis aliquam concedat super hac re. Sed quia insufficientes sumus contra Rakocium, tria milia Turcarum exoptemus ac flagitemus a vezerio Budensi in auxilium nostrum venienda. Wallachos insuper ex Transalpina ac Moldavia quantum velimus uterque vaivoda in auxilium nostrum transmittet, nam si nos Transylvani saltem Rakocio obviam sumus ituri, ancipiti velo fluctuamur, belli quippe exitus anceps est. Praestat igitur ut literae ad vezerium Budensem scribantur de certo militum numero transmittendo. Scribantur quoque literae ad imperatorem Romanorum protestatoriae super eo, quod Rakocium refrenare nolint, duos illius comitatus Szabolcz et Szattmar ipsi non adimerint, cogimur nos insurgere contra Rakocium, eiusdem praedones prosequentes. Exinde si quid periculi promanabit contra coronam Hungaricam totamque domum Austriacam nos culpandos ne sibi praesumat, itineri enim ac exercituandi proposito insistimus cottidie etcetera. Haec dum agitarentur et plurimum per dom. Bethlen Janos eidem ut cancellario imponitur, ut literas hasce praeparet, expost si approbantur, eaedem sigillentur. Et sic pransum itur. Sumpto prandio dom. Bako Istvan capitaneus sedis Siculicalis Moros cum 300 militibus hastatis centumque bombardariis equestribus vulgo székely dragonyok nominatis procedit ad passum Meszesalya vocatum, ut ibi excubias continuet, ac si necessum fuerit etiam excursiones tentet. Expost in tentorio principis consident regnicolae, nihil tamen proponitur, verum differtur ad bonum mane. Notandum tamen, quod circa crepusculum vespertinum duo milites a praedicto Gorbo adveniunt, certo certius referentes, quod Rakociani milites trecenti tantum fuere, qui irruperint ad nostros, nostri enim passim in pagis vagabantur, nisi ductores eorum Varadi Istvan, Kuun Gabor, Szürtei uram, Raacz Bogdan cum prioribus ac potioribus personis eodem toto die in compotationibus occupabantur, quibus cum excubitor dixisset: Én most érkezem az Szilágyságról két mélyföld ide, a hol bizonyoson láték az ellenségekben vagy háromszázig valót, valóban is jőnek vala erre, én is erősen jöttem, de azok sem lehetnek igen messze. Ad haec isti temulenti: Mit hazudsz ez s eznek a fia, te is árúló vagy, csak ijesztesz bennünket majd által s meg által leveldezünk. Ratz Bogdan tamen assurgens transit ad suos milites, interim adsunt Rakociani in Gorbo, instituitur conflictus, hinc per

Digitized by Google

imparatos inde per bene instructos, quo etiam occurrit dictus Raacz Bogdan cum suis paulo paratioribus ac fiunt caedes, vulnerationes ex utraque parte, quidam autem ex nostris ligatis manibus abducuntur a Rakoczianis ast Szakolczai uram obtruncatur.

Die 26. Augusti habitis precibus matutinis leguntur ternarum literarum formulae, unae ad imperatorem Romanum latino stylo conscriptae eo cum sensu quo supra declaratum, aliae vero ad magnates et proceres regni Hungariae sub corona degentes, in quibus omnes Rakoczii excessus declarantur, insuper protestatio de futuris periculosis casibus describitur, tertiae autem literae ad vezerium Budensem, ut sua castra versus duos comitatus Szabolcz et Szattmar promoveat, ita ut sese coniungat cum capitaneo Varadiensi scilicet Gabriele Haller. Insuper intercedat pro nobis mediantibus literis suis apud portam Ottomannicam super summa nondum collecta, rogatur. Haec omnia dum approbarentur pure describenda, illustr. princeps progreditur ex suo tentorio secreto in publicum suum maius seu capacius tentorium ibique residet coram universis regnicolis orditurque suas querelas ac inter alia talia refert: Sokan lehetnek Kgytek között olyak, kik azt állítják, hogy ez az táborozás csak arra való, hogy én az fejedelemségben magamat erősíthessem, azért az mint proponáltattam volt Kgtek előtt, úgy most is álljon az Kgtek tetszésén, ha az portához tegyük-e hűségünket, avagy az előbbeni urunkhoz legyen Kgtek tetszése, ha melyikben remélhetni országunknak megmaradását, az én fejedelemségemért Kgtek semmit se cselekedjék, mert énnekem nem kellett, nem is kell, hanem, mint tudja Dániel Ferencz uram is, hogy úgy vettem fel, hogy csak addig legyek fejedelem, míg Dévára jutok. Mire képest ha az ország maga megmaradását remélheti abban, hogy előbbi urunkhoz ragaszkodjunk, csak keljünk fel, menjünk hozzája, akár magam fogjak kezet vele elsőben is s magam köszöntsem. De a bizonyos, hogy az portának ellensége leszünk s országunk is, elvesz népünk, rabokká leszünk; nekem semmim nincs az egy fejedelemségemnél több, amit felteszek, aki ha nem volna is, nem sokat gondolnék azzal, csak hogy az kiknek feleségeken kivűl gyermekei is vannak, azoknak lehetne fájdalmasabb, azért azok legderekasabban vizsgálhatják, mi lehet megmaradásunkra való dolog s mi nem; valóságos dolog ez: hogy az porta két dolgot elhitt felőlünk, egyiket, hogy előbbi urunkkal colludálnánk, másikat azt, hogy az summában semmit sem akarnánk adni. Hogy azért magunkról az suspitiót elhárithatnók, két felé ne sántálnánk, holott az írás szerint két ellen-

Digitized by Google

kező urat senki nem szolgálhat, mert ha előbbi urunk melló szállunk, a portának nyilván való ellensége leszünk, ha a porta szavát fogadjuk, előbbi urunk hadai ellen kell mennünk s indúlnunk. Ad haec et his similia nonnulli sic respondent: Kegyelmes uram, nem is kell azt kérdésben venni, hogy az portától el kellene szakadnunk avagy nem? Szájunkban az ízi, tudjuk mit szenvedtünk. Tandem sic habitis alii quoque multis consultationibus publice legi curat literas quasdam sub suo nomine patenter confectas ad comitatus Bihar, Kraszna, Szolnok mediocris aliosque vicinos extra ditionem Transylvanicam situantes ac adiacentes, in quibus manifestatur suscepti belli nostri necessitas, ideo adhortantur, ne incolae domos suas deserant in partibus Transsilvanicis ast in locis vicinis, qualiacunque pericula eveniant nobis tribuenda esse non poterunt. Nam apud illos bella Turcica opprimunt omnia, quibus quidem militibus nos imperare non valemus, si tota res sopiri pacatis et amicabilibus viis non poterit. His perlectis oritur quaestio de solvenda summa illa nobis imposita, super qua licet literae scriptae sint ad portam Ottomannicam tamen certum est eas exhibere non posse, si nulla pars summae praedictae administrabitur. Ideo alius discursus instituitur, ac princeps secedit ad suum secretum tentorium. Per dominos autem regnicolas concluditur, ut una cum literis intercessoriis administrentur centum millia tallerorum. Hac itaque data occasione queritur iustitia, qua duce dicta summa citissime congeri possit, sed iustior modalitas inveniri haud potuit, nisi ut quisque nobilium iobbagionatuum numeret a suis singulis iobbagionibus capitatim, intellectis seorsim et singilatim singulos imperiales talleros centum et octoginta denarios praevalentes. Alii autem cuiuscunque status, ordinis, conditionis, gradus, honoris praeeminentiaeque homines contribuunt singulos praedictos, exceptis tamen ab hac modalitate Saxonibus regiis ditionibus aliisque incolis et inhabitatoribus civitatuum oppidorumque liberorum. Hem summa iustitia! Hem! Bona et christiana magnatuum conscientia! Huius modalitatis praecipui fabri dom. Bethlen Janos, Lazar György, Ladanyi Mihaly. Sed o deus miserere egenorum, et contere excoecatam procerum conscientiam, ut ipsi potius ex suis abundantiis, quam pauperes ex suis loculis paupertate refertis contribuant portionem suam potiorem harum expensarum.

Hic haeret misera Transylvania! nos Saxones portionem nostram administravimus ceterae vulturina pectora non nisi malo errore fortunae ad praedam nata saltem nihil exhi-

Digitized by Google

bent nec volunt, donec forsan oportet intonabitur. Dabit deus his quoque finem.

Super hac modalitate dum plurimae contentiones iurgiaque audirentur, tempus prandii accelerat, ideoque re infecta pransum itur. A prandio non confluunt, quia dom. Johannes Kemeny exspectatur, qui circa horam 5. pomeridianam castra nostra intrat eques et condescendit in tentorio filii sui natu maioris Simonis Kemeny sedis Siculicalis Udvarhely supremi capitanei et comitatus Albensis comitis itidem supremi. Paulo post eques itidem accedit in curiam principis, sed quia vespertinis precibus continuatis prope tentorium advenit subsistens exspectat ut preces finiantur, insidens equo, ubi oculi plurimorum in eum directi erant, paucorum ad locum sacrum precum. Finitis precibus dom. hopmester Petki Istvan obviam cum venisset domino Johanni Kemeny salutaturus, descendit equo tendens ad principem a longinquo. Post brevem vero moram egreditur cum principe coenaturus, eo ordine quo reliqui consiliarii manetque in coena cum ill. principe, qua finita iterum intrant in secretum tentorium ibique in colloquio secreto morantur usque ad horam noctis 12. ferme.

Die 27. mensis Augusti orto sole ad tentorium principis confluimus ibique dom. Czengeri egregiam concionem instituit super eo: Itíljétek meg jól magatokat ex Lucae cap. 12. qua finita, advenit quidam czauss cum literis vezerii Budensis passa Seidi Achmed intratque ad principem relicta omni pompa. Paulo post etiam dom. Kemeny Janos advenit ad illustr. principem, domini regnicolae vero variis disceptationibus distrahuntur, adeo ut ante prandium publice nihil determinetur. A prandio miles quidam equester per singula hospitia dicit: Az úr ő klme izeni, hogy urunk ő naga azt parancsolja, hogy Kgtek mindnyájan udvarhoz felgyűljen, mivel török levél érkezett s az olvastatik. Hac admonitione intellecta confluunt regnicolae solito frequentius legunturque praedictae literae hoc modo: Erdélynek főrendei és minden állapotbeliek, adjon isten dolgaitoknak jó végit. Az hatalmas császár pénzit, kincsét noha eddig is be kellett volna küldenetek, de miért nem külditek, nekünk mindjárt megírjátok, azt is, mennyit szedtetek fel benne s kik akadályoznak titeket annak felszedésében etc. Datum ex Temesvar etcetera. His itaque perlectis proponit dom. praesidens, unusquisque sobrie discurrat super hoc negotio, quid et quo pacto respondendum sit dicto vezerio Budensi? Ubi notandum quod proceribus ac magnatibus non comparentibus, tam teneri iuvenculi, immaturi, inexperti, ignari idiotae instituunt varias

Digitized by Google

disceptationes super re tam ardua, ut luculenter comperi possit eos esse ab aliis instructos ac institutos. Ita ut iuvenculi comitatus Dobocensis dignoscebantur esse Bamffiistae sectae a domino Banffi Dienes, iuvenculi a comitatu Colossiensi noscebantur esse Ebbenistae, a dominis Ebbeni Istvan et Laszlo, iuvenculi Siculorum Haromszekiensium putabantur esse Mikesistae a domino Mikes Kellemen, horum enim assertio collimat directe ad hoc, ut declaretur: sumptus regni publicus in quem usum sit erogatus? Erant etiam aliae sectae, quae nominari poterant Bethlenistae a Bethlen Janos, Lazaristae a Lazar Georgy, Nadanistae a Nadanyi Mihaly, horum enim assertio tendebat ad hoc, ut reiecta omni exactione novus census contribuendus decernatur. Periculum enim in mora! Super qua utraque assertione dum ex ambabus partibus diu concertaretur, advesperascit, disceptatio autem in hoc relinquitur cardine, ut summo mane crastino quisque compareat, vocem suam absque omni ambiguitate sinceram et christianam patriaeque proficuam, immo omni odio vacuam absque bile excogitatam, fuco minime participem, miseri vulgo salutarem conscientiose prolaturus. Notandum tamen, quod si contribuendum sit, variae erant assertiones super eo. Nam plerique reprobant, ut capitatim contribuatur singulus tallerus, ea enim occasione certus numerus tributariorum constaret cum magno regni detrimento. Aequius igitur videtur fore, si secundum portas usurpatas omnis contributio redigetur. Nam ut iustitia distributiva secundum partorum bonorum usurpetur, hoc nusquam volunt usurpari nisi in liberis civitatibus, oppidis ac regio fundo Saxonum nostrorum. Cui quidem assertioni egregie per dominos delegatos Saxonum cuius quoque civitatis Coloswar et Maruswassarhely contradicitur, nam nobilium distributio talis erat, ut pauperrimus quisque singulus tallerum contribuat, senatores vero aliique eorundem compares in divitiis suis secundum sua bona existentia resideant. Quod domini Saxones nostri reprobant, coguntur enim secundum morem non regnicolas sed pauperes nostros adiuvare, potius enim ipsi id est Saxones nostri allaborant, ut fratres illorum pauperrimi medium saltem tallerum aut orthonem talleri solvant, ditiores vero duos vel 3 talleros solvant, iniustum vero videtur, si neque pastor secundum divitias suas neque tricesimator neque molitor neque provisor neque opilio neque bubulcus neque iobbagio ditissimus, immo ne ipse quidem summus multarum artium magister cziganus taxetur secundum sua bona possessa. Insuper illud quoque considerandum, quod nobiles nihil a bonis suis internis, immo ne quidem ab externis bonis nobilitaribus contribuunt. Proinde

Digitized by Google

agant gratias iidem domini nobiles super eo, quod illud ipsis condonatur. Nam cives omnes e bonis suis externis decimas ac annuales solutiones praestare consueverunt, ad talia autem publica ab internis bonis suis contribuunt, si non multa parum tamen; his et similibus contentionibus habitis nihil certi concluditur publice, se cubitum festinatur.

Die 28. mensis Augusti mane cum conflueremus, varii rumores agitantur ac circumferuntur; fertur enim Rakocium ad Szekelyhid venisse. Item quod Rakocius suos milites ad possessionem Pereczen permiserit, ibidemque castra metati sint. Fertur quoque quod in partibus Hungariae nobis annexis per singulos pagos quindenos homines ad suam fidelitatem iureiurando sibi adiunxerit. Unde non securum putatur fore, ut castra nostra ulterius ponantur aut promoveantur. His ita habitis literae ad vezerium Budensem Seid Ahmed passa per regnicolas sigillantur. Sed hic notandum occurrit, quod nunquam per Transylvanos literae taliter sigillatae fuerint, nam in generalibus comitiis Szaszsebessiensibus ut erat conclusum de tribus sigillis ad rationem trium nationum in speciebus suis producuntur nobilium per dom. Lazar György magistrum protonotarium, Siculorum autem per dom. Simonem Kemeny supremum capitaneum sedis Udvarhely, Saxonum tandem per dom. Michaelem Uartz substitutum consulem Cibiniensem; hae erant complicatae instar literarum missilium sub tali titulo: Az hatalmas győzhetetlen török császár böcsületes belső hívének, tengeren innen levő minden hadainak szerdárának Buda várában maga helytartójának nagos Seidi Ahmeth passának nekünk jóakaró etcetera urunknak.

Praeparatas igitur literas porrigit dom. cancellarius ad manus chaucii, qui here cum Turca advenerat, his verbis: Csausz uram, ha az vezér tudakozza, hogy miért nem pecsételtük az régi szokás szerint az országnak levelét a magunk sok apró pecsétünkkel, mondd meg ő nagának, hogy azért nem írunk úgy, hogy eddig is sok hamis levelet csináltak az mi nevünkkel, de hogy ezután ne csinálhassanak, azért formáltunk immár három pecsétet, mely az három nemzet közepin három helyen áll, s végeztünk róla, hogy soha egyikkel az másik nélkűl avagy ketteivel is ne pecsételhessenek igazán, hanem majd az hárommal egyszersmind. Ennekutána hát ez három pecsét alatt íratott levelet ha mikor küldünk a vezérnek ő nagának, csak akkor higyje el, hogy országúl mi küldtük, csauz autem qualitercumque callebat Ungariensem linguam. Haec dum agerentur, servus generosi Emerici Radak ob furtum contra dominum suum commissum ducitur ad patibulum, ibique strangulatur. Tandem ducitur ad principem

Digitized by Google

quidam bójer legatus Mihne vaivodae Transalpini moderni, quem sequitur illico dom. Kemeny Janos, sed paulo post dictus legatus a principe recedit. Legatus autem chami Tartarorum ducitur ad principem, diuque moratur ibidem, prandetque una cum eodem et Johanne Kemeny. Sumto prandio dominus Kemeny Janos recedit abiitque ad suam curiam Gerend. Nos autem nihil deliberamus, verum per dominum Bethlen Janos cancellarium imponitur dominis Saxonibus nostris, ut aliquem ex ipsis praeparent ad Mihne vaivodam abituris, necessum enim fore, ut tres idoneae personae pro obsidibus a tribus regni nostri nationibus transeant ad eundem. Ipse quoque tres idoneas personas nobis pro obsidibus mittet. Omnia haec in eum finem ut confoederatio ex utraque parte corroboretur. His ita habitis illustr. princeps circumspectat suos equos Turcicos in conspectu quorumcunque et sic advesperascit.

Die 29. mensis Augusti mane cum confluxissemus concionem in tentorio principis habitam percepissemus, nutu domini praesidentis transimus in templum Ó-Thordajensem nominatum cuncti, in locum puszta var nominatum ibique praesentibus etiam dom. consiliariis, scilicet domino Petki Istvan, Bethlen Janos, Zolyomi Miklos, Lazar Georgy, Keresztessi Ferencz, Ebbeni Istvan et Kapi Georgy, proponitur status publicus regni nostri Transylvaniae hoc modo: Az mi klmes urunk ő naga jelenti, hogy ennek előtte is az havasalföldi Mihne vajda találta volt meg ő nagát arról, hogy a nemes országgal akarna confoederatiót tenni, de mivel az ország assensusa nélkűl abba magát nem immisceálhatta, most a nemes ország lássa, illendő-i szükség-e, confoederáljon-e, nem-e, szóljon hozzá, mivel tekéntetes és nagos Kemény János uram ő naga is most a vajdánál való létében úgy értette, úgy is referálja, hogy az vajda mindenekben az jó szomszédságnak hivataljában akarna megmaradni, és mindenekben jó confoederatióval velünk egyet érteni. Melyet ha Kgtek javall, ahhoz három levél kévántatik, holott az vajda kévánsága ante omnia ez: hogy az három natioból három böcsületes hazafia az contractualis levéllel úgy menjen be ő naga mellé, hogy még ez felháborodott állapat lecsendesíttetik, addig ő naga mellett benn legyenek Havasalföldiben. Reciproce penig onnan is három jó hazája szerető főbojérokat küld ide klmes urunk ő naga mellé kezeseknek. Az három levélnek penig egyike lenne credentionalis, másikja az instructio, harmadikja penig in specie a contractus. De mind ezt az három levelet megírták in forma cancellarius urammal, de úgy, hogy ahol Nagtok s Kgtek akarja, akár allegálják, akár imminuálják s

Digitized by Google

akár variálják, legyen az ország tetszése, mi csak minutáltuk. Itaque eaedem minutae leguntur publice et primum literae credentionales hoc sensu: Mivel az mi klmes urunk ő naga jelentette, hogy Nagod bizonyos követe által az mi klmes urunkat ő nagát megtaláltatta volt az szomszédságos confoederatio tételről, ezenkivűl böcsületes úr Kemény János uram is azont referálta klmes urunk és tanácsúr atyánkfiai előtt: erre képest annak celebrálására Nagodhoz teljes hatalommal böcsültettük bizonyos atyánkfiait, mind az három nemzettől N. s N. hogy Nagoddal s egész havasalföldi lakosival confoederáljanak ő Klmeknek eleiben adott instructiónk szerint. Eiusdem autem instructionis forma continebat ea, quae habentur in ipsis literis confederationalibus. Quarum quidem literarum confoederationalium conditiones consistebant in novem punctis praecipuis, quae in calce horum actorum videantur. Approbatis itaque omnibus tribus his literis, refert dominus praesidens quod personas abituras ad vaivodam illustr. princeps approbaverit pro nobilibus dominum Nadanyi Mihaly magistrum protonotarium, pro Siculis Stephanum Lazar de Szárhegy, pro Saxonibus aliquem senatorem Coronensem linguae Wallachicae peritum, his pro sumptibus sexcenti deputantur talleri. Tandem reditur ad propositionem principis, quae de et super placanda porta Ottomannica lectae fuerunt de contributione. Sed quia intra unam elapsam septimanam multae ac infinitae disceptationes circumferebantur, nunc tantum colliguntur voces, ac super eo primi proferunt consiliarii, expost magnates, tandem regalistae nobiles, denique status ac ordines, conveniunt autem in eo omnes regnicolae, ut capitatim contribuant unusquisque Transylvanus exceptis colonatis nobilibus. Sed quidam invidi volebant ad augmentationem respectu Saxonum taxatarumque civitatum ac oppidorum adiungere, ut ipsi senatores aliique eorundem facultatum cives taxentur secundum quantitatem bonorum suorum. Invidi praecipui erant Nadanyi Mihaly, Bodvai Marton, Ugron Andras, Daniel Ferencz (Digni quos deus!) aliique plurimi. Sed contra horum assertionem acriter contendunt domini delegati Saxonum nostrorum asserens optime iniquum ac iniustum fore, cum ipsi tantum cives paulo ceteris locupletiores taxentur ad rationem regnicolarum, alii autem nullius status ac conditionis homines. Siquidem ditiores nostri Saxones plura semper contribuunt, quam egeni, sed in et ad levamen suorum pauperum illud inter sese convertunt. Igitur vehementer instant coram regnicolis domini delegati praefati, ut inter ipsos scissionem inducere minime velint. Quandoquidem tot numero talleros libenter contri-

Digitized by Google

buunt, quod inter eos seiuncta familia una ab alia comperietur. Quod cum minime a regnicolis acceptaretur, consultationis ergo ex antedicto templo, priores ac potiores Saxonum delegati cum clamore rancore et alta disceptatione exeunt, reliqui autem manentes in templo, scilicet dom. Johannes senator Bistriciensis, Brassai Mihaly Deak et Szazsebessi notarius Valentinus Seraphinus, item Coloswarienses ac Maruswasarhelyenses acerrime contendunt, ut fiat iustitia. Si alii nulli secundum bona sua minime taxantur, ipsi quoque taxari supra capitalem taxam cogi minime debeant. Quam exacerbatam contentionem considerantes domini consiliarii putantes insuper, quod scisiso facta sit hoc modo inter eos conscientiosius secum cogitant et per dominos factae modalitati annuunt. Haec dum agerentur, terminus administrationis ponitur ac modalitates contributionis apponuntur, quae in publicis regni articulis exprimentur sub typo. Expost proponitur per dom. Bethlen Janos quod princeps velit scire, an praesidiarios in arcem Keovar transmittat, ad quam interrogationem domini regnicolae respondent: Ő naga *[ne]* kérdje, hanem efféle dolgot inkább cselekedje. Denique Waradienses producunt quasdam regulas coram regnicolis de presbiteratu publicandas, ut apud Waradienses eaedem teneantur ac observentur. Sed his Kapi Georgy contradicit. Hac occasione omnes nobiles Transylvani protestantur, ut contradictio scribatur ad illas regnicolis publicandas, ob quam causam differtur earundem publicatio. Sub hoc autem clamore consiliarii exeunt ad principem, quibus intermiscentur in exitu domini regnicolae potiores, licet dom. praesidens alta voce clamavit: Ne oszoljék Kgtek, még nagy dolog vagyon hátra, ma dolgunkat végezhetjük, sed omnia surdis auribus narratur, quo viso dom. praesidens inquit: Bizony csak ezért is reggel ide is gyűjtöm az országot, hogy most kérdetlen, hallatlan eloszol Kgtek. Atque sic mota bile surgens abit et ipse. A prandio nihil ardui concluditur, nisi casa quaedam comburitur inter tabernacula darabantorum, incendiarius autem egregie vapulatur ob ignem excitatum coram principe. Et sic advesperascit.

Die 30. mensis Augusti post mediam noctem literae feruntur a Koloswar ad illustr. principem, in quibus certo scripta erant, quod Rakocius dominum Saarwári Thamas civem Coloswariensem (qui Viennam in initio mensis iturus erat a Rakocio incarceratus) heri a suis castris dimisit eique serio commisit ut ipsis universis incolis Coloswariensibus nuntium totum proponat, quod tale vel simile fuisse ferebatur: Mondd meg az kolosváriaknak mi szónkkal, hogy bizony

Digitized by Google

bemegyek most én is Erdélybe, de ha mellém nem állnak, elsőben is az hostátjokat felégettetem, azután a kőfalokat úgy lőttetem, hogy a törésen is bemegyek ha kaput nem nyittatnak s hűségünktől elszakadnak etc. Fertur etiam, quod secretiora etiam multa nuntiarit Rakoczius tum Coloswariensibus tum in genere regnicolis tum etiam illustr. principi nostro Barczajo, sed ob certos respectus ea non publicantur, verum ante auroram tympano publico ut castra in alium quendam locum moveantur, praeparatoria nota verberatur hoc modo: Kelj fel, készülj, kelj fel, készülj, hamar, hamar, hamar, hamar, hamar etcetera. Quo audito hinc inde varius auditur susurrus, ubi vero castra locabuntur, nescitur, communis tamen opinio percrebuit, quod ad flumen Szamos inter Koloswar et Samosfalva locabitur. Interim confluitur ad ipsum tentorium principis et quidem secretum, exteriora enim et ipsa curiam facientia iam erant detracta, ibique literae ad vaivodam mittendae sigillantur atque ad manus domini Nadanyi Mihaly tradantur, ut cum legatis consociis suis properet intrare ad dictum vaivodam Mihnye. Interea ingens rumor oritur Rakocium iam nunc cum suis adesse citra montem seu passum Meszes teteje vocatum, velle quoque ad vesperam usque castra sua locare ad arcem Gyaluensem. Haec dum moverentur, preces instituuntur per dominum Czengeri. Adhaec domini legati Saxonici accersuntur a principe ad dictum suum tentorium secretum ibique paucis verbis indicat rerum cardinem, quod scilicet Rakoczius intendit in hoc regnum intrare armatus et quidem sine annuentia imperatoris Turcarum, qui literas quoque omnibus civitatibus, sedibus ac oppidis transmittet, adhortantes universos, illius fidelitati adhaereant. Quod cum ita fuerit, circumspecte sobrie proficue sibi ipsis provideant, quia licet ipse Rakocius flamma ac ferro minitetur, tamen si a Turcis ac Tartaris desciscant, in maiora pericula ac exitia incident. Videant igitur, suasque domos abeant, auxilium exspectantes Turcicum et vaivodale, praeprimis tamen divinum. His peractis exercitus iter aggrediuntur Albam Juliam versus.

Haec omnia iterum a praesenti solerti, ac non exiguae sortis viro habeo, qui iisdem comitiis a principio usque ad finem interfuit et haec omnia sobiamente conscripsit.
Scr. Andreas Frank C. Cibin.

(Frank eredeti jelentése. Szász nemzeti levéltár. Nagy-Szeben.)

Digitized by Google

XXXVII.

1657. aug. 21—szept. 14.

Leopold intézkedései, hogy a háború kitörését Rákóczy és Barcsay közt elhárítsa, s Rákóczy erre adott válasza.

a)

1659. aug. 21.

Leopold Rákóczynak.

Leopoldus dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae etc. rex.

Illme princeps nobis honorande. Ex certa nonnullorum fidelium regnicolarum nostrorum relatione benigne informamur, Synceritatem Vram non scitur qua ductam consideratione, gentes suas ad Tasnad cogere, ibidemque castra figere et metari velle. Quoniam vero per huiusmodi apparatus et motus bellicos ditionibus quoque nostris, a Turcis ad similia intentis praesens periculum quoquomodo moderna rerum constitutione oboriri posse merito subverendum sit: Synceritatem Vram clementer et serio hortandam esse duximus, quatenus proposito hocce ac armis depositis, sese ad propria in ditionibus nostris existentia bona quantocius recipere, neque aliquos novos tumultus et turbas excitare atque per hoc futuri forte incendii fomenta subministrare velit, aut contendat. Executura in eo Synceritas Vra benignam voluntatem nostram, simul et publico partium illarum bono consultura. Cui in reliquo firmam valetudinem, et prospera quaeque comprecamur. Datum in arce nostra regia Posoniensi, die vigesima prima mensis Augusti, anno dni millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono.

(Fogalmazvány. Országos levéltár, kanczelláriai osztály.)

b)

1659. aug. 22.

Leopold Barcsaynak.

Achatio Barchai.

Leopoldus etc. Illme princeps nobis honorande. Ex querulosa instantia illmi principis Georgii Rakoczy informamur Synceritatem Vram infesta arma ipsi inferre in animo habere,

Digitized by Google

seseque adversus illum praeparare, bona, arces, et dominia ejusdem principis, quae sive proprio nomine, sive etiam matris et conjugis bono jure possideret, contra pacificationem et transactionem nuperam fide mediante non solum a Synceritate Vra, verum etiam a statibus et ordinibus Transylvaniae roboratam et firmatam contra omne jus et aequum occupare velle, aut etiam eripuisse defacto. Quae cum nonnisi novarum dissensionum bellique et armorum materia sint, cogaturque quemadmodum conqueritur pro defensione propria praedictus princeps Rakoczius arma capere, aut etiam ingruentem sibi hostilitatem praevenire. Ut igitur paci et tranquillitati subditorum nostrorum consulatur, neque populi christiani, praesertim Transylvani satis superque anno praeterito bellis et cladibus patriaeque ruina afflicti et exhusti *(így)* ulterius quoque hujusmodi malis et calamitatibus atterantur, vel vero ditiones nostrae occasione tali bello turcico involvantur. Idcirco requirimus et hortamur Synceritatem Vram, ut ab armis penitus abstineat, minus illa ditionibus nostris et duobus comitatibus inferrat, populosque et subditos nostros infestet, quinimo ut omnis occasio et bellorum sedes amoveatur, praedicta bona memorati principis Rakoczi, in ditionibus Transylvanicis contenta Vestraeque Synceritati subjecta quovis modo et titulo nullatenus occupare aut eripere nitatur, quae vero occupata fuissent quovis sub praetextu, remittat et restituat, quin potius fidem publicam et jus jurandum observare non praetermittat, cujus violatio divinae quoque subjacet ultioni. Memor etiam esse velit, quanta ex vigore praedictae mutuae concordiae et pacificationis, ex altera vicissim parte a principe Rakoczio praestita sint, remittendo videlicet validum illud fortalitium et propugnaculum Varadinum una cum reliquis ad publicum spectantibus fortalitiis, quae nonnisi operoso labore ac copiosa sanguinis effusione haberi potuissent. Noveritque si ditionibus nostris vel duobus comitatibus arma intulerit, nos impune lacessendos non esse, verum in defensionem populorum nostrorum ac ditionum debitamque animadversionem hostilitatis illatae arma nostra esse expedituros et conversuros. Cui in reliquo firmam valetudinem et felices rerum successus conprecamur. Datum in arce nostra regia Posoniensi 22. Augusti 1659.

(Fogalmazvány. Országos levéltár, kanczelláriai osztály.)

Digitized by Google

c)

1659. aug. 22.
Leopold Rákóczynak.

Leopoldus dei gratia electus Romanorum imperator semper augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc.rex etc.

Illme princeps nobis honorande. Significatum est nobis Synceritatem Vram in procinctu esse cum exercitu, vel etiam in castra condescendisse, ut cum moderno principe Transylvaniae mutuis armis confligat et decertet. Cum autem ex huiusmodi bellicis motibus, nonnisi maiores luctus et pericula armorum ingruant ac absque omni dubio etiam Turca ad inferenda hostilia ditionibus nostris, vel saltem duobus comitatibus, ad arma provocetur. Ut igitur similia evitentur, populique nobis subiecti et provinciae pacis tranquillitate fruantur: ideo requirimus benigne Synceritatem Vram et mandamus, ut protinus arma deponat, neque ex ditionibus nostris hostile quidpiam versus Transylvaniam, et partes eidem annexas, aut etiam ipsum Barchaium moliatur, alias omnia huic regno et christianitati inde emergentia mala eidem merito imputabuntur; de caetero si quid in favorem Synceritatis Vrae [ratione bonorum suorum in ditione Barchaio subiecta habitorum, interpositione nostra efficere poterimus negotia] *efficere poterimus id negotio,* [1]) promovere, et Synceritatem Vram cum sua domo, si se quietum in regno nostro continuerit, et tractatui cum consilii nostri camerae directore a Radolt nuper conclusi promptam executionem dederit, in solita nostra protectione conservare non intermittemus. [Cum nos benigne resolverimus ratione bonorum Synceritatis Vrae, quae praelibatus Barchay in sibi subiecta ditione occupatus erat, authoritatis nostrae pondus interponere et efficere, ne quovis modo in arma erumpatur, verum pars utraque bonam vicinitatem colat et tranquilla pace perfruatur.] Cui in reliquo firmam valetudinem, et felices rerum successus comprecamur. Datum in arce nostra regia Posoniensi, die vigesima secunda mensis Augusti, anno dni millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono.

Georgius Szelepchény
archiepiscopus Coloncensis mp.
And. Ruthkay mp.

Alúl: Principi Rakoczio, ut ab armis desistat.

(Fogalmazvány. Országos levéltár, kanczelláriai osztály).

---

[1]) *Jegyzet:* A cursivval szedettek beszurások, a [] zárjel közöttiek kitörölve.

Digitized by Google

Ugyanezen nap kelt egyéb fogalmazványok.

1. Rákóczy Györgynek. Majdnem ugyanaz, csupán *alias omnia . . . id negotio* hiányzik.

2. *Rákóczy Györgynek.* Egészen az, mint a kinyomott fogalmazvány a töredékkel. Azonban itt is törölve a *Cum nos . . . erumpatur*-ig. A betoldások hiányzanak.

(Ezen két fogalmazvány gyűrűpecséttel és veres ostyával volt összeragasztva. Orsz. levéltár, kancz. oszt.).

d)

1659. szept. 14.

Rákóczy válasza a császárnak.

Sacr. caes. regiaque Mtas dne dne cleme.

Benignae S. M. V. literae Posonii 22. Augusti proxime praeteriti datae, non nisi 12. Septembris in castris meis circa Deuam positis redditae sunt, ex quibus intelligo M. V. ita esse informatam, ac si ego arma offensiva contra Barczaium sumpsissem; quae deponi debere mandat M. V. — Quare ut causae meae aequitatem et seriem rei M. V. plene intelligat, prolixiori meae informationi veniam clementer daturam spero M. V-m. Ego augustissime imperator tranquillitati Transylvaniae consulere satagens, subduxeram me (in cujus personam Ottomanicum frendere odium omnes sibi persvaserant) et dissimulaveram alium mihi succedere ad tempus, imo praeter Transylvaniam partes quoque Ungariae ad principatum spectantes resignaveram, non sine debitis conditionibus. Quae licet quotidie violarentur, ac vix tollerabilibus in dies exacerbarer injuriis, tamen et principatus jus repetere et honori indemnitatique meae et meorum consulere nonnisi placidis mediis, et interpositione potissimum authoritatis M. V. volebam et nitebar. Verum cum stipendiarium authorari militem; incolas universos Transylvaniae armatos, minis et severae minitatione poenae in campum evocatos, propinquiores Turcas ad subsidium excitos; remotiores Tartaros, Turcas et utriusque Valachiae populos, ad idem sollicitari advertissem, atque duobus comitatibus Zathmar et Szabolcz, ni in meos persequendos insurgerent, dira quaevis minitaretur Barczaius (quarum ipsius literarum originale manu sigilloque munitum in specie producendum si placuerit M. V. meis hominibus misi) cum inquam in perniciem meam non solum coniurasse, sed iam non procul a limitibus Ungariae abesse intellexissem, defensiva arma necessario induere debui, cum justam sui defensionem non solum ratio hominibus, sed brutis quoque

Digitized by Google

ipsa natura indiderit. Iam cum arma necessario tractanda essent, belli sedem duos illos comitatus facere haud debui, multo minus ad conjunctionem tot hostium stupefacto similis, otioso connivere oculo. Processi proinde illis obviam cum stipendariis meis famulis, deos hominesque de iniustitia istius contra me motus, atque de temerata ipsorum fide obtestatus. Publicoque regnicolas scripto, a tam nefario ausu dehortatus sum paratum me offerens patrem illis, me non hostem praestare, dummodo ad meliorem ipsi frugem redirent. Barczai justa mea arma non sustinens, decrevit in benignitate potius mea spem veniae ponere, quam armis experiri, proinde dnum Ioannem Kemény iam ex Taurica reducem captivitate, ut se interponeret, rogavit. Qui tam a regnicolis, quam Barczaio obviam veniens, retulit Barczaium principatum velle resignare; ordines regni anteacta emendare paratos; dummodo hostilia ne molirer. Cessi ego protinus propositis, sed Barczaio securitatem adimens morsus conscientiae,de fuga cogitare coepit, quem status et ordines regni recusantes sequi, cum nonnullis turbulentis ad arcem Deva nominatam, nocte celeri fuga se proripuit. Duos tamen senatores regni ad me ex itinere misit, per quos ad fidem suam christianam se ad me venturum promisit, si jure jurando de illius temeritate consulerem, quod et feci. Interim ipse cancellarium suum ad me misit fultum literis plenipotentialibus, et transactum utrimque est, tabulisque rite confectis, ut chirographo sigilloque Barczai munirentur hoc solum deerat. Quod dum opperior violato ille juramento ad Turcas Lippam versus clam de nocte paucis comitantibus aufugit. Proceres regni ad me confluxerunt, ex quorum rogatu iam comitia regnicolis indixi ad 24-um praesentis. Advenit et legatus Michnae vajvodae Transalpinensis, qui paratum se ad nutum meum quaecunque iussero exequi offert. — Hic est status rerum in quo literae M. V. ad me pervenere, quae si maturius advenissent, paruissem illico mandatis S. M. V. prout acceptis iis protinus frameam in vaginam reposui, nec principatum vi et contra ordinum regni consensum mihi vendicare animus est. Sed quicquid regnicolae ad sui conservationem, securitatemque aptius reperturi, et arbitraturi sunt, id ego neutiquam turbare, sed cum ipsis ad publici boni promotionem totis viribus cooperari enitar. Interim hinc certum ministrum meum expedivi, qui fortalitiorum Zathmar et Kallo portas praesidiis M. V. introducendis aperiat, sperans M. quoque V. secundum conditiones per ilmum dnum baronem a Radolt clementer oblatas, et literis, et re me assecurare dignaturam, et ejus protectionem, me meamque domum expertum iri. Cui me

Digitized by Google

totum humiliter devoveo, et incrementum omnis felicitatis ex animo precor. Datum in castris meis prope Devam positis die 14. Septembris anno 1659.

Sac. Caes. Regiaeque Mtis Vrae

devotissimus et studiosissimus servitor

G. Rakoczy mp.

Külczím: Sacr. Romanorum imperatoriae, ac Hungariae, Bohemiae etc. Regiae Mti Dno mihi clemmo.

(Eredeti. Orsz. levéltár. Tört. osztály.)

XXXVIII.

1659. szept. 8.

Rákóczi György meghívója a marosvásárhelyi országgyűlésre.

Georgius Rakoczi *etc.*

Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti. Salutem cum favore. Elhittük mostani ez hazában béjövetelünk felől Kegyelmetek között lehetnek különb-különbféle vélekedések, informáltathatnak is pedig másoktúl azoknak magánoson való ductusok vezérlések által, hanem valóságos igassággal értse Kegyelmetek mostan csak rövideden ez levelünk által, annak alkalmatosb idejében pedig mind írásink, mind emberink által akarók Kegyelmeteket tudósítani.

Távol légyen s volt is tűlünk még csak gondolatja is annak, hogy mi mostanában csak lépni is ez hazában, annál inkább annak ártalmára haddal és fegyverrel jünni igyekeztünk volna, de elhittük nem Kegyelmetek egyező tetszésektől, hanem magános indulatjából hihető valakiknek javallásokbúl is Barczai Ákos uram nem elégedvén meg sok külön-különbféle mind szók, mind írásokbeli mocskoltatásunkkal s becsteenítésünkkel és sokképen való megkáromsításunkkal, már utoljára azzal is akarta megtetézni ellenünk való gonosz szándékát, hogy a török nemzetet is ellenünk ingerelvén, fel is ültetvén némelyeket, maga is kicsalván Kegyelmeteket is gyűlésnek és generális mustrának színe alatt felültette és táborban szállította; magyarországi vármegyékre pedig leveleket bocsátván ki, nyilvánvalóvá tötte, hogy nem ő kegyelmekre ellenségképen avagy római császár ő felsége birodalminak foglalásira, hanem nekünk és hozzánk tartozóknak üldözésünkre lenne indulatja, assecurálván is őket maga hadainak kártétele felől; de ellenben nem bíztatván, sőt ijesztvén az

Digitized by Google

török hadakkal az tiszamellékieket; melyet midőn megértettünk volna, küldöttük bé emberünket és írásunkat, kik által mind magunkat igazságosan menteni s mind pedig ő kegyelmét és az nemes országot akartuk inteni, hogy megszünjenek háborgatásunkra való ügyekezetektűl, de emberink meg nem hallgattatának, se írásunk meg nem olvastatának, noha az országnak nagyobb része és külső rendei kivánták volna megérteni, de Barczay uramtúl és többektűl meg nem engedtetének; ekképen azért kitelenség alatt kellett az oltalamnak fegyverivel megelőznünk ő kegyelme gonosz szándékát; mindazonáltal, midőn már annyira közelítettünk volna egymáshoz, hogy emberi itélet szerint igaz igyünk mellett isten kegyelméből ő kglme ellen győzedelmeskedésünket is remélhettük volna: de az keresztyén vérontás nélkűl nem lehetvén, annak annyira kedveztünk, hogy midőn Kgtek becsületes úr atyjokfia, tekintetes és nagos Kemény János uram az nemes ország akaratjából hozzánk bocsáttatott volna, és magát interponálván békességnek tractájára bocsátkozásunkat kivánta volna, ottan mindjárt mind hostilitást gyakoroltatni megszüntünk, Zsuknál az Szamos mellett megállapodtunk, minden igazságos útak s módok alatt való megegyezésre magunkat declaráltuk; méltó kivánságinkat Kemény János uram által az nemes országnak eleiben terjesztésére delegáltuk, azmint mind azokról ő kglme annak idejében Kgtek előtt valóságos relatiót tehet; de ime az alatt Barcsai uram micsoda gondolatbúl és tanácsbúl maga tudja, fellázatván az ország hadait illetlen hurczolással Fejérvárig hozta, onnat ő kgmeket mint és hogy bocsátotta legyen el, Kgtek tudja, maga pedig Dévában menvén noha az tractát continuálni láttatott, de azalatt az törököt szorgoztatván, kit már azelőtt felindított volt, mind velünk való tractáját csak színesen folytatta, velünk meg nem harczolását, és midőn armistitium volna köztünk, alkalmatlanúl való futását hárítván vétkűl az nemes országnak mellőle elállására, azmint immár az törökségnek elméjében az annyira oltatott is, hogy mind írásokkal, mind egyébként teli torokkal fenyegetőznek ez szegény haza ellen érette.

Mivel azért mi sem fejedelemségnek az fényes porta akaratja ellen erőszakkal kivánói nem vagyunk, azért nem is jöttünk, sőt inkább fájlaljuk az hazának abbéli szabadságtalanságát, hogy Barcsai uram is úgy imponáltatott, nem pedig szabadon választatott Kgmetek eleiben fejedelműl, sem pedig ez hazának veszedelmire, pusztítására, keresztyén vérkiontásra, idegen nemzeteknek ez hazának pusztítására való béhozatására annyira nem czélozunk, hogy sőt inkább jó módok alatt készek vagyunk mennél hamarébb hadainkkal ma-

Digitized by Google

gunk lakó helyére letelepedni és ott csendes életben tölteni időnket, melyből mostan is felbolygattattunk: mindazonáltal csak alkalmatlanúl azt nem cselekedhetvén, kglssen intjük s parancsoljuk is hűségteknek ad diem 24 praesentis mensis Septembris Maros-Vásárhelyen mind magok személyek szerént, mind tisztek alatt való folnagyok, bírák s utánnok valók jelen lenni el ne mulassák; az holott mind az mi ügyünknek igazságát, mind az szép békességre való hajlandóságunkat, ez haza háborújának megcsendesedésének kivánását megértvén, porta kedve keresésének ennyi háborúsági után szükséges megpihenésének egyező értelmiből consultálkodhassanak, s maga szabadságinak, azminthogy köz az haza és megmaradás, úgy is légyen az arra való Kgtek gondviselése is, hogy csak valahány emberek magok privatumokra cselekedtenek legyen. Assecuráljuk pedig Kgteket sub verbo nostro principali, hogy sem személyünk szerént való jelenlétünkkel, sem oda, sem visszamenő útjokban, sem helybenlétek alatt Kgtek egybegyűlésit, tanácskodásit nem impediáljuk, sem másoknak alattunk valóknak meg nem engedjük. Cselekedhessen azt Kgtek az mi kedves istennek szemei előtt és használatos leszen Kgteknek is, kire hogy vezérelje is az jó isten Kgteket szívből kivánjuk. Quibus de caetero etc. Datum in castris nostris ad Szász-Sebes positis die 8. Septembris anno 1659.

G. Rákoczi mp.

Külczím: Prudentibus ac circumspectis regio judici magistro civium et juratis civibus, civitatis nrae Cibiniensis fidelibus nobis dilectis etc.

(Eredetije a szász nemz. ltban nro 833. Ugyanott megvan a szebenszékhez írott levél eredetije is: nro 1659.)

XXXIX.

1659. szept. 16.

Barcsay Ákos körlevele, melylyel Rákóczy patenseit czáfolja.

Acatius Barcsai dei gratia princeps Transilvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Spectabiles magnifici generosi egregii nobiles et agiles, prudentes item ac circumspecti fideles sincere nobis dilecti, salutem et gratiam nostram.

Nem kételkedünk benne, ide be való jövésünknek nem kevesek találtattak visszamagyárázói, az kik Kegyelmetek elméjét sok színes mesterségekkel igyekezik az porta és mi hűségünk mellől elvonni, melyre legközelebb való világos példa

Digitized by Google

előbbi fejedelem, az ki egy paraszt embertől küldvén ide az budai vezérhez ő nagyságához levelet, vádol bennünköt az országra felvetett summát felszedtük volna, egyébaránt is Kegyelmeteket húztuk, vontuk nyomorgattuk volna. Írja azt is, csak egy pénz ára kárt is hadaival Erdélyben Kegyelmeteknek nem tött, ajánlja az portához való hívségét, mely levélnek continentiáját ez levelünkben includált párból Kegyelmetek megértheti. Ugyan annak igazságtalansága felől maga tehet bizonyságot, holott Kegyelmetek jól tudja, az felvetett summának percipiálására maga rendelte bizonyos atyjokfiait, kiktől hogy számot vegyen, immár országúl concludált is róla. Előbbi fejedelem hadainak bejöveteli is löttek-e károsok, nem-e? tegyenek bizonyságot azok az tartományok az kikre kiterjedett ereje. De ezt ebben hagyván szükségeseknek itíljük tudósítsuk Kegyelmeteket, mi karban legyen mostan szegény hazánknak állapotja. Sokak tudhatják Kegyelmetek közűl mihelyt előbbi fejedelemnek Erdély ellen való igyekezetit értettük, egynéhány ízben találtuk meg segétségnek küldése felől elsőbben az budai vezért ő nagyságát, melyet, miért nem küldött ide érkezésünkig okát nem tudhattuk, hanem az budai vezér ő nagysága maga jelenté meg, hogy mihelyt az segétség kérés felől való levelünk érkezett az fővezérnek éjjel-nappal tudtára adta, de onnét olyan válasz adatott, ha szintén előbbi fejedelem Erdély ellen bejő is, semmi segétséget ne adjon, mert mind Kegyelmetek országúl, s mind mi tökélletlenkedünk, előbbi fejedelemmel értünk egyet, csak az török segétségét akarjuk megtréfálni, hanem maga nem késik, igen sietséggel kijő, látja az tavalyi állapoton nem tanúlt Erdély, de jobban megtanítja. Ebből Kegyelmetek esziben veheti minémű közel volt országostól az végső veszedelemhez, ha isten titkos tanácsából nem indított volna fel bennünköt az bejövésre. Istennek szent neve legyen áldott, bejövésünkkel az dolog külömb karban állattatott, megesmérvén ez az hatalmas nemzet az fényes portához való tökéletes hűségünköt. Úgy vagyon tudakozták igen nagy szorgalmatossággal, ha országúl Kegyelmetek az fényes portához való hűséget megtartotta, mi annak az oka az porta ellenségivel megharczolni nem akartak? Bizonyoson ott is jut elméjék: Kegyelmetek országúl volna vétkes abban, hogy az ellenségnek nem resistált, mely itíleteket, hogyha mi is erősítettünk volna, úgy is rettenetes romlás találta volna országúl Kegyelmeteket; de annak csak gondolásától is isten bennünköt oltalmazzon, sőt bizonyságot tettünk arról, közönségesen országúl Kegyelmeteket azzal senki nem vádolhatja méltán. Igaz dolog mind az elmúlt télen, ben lévén Haczi Musztafa bég ő kegyelme Kegyelmetek között, mind pediglen

Digitized by Google

mostan is szünetlen járván kémjek elébbi fejedelem táborában, mindeneket jól tudnak, kinek-kinek magaviselését és cselekedetét rendszerént magok beszélik előttünk; ehez képest az olyanoknak securitása felől felelni nem merünk, noha teljes tehetségekkel mellettek is törekedni el nem mulatjuk. De Kegyelmeteket országúl ez levelünk által assecuráljuk, hogy ha hatalmas császárunk hűségében és hozzánk való kötelességében megmarad hatalmas császárunknak az mely hadaival nem sokára Kegyelmetek közé fogunk érkezni, azoknak kártételitől megoltalmazni igyekezzük, kik előtt istennek szent neve áldassék, látjuk annyi tekintetünköt, véghez is vihetjük, csakhogy Kegyelmetek is, mihelyt közelítésünket érti hűségének megmutatására előnkben jönni el ne mulassa, addég is pedig levele által mind az vezért ő nagyságát, s mind minket tudósítson levele és embere által késedelem nélkül, hogy az mi szónknak is az vezér ő nagysága előtt lehessen nagyobb hitele; tudja jól Kegyelmetek minémű erős hittel legyünk kötelesek az porta hívségére, conditióinkban is világosan inseráltatta Kegyelmetek: sem magunk el nem szakadunk az fényes portától, sem Kegyelmeteket országúl elszakasztani nem igyekezzük.

Ez iránt való kötelességünköt kellett szemünk előtt viselnünk, mind ide való jövésünkben, mind peniglen mostan is itt létünkben, drágább kincsünk sem lévén lelkünknél, ne okozhasson méltán senki Kegyelmetekre való gondviselésünkben szorgalmatoson el nem jártunk volna. Quibus sic facturis de caetero gratiose propensi manemus.

Datum in castris ad Tömösvár positis die 16. mensis Septembris anno domini 1659.

P. S. Úgy látjuk az elébbi fejedelem leveliből, vagy maga neve alatt vagy mások által Kegyelmeteket convocáltatja az ellenünk való vádlásra akarván felindítani, melytől magonkat nem féltjük, holott ha az summa elköltésével akar valaki vádolni, behoztuk az Kegyelmetek constitutióit, megmutatjuk kire bízta Kegyelmetek annak felszedését, azt is, kikre bízta az szászsebesi gyűlésben arról való számvételt, mi könnyen magunktól eligazéthatjuk hogyha hatalmas császár akar végire menni, hova lött az a pénz, hívassa be kik percipiálták, azok kinek administrálták és azok által az portára ment követek keziben mennyi adatott, úgy is az Kegyelmetek atyafiai esnek galyibában, nem mi, restantia is mennyi vagyon, ki napfényre kezdvén jönni, mely lágyan nyúlt Kegyelmetek közönségesen az porta contentatiójához, abból is újabb nehézség származhatik Kegyelmetekre. Egy szóval ezt csak így értse, hogyha Kegyelmetek oly személynek parancsolatjából avagy javallá-

Digitized by Google

sából, vagy követséget instituál vagy fegyverhez kezd nyúlni az ki az portán ellenségnek pronunciáltatott isten és ez világ előtt ne legyünk okai, ha mi romlás Kegyelmeteket követi. Még eddég úgy látjuk, az országra derekas nehézség nincsen, mi is nem vádlói, mentői voltunk Kegyelmeteknek, de azt könnyen véghez viheti, ha akarja, hogy soha többé Erdélyben fejedelemség ne neveztessék. Emlékezzenek reá az kik kegyelmetek közűl az Báthory Sigmond idejét érték, megmondhatják az portától való elszakadás mi ízű lehet.

Achatius Barcziai m. p.

Az kegyelmetek vádlásával magunk hitelét mi könnyen nevelhetjük ha valami ellenünk való cselekedetivel arra kényszerít, melyet igazsággal írunk még eddég eltávoztattunk.

Külczím: Spectabilibus magnificis generosis ac nobilibus supremis et vicecomitibus, judicibus, vicejudicibus juratisque assessoribus ac toti universitati dominorum magnatum et nobilium comitatus Hunyad prudentibus item ac circumspectis regio ac sedis judicibus, ceterisque juratis civibus et incolis oppidi ac sedis Saxonicalis..... város etc. Fidelibus nobis sincere dilectis.

(Eredetije a magy. kir. orsz. levéltárban.)

XL.

1659. szept. 24—oct. 7.

Rákóczy Erdélybe jövetelére vonatkozó hivatalos levelezés.

a)

1659. szept. 24.

A budai basa levele a rendekhez.

Mi az hlmas győzhetetlen török császárunk tengeren innen lévő minden hadainak és végházainak fő gondviselő szerdárja, Buda várában helytartója lévén Szeidi Ahmet pasa. (*Tugra.*)

Tekéntetes nagy urak, Erdélyországnak három nemzetből álló rendei, köszöntésünk után tudtotokra adjuk. Az váradi kapitány Haler Gábor levele, melyet az mostani hlmas császárunk parancsolatjából választott erdélyi fejedelem Barczai Ákosnak írt, megadatott, melyben tudósít, hogy amaz pártos Rákóczi bement az országban és ott zűrzavart kezdett csinálni, küldvén ti hozzátok leveleket és embereit, és az ő rosz természeti szerént szorgoztat arra benneteket, hogy ő neki hívei legyetek, és könyörgött Haler Gábor mellette lévő tartomány-

Digitized by Google

nyal együtt az ti fejedelmeteknek Barczai Ákosnak, hogy szerzene tűlünk assecuratoria levelet, hogy valakik hívek lesznek hlmas császárhoz, valamikor az megírt fejedelem Barczai Ákos az török nemzetnek hadaival megindúl, ne lenne valami bántódások. Így értésünkre adatván az dolog, írtuk ez mi levelünket, mely midőn ti hozzátok érkezik, nem kell megtréfálódnotok, csalattatnotok Rákóczi Györgynek hazugságitúl, hanem maradjatok hívek, tökéletesek hlmas császárunk szolgálatjában, és azmikor hlmas császárunk fényes hadaival és az ti fejedelmetekkel megindulunk, egyben kell gyűlnötök és senki is Rákóczihoz ne menjen, s az ő pártján ne legyen, hanem várjatok bennünket ez részről: isten akaratjából mi az fen megírt Barczay Ákos fejedelemmel és hlmas császárunk fényes hadaival oda megyünk, és mind azok valakik hlmas császárunknak s megírt Barczai Ákos fejedelemnek hívek tanáltatnak, előnkben kell jűnötök és tisztességesen kell fogadnotok, és őtet kell fejedelmeteknek esmérnetek. Így mi is esküszünk arra az mindenható istenre, az ki mind az eget és az földet semmiből teremtette, hogy valakik hlmas császárunkhoz hívek s engedelmesek lesznek s Barczai Ákost esmerik fejedelmeknek, sem testekben, sem ingó-bingó javokban, sem egyéb marhájokban kárt nem vallanak, feleségek, gyermekek nem bántatik sem hlmas császár részérűl, sem az mi részünkrűl, sem hlmas császárunk fényes hadaitúl. De valaki amaz átkozott pártos Rákóczi hazugságitúl megcsalatik, és ő véle egyetértvén, fejedelmeknek esmérik, isten akaratjából egy is meg nem szabadéttatik, és hlmas császárunk boldogsága alatt megbüntettetnek mind magok, s mind gyermekek és javok is elrontatnak, gyermekek, feleségek rabságra vitetnek. Ezt bizonyoson higyétek. Tudjátok jól, mi történt Erdélyben tavaly, azt is tudjátok mely hosszú hlmas császárunk karja, mely éles szablyája, így meggondoljátok micsoda nektek jobb és azt kövessétek. Ne higyjetek Rákóczi hazugságinak, hogy utolsó veszedelemben az országot ejtsétek. Tartson meg isten az igaz hűségben benneteket. Datum in Tömösvár alatt lévő táborunkban die 24. napján Septembris anno 1659.

Ittem qui utt szupra (így).

Külczím: Három nemzetből álló Erdélyországának adassék etc. híven.

(Eredeti. Orsz. levélt. Tört. osztály.)

Digitized by Google

b)

1659. szept. 27.

Barcsay levele a rendekhez.

Achatius Barcsaj dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, fideles nobis synceri dilecti, salutem et gratiam nostram. Noha hozzánk való Kegyelmetek hűségének kevés jeleit tapasztaljuk, mindazáltal az nyakán lévő fegyvernek mintsem egyébnek tulajdonítván, akarók ez levelünk által hozzánk való kötelességére emlékeztetni. Elhiszszük mind ijesztések, mind penig haszontalan reménségeknek mutogatási bővön vadnak Kegyelmetek előtt, melyek ellen bővön írnunk nem szükséges. Emlékezetiben lehet Erdélynek az sok bíztatások közt rajta esett tavalyi nagy romlás. Intjük csak arra, ha végső romlást magára hozni nem akar, az fényes portától el ne szakadjon. Halljuk, sokaktól aruló névvel mocskoltatunk: valjon mi vagyunk-e árulók, holott Kegyelmetek erős hittel kötelezett bennünket, soha az portától el nem szakadunk s Kegyelmeteket is attól elszakasztani nem igyekezzük. Mi az porta ellensége ellen való segítség keresésre jöttünk az haza megmaradására, bizonságunk legyen isten az ország mentése, nem az magunk fejedelemségünknek erősítése volt s vagyon mindeddig feltett czélunk; szerzettünk is az budai vezértől ő nagyságától erős hitlevelet, valakik az porta hűségében megmaradnak, semmi bántódások és veszedelmek nem lészen, melyet maga követjétől Ferencz deák nevű szolgánkkal együtt elküldött: adhatták-e meg nem-e nem tudjuk. Hogyha országúl Kegyelmetek az maga megmaradásának eszközét meg nem veti, eisdem de caetero gratiose propensi manemus. Datum in castris ad Temesvar positis die 27. Septembris 1659.

Achatius Barcsay mp.

P. S. Mi most is azon vagyunk, ne Hunyadvár felé, hanem más felé vigyük az hadakat, úgy oltalmazzuk Kegyelmeteket, sőt oly fejedelmet is uralni készek vagyunk, ki alatt az haza maradhasson meg békességben.

Külczím: Spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis et nobilibus, supremis et vicecomitibus, judicibus, vicejudicibus, juratisque assesso-

Digitized by Google

ribus ac universitati dominorum magnatum et nobilium comitatus Hunyadiensis etc. fidelibus nobis syncere dilectis.

(A m. k. orsz. levéltárában lévő eredetiről.)

c)

1659. sept. 27.

A Marosvásárhelytt összegyűlt rendek kijelentik, hogy Rákóczy kívánságait elfogadják s követeket küldenek hozzá.

Kegyelmes urunk méltóságos fejedelmünk.

Isten ő felsége Nagyságodot minden idvességes jókkal szerencsés hosszú élettel és boldog birodalommal boldogítsa.

Nagyságod méltóságos credentionalis levelét ide közinkbe küldött követeitől tekintetes nemzetes Mikes Mihály tanácsúr és cancellarius uramtól s Barannyai Gáspár uraméktól egész országúl három nemzetűl igen alázatos hűséggel elvöttük, amellett szóval való Nagyságod propositióit s kegyelmes oblatióit megértettük; adja isten kegyelmes urunk Nagyságodnak életünk fottáig kegyelmességit fejenként igaz alázatos hívséggel szolgálhassuk meg.

Mi is azért egész országúl mindenekben az Nagyságod kegyelmes kívánságához alkalmaztatván magunkot mostan ő kegyelmek által szóval izentünk; azonkivűl pedig böcsületes követ atyánkfiai által Nagyságodot alázatoson bővebben akarjuk megtalálni kiváltképpen való bizonyos dolgainkról, Nagyságod és szegény hazánkra nézendőkről. Tartsa meg az szent isten kegyelmes urunk Nagyságodot szerencsésen sok esztendeig.

Datum ex civitate Marosvasarhely et congregatione nostra generali die 27. Septembris Anno 1659.

Erdély országának három nemzetből álló és Magyarországnak ahoz tartozandó minden statusi és rendei alázatoson szolgálnak Nagyságodnak.

Mostani alkalmatlanság és az időnek mostoha forgási miá nem lévén az országnak usualis pecséti nálunk, Nagy-

Digitized by Google

ságod ez négy pecsétet agnoscálja egész országúl miénknek lenni.

Külczím: Illustrissimo ac celsissimo principi domino domino Georgio Rakoci, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc. domino domino nobis clementissimo.

(A magyar kir. országos levéltárból levő eredetiről

d)

1659. szept. 28.

A Temesvárott lévő főurak levele a rendekhez.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek. Isten ő felsége lelki testi áldással és boldogabb időre való jutással áldja meg Kegyelmeteket.

Közönségesen országúl Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek, és Nagyságtok s Kegyelmetek között nekünk is minemű boldogtalanúl forgott állapatunk, arról írnunk nem szükséges, mivel keservesen érezhetjük mindnyájan: akarók csak alázatosan Nagyságtokat és Kegyelmeteket informálnunk Nagyságtok és Kegyelmetek közűl való kilépésünknek alkalmatosságával. Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek nyilván lehet többi között mi is az mi kegyelmes urunknak, az méltóságos fejedelem urunknak B. Á. erős hittel megesküdtünk, valamíg az fényes porta külömbet nem parancsol és ő nagysága az elejében adott conditiók szerint igazgat bennünket, tökéletes hívséggel szolgáljuk; nem értvén azért mi ő nagysága ellen való parancsolatját az fényes portának, sem azzal nem vádolhatván conditiói ellen vétett volna, magunkat hittel való kötelességünk alól azaránt absolutusoknak nem ismerhetjük, nem is tudván Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek velünk együtt más fejedelmét, az kinek hittel volnánk kötelesek. Ilyen nagy kénszerítő ok hozott el bennünket az mi kegyelmes urunkkal ő nagyságával, egyszersmind szemünk előtt viselvén az fényes portán való Nagyságtok s Kegyelmetek atyokfiai sok rendbeli leveleit, melyekben bő szókkal megírták Nagyságtok s Kegyelmetekre való nagy nehézséget az summának bé nem küldéséért; hogyha azért, midőn az az méltóságos személy, az ki az fényes portától ellenségnek pronunciáltatott fegyverrel jött az országra, nem az portához, hanem másuva confugiált volna az mi kegyelmes urunk,

Digitized by Google

tapasztalhatóképen ő nagysága az végső veszedelmet siettette volna Nagyságtokra s Kegyelmetekre, úgy talám mi is méltóbban vádoltattathatnánk, de szemünk előtt viselvén az atyáink idejében édes hazánkon történt példát, melyben az portához való hűséggel megmaradást, attól való elszakadással penig romlást nyertenek eleink, úgy itíltük nem vétettünk Nagyságtok s Kegyelmetek ellen, ha az porta oltalmának kérésére és az ország békességének megszerzésére bekisértük az mi kegyelmes urunkat. Mostan azért mi karban legyen ez előtt az hatalmas nemzet előtt szegény hazánknak állapatja jó lelkiismeretünk szerint Nagyságtokat s Kegyelmeteket ez szerént informálhatjuk: valameddig az mi kegyelmes urunk ide be nem érkezett, mind az fényes portán s mind itt úgy hitték Nagyságtok s Kegyelmetek országúl az mi kegyelmes urunk is elébbi fejedelemmel egyet ért, meg is parancsolta volt az budai vezérnek az fővezér, hogy ha az ország segítséget kér is, ne adjon, mert csak meg akarják tréfálni becsalván őket, hanem maga az fővezér sietve kijön, úgy bánik Erdélylyel, többször nem bajol vele. El sem hitték, sem még szemekkel nem látták, hogy az mi kegyelmes urunk bejön. Ide érkezvén istennek hála ő nagyságának mind hitele, mind tekéntete nagy vagyon, megvallja az vezér s az több nagy emberek most hiszik el: az mi kegyelmes urunk, az ország is az fényes portától nem szakadott el, tudakozták ugyan igen, ha az ország előbbeni fejedelemmel egyet nem értett, mi az oka fegyverrel nem állott ellene, de arra az mi kegyelmes urunk azt az választ tette, külső segétség nélkül nem esmervén magát elégségesnek lenni az ország, az miatt oszlott el; hogyha Nagyságtok s Kegyelmetek előtt valaki azt formálja, az mi kegyelmes urunk vádlotta volna az országot hitelt neki ne adjon, mert nemhogy vádlotta volna az országot, de sőt mind ő nagyságának, mind nekünk legnagyobb bajunk az volt, miképen menthessük az országot. Igaz dolog az elmúlt télen Haczi Mustafa bég ottbenn lévén igen megesmert bennünket, mostan is penig szünetlen lévén az török nemzetnek kémje előbbi fejedelem táborába némelyekre nagyobb nehézség vagyon, úgy hívén, hogy előbbi fejedelemmel értenek egyet, de azokat is ő nagysága úgy mentette, erőszakkal vittek volna oda közűlök; Nagyságtok s Kegyelmetek részéről pedig közönségesen olyan indulatot látunk, hogy ha előbbeni fejedelem ő nagysága Erdélyből hamar kimegyen és Nagyságtok s Kegyelmetek az porta ellen valamit nem cselekeszik isten az porta szívét jó akaratra hajtja az szegény országhoz. Nagyságtokat s Kegyelmeteket azért kényszerítjük az élő istenre, hogy ha édes hazáját, feleségét, gyermekeit végképen el nem

Digitized by Google

akarja veszteni, az porta híre s kedve ellen ne cselekedjék semmit, mert bizony végképen elvész az ország, de ha az portához való hívséget megtartja, meglátja Kegyelmetek és Nagyságtok megoltalmazza és az mostan benn lévő ellenségtől is megszabadítja hamar időn, melyben is ha Nagyságtok s Kegyelmetek nem elegyíti magát az ország derekas kára nélkül megyen az dolog véghez. Arrúl is assecuráljuk Nagyságtokat s Kegyelmeteket igen bizonyosan, se tartományt, se summát, egy szóval megmondván semmit nem ígért az mi kegyelmes urunk ő nagysága az török nemzetnek és nem is kévánták, ha azért írásunkkal ellenkezőképen informáltatik annak hitelt ne adjon, mert ez óráig az dolog külömben nincsen. Hogy azért fordítsuk szónkat magunk állapotjára is, Nagyságtokat s Kegyelmeteket alázatosan kérjük, sőt istenre jó szerencséjére kényszerítjük nem másoknak, hanem igaz tagjainak esmervén, valamit Nagyságtok s Kegyelmetek az fényes porta akaratjából cselekeszik és végez mind isten szerént való dolgokban engedelmes fiának és tagjának esmerjen bennünket. Ezen is kérjük bizodalmasan személyünkben becsteleníttetni és javainkban károsíttatni ne engedjen, mert bizonyságunk az isten, az kitől úgy szálljon áldás reánk, azmint mi igazán írjuk, soha az magunk privatumát az publicuménál feljebb nem böcsültük az mostani állapotokban, melyet hogyha cselekszik, jövendőbeli szolgálatunk kötelez, hogyha pedig (kit nem remélünk) ellenkező ügyekezettel leszen ellenünk, meg merjük bírálni az igazán itélő istent, nem kételkedvén benne, igazságot szolgáltat mindenik félnek. Isten Nagyságtokat s Kegyelmeteket tartsa meg és engedjen hamar időn látnunk örvendetes állapotban. Datum in castris ad Tömösvár positis 28. Septembris anno 1659.

Nagyságtoknak s Kegyelmeteknek alázatos szolgái

Bethlen János.	Th. Mihály.
G. Csáki László.	Paskó Christóf.
B. András.	Chengery István.

Valakinek kezébe akad, ha az országtól eltitkolja, az isten annak lelkétől vegyen számot, mert az leszen az országnak gyilkosa és végső veszedelmének oka.

Alább ugyanazon írással:

Titulus. Spect. magn. gen. egr. item ac nob. universis

Digitized by Google

statibus et ordinibus trium nationum regni Transilvaniae et partium regni Hungariae, dom. et fratribus nobis observandissimis.

(Egykorú hivatalos másolat a magy. kir. orsz. levéltárban.)

e)

1659. oct. 2.

A segesváriak jelentése Rákóczyhoz Lázór György azon javainak lefoglalásáról, melyek városukbaa találtattak.

Illustrissime princeps domine dne nobis clementissime; humilium fidelium obsequiorum nostrorum debita semper subjectione praemissa etc.

Isten ő felsége Nagyságodat fejedelmi méltóságában áldjon *(sic)* meg.

Kegyelmes urunk, fejedelmünk, az Nagyságod minekünk írta kegyelmes parancsolatját alázatos engedelmességgel vévén, Lázár György uram városunkban lévő holmi javainak felkeresése és perlustrálása felől mit parancsoljon Nagyságod, értettük. Mi kegyelmes urunk fejedelmünk az Nagyságod abbéli kegyelmes parancsolatját alázatos engedelmességgel szemünk előtt viselvén, minden haladék nélkűl igen hűségesen inquiráltatván az ő kegyelme fogadott szállásán, úgy mint Szabó Dániel házánál találtunk öt öreg és négy apró ládákot és azonkívűl egy kocsiládát; azmint penig Nagyságod azon javaiban mik legyenek kegyelmesen parancsolta Nagyságodat felőle tudósítani, kírűl Nagyságodat fide nostra mediante alázatosan informálhatunk, hogy egy öreg ládát öresen találtunk és háromban valami feir ruhák voltanak és az ötödikben az fenekén azon feir ruha féle három szűnek *(sic)*, két lóra való ezüstes szerszám, egy ezüstes kart *(sic)* és pallós; öt apró köntes, asszony embernek való, és három szoknya, azonkívűl hárum leveles ládák és egy más kis ládában egy gyöngyes párta; egy vékony ezüstes partő *(sic)* és a mellett afféle aprólékos asszonyembernek való felkészület; annak felette az kocsiládában találtunk kegyelmes urunk egynéhány ezüstes poharokat egy mosdóval, medenczével együtt és azonkívűl vagy száz forint poturapénzt, mintegy hatvanig való tallért és huszonhárom aranyot; mely egyetmásokot intacte hagyván, az ládákot az házoknak való ajtaival együtt bepecsételtük, az elébbeni Lázár uram gazdáját is egynehányot *(sic)* magával

Digitized by Google

erős hüttel megesküdtetvén, két szalannánál és vagy tizenkét köből buzánál többet nála nem találtunk és az mostani szállásán egy szúszékben búzát és valami lisztet is, ezenkívül kegyelmes urunk egyebet nem találtunk; ha penig azonközben ő kegyelme jovaiban per ulteriorem inquisitionem valakinél értünk lenni, tartozó kötelességünk szerint Nagyságodnak mindjárást kegyelmes értésire igyekezünk adni; az mit penig Nagyságod mindezekről tovább kegyelmesen fog parancsolni, az Nagyságod kegyelmességére hagyván *(oldaljegyzetbe II. Rákóczi Gy. kezével:* legyen csak ott helyben), de coetero Illrmam Celsnem Vram diu et feliciter valere desideramus. Datum Segesvár die 2. Octobris a. 1659.

Illrmae Celsnis Vestrae

perpetui fideles
Consul et senatus Segesvariensis.

Külczím: Illustr. ac cels. principi dno dno Georgio Rákóczi *stb.*

(Eredetije a m. k. orsz levéltárban.)

f)

1659. oct. 4.

Az Oláhországgal kötött szerződés.

Nos Ignatius Archiepiscopus Metropolitanus Valachiae Transalpinae ac Radulius cancellarius stb. (Közölve az Erdélyi Múzeum-Egylet példányáról T. Magyarkori Államokmánytár. III. 458. l.)

Datum in Marosvásárhely die quarta mensis Octobris anno domini millesimo sexcentesimo quingentesimo nono.

Oláh aláirás. P. H. Oláh aláirás. P. H. Frater Gabriel Thomasy Vicarius Apostolicus P. H.

(Eredetije a m. k. orsz. levéltárban. Actorum Trans. fascic. IV. Nro 39.)

Digitized by Google

g)

1659. oct. 7.

Bethlen Miklós hitlevele.

Én Bethlen Miklós esküszöm az élő istenre, ki atya, fiú, szentlélek teljes szent háromság egy bizony örök isten, hogy az én kegyelmes uramnak ő nagyságának, az méltóságos erdélyi fejedelemnek Rákóczy György urunknak és az méltóságos Rákóczy Ferencz ifjabbik erdélyi fejedelemnek ő nagyságának mindenekben igaz és hű leszek, ellenségeknek ellensége, barátoknak barátja, és hogyha az ő nagysága fejedelmi méltóságok vagy birodalmok ellen valamit értenék, hallanék, ő nagyságának vagy magam értésére adom, vagy peniglen körülötte lévő híveinek megjelentem, és mivel atyám uram ő kegyelme másokkal együtt Törökországban elmenvén, még ez ideig is többekkel együtt oda vagyon, hogyha ő kegyelmétől, vagy ő kegyelmével ott benn Törökországban lévő emberekről izenetlevél vagy hozzám vagy másokhoz érkeznék, az melyet megértenék vagy eszemben vennék, ő nagyságának megjelentem; magam is penig se ő kegyelmeknek, sem Törökországban lévő más embereknek nem írok, sem nem iratok, nem izenek, sem nem izentetek, sőt ha másokat is izenni, írni vagy atyám uramnak, vagy ott benn Törökországban lévő más személyeknek eszemben vennék, ő nagyságoknak értésére adom, magam is peniglen ő nagyságok híre, s kegyelmes engedel ..... ki nem megyek, egy szóval mindenekben ma ..... Nagyságodnak igaz tökéletes híve, melyre me..... adja lelkem üdvösségét. Melynek na..... ..... reversálisomat kezem írása és pecsétem alatt..... 7. Octobris anno domini 1659.

(Eredetije a m. kir. orsz. levéltárban).

h)

Jelentés 1659. szept. 24—oct. 7. országgyülésről.

Acta Comitiorum anno domini 1659. ad diem 24. Septembris in civitatem Maruswassarhely per principem Georgium Rakoci indictorum (sine poena decretali) atque dietim per regnicolas modo infrascripto celebratorum.

Die 24. Septembr. Quamquam hac die huius mensis universi status ac ordines debebant comparere, tamen perpauci comparent, attentio enim maxima erat ad adventum

Digitized by Google

dom. Kemeny Janos, qui nisi affidasset plerosque regnicolas minime confluxissent; ideoque intellectis rebus sic habitis, quod dns. Kemeny Janos pervenisset ad Bonyha, tenderetque versus Marus-Wassarhely, adventant regnicolae tristi tamen et hallucinanti cum fiducia. Notandum tamen, quod Siculi Haromszekienses superbe, magnaque cum jactantia intrant ipsam civitatem dnum Mikes Kellemen comitantes. Ipse autem serena fronte condescendit in suo hospitio; tandem transit ad suum fratrem dnum Mikes Mihaly, circumferebatur enim hunc fore praesidentem Rakocii principis. In ipso ergo die per totum nihil fit, nisi varii rumores audiuntur volvunturque.

Die 25. huius mensis orto sole dnus Kemeny Janos intrat civitatem in habitu et armatura Tartarica nigra, tamen plerique nobiles illustres comitabantur. Facta condescensione, de statu nostro varia audiuntur, fertur enim publice, quod princeps Racocius Transilvanicum regimen cupit sibi ad manus tradi et concedi. Fertur etiam, quod princeps Barcsai una cum suis sociis in captivitatem Turcarum incidissent. Fertur etiam dnum Ladanyi Mihaly apud Mihnye Wajwodam obtruncatum esse. Fertur insuper eundem Mihne Waiwodam cum Racocio firmissimum iniisse foedus, quapropter quoque ea confidentia universos secum habitos Turcas caedi curasset, nec in sua ditione cis-Danubiana illos pateretur, imo ipsum oppidum Girgio desolasse ac diruisse, hoc est: Turcis non secus obedire quam Mathe Waida, niteretur. Quo intellecto quoque illms p. Rakocius hoc nostris proceribus intimat ut ipse approbetur ad assumendum regimen, imo quibusdam quod denuntiarit taliter, fertur communiter: Kgd ennek s ennek mondja meg, hogy a mit előttünk beszéltenek, hátunk megé most ne hintegessenek, hanem azt mondják az ország előtt is, mert nem leszen jól dolgok. Fertur quoque, quod universus populus noster jam elegit Rakocium esse eligendum, sed exitu tali: Mikor a pap s a vén asszony elől járja a tánczot, nagy por leszen abból; és úgy, mikor a populus igazgatja az ország dolgát, nagy veszedelem leszen abból is. Fertur quoque, quod akár nolle, akár vele, de ő naga csak feltette magában, hogy az fejedelemséget függőben nem hagyja, hanem országunknak directiójához hozzá kezd. *Ez különben sem leszen,* noha az országot arra hivatta, hogy porta kedve ellen s ország akaratja nélkűl nem nyúl ő naga az regimenhez, mivel külömben foly most az üdő, az mint folyt akkor; változott az ő naga szándéka is.

Die 26. mensis Septembr. circa horam octavam matutinam omnes regnicolae a hospitio spblis magnificique d. Ke-

Digitized by Google

meny Janos transeunt in templum Maruswasarhelyense intra murum arcis ejusdem civitatis erectum ac situatum ibique dictus dmnus. Kemeny Janos de sua in suspenso relicta legatione perorat egregie, cuius tota summa talis erat: Ha Kgtek meghallana vagy két szóm volna Kgtekhez: Kgtek közűl a kik ott voltak az thordai táborban, tudhatják, hogy Barcsai fejedelmünk ő naga s az nemes ország kévánta vala, hogy elmennék Rákóci György fejedelmünk ő naga eleibe s törekedésemmel ha mit elkövethetnék, lennék azon, hogy ő naga hadaival tartózkodnék meg, s békességes útokon és módokon az két fejedelmek között szereznék pacificatiót etc., azután etc. elmentem etc. Az pacificatiót arra hoztam, hogy Rákóczi fejedelmünk ő naga bizonyos punctumok alatt reá igírte magát, hogy hadait az országból kiviszi, az fejedelemséget az porta s az ország akaratja ellen magának nem vindicálja etc. De mivel Barcsai uram ő naga rendeletlenűl Thordáról megfutamodott s az tracta dispositiónk szerint nem folyhatott, jöttem gerendi házamhoz oly szándékkal, hogy onnan csak Fogarasba menjek. Ez alatt is megérkezék az fiam Kemény Simon etc. Azután mentem ismég Rákóczi fejedelemhez, szentmihályfalvi táborba, hogy ő naga meg ne ütközzék Barcsay fejedelmünknek hátrébb szállásába, mivel istenes úton módon az haza megmaradásával kész most is az tractának continuálására, holott az fiaimtól úgy izente ő naga etc. Ez alatt onnan megérkezvén, ismég Gerendre jöve hozzám Petki uram s Ébeni István uram, több dolgok között ő klmek által Barcsai urunk izent arról is, hogy csak Rákóczi urunk adjon hütlevelet, maga is szembe jő ő nagával; így folyván azért a dolog, jó reggel másnap hozzám érkezék Rákóczi urunk ő naga s megigírvén az hütlevelet, együtt elindulánk alá Tövis felé, s megírván jól az assecuratoriát, magam alá nem menék Dévára, vélvén azt, hogy ha ő naga onnan följön, nem szükség hogy magamat fáraszszam. Ehez képest küldék ő nagához Ébeni István uramat, a kivel ugyan nem jütt fel Barcsai urunk ő naga, hanem küldette Betthlen János uramat avégre hogy mi tanácsi renden lévők, a kik jelen voltunk ő klmével Bethlen János urammal mint cancelláriusával, valamit az ország jovára feltalálunk, azt végezzük Rákóczi urunkkal ő nagával, mivel ő naga pro rato ac firmo tartja celebrálandó pacificatiónkat. — Ez in effectum menvén, maga írta Betthlen János uram mind, hátramaradván csak az pecsétlése. Mikor azért ezzel Bethlen János uram alá ment volna Dévára, az törökök közé megindúltanak, felhagyván az pecsétlés dolgát etc. Így azért én az én tisztemben eleget fáradozván, követségviselésemet continuáltam, hogy semmi

Digitized by Google

effectusa nem lehetett, a ki oka, adjon számot róla etc. Haec et his similia cum recensuisset dms. Kemeny Janos residet, nam stando peroraverat suam causam. His ita finitis, urgent plurimi praecipuos proceres et agant gratias dno Kemeny Janos pro intercessionibus suis, sed nemo repertus est, qui regnicolarum nomine audeat loqui, imo Mikes Kellemen et Lazar Istvan assistunt, ut nominibus et in personis dnorum Siculorum gratias agant, sed ex nutu d. Petki Istvan et illi obmutescunt. Expost iterum assistit d. Kemeny Janos rogans regnicolas, ut liber passus ei ne denegetur, cum iter susceperit quacunque versus extra regnum nostrum, qua de re etiam Chamus Tartarorum litteras ad nos transmiserit; cupit etiam nominibus consiliariorum literas testimoniales a regnicolis, quod inter ambos principes Rakoczium et Barcsaium interessentia ne putetur vitio verbi illis, quia ea quaecunque fecerunt jussu Barcsai principis praestiterunt. Interim dnus Mikes Mihaly cancellarius ac consiliarius dni d. Georgii Rakoci intrat ipsum templum residetque ad locum praesidentis; a latere ejusdem erat Baranyai Gaspar. Parumper autem moraturus dns Mikes assistit talibus verbis: A mi klms urunk ő naga Erdélyországnak legitimus fejedelme, Magyarország részeinek ura és Székelyeknek ispánja Nagtoknak s Kgteknek kegyelmességét ajánlja. Hálákot adván istennek azon, hogy ennyi bódúlt állapatokban is annyira egésségben megmaradhatott, kivánja ő naga, hogy ennek utána is vigyázzon isten Nagtokra s Kgtekre, e mellett ő naga egy levelet is küldett az nemes országnak, olvastassa meg az ország, quarum summa talis erat: Nemzetes Mikes Mihályt, cancelláriusunkat s tanácsúr híveinket Baranyai Gáspár hívünket bocsátottuk Kgtek köziben, hogy praesideáljon etc. His perlectis, orditur dnus Mikes Mihály suas dissertationes nomine et in persona illustrissimi principis d. Rakocii, quarum praecipua summa talis erat: Klmes urunk ő naga bejött ez hazába, de nem úgy, sem nem nem úgy etc., mivel mindeneket tentált ő naga vér nélkűl székiből egy ideig ment volt; nyert-e az ország azzal magának békességet? Oda Jenő, oda Lugos, oda Karánsebes, *harminczezer tallér volt az adó, most nyolczvanezer;* azonkűl ötszázezer tallér fizetés etc. Egy ideig ő naga magát abstrahálván, mindent megengedett a nemes országnak, fenn hagyván magának az egy kötelességét, melyről ő naga írt volt segesvári gyűlésünkben, hogy kötelességünket fel nem szabadítja, de semminek sem lett semmi jó kimenetele, Barcsai uram is miképpen színeskedett minden dolgaiban Klmetek az maga leveleiből jól megértheti, csak olvastassanak. De minekelőtte annak megmutogatására térjek,

Digitized by Google

akarja urunk ő naga azt is az ország eleiben adni, hogy a Lengyelországra való menetben (*sic!*) is méltatlan vádoltatott azzal, hogy tanács hívei tetszési nélkűl indúlt volna, de mivel az ő klmek arról való írási akkor urunk ő naga kezénél Szamosujvárott nem voltanak akkor, most azért ím ihol, mind az Barcsai uram levele s mind Haller Gáboré, melyekben ő klmek nem csak jovallották az indulást, sőt ugyan stimulálták is sok helyes argumentumokkal, melyek az levelekből megértetnek; Barcsai uram penig fejedelemségében állásától fogva is miképpen tartott correspondentiát klmes urunk ő nagával s miképpen színeskedett minden magaviselésében, az maga írásából Kgtek megértheti, csak olvastassanak. Most is micsoda hazaszeretetiből viseltetik, ihol egy szegény nemes ember bizonyságot teszen róla, eskettessék meg hüti szerint, mondja meg hol volt, mit hallott Barcsai uram dolgából, a ki most is a székelységet azzal vádlotta, hogy elsőben is ők szakadtak el ő tőle s bizonyos számú főrendek, de bizony törököt hoz reájok, eldulatja, raboltatja, lakóhelyeket porrá téteti etc. Mind ezekre képest nem érdemes, hogy a fejedelemség nála hagyattassék tovább, hanem ő naga klmes urunk fejedelmünk Rákóczi György magát se nem választja, se electiót nem kéván, holott hitünket fentartotta, hanem az fejedelemsége melett megmaradt, offerálván az országnak, hogy kész kegyelmességét ez hazához mind erejével, eszével, értékével, fegyverével, sőt vérével megmutatni. Mivel penig az szegény vitézlő rend pénzetlen, az egész Székelységen lévő vitézlő rendért az reájok háromló rész felvetett summát letenni, az vármegyéken lévő egyházi szegény nemesekért is, az szászságon való oly szegényekért is, kik le nem tehetik, segétséggel leszen ő naga etc. His ita exauditis altum silentium cum tacitis gemitibus ac suspiriis etc. Itaque leguntur litterae dnorum Barcsai Akos et Haller Gabor de suscipiendo bello polonico ac res ita deprehensa est ut relata fuerat per dnum Mikes Mihaly. Haec dum legerentur, assistit etiam dnus Kemény János dicens: A szamosújvári gyűléskor rab voltam, noha most is a vagyok, nem szólhattam, captivi pro mortuis habentur, de voltak olyak, kik nem mondották ugyan, hogy Kemény János, de kimondták ugyan, hogy a ki oka annak az indulásnak érdeme szerint szenved most; de én mindeneknek látója, soha javallója annak nem voltam, de hogy ellenzője lettem volna, a hozzám nem térhetett, mivel szolga voltam, multa quoque alia profert, sed oculi eorum identidem lacrymis obruuntur. Tandem leguntur litterae dni Acatii Barcsai, quae correspondentiam habuisse cum Rakocio fucatam et coloratam coluisse sinceritatem ita ferme omnia deprehenduntur, ut per

Digitized by Google

dnum Mikes Mihaly enumerantur. Ex post pauper ille nobilis per Mikes Mihaly declaratus assistit, jurat se fuisse in Temesvar ibique antedictas minas contra Siculos prolatas ab Acatio Barcsai oretenus audivisse etc. His et aliis similibus rebus expositis, in tantum despectum attrahitur dnus Acatius Barcsai ut indignus fore videatur ad officium principatus. Unde motus dnus Mikes Mihaly cupit ut adhaereamus Rakocio, nam ille solus post deum nobis succurrere tantum poterit et vult alius quis? nemo! Quod persuasurus dicit alta voce: Tatár János a portai posta álljon elő, mondja meg hüti szerint, mit izent tőle az országnak Szilvássi Bálint Barcsai uram kapithihája id est obses. Ad hoc dicit Mikes Kellemen, eskedjék meg, de nem csak az istenére, hanem a Mahumetre is; juratus ergo ille dicit: Most, hogy az portán valék, Szilvássi uram megeskete, hogy az országnak megmondom igazán izenetit, én azért ugyan ide jöttem volna most az ország eleiben, ha nem küldtek volna is, azért az izenet ez: Tatár János, én nem merem megírni, de mondd meg az országnak, hogy ha most mindjárt az ötszázezer summa tallért s az adót nem hozzák, reá mennek a törökök az országra, mindét rontják, rabolják. De ők hiák be mindjárt Rákóczi fejedelmet, véle oltalmazzák magokat. Haec dum taliter audirentur Mikes Mihaly cupit ut discursus instituatur, adhaerebimus ne Rakocio, an aliud quid sequemur? Sed quia magnates ac proceres nihil ad haec responderent, sua sponta consurgit dicens: Talám az én benn lételem miatt nem minden ember discurálhat, azért szállásomra lemegyek s választ várok Kgtektől. Atque sic cum suo collega descendit ad suum hospitium. Nos autem post longos susurros concludimus taliter: Rákóci fejedelmünk ő naga az szegény országot arra convocáltatta, hogy a fejedelemséget porta kedve ellen s az ország akaratja nélkül nem kévánja, Mikes uram penig azt proponálja, hogy immár melléje állott, kévánja csak, hogy kötelesek lévén ő nagának mi is melléje álljunk. Azért küldjenek ő klméhez, exponálja világoson, convocatoriás regalissa ő nagának miképpen egyez az propositióval; nominibus ergo dnorum regnicolarum expetitur dnus Bánffi Dienes qui rediens refert: Mikor az convocatoriák kimentek, akkor külömben, hogysem most folytanak az dolgok, *csak kénál ő naga, ha egész országúl veszszük-e klmességét avagy nem;* mert akik veszik, azokat protectiója alá veszi; a kik nem veszik, lássák! Tandem denunciamus iterum per Mikes Kellemen, ő klme holnapig várokozzék, az dolog igen nagy, holnapig halasztattunk voxolásunkat. Ac sic pransum imus circa horam primam pomeridianam.

Digitized by Google

A prandio nationes seorsim confluunt in hospitiis, ibique non sine moerore deliberantur qualiter qualiter etc.

Die 27. Septembr., orto sole confluit plebs nostra ad solitum locum, sed priores ac potiores regnicolae consultantur apud dnum Kemeny Janos usque ad 10. ferme horam matutinam. Tandem Mikes Mihaly intrat ac denuo proponit (lupus gregi blanditur): Klmes urunk ő naga oblatiójára mi választ adjon az ország, halasztatta vala tegnapról mostanra; azért mi most azon válaszvételre bejöttünk urammal ő klmével, id est Baranyai Gáspárral. De ha kik mégis nem érthették rövideden az mi klmes urunk oblatióját s a mellé való Kegyelmetektől való kévánságát, declarálom ismég az nemes országnak. Azmint tegnap is declaráltam, klmes urunk ő naga mindeneket tentálni az országnak megengedett volt, de mi hasznat lát benne? semmit. Az török kévánsága az vala: csak Rákóci György küldessék el s más fejedelem választassék, csendes szép békességben megmarad az ország, semmi bántódása nem leszen: de úgy lőn-e? Mihelt az török ezt efficiálhatta, mentest Jenőnek s több helyeknek elvételével kezd fenyegetni s az adónak dupláztatásával. Azután ismég impositivus fejedelmet külde az országra, s fenyegetőzését effectuálá s extraordinaria adózást parancsola, mely hogy mindjárt nem administrálhatott, immár az egész török császár birodalmában kikiáltatott, hogy a pénznek meg nem küldéséért Erdélynek megbüntetésére eljőjenek, minket elraboljanak, dúljanak, prédáljonok, porrá, hamuvá tegyenek, melyre el is készültek, készen is vannak. Látván azért immár klmes urunk ő naga ez hazának ilyen nagy végső és utolsó spitzre jutott betegségét, hogy ez nyavalyát semmiel meg nem orvosolhatni, hanem csak pénzzel s fegyverrel, látván azt is, hogy ez hazában senki nincs, a kinél az a két orvosság isten után feltaláltathatnék, hanem csak ő nagánál, erre képest igérte, mind erejét, elméjét, fáratságát, értékét, költségét, kéncsét, fegyverét, vérét életének fogyattatását is ez szegény haza mellett, holott ez hazán immár rajta leszen mindjárt az török fegyver, csak az igért summa fizetésért is, melyet ki tehet le ő nagán kívül? (Strabonem appellat pactum blandus pater.) Ha penig semmiképen pénzzel a haza részéről nem complacáltathatnék is az török, kinek lehet fegyvere ez hazának csak annyira való oltalmára is, mint ő nagának? Mindezekre nézve csak azt akarja urunk ő naga per voces tudni, vannak-é olyanok (az mint ő naga hiszi is, hogy vannak), kik kévánják ő nagának ez iránt való klmes igíretit. Hogy penig abban meg ne ütközzék, hogy ő semmi modalitást abban nem mutat, mit teszen igíretinek rendi s hasznos affectálása, azt mi

Digitized by Google

reánk az mi klms urunk most nem bízta; mivel nem is szükséges, hogy tanácskozzék ő naga olyanokkal s azokkal, kiket nem tud híve-é? avagy nem. Ne talám lehetnének (kit nem gondolok) itt is olyan phariseusok, kik azt kérdenék: mester quid faciendo possidebo regnum dei? Quod est majus praeceptum? Licetne censum dare caesari? s az többi. Megértvén azért az mi klmes urunk, hogy kik azok, az kik veszik az ő naga obligatióit, azokkal annak utána mint híveivel consultálkodik mind az pénzzel s mind az fegyverrel miképen s mi formán orvosoltassék abbeli betegsége ez hazának? *Azért csak megkévánja ő naga, most mindjárt per voces mondja meg kiki, ha kévánja-é, vagy nem az ő naga ekképen való oblatióját?* (Verba ligant homines). Mindazáltal talám nem ártana, ha az tanácsurak is ő klmek jelen volnának. Quo audito regnicolae acclamant: felette is szükség az uraknak bejövetelek, hivattassák be. His ita habitis intrant dni consiliarii, Petki István, Kapi György, Bassa Thamas, Keresztessi Ferencz, Herrman Mihaly; Ebenni Istvan ob suam aegritudinem de suo hospitio denunciat vocem suam. His comparentibus questio iterum alia oritur de dno Kemeny Janos, quod etiam si sit mediante obside suo filio Francisco captivus Tartarorum Chami, tamen accersitur, et ut precipuus hujus afflictae patriae nostrae non ultimus asylus proferat suam censuram de hac re nostra tam ardua: qua re approbata accersitur comparetque lubens. Ad haec iterum cupit Mikes Mihály, immár az nemes ország adjon választ, voxoljon, interim convertitur idem Mikes ad dnum Petki Istvan, dicens: Én uram az voxolásban praesidensnek substituálom Kgdet, Kgd voxoltasson. Hoc percepto dicit dnus Petki István ad regnicolas: vox leszen, katalogus nincsen, azért Kgtek megbocsásson etc. Ad haec dicit Mikes Mihaly, uram lássa Kgd, kérdje Kgtek az voxot: Ad haec Petki inquit: Nem lehet uram oly hirtelen, nem voltam én praesidens, catalogus kell ehez, et sic aperit suam crumenam mittens poturam ad forum pro emendo papyro, quae cum afferetur, et in conscribendo catalogo Kalnoki Mihaly laboraret, taliter colloquio dnus Kemeny Janos et Mikes Mihaly ad invicem disserunt, saepe saepius tamen in lachrymandum adeo erumpunt uterque, ut oculi eorum luctu pleni videantur. Catalogo tandem existente, rogatur, non interrogatur censura super re tam ardua a dno Kemeny Janos: qui lachrymantibus oculis excusat se quicquam loqui, expost ad petitionem plerorumque magnatuum, detersis lachrymis taliter orditur suum sermonem: (Lupus senex decipula vacuus acrior ad praedam). Ezen dolog felől s magam dolgaimban is szintén akarok vala már indulni,

Digitized by Google

hogy urunk ő nagához alá rugaszkodjom Radnókra, de hogy a nemes ország kévánta, méltatlan voltam[ra] hogy idebe jőjök, eljöttem azért; minekelőtte én arról szólanék, mit kellessék az előttünk forgó voxról mondanom, annakelőtte magam állapatomról akarok keveset emlékezni; nyilván vagyon, hogy én az Rákóci háztól minden előmenetelemet, sokféle jovaimat bőven vettem, melyekért az mint akkor, úgy most is minden teljes tehetségemmel való hűségemmel azon Rákóci házat szolgálni, ahhoz való hűségemet mutatni, a mellett tiszta szűvből fáradazni, mert soha meg nem engedem, hogy senki is volt avagy legyen, a ki én nálomnál igazábban való szolgálottal volt ahoz az házhoz, ha más hasznosabbal is. Senki nagyobb állhatatossággal is, ha más kedveskedhetőbbel is, senki nagyobb serénységgel is etc., melyekre ma is szintén azon ember vagyok, annak az háznak azon igaz híve vagyok. (Si diis placet aut credere fas est.) De hogy az vox mondásról való censurámat előszámláljam, helyesnek lenni az én részemről nem mondhatom minekelőtte ő nagához nem megyek, ezen dolog felől nem beszélhetek. Noha az én dolgomban nincsen semmi homály, én az én hűségemmel Barcsai fejedelem uramnak köteles nem voltam, volna inkább azoknak a voxolás előtte való dolgok urunk ő nagával Rákóczi Györgygyel, a kik hűtesek voltak Barcsai fejedelmekhöz. Azok tudják ez hazának hol fáj, micsoda nyavalyája vagyon, micsoda orvossággal gyógyhatnák betegségét, azután tudhatná az orvos. Hic dnus Kemény Janos multa disseruit de medico morbo ac aegroto. Quibus exauditis contraire et cum quodam rancore disputat dnus Mikes Mihaly, itaque percipiens commotionem illam Mikessianam, submisse relinquit, non urget (blanditur) dnus Kemeny Janos memoratam suam assertionem, sed cessat loqui hoc pacto: Én csak a magam részemről mondtam s mondom, ez uram az én előszámlált dolgaim nem a voxhoz való, hanem csak akarám jelenteni, hogy szembe leszek ő nagával nem sok haladék holnapig; addig én sem voxot, sem censurát nem mondok, az ország lássa Ktek dolga. Orditur ergo Petki Istvan voces colligere, quae cum variis declarationibus et multis laudibus Rakocianis insertis in eam conclusionem intrant, ut Rakocius princeps acceptetur cum suis promissionibus, dummodo antequam nos quoque fidelitatem nostram fulcienda quaedam impedimenta suae celsitudini offeremus, eaque nobis medenda illustrissima celsitudo promittet, invitare in medium regnicolarum non debeat, plerique enim Siculi et nobiles haerebant in eo, immo studebant, ut statim sine omni mora invitetur princeps; sed collectis vocibus major pars in eo sistit, ut per legatos de medendis omnibus

Digitized by Google

impedimentis requiratur prius (hic nodus Gordius solvi coepit) humillime, expost accersetur. Quam quidem dilationem cupit dnus Mikes Mihály ut in scriptis per ipsum remiterent regnicolae ad principem Rakocium, quod omnibus annuentibus describitur. Ex eo autem formantur litterae nominibus regnicolarum ibique praeparantur, quarum forma talis erat: Illrme princcps etc. more solito; tekintetes és nemzetes Mikes Mihaly uram Nagod cancellariussa s tanácsúr híve, nemzetes és vitézlő Baranyai Gáspár urammal exhibeálván az Nagod credentionalis levelét, proponálák mellette Nagod méltóságos reájok verbotenus bizattatott propositióit, melyre egész országúl három nemzetűl tettünk ily resolutiót, hogy Nagodot fejedelmünknek agnoscáljuk,(O lacrimis extinguendae litterae, quam celeri cursu trahitis patriam ad excidium. O coeca, o stolida plebs!) — igírt klmességét mindenekben kévánjuk: de ilyenképen, hogy Nagod is követ atyánkfiaitól Nagod eleibe küldettendő kévánságinknak annuáljon; kiket Nagodhoz alá is küldettünk. In reliquo illms. Cels. etc. Subscriptio talis: Erdélyországának három nemzetből álló rendei, Nagodnak alázatos hívei. Observandum quod pro tribus nationibus Transilvaniae subscribunt et sigillant tres personae, scilicet pro nobilibus Kapi Georgy, pro siculis Petki Istvan, pro Saxonibus nostris Michael Herrmann judex Coronensis. Obsignatis ergo his per dnum Petki Istvan sermo antequam institueretur, dnus Mikes Mihaly longas dissertationes instituit super suo statu: quod ipse literas fulminatas aut falsas apud imperatorem Romanorum minime exhibuisset; sed veris literis originalibus in tota sua legatione usus fuisset, de qua re longas declarationes enumerat. Interea literae ejusdem credentionales praeparantur. Ideoque dnus Petki Istvan inquit: Az mi klmes urunk ő naga az mely dolgokban Kdet Baranyai Gáspár urammal expediálta volt a nemes országhoz, írásban az nemes ország megirta, Kgtek ő nagának elviheti etc. Ad haec dnus Mikes Mihaly replicat: Klmes urunk ő naga az nemes országnak mutatott hűségét kegyelmesen fogja agnosceálni. Tandem dnus Petki dicit: Kgtek köszöntse ő nagát. His auditis dnus Mikes: megmondjuk s köszöntjük is ő nagát. De mi is, ha miben nehézségére lehettünk volna valakinek, kévánunk bocsánatot. Ad haec dnus Petki nominibus regnicolarum dicit: az Kgd jó szándékán az ország megnyugodt, engedje isten Klmteknek ennek utánna is ez hazának megmaradásában való dolgokban fáradozhasson hasznoson. (Secus factum.) Acceptis tandem litteris legati Rakocziani exeunt publica nostra congregatione.

Digitized by Google

Et sic nos quoque coenatum dispergimur circa horam 4. pomeridianam. Wohl bekomme Euch die mahlzeit!

Die 28. mensis Septembr. ante prandium nihil publice agitur ob celebrationem sacrae diei nempe dnicae. A prandio ad locum solitum convenimus ibique legati ad Rakocium profecturi eliguntur scilicet d. Kemeny Janos, (ovem lupo committunt) in sua persona pro se, in persona nobilium Kapi Georgy; in persona Siculorum Petki Istvan; Saxonum Michael Herrmannus. His denuo literas credentionales conscribimus sub hac forma: Illme etc. hogy isten Nagodot minden dolgaiban minden jóval szerencsöltesse, szűből kivánjuk. Tekintetes és nagos Kemény János és Kapi György úr atyánkfiait s nemzetes Petki István s tiszteletes Herrmann Mihály uramékat, hazánknak fő- és előrendeit bocsátottuk Nagod eleiben mint klmes urunkhoz követekül alázatoson kérvén Nagodot egész országúl három nemzetűl, klmesen látni s meghallgatni Nagod méltóztassék. (Puncta his literis inserta in ulterioribus describentur.) In reliquo etc. Datum etc. in publica nostra congregatione conscribuntur, sigillantur. Aliae quoque literae testimoniales pro dnis consiliariis (qui inter Rakocium et Barcsaium pacificationem fiendam urserunt) confectae sub tali vel simili forma: Mi Erdélyországnak három nemzetből álló rendei egész országúl adjuk bizonyságúl ez levelünkben, hogy midőn Barcsai Ákos fejedelmünk Thordához táborba szóllított volna minket, s méltóságos Rákóczi György fejedelmünk is etc. az pacificatiónak megszerzésére expediáltatott vala tekintetes és nagos Kemény János úr atyánkfia. De mivel a rendelt helyből Barcsai fejedelmünk elment s az hadakat is elosztotta etc., nem lött az ő nagának munkálkodásának semmi effectusa s gyümölcse. De mivelhogy ismég requiráltatott Petki István és Ébeni István uraink s atyánkfiaink által Kemény János uram, hogy az pacificatiónak rendi s módja folyton folylyon, valamint szintén el is kezdődett volt; azon atyánkfiai abban Barcsai fejedelmünk ő naga parancsolatjából annuentiájából munkálódtanak etc. addig, amég ő nagának Barcsai fejedelmünknek idegen nemzet közibe való elmenetelét értették. Mindezekről látván ő nagának is maga pecséti s keze írása alatt költ leveleit. Melynek bizonyságára adjuk ez levelünket futura pro caufela. Datum etc. Tandem legati cum magnis comitatibus proficiscuntur, caeteri autem manemus in ipsa civitate Mar.-Wasarhely.

Die 29. mensis Septembr. Ante prandium nihil auditur, nisi ipse princeps expectatur. Sumpto prandio plerique regnicolarum obviam eunt principi Rakocio usque ad Medgyesfalva. Notandum tamen quod dnus Kemeny Janos legatus

Digitized by Google

regnicolarum praecedit ipsum principem ac salutat ipsos regnicolas nomine Rakocii hoc pacto: Az mint az nemes országtúl bocsáttottunk volt urunk ő nagához etc. offeráltuk hűségünket az előnkbe adatott conditiók szerint. Melyekre mikor ő naga is kévánságunk szerint mindenképpen való klmes resolutiót tött volna, ottan mi is a nemes ország nevével alázatoson kértük ő nagát, hogy méltóztassék közinkbe feljőni etc. Azon okra is ő naga igen klmesen igírte magát, sőt ugyan meg is indula, útban vagyon, ihol érkezik! hanem ő nagát, aki excipiálja egy becsületes hazafiát rendeljen Kgtek; quod et ipse praestat cum rogaretur, inquit: Én hozzám nem illik, hogy excipiáljom, mivel én invitáltam, mert nagy örömest megcselekedném. Interim cum idem dnus Kemeny Janos circumspectaret, videt patibulum Medgyesfalviense in proximo regnicolis adesse, dicit haec verba: Nem esik országnak bocsületire, ha az mi klmes urunkat így várjuk ide, hanem vágjok igen hamar onnan az akasztófát, ac sic patibulum prosternitur. Haec dum agerentur, adventat illrmus princeps d. dnus Georgius Rakoczi, dnus nobis collendissimus, quod ut felix, faustum fortunatumque sit, precamur. (Sed satis infausta fuit haec invitatio, ut eventus testatus est in planitie Haczag, utinam in Hungaria mansisset Rakoczius.) Cum ergo sua celsitudo tanquam cum aliquo hoste conflictaturus una cum exercitibus suis 5000 virorum advenisset, salutatur et excipitur a regnicolis per dnum Bassa Thomas. Notandum tamen, quod expansi exercitus suae celsitudinis, licet aliquot lepores inter milites prosequantur, ne unum quidem capere potuerunt, sed salvi inter istos 5000 milites aufugerunt; ast quid portendit, nescitur. Propinquus tandem civitati hac pompa principali condescendit sua celsitudo ad solitum principale hospitium: universos exercitus antecedunt cives Marus-Wassarhelyienses, hos sequuntur karabelistae milites, hos cum duodecim equis ductivis alii, tandem illrma sua celsitudo, ita tamen, ut a sinistro latere ipsum comitaretur illustris waywoda Constantinus. Eam autem celsitudinem antecedebant consiliarii Kemeny Janos, Petki Istvan, Kapi Georgy, Keresztessi Ferencz. Notandum quoque, quod sua celsitudo in rubeo indumento totus erat. Ab utroque latere erat stipatus peditibus germanicis et hungaricis circiter 600. A tergo vero eandem cels. sequebantur sui generales capitanei, regnique nostri primores ac potiores, quia sua sels. eques erat. Vacuus ejusdem currus sequebatur; eundem autem dragones equites quinque compagniis; denique sequebantur equestres exercitus, qui partim erant suae celsitudinis, partim dicti waywodae. Erant denique satis numerosi circiter 3000. Notandum tamen,

Digitized by Google

quod musicus militum waywodalium vulgo töröksipos, vallachicam istam notam in ingressu continuat, quae hungarice vocatur, az oláh fáta nótája, mikor kaprait az havasson elvesztette volna, és magát siratván, bújdosván keresné s siratná elveszett caprait: aliam quoque notam Joannis Petki super ea cantione: Israelnek sz. istene, ki lakozol magas menyben, vigyázz onnan mindenekre etc. Haec dum ita agitarentur advesperascit. Sua vero celsitudo ad rationem militum suorum et exercituum castra locarat ad ripas Marusii, civitatem versus. Notandum quoque quod cum dno Gaudi Andrea potiorem partem sui exercitus in castris ad Szaszsebbes positis reliquerat sua celsitudo. Notandum quoque quod multi imo plerique homines nostri ambigant, quid credatur? quid speretur? quid expectetur?

Die 30. Septembr. orto sole non confluunt, sed circa horam 10. mat. agitur de punctis regnicolarum ab illrma cels. approbandis quae in scriptis per dictos dominos legatos fuerant ad Rakoczium transmissa. Quorum punctorum primum erat:

1. Ut omnia eant in universalem amnestiam.

2. Ut suos milites aut dissipet aut pecuniis alat, ac pro suo posse contra qualescunque nostros hostes provideat.

3. Ut libertatum ac privilegialium rerum nostrarum impedimenta medeatur.

4. Ut subsidium suum ex pecuniis prommissum tam ad nobiles, quam ad Saxones nostros ac Siculos eroget.

5. Ut secundum conditiones dno Barcsai Ákos praescriptas regnum nostrum dirigat. Ad haec omnia licet sua celsitudo in scriptis sese resolverit, tamen quia in toto non placuit, ideo humillime instant regnicolae, ut clementius sua celsitudo expandat favorem suum largissime speratum. Nam multis qualificationibus ac conditionibus sese sua celsitudo resolverat, quae omnia verbotenus inserere volui hoc modo: Az nemes Erdélyországtól küldetett punctumokra való resolutiója: Ad unum: Valami ország nevével ex communi consensu történt, arról generalis amnestia legyen azoknak kik ez mostani gyűlésben compareáltak voxot adtanak, és az kik szokás szerint követjeket küldették, és azok gyűlésben jöveteleket nem impediálták; úgy mindazáltal, ha ő kgmek is ország nevével communi voto ellenünk és mieink ellen való írásokat, végezéseket, cselekedetek roszalják, tollálják és megorvosolják. Ezenkívűl lévők megtalálván bennünket klmességünket előttünk szoktok viselni s (ez)után is azont követjük minden cselekedetünkbe, az mennyiben illik.

Ad secundum: Valamire az jó isten segélt, ő kgkkel

Digitized by Google

egyező értelemből minden mediomoknak követői kivánunk lenni szegény haza securitására.

Ad tertium: Onszoltuk ő kmeket, nyúljanak szabadságok megorvoslásához. Magok ő klmek kezébe lévén újonnan az regimen, azután miben meliorálták, ő kmk tudják, csak nekünk is despectusunkra ne szolgáljon ő kmk kévánsága, minden istenes rendenes (*sic!*) dolgokra készek vagyunk. Auguratióinkor mikre köteleztük magunkat, el nem felejtettük, törvénytelenséget sem követtünk, sem követünk ezután is.

Ad quartum: Kezünket egyik statusoknak való segétségről is nem akarjuk megkötni. Az székelységenk tött igíretünk(re) az mozdított, mivel jütt fülünkbe az előbbi adóval is kevesedett száma az ország kardjának; mi bizony discretiót abban nem tartunk, hos tyrissoque (*sic*) egyaránt tökéletes hűséget viseljenek. Mindazáltal, hogy ő kmk mostani kévánságának annuáljunk, mindkét statusoknak singillatim igírünk annyit, mennyit az székely vitézlő rendre mostani felvetett egy egy talléros adó tenne; ezenfeljűl csak az lehetetlen dologra nem mennénk szegény haza securitásáért, ő kgmk tartozó hűségekben alacritást tapasztalván.

Ad quintum: Mi legitime választott és confirmatus fejedelem lévén, más ember, főképpen impositivus fejedelem conditióit acceptálni bócstelenségnek tartjuk, nem is akarjuk, emlékezetben forogjon; egyébaránt mint legitimus fejedelem igaz hívünknek syncere ac confidenter mindkét részről consultálkodván, valami méltó s illendő, mindent készek vagyunk az ország javára tehetségünk szerint provideálni. Sed haec resolutio plerisque regnicolis displicet; ideoque iterata instantia instituitur, quae in scriptis exhibetur, tandem pransum itur circa horam secundam. A prandio non confluimus, sed militum hungariensium concertationes in medio foro celebratas spectamus, caedes enim et verbera, vulnerationesque crebro videbantur.

Die 1. mensis Octobr. orto sole confluimus in templum, ubi dnus Mikes Mihaly exhibet iteratam resolutionem suae principalis celsitudinis, cui adjungit quod praesidiariis domorum finitimorum si scriberetur et adhortarentur, ut sese accommodent ad constitutiones regni, non noceret. Monet etiam alia nonnulla discutienda. Tandem leguntur dictae iteratae resolutiones, quarum de primo puncto intelligebatur taliter: az universalis amnistiát jovaljuk, de úgy, hogy a die cessi regiminis nostri ez mai napig minden dolgok reciproce azokról értsék, kik jelen vannak. A kik penig jelen nincsenek, post factam ammonitionem notáztassanak; de nominanter Ladányi Mihálynak semmiképpen az amnystia ne suffragáljon; speci-

Digitized by Google

fice is, ha kiknek vétkek lehet, azoktól tétessék requisitio, melyre választ is fogunk az szerint adni. De puncto secundo taliter: Az hadaknak sustentatiójokról provideáljon az ország, nem engedjük, hogy alá s fel járjanak. De tertio: Ha kévánják, most is készek leszünk azoknak orvoslására. De quarto securáltathatunk-e annyi pénznek kiadásával? De quinto: Az impositivus fejedelem conditióiból excipiáltassanak azok, melyekre mi kötelesek nem voltunk, azután adunk választ. Ast neque his declarationibus sunt regnicolae contenti, itaque rursus dnos consiliarios cum praecipuis proceribus transmittimus ad principem, ut ultimariam obtineant resolutionem; unde dum reverterentur, accersitus legatus Transalpinensis, qui per errorem non adducitur, sed Constantini waywodae Wladica Kozakius per equum principis adfertur in conspectum regnicolarum; unde remissus cum frustraneo labore, in curru adducitur waywodae Mihnae legatus episcopus monasterii in Tergowista cum secretario dicti waywodae, qui litteras illris. waywodae exhibet, quae declarabant, quod ipse propterea Turcas ad latus ipsius habitos caedi curarit, ne ipse interficiatur, et Turcici officiales substituantur, Transilvania quoque in eodem jugo opprimatur. Cupit insuper et sese obligat, ut [*cum*] waywoda Matth. confoederatio in anno 1636. confecta et inita resuscitetur tenenda et observanda in omnibus reciprocam promitens fidelitatem. Aliae quoque litterae super eadem re exhibebantur a bojeronibus majoribus transmissae. Tandem a Turca quoque quidam csaus advenit cum litteris vezerii Budensis, qui easdem exhibet, quarum continentia non potuit satis inteligi, sed differtur ad sequentem diem ejus interpretatio; Turcicus enim interpres erat Maytini Andras, qui inscio principe proprium sensum litterarum non audet proferre. Et sic pransum abimus circa horam quartam pomeridianam. A prandio iterum concertationes, digladiationes vulnerationesque multae visuntur, usque ad vesperam.

Die 2. mensis Octobr. orto sole confluimus in loco solito ibique litterae interpraetatae wezerii Budensis leguntur publice, quarum continentia suadebat, ut principi Barcsajo adhaereamus; si non, Rakoczio adhaerebimus, extremum excidium nostrum nostrorumque futurum fore certo certius credamus. Quarum quidem literarum examen differtur in praesentiam dominorum consiliariorum, qui cum accersiti advenissent, retulerunt eosdem licet sub alio titulo scilicet quod adhaerere Rakoczio ac desciscere a Barczajo cogantur regnicolae, nos enim in tantam extremitatem devenimus, ut cogamur bellum apertum contra Turcas movere, sed illud nobis faciendum erit aut in casu defensionis, aut in casu offensionis.

Digitized by Google

In casu defensionis miseria est, ut in visceribus regni de re ita ardua aliquid agatur, ideoque videtur ut illud fiat extra regnum. In casu vero offensionis cogimur obviam ire hosti, nam scriptum est nobis, quod imperatori Turcico sive solvamus, sive non quinquies mille tall., tamen obruemur ab eius militia. Proinde cum in tam extremo casu nostrarum rerum cardo versetur, necessum est ut mature de rebus nostris provideamus, quarum series talis esse putatur. Byrsagialis summa id est mille crumenae tallerorum offerantur imperatori Turcico ea cum conditione ut ille Szultani Szulimani pacta, rata firma ac perpetuo observanda confirmet ratificet etcetera. Super quo dum athnama pro Transylvania exhibuerit nostras ad manus, summam illam nominatam praesentabimus in specie. Quod si vero recusaverit imperator Turcicus nostram obedientiam simul ac obsequium humillimum, extunc arma, arma, arma! ad manus nostras habita, aliunde quoque pro nobis patriaque nostra collecta penes libertatem nostram stringenda prompti erimus ac parati ad extremam tentationem evaginare vitasque nostras cum mortibus nostris commutare. Haec erat censura principis ac consiliariorum, de quo cum per voces deliberatio colligeretur, placet omnibus, praeterquam quod ab omnibus approbatur, ut militet quisque per stipendiarios suos non vero in persona propria, tamen requirente necessitate cogemur etiam personaliter insurgere. Hinc alia oritur quaestio: an consiliariorum censura sufficiat ad bellicas expeditiones nec ne? Et approbatur quod adhibitis supremis officialibus licitum sit castra metari. Denique ad resolutionem principis addaturne aliquid nec ne? queritur per consiliarios, et approbatur ut universalis fiat amnystia. Notandum tamen quod circumferebatur de domino Ladanyi Mihaly, quod iussu principis nostri Rakoczii per Mihne waida ille sit detruncandus hodie vel cras. Denique exhibetur supplicatio creditorum, qui mutuas pecunias resque argenteas pro necessitate regni in et pro mutua restitutione tradiderunt, quidam pro inscriptione iurium possessionariorum, quidam pro levandis decimis fiscalibus, quidam pro continuanda celleria salium. Nam fertur manifeste quod sua celsitudo nihil horum creditoribus cedet. Ideoque orant humillime ipsi creditores, ne pecunia eorum pereat sed illis restituatur. Porro ordinantur quidam, ut ad literas antenominatas Turcicas scribant replicationem nomine dominorum regnicolarum, alii item delecti sonabant de scribenda conditione principis talia, quae olim non praestiterat. Et sic pransum itur. A prandio visuntur congladiationes, vulnerationes ac caedes usque ad vesperam.

Digitized by Google

Die 3. mensis Octobr. orto sole diligenter confluunt regnicolae sub ea tamen spe, quod dieta forsan usque ad vesperam exspiret, ideoque leguntur publice conditiones e conditionibus Barczai principis ad eum finem excerptae, ut eas acceptet etiam modernus ill. princeps Rakocius. Expost leguntur etiam literae nomine regnicolarum ad wezerium Budensem transmittendae. Is enim wezerius literas nobis per quendam chausium quas miserat, ex eisdem accepta est occasio literarum transmittendarum, quarum summa talis erat: Hatalmas császárnak igaz híve budai vezér etcetera. Isten Nagodat minden jókkal hosszú szerencsés stb. Elvettük az Nagod levelét, melyből értjük, hogy Barcsai Ákos uram némely atyánkfiaival ott volna Nagodnál. A ki majd esztendő alatt itt közöttünk az fejedelemségnek hivataljában foglalatoskodván, hogy az fényes portának kedve teljék, szabadságnak ellen is sok dolgokat elkövetett, sőt a mi ennél is nagyobb, szomszédink ellen is az német császár határira midőn fegyverrel minket felindított volna, annak penig, kinek fegyverfogásunk kárára fogott volna fordúlni, vigyázott magára s elönkbe jött dolgának eligazítására. Ez alatt penig Barcsai Ákos fejedelmünk mivégre futott Nagodhoz, maga tudja, de minekünk fejedelemsége nem kell, mivel akaratunk s hírünk nélkül minket elhagyott. Azért Nagodnak igen könyörgünk hatalmas császárunknál törekedjék Nagod mellettünk: szultán Szulimán császártól adatott athnaménk confirmáltassék, választott s az fényes portától confirmáltatott fejedelmünk Rákóczi György helyben s fejedelemségében megtartassék, adózásunk is az régi usus szerint legyen, mivel most az bírságnak is azt az részét megadjuk, melyet Barcsai fejedelmünknek kezébe adtunk volt, melyet ő naga ha be nem adott, adjon számot róla hova tette, holott mi nemcsak aranyunkat s tallérunkat, de még feleségünknek arany s ezüst öltözetit, magunk ivóedényünket ő nagának Barcsai fejedelmünknek kezébe adtuk, noha szabadságunk ellen való nem választott fejedelem, hanem a fővezértől reánk vettetett fejedelem, az dupla adót is megadatta velünk s az reánk vettetett summát naponként szedette rajtunk! De mivel mégis az fényes portán romlásunkra s porrátétettetésünkre az hadak készűlnek, mi is készek leszünk fegyverrel magunkat oltalmazni életünk fogyasztatásával, ha az ránk vettetett pénzünknek megadásával az porta nem csendesedik és az dupla adó rólunk le nem vétetődik s Rákóczi fejedelmünk is az ő közöttünk való fejedelemségében meg nem hagyattatik. Az kiért mi egész országúl kezesek leszünk Nagodnak, bizonyosan elhigyje hogy ennekutána hatalmas császárunknak Rákóczi

Digitized by Google

fejedelmünk ő naga igaz, tökéletes szófogadó jámbor szolgája és híve leszen. Haec et alia multa his similibus scribebantur. Leguntur insuper et aliae literae replicatoriae ad vaivodam Mihne sonantes, quibus mediantibus acceptatur optata ab eo confoederatio cum longis declarationibus. Item leguntur et aliae literae nominibus regnicolarum ad dom. Haller Gabrielem supremum capitaneum arcis Warad transscriptae tali sensu: Miképen forgott Barcsai fejedelmünknek állapotja, Klmed elhittük értette, mi is országúl hogy méltóságos fejedelmünk Rákóczi György urunk ő naga mellé redeáltunk, azt Klmed bizonyosan elhigyje. Mire képest írásunkat vevén, Kd is az hűséget ő naga mellé fordítsa. Az praesidiariusokat esküsse. Alioquin Kld ha cselekeszik, notoriusnak pronunciáltatni mi tőlünk magát Kdet elhigyje. Similes literas scribi curant ad Kővár dom. Miko Miklos et Szava Mihaly ceterosque eiusdem loci officiales. Extunc assistit etiam in medio regnicolarum dom. Feoldvari Ferencz castellanus arcis Georgeny et quaerit: Hát én mihez tartsam magamat? Et respondetur, itt vagyon Kd s érti, nem kell írás. Testimonialis kell azoknak, kik jelen vannak. Similiter nomine domini Ebeni Istvan capitanei novae arcis ad Samosium rogabatur testimonialis, sed nihil obtinet. Tandem advenit dominus Mikes Mihály a principe ac subsistens a latere praesidentis scilicet dom. Keresztessi Ferencz profert talia: Urunk ő naga az nemes országot kegyelmességgel köszönteti, emellett ő naga a nemes ország iterata replicatióját felküldte, melyre ügyekezett, hogy oly választ adjon, melyben az nemes ország is fogna nyugodni. De minthogy amaz mocskos írásbúl, kit innocentiának neveztek, láttatik, mintha némelyek azt ítílnék, hogy urunk ő nagához való kötelességek felszabadúlt volna, sőt némelyek most is eloszlásokkal azont hinni kimutatják, mire képest ő naga csak megkévánja, hogy az nemes ország újonnan esküdjék ő nagának, holott országlásának kiváltképpen való fundamentoma abban vagyon helyeztetve. Ezt penig az nemes ország úgy értse, hogy recipise urunk is előbbeni conditiói szerint repetálja juramentomát, de hogy ahoz több adassék avagy valami variáltassék, arra nem lépig, az országtúl is nem kívánja, hogy alienara juráljanak, hanem csak repetálja az ország is előbbeni homagiumát, ac sic recedit. Comparentibus ergo dom. consiliariis producta omnia et prolata discutiuntur sigillatim et primarum literarum expediendarum forma concepta approbatur. Expost conditiones excerptae leguntur quidem, sed examen earundem ut differatur ad aliud tempus, replica instituitur. Expost autem saepe saepius iteratae principis resolutiones per dom. Mikes allatae resumun-

Digitized by Google

tur, quarum punctum primum ostendebat, nullo modo fieri posse, ut omnibus universalis fiat amnestia. Alterum autem approbabat, ut mediantibus stipendiariis militia continuetur. Alterum item de illatis damnis modalitatem dictabat. Alterum item simili modo. Summa summarum: Necessum est ut iteratam instantiam domini regnicolae instituant, ideo cum eandem in certam formam descripsissent, transmittunt per dom. Bamffi Dienes, qui reversus inquit: Ő naga kegyelmességét ajánlja s azt mondja, hogy magának is nem kedvezvén, mindjárt resolvál, mivel az délután való begyűlés az országnak igen haszontalan, hogy az időt megnyerhessük, ha várakozunk, minden kiküldi. Ad haec acclamatur: Jön is, várakozzunk. Erat enim hora circa tempus pomeridianum. Tandem idem dom. Mikes adducit a principe in scriptis resolutiones, quarum aliquot particulas displicitas remittit dom. regnicolis examinandas. Immo publice quaerit, volemus, nec ne, scire nominanter, quos non vult ut absolute excludat amnestia universalis et acclamatur, volumus denominentur; itaque denominantur taliter: Ladány Mihálynak, Mészáros Péternek semmiképpen ő naga kegyelmességét nem ígíri. Rationes utrumque declarantur. Mások penig Kknek moderálván engedi csak az amnistiát ezek et ut manuscriptum ostendebat principis: Székely István, Kálnoki Mihály, Bedőházi Thamás, Cserei Miklós, Daczó János, Szava Mihály, Mikó Miklós ez kettő mindazáltal mint viselik most magokat, elvárjuk. His perlectis publice item idem Mikes profert: Noha urunk ő naga ezeket kineveztette, mindazáltal ki-ki jól meggondolkodjék, hogy ezeknél kétszer is számosabban vannak, a kiket kinevezni nem akart, hanem ilyen conditió alatt megenged, hogy senki efféle dolgait ne újújtsa, mert valakik efféle dolgokba magokat fogják elegyíteni, ő naga animadversio nélkűl nem fogja hagyni. His ipse recensitis exit. Praesentes vero accusatorum sese excusant nihil peccasse contra principalem celsitudinem, sed nemo eos absolvit. Interim dominus Bedeohazi Thamas assistit rogans regnicolas hoc pacto: Noha mi magunkban nem ismerhetjük meg, miben vétettünk másoknál többet urunk ő naga ellen, mindazáltal elhittük, voltanak oly nem jó akaróink, akik informálhatták ő nagát, azért mi is Nagtok s Kgtek tagjai s atyjafiai vagyunk s az unio is azt contineálja, Nagtok s Kgtek egész országúl az tanácsurak ő nagok s klmek által törekedjék mellettünk, nyújtsa ő naga mi hozzánk is azon klmességét, melyet másokhoz is immár mutatott, méltóztassék nehézségét elvenni rólunk is. Ac sic regnicolae promittunt se intercessuros. Dominus Kemeny Janos quoque nominibus consiliariorum promittit taliter:

Digitized by Google

Innen lemenvén ha szembe leszünk ő nagával, örömest törekedünk. Tandem in id regnicolae incumbunt, ut ad allatas resolutiones replicas adhuc aliquot conscribant, qua in re dominus Pokai Gaspar et dom. Kemeny Janos dum laborarent furtim et clancularie omnes ferme proceres ac magnates exeunt templo, sol enim iam occiderat. Ideoque dom. Kemeny Janos indignabundus dicit: Úgy látom, az ország eloszlott, mi tanácsúl a kik itt vagyunk, azért mi is szállásunkra megyünk, most ezt megírhatjuk s urunk eleiben küldhetjük vala. Hogy azért ezt ne mondják jövendőben, de csak egyedűl csinálta Kemény János azt az articulust, nem voltunk, úgy mond, mi akkor ott ben, haladjon holnapra. Atque sic in crepusculo et pransum et coenatum redit quisque ad sua hospitia. Notandum tamen, quod publice feratur de militibus Rakoczianis, quod centum et sexaginta sint vulnerati hisce quatuor et quinque diebus.

Die 4. mensis Octobr. orto sole conveniunt literasque regnicolae ut in catalogo leguntur magnates, proceres, status ac ordines sigillant, tandem easdem clause componunt easque tribus sigillis dom. Kapi Georgy, Bassa Thamas et Michael Herrmann ab extra, nominibus trium nationum sigillant. Harum autem literarum unae sonabant ad arcem Warad, aliae ad Devaensem arcem, aliae ad Keowar, aliae ad wezerium Budensem. Notandum tamen, quod eiusdem wezerii literae etiam Turcice per Majtini Andras conscribuntur ne ex idiomate Hungarico per fraudem dni Barcsai feidelem false Turcice interpraetentur. Interim accedit a principe dnus Mikes Mihaly et exhibet super iteratas replicas factam resolutionem, quibus adjungit verbotenus contra dominum Bedeohazi Thamas ex bile sua motam querelam, Super quam dum ex utraque parte acerba disceptatio ultrocitroque haberetur intrant et dni consiliarii, in quorum praesentia rursus repetitur eadem illa disceptatio, quae orta fuerat ex eo, quod pro jobbagionibus Mikessianae duae scilicet G. Barbarae Patsolai in Batiszhaza et Czekelaka residentibus minus juste et indebite ad manus D. Ugron Andras administrarat D. Bedeohazi 20 fl. praetextu articulorum hic in Maruswasarhely anno proximo elapso scilicet 1658. die VI. Novembr. conditorum, quorum virtute ficta dictos jobbagiones sibi usurparat, etiam silvam eorundem vetitam prae aedificiis suis dividi non parvo cum damno curarat etc. Illrm. ergo D. Rakocius ea conditione amnistiam quia promiserat, ut sui fideles super acceptis a privatis hominibus suis damnis contententur; itaque dnus Mikes exit et expectat a regnicolis decisionem querelae. Postulabat enim ut omne suum dam-

Digitized by Google

num refundatur ex ea occasione factum et qualitercumque proemanatum. Ad haec dnus Bedeohazi coram regnicolis assistens dicit: Látom ő klk ellenem felettébb való indignatióját, kérem alázatosan az nemes országot, egy vagy két böcsületes atyjokfia által Nagtok s Kgtek találtassa meg szállásán Mikes Mihály uramat, mondja meg, mit kéván s vegye el rólam nehézségét, contentálom ő kegyelmét, ha egyéb úton meg nem egyezhetem ő klmével. Ad haec dnus Kemeny Janos dicit: Ugyan az az útja, azért ő klme előtt ki által lehetne foganatosabb törekedésünk, mint Klmd által Mikes Kelemen uram, mire képest Klmd az nemes ország nevével törekedjék, Kgd is Ugron András uram, lássa Kgtk mit kéván s mire mehet? etc. Qui tandem reversi, in scriptis attullerunt quendam contractum cujus summa talis erat: Három táblafia Ugron András, Kassai Ferencz s Maxai Ferencz, fejérvármegyei hat nemes ember menjenek ad faciem locorum damnificatorum s aestimáljanak, oculálván mindeneket, ha egyéb úton egymás között addig meg nem egyezhetnének. Fuerat etiam aliqua querela contra dominum Radai Georgy, sed quia de similibus idem est iudicium non igitur urget, absens enim erat ex gratia supremi comitis Albensis magnifici dom. Kemeny Simon, qui contendebat de auctoritate sua, quoniam obiiciebat ipsi dominus Mikes: urunk ő naga engedelme nélkűl nem mehetett volna a gyűlésbűl eddig haza. Fuerat et alia querela nomine dom. Mikes Janos contra liberos generosi quondam dom. Maxai Balas, vitricos scilicet Martini Sarpataki super iuribus per egregium Gabrielem Radai pro 600 tall. abalienatis, sed haec quoque minus acriter agitatur. Denique leguntur allatae resolutiones principis, quarum si quae acceptabantur, acclamatum est, ut in certos articulos conscribantur. De loco tamen eodem, ubi princeps iuret, taliter deliberatur: mivel urunk ő naga s az ország is semmi új dologra nem esküszik, hanem csak az előbbeni forma repetáltatik, nem szükség, hogy az egész ország között juráljon id est in loco publico, hanem választott bizonyos főrendek s követek előtt az maga szállásán is jurálhat, mindazáltal pro memoria úgy, hogy ezután ususban ne menjen, hogy tempore creationis az fejedelem jurálása in secreto legyen, mivel az mindenkor in publica dominorum regnicolarum congregatione szokott lenni. Expost ad arcem Warad occupandam delegantur tres commissarii scilicet pro nobilitate Nadadoni *(sic!)* Janos, pro Siculis Cziriek Georgy, pro Saxonibus Fenkes Joannes iuratus oppidi Nagysinkensis. Interim dom. Kemeny Janos refert, qualiter intercesserint pro denominatis ab amnestia exclusis. Expost leguntur etiam ad supplicationes Enyedien-

Digitized by Google

sium Karansebessiensium captivorum sive hisce diebus eliberatorum factae resolutiones. Supplicatum enim erat per hos, ut exemptentur a belligeratione, per illos autem ut in sede Szaszsebes quidam 3 pagi illis dentur, per istos autem ut eorum nobile privilegium novum absque insolita modalitate scribatur. Itaque captivis et non diu liberatis annualis gratia datur Karansebessiensibus: csak találják fel, mondják ő klmek; Enyediensibus: mivel mi attuk nekik, várják klmességünket. His itaque habitis resolutionis principalis ultimum punctum assumitur, ubi sua celsitudo cupit, ut ex excerptis conditionibus scribantur articuli dilationem non patientibus. Quod cum dom. Kemeny Janos et Pokai Gaspar expedirent, advesperascit. Tamen in praesentia principis per dom. Feoldwari Ferencz transmittimus eosdem dictos articulos approbandos vel improbandos. Princeps vero quid denuntiet super ea re, ad templum non exspectant regnicolae, sed dispergimur, nisi dom. praesidens transit cum paucis ad palatium principis, eundem itaque dominus Feoldvari Ferencz reversus a principe obviat in ipso foro civitatis in tenebris dicens: ő naga klmességét ajánlja s holnap választ teszen írásunkra. Ac sic pransum et coenatum itur.

Die 5. mensis Octobr. die nempe dominica habita concione confluunt regnicolae enumeranturque plurimae querelae hoc vel simili modo: Rettenetes dolog, a hadak miatt mely romlásunk vagyon nekünk is, kik itt vagyunk házunknál, mindenünkben praedát s zsákmányt hagynak, csak az sincs, kinek panaszoljunk, hát azoknak javak, kik Barcsai urammal elmentek, mind vész? azoké is, kik Dévában maradtak, az ítílőmester Lázár uram búzáit asztagjait Szent Annán az parasztsággal harmadában csépeltetik az katonák vékáját két poturán mérik. Disznóit 15 öt pénzen adják. Marháit huszonöt öt pénzen, a kit levernek pedig, annak két vagy három póturán egy-egy tagját, ménesi paripáit kótyavetyére tékozolják, minél olcsóbban. Az Bethlen János uram s Toldalagi Mihály javaival azont cselekedik, mint az többekével is, valakik azon kárban vannak. De keservesebb az, hogy az magunk javainknak is, kik immár urunk ő nagát recipiáltuk, agnoscáltuk is, azon kóborlásra jutott állapotja, udvarházainkat felverik, bíránkat, szolgáinkat verik, vagdalják, ménesinket seregestűl elhajtják, gabonánk, búzánk, borunk s mindenünk istentelen praeda, beteg atyánkfiai, kik ide nem jöhettek, avagy innen el kellett magokat vitetni, azoknak is mindenek oly zsákmány, mintha török kezébe jutattanak volna etc. His perceptis legati mittuntur nomine regnicolarum ad principem oraturi, ut coërcerentur omnes exercitus, de quo non multum obtinetur.

Digitized by Google

Tamen datur licentia, ut querat quisque sua bona, et ubi quisque repererit, restituantur. Insurgant centum equites de Udvarhelyszek, centum item de Marosszek, comprehensuri sus-deque vagantes. Notandum tamen, quod super universali protectione talia dicebat dnus Mikes Mihaly: Mit tud még ő naga benne, kicsoda híve, s ki nem; hogy tudjon mindeneket oltalmazni? Interea litterae ad Budensem vezerium transmittendae sigillantur, et dni consiliarii quoque intrant, ubi dnus Kemeny Janos verba principis refert de diligenti discussione rerum omnium in his diebus concludendarum. Expost dnus Mikes Mihaly cum plerisque romano-catholicis assistit et nomine status cathol. praedicti cupit, ut regnicolae libertent eos super dispositionibus rerum ecclesiasticarum, quod etiam unitarius seu antitrinitarius status cupit. Sed quia disceptatio super eisdem rebus longum tempus occupabat, deliberatur, ut assecuratio articulis modernis interseratur de talibus postulatis medendis. Tandem dnus Mikes Mihaly redit ad principem et paulo post adfert postulata publica, quae nos in forma articulorum scripseramus confirmanda, ex quibus sua celsitudo orta sua dubia enodat per dnum Mikes Mihaly. Notandum quod postulata ea propterea hic non scribuntur verbotenus, quod in articulos ista omnia transcribentur. Denique forma juramenti describitur, tam a principe recidanda, quam a regnicolis repetenda. Unde moti deliberant regnicolae, ut demptis consiliariis novem personae sufficiant ad audiendum et recipiendum juramentum suae celsitudinis, igitur pro nobilitate denominantur T. T. T. Pro Siculis Lazar Istvan, Henter Andras, Daniel Ferencz, pro Saxonibus Andr. Fleischer juratus civis civitatis nosrae d. comp. Meg. Joannes Literati senator Bistr., Joannes Stentzel villicus Coronensis. Demum eliguntur certae personae, qui ad mane conscribant omnem modum belligerationis in una certa forma. Atque sic circa occasum solis dispergimur.

Die 6. Octobr. orto sole circumfertur, quod Turca quidam cum literis ad arcem Warad volens venire interceptus est et hac nocte adductus ad principem etc. Cum autem in templum convenissemus, adducuntur legati waiwodae Mihne et bojeronum Transalpinensium, quibus litteras de confoederatione conscriptas exhibemus, ac sic ipsos remittimus. Expost litteras scribendas de rebus nostris praesentibus et contingentibus quocumque oportuerit dnos consiliarios et principem auctoramus non ultra tamen, nisi usque ad proxime affutura nostra comitia; tandem multa super articulis de belligeratione disceptantur, sed nihil ardui de eo concluditur, sed articulus Mediensis anno 1658. mense Jan. conditus vigora-

Digitized by Google

tur. Videbatur enim quod omnem fere rigorem belligerationis sufficienter facilitavit. Disceptatur et de eo, ut omnes hi malefactores, qui tempore irruptionis Tartarorum et ingressionis militum Rakocianorum quicquid depraedaverunt aut etiam nunc depraedantur, vel in futurum quoque depopulabuntur, furantur vel quoquo modo aperto nostrorum hostium complices fuisse, esse ac fore depraehendentur, acriter puniantur. Sed quia certam poenam convenientemque processum in eorum prosecutione non poterant constituere, nihil certi deliberatur. Interim delegatae personae eunt ad principem, qui jurat sub certa forma, quae verbotenus articulis inseretur. His ita habitis dnus Kemeny Janos verbo principali respondet ad supplicationes saepememoratas scilicet: novorum nobilium Enyediensium et creditorum fisci nostri Transilvaniae. Quas quidem resolutiones hilari fronte poterant acceptare Enyedienses, ast dni creditores desperato animo audiunt de suis pecuniis, qui nunc docentur ad illud proverbium: az ki országnak ad pénzt kölcsön, csak úgy jár, mind az, ki falutúl kér szállást s az kert alatt hál. Interdum dnus Mikes Mihaly nomine patris sui Joannis Mikes contendit de et super bonis a Gabriele Radai venditis. Item d. Petki Istvan cum Zekely Istvan de et super duobus jobbagionibus venditis ac de terra emptitia ad venditorem reversis. Denique dnus Kemeny Janos verbo principali proponit et intimat, ut cum vicinis Wallachis confoederationem ratione armorum quoque celebrare necessum esset. Hic historice refertur, qualiter acceptaverimus dnum Rakocium, ac etiam qualiter concluserimus de tentanda extremitate, si aliis nullis penitus viis ac modis porta Ottomannica cicurari nequit. Qua de re non plures disceptare audebant nisi dnus Haller Janos, eo autem acrius dnus Ugron Andras, qui aperte dicebat: Ha fegyverből való szomszéd segítségeket kévánjuk az éppen a porta ellen leszen, mert istennek hála most nekünk máshonnan félemlünk nincsen, sem ellenségünk, a két Oláhország penig bizony inkább felűl az török parancsolatjára ellenünk, mihelt megparancsolják, hogysem mellettünk az török ellen; más az, hogy reciproce ha velek úgy kötünk, hogy mi is űket megsegítjük a porta ellen, bizony megadjuk az árát mint tavaly, magunk oltalmazására sem vagyunk elegek s mégis mást oltalmazunk (sapienter!). Ad haec Mikes Mihály: De bizony a török is jól meggondolkodik s eleinktől adatott athnamé-jokat megtartják, csak érthessék, hogy mind az három ország scilicet Transilvania, Moldavia ac Transalpina, öszvecsatlotta magát, együtt akarja az dolgát, szintén úgy megbántották az felette való adó miatt az két oláhországbeliek(et) is mind

Digitized by Google

mi(nket), a török sem ördög s meggondolkodik (Experieris brevi quales sint. — Expertus es die 22. Nov. in Haczag. Subsecuti anni die 22. Maii denuo expertus est apud Colosvar ubi vulnere accepto Rakocius paucos post dies animam efflavitavit arce Warad) az adómmal s obsequiummal inkább meghagy szabadságunk mellett, hogysem ő is extremumot tentáljon; szultán Szulimán császárral való contractusunkat mindnyájan tudják s tollálására könnyen alkalmatosságot nem szolgáltatnak, csak szívesen ahoz tartsuk magunkat. His ita habitis multis placebat dissertatio d. Mikes Mihaly sed pluribus potioribusque dni Ugron Andras; assentatores autem talia proferunt: Mi szükség arról újonnan discurálnunk s végeznünk, holott fenforgott az a dolog, mikor az vajda levelére választ tettünk, abban mindent ígírtünk a követeknek, kezekbe adtuk, sőt még azt is megírtuk, hogy bizonyos atyánkfiait bocsátjuk az confoederatiónak celebrálására. Azért csak az immár hátra, denomináljuk bizonyos hazafiait. Hoc totum cum per eosdem assentatores approbaretur, dnus Ugron Andras exit ipso templo dicens: Én hát csak hallgatok, ám legyen úgy! Látom, hogy senki nem szól, én is hallgathatok, csak használjak vele etc. Igitur denominantur taliter: Urunk ő naga mellett az tanácsurak közűl kik legyenek, ő naga kegyelmes dispositiója, az nemesség részéről Haller János úr, az Székelységről Lázár István, az Szászságról egy brassai polgár. Notandum hic, quod publice ferebatur, quod ipse princeps intendat ire Brassoviam, ut cum ingressuro waiwoda Mihne personaliter celebrent confoederationem, quae ut felix faustaque sit, precatur. Expost czauczius, qui litteras a wezerio Budensi attulerat, accersitur, et litterae a nobis ad eundem wezerium rescriptae ad manus traduntur, his verbis: mivel nem volt Kldnek szóval való követsége, választ írtunk a vezérnek ő nagának, Kgd köszöntse szónkkal etc. Notandum quod Mikes Mihaly tacite minabatur exercituantibus militibus dicti wezerii. Notandum etiam quod litterae nostrae ad wezerium directae non erant ex tripode Apollinis depromptae; sed quia veritas odium parit, non audeo verbotenus eas litteras inserere. Litterae parantur et aliae litterae ad palatinum et archiepiscopum, caeterosque primores Hungariae morbo praenotato laborantes, quarum conclusio continet subsidium a nobis optandum etc. Aliae quoque parantur litterae his non absimiles, sacrmae caesareae regiaeque Maiestati sonantes, quarum in conclusione rogamus, ut se interponat apud imperatorem Turcicum etc. Denique et aliae parantur ad principem Barcsaium sub hac forma: Illrme princeps servitiorum nostrorum etc. Istentől Nagodnak békes-

Digitized by Google

séges közinkbe való jövetelit kévánjuk. Conquerimur porro contra eum accersimus etc. gratiam illi ac suis adhaerentibus promittimus, ammonemus ut redeat cum suis si possibile, sin minus, ne in et ad excidium nostrum quicquam moliatur, nos enim ipsos quoque eliberaturos studebimus. Haec dum aguntur dnus Szamoskezi Mihály et Benkő Bálint conventus ecclesiae Colosmonostorae requisitores curant jurare ad homagium principis, sed super forma juramenti quidam error committitur, quem dnus Mikes pro maximo errore imputat. Imo protestatur publice hoc pacto: urunk ő naga részéről protestálok, valakik azon az requisitor uraimmal való formára esküdtek, azokat urunk ő naga híveinek nem agnoscálja. Errorem autem commissum ex ignorantia factum esse dnus Kemeny Janos et Pokai Gaspar cum declarassent, mitescit dnus Mikes Mihaly, et ea quoque forma sufficiens approbatur. De absentibus deliberatur, ut jurent observato in loco et coram supremis judicibus nobilium aliorumque officialium. Tandem advesperascit, atque statuum ac ordinum trium nationum legati eunt ad sua hospitia, regalistae enim paucissimi aderant.

Die 7. mensis Octobr. Cum paucissimi in templum confluxissemus, articuli 12 leguntur in his comitiis conclusi, qui sub typo legi possunt. Expost illrmus princeps cupit, ut aliquem terminum praefigamus ad redeundum, illis scilicet qui ad Budensem wezerium fugerant, sed quia terminus praefigendus coram universis regnicolis hactenus minime fuit agitatus, nos non audemus ullum ipsis terminum praefigere. Proinde Illrmus princeps medio d. Bamffi Dienes protestatur nisi ad 15 diem ab hodie redeant, convictos esse deputabit. Item princeps cupit, ut in conscriptis articulis ponatur haec differentia seu limitatio: Az mely jószágok per defectum avagy per notam az fiscusra szállának, azok bene merita personáknak conferáltassanak (az eddig valókon kivűl). Sed nos perpauci neque hanc limitationem inserere sumus ausi, imo denunciavimus hoc pacto: ő naga az országot hanemha újonnan convocáltatja, de mi egynéhányon, az kik itt vagyunk, új dolgot nem concludálhatunk. Insuper urget princeps, ut meliorentur articuli etiam ex eo, quod romano-catholicorum difficultates non tollentur sed medebuntur, si fieri poterit etc. Cupit porro princeps, ut dnorum Mikes Mihaly et Bedeohazi Thamas causa in articulum inseratur. Sed nos perpauci nihil in his laboramus, verum urgemus dnum praesidentem Franciscum Keresztessi, ut suo proprio sigillo pro testimonio futuro et more solito sigillet ipsos conclusos articulos, quod meticulose peragit. Nos autem eosdem transmittimus ad prin-

Digitized by Google

cipem. Notandum quod sua celsitudo proponit etiam, ut in magistrum protonotarium eligatur dnus Pokai Gaspar. Sed nos illud quoque negotium rejicimus ad praesentiam dnorum regnicolarum. Tandem valedicitur. Et sic unus quisque hazafelé festinat.

In his comitiis Wassarhelyiensibus infaustissimus Rakoczius denuo non ex amore, sed timore magis jam receptus a regnicolis, quasi novae victoriae compos asseclis suis sceleratissimis Saxophagis quasi vires restauraturus frena laxat, adeo ut vitam cum magno regni detrimento ageret dissolutam. Finis quippe principum Tyrannorum est: Labores subterfugere proprios et sudoribus perfrui alienis.

Scr. Andr. Frank.

Oh juste deus, ad quae nos reservasti tempora?

(Frank eredeti jelentése, szász nemz. ltár.)

i)

1659. sept. 24—oct. 7.

A marosvásárhelyi országgyűlés törvényei.

Nos Georgius Rakoci dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: quod spectabiles, magnifici, generosi egregii et nobiles coeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 24. mensis Septembris anni domini millesimi sexcentesimi quinquagesimi noni in civitatem nostram Maros-Vásárhely ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis parique et unanimi consensu conclusos: supplicantes nobis humillime, ut nos omnes et singulos eos articulos et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae partiumque Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 24. Mensis Septembris anni 1659. in civitatem nostram Marosvásárhely indictis celebratis conclusi.

Digitized by Google

Praefatio.

Nem tagadhatjuk kegyelmes urunk, hogy az sok változások között bűneinkért isten felette nagy csapásit közinkben nem bocsátotta légyen, kiváltképen az magunk között való egyenetlenség annyira eláradott vala, hogy már az vér szerént való atyafiak is igaz szeretettel egymást nem nézhetik, annál inkább nem is segíthetik vala, kihez képest annyi sok rendeletlen gyülekezetinkben semmi országunk megmaradására és magunk securitására való dolgokban boldogúl nem is procedálhatunk vala. De az jó istennek ingyen való gondviseléséből akaratján kivűl is Nagyságodat vezérlésünkre béhozván, oly megegyesült elmével álda meg bennünket, hogy mind az Nagyságodhoz való hűségünknek valóságát, mind az egymás között kévánható üdvességes indulatot és szeretetet nyilvánvalóvá tenné közöttünk, egyszersmind alkalmatosságot is szolgáltatna mindnyájunknak az mostani gyülésünkbe való jövetelre, s hazánk és édes nemzetünk megmaradásáról való tanácskozásra. Kévántatik csak tőlünk az ő nevének igaz poenitentia által nagy és állhatatos reménség alatt való segítségűl hívása, és annak teljes elhitele, hogy ügyekezetünket és minden végezésinket megáldja, kire ő felsége Nagyságoddal mindnyájunkat jóvoltából szent fiáért segélljen Amen.

Articulus I.

Valamely articulusok és végzések kegyelmes urunk Nagyságod kimenetelitől fogva löttenek, melyekkel maga vagy szerelmesinek méltósága, avagy szolgáinak, híveinek böcsületek, állapotjok megbántódott volna vagy megbántódhatnék avagy károk következett volna vagy következhetnék, azokat praesenti articulo nostro publico cassáljuk, invalidáljuk és annihiláljuk, sőt akárkinél lévő jószági Nagyságodnak méltóságos személye mellett levő híveinek és szolgáinak találtatnék is, de facto restituáljuk, s minden afféle jószágokról emanáltatott donatiókat, assecuratiókat és statutiókat, erőtleneknek, törvényteleneknek és haszontalanoknak pronunciálunk.

Articulus II.

Sokszori Nagyságodnak kegyelmes oblatióját szabadságink helybenállítása felől, Nagyságodnak meg sem köszönhetjük, annál inkább meg nem szolgálhatjuk. Mindazáltal országúl való securitásunk meglévén az békességes megmaradhatásról, azon kegyes ígéreti végbenvitelét Nagyságodtól alázatosan elvárjuk.

Digitized by Google

Articulus III.

Hogy Nagyságod az ammistiát az egész regnicolákra indifferenter (exceptis Nadányi és Mészáros) még az idegen országban levőknek is revocálásra haladékot adni méltóztatott, alázatosan megszolgáljuk Nagyságodnak mint kegyelmes urunknak.

Articulus IV.

Jóllehet az catholica renden lévő böcsületes atyánkfiai solennis instantiájok által találtanak vala meg országúl bennünket religiójokban való bántódásoknak megorvoslásáról, és noha abbéli ő kegyelmeknek kévánságát igen szükségesnek ismernők lenni, mindazáltal arravaló üdőnket nem látván, holott az más religiókon valók is mindnyájan magok megbántódási tollálását pariformiter kévánták. Az okon hogy ő kegyelmek is nagyobb contentamentummal várakozhassanak assecuráljuk ő kegyelmeket virtute praesentis articuli, hogy legelső gyűlésünkben mind ő kegyelmeknek s mind más religión levő atyánkfiainak religiójokban való gravaminájokat igazításban venni minden egyéb dolgainkhoz való nyúlásunk előtt készek lészünk, mikor tudniilik egyéb külső szabadságink helyben állatásában való alkalmatosságunkat az Nagyságod kegyelmes oblatiója szerént isten ő felsége engedi.

Articulus V.

Mind Nagyságod, mind az előbbeni legitimus fejedelmeknek conditiójokban lévén arról való emlékezet, újobban mostani constitutiónk által is szükségesnek ítéltük, hogy se Nagyságod, se Nagyságod után következő successor fejedelmek az fényes portától el ne szakadjanak, az országot is el ne szakaszszák, minden lehető és az kereszténységhez illendő útakon módakon annak kedvét keressék, (az oltalomnak casusán kivűl, azon penig nem értvén csak az hazánkra már elkövetkezett veszedelem ellen való defensát és resistentiát, hanem inkább az szükségnek kévánsága szerént megelőző gondviselésnek is szabados voltát, egyszeri közönséges tetszésből) fegyvert ellenek ne fogjanak, sőt egyéb szomszéd országok és nemzetek ellen is offensive hadat ne indítsanak, ország hadait fel ne ültessék, semmi confoederatiókat ne csináljanak különben, hanemha az tanács és azokkal együtt egész országnak generalis gyűlésében leendő tetszésből.

Articulus VI.

Hogy mind az tanácsrend vármegyéken, székeken várakban lévő sőt külső állapotokbéli fő és vicetisztek, akár fizetett akár egyéb rendbéliek, még az állapatok lecsendesedése

Digitized by Google

után ország consensusából tartandó fizetett rend is, nemcsak az fejedelmeknek, hanem az nemes országnak is hűségire, szabadságára, és törvényeire hüttel legyenek kötelesek, holott penig az szükségnek kévánsága szerént hadait Nagyságod szaporítaná, valamint az mostaniakról assecurál, úgy azután conscribálandókról is assecurálni méltóztassék, hogy sem maga Nagyságod azokkal hazánk szabadsága ellen nem él, sem azokat élni nem engedi. Az tanácsrend penig az tizenkét számuaknál, itélő mestereken kivűl az tábla bírái is hasonlóképpen ítélőmestereken és directorokon kivűl tizenkét számuaknál alább ne légyen.

Articulus VII.

Mindenféle szabados kereskedés, bányáknak magok határokon colálása, az haza fiainak keresztény országra igazságos dolgokban szabados járások kelések, javoknak tartása, országokban s egyéb szükséges dolgaikban való mulatások simpliciter szabados légyen, tanúlásra, szolgálatra, lakásra, peregrinálásra való mehetések is penig nemhogy interdicáltatnék, sőt annak tilalma az hazában in perpetuum emlékezetben se légyen, mindazáltal salus conductust tartozzanak impetrálni s az fejdelmek is adni, kit ha denegalnának vagy csak procrastinálnának is, szabadoson elmehessenek. Városi és kereskedő vagy míves legények állapotjokról az eddig való usus tartassék. Jóllehet az ilyek is azzal az hazának és legitimus fejedelmeknek ártalmokkal abutálni ne merészeljenek. Ez végezésünköt penig kévánjuk pro perpetuo et irrevocabili decreto tartatni, hoc per expressum declarato, ha ki akarmely idő foltában fejedelmek, statusok, constitutiók változásiban csak propositióban vagy postulatumban adná vagy venné ennek abrogálását, megküsebbítését, annál inkább az ki voxolna, annuálna, vagy cselekedésivel annak ellene cselekednék vagy contraria constitutiót csináltatna, csinálna vagy acceptálna, az jövendő világon istentől átkozott légyen, ez világon böcsülete vesztett. Az sóval való kereskedésből álljon az Nagyságod előbbeni guberniuma alatt observáltatott usus illaese. Lugos, Káránsebes, Keres és Tisza fele szekereken szabadosan szállíthassák, az Lippa felől jövő bagariczásoktól Déván váltsák bé.

Articulus VIII.

Végeztetett országúl, hogy az fiscalisokon kivűl valamely bonumok és jószágok per notam vagy defectum aut virtute articulorum qualitercunque fiscusra devolváltatnak, azokat az fejedelmek magoknál ne tarthassák, se feleségeknek se gyermekeknek ne conferálhassák, hanem más bene merita

Digitized by Google

personáknak de facto eladni tartozzanak. Eddig valók salvo juris processu kezeknél maradván.

Articulus IX.

Fiscalis váraknak, úgymint Fogarasnak, Szomos-Uyvárnak és Görgénynek kapitányai, porkolábjai és praesidiumi által való kézhez való bocsátásokban communi consensu országúl megegyeztünk.

Articulus X.

Végeztük Nagyságod kegyelmes annuentiájából országúl, hogy az tatár rabságában esett atyánkfiainak jószágok az rendszerént való adótól, mely kapuszám után szokott lenni, immunis nem lehet, de egyébaránt személyekre avagy jószágokra is extraordinaria contributio ne imponáltassék, se penig soldos-állatással vagy szabad akaratjokon kivűl személyekben is felüléssel ne terheltessenek esztendő alatt, azután isten s az idő megtanít bennünköt ő kegyelmekkel együtt. Hanemha oly extrema necessitas kényszerítene, hogy magok oltalmára ben az hazában kellene insurgálni.

Articulus XI.

Hogy mindeneknek előtte nyilván valóvá tennék Nagyságodnak szabad akaratunk szerént való hivatását és acceptálását, arra nézve ez közönséges articulusunkban, mind az Nagyságod nékünk letött juramentumának formája mind az mü Nagyságodnak praestalt homagiumunkat béírni szükségesnek ítéltük, melyek így következnek:

Forma juramenti suae principalis celsitudinis:

Én Rákóczy György Erdély országának választott fejedelme, Magyarország részeinek ura, és Székelyek ispánja etc. Eskeszem az élő istenre, atyára, fiura, szentlélekre, teljes szent háromság istenre, hogy én az nemes Erdély országát az partiummal együtt, sőt annak minden lakossit, előbbeni inauguratiómkori conditióim, és az országnak törvénye szerint birom és igazgatom, semmi újítással ő kegyelmeket tehetségem szerént nem terhelem, hanem annak szabadságára az országgal együtt vigyázok, isten engem úgy segélljen és úgy adja lelkem üdvességét.

Forma juramenti dominorum regnicolarum.

Én T. eskeszem az élő istenre, atya, fiú, szentlélek telles szent háromság egy bizony örök isten engemet úgy segéljen s úgy adja lelkem üdvösségét, hogy én az én kegyel-

Digitized by Google

mes uramnak ő nagyságának az méltóságos fejedelemnek tekéntetes és nagyságos Rákóczi György urunknak ő nagának, Erdély országának fejedelmének, Magyarország hozzá tartozandó részeinek urának és székelyek ispánjának igaz és hű lészek, jóakarójának jóakarója, barátjának barátja és soha sem titkon, sem nyilván az ő nagysága fejedelemsége, méltósága és élete ellen nem practicálok s nem cselekedem, sőt ha kiket másokat, olyanokot vagy az ő nagysága ártalmára, veszedelmére való híreket érthétnék, hallhatnék, vagy tudhatnék, azt ő nagyságának vagy az tanácsrendnek vagy más rendbeli belső híveinek, vagy főtiszteinek mindjárt megjelentem és az olyanoknak magam is tehetségem szerént ellenek állok, vagy *(sic!)* mindazáltal hogyha ő nagysága is fejedelmi kötelességihez alkalmaztatván magát, engemet is szabadságomban és törvényemben megtart. Isten engem úgy segélyen és úgy adja lelkem üdvességét.

Valamely dolgok tractatusok, levéliratások az hazának mostani állapotjában való javára, békességének csendességinek megszerzésire és ótalmára tartoznának, azokban urunkat ő nagyságát tanácsúr híveivel együtt országúl authoráljuk jövendő gyűlésig.

(Articulus XII.)

Az hadi expeditiókra való insurrectiónak modalitásáról in anno 1658. mense Januarii Medgyesen írt harmadik articulus maradjon in vigore az 1653. esztendőbeli Approbata Constitutiókban az hadi állapotokról sub titulo decimo levő harmadik articulus in ea parte facilitáltatik, hogy azkik az zászlókot az tisztek rendelése szerént szokott helyekre nem késérik, ne az director exsequálja, hanem az tiszt birságolja tizenkét forinttal, végeztük országúl.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum regnicolarum trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos praesentibus literis nostris ad verbum sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia singula in eisdem contenta ratos, gratos, et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus ratificavimus et confirmavimus: offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest, seu interierit, observari faciemus, imo acceptamus,

Digitized by Google

approbamus, ratificamus et confirmamus, harum nostrarrm vigore et testimonis literarum mediante. Datum in civitate nostra Marosvásárhely die 24. mensis Septembris, anno domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono.

(Eredetije az Akadémia birtokában.)

XLI.

1659. oct. 6—11.

Barcsay tiltakozása Rákóczy ellen.

a)

1659. oct 6.

Barcsay dévai proclamatiója.

Nos Acatius Barczay, dei gratia Transylvaniae princeps, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc. Damus pro memoria. Quod nos cum ab initio principatus nostri, in quem divinis auspiciis flagrante misera hac patria jussu potentissimi Turcarum imperatoris evecti sumus, nihil antiquius duxerimus, quam ut flammam ad ulteriorem patriae devastationem excandescentem restinguere possemus, totis viribus enisi fuerimus, proxime in hoc nostro itinere, quod pro bono publico e finibus ditionis nostrae exardendo, et in terminos magnae istius monarchiae, cuius imperio nos regnumque nostrum, suprerum omnium monarcharum monarcham subjecisse novimus, confugiendo, saluti et incolumitati fidelium nostrorum consulere velimus, scripto nostro paternam in fideles nostros dnos regnicolas affectionem declaraturi, in quem patriae nostrae statum et ordinem, cardinem deduximus scripto nostro publico manusque propriae nostrae subscriptione roborato, abunde testatum fecimus. Quod licet in specie ad varios regni nostri comitatus et sedes transmiserimus, sed quia eiusdem notitia an ad omnium quorum intererat, scitum pervenire potuerit, ambigamus, idem sub sigillo nostro etiam judiciali emanari jussimus. Cujus series sequitur in hunc modum: Achatius Barczay dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc. Spec., mgci, grosi, egrii et nobiles, agiles fideles syncere nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Noha eddig is egynehány rendbeli leveleink által tudósítottuk Klket minden szükséges dolgokról, egyszersmind intvén, az hozzánk és portához való hűségében megmaradjon, mely leveleinkre választ nem érdemlettünk, de azt nem egyébnek, hanem az ellenség Kltek nyakán lévő fegyverének tulajdonítjuk; ehez képest fejedelmi kötelességünk kivánván tőlünk, akaiók újabban ez levelünk által tudósítani. Ma érkezék az portára küldött

Digitized by Google

emberünk vissza, az fővezér nekünk szóló levelével, egyszersmind véle együtt fővezér embere jövén hlmas császárunk parancsolatjával az budai vezérhez ő ngához, mely leveleket in verissimis paribus Kknek megküldöttünk evégre, érthesse hlmas császárunk parancsolatját. — Hogy ha azért Kltek szánszándékkal végső romlást nem akar magára vonni, kegyelmesen intjük: az porta és mi hűségünktől el ne szakadjon, ahoz az személyhez, az ki az portától ellenségnek pronunciáltatott, ne hajoljon; sőt nem sokára istent segítségül híván, derék hadakkal meg fogunk indúlni, mihelt közelítésünket hallja, siessen táborunkban jönni. Assecuráljuk ez levelünk által valakik odajönnek, sem személyekben, sem javokban bántódások nem lészen. Hogyha peniglen annak az hlmas császárunk és országúl Kknek is ellensége meg fog indúlni, életére és fejére parancsoljuk az egész országban minden rendeknek, parancsolatjának semmiben is engedelmes ne légyen, sőt az mennyire módja és alkalmatossága kinek-kinek adatik, igyekezze annak az kóborló hadnak méltó jutalmát megfizetni. Hogyha peniglen (kit nem remélünk) az portától Kltek el kezd szakadni: isten és ez világ előtt maga leszen oka végső romlásának, mert mi (istennek szent neve legyen áldott) oly karban hoztuk az Kltek állapotját, ha hűségesen viseli magát, nemcsak az végső romlástól oltalmaztatik meg, sőt az Kltekre vetett summának igája alól is megszabadúl Kltek. Quibus de coetero in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in castris ad Tömösvár positis die 6. mensis Octobris anno dni 1659. Et subscriptum erat Achatius Barczay. Intitulatio autem haec erat: Erdélyországának adassék. Quas nos certis et rationabilibus de causis, signanter vero ex eo, ne originales a militibus dni Rakoci passim intra limites regni nostri dispersis interceptae, quominus in et ad manus dictorum fidelium nostrorum dnorum regnicolarum devenire possint, occultarentur, sed earum notitia ad scitum, eorum, quorum interest, facilius devenire possit, de verbo ad verbum sine diminutione et augmento variationeque prorsus omni, transsumi et transcribi praesentibusque literis nostris patentibus inseri facientes, sub sigillo nostro judiciali extradandas duximus et concedendas. Datum in arce nostra Devensi die nona Octobris, anno dni millesimo sexentesimo quinquagesimo nono.

Lecta, cum originali comportata et extradata per magistrum prothonotarium

(P. h.) Geor. Lázár mp.

Obsignatis iam praemissis allatae sunt aliae literae supremi vezerii vezerio Budensi sonantes, quas (ut praemissis tanto major fides adhibeatur) praesentibus annectere neces-

Digitized by Google

sarias duximus. — Quae quidem sequuntur hoc tenore. Tekintetes fiunk pasa. Jól értjük az dolgokat, az mint írtátok az ti leveletekből, kivetettük azt, az ki előttetek volt az vezérségből, és tikteket odaküldöttünk az hadakkal hlmas császár akaratjából, hogy valami rosz dolog ne essék és ha leszen is, tudjuk mi azt, hogy ti eszes vezér vadtok, és el tudjátok fordítani. Igaz dolog, hogy az új fejedelem még nem fizette meg egészen az summát, de akármennyi gonoszt cselekedett volna is, legyen úgy, de mivelhogy az hlmas császárunk csirákja, mindenkor oltalmának kell lenni és nem kell kezünkből kivetni, hanem meg kell őt segítenünk, ennek meg kell lenni az hlmas császár tisztességéért, és az hlmas császár igaz híveinek elő kell vinni abban az dologban fejeket és testeket és hűségesen szolgálniok. Az elmúlt esztendőben is az a pártos erősebb és hatalmasabb volt, mit cselekedhetett? futással szabadult meg. Isten akaratjából most sem cselekedhetik semmit. Így az erdélyi jobbágyok és főrendek akaratjából esett-e, hogy Rákóczy Erdélyben menjen és Barczay Ákos az várban szorúljon avagy nem, még eddég ezt nem tudhattátok bizonyoson. Ez nem illik az vezérekhez, hogy harmad napi járó földre ne tudja meg az dolgokat. Így ti is fiam, miért nem tudtátok meg, mindenkor kellett volna tartani jó kímeket az jobbágyok közűl, vagy csauzokat Budáról, az kik az dolgot meghozták volna. Az generalisoknak az tisztek és dolgok, hogy a végekben való dolgokat jól megtudják mindenkor, hogy magok is békességben lehessenek. Igy tekintetes fiam, jól kell cselekednetek, ez a dolog csak semmi, kell tinektek az emberekkel, kik az dolgot jól értik, tanácskoznotok, hogy legyetek eszes hívei az hlmas császárnak. Így meg kell előznötök, hogy az a pártos valahova ne szaladjon, és szorgalmatosnak kell lennetek, mivelhogy ti tőletek vesznek minden dolgokról számot, és igen nehéz leszen hlmas császár előtt megfelelni. Ti mindenkor mondtátok mi nekünk, hogy soha hlmas császár szolgálatjától ki nem vontátok magatokat és ki is nem vonjátok. Ime mostan vagyon az ideje, hogy megmutassátok és eszesen cselekedjetek.

Igaz apátok Mehmet pasa.

(Egykorú másolat. Orsz. levélt. Tört. osztály.)

b)

1659. oct. 7.

Barcsay levele Haller Gáborhoz.

Acatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus, et Siculorum comes etc.

Digitized by Google

Spectabilis, magnifice, fidelis syncere nobis dilecte; salutem et gratiam nostram.

Keresztesit eddig késleltetők, hogy bizonyost írhassunk Kegyelmednek minden dolgokról. Megérkezvén azért tegnap Marko Bruszszából hozzánk, mit írt az fővezér in paribus Kegyelmednek küldtük. Markóval együtt jött az vezér embere is parancsolatot hozván az budai vezérnek ő nagyságának, melyet is in paribus Kegyelmednek megküldtünk, azokból Kegyelmed megláthatja: bizonyos feltött czél vagyon, hogy előbbi fejedelmet ne csak Erdélyben ne szenvedjék, hanem ugyan persequálják; hogyha római császár ő felsége bele nem elegyíti magát, az frigyet megakarják tartani. Az Mihnye vajda rebelliója is nemhogy használt volna Erdélynek, sőt inkább nehezítette az dolgot, mert tatár khám bizonyosan mingyárt kijű rá, ez portárúl is tízezer jancsár megindult arra felé, egynéhány pasaságalja lovas had lévén velek: az mint értjük immár Havasalföldében be is érkezett az hadnak elei. Az országgyűlésének mint lött exitusa, bizonyosan nem tudjuk, noha jött olyan hírünk, sem az székelység, sem az szászság az gyűlésre nem ment volna. — Régen küldtük volt Ferencz deákot az budai vezér csausával az országhoz, de még eddig vissza nem jőve, úgy látjuk, ha az ország az porta hűségében megmarad az summának beszerzésében segétséggel lehetünk, de ha előbbi fejedelemmel ért egyet végső romlás követi. Az fővezér is húsz napok alatt Landorfejérvárra jű, maga az császár Drinápolyban. Ím írtunk az vármegyének is, Kegyelmed megadván ő kegyelmeknek szóval mondja meg, azt kivánjuk mihelyt Jenőhöz való érkezésünköt meghallják, felülvén mellénk jűjenek, hasonlóképpen az katonák is, melyre oly választ tegyenek, be is teljesítsék, hogyha penig tétovázni akarnak ő kegyelmek dolga, ha mi veszedelem találja vessenek magokra. Azmint Kegyelmed ír az praesidium fizetése felől, innét elküldeni nem bátorságos. Még Király s az csausz is nem jőve meg, mint lött dolgok, nem tudjuk. Kegyelmed azért az székelyhídi udvarbirótól vegyen annyi pénzt fel, az mennyi az praesidium fizetésére kivántatik obligatoriát adván megadása felől, mi is assecuráljuk Kegyelmedet mihelyt Jenőhöz érkezünk, hogy az pénznek elvitele bátorságos lehet, mingyárt megküldjük, tudósítván az pénznek mennyiségéről. Hogyha az kántoros katonák, azmint feljebb megírtuk, Jenőhöz hozzánk jünni nem akarnának s tétováznának, Kegyelmed fizetést nekiek ne adjon. Az mely két katona ide jött volt, azoknak fizetéseket megadtuk. Úgy halljuk szándékozott Gyulai Ferencz, ő akarna Várad táján szűrni, ha ebben valami vagyon éjjel nappal tudosítson Kegyelmed, mennyid

Digitized by Google

magával lehet, küldhessünk három vagy négyezer embert látogatására.

Az mely párokat Kegyelmed kezében küldtünk, közölje az partiumban lévő vármegyékkel, tudósítván Kővárban is Mikó Miklós uramot róla. Mivel penig úgy hisszük, mihelt megindulásunkat eléhbi fejedelem megérti ha módját találja kitakarodik Erdélyből, Kegyelmed Mikó Miklós uramnak is megírja, hogy az szerént cselekedjék, maga is kifelé való szaladását értvén az parasztságnak élete, feje vesztése alatt parancsolja meg mind az Körösön s mind az Karikán rajta legyenek, az sok jámboroktól eltolvajlott marhát ki ne hagyják vinni. Bizunk istenben, ő felsege a mely ostora által bennünket büntetett, arra fordítja büntetését. Im az más párton levőknek küldtünk egy patenst Kegyelmed küldje oly kézhez, terjedhessen ki, ne tévedjen el. Tudosítson Kegyelmed minden dolgokról bennünköt, mi is tudosítani innen el nem mulatjuk. Adja isten rövideden lássuk Kegyelmedet jó egésségben. Datum in castris ad Tömösvár positis 7. Octobris 1659.

Achatius Barcsay mp.

P. S. Az vezér is írt oda fel, Kegyelmed azért pariáltassa, s az hova kivántatik küldözze el.

Külczím: Spectabili ac magnifico Gabrieli Haller de Hallerkő consiliario nostro ac arcis et praesidii nostri Varadiensis capitanio supremo etc. fideli syncere nobis dilecto.

(A m. k. országos levéltárban lévő eredetiről.)

c)

1659. oct. 11.

Palásti György vallomása.

Én Palásti György recognoscálom sub bona fide christiana, hogy az elmúlt napokban, úgymint 9. die mensis praesentis reménytelenűl és véletlenűl éczakának idején szintén hajnalban esék riadás az városban Vajda-Hunyadon, és az várbeli circáló az vigyázó helyből kiált alá, hamar-hamar halljátok-e török az városban, én is hallván az dolgot ágyombúl fölugorván, öltöztem föl. Azonban az tekintetes nagyságos Albesi Zolyomi Miklós uram izene nekem is az szállásomra, hogy menjek föl ő nagyságához, mert Barcsai András követségűl jütt ő nagyságához; az úr igen beteges állapottal lévén, menék föl ő nagysága házában, otton érkezvén Barcsai András uram is ő nagyságához, köszöntvén, akarta volna, ha jobb egészségben találta volna ő nagyságát, de azmint isten

Digitized by Google

akarta, úgy köllött lenni; azonba mondá: Az én kegyelmes uram Nagyságodnak minden fejedelmi kegyelmességét igéri, megparancsolta nekem, én magam személye szerint legyek szemben Nagyságoddal és magam hallgassam, ne más által az ő nagysága izenetire mit felel Nagyságod. Azért azt kérdem Nagyságodtúl, az portához és az én kegyelmes uramhoz Barcsai Ákoshoz való hűségében állhatatos-e, elszakad-e az portátúl vagy nem, és az vármegyét is elszakasztja-e, declarálja magát, mert isten engemet úgy segéljen az teljes szent háromság, hogy ha Nagyságod (úgy mond) az én kegyelmes uramtúl és az portátúl maga elszakad és az vármegyét is elszakasztja, örökké való rabbá leszen és az török nemzetet is leghamarább veszedelmére vonsza ennek az vármegyének, azonban exhibeálá az levelet, kikre ő nagysága ily választ tesz: Édes bátyám uram, látja Kegyelmed, mely nyomorúlt beteges állapottal vagyok, én senkinek személyemben ellensége nem lehetek, mastan az gyűlésben az nemes vármegyének bizonyos fő-főrendei követi vagynak, az mit az nemes ország elvégez, én is attúl különbet érteni nem akarok, nem is lehet: az portátúl penig elhiszem az nemes ország el nem szakad; elvégezvén az úr szavait, mindjárt Barcsai András búcsuzván aláment. Kirűl adom az recognitionalis levelemet ut supra sub bona fide christiana kezemírása és pöcsétem alatt in Vaida-Hunyad 11. Octobr. 1659.

Idem qui supra

Georgius Palásti de eadem.

(Eredetije a m. kir. orsz. levéltárban.)

XLII.

1659. oct. 12—15.

Rákóczy kiegyezése az oláh vajdákkal.

a)

1659. oct. 12.

Kiegyezés Sorban Konstantinnal.

Nos Constantinus Sorban, dei gratia princeps quondam Transalpinae, Valachiae, ac legitimus haeres. Damus pro memoria per praesentes. Hogy az mindeneket szabadoson igazgató istennek titkos itéletiből Havaselyföldi országomnak vajdai székiből már egy üdő alatt ki kelletvén lépnem, az mlgos Rákóci György Erdélynek fejedelme, Magyarország

Digitized by Google

részének ura és székelyek ispánja köntösét fogván meg, assecurált vala, hogy ha maga ő nga fejedelmi székiben ülhetne, engemet is az enyimben ültetésre rásegétene. Melyet ő nga úgy megállott, hogy készebb volt maga mlgos székit másnak engedni, mintsem János Mihály Raduly, mostani havaselyföldi vajdával az mű engedelmünk és kedvünk ellen csak tractában is indulni. De mű látván az kereszténségnek nagy jovára lenni, ha Raduly vajda magát az mlgos Rákótsy fejedelemnek engedelmességére s hűségére kötelezvén, ő ngától függne. Im azért az havaselyföldi jussomat cedáltam az megnevezett mostani vajdának, ő is hadait és segétségét igérvén az moldovai vajdaság székiben ülhetésemben. Az megemlített Rákóci György fejedelem pedig ő nga mind moldovai vajdaságban beültetésemben, s mind annak megtartásában való segétését igérvén, (melyről ő nga maga keze írása s pecsétc alatt költ levelet is adott), én is háladóságomnak megbizonyítására kötelezem ez alább megírt conditiókra magamat.

1. Hogy ő ngának barátjának barátja, ellenségének ellensége leszek, semmi kigondolható úton módon ő nga mellől el nem állok; valamikor ő nga segétséget kíván, ha csak rész szerént valót, annyit; ha magam személye szerént kivánja hogy menjek, személyem szerént is segétségére megyek minden exceptio s halogatás nélkűl.

2. Senkivel ő nga híre s akaratja ellen nem végezek.

3. Minden barátimot ő nga barátságára igyekezem hajtani.

4. Mind portán s mind egyebütt valahol ő nga kivánni fogja, mind értékemmel s minden tehetségemmel ő nga dolgait segítem és promoveálom tökéletesen.

5. Ő nga állapotjának akármely sorsában és mostoha változásában is máshoz nem kötelezem ő nga ellen barátságomat és senkivel nem végezek. Sőt az mlgos Rákóci Ferencz uramhoz ő ngához hasonló kötelességgel leszek, ő nga is az mlgos atyja hozzám igért klmes fogadásához alkalmaztatván magát.

6. Adok az mlgos Rákóci György fejedelemnek ő ngának százötvenezer imperiális tallérokat i. e. no. 150,000, melyet ha mind nem is, de a data praesentium computálván, esztendő alatt vagy még hamarébb megadok, ha mind nem is, de az százezeret, az ötvenezeret is hova hamarébb ő nga kivánsága szerint tartozzam megadni.

7. Azon másfél százezer tallérokon kül adok ő ngának esztendőnként húsz-húszezer tallérokat i. e. no. 20,000, az országtól kezemhez vévendő jövedelemből, melynek administratiójának terminusa legyen mindenkor prima Januarii, ez közelbik

Digitized by Google

1660. esztendőben következendő Januariust ide nem értvén, mivel mostan, mihelt ő nga székemben beindít, az feleségem ad ő nga arra rendelendő ember[e] kezében ötezer aranyat, és mihelt székemben ülhetek, adok ő nga velem elküldendő embere kezében tizezer tallért.

8. Lovakat s paripákot is, mennél jobbakat lehet, küldök esztendőnként ő ngának szerszámostól; azonkívül is kedveskedésbeli szeretetemet meg nem vonszom.

9. Nagy Thamás uram szanczában is örömest kedveskedem, elsőbben az ő ngának tött fogadásomnak és igéretemnek eleget tehetvén. Damakos uram kiszabadulásában is jó akarattal leszek.

10. Csiki, háromszéki székelységtűl semmiféle kereskedésektűl harminczadot, vámot nem veszek.

Mely feljebb megírt conditiókra kötelezem magamat az én keresztény hütömre, az szent háromságban levő egy örök istenre, és minden szentekre, melyet ha csalárdul és nem tökéletesen fogadok, vagy meg nem állok, az istennek haragja szálljon reám, és az alsó pokolban legyen lelkem Judás Iscariótessel és Ariussal együtt. Ennek jövendő bizonyságára adtam ez én kezem irásom és pecsétemmel megerősittetett levelemet. Datum in Tőcsvár, die 12. mensis Octobris, anno 1659.

(A vajda oláh aláirása.)

(P. h.)

(Eredeti. Orsz. levélt. Tört. osztály.)

b)

1659. oct. 15.

Mihne vajda tértvénye.

Nos Michael Raduleus dei gratia regni Transalpinae vajvoda et haeres perpetuus etc.

Damus pro memoria per praesentes, quod foedus illud, quod nos nuper mediantibus plenipotentiariis legatis nostris pepigeramus cum clmo principe dno Georgio Rakóci, dei gratia principe Transylvaniae, partium regni Hungariae dno, et Siculorum comite, nunc mutuo cum eodem praefato principe et personali habito congressu, praedictum foedus in omnibus suis articulis, clausulis et punctis ratificamus, confirmamus et idem nos observaturos spondemus et promittimus bona fide christiana. In cujus rei futurum testimonium has propriis manibus sigillisque munitas duximus dandas. Datum

Digitized by Google

penes fluvium Dumbravicza, die 15. mensis Octobris anno 1659.

(A vajda oláh aláírása.)

(A vajda czímeres pecsétje.)

(Eredeti. Orsz. levélt. Tört. osztály.)

c)

1659. oct. 15.

A bojárok térítvénye.

Nos infrascripti ab universis statibus et ordinibus regni Transalpinae Valachiae ad contrahendum cum clmo principe dno Georgio Rakoczi dei gratia principe Transylvaniae, partium regni Hungariae dno, et Siculorum comite foedus, et amicitiam confirmandamque inveteratae viciniae necessitudinem cum inclyto regno Transilvaniae auctorati.

Damus pro memoria per praesentes, quod regnum nostrum multis retroactis annis longa pace ante alia tum domestica concordia, tum optimae viciniae cultu floruerit, cum et a vicinis et interesse desidero coeptum, tristi expiremento (*így*) comprobatum est discordiam venenum esse regnorum, quo contabescant et fieri ludibria casuum humanorum.

1. Itaque pristinum et tempore magnae memoriae ilmi quondam Matthaei Batsaraba, principis tunc regni nostri Transalpinae Valachiae, cultum vicinitatis jus ex utraque parte renovetur et confirmetur.

2. Commercia et quaestus utrinque libere et tute exerceantur, et in teloniis, tricesimis, portubus, vadis insolitae exactiones aut tributa ne exigantur.

3. Nullae deinceps invasiones, pecorum abactiones, arestationes, damnificationes ab utraque parte fiant, sed fraterne untrinque vivatur.

4. Quaerulantibus jus et justitia statim administretur; et justitiae executio ne dilatetur.

5. Si quae (*sic*) ratione limitum controversia oriretur, ad id ex utraque parte experti et idonaei personae et commissarii delegantur et complanatio amicabiliter fiat.

6. Si fatis ita disponentibus, maior in alterutrum horum duorum regnorum ingrueret metus aut calamitas, personis, bonis et pecoribus oppressorum certum detur asyllum et receptaculum, et ius hospitalitatis neutiquam violandum.

7. Amicos inimicosque eosdem habeant.

8. Suppetias mutuas et reciprocas praestare invicem teneantur tempestive secundum proportionem periculorum.

Digitized by Google

9. Denique interesse unius alterum suum ducet, et quicquid ad contestationem bonae viciniae et amicitiae requiretur, utrumque invicem praestabit, nec prava machinantibus contra unam partem alia consentiet, sed pro viribus obstabit.

Quae infra scripta puncta nos infrascripti nomine inclyti regni Transalpinae Valachiae syncere observanda spondemus et promittemus, bona fide nostra christiana, utque dum et ex altera parte rite omnia observabuntur, et directe, vel indirecte non violabuntur. — In cuius rei memoriam et testimonium his propriis manibus sigillisque munitas ducimus. Datum penes fluvium Dumbravicza, die 15. stilo novo, stilo vero veteri die 5. mensis Octobris, a. dni 1659.

(Következik 28 oláh aláírás s ugyannyi fekete festékkel nyomott pecsét.)

(Orsz. levélt. Tört. osztály.)

XLIII.

1659. oct. 28.

Berényi György jelentése az országgyűlés lefolyásáról.

Scma Romanorum imperitoria ac Germaniae, Hung., Bohemiae regia Mtas dne dne cltme.

Humilium servitiorum meorum subjectionem. De dato tertiae Octobris e regia Poson. Mtis V. S. benignas praeceptorias hodierna duntaxat die in confiniis Transylvaniae constitutus humilime recepi. Merito negligentiae et segnitiei argui possunt postarum magistri, qui in rebus celeritate indigentibus minus pro exigentia progrediuntur.

Super resignatione duorum comitatuum et in iisdem situatorum fortalitiorum brevi habitura est M. V. S. notitiam, ex literis meis humilimis aliis quemadmodum et de statu rerum Transylvanicarum, qualis nimirum fuerit ante octiduum, dum videlicet adhuc in aula principis moratus fuissem.

Sub tempus discessus mei, qui contigit die 26. currentis, nihil novi habebatur, sed indies expectabatur eventus rerum Moldavicarum, qui si pro voto principis et Transalpini succesSerit, et Constantinus vajvoda Moldaviam obtinuerit, ex certis conjecturis videor mihi concludere posse, ipsos non feriaturos, sed coniunctis viribus Turcas aggressuros irruptione ex Transylvania versus partes Lugasienses et Karany-Sebesienses futura.

Intellexi enim in comitiis novissimis id fuisse conclusum: quod pax cum porta sub armis tractetur. Ad officiales Fogarasienses et Görgényienses mandata sunt expedita, de sub-

Digitized by Google

ministratione muralium tormentorum ex fortalitiis iisdem evehendorum. Statibus etiam universis demandatum est, ut visis aliis literis principis, in loco destinato armati conveniant.

Ac propterea. Quod armorum depositionem attinet, cuius rei S. M. V. in benignis suis ad me directis etiam modernis literis mentionem facit, illud videtur pro conditione temporis et rerum fere esse impossibile, quamvis satis diligenter laboraverim eo etiam in puncto, et quidem iteratis vicibus apud principem, praegnantibus argumentis usus demonstrando: quae sequelae, et quae mala, (deus omen avertat) exinde poterunt emergere? Sed frustra, jacta enim alea, et non videtur esse princeps hac in parte in sua potestate.

De dimittendo etiam milite e ditionibus M. V. S. conscripto, singulariter egi cum eodem; obtestatur M. V. S. dignaretur gratia ipsi M. V. S. ea propensa manere, ut in proposito (ut ipse ait) ita bono, et totam christianitatem concernenti progressum habere possit, cum et alioquin asserit vix esse aliquos ex potiori nobilitate alicujus nominis, gregarii autem milites illius essent farinae, qui omnia sua secum portarent, et neque haberent stabiles residentias.

Ego quamvis, Augustissime Imperator, non sum dignus ut vestigia pedum M. V. S. deosculor, illius tamen sum exilis opinionis, ut M. V. S. molitionum istuc eventus vel saltem ad Christi natalitia spectatorem se praebere dignaretur, et tum demum e rei exitu consilium caperetur.

Perplexus sum Clemme Dne,memor et instructionis et modernae M.V. S. benignae voluntatis, an Cassoviae mihi sit substituendum cum magis cardinale membrum nunciaturae meae finem sit assequutum, depositionis autem armorum nulla spes affulgeret. — Ac proinde humilime supplico dignetur M. V. S. sese clementer resolvere, quid ulterius facere debeam? Et si subsistere necessum fuerit, dignabitur M. V. S. de expensis benigne demandare, cum et alioquin ad partes Transylvaniae interiores, et pene subalpinas ac a confiniis partium Hungariae valde remotas proficisci habebam, et difficultates tantae itineris alio aere supplere debebam.

Servet deus M. V. S. ad sui nominis exaltationem, et fidelium populorum suorum conservationem. Datum is Karass-Teleke die 28. Octobris. 1659.

M. V. Smae humilimus subditus
Georgius Berényi mp.

Külczím: Sacr. Romanorum imperatoriae, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae regiae Mti, dno dno clemmo.

(Eredeti. Orsz. levélt. Tört. osztály.)

Digitized by Google

XLIV.

1659. oct. 22.

Jelentés a hadak garázdálkodásáról.

Alázatos hűséggel való szolgálatunkat ajánljuk Ndnak, mint klmes urunknak, isten minden dolgait szegény hazánk jovára boldogítsa Ndnak. — Az Ngod klmes parancsolatja szerént mi az nemes vármegye homagiumát nagyubb részint recipiálván, arról való pecsétes regestumot Ndnak felküldtük, még ha kik hátramaradhattak is, vagy havasokon vagy más félre való helyekben vonván meg magokat, elhirdettük compareáljanak s praestálják hűségeket, azoknak is regestumát felküldeni sietünk. Hogy penig Kegyelmes urunk, egyszersmind most véghez nem mehetett, nem egyéb az oka, hanem az vármegye inkább mind elfutott, elő nem kerithettük eddég, de semmiképen el nem múlik ez dolog. Im az nemes vármegye becsületes követeit küldette fel Ndhoz ezzel sok mód nélkül való megbántodásiról akarván tudosítani Ndat, mivel itt az nemességet fogdossák, fosztják, Jósika uram házát felverték, magát is szörnyön megverték, Barcsay György urammal hasonlóképen bántak. Bakosnicza Gergely uram most is juhbőrben takarva fekszik, addig elrontották, mindenét elpraedálták; Kopacz István uram viszont az egyik viceispánt Szaczali László uramat is megfogták, fosztották. Igy klmes urunk ha Ngod büntetetlen szenvedi ez excessusokat, teljességgel elkeseredik az nemesség, hiszen mi klmes urunk oltalomért kötelezték magunkat Ngodhoz, nem bántodásért; Ngod azszerént assecurált bennünket vigore moderni articuli, hogy vitézitől szabadságunkban megbántódásunk nem leszen, hova lehet penig embernek nagyubb megbántodása, mint mikor mindenét elpraedálják, magát rongálják; árulóknak hínak bennünket, s sententiától sem várnak, hanem re non comperta menten executióban veszik az dolgot. Könyörgünk alázatoson Ndnak, ez nagy megbántódásunkat megorvoslani, és az kik az ilyen patratumat tentálták, juxta eorum demerita megbüntetni méltóztassék, hogy mi is Ndhoz való hűségünknek gyümölcsét experiálván, nagyubb serénséggel életünk fottáig szolgálhassunk Ndnak mint klmes urunknak. Tartsa isten Ndat sok esztendőkig jó egészségben. — Datum ex arce Vajda-Hunyad die 22. Octobris, anno 1659.

Ngod igaz tökéletességgel való hívei

Zólyomi Miklós mp. Jósika Gábor mp.

Digitized by Google

Kívül: Illriss. ac celsiss. principi dno dno Georgio Rakoci, die gratia principi Transylvaniae etc.

(Orsz. levéltár ujabb lymbus.)

XLV.

1659. nov. 14.

A bujdosó urak átirata az erdélyi rendekhez.

Spectabiles stb. universi status et ordines trium nationum regni Tranniae et partium Hungariae eidem annexarum, domini stb. servitiorum stb.

Isten ő flge lelki és testi áldásokkal boldogítsa Kglmeteket. Noha hazánkon kívűl, de itt is igaz hazafiai lévén, édes hazánknak szeretetitől, istennek tartó jó lelkiismeretünktől és az dolgoknak igazságátúl köteleztetvén Kglmeteket maga megmaradása felől akarók tudósítani. Írhatjuk azért Kglmeteknek, hogy ha az mi kglmes urunk ide be nem jött volna, tökéletesen úgy hitte volt el ez a hatalmas nemzet, hogy mind az ország, mind az mi kglmes urunk elébbeni mlgs fejedelemmel egyetértvén, mely miatt el is volt végezve, hogy mihelt tatár hán az muszka ellen való hadból, török császár Bruszszából visszatérne, Erdélyt (mint árulókat) végképpen elrontsák. El is rontották volna, de áldott istenünk szent neve, ide jövetelével oly hitelt és kedvességet szerzett ő naga magának, hogy mind azt az szándékot, mind az Kglmetek országúl nem régen budai vezérnek ő ngának írt boldogtalan levelével újjolag maga ellen indíttatott tüzét lecsendesítette. Mert midőn az budai vezér ő nga azt a sokpecsétű levelet in specie beküldte volna az portára, ő naga is emberét küldvén be, elhitette mind az fényes portával, mind itt, és maga is úgy hiszi hogy Klmetekkel az fegyvernek félelme cselekedtette. Megpróbálta azért ő naga az fényes portán s itt is, ha elébbi mlgs fejedelemnek kegyelem adattatik-e? s adattatik-e vagy nem? *(sic)* Kész lévén ő naga az fényes porta engedelméből magát interponálni. De mind ezekre htlms császár maga kezeírása alatt költ levélben ilyen választ tött: nem ötszázezer tallérért, de százszorta való százezer aranyért is nem veszi kegyelmében, más fejedelmet az mi kglmes urunkon kivűl nem tészen, egyszeri szava megáll, vissza nem tér, ha az ország ő ngához engedelmes és hív nem leszen, hanem elébbi fejedelemmel tartja; főszerdárává tette az fővezért, parancsolt az tatár hámnak, hét esztendősökön kívűl az egész országot levágják,

Digitized by Google

mert elúnta annak az országnak állhatatlanságát, mind adóját s mind magát elveti. Ellenben parancsolt az budai vezérnek ő nagának, valakik Kglmetek közűl htlms császár parancsolatjához tartván magokat, az mi kglms urunkhoz hűségeket megmutatják, se személyekben, se jovokban bántódásuk ne legyen, mivel az mostani útban lévő hadak is nem Kglmetek ellen, hanem előbbi urunk ellen küldettek, ha Kglmetek belé nem elegyíti magát. Írhatjuk azt is semmi újabb summát, sem tartománt, sem várat, sem várost, sem rablást az mi kglmes urunk nem igért, nem is kértek, sőt Kglmetek engedelmességeket mutatván, bizonyosan hiszszük az summa is leengedtetik, annál inkább az adó előbbeni állapotjára szállíttatik. Azért kénszerítjük istenre s lelki idvességire Kglmeteket, sok ezer keresztyén lelkeket ne veszessen el vakmerőségével; az oláhországbeli segítséggel Kglmetek magát ne bíztassa, mert mint legyen Havasalföldében az dolog és állapot Kglmetek jól tudhatja. Római császár segítségét is ne remélje, mert ezelőtt egynéhány nappal érkezvén császár ő flge postája Posonból, Gonzoga fejedelem bizonyosan írja az budai vezérnek ő nagának, hogy előbbi urunkat meg nem segítik, sőt az két vármegyéket is elfoglalják. Az magyarországiaknak is megparancsolták mindjárt Erdélyből kimenjenek, sőt magát is (alkalmatosság lévén reá) compescálják. Az mi kglms urunk törekedésére minden conditio nélkűl (holott ő naga Barcsai András uramat küldötte volna be helyettek, de megírták az portáról nem kivánják, mivel megnyugodtak az ő naga hűségében) jediculából kibocsátott főrenden lévő atyjafiai is útban lévén, nem sokára elérkeznek: mi karban forogjon édes hazánknak az fényes portán állapotja, és mennyit használt az mi kglmes urunknak bejövetele megmondhatják. Az is penig tudtára legyen Kglmeteknek, htmas császárnak az tengeren túl semmi distractiója nincsen, hanem csak ennek az erdélyi dolognak eligazitására jött Bruszszából Drinápolyba, az hova nem is jött volna, hanem egyenesen ment volna Konstantinápolyba telelni, ha az erdélyi egyenetlenség nem lett volna, de onnét is ki nem jő, ha mostan Kglmetek engedelmességét mutatván, császár parancsolatja szerént cselekszik. Mindezeket, félre tévén minden privatus respectusokat, édes hazánkhoz való szeretetünkből keresztyéni hitünk szerént írtuk: Kglmetek előtt vagyon mind az veszedelem s mind az megmaradás válaszszon benne; de igen meggondolja Kglmetek Báthory Zsigmond idejebeli állapotját ez szegény országnak, jól tudja Klmetek akkor az török ellen mind az körűl lévő nemzetek segítségét, mind az maga erejét megpróbálta, de annyira elnyomorodott, hogy végtére is ugyancsak ennek az htlms

Digitized by Google

nemzetnek késedelme által lett isten után szabadulása. Vezérelje isten stb. Datum in castris ad fluvium Tömös positis 14. Novemb. ao dni 1659.

P. S. Most is azt írjuk, hogy ha mindezeket te Kglmetek jovát kivánó keresztyéni indulatból nem jelentjük Kglmeteknek bár az igaz isten se ezen az világon becsületes és békességes élettel, se az jövendőben idvességgel szerelmesinkkel egyetemben ne boldogítson bennünket. Ha penig szófogadatlanságból Klmetek magára utolsó veszedelmet vonszon, se isten, se ez világ előtt minket ne okozzon azzal, keresztyéni tisztünknek meg nem feleltünk, mivel megcselekedtük az mi isten után tőlünk jó úton módon meglehetett.

Kglmeteknek szeretettel
szolgáló atyafiai

Csáki László m. p. (p. h.) Betlen János m. p. (p. h.) Barcsay András m. p. (p. h.)
Tholdalagi Mihály m. p. (p. h.)
Páskó Kristof m. p. (p. h.) Csengeri István m. p. (p. h.) Buday Péter m. p. (p. h.)
Posgai Marko m. p. (p. h.)

(Eredetije Nagyszebenben, a szásznemzeti egyetem ltárában, nro 874. Egy más hasonlag eredeti példánya orsz. ltár. Gyulafehérvári akták.)

XLVI.

1659. nov. 22.

Barcsay körlevele zágoni diadaláról, intvén egyúttal az erdélyi rendeket, hogy siessenek táborába.

Acatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae stb. Generosi egregii nobiles et agiles fideles nobis dilecti salutem et gratiam nostram.

Hosszú ideig való várakozása után isten az ő igaz itíletit akarván megmutatni, ennek az szegény hazának veszedelmire születtetett előbbi Kegyelmeteknek törvényes fejedelmét, ez mai napon hadainak nagyobb részét elvesztvén, magát gyalázatos szaladásra juttatá; mivel penig ennek az szegény hazának javán hizván meg, meg nem elégedett azzal, hány ízben ejtette veszedelemben közönségesen ez haza fiait, mostan az fényes portától fegyverrel igyekezvén elszakasztani, azzal végső romlást hozott volna ez hazára, ha isten hatalmas császárunk szivét hozzánk kegyelemre nem hajtotta volna, és valakik hűségeket mutatják hozzánk, tekintetünkért kegyelem

Digitized by Google

mind azoknak nem adatott volna. Immár azért isten kegyelmességéből hatalmas császárunk mellettünk lévő hadaival innét megindúlván, hatalmas császárunk parancsolatja szerént székes helyünkben, és onnét az hova az szükség fogja kivánni, akarunk menni. Hatalmas császárunk parancsolatja azért az: valakik az országbeliek közűl hűségeknek megmutatására hozzánk jőnek, bántódások az velünk lévő hadaktól ne legyen; ellenben megparancsoltatott ez is az budai vezérnek ő nagyságának, az kik szófogadatlankodnak, érdemlett büntetéseket haladék nélkűl elvegyék. Mi pedig mind Tömösváratt magunk, mind főrenden lévő követünk által az portán feleltünk kegyelmetek felől, hatalmas császárunk hűsége mellől el nem állott, valamit cselekedett az nyakán uralkodó fegyvernek félelme cselekedtette. Minek okáért parancsoljuk igen serio Kegyelmeteknek (hogy ha az fényes portához akarja tartani hűségét) minden haladék nélkűl, valahol bennünket ért, jöttest jőjjön hozzánk, az kik pedig engedetlenkedni akarnak, akár privata personák, akár várak, városok, tartományok legyenek, magok legyenek okai veszedelmeknek, mert az budai vezérrel ő nagyságával mind lövőszerszám, lovas és gyalog had készen lévén, félő büntetések nem fog messzére haladni. E mellett legyen Kegyelmetek oly készülettel, mihelyt második parancsolatunk érkezik, mindjárást mellénk jöhessen. Secus non facturi. Datum in castris ad Zághon positis die 22. mensis Novembris 1659.

Acatius Barcsai m. p.

Legalól: Marus szék.

Külczím: Generosis egregiis et spectabilibus supremo et vicecapitaneis ceterisque juratis assessoribus sedis siculicalis Marus etc. fidelibus nobis dilectis.

Hátirat: Életetek vesztése alatt szászvárosi királybiró, Medgyesről, az hova szól, küldjétek.

(Eredetije a vörösvári levéltárban).

Digitized by Google

XLVII.

1659. nov. 30—dec. 8.

Barcsai Ákos országgyülési meghivói.

a)

1659. nov. 30.

Meghivó a kolosvári országgyülésre.

Achatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae stb. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti. Salutem et gratiam nostram.

Hogy közönséges gyűlést hirdessünk, noha az idő nem arra volna alkalmatos, de az kételenségtől kénszeríttetünk. Azért hűségteknek kegyelmesen parancsoljuk az jövő deczembernek 14-dik napján Kolosvárnál lévő táborunkban követ atyjokfiait küldeni el ne mulaszsza, élete s feje s jovainak s hazájoknak elvesztése alatt: mert az vezér az hazából addig ki nem megyen, valamíg minden rendek az mi hűségünkre s az fényes portához való engedelmességre meg nem esküsznek. Datum ex castris ad Vajasd positis die 30. Nov. 1659.

Achatius Barcsai m. p.

Külczím a szász universitásnak.

(Keresztury Demeter Acta Dierum czímü kézirati munkájából.)

b)

1659. dec. 5.

Meyhivó a deési országgyülésre.

Acatius Barcsaj dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti salutem cum favore. Az kik gonoszakaróink is lelkek ismeretitől meggyőzettetvén bizonságok kénszeríttetnek lenni, oly szoros conditiók szerént igyekeztük mi igazgatni Kegyelmeteket, melyekre soha erdélyi fejedelem nem lépett; nem is félünk, senkinek is csak egy házhelyét vagy csak tiz pénz érő jovát is azzal vádoltathatnánk, elvettük volna. Az hatalmas török nemzet közzé való bémenetelünkre is kénszeritett feljebb megemlített conditióinknak egyike, melyben országúl kötelezett volt Kegyelmetek bennünket: az fényes portától soha el

Digitized by Google

nem szakadunk, kegyelmeteket is országúl elszakasztani nem igyekezzük. Az holott, mely szorosan igyekeztük az Kegyelmetek végső romlására felgerjedett fényes portát ez nyomorúlt hazához megengesztelni, és mint boldogította isten munkánkat, maga az dolog lehet bizonság; holott hatalmas császárunk valamit Kegyelmetek eddig vétett condonálván (melyet maga subscriptiója alatt költ leveléből megérthet), az velünk béjött hadaknak életére megparancsolta, elébbi fejedelmet és annak párttartóit persequálják, valakik az fényes portához és hozzánk engedelmességet mutatnak, meg ne károsítsák, égetést rablást az országban ne tegyenek. Melyhez alkalmaztatván magokat istennek hála senki nem mondhatja felesége, gyermeke az mi bejövésünk alkalmatosságával rabságra vitetnék, sőt hogyha Kegyelmetek közzűl némelyek az fényes porta megesküdt ellensége mellett nem fegyverkeztek volna, erdélyi ember vérének kiontása nélkűl megbüntetődnek vala az Kegyelmetek keserves munkáján hizott tolvaj hadak. De az meglett dolgokat félre tévén, mivel immár megelégedvén isten elébbi fejedelemnek hallatlan eselekedetit, hadainak nagyobb részét vadak madarak eledelivé tette, magát oly gyalázatos futásra juttatta, az hol senki nem űzi is, szalad: parancsoljuk igen serio Kegyelmeteknek, az városnak elei közzűl solito felesebben ad 14-um Decembris praesentis Désen legyen jelen, ha szintén ettől külömböző parancsolatunkat vette volna is; mivel abból ismerjük meg hatalmas császárunkhoz és mi hozzánk hű-é, nem-é? Valaki peniglen ez aránt való parancsolatunkat elmulatja, és haladék nélkűl mellénk nem jő, ne gondolkozzék, citatióval, processussal keressük, (tudván azt, az mit Kegyelmetek articulariter egyszer végez, azt másszor könnyen elbontja), mint nyilván való árulókat megbüntetni nem halasztjuk hasonló processuson, valamineműt országúl Kegyelmetek törvényes fejedelmének engedett. Secus non facturis de caetero gratiose propensi manemus. Datum in castris ad Maros Szent-György positis die 5. Decembris a 1659.

Achatius Barcziai m. p.

Kívűl: Prudentibus ac circumspectis magistro civium regio ac sedis judicibus, coeterisque iuratis civibus civitatis ac sedis Saxonicalis nostrae Cibiniensis etc.

(Eredetije a szász nemz. levéltárban 863. sz.)

Digitized by Google

b)

1659. dec. 5.

Meghivó a deési országgyülésre.

Achatius Barcsai dei gratia princeps Trnniae stb.

Gener. egr. et nles Agiles fideles nobis sincere dilecti, salutem cum favore. Az kik gonosz akaróink is, lelkek ismeretitől meggyőzettetvén, *szóról szóra, mint az előbbi rendeletben csak:* »a városoknak elei« *helgett áll:* »mind úri, fő, nemesi és egyéb vitézlő rendeknek egy szóval valakik nemesi szabadsággal élni akarnak.«.... Eisdem secus non facturis gratiose propensi manemus. Datum in castris nostris ad possessionem Maros-Szt-György positis 5. Decembris 1659.

Achatius Barcsai m. p.

Külczím: a rendes Udvarhely székhez.

Judices r. sedis siculicalis Marus tansmittat. Cito, cito, cito, cito.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

d)

1659. dec. 10.

Meghivó a megyesi országgyülésre.

Achatius Barcsai dei gratia princeps Traniae partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Gener. egr. et nles agiles fideles nobis dilecti, salutem et gram nostram. Ugy vagyon, parancsoltuk volt Kegyelmeteknek, hogy hazánk megmaradására nézendő dolgoknak concludálására gyülekezzék Désre vagy Kolosvárra, de bizonyos okokra nézve Klmeteket nem akartuk olyan meszsze fárosztani, hanem rendeltük Medgyesi városunkban. Parancsoljuk azért Klmetek közűl minden nemesi szabadsággal élő rendeknek, az praefigált 14 napjára decembernek, jó hadi apparatussal, ha végső romlását hazájának nézni nem akarja, eljűjön Medgyesre, az hova is nem harczolni, hanem az hlmas nemzet előtt való hűségeknek megmutatására híjuk Klmeteket, hogy annál is inkább hitethessük el az portával Klmetek és az szegény haza hűségét. Ha pedig Klmetek megveti parancsolatunkat s kár és utolsó veszedelem követi, magának tulajdonítsa. Eisdem sic facturis de coetero gratiose propensi manemus. Datum in castris ad Szőkefalva positis 10. Decembris 1659.

Achatius Barcsai m. p.

Külczím: a rendes Udvarhely székhez.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

Digitized by Google

XLVIII.

1659. dec. 8.

Mehemet pasa levele az erdélyi rendekhez.

1659. 8. Decembris Marus-Szentgyörgyi táborban hozták.

Erdély országának három nemzetből álló tekintetes főrendeinek szólló fővezér Erdély országa ellen rendelt hatalmas császár hadainak generálisának levele.

Tekintetes nemes urak, köszönetünk után etc.

Ez elmúlt esztendőben, midőn hatalmas császárnak parancsolatjából az ti megbüntetéstekre feles számú hadakkal mentünk volt, jöttek volt hozzánk követitek, kik által hatalmas császárnak hűségében végig való tökéletes megmaradástokat ígértétek; aholott hatalmas császárunk kegyelmes rendeléséből nagyságos Barcsai Ákos uramat Erdélynek fejedelmévé tettük volt; de ti ismét Rákóczi Györgyhöz hódoltatok, és őtet szabad akaratotok szerént az országban bevettétek, fejedelmetekké választottátok, az országban sok latorságot cselekedvén azt elpusztította; mely cselekedeti hatalmas császárunk füleiben jüvén, igen megbúsúlt és haragudt. Kihez képest engem minden hadain fővé tévén, az felséges tatár hámnak is megparancsolta, hogy minden hadával ellenetek felkészűljön és reátok menjünk. Mely így lévén, ha megmaradtatok fogadástokban és hűségtekben és engedelmességteket mutatjátok az mi Seidi Ahmet passa vezérünkhez és megírt Barcsai Ákos fejedelemhez, és minden tehetségtekkel azon lesztek hogy Rákóczi Györgyöt az országból kiveritek, azmint azelőtt is megírtuk, megmaradván hűségtekben, se személyetekben se javaitokban semmi kárt nem vallotok, és se feleségteknek se gyermekiteknek semmi bántódása nem lészen. De ha többször mégis Rákóczi György pártját tartjátok, és hatalmas császárunkhoz engedelmességteket megváltoztatjátok, isten engedelméből ez jövő tavaszszal számlálhatatlan hadaival hatalmas császárunknak Nándor-Fejérvárnál leszünk, és az mi gonoszt eddig még nem érzettetek, megkóstoljátok bizonynyal, és mind országtok, magatok, feleségtek, gyermekitek, javaitok végső veszedelemben esik. Az vétek légyen az ti fejeiteken; ne mondjátok, idején értéstekre nem adtunk mindeneket; azután késő leszen az cselekedet

Digitized by Google

után az bánkódás. Azért idejében gondolkozzatok az dolognak következő gonosz végéről, és hatalmas császárunk akaratját cselekedjétek, és mostani fejedelmetekhez is engedelmességteket mutassátok, Rákóczi Györgyöt az országból kihajtsátok. Ezt cselekedjétek. Áldásunk legyen veletek. Iratott Drinápolyban.

Mehemet Passa fővezér.

(Egykorú fordítás, egyszerü másolatban, a szász nemzet levéltárában 860. sz. alatt.)

XLIX.

1659. dec. 16.

A Barcsay-pártiak Szebenbe vonulása.

a)

A Balásfalván összegyült rendek térítvénye a szebenieknek.

Reversales Barcsaii Cibiniensibus datae.

Mi ez ide alá megírt személyek, úgymint az kik az mi klmes urunkkal az mlgos erdélyi fejedelemmel Barcsai Ákossal mostan Szeben városába be akarunk menni, assecuráljuk ez levelünk által conscientiose, hogy az ő klmek privilegiumit és ususit semminemű részben meg nem háborgatjuk, az ő klmek protectiójok alatt levőket is ingyen való gazdálkodásra nem kénszerítjük, hanem mindnyájan alkalom szerént való pénzes költséggel élünk, egyéb dologban is a porta hűségében és Erdély országának megmaradására tartozó minden dologban egyetértünk. Mindezeknek megállására kötelezzük magunkat bona fide christiana. Datum in castris ad possessionem Balasfalva positis die 16. mensis Decemris anno dni 1659. Haller Habor mp., Zólyomi Miklós mp., Bethlen János mp., Keresztesi Ferencz mp., Haller Pál mp., Barcsai András mp., Ugron András mp., Kopasz István mp., Bedőházi Thamás mp., Rádai György mp., Pókai Gáspár mp., Károlyi György mp., Bodoni György mp., Alaxi Ferencz mp., Lugosi Ferencz mp., Pekri István mp., Váradi Gábor mp., Stephanus Szutsaki mp., Graszai György mp., Egyedi István mp., Pastuly Miklós mp., Felvintzi Miklós mp., Nagy Péter Vizaknai mp., Benyei István mp.

(Keresztury Demeter naplójából.)

Digitized by Google

b)

1659. dec. 28.

A Szebenben levő főurak levele Rákóczyhoz.

Mlgos fejedelem, nekünk kegyelmes urunk isten Ngod elméjét és cselekedetit igazgassa szegény nyomorúlt hazánknak megmaradására.

Itt Szebeni városban lévő török vezérek velünk is közlék az Ngod nékiek írt levelét, melyben az mi klmes urunkkal együtt bennünket árulóknak írván, inti Ngod arra őket, ide hagyván az várost és minket is menjenek el, kiknek szabados elbocsátásokat igéri Ngod. — Áruló nevet micsoda indulattól viseltetvén tulajdonít nekünk Ngod, elménkkel fel nem érjük, holott maga azt írja levelében, az portától elszakadni nem akar, hát miképen érdemlünk áruló nevet azkik nem szóval valósággal akarjuk megmutatni az portához való hűségünket? Sok rendbéli irásokból, izenetekből bizonyosan értvén oly karban lenni szegény hazánknak állapatját, hogy ha az fényes porta (ha egészen nem is, akárcsak valami részben) hűséget nem tapasztal ez hazában, végső sententia adatott ki ellene, hogy épen elpusztittassék, de ellenben abban is bizonyosok vagyunk, ha hűségünket megtartjuk, eddig való engedetlenségünk és szófogadatlanságunk után is kegyelem adatik még egyszer. Ndat azért alázatosan kérjük, sőt istenre, keresztyéni kötelességére kénszerítjük, ne igyekezzék bennünket az fényes portától elszakasztani és velünk ellene fegyvert fogatni nyilván való veszedelmünkkel, ne is biztasson Ngod bennünket az fővezérnek és tatárságnak ki nem jöhetésével, mert az ilyen biztatások miatt égetteték, raboltaték el hazánknak nagyobb része. Legközelebb penig az elmult napokban, midőn az közönséges hír úgy folyna, hogy tatár hám hadát az muszka igen megverte és magát is elfogta volna, az két Oláhországnak mint lett dolga, szemünk előtt az példa. Minémű indulattal légyen Ndhoz mostan az porta, Bánffi Sigmond, Sztojka Simon, Czakó Dávid, Pünkösti György irásiból Ngod maga tudhatja, mely nehézséget az ilyen fegyverkezésével és másoknak is arra erőltetésével nem csendesít, hanem naponként gerjeszt és öregbít Ngod, azhova ha eddig nem is, rövid nap elmegyen az hír, hogy az portához való hűségért vitatja Szebent és minket is üldöz Ngod. — Tudjuk azt, istenen, isten után az fényes portán áll az erdélyi fejedelemségnek adása s elvevése, csak Ngod az fényes portának gratiajában vé-

Digitized by Google

tessék, annak engedelméből urunknak s fejedelmünknek ismerni készek leszünk mindenkor, annak engedelme nélkűl ne igyekezzen Ngod végső pusztulásra juttatni ezt az nyomorult s csaknem végső pusztulásra immár is jutott hazát, holott sokszori szavaiból hallottuk Ndnak, maga jól tudja, az fényes porta engedelme nélkűl. Erdélyt senki sem bírhatja, nem is hazája szerető fejedelem volna az, ki az portától elszakosztani igyekezné. — Mivel Ngod az mely leveleket ide Szebeni várasnak írt, lelkére kötötte az főpapnak hogy az praedikáló székből kihirdesse, melyet el sem mulatott, Ndat is ugy boldogítsa isten mind ez világon s mind holta után, mellette levő hazafiaival ez irásunkat közli, sőt az maga veszedelmére fellázadott nyomorúlt község előtt is elolvastatja, kikre ha mi veszedelem, rablás nem sokára következik, isten előtt az mi lelkünk ne adjon számot róla, mert ha csendességben lennének, biznánk istenben, őket is megoltalmazhatnók, magunk sem vesznénk el. — Vezérelje isten szent lelke által Ndat az maga dicsőségére, nekünk is megmaradásunkra, Datum Cibinii die 28. mensis Decembris anno d. 1659.

Ndnak alázatosan szolgálnak

Szeben városában mostan lévő
uri, fő és nemesi magyar rendek
és várasi lakosok.

Kivül: Az mlgos fejedelem Rákóczi György ő ngának etc. Nekünk klmes urunknak adassék.

(Orsz. ltár, újabb limbus.)

L.

1660. jan. 19.

Meghivó a sellenbergi országgyülésre.

a)

Litterae Rakoczii ad Cibinienses convocatoriae ad comitia.

Prudentibus ac circumspectis, magistro civium substituto regio ac sedis judicibus caeterisque jur. civibus ac universis incolis civitatis nostrae Cibiniensis etc. fidelibusdum velint, nobis dilectis. Ab intra: Georgius Rakoci princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Prudentes circumspecti dum velint nobis fideles

Digitized by Google

dilecti salutem cum favore. Noha sok gondolkodással vettük ez írásunkra magunkat, mindazáltal az szegény utolsó romláshoz közelítő hazához való szeretetünk meggyőze bennünket, holott az üdő magában elfoly tőlünk mind az fényes porta complacálására is, mind közönséges békességünknek megszerezhetetésében is való alkalmatosságok is elmúlnak, ha hivalkodó szemmel nézzük, sőt csak várjuk végső veszedelmünket. Akarván azért atyai gondviselésünket ez hazához megmutatnunk, mellettünk levő tanácsúr híveinkkel és hazafiaival egyező értelemmel generalis gyűlést promulgáltattunk egész országúl mindeneknek ad 25. praesentis mensis Januarii ide Selemberkre. Intvén Kltéket is ad unionem regni fidelitatemque nobis debitam az megírt napon és helyen becsületes követ atyjokfiai által compareálni és hazánk megmaradásáról hasznosan consultálkodni velünk egyező értelemből el ne mulassa; különben ha cselekszi Kltek és magokat absentálják, nekünk is más gondolkodással kelletik lennünk felőlek, mert az egyenetlenségek miatt szoktak romlani el akármely birodalmok is, mint az írás is mondja: omne regnum contra se divisum desolabitur. De ha egyesek leszünk amaz mondás szerint: concordia res parvae crescunt, boldog végét várhatjuk dolgainknak. Kire isten Kltekkel együtt segéljen bennünket. Quibus sic facturis gratiose propensi manemus. Datum in castris nostris ad civitatem Szebeniensem sitis die 19. Januarii anno dni 1660. G. Rakoci mp.

b)

1660. jan. 19.

Litterae Rakocii ad Cibinienses.

Nem tűrhetők ez alkalmatossággal, hogy Klteket hozzám való kötelességére s hazájához való szeretetire ne emlékeztetnők, kinek veszedelmeskedésit mint megmaradhatását akárki is láthatja, szerző oka pedig mindennek nem egyéb, hanem a nagy egyenetlenség, és némelyeknek szívekben reconcipiált rancor; de mind az olyanokat is mi nem hántorgatjuk, sem jövendőben hántorgatni nem akarjuk, dum quisque redeat ad fidelitatem, hanem édes marokni nemzetünk s elromlott hazánk megmarasztásában és az fényes porta complacalásában kévánunk minden útakat, módokat elkövetnünk; mely ügyekezetünket alkalmatosabban promoveálhassuk, kévántatik az egyesség. Ugyanis micsoda gondolattal akar Kltek magán szakadni az egy városával, holott az török segétsége

Digitized by Google

is kétséges, mert annyi jöhet, hogy unadalommal jövén, félő, úgy ne járjon Szeben városa, mint Buda; ma is tutorságnak színe alatt tartja; Szeben városához is annyi török jöhet, soha ki nem megyen belőle, praetendálhatja azt is már török, vért ontott oltalmazásában. Az tatár és oláh segétség mostanában nem jöhet, az is vajjon hasznot szerez-e többet vagy kárt bizonyság az harmadévi itt benvaló járása az tatárnak. De vajjon Brassó, mint intercipiált levelekből értjük, noha Kltekkel derekas correspondentiája volt, ha remélhetné az segétséget, nem más útat követett volna-e el az hűségünkre való redeálásnál? Ott levő és forgott dolgokról mit írjon Mikes Mihály uram, im in specie beküldtük Klteknek levelét, noha lehetnek idegen magyarázattal felőle, de ám lássák, mi isten, s az ő szent angyali előtt protestálunk, hogyha végképen ez haza elvesz, okai ne legyünk, mert mi minden útakat, módokat elkövetni az megmarasztásában készek leszünk, csak Kltek is akarja. Sőt ha ugyan vakmerőképen reluctálni akarnak is, meg nem szűnünk valamit híveinkkel annak oltalmára feltalálunk véghezvinni. Quibus sic facturis gratiose propensi manemus. Datum in castris nostris ad civitatem Cibiniensem positis die 19. Januarii 1660. G. Rakoci mp.

c)

1660. jan. 17.

A b) alatti levél melléklete.

Litterae Michaelis Mikes ad Georgium Rakoczy.

Mlgos fejedelem, klmes uram! Minekelőtte az Ngod mlgs válasza érkezett volna az brassaiak állapotjáról való alázatos tudakozódásomra, amire isten segétett szorgalmatoskodtam olyan extremum tentálás nélkűl megholdoltatni őket és az árulókat kézbe venni. Ngod klmesen megítélheti első resolutiójokból, minemű difficultások lehettek köztünk: csak tractára való embereknek hozzám kiküldetése felől is egy egész nap volt az controversia. Azért én magam ma jó reggel a Csorgóhoz mentem, bíró, folnagy, kálmány kijöttenek feles gyaloggal, lovassal, ott úgy complanálódánk, hogy az Ngodnak tartozó hűségekből való kitántorodásokat megvallák, és arra visszatéréseket és ezután állhatatoskodásokat erős hittel ígérék. Basa uram és veje mellett alázatoson intercedálánk, és hogy nekik nagy gyalázatjokra esik, állatták, melyre én megfelelvén, nem lőn mit tenniek, kézbe ígérék. Úgy értem, maga is nem reluctál tovább, csak életét félti nyavalyás, én

Digitized by Google

mondottam klmes uram, hogy Ngod nem vérontó fejedelem, azt tudom, míg ez az állapot tart, addig Ngod priválja az vétkezhető tehetségétől. Kálnoki Mihály s Daczó Havasalföldében vannak, feleségeket, gyermekeket, javokat én arestáltatom, az más kettő egyetmását is mind város pecsétével és más ide való emberrel is mind megpecsételtetem Ngod klmes parancsolatja szerint. Én is Ngod mlgos nevével amnystiát ígértem minden rendeknek, melyről levelet kévánnak és ők is város pecséti alatt adnak assecuratoriát jövendő állhatatosságokról, s adják kézbe Brassaékét. Én Klmes uram nem keresem, kiindúlok az hadakkal, az többit quartélyokba küldöm, mivel mind Moldvában, Havasalföldében nincs idegen ellenség. Most tatár követ van Jászvásáratt, segétségül magát híja az vajdát, de amaz azt felelte, inkább visszamegyen portára, mert nincs kivel felűlni, elrablotta a tatár, Krimben vannak, s ültesse fel a khán. Az moldvaiak bevágták az útakat mindenütt. Vayna Sigmond uramat hagyom Törcsvárában, melyet a szászok sollicitálnak, de én Ngodra halasztom. Az sánczban esett szerencsétlenség nagy kárt teszen az emberek szívében. Ezek kérének, legyek jó törekedő Ngod előtt az szegény szebeni atyjokfiai mellett is. Isten Ngodnak minden ellenségét szégyenítse s virágoztassa szerencséjét. In Szentpéter 17. Januarii 1660. Ngodnak méltatlan szolgája s alázatos híve míg él Mikes Mihály mp.

(Mind a három Keresztury Demeter Naplójából.)

LI.

1660. jan. 20.

A Barcsay-pártiak válasza Rákóczyhoz.

Barcsai asseclarum responsoriae ad Rakoczium.

Mlgos fejedelem, klmes urunk etc.

Isten Ngodnak szívét vezérelje szegény hazánknak megmaradására etc. Hogy minden rendeknek ad 25-um praesentis mensis gyűlést hirdetett, írásából értjük, de kik legyenek etc. etc. inseritur longa quaerela et illusio quorundam. Előjövén azért az fen specificált nap engedje isten Nagod az odagyülendő atyjafiaival consultálkodhassék ez hazának megpihenésére, tudósittatván mi is, kikből fogjon állani az az gyűlés, abból fogunk tanolni, Ngodtól pedig s odagyülendő

Digitized by Google

atyafiaknak részekről levén assecuráltatva, oda menendő atyánkfiainak állapotjokról, úgy küldhetjük követeinket. Datum etc.

(Keresztury Demeter Naplójából.)

LII.

1660. jan. 25—febr. 7.

A sellenberki országgyűlés irományai.

a)

1660. jan. 31.

A sellenberki országgyűlésre küldött szebeni követek utasítása.

Instructio pro prudentibus ac circumspectis dominis Andrea Fleischer, Andrea Lekenczi juratis civibus ac senatoribus ac ad comitia ad Sellembergensem pagum indicta delegatis 1660. Pro parte civitatis Cibiniensis.

Isten ő Kegmeket kivivén, mindeneknek előtte meg kell tudni, micsoda vármegyékről, székekről, városokról vannak követek, azok az gyűlésre bocsáttattak-e és van-e instructiók. Tanácsrend és regalisos urak és főrendek kezzel is *(közül)* kik vannak jelen, meg kell tudni, azt is meg kell érteni, más helyekre való regálisok akkor bocsáttattak-e ki azmikor ide közinkben irattatott?

Micsoda propositiók küldettenek az ország közébe, azokat meglátván és párban kívánván, ő Kegmek küldjék be nekünk.

Ha szóval való propositiók lesznek az irattokon kíül, azoknak is summájáról tudósítsanak ő Kegmek.

Ha az kezdene kérdésben forgani, miért nem mentünk vagy megyünk ki mindnyájan az gyűlésre, avagy ad unionem regni miért nem redeálunk, sőt ha köszeríteni *(kényszeríteni)* kezdenek arra, sokképpen felelhetni meg. Mert elsőben, ha az ország annak módja szerint egyben nem gyűlt, meg kell hántorgatni. Másodszor, sub armis vagyon az gyűlés, táborban convocáltatott az ország és noha mi illendő securitással meg nem tagadtuk kimenetelünket, mindazáltal az convocatoria után is tűzzel, vassal háborgattatunk. Harmadszor, mert ante latam sententiam árulóknak pronunciáltattunk

Digitized by Google

mind Rákóczy György uram ő nagától az városnak, törekeknek és magunknak írt leveleiben, melyet törvényes fejedelem nem cselekedhetett volna, mind némely tanácsrenden levő atyánkfiaitól. Negyedszer, mert Rákóczy György ő naga úgy esküdt volt meg az országnak, el nem szakad semmiképpen az fényes portától, az országot is elszakasztani nem ügyekezi, minket peniglen fegyverrel persequál, azért, hogy az porta hűségében hazánk régi törvénye szerint akarunk megmaradni, holott minden szabados gyűlésinkben az végeztetett, az porta hűségétől el nem szakadunk. Ötedszer, fegyverrel és idegen hadakkal jött ő naga az hazára, Vásárhelyen is fegyver alatt való gyűlésben az porta engedelme nélkül recipiáltatta magát, aholott is úgy esküdt meg semmi újítást az hazában nem hoz, elébbi conditióhoz tartja magát, az ország is úgy esküdt meg, ha fejedelmi kötelességéhez tartja ő naga magát, ha törvényében, szabadságában kit-kit meg nem bánt. Ezekhez ő naga nem alkalmaztatta és ma sem alkalmaztatja magát. Mert elsőben, minekelőtte minket az haza törvénye szerint megintett avagy törvénynyel keresett volna fegyverrel jött reánk. Másodszor, az jobbágyságot csak maga indulatjától fellázasztatta, nem tudjuk micsoda szabadságnak ígíretivel az egész országnak szabadsága ellen és itt találandó jóknak szabad nyereségével. Harmadszor, az fényes porta ellen az országgal irattatott levél után, minek előtte arra válasz jött volna, fegyvert fogott ő naga. Negyedszer, köteles volt arra is ő naga: fizetett hadai még következendő időben az ország consensusából tartandók is az nemes országnak hűségére, szabadságára és törvényére hittel legyenek kötelesek, mely nemhogy meg lött volna, de az ő naga bejövetelétől fogva mind pusztította az országot, nemes atyánkfiainak, szegénységnek javait prédálták, kóborlották, magokat fogdosták, háborgatták. Ötedszer, sokaknak jószágit törvény nélkül elfoglaltatta, noha azok közzül valók nem voltanak, melyek felől az ország végezett. Hatodszor, az mint hallatik, becsöletes főrendeket, urakat törvény előtt megfogattatván Erdélyből is kiküldött némelyeket közzőlük ő naga. Hetedszer, az budai vezér bejővén, nem oltalmazá ő naga az országot, noha fizetett hadai nagyobb részént megmaradtak vala az harczon, sőt ha az hazának rontására jött volna be az török nemzetség szabadoson pusztíthatta, rabolhatta volna egyik széléről az másikra menvén az országnak, holott azért ő naga csak ide hagygya *(sic!)* bennünket, kételen hajlanunk kellett oda, ahova azon kíül is igasság szerint tartoztunk. Nyolczadszor, az uniónak conditiói nézettessenek meg, melyben minden rendek kötelezik arra magokat,

Digitized by Google

hogy az közönséges békességet egy értelemmel elémozdítják, sőt kifejezve oda jelettetik *(sic !)* egyikünk az másikunkhoz is addig tartozván ahhoz tartani magát, valameddig másféle barátom is ennek felbontására okot nem ád. Immár ha jó lelkiismerettel megvizsgáltatik az közönséges békesség, nem elémozdíttatik ott a hun a portához tartozó országok ellen való fegyverfogás végeztetik. Annakfelette kik javainkat törvény kiűl praedálják, feleséginket, gyermekinket háborgatják, azokkal való unióra nem vagyunk kötelesek.

Az haza megmaradását és az fényes porta nehézségének lecsendesedését mi szívünk szerént kívánnók s kívánjuk is, melynek látható jele, hogy ellene való fegyverfogásban másokkal nem egyezhettünk, azért is károsíttattunk javainkban, szenvedünk személyünkben. Micsoda modalitást és útat mutat az nemes ország mind az haza megmaradásában s mind az portának utolsó veszedelmünkre felgerjedt haragjának lecsendesítésében öremest értjük s az nemes országgal együtt minden lehető és hazánk megtartására hasznas útakat teljes tehetségünkkel követjük is, csakhogy az nemes ország igen előtte viselje, az minemő dolgokkal nem csendesíttetik, hanem ingereltetik az fényes porta nehézsége, azokat eltávoztassa, ne öntse olajjal az tüzet.

Szükséges arról is gondolkodni az nemes országnak, oly dolgok felől végezzen, melyek felől való törekedésre az hazafiai közzűl az fényes portára be merjenek menni, neveztessenek meg is kik lesznek, mert félő, hogy végezés után kiki elkezdi magát vonni annak az követségnek becsöletitől.

Illik arról is gondolkodni, hogy ha az fenyegetőzések szerint az derék török és tatár erő hazánkra indúl, avagy bejő és akkor eszünkben kezdjük venni, hogy nem leszen ellenek állásra való ereje az országnak, ki fog császár vagy fővezér személye eleiben bátorságoson menni kegyelem nyerésre, mert ha valakik személyekre való tekéntetből nem adatik kegyelem, félő végsőképpen el ne veszszen ez haza. Hogyha isten rendkíűl rajtunk nem könyörűl (melyről ígíretünk nincsen), bizony reá fog ez szoros állapotra ez nyomorúlt haza jutni, melyre magunkon kíűl az két Oláhországoknak pusztítása elegedendő példa.

Az fényes portától előnkben rendeltetett s tőlünk bevett fejedelmet (melyről az portát is tudósítottuk) hova tegyük, igen meg kell gondolni, mert ha parancsolatjára tőlünk választatott fejedelem mellől való elállásáért, kinek hozzá folyamodásáért és bemenetéléért kiváltképpen való kegyelmét igérte, mint császár maga kezeárása alatt költ levelében kitetszik, sokkal inkább eljő, kimozdúlt útjában lévén.

Digitized by Google

Ha conditióinak meg nem állásával vádoltatnék Barcsai Ákos urunk ő naga, megkérdhetni, melyik ellen vétett, mert az török kezében hogy ment, hitének felelt meg vele, onnét is volt mind magának, mind az országnak függése. Annakfelette az Keresztes mezein az egész ország lelkére kénszerítette Kemény János uram, ha Rákóczi György uram ő naga porta engedelme kívűl az fejedelemséghöz akarna nyúlni, bemenjen az török közében, magát is reáígérvén, Mihne vajdához bemegyen, melynek senki az ország fiai közzűl ellene mem mondott.

Törekedés, kezesség, ígíret mind fenforogván, azokkal nem engesztelődött az porta, melyet az levelekből megláthatni, sőt annyira ment, hogy ha mégis Rákóczi György uram ő naga mellé áll az ország, megírta császár elveti mind magát, mind adóját.

Ha az ország megmaradása felől való tetszésünket kívánja az ország érteni, mi az portához való hűségben és engedelmességben ítíljük megmaradhatását, úgyis reménljük, isten kegyelméből végben vihetnők, csak Rákóczi György uram ő naga csendesednék és magát elvonná, megmaradna az egész ország, ellenség lova lába nem nyomná földét. Sőt ha az oda való küldésben mód adatnék, reménljük, hogy az reánk vetett summa leengedtetnék, az adó is szállana, melynek rövid üdő alatt végére mehetnénk. Ha azért az nemes országnak és Rákóczi György urunk ő nagának tetszeni fog, mi az megmaradásnak útját megpróbáljuk, csakhogy az válaszig az mi állapatunk is legyen illendő karban, melyről való kívánságunkat elő fogjuk adni és ha ugyancsak romlására igyekeznék az szegény hazának az az hatls nemzetség, készek leszünk hazánkat ő kegmekkel egy értelemből oltalmazni.

Mindezeket szóval világosíthatják az nemes ország kezző (*közzé*) bocsáttatott atyánkfiai, sőt ha miről kívántatik, bűvebb tanuságot is vehetnek tőlünk.

Az fejedelem Rákóczi György u. ő naga ellen való panaszinkat ő kegmek magoktól elé ne hozzák, alkalmatosságot *[se]* szolgáltassanak reá, hanemha az kételenség adja tenniek és az más részről szorongattatik az dolog.

Ha előbbi méltóságos fejedelem ő naga Kegmetek kezzől valakivel szemben akarna lenni, keresztény kötelességére s jó lelkiismeretire kénszerítjük egymás nélkűl édes hazánk és magunk közönséges állapatjára tartozó dolgokról

Digitized by Google

semmit se szóljon, hanem egyező értelemből, akkor is az Kegtek eleiben adatott instructio szerint, ne a kíűl.

Mostan Szebenbe levő úri, fő, nemesi és várasi rendek.

Városunk állapatjáról noha külenes instructiót követeinknek nem adtunk, mindazonáltal mü szebeni tisztekűl és tanácsúl követeinket authoráljuk abból is, hogy az unió dolgát ő kegmek közönségesen mikor agálni fogják, akkor scriptotenus exhibeálandó requisitiónkat az ott való congregatus urainknak exhibeáljuk, in scriptis választ is hozzanak.

Hátlapján: Instructio dele(ga)torum Cibiniensium ad comitia Sellenbergensia 1660.

(Egykorú hivatalos másolat a n.-szebeni ltárban.)

b)

1660. febr. eleje.

Váraljai Lőrinczek adott utasítás.

Instructio Laurentii Várallyai.

Mi mostan Szebenben levő úri, fő, nemesi és szász rendek, Várallyai uramnak, az mint ő klme maga is felvállalta, lelkére s istenére s ez szegény romlásra közelítő hazának megmaradására kénszerítjük s kérjük, hogy ő klme az ide alá megírt punctumokat, mostan Selyembergre gyülekezett atyánkfiainak, ország tagjainak megadván írásban adott punctumokat ő klmeknek szóval is proponálja. Noha elsőben az mlgos fejedelem s ő klmek küldtenek volt assecuratoriát kiküldett atyánkfiainak szabados kimenetelek, voxolások és bemenetelek felől, melynek teljes hitelt adván bizonyos becsületes atyánkfiait ez elmúlt szombaton ő klmek közikbe ki is küldettük vala, adván illendő instructiót ő klmeknek arra, hogy ha mi jó útakat, módokat ott levő atyánkfiaival egyértelemből feltalálhatnak, veszedelemben forgó hazánk megmaradásáért consultálkodnának; de ő klmek nem akarván mi tőlünk bocsáttatott elégséges követeknek ismerni kiküldett

Digitized by Google

atyánkfiait, az nemesség részéről hozzánk visszabocsátották a végre, hogy magunk személy szerént mennénk ki, melyet már megírt bizonyos okokra nézve, mi is illendőnek nem ítélhetvén, azalatt ő klmek assecuratoriájokat (melyet nekünk beküldtek volt) nekünk írott levelekben öt punctumokban circumscribálván abrogálták, az mint 2-da praesentis levelekből ő klemeknek látjuk, mely punctumok verbaliter ezek: 1. viseljék rendesen magokat. 2. okot ne szolgáltassanak az veszekedésre, 3. valami ártalmunkra való dolgokba ne elegyítsék magokat, 4. ne circálódjanak, 5. költött híreket ne hintegessenek. Mű mindazáltal akarván tovább is igaz sinceritással hazánk megmaradásáról ő klmekkel bizonyos atyánkfiai által (azmint már ő klmek is kívánják vala) együtt consultálkodni, és minden istenes útakat, módokat színezés nélkül elkövetni, ultro újabban ezelőtt egynéhány nappal írtunk ő klmeknek, abrogált assecurátoriájok helyében küldjenek újobban assecuratoriát circumscribálás nélkül mind magok s mind az mlgos fejedelem ő nga részéről s készek vagyunk oblatiónk szerént ő klmekkel hazánk megmaradásáról együtt tractálnunk, melyet szívesen is vártunk, de mire nézve ő klmek tudhatják, mind ez óráig ő klmek választ reá nem tőnek. Melyből gondolhatnánk ne talám ugyan feltett czéljok ő klmeknek, hogy minket abscindálni akarván magoktól, se értelmünket ne vegyék, se magok akaratjokat ne jelentsék; mely ha úgy vagyon, isten s világ ítélje meg az ő klmek igyekezetit. Még is mindazáltal mind jó lelkünkismereti serkentvén, mind hazánkhoz való szeretetünk izgatván, akarók ő klmeknek ex super abundanti mind Várallyai uram s mind írásunk által jelentenünk, hogy mi készek volnánk siralomra jutott édes hazánknak megmaradásáról ő klmekkel egyetértenünk, discurálnunk, magunk tetszését declarálnunk, ő klmek akaratját megértvén, megegyeznünk, és minden istenes útakat, módokat elkövetnünk (már azmint ő klmek is kívánták bizonyos atyánkfiai által) assecuráltatván ő klmektől, az mlgos fejedelemtől ő nságától circumscribálás küvül, melyet ha ő klmek mégis mi tőlünk denegálnak, bátorságoson ez világ eleibe merjük terjeszteni, édes hazánk végső romlásának nem mi, hanem klmetek lesznek okai, melyről mind isten, mind ez világ előtt protestálunk. Sőt ő klmek kik odagyülekeztenek, oly conclusumokat tegyenek jövendőben is, magoknak ő klmeknek s hazánk megmaradására czélozzanak.

(Keresztury Demeter Naplójából).

Digitized by Google

c)

1660. febr. 6.

A Sellembergre gyült rendek a szebenieket intik, hogy az országgyűlésen jelenjenek meg.

Prudentes ac circumspecti etc. paratissimam etc. Békességes megmaradással és minden testi, lelki jókkal áldja meg isten klemeket. Szüvünknek nem kevés fájdalmával veszszük eszünkbe minemű veszedelem kövesse hazánkat és utolsó romlására közelített marokni nemzetünket az magunk között való sok egyenetlenség miatt. Melyet akarván az mi klmes urunk Rákóci György urunk ő nga továbbra is ne terjedjen, közönséges gyűlést promulgáltatott volt ide Selyemberghre ad 25-am praeteriti mensis Januarii, hova Klemeteket is regalisa által ez haza megmaradásról való egyezés végezésre hivatta volt. De magokat, micsoda tekintetből viseltetvén Klmetek, absentálta. Így ő nsága is mlgos propositiójában, az olyanoknak megbüntetéseket jóllehet kévánta, mindazáltal az igaz atyafiúi szeretet kénszerítvén bennünket, ő nga előtt alázatosan instáltunk, abbeli kévánságának véghez vitelet halasztaná az közelbik gyűlésre. Ő nga ez iránt való törekedésünket klmes szeme eleiben vevén, annuált ily okkal és móddal, hogy mind Klemeteket s mind ott levő úri, fő és nemes atyánkfiait ammoneálnók és certificálnók azon gyűlésen régi szokások szerént compareáljanak, különben az decretum és ország articulusa szerént ellenek pronunciáljuk. Így értvén azért Klmetek az dolgot, kérjük, sőt szeretettel intjük Klemeteket, ne vesse vakmerőségre magát, se ne veszedelmeskedtesse az hazát, hanem annak megmaradásáról való consultálkodásra követ atyokfiai által compareáljanak, ha nem előbb is, de kiváltképen az ő ngától rendelendő közelebbik gyűlésén az országnak (minthogy magunk is addig kévántunk üdőt ő ngától), nehogy akkor Klmeteket az decretum és ország constitutiói megkárosítsák. Arról assecuratusok lehet klemetek, senkitől semmi bántódások nem leszen, hanem bátorságoson közünkbe jöhet. De caetero etc. Datum in congregatione nostra in possessione Selyembergh celebrata die 6-ta Februarii 1660. Prudentibus etc. Amici benevoli. — Universitas dnorum magnatum et nobilium regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum pro nunc in dicta possessione existentium. In postscripto autem erant haec verba: »Közönséges ország pecséti nem levén nálunk, praesidens uram s atyánkfiai pecsétit, melylyel ez levelünk megpecséltetett, miénknek ismerje Klmetek.«

Digitized by Google

Külczím: Prudentibus ac circumspectis dominis magistro civium substituto regio et sedis judicibus caeterisque juratis civibus ac universis incolis civitatis Cibiniensis, dominis et amicis nobis honorandis etc.

(Keresztury Demeter Naplójából.)

LIII.

1660. máj. 1.

Barcsay Ákos felhívója az ország rendeihez.

Acatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Spectabiles, magnifici, generosi, egregii, nobiles et agiles, prudentes item et circumspecti universi status et ordines trium nationum regni Transsylvaniae, partiumque Hungariae eidem annexarum, nobis dilecti, salutem et gratiam nostram.

Ennyi sok bántódásink és Kegyelmeteknek csaknem mindenikétől hozzánk mutatott háládatlansága után is keresztyéni kötelességünktől indíttatván léptünk ez írásunkra; ne más, az maga lelki esméreti tegyen bizonyságot, megfogyatkoztatván nemcsak minket, hanem édes hazáját az Keresztes mezején Kegyelmetek közönséges szolgálatjában (melyre sok ízben ajánlotta vala magát) és annak a hatalmasságnak, kinek birtoka alá rendelte isten Kegteket és hűségére kötelezett volt bennünköt is, oltalmához folyamodván, mely kegyelmesen és nem a Kegtek érdeme szerént cselekedett az a hatalmas nemzet országúl Kegtekkel, oly parancsolattal küldetvén be a budai vezér ő nagysága ez hazában, hogy a fényes porta ellenségét, elébbi méltóságos fejedelmet és annak hadait persequálván, ez nyomorúlt hazát azoknak opperessiója alól felszabadítsa, rablást és egyéb kártételt ez országban eltávoztasson, sőt ha pénzen szerit tehetné, ételére valót is a nélkűl el ne venne. Győzedelmet adván azért az isten a velünk együtt bejött vezérnek, és hadainak azokon a Kegteket sáska módjára emésztő kóborló hadakon, kegyelmesen intettük leveleink által, ne késsék mellénk jönni, assecurálván egyszersmind a fényes porta kegyelmességéről, melyet abból is esziben vehetett, hogy elébbi fejedelemtől árváúl hagyatván és az török nemzetség hazájának közepiben béjövén, semmi rablást avagy egyéb kegyetlenséget, melyet a Kegtek oltalmára bejött fejedelemnek dúló, fosztó hadai el nem múlatta-

Digitized by Google

nak, nem cselèkedtenek az mellettünk levő török hadak. De atyai intésünknek akkor is igen kevés vagy semmi foganatját láttuk, sőt a téli időnek alkalmatlansága miatt vissza kelletvén a vezérnek térni, a fényes porta ellenségével maga kötelessége és sok ízben való végezési ellen megegyezvén, készebb volt azzal együtt szebeni városunkat reánk obsideálni és víni (noha talám némelyek kénszerítésből is cselekedhették) mintsem régi eleink dícséretes példáját követvén, hatalmas császár hűségéhez ragaszkodni, mely cselekedetivel eddig is nem nyert egyebet, hanem a sok kóborló tolvaj hadaknak praedájává tévén magát és alatta levő szegénységet, éhelhalásra juttatta szegény hazáját, ennekutánna is, ha eddig gyakorlott vétkes útját követi, végső romlásánál egyebet nem várhat. Minket az mint isten ő felsége ingyen való jóvoltából gonosz akaróink boszúságára eddig megtartott, bízunk ő felségében, ennekutánna is megoltalmaz. Immár isten kegyelmességéből az tavaszi idő elérkezvén, úgy hisszük nem sok időre hatalmas császár erős hadai meg fogják keresni ez hazában a fényes porta ellenségét. Hogy azért isten s az ő szent angyali előtt minket méltán senki ne vádolhasson, hanem kiki maga legyen oka maga veszedelmének, akartuk Kegteket kegyelmesen inteni (hatalmas császár is azt parancsolván nekünk írt levelében, Kegeteket intsük) jól meglássa, úgy ragaszkodjék elébbi méltóságos fejedelemhez, mind magát, mind édes hazáját maga veti végső veszedelemben. Avagy gondolja-e Kegtek, hogy ez szegény hazának utolsó veszedelmét nem látnók, külömben Kegteknél nem színesen, hanem szívesen igyekeznők azt a méltóságos személyt helyben állatni, az mint portára egynehány ízben beküldött emberink tanubizonyságot tehetnek, de hazánknak mint egy személynek tartozunk többel? Lelki esméretire kénszerítjük Petki István uramat, tegyen bizonságot róla, mindaddig semmi nehézség ez hazára a fényes portától nem volt, azmíg Medgyesen országúl elébbi fejedelem mellé nem állánk s kezességet is fel nem vállalánk, mely dologban magunkat sem mentjük tudván egyet értettünk Kegtekkel; az a levelünk érkezvén a fényes portára, arra íraték meg, tanúság vagyunk országúl, mi is egyet értettünk Rákóczival, látta az levelet Petki uram. Mostan is nem egyébben vonhatja a végső veszedelmet magára mintha azon méltóságos személylyel egyet ért, melytől ha magát el..... vonván a fényes portához hívséget mutat, bátran assecuráljuk Kegteket, nem volt az ország végső elrontására feltött szándéka a fényes portának és most is nem lészen, ha a méltóságos fejedelem az országból kimenvén, a haza egyet nem ért ő nagyságával, hanem az mely méltósá-

Digitized by Google

gos személy ellenségnek pronunciáltatott, annak büntetésére közelítenek az mostan útban levő hadak. Mi az mi keresztyéni tisztünkben eljárván, már ennél többel nem tartozunk; ne is gondolja senki az Kegtek segétségére és szolgálatjára volna szükségünk és azért írnánk, mert azmely hatalmas császárunkhoz folyamodtunk Kegtektől előnkben adatott kötelességünk szerént, gondot visel reánk és megoltalmaz isten után bennünköt, hanem inkább édes hazájához való szeretetét előtte viselvén, azt igyekezze cselekedni Kegtek, az mivel az utolsó romlástól és veszedelemtől megtarthatja és az fényes portának felgerjedett haragját lecsendesítheti, melyet ha késedelem nélkűl el nem követ és a fényes porta ellen való engedetlenségben még is tovább megátalkodik, hazája romlásának maga leszen oka Kegtek.

Az mindenapi experientia mind minket, mind Kegteket megtanított isten után hatalmas császáron áll az erdélyi fejedelemségnek állapotja, az ellen nemhogy így megczondorlott, de mégis virágzó állapotjában is hazánknak senki azt nem bírhatta s bírhatja.

Úgy értjük azzal akarták némelyek Kegteket eláltatni, mi vonszuk és hozzuk ez hazára az idegen nemzetet, de ha jó lelkiésmeretiben száll, különben tapasztalja lenni a dolgot, tudván jól maga is, kire legyen nehézsége a fényes portának és ennek előtte is kinek kergetésére indította hazánkra számlálhatatlan hadait, nem is szűnik meg annak üldözésétől, míg feltött szándékát végben nem viszi, kihez ha a fényes porta ellen még tovább is fog ragaszkodni Kegtek, félő, veszedelmének toldalékja szegény édes hazánk ne legyen. Vezérelje isten Kegteket az ő nevének dicsőségére. Datum in civitate nostra Cibiniensi die 1-ma Maii anno domini 1660.

Achatius Barchai m. p. (P. H.)

(Hiv. újk. más. Országos levéltár. Főkormányszéki osztály.)

Digitized by Google

LIV.

1660. jú l. 5.

Barcsay helytartóinak körlevele országos böjt ügyében.

Reverende ac clarissime vir dne nobis honorande; salute paratissimisque officiis nostris premissis. Istentűl sok jókat kévánunk Kegdnek megadatni.

Egész országúl látván istennek külön-külön látogatásit magunkon, illendőnek ítéltük, hogy ő felsége szívét magunk megalázásával könyörgés és bőtelés által keressük; aminthogy azért az magyar ecclesiákban is meg vagyon parancsolván, úgy Kegdet is intjük mindenütt maga inspectiója alatt levőn ecclesiákban hirdessen minden szeredára bőjtet, úgy, hogy az hetedszaki szokott könyergések és praedicátiók peragáltatván, az bőtelésre rendeltetett napon háromszor az templomban felgyülekezzenek az isteni szolgálatra minden rendek, az nap minthogy mindenféle ételtűl, úgy külső dolgozástúl magakat megtartoztassák, hogy istennek ellenünk fellobbant haragját igaz poenitentiánk és magunk megalázása által csendesíthessük. Isten tartsa meg Kegmedet jó egésségben. Datum in civitate Szász-Sebes die 5. Julii Anno 1660.

Rndae ac Clarsmae D. V. ad officia parati

Georgius Lazar m. p. Caspar Barcsai m. p.

(Másolat a bogácsi káptalan levéltárából.)

LV.

1660. jú l. 5.

A segesvári országgyülés törvényei.

Nos status et ordines trium nationum regni Transsilvaniae, memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod nos in generali nostra congregatione ex edicto celsissimi principis domini domini Acatii Barcsai dei gratia principis Transsilvaniae, partium regni Hungariae domini et Siculorum comitis in Civitatem suam Segesvár ad diem 5-tam mensis Julii Anni domini 1660. indicta et

Digitized by Google

celebrata, pro reparanda amissa dulcissimae patriae pace congregati certos quosdam articulos constituendos esse duximus, quorum quidem tenor talis est:

Praefatio.

Nagy hálaadással tartozunk Kegmes urunk az felséges istennek, ki noha sok bűneinkért annyi atyai látogatásit bocsátotta reánk, mindazáltal igaz ítéletének közepette is megemlékezvén irgalmasságáról, teljességgel bennünket el nem fogyatott, hanem az Nagod atyai gondviselése éjjeli s nappali sok nyughatatlansága által mostan is egy kis időt nyújt arra, melyben közinkben küldött tanácsúr híveivel együtt (életünknek s szegény hazánknak megmarasztása mostan csak abban álljon egyedűl isten után) az hatalmas nemzettől büntetésűl reánk vetett summának megszerzése felől végezhetnénk; könyörgünk alázatoson az úristen ő szent felsége megkönyörűlvén rajtuk ennyi hányódásunk után adjon csendességet, melyben ő felségének hálákat adjunk s adhassunk, Nagodnak is sok ízben szegény hazánkhoz mutatott fejedelmi kegyes atyai gondviseléséért igaz hívséggel szolgálhassunk.

Articulus primus.

Az vármegyék kapuszám után adjanak tall. 25, fide mediante előadván az kinek jó pénze vagyon, hogyha penig az nem találtatik, adjanak ötven forintot. Hogyha penig pénzűl valaki meg nem adhatná, vagy adni nem akarná, az tisztek annak az nemes embernek, akár magának, akár jószágának marháját találják, egy jó ökröt vegyenek el két tallérba, egy közönségest egyben, egy jó tehenet egy tallérban, két közönségest egyben, melyet ha az földesúr nyolczad napra ki nem vált, a tiszt adhassa annak, az kinek akarja. Az mely három rovatlan falu vagyon, ott is capitatim adjanak harmadfél-fél tallért, avagy öt-öt forintot, [az egyházhelyi nemesség és özvegyi aszszonyok is harmadfél fél tallért, vagy öt-öt forintot], melynek megvétele modo praemisso legyen. Az ki penig az pénzt sem adná meg, és az tisztek executióját impediálná, nótába incurráljon érette.

Articulus 2-us.

Ha valamely jószágnak semminémű marháját nem találja az tiszt, az hely rováson vagyon, valaki leteszi érette, az tiszt mox et de facto az olyannak az jószágát elfoglalván ad-

Digitized by Google

dig annak kezébe adja, a ki leteszi érette, (az fiscális jószágokat hasonlóképpen) s bírja hat esztendeig, akkor hasonló pénzzel váltsa ki az kié lészen, akkor amaz is tartozzék minden törvény nélkűl visszabocsátani, melyet ha nem cselekednék, veszesse el pénzét, s az haeres foglalja vissza jószágát. — Hogy ha peniglen az haeres is nem akarna hasonló pénzt érette letenni, tehát az is ahoz való igazságát amittálja. Mind vármegyéken, mind penig székelyeségen szabad legyen az földesúr, ha az jobbágyán veszi-é [meg? avagy maga adja meg].

Articulus 3-tius.

Valamely városok, akár székely, akár magyar natiobeliek legyenek, rováson nincsenek, azok is capitatim adjanak harmadfél fél tallért, melyet ha hittel megmondanak hogy nincsen, adjanak öt-öt forintot érette, azonkivűl akármely városban levő szolgák és czéhben lakó míves legények capitatim adjanak az szerént; hogy peniglen azoknak megszámlálásában hiba ne essék, az mely vármegyékben avagy székekben azok az városok lesznek, azoknak tisztei rendeljenek becsületes hiteles embereket, kik azon helyeknek hites bíráiával együtt írják fel számokat, szedjék fel az summát ab expiratione hujus dietae ad quindenam.

Articulus 4-tus.

Az magyar és oláh papok mint az egyházi nemesség annyit adjanak seorsim, az schola mesterek pedig félannyit; a magyar papoktól és mesterektől az esperestek, az oláh papoktól az tisztek sub poena infrascripta szedjék fel.

Articulus 5-tus.

Az szabademberekből álló molnárok is hasonlóképpen fizessenek singillatim harmadfél-fél tallért.

Articulus 6-tus.

Az egyházi nemességre vetett summából se szolga, se zálogos, sem urok jószágokban szabadságban élő ember ment ne legyen.

Articulus 7-us.

Az székelységen nemes és lófőrendekből álló jobbágyos ember minden egy ház jobbágytól fizessen két 2 e. tall. avagy négy-négy for. Az mellett minden ökörtől ötven-ötven pénzt, egy-egy lótól megannyit, egy tehéntől 25 pénzt, egy juhtól 10 pénzt.

Digitized by Google

Articulus 8-us.

Az szabad székelyek lófejek és darabontok avagy azoknak özvegyei adjanak főről-főre két-két tallért avagy ha az nincsen négy 4 for. annak felette marháiktól az fenn megírt mód szerént fizessenek. Ha penig meg nem akarnák adni, marháikat az szerént mint az vármegyén az tisztek exequálják. Az kinek penig semminemű marhája sem pénze nem leszen, az ki leteszi érette, szolgálja azt az pénznek letételéig, akkor aztán szabadúljon fel. Ha peniglen amaz felvenni nem akarná is, megkénálván a pénzzel, tehát praesentis articuli vigore absolutus legyen.

Articulus 9-us.

Az székelységen lévő minden rendeknek felszámlálására az tisztek hittel legyenek kötelesek, melyben ha szántszándékkal akárkinek kedveznének is, comperta rei veritate az miben fogyatkozás lészen, azt letegyék, azonkivűl in perpetuum infamisok legyenek. Hasonlóképpen az vármegyék is és városok tisztjei is, ha az fellebb megírt módok szerént az summának felszedésében hűségesen el nem járnak.

Articulus 10-us.

Az szász natio is capitatim adjon harmadfél fél tall.; ha az nem lenne, öt 5 for.; az magok rendeken levő embereknek penig felszámlálására az szerint az tisztek hittel legyenek kötelesek, az hol ha valami kedvezést cselekednének, büntettessenek úgy mint az vármegyéknek és székeknek tisztei; hasonlóképpen annak felszedését is az feljűl praefigált napra végbe vigyék, sub poena ibidem specificata.

Articulus 11-us.

Az szász papok is valamit annualis taxájokban szoktak contribuálni ezen summában is annyit adjanak, melyet azon tartományban lévő ő kegyelmök decányi és tisztei szedjenek fel sub poena suprascripta.

Articulus 12.

Az országban letelepedett görögöket hogy csak annyira engedjük az mint magunkat vetettük, méltónak nem ítélhetjük, mivel ez hazában idegenek lévén sokkal több hasznot vesznek, mintsem sok hazafiai. Azért minden javokat az feljebb megírt poena alatt inventáltatván, annak az helynek tiszti az hol

Digitized by Google

laknak, tized részét vegyék az ország szükségére; az kik penig ezeknek javokat ez hazában lakók közűl duggatnák, in notam perpetuae infidelitatis incurráljanak; az kik az görögök közűl örökséget nem bírván ez hazában kereskednek, azoktól századrészét exigálják az fellebb megírt mód szerént és poena alatt.

Articulus 13.

Az új keresztyéneken exigáljanak [két] ezer tallért azon vármegyének tiszti sub poena toties dicta, melyet ha különben meg nem adnának, az gazdagjokban köttessen meg az tiszt egynéhányat, — s tartassa fogva, mindaddig, valamíg megadják.

Articulus 14.

Vannak oly fiscus tisztei is, kiknek rendkivűl több jövedelmek van mintsem sok jószágos embereknek. Azért azok az szerént fizessenek. Az portusi perceptor adjon tall. 200, az számtartója 50 tall. Az dési, széki, kolosi, tordai, vizaknai és máramarosi kamara-ispánok adjanak kétszáz-kétszáz tall. Azoknak számtartói húsz 20 tall., az maglások *(sic)* 10-10 tall. Az sófalvi[1]) kamara-ispán 25 tall. Ezeket praefectus uram exigálja az fellebb megírt napra ugyanott specificált poena alatt.

Articulus 15.

Az debreczeni, váradi, kolosmonostori, törcsvári, verestornyi, dési, máramarosi harminczadosak adjanak száz-száz tall. Az fiscális harminczadoknak tisztviselői 10 tíz tall., mivel az mi kegyelmes urunk ő nagysága rendelést nem tött ezeknek, kitől függjenek, ő nagysága parancsoljon ki exigálja haladék nélkűl rajtok.

Articulus 16.

Fogaras földén mind nemes és paraszt capitatim harmadfél-fél tallért adjanak, vagy ha az nem lészen, öt-öt forintot, ha azt nem adhat marhájához nyúljanak az feljebb megírt mód szerént az tisztek, azok penig az fehérvármegyei tisztek legyenek. Ha mely jószágos nemes ember az jószágáról megadni vagy jobbágyival megadatni nem akarná, az in perpetuum amittálja, az ki penig egy házhelyi nemes avagy városi rend meg nem adná, mindenemű szabadságát elveszesse, paraszttá tétessék praesentis vigore, kiknek fejedelmi gratia is semmit ne használhasson.

[1]) *Az Akademia példányában*: előfalui.

Digitized by Google

Articulus 17.

Az oláhfalviak, zetelakiak capitatim adjanak két-két tallért, a marhájoktól is contribuáljanak az feljebb megírt mód szerént, kiken az magok tisztei az udvarhelyi széki tisztekkel együtt az fenn megírt mód szerént és poena alatt szedjék fel.

Articulus 18.

Az fiscus udvarbírái mindenütt valók adjanak húsz-húsz tallért, az vice-udvarbírák, koltsárok, porkolábak harmadfél-fél tallért, melyektől praefectus uram exigálja sub poena eadem.

Articulus 19.

Az egész országban levő sóvágókon azon helyekben levő kamara-ispánok exigáljanak harmadfél-fél tallért vagy öt-öt forintot, fide mediante administrálják, melyet ha nem praestálnának, ő rajta az vármegyék is és székek tisztei vegyék meg irremissibiliter.

Articulus 20.

Az solymárok mindenütt valók adjanak két-két tallért, [vagy ha azt nem, négy-négy forintot, az mellett] marhájokról az feljűl megírt mód szerént contribuáljanak, melyet az tisztek exigáljanak rajtok modo praemmisso et [sub] poena supra scripta.

Articulus 21.

A dézsi halászok is adjanak harmadfél-fél tallért avagy öt 5 forintot, ezeken az dézsi bírák exigálják sub poena praemissa.

Articulus 22.

Az fiscalis jószágokról penig azon helyeknek udvarbírái adják meg az feljebb felvetett mód szerént való summát, minden helyekről kapuszám után tallért 25, avagy fl. 50, melyet ha nem cselekednének azon jószágot az tisztek mox et de facto foglalják el, adják annak aki leteszi érette, bírja az feljebb megírt ideig és mód szerént; mindazonáltal elsőben az marhájokból tegyenek executiót, ha az nem lenne, úgy nyúljanak az jószágához.

Articulus 23.

Vas- és részbanyai officialisok huszonöt-öt tallért. Az számtartói hat-hat tall. Arany- ezüst-bányák officialisi adjanak tizenöt-öt tallért, az számtartói hat-hat tallért.

Digitized by Google

Articulus 24.

Az szász papok közűl való káplánok adjanak harmadfél-fél tallért [avagy ha az nincsen, öt-öt forintot.]

Articulus 25.

Az lugosi, kárásnebesi nemesek azkik ez hazában vannak és házas katonák adjanak annyit, mint az egyházi nemesek.

Articulus 26.

Isten penig ez mostani állapotokat lecsendesítvén, az fiscus az mostani [szükségre] felvetett summának felszedő tisztei után circáltassa fel, ki járt el igazán benne s ki nem.

Articulus 27.

Az hol a tisztek az feljebb megírt summáért marhákat exequálnának, s másoknak el nem adhatnák, avagy magok sem tennék le az árokat, tehát hajtassák az közelebb való városra, avagy az mely hely arra alkalmatosabb lészen, vágassa ki, az hol ott azon városon levő mészárosoknak ne légyen szabad mind addig másféle marhát nyúzniok, valamig az olyan marhákat ki nem nyúzzák és ország szükségére fide mediante pénzzé nem teszik, melyet azon tisztnek, a ki oda hajtatta tartoznak fogyatkozás nélkűl administráltatni azon helyek bírái sub amissione privilegii.

Articulus 28.

Ez feljebb megírt limitatión specificált módok [szerént az] és poena alatt meglévén, ha kinek még értéke marad, tartozzék hazájához való szeretetéért kiadni és az kiadandó summának quantitása szerént contentáltassék mindjárt jósággal, melyről locumtenens uram requiráltatván tartozzék az mi kegyelmes urunkat requirálni, és annak utána contentálni azokat.

Articulus 29.

Az elmúlt septemberi maros-vásárhelyi gyűlés azmint hogy maga is nem legitime convocáltatott és celebráltatott, úgy abban való végzéseket pro statuto publico agnoscálni nem akarjuk, hanem mint fegyver alatt lött conventiculumot, minden alatta végezett articulusokkal teljességgel cassáljuk, és annihiláljuk, és ha mi részecskéje láttatnék is haza javára szolgálni, mindazáltal úgy mint akkor végezett articulust

Digitized by Google

observálni nem akarjuk, hanem az hazafiainak szabados jövések menések felől consulatur articulus.

Articulus 30.

Az porta contentatiójára ennekelőtte is némely hazáját szerető atyánkfiai pénzeket kiadták, kik ez mái napig is nem contentáltattak, vagy ha contentáltattak is akkor ugyan, de az contentatióban kezekbe adott jószág ismét elfoglaltatott. Ez ilyenekről azért végeztük, hogy minden rendbelinek contentatiója meglégyen, és az kinek kezéből az contentatióért adott jószág kiment, azon jószág ismét restituáltassék donatiójának tenora szerént. Az kiknek penig jószág nem adatott, contentáltassanak vagy pénzzel vagy jószággal.

Articulus 31.

Minthogy az kolosváriakon már egynéhány rendben nem kevés romlás fordúlt meg, mostan legközelebb is a török hadak sarczoltatására teljességgel minden javokból enerváltattak, (az nemes) országúl (kegyes) szemünk eleiben vévén fogyatkozott állapotjokat, annyi adóra mint az több városokat ezúttal nem vetettük, hanem capitatim adjanak másfél-fél tallért, ki nem hagyván ebből a városokban lakó míves és áros legényeket.

Articulus 32. [1])

Minthogy penig az nemes ország ennekelőtte is vetett volt bizonyos summát fel, melyet felszedvén az arra rendeltetett bizonyos személyek, némely részét administrálták ugyan az ország szükségére, de még némelyeknél [magoknál] van afféle pénz, azért az olyanok, az kiknél afféle pénz vagyon, mindjárást administrálják sub amissione omnium bonorum azon székeknek és vármegyéknek főtisztei kezében; hogyha penig valamely oly privata personának adta, az kinek nem volt parancsolva, tehát mindjárást deponálja az magáéból azon poena alatt; különben is ratiójokat készítsék, úgy hogy a dato praesentis egy hónap alatt igazítsák el, az kik előtt az mi kegyelmes urunk bölcs tanácsival együtt elvégezi, ide értvén az sacz-pénznek perceptora is.

Articulus 33.

Az czigányok is capitatim egy-egy tallért tartozzanak adni, melyet azon helyben levő tisztek exigáljanak, sub poena praemissa.

[1]) Az Akadémiai példányban a 32-ik art. megelőzi a 30. és 31-et.

Digitized by Google

Articulus 34.

Hogy penig mindezeknek felszedése hamarább és jobb módjával mehessen véghez, minden helyeken az főtisztek rendeljenek oly bizonyos és hiteles embereket, kik által minden fogyatkozás nélkűl szedettessék fel az summa, különben az főtisztekre fog az büntetés incurrálni. Az hol penig főtisztek nincsenek, locumtenens uram azon vármegyékben és székekben denominăljon arra elégséges személyeket, kik is tartozzanak híven az dologban eljárni.

Articulus 35.

Ugron András atyánkfiának hazájához való szeretetében megnyugodván, elhiszszük felszedésiben igazán eljár, azért az feljebb megírt terminusra minden rendek administrálják ő kegyelmének kezéhez Szebenbe sub poena toties dicta; ő kegyelme mellé rendeltük Kendi János, Cserei Mihály és szebeni polgármester Meltczer András uraimékot, hogy Szebenbe gyülekezvén egyenlő értelemmel ez dologban eljárjanak. Mivel pedig ez hazának közönséges szükségét mindenikünknek fellebb kell becsülni magok privatumainál, az mely mesteremberekre perceptor atyánkfiainak ez mostani dologra szükségek leszen, tartozzanak az ő kegyelmek simplex requisitiójára assistentiával és segítséggel lenni kiki maga mestersége szerént. Hasonlóképpen az görögök és sidók is legyenek segítséggel az pénz olvasásban igazsággal.

Quos nos modis et conditionibus praedeclaratis celsissimo principi domino domino nostro clementissimo humillime porreximus, rogantes suam celsitudinem debita cum submissione, ut universos eosdem [articulos] omniaque et singula in eisdem contenta benigne acceptare approbare suumque eisdem praebere consensum, ac observare, per aliosque quorum interest observari facere dignaretur.

(Datum in civitate Segesvar die 5. Julii A. 1660.)

A [ ] zárjel közt levők csak az Akadémiai példányban vannak meg.

(Egykorú példány az Akad. birtokában. Egy más az orsz. ltárban.)

Digitized by Google

LVI.

1660. oct. 25—nov. 10.

A segesvári országgyülés törvényei s irományai.

a)

Az országgyülés actái.

Acta comitiorum Segeswariensium et-cetera.

Die 25. Octobr. confluxis regnicolis in loco solito perlegitur catalogus, Turcicusque legatus, qui pro pecuniae summa hactenus corrasa toties dictae summae percipienda illuc venerat, exauditur, literaeque per eundem allatae exponatur hoc modo:

(Üres tér a levél számára.)

Ad haec dominus Martinus Sarpataki in magistrum prothonotarium creatur. Interim supplex libellus Polonorum unitariorum religionis causa ex patria proscriptorum residentiae in nostram Transsilvaniam faciendae, dominis regnicolis praesentatur.

Die 27. huius mensis confluxis regnicolis propositio illustriss. principis perlegitur, sed tamen discussioni non subiicitur, sed ad aliam diem differtur. Perceptoribus vero demandatur, nunc in exigenda pecunia sint strenui, quo demum perceptis percipiendis rationem reddere possint.

Die 28. Octobr. denuo reiteratur ac relegitur propositio principis, sed nihil certi super ea deliberatur.

Maximum vero hic agitatum in his comitiis est: impositio novae taxae, quae pro contentatione portae Ottomannicae sequente modo adornatur: Ut a singulis portis domini nobiles possessiones habentes (non vero eorum coloni) flor. 50 teneantur persolvere. Civitates liberae similiter pro iobbagionibus suis, immo et pro sedibus non ipsi iobbagiones et sedis incolae. Super quo protestati sunt, sese hoc nec velle nec posse praestare cum et terminus octavalis scilicet brevis sit, ac impossibile sit ipsis hoc praestare. Nihil itaque certi super hac re concluditur. Saxonibus tamen conceditur in ipsorum sit arbitrio, an ex tota sede vel ex civitatibus iuxta divisionem portarum faciant contributionem novam. Super qua re conduntur certi articuli, secuta die

10. *(sic!)* Octobr. sequenti tenore perlecti:

Digitized by Google

Articuli dominorum regnicolarum per celsiss. principem et dom. consiliarios revisi dominisque regnicolis praesentati sunt tali sensu.

1-mo. Non approbatur ut portatim fiat contributio, sed capitatim, cui annuunt regnicolae cum declaratione termini quindenalis sub poena ammissionis bonorum ad tempus 10 annorum.

2-do. Princeps cum consiliariis postulat, ut certa summa conditionibus deponatur ad contentationem portae Ottomannicae cum termino octavali, ne vacuus purpuratus discedat (erat enim ibidem in comitiis kapuczi passa Turcarum certam tallerorum summam flagitans), quo annuunt regnicolae, certis dominis certas imponunt summas sub poena ammissionis omnium bonorum.

3-tio. Civitates Saxonicae aliter sese non offerunt nisi cum depositione summae capitatim proveniente, quod dom. consul Cibiniensis frustra repugnatum statibus obtinet.

4-to. Promittitur a celsiss. principe vel ex summa capitatim emanante vel si haec non sufficiat per iura possessionaria contributio etcetera. His ita habitis universitas ecclesiastica simplici animo offerunt in contributionem summae Turcis persolvendae imper. mille. Et sic sequentes dies usque ad 12. Novembr. absque opere condigno altercationibus labuntur, comitiaque exspirant.

(Nagy-szebeni levéltár. Frank-Codex.)

b)

1660. nov. 6.

Ugron András számadása.

Nos Acutius Barcsai dei gratia princeps Transilvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Damus pro memoria per praesentes quod generosus Andreas Ugron de Abranfalva, tabulae nostrae judiciariae juratus assessor, in generali congregatione regni Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in civitate nostra Segesvár celebrata coram iisdem statibus et ordinibus regni personaliter constitutus ac per modum solennis protestationis significavit in hunc modum: qualiter superioribus temporibus iidem status et ordines regni ad perceptionem contributionum super contentatione Portae Otthomanicae

Digitized by Google

generalem elegissent perceptorem, diversis tamen vicibus sollicitasset pro exigenda ratione eosdem status et ordines, licet mediantibus quibusdam suis hominibus et confratribus per eosdem ad id deputatis, de et super perceptione et erogatione earundem contributionum rationem exigi curassent. Nihilominus tamen ad varias instantias eundem protestantem quietare superinde haudquaquam voluissent, ac de praesenti etiam dilatarent. Ob hoc successivis quoque temporibus vita sua comite, eo magis post decessum suum successores suos ratione ejus negotii molestari eo magis damnificari minime posse. Super qua quidem protestatione futurorum pro cautela necessarias praesentes nostras literas extradandas duximus et concedendas. Datum in civitate nostra Segesvar die sexta mensis Novembris anno domini millesimo sexcentesimo sexagesimo.

Lecta. (P. H.)

(Eredetije az erdélyi Múzeum kéziratában. Gr. Kemény József Erdély történetei eredeti levelekben. X. köt.)

Ratio generosi domini Andreae Ugron de Abramfalva super perceptionibus administrationibus et erogationibus contributionum pro contentatione fulgidae Portae Otthomanicae a tribus regni Transilvaniae et partium eidem annexarum nationibus in comitiis regnicolarum generalibus impositae *(így)* ad diem sextum mensis Novembris Anni Millesimi sexcentesimi sexagesimi in Civitate Segesvár celebratis, perlustrata.

Perceptio pecuniaria.

Fehérvármegye Kököllővármegye az nemes országtól felvetett porta contentatiójára való pénzben administrált	fl.	410/35.
Thordavármegye administrált dén. pénzben	fl.	668/.
Kolosvármegye administrált	fl.	612/.
Hunyadvármegye administrált	fl.	265/.
Dobokavármegye administrált	fl.	78/.
Belső-Szolnokvármegye administrált	fl.	1,793/.
Közép-Szolnok administrált	fl.	2,812/40.
Krasznavármegye administrált	fl.	2,135/.
Biharvármegye administrált aranyot ezer nyolczvannégyet i. e. 1,084, melyet cum flor. 3 d. 70 computálván, faciunt	fl.	4,010/80.

Digitized by Google

Item imperiális tallért nomero 4,186 quos cum fl. 1 '85 computando, faciunt	fl.	7,744 '10.
Item szeges tallért administrált 275, faciunt	fl.	495 '.
Item oroszleányos tallért 584, facit	fl.	934 '40.
Item ezüstet administrált 2,238 tallér nyomót, facit	fl.	4,109 '40.
Arany művet administrált 22 arany nyomót, facit	fl.	55 '.
Usualis monetát administrált	fl.	5,180 '80.
Ugyan ehez az élesdi udvarbíró ezüstöt administrált	fl.	53 '30.
Udvarhelyszék administrált	fl.	625 '.
Marosszék administrált	fl.	38 '.
Csikszék administrált	fl.	1,560 '25.
Fogarasi nemesség és boiérság administrált	fl.	775 '50.
Az fogarasi udvarbíró administrált	fl.	280 '02.
Deés városa administrált	fl.	40 '.
Besztercze városa administrált	fl.	1,891 '.
Feirvár administrált	fl.	63 '55.
Kizdi-Vásárhely administrált	fl.	180 '.
Szilágy-Cseh administrált	fl.	143 '40.
Az enyedi új és ó nemesség administrált	fl.	446 '20.
Marosvásárhelyi praedicator administrált	fl.	88 '52.
Az unitarius püspök administrált	fl.	84 '.
Az új keresztények administráltak	fl.	900 '.
Ezeken kiül tavaly számadásába restantiában ad deponem volt	fl.	1,839 '69.
Mely summának perceptiója generaliter tészen	fl.	40,312 '38.

Erogatio.

Az urunk ő nagysága tárházában két ízben administrált imperiales talleros 7,500, melyeket cum fl. 1 '85 computando faciunt	fl.	13,875 '.
Ugyan az ő nagysága tárházában administrált aranyot 1,500, melyeket cum fl. 3 '70 computando, juxta quietantiam suae celsitudinis faciunt	fl.	5,550 '.
Ugyan ő nagysága tárházában administrált oroszlányos tallért nomero 1,000 juxta quietantiam illustrissimae suae celsitudinis faciunt	fl.	1,600 '.
Kolosvára administrált Csepregi Mihály által juxta quietantiam ejusdem ezüstet m. 9 p. $19^1/_2$, melyeknek az ára teszen	fl.	148 '15.
Juxta commissionem illustr. principis ac splis et magnifici Gabrielis Haller quietantiam Kemény Simon urunk ő nagyságának ezüst árában adott	fl.	484 '20.

Digitized by Google

Juxta relationem fide mediante factam generosi Francisci Maxai adott Tholdalagi Mihály uramnak is ezüst árában	fl.	720/.
Urunk számára adott egy ezüst kupát facientem talleros numero 26, qui faciunt	fl.	46/80.
melyről quietantia nincsen.		
Kolosvára administrált, úgy referálja, hogy urunk ő nagysága parancsolatjára Csepregi Mihály által ezüstet valentem talleros 2,283, faciunt	fl.	4,109/40.
Erről is quietantia nem extal.		
Kolosvára administralt 22 arany nyomót faciunt usuales monetas, melyről is quietantia nincsen	fl.	55/.
Urunk ő nagysága számára egy gyürüt csináltatván annak árában erogált	fl.	7/.
melyről nincsen quietantiája.		
Szász-Sebesben Kopasz István kezében adott	fl.	8,152/59.
Erről is ő kegyelmének quietantiája nincsen.		
Az Keresztes mezeire vitetett Szebenből urunk ő nagysága, melyről ő klmének nincsen quietantiája, hanem szebeni polgármester uramnak ezen summa felöl Kopasz István quietantiaját producálta	fl.	5,512/.
Summa generalis erogationum facit	fl.	40,260/14.
Subtractis subtrahendis restat ad deponendum	fl.	52/24.

Datum in civitate Segesvár in generalibus regnicolarum comitiis die et anno supra notatis.

Franciscus Maxay (L. S.)

Johannes Simonius mp.

Tatár Mihály (P. H.)

(Eredetije az erd. muz. kézirattárában van. Gr. Kemény József Erdély történetei eredeti levelekben. X. köt.)

c)

Az országgyülés törvényei.

Articuli dominorum, magnatum, et nobilium trium nationum, regni Transylvaniae partiumque Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis ad diem vigesimum mensis Octobris, anni millesimi sexcentesimi sexagesimi, in civitatem nostram Segesvár indictis celebratis conclusi.

Digitized by Google

Articulus primus.

Nagy szomorúsággal értjük az közinkben küldött Nagyságod kegyelmes propositiójának eleiből, fájlalja az Vásárhelyi [1]) boldogtalan gyűlésünk alatt (hogymár) országúl, mi akaratunkból Nagyságod méltóságos személye megmocskolására írt levelünket, melyben több dolgok között minden javainknak elhúzásával, vonásával és tékozlásával mocskoltatott, mely levél hogy sokaktól közülünk nem subscribáltatott és pecséltetetett volna, nem tagadhatjuk, de bizonyítani merünk istennel az egész keresztyén világon bátran kiterjesztvén dolgunkat, annak az igazságtalan levélnek irói iratói javallói nem voltunk; sőt midőn akkori egybegyülekezetünknek helyére közinkbe küldetett, publice megmondottuk, magunk tudván az dolgot különben lenni: nem subscribáljuk, sem pecsételjük, ezzel akkor elhaladván a dolog, még sem szünt meg szegény boldogtalan megholt fejede(lem) fegyvernek félelmével erőszakot tenni az igazságon, h(a)nem elsőben tanácsi renden levő atyánkfiaival subscribáltatván, annak utánna darobontokkal renddel hordozták szállásunkra, úgy kellett az halálnak félelme miatt subscribálnunk pecsételnünk, mely noha az egész keresztyén világon, úgy hiszszük, hallatlan dolog, de hogy ezszerént megesett rajtuk, istennel és a magunk lelkünk esmeretével merjük bizonyítani. Azért azmint annak az törvénytelen vásárhelyi gyűlésnek minden actáit, úgy az feljebb említett mocskos levelet is mienknek nem ismerjük, cassáljuk annihiláljuk minden részeiben, könyörögvén alázatosan Nagyságodnak, ez iránt való megbántódását ne nékünk, hanem az rajtunk uralkodó törvénytelenségnek tulajdo(nítsa).

Articulus secundus.

Megértettük kegyelmes urunk az Nagyságod hozzánk mutatott fejedelmi kegyelmességét, hogy Nagyságod kegyelmesen ígéri és egyszersmind assecurál is elégségesképen, hogy inauguratiójakor acceptált conditióit helyben hagyja, és azszerént akarja az hazát bírni, és annak tenora szerént bennünket gubernálni, az 16-ik és 17-ik conditióin kivűl, melyeket nem is úgy Nagyságod részéről, mint az hazának közönséges javára nézve változtatni és articulusba is iratni cselekedtünk. Isten Nagyságodat ez atyai szeretetiért sok esztendőkig áldja meg és hazánknak törvénye szerént való gubernálására boldogítsa.

[1]) Marosvásárhelytt 1659. sept. 24-én tartott gyűlés Rákóczy alatt.

Digitized by Google

Articulus tertius.

Az Nagyságod 16-ik és 17-ik conditióinak qualificatióját a mi nézi kegyelmes urunk, magunk kárával tapasztaltuk az Nagyságod 16-dik conditiójában, azmint declarálva vagyon, hogy minden fizetett hadak az ország hűségére is hittel legyenek kötelesek, melyben határozás nem volt t. i. addig lennének kötelesek míg az porta hűségében megmaradnak, és az fényes portával egyetértő fejedelemmel értenek egyet. Azért ennek utánna nem különben, hanem csak addég legyenek hittel kötelesek az házához, míg az portához való hűségét az haza is megtartja. Hasonlóképen az székely atyánkfiainak is magok nemzetekből álló kapitányokat magunk veszedelmével tapasztaltuk lenni, kiváltképen mostani veszedelmes állapotjában ez hazának. Melyről is Nagyságodnak plena auctoritást engedvén, hogy az haza fiai közűl más nemzetbéli kapitányokat is állathasson Nagyságod ő kegyelmek köziben.

Articulus quartus.

Nem tagadhatjuk kegyelmes urunk sok rendbéli adózásinkat, romlásinkat, mindazáltal látván, nem egyébben, hanem az adásban áll isten után ez haza megmaradott részecskéjének is továbbra való megmaradása: azért kegyelmes urunk, mi is félretévén mostan magunk szabadságát, magunkra nem jobbágyunkra vetettünk mind vármegyéken és székeken minden szolgáló jobbágytól és szolgáló zsellértől, ki nem vévén bírákat, kolcsárokat, drabantokat, s egyéb jobbágyból álló szolgáló embereket, capitatim mind úri fő és nemes [1]) rendek, fiscus, városok és papok jószágaiban egy-egy tallért, az városok is hasonlóképen adjanak egy-egy tallért; ha ki meg nem adná ad quindenam, más letevén érettek, bírhassa tíz esztendeig, vigore praesentis articuli hozzá is nyúlhasson. Akkor deposita hac summa redimálhassa. Ide értvén az házas örökséges özvegy asszonyokat is, kik urokat több jobbágyokkal együtt szolgálják; kivévén városokban, falukban lakó szegény özvegyeket.

Articulus quintus.

Az fiscalis tisztek, kik az fiscus jószágit azon tereh viselés alá nem akarnák bocsátani, mint büntetödjenek.

Kegyelmes urunk, hogy Nagyságod az fiscus kezinél lévő jószágokat is, hasonlóképen Fogaras földét is, azon tereh viselés alá bocsátja, az Nagyságod kegyelmességét alázato-

[1]) Az Akadémia példányában hibásan: közrendek.

Digitized by Google

san megszolgáljuk. Végeztük azért az nagyságod kegyelmes tetszéséből, hogy az mely fiscális jószágokról ezen summát le nem tennék, úgy mint az privatus nemes ember jószágáról, ha más pedig érette letenné vigore praesentis articuli hozzá nyúlhasson és bírja, úgy mintha privatus emberé lött volna. Ha mely fiscalis tiszt meg nem engedné az executiót, nemcsak jószágát és jovait veszesse el, hanem vigore praesentis articuli megfoghassák ő magát és felakaszthassák érette. Melyre ad requisitionem querulantis az tisztek hitek kötelességek alatt tartozzanak kimenni s executiót is tenni, az hová pedig az tisztek ki nem mehetnének, az praefectus hite kötelessége szerént tartozzék azon executiót peragálni.

Articulus sextus.

Mivel mostani rendkivűl való contributiónk ez haza megmaradására nézendő, azért valakik inscriptiós vagy zálogos jószágot bírnak, az mit most extraordinarie kelletik a possessoroknak fizetni, tempore redemptionis az capitalis summával refundáltassék, ide nem értvén, kik rabságból való szabadulásunkért kénszeríttettek elzálogosítani.

Articulus septimus.

Az universitás is hasonlóképen capitatim egy-egy tallért, azon poena alatt úgymint sub amissione bonorum, az szerint mint vármegyéken és székeken, ígér contribuálni s azon terminusra beszolgáltatni.

Articulus octavus.

Kik extraordinarie pénzeket kiadják az mostani szükségre, mint contentáltassanak.

Látván az mostani szoros állapotot kegyelmes urunk, melyben magunknak nem kedvezhetvén, hanem kinek-kinek az hazában belső értékét tudhattuk, külön-külön bizonyos summa tallérokat vetettünk fel, hogy ad octavam ab exspiratione diaetae számlálván, ide Segesvárra, az mostani arra rendeltetett perceptor atyánkfiai kezekben, aranyúl, tallérúl jószágoknak elvesztése alatt kiki hogy beszolgáltassa, végeztük, azmelyről mind az mostani s mind az előbbi perceptorok garas pénzűl tartozzanak contentalni. De mivel kegyelmes urunk látjuk, hogy az országtól mostan felvetett summából nem lehet egészen mindenek contentatiója, kiket Nagyságod jósággal igért contentálni, az Nagyságod kegyelmességét alázatosan megszolgáljuk.

Digitized by Google

Articulus nonus.

Mostani felvetett summának percipialására rendeltük Kassai Ferencz, Simény Gábor, Vásárhelyi Kovács Ferencz és szebeni notarius atyánkfiait.

Articulus decimus.

Az elmúlt segesvári gyűlésben az vinczi új keresztényekre vetettek volt két ezer tallért, melyet mind eddig is nem administráltak, mely summát az Nagyságod praefectusa mindgyárást minden kedvezés nélkűl exigálja rajtok és administrálja ezen preceptorok atyánkfiai kezekhez, melyet ha még is contumacia ducti nem akarnának beadni, cum duplo exigálja rajtok.

Articulus undecimus.

Hogy Nagyságod mind az nemesi és városi rendeknek, kik szabadságokban megbántattak, ez közelebb jövendő gyűlésen ígér megorvoslani, azalatt is peniglen hazánk törvénye és szokásink kivűl való foglalásokat executiókat köztünk nem enged cselekedni, az kiktől penig esztendő alatt valamely jószág elfoglaltatott, azok felől is kegyelmességit ígíri, az Nagyságod kegyelmességét alázatosan megszolgáljuk mint kegyelmes urunknak. Ide nem értvén, az kik az országból kimennek s ott künn vadnak, azokot Nagyságod mi tőlünk nem kérdvén.

Articulus decimus secundus.

Az kik az mostani változó állapotokban megkárosíttattak, mint kellessék procedálniok károknak recuperálásában.

Károsíttattak sokak meg ez mostani változó állapotokban ugyan az magunk hazafiaitól és tagjaitól, azkik sok jámboroknak javait vagy magok hasznára elvonták, vagy másoknak kiadták; melyeket hogy hosszú pernek folyásával kellessék az megkárosított félnek keresni, méltatlannak ítéljük; azért ha kik ad simplicem requisitionem az károst contentálják, az káros is tartozzék elvenni; ha nem kit-kit az szabadsággal élők közűl azon forumokra ú. m. székes helyekre, az városokat peniglen, mivel magok dolgában bírák nem lehetnek, immediate gyűlés alatt levő táblára vagy octávára, de ha privata personával városi rend között is lenne az dolog, magok forumokra az actor részéről, fenmaradván az apellatió ha fogja kívánni, citáltatván vagy evocáltatván; mindennemű exceptiók és remediumok legyenek kirekesztve; ha az dologban valami homány lenne egy exmissio adassék csak, hogyha

Digitized by Google

peniglen az jóknak elvételét avagy kiadását az incattus maga sem tagadná, exemissióra se bocsátassék, hanem az kinek mennyi érő jovait elvette vagy egyébiránt is más jámboroknak kezekből elidegenítette, az birák tartozzanak mox et de facto plenarie contentálni. Hasonló processus observáltassék azoknak dolgokban is, az kik más jámboroktól elbitangolt javakat megvették, bitanglották, vagy idegen katonákat azokra vittek, igazgattak, lappangttattak, mivel az gonoszságban consentiensek voltak. Hogyha törvényből megyen ki, cum poena minoris potentiae ex refusione expensarum contentáltassék az káros. Az jobbágyokat penig, hogy az imide amoda való processus abscindáltassék, azon vármegyék vagy székbeli tisztek eleiben citálják, melyek előtt ugyanott finaliter decidáltassék és executióban is vetessék. Mindezen dologban ha ki azon brevis processust követni nem akarja, maga szabadságában álljon ha az articulus és decretum szerént akar procedálni.

Az kik penig azok közűl a Nagyságod seregében laknak, azok generalisok és kapitányok előtt adhibeálván az vármegyék és székek tiszteiben is és egyéb nemeseket is ha ad simplicem requisitionem az károst nem contentálják, azon brevis processus szerént igazítassék el, az executiója is azon poenával legyen. Az udvari tisztek penig ha nem akarnák törvény szerint eligazítani és executiót is tetetni ad instantiam querulantium, az mi kegyelmes urunk megtaláltatván az panaszló féltől, méltoztassék kegyelmesen demandálni az eligazítás felől. Ha pedig urak vagy más rendek szolgái, azok felől is hasonlóképen tegyen igazítást az urok, melyet ha elmulatnának, az urok jovaiból az vármegye vagy székbeli tisztek mox et de facto cum duplo tegyenek executiót. Erről értvén a residentiátlan rendeket; kiknek penig residentiájok vagyon, azok ellen de bonis procedáljanak. Ha kiknek annyi jovok nem lenne az feljűl megírt processusokban, hogy az károsoknak satisfaciálhatnának belőle plenarie, captiváltassanak és mindaddig fogva tartathassanak, míg az károst nem contentálják.

Az obsidiót szenvedők ellen nem extendáltatik ezen végezésünk.

Articulus decimus tertius.

Kegyelmes urunk, az szászsebesi gyűlésben denominált volt az ország, kik az porta contentatiójára felvetett sok rendbéli adózásokról vegyenek számot minden helyeken, kiket mostan is helyben hagytunk, az megholtak helyett másokat rendeltünk, hasonlóképen kik ez hazából kimentek: Fejérvár-

Digitized by Google

megyére Cserei Miklós, Thordavármegyére Csapai István deák, Udvarhelyszékre Kopasz István, Háromszékre Ákosi Mihály, Aranyosszékre Samarjai Péter deák, Kővárvidékére Szikszai Zsigmond, és Dées házi András deák atyánkfiait rendeltük.

Articulus decimus quartus.

Az universitáson kivűl való minden kolcsos és mezővárosokon azon vármegyéknek és székeknek tisztei vegyenek számot.

Articulus decimus quintus.

Ugyanezen exactorok mind az mostani felvetett capitatim egy-egy talléros adóról az előbbi felvetett kapuszám után öt-öt forintos, húsz forintos és ötven forintos adóról minden rendektől kinek-kinek az ő járásában igaz számot vévén administratiójokról arról való articulusok szerént; viszont az rabok váltságára felvetett adóról, kik is ad 1-mum Decembris legtovább tartozzanak kimenni ezen dolognak eligazítására, az restantiáknak felszedésére kénszerítsék (is) a falukat és possessorokat az contumaxok ellen írt poena alatt.

Articulus decimus sextus.

Az mely perceptorok bévöttek ezen summa pénzben és bé nem adták, ha ad quindenam bé nem adják, nemesi szabadságok nem obstálván megfogattassanak és usque ad satisfactionem fogságban legyenek.

Articulus decimus septimus.

Az mely szolgabirák vagy perceptorok hét-hét pénzt vöttek ki egy-egy forintból, az mostan (rendeltetett) kimenendő exactorok inquiráltatván felőle, comperta rei veritate az jövő gyűlésen decernáljon poenát az ország az olyanok ellen.

Articulus decimus octavus.

Absolváltatnak az Rákóczi házhoz való kötelességtől, kiknek reversalisok volt.

Valamely privata persona az Rákóczi házhoz hittel volt köteles, azokról való reversalisokat producálják, és annihiláltassanak; ha kik eltagadnák, és jövendőben kitudódnék, per directorem evocáltatván in notam perpetuae infidelitatis convincáltassanak. Hogy ennek utánna afféle dolog ne legyen, az fejedelmektől is arra ne kénszerítessenek, hogy feleségekhez gyermekekhez hittel legyenek kötelesek, végeztük.

Digitized by Google

Articulus decimus nonus.

Mivel megholt fejedelem hűségére esküdtek volt meg nagyobb részént az haza fiai, végeztük (azért) kegyelmes urunk az Nagyságod hűségére újabban esküdjenek meg, kik meg nem esküdtek az Nagyságod Szebenből való kijövetele után. Az székely atyánkfiai penig capitatim hogy megesküdjenek igen szükségesnek látjuk. Az kik itt meg nem esküsznek, post exspirationem praesentis diaetae, intra quindenam, kiki székes helyén esküdjék coram officialibus suis.

Articulus vigesimus.

Désen valamely nemes avagy sóvágók közül rováson levő civilis fundust bírnak, tartozzanak róla contribuálni.

Az dési városbeliek találának meg, hogy volnának sokan az nemesség és sóvágok közül kik rováson levő civilis fundusokat bírnak, mégis azokról közikben nem akarnának contribuálni. Végeztük azért az Nagyságod kegyelmes tetszéséből, hogy ennek utánna valamely nemes ember vagy sóvágó azon városban rováson való civilis fundust bir, tartozzék az város közzé róla contribuálni, az város is penig őket, magoknál nagyobb adóra ne erőltesse.

Articulus vigesimus primus.

Néhai Nadányi Mihály [1]), akkori egyik ítélőmester atyánkfia törvénytelen és minden igaz ok nélkül lött megöletése felől értjük kegyelmes urunk némelyek az dolognak valóságát nem értvén, némelyek penig nem jó lelkiismerettől viseltetvén bal ítélettel voltanak és holta után is azon becsületes atyánkfiát áruló névvel mocskolni nem átallják, kiknek hamis ítéleteknek megfeddetésekre akkori ügyebeli ártatlanságát közönséges articulusunk által napfényre hozni illendőnek ítéltük. Recognoscáltuk azért egész országúl, három nemzetűl, hogy az tavalyi augusztusban celebráltatott keresztes mezei gyűlésünkből, mi tőlünk levén szegény Nadányi Mihály atyánkfia több mindenik natioból álló főrenden lévő követekkel együtt Havasalföldében expediáltatván, országúl közönségesen adatott levél és instructio mellett, az szomszéd Oláhországnak ez hazához való confoederatiójának megerősítésében fáradozott; mely útjában megfogattatván, minden törvény nélkül contra omne jus gentium jámbor szolgálatjáért ölette-

[1]) Lásd Nadányiról Szalárdi 430., 451., 464. ll.

Digitized by Google

tett meg, melyhez képest senki áruló névvel méltán nem mocskolhatja, sőt inkább méltábban azok neveztethetnek árulóknak, az kik tudván ez hazának portához való kötelességét, az porta ellenségét ez hazára hozták.

Articulus vigesimus secundus.

Az obsidio alatt Váradban lévő ugyan váradi czéheket tartó mesteremberek, kik mostan Debreczenbe szorúltak, alázatoson találtanak meg országúl, hogy ők azelőtt is czéhekben voltak, mégis mind ennyi romlott állapotjokban is ingyen, nagy költség és fizetés nélkűl czéhekben bévenni nem akarnák; méltó tekintetünk lévén hűséges szenvedésekre az Nagyságod kegyelmességéből, hogy valakik Váradban szenvedtek és azelőtt czéheket tartottak, azokat minden czéhekben mesterségek szerént remeket, köszönőpohárt, mesterasztalt, summapénzt tőlök ne kívánjanak arra is ne is erőltessék, minden helyekre hogy befogadják, végeztük.

Articulus vigesimus tertius.

Ez hazából kiment s mostani szoros igyünkben velünk együtt az terhet nem szenvedő erdélyi emberek felől micsoda parancsolatja légyen az fényes portának, mind az Nagyságodnak írt levelekből, mind penig az mostan itt lévő csausz pasa szavaiból értvén, hogy akárkinek is közülök megengedjünk, és azzal erre az nyomorúlt hazára újabb veszedelmet vonjunk, azt semmiképen nem cselekedhetjük, hagyván mind jószágok bírását, mind penig állapotjokat az Nagyságod kegyelmes dispositiójára, az Nagyságod utolszori resolutiója szerént.

Articulus vigesimus quartus.

Követ atyánkfiainak kegyelmes urunk, hogy mi instructiót adjunk, illendőnek nem ítéljük, tudván mind igaz hazafia s egyszersmind keresztyén fejedelmünk a mit ez nyomorúlt hazának megmaradására feltalál bölcs tanácsival együtt elköveti; csekély elménk szerént mindazáltal ez ide alább megírt punctumok hogy inseráltassanak, Nagod kegyelmes consensusából illendőnek ítéljük. [1])

1. Az adónak leszállítása felől.

2. Az reánk vetett nagy summának leszállítása felől, vagy ha ugyan semmiképen nem engednének benne, mentől tovább való halasztását kérni, mely alatt lassanként szolgáltathassuk be.

[1]) A 24. art. eddig nincs meg az Akadémia példányában.

Digitized by Google

3. Hogy Váradhoz az Ali basa ő nagysága hiti és végezése szerént azon faluk birattassanak, melyek eleitől fogván birattattak és a melyeknek az váradi kapitányok parancsoltak ú. m. fiscalis jószágok és hajdúvárosok. Ha különben nem lehetne, Biharvármegyének egy részét kellenék Váradhoz szakasztani, ha úgy is nem, avagy csak az Biharvármegyén kivűl való részek maradhatnának meg.

4. Athnamét kivánni jövendő állapotja és megmaradása felől az országnak.

5. Deszni vára mivel visszaigértetett egynéhány versen, ha Nagyságod kegyelmes tetszése, arról is könyörögni nem árt.

Könyörögvén alázatosan ezeken kivűl is, az miket szegény hazánk megmaradására szükségesnek ítél, méltóztassék atyai gondviselését terjeszteni reánk.

Datum in civitate Segesvar, die 9-na Novembris 1660.

Haller Gábor mpr. P. H. Sárpataki Márton mpr. P. H.

A ( ) közt levők csak az Akadémia példányában vannak meg.

(Eredetije a m. tud. Akadémia birtokában, egy jó másolata pedig az Orsz. Levéltár. Főkormányszéki osztály.)

LVII.

1660. dec. 12.

Meghívó a szászrégeni országgyülésre.

a)

Acatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram.

Nem kételkedünk benne, Kegyelmeteknél nyilván vagyon Kemény János uramnak ez hazában feles hadakkal való bejövése, mely micsoda feltett czélból lött maga ő kegyelme manifestumában, ezen kivűl becsületes hívünk Bánfi Dénes uram által s több néhány rendbeli írásiban is, legközelebb penig maga ő kegyelme szembe lévén velünk, úgy declarálja, az haza javára, megmaradására czélozna, kívánván tőllünk annyit, ez haza megmaradására való dolgokban az hazától magunkat el ne vonjuk, hanem írnánk az Kegyelmetek összegyűlése felől. Mivel penig mi az Kegyelmetek megmaradására való eszközöktől eddig is nem tilalmaztuk, sőt gyakron meg is kínáltuk valamit maga megmaradására feltalál, szabadon elkövessen: úgy most is Kegyelmetek öszvegyűlvén valamit az maga megmaradásáról concludál, az ellen ne adja Isten

Digitized by Google

rugodozzunk, hanem mi is Istent híván segétségül, örömest elkövetjük, melyre való képpest szükséges Kegyelmeteknek ad 24. Decembris anni praesentis 1660. Régeni városunkban jelen lenni. Elhiszszük Kemény János uram ő kegyelme is Kegyelmeteket öszvegyűlése, szabados voxolása, tanácskozása felől elegendőképpen assecurálja, s minden istenes útakat maga megmaradása felől kövessen el, melyen Isten ő felsége Kegyelmeteket vezérelje..... *(egy sor kitörölve).* Datum in arce nostra Görgeniensi die 12. Decembris Anno 1660.

Achatius Barcsai.

Kivülről: Generoso Michaeli Apaffi de Apa Nagyfalva etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredetije az erdélyi Muz. kéziratában. Gr. Kemény József Erdély történetei eredeti levelekben. X. köt.)

b)

Achatius Barcsai dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generosi egregii et nobiles agiles fideles nobis dilecti, salutem cum favore.

Nem kételkedünk, Kglmeteknél nyilván lehet Kemény János uramnak ez hazában feles hadakkal való bejövetele, *(mint az előbbeniben)* melyre Isten ő felsége Kglmeteket vezérelje. Eisdem de coetero gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Görgeniensi die 11. Decembris A. 1660.

Achatius Barcsai mp.

Külczím: Generosis egr. nlibus et agilibus capitaneo et regio judici supremo, vicejudicibus regiis jur. assessoribus, ductoribus primipillis potioribus peditibus pixidariis ac universitati dnor. libertinorum Siculor. sedis Siculicalis Udvarhely etc. Fidelibus nobis syncere dilectis.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

c)

1660. dec. 14.

Kemény János meghívója a szászrégeni országgyülésre.

(Egész terjedelmében közölve Katona Historia Critica. Tom. XXXIII. 215—217. ll.)

Digitized by Google

LVIII.

1660. dec. 24—1661. jan. 12.

a)

Jelentés a szászrégeni országgyűlésről.

Acta comitiorum a celsissimo principe ac dom. dom. Acatio Barczay nec non spectabili ac magnifico dom. Johanni Kemeny de Gyereo-Monostor in oppidum Regen ad diem vigesimam quartam Decembris anni 1660. indictorum.

Die 26. finita concione matutina confluunt regnicolae in loco publico ac solito perlectoque catalogo, omnium primo instituitur discursus de eligendo praesidente, eligiturque communi suffragio spectabilis ac magnificus dom. Gabriel Haller, qui quidem, quamvis viriliter resisteret, tamen variis persuasionibus et sollicitationibus quasi fatigatus idipsum munus subit gratiasque a regnicolis sumit.

Ad haec convocatoriae perleguntur literae celsiss. principis una cum resolutione suae celsitudinis haec duo continente: lubenti animo sese annuere ac subscribere dominis regnicolis quidquid de conservanda pace etcetera, ut ex literis hoc signo ⌗ ⌗ notatis evidenter cognosci potest.

Ad haec aliae leguntur literae scilicet memoriale, secundum quod expediti sunt domini legati trium nationum ad celsiss. principem et dominum Kemenyium, ut videri ac legi potest in pagina sequenti, tenor autem resolutionis principalis hic est: Megbiráljuk az országot, hogy minden istenes útakat elkövethessen maga megmaradására, de abban meg nem biráljuk, hogy avagy magunk, avagy akármely hazafiának élete elfogyásával concludáljanak ő kgyek, amint Kemény János uram is hittel mondja, nemhogy valamely hazafiának élete elfogyatását intendálná, sőt az eddig való egyenetlenséget is szép egyességre igyekezi hozni. Hogyha penig országúl ő Kgk az mi személyünken kivűl más directiója alatt reménylik megmaradhatásokat (amint sokszor ő kegyelmeknek megmondtuk) isten oltalmazzon, a magunk fejedelemségeért e hazát periclitáltassuk, abban is cedálni készek vagyunk, ha ő kegylmknek úgy fog tetszenni, csak minket absolváljanak conditióink alól s tisztességes táplálásunkból tegyenek securusokká ő kgyek, ahoz illendő jószágot s helyet adván, melyből

Digitized by Google

úri módra élhessünk; jövendőben avval ne vádoljanak a fejedelemségnek translatiója felől mással tractáltunk. Datum in curia Georgeny die 11. Decembr. anno domini 1660.

Acatius Barczay m. p.

Transeunt ad haec domini legati ad suam celsitudinem ad arcem Georgeny.

Tenor memorialis pro dominis legatis.

Vévén alázatosan az ő naga méltóságos regalisát egybegyűlésünk felől és annak engedelmesek is lévén, ime jelen vagyunk. Akarván azért ő nagának egybegyűlésünket jelentenünk, köszöntjük is minden jóknak kévánságával ő nagát. Mivel penig azon ő naga méltóságos regalisából értjük s nagy háladásával köszönjük is abbeli kegyelmességét és a hazához való szeretetit, hogy hazánk megmaradására valaminemű eszközöket mediumokot feltalálnánk, nemcsak nem ellenzené, sőt mindenekben egyezni kész volna. Terjesztvén avval is hozzánk való szeretit, hogy ha más directio alatt ismernők alkalmasb megmaradásunkat, kész volna fejedelemségének is cedálni, kivel azelőtt sok rendbe a nemes országot megkínálta. Ebbeli maga megalázásáért is istentől bő áldásokat kivánunk ő nagak adatni.

(Oportet ut cedat, quia regnicolae alium eidem anteponunt).

Mind ez dologhoz azért isten segedelméből akarván hozzá nyúlnunk, kivánjuk tovább is értenünk klmes parancsolatját, s hazánk javára nézendő méltóságos tetszését, ha miket előnkbe akar terjeszteni, hogy azokhoz képest mi is jobb móddal alkalmazthassuk dolgainkat.

Dies vigesima septima absque opere condigno labitur, legati enim ad cels. principem non attulere quidquam resolutionis principalis immo nec redire usque circa vesperam sero. Resolutio autem principalis videatur pagina antecedenti.

Die 28. leguntur literae resolutoriae prolixae dom. Kemeny Janos, quos non placuit inserere.

Die 29. confluunt regnicolae moranturque donec legati redeant. Interea adstat dom. praesidens proponendo sequenti modo: videmus celsitudinem principem nolle remittere nostros legatos. Interim veniunt legati adferentes quaedam puncta principis, sed non plenariam resolutionem. Verbis vero talia referunt: principem dixisse, sic propositionem suam posse mittere ad regnicolas, si domini consiliarii solito de more conveniant suam celsitudinem et unam forment propositionem. Alia quoque varia referebantur satis intempestiva

Digitized by Google

principalesque Barczay dignitates ferientia. Ad haec status ac ordines multo avidiorem per literas flagitant resolutionem Barczajanum.

Die denuo 31. epistolam ad hos remittit continentem argumenta resolutionis diei 26. Quibus sequentia puncta erant adjuncta:

1-mo postulat Barczajus: prospiciatur de commoda vita dominica. *(sic!)*

2. Absolvatur per dominos regnicolas a conditionibus principatus.

3. Ne Turcae tradatur, si petant eum.

4. Protestatur regnicolas destitisse a principe non principem a regnicolis.

Ex his tres priores conditiones a regnicolis approbantur offerturque Georgeny cum omnibus pagis eo spectantibus pro habitatione commodaque sustentatione, super hac re literis ad eundem missis.

Et sic renuntiat princeps Barczajus principatui. (Obstupesce lector!) Domini regnicolae autem petunt absolvi ab homagio. Ad haec regnicolae interea ad nutum Johannis Bethlen cancellarii deliberant mutandum esse principem. Oh H. H. quae vos dementia.

Die 1. Januarii conveniunt regnicolae communique voto eligunt in principem spectabilem ac magnificum dom. Johannem Kemeny, transmittuntque ad eundem una cum domino Johanne Bethlen plurimos regnicolarum, qui salutatione debita praemissa suae magnificentiae offerunt principatum. Redeuntes legati a sua celsitudine referunt gratiarum actionem post dignitatis tam fulgidae assumptionem. Referunt ulterius:

1. Protestationem suam nunc electam celsitudinem principalem non ea propter ingressam esse hocce regnum, ut ambiret principatum, sed quod misericordia erga patriam, filios cognatosque afflictissimos motus hoc ipsum fecerit.

2. Dicit: Turcas appropinquante vere venturos esse una cum Tartaris in hoc regnum, hic permansuros.

3. Dicit: Turcam sollicitare pacem a Romanorum imperatore et foedus modo ne sit obstaculo in occupanda Transylvania ac retinenda pro se arce Warad.

4. Tartaros sollicitare pacem Cozakorum, qua obtenta intendere utrosque purpuratos, si etiam pacem cum imperatore Romanorum non obtineant, ut Transylvaniam pariter et Hungariam pro residentia usque ad Fejérhegy sibi occupent.

Digitized by Google

5. Hoc constitisse etiam principi Acatio Barczai, sed non aperuisse dominis consiliariis, multo minus dominis regnicolis, et dum in castris Turcicis esset sub arce Warad intimasse dominis locumtenentibus, sed per inconstantiam vicissim fallaciter revocasse.

6. Talia constare ex literis apud electum principem praesentibus a principe Bartsaio in Hungariam missis.

7. Instare dominos archiepiscopum Strigoniensem, cancellarium imperatorium et dom. Hungariae palatinum apud dom. regnicolas nunc aperiant oculos si penitus ruere nolint.

His ita habitis pro concipiendis noviter electi principis conditionibus eliguntur ac denominantur: ex consiliariis domini Bethlen Janos et Franciscus Keresztessi, ex vocatis mediantibus regalibus Michael Apaffi, ex tabulae assessoribus Martinus Sarpattaki, Andreas Ugronius et Johannes Kendi, ex comitatibus Nicolaus Miko, Stephanus Szekely, ex Siculis Franciscus Ferencz, Stephanus Szombathfalvi etc. Hi conditiones hac die principi oblaturas fabricant, quarum contextus et tenor in articulis ibidem elaboratis exstat.

Dies 2. Januarii labitur absque arduarum tractione rerum, privata enim tantum etcetera.

Die 3. Januarii mane confluxis regnicolis perleguntur conditiones principi praescriptae cum explanatione, quae in omnibus a regnicolis approbantur. Quorum approbatio principi denuntiatur, quae eidem perplacet. Ad haec ordine decenti considere iubentur regnicolae donec in conspectum adferatur princeps. Interea domini consiliarii proceresque cum trium nationum delegatis adeunt principem regredeuntesque adducunt eum solenni cum pompa, qui confestim principale conscendit solium. Ad haec canuntur psalmi, concio post habetur. Perorat dom. cancellarius Johannes Bethlen, respondet princeps. Ad haec perlectis conditionibus ad easdem iurat princeps. Ad haec (utinam fausto sydere!) ter clamant regnicolae: Vivat! Interea displosio quoque musquetarum auditur. His ita peractis sollenniter deducitur princeps ad hospitium et sic haec dies in laetitia transigitur. O coeci mortales!

Die 4. Januarii regnicolae homagium praestant noviter electo domino principi super fidelitate etcetera, quod tandem certo ordine factum scriptotenus defertur ad suam celsitudinem.

Die 5. Januarii obsignatae literae assecuratoriae pro domino Acatio Barcsai transmittuntur ad arcem Georgenyensem ad manus suae celsitudinis Barcsajanae per delegatos certos.

Digitized by Google

Die 6. Januarii perleguntur postulata dominorum regnicolarum, ubi multum disputatur de refusione damnorum nobis Saxonibus non consentientibus, sed nihil certi determinatur.

Die 7. domini Coronenses here huc adventi praestant homagium illustr. principi.

Die 8. Januarii dom. regnicolae eo ordine quo homagium praestiterant, praestant etiam nunc iuramentum super unione 3 nationum praeunte domino consiliario. Ad haec Siculi pares redduntur ceteris statibus in solutione summae pro contentatione portae Ottomannicae, remissis solutionibus de iumentis in articulis Segesvariensibus impositis. Post haec pro singulis portis ordinarie promittuntur illustr. principi flor. 16, quorum administratio pollicetur taliter, ut medietas ad 1. Martii, altera pars ad 1. Septembris administranda sit, et hoc in perniciem Saxonum!

Die 9. Januarii revertuntur legati ab ill. Barczajo adferentes literas eiusdem assecuratorias, quae publice coram regnicolis talia continentia: Primo se deinceps nullo modo velle aggravare nec principem noviter electum nec regnicolas. 2-ndo nullum ius praetendere ratione principatus Transylvanici, immo ad nullius unquam oblationem aut commissionem subire officium principatus, immo nec titulo uti principatus, indignationem super haec portae Ottomannicae in se recipere; sese iuri regni in omnibus subiicere; sese unquam nec palam nec clam neque per literas neque verbotenus de Transsilvaniae aut principe aut eiusdem principatu tractare. (Mense Maio secus factum, ut infra videlicet. Quapropter quid subsecutum, vide in actis mensis Maii).

Ad haec perleguntur literae vezerii Budensis in Hungaricum idioma translatae continentes mandatum imperatoris Turcici, ut comitatus Biharriensis, Krasznensis et Szolnokiensis dependant passa Waradiensi alioquin praedam futuros Turcis.

Aliae leguntur literae domini palatini regni Hungariae bonam erga patriam nostram continentes affectionem stylo copioso.

Aliae iterum leguntur literae archiepiscopi Strigoniensis bonam intentionem Romanorum imperatoris, Turcarum vero malam significantis. Et sic deinceps nihil ardui actum, sed comitia exspirant post 3 dies.

Jegyzet. V. ö. Katona XXXIII. 225—228.

(Eredetije.)

Digitized by Google

b)

1661. jan. 5.

A rendek biztosító levele Barcsay Ákosnak.

(Megjelent Történelmi Tár VII. k. 166—169. ll.)

c)

1661. jan. 6.

Barcsay Ákos biztosító levele Kemény János számára, hogy törvényes fejedelmének ismeri el.

(Megjelent U. o. 162—3. ll.)

d)

1661. jan. 6.

Barcsay Ákos ünnepélyes lemondása s annak módozatairól szóló hitlevele.

(Megjelent U. o. 165—6. ll.)

e)

1660. dec. 24—1661. jan. 22.

Az országgyülés törvényei.

Nos Joannes Kemény dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod spectabiles magnifici, generosi, egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae, et partium regni Hungariae eidem subjectarum et incorporatarum, in generalibus eorum comitiis, ad diem vigesimum quartum mensis Decembris Anni Domini Millesime Sexcentesimi Sexagesimi, in oppidum nostrum Szász-Regen ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrasciptos articulos in eodem conventu, communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos, supplicantes nobis humillime ut nos omnes et singulos eos articulos omniaque et singula in eisdem contenta, ratos

Digitized by Google

gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem vigesimum quartum Mensis Decembris Anni Millesimi Sexagesimi in oppidum Szasz-Regen indictis celebratis conclusi.

Articulus primus.

Istennek ő szent felségének, ki az királyokat leveti, és szerez királyokat, titkos de bölts ítíletéből ez mi édes hazánkban is egynéhány esztendőknek forgásában tapasztalhatóképpen kimutatódék ez hatalmas de egyszersmind csudálatos és szomorú emlékezetű igazgatása az mi büneinkért így minket igazsággal ítílő istennek. Mert az sok változásokban nemcsak az külső nemzetek miá pusztíttaték, romla szegény hazánk, de magunk között is az rendeletlen és változó igazgatások miá annyira jutottunk vala, hogy az atyafiúi szeretet, egymás között való hitel és egyesség megszűnvén, egyébaránt barátinknak ölökben is nem merjük vala bátorságosan fejünket nyugodalomra lehajtani, sőt az mi részecskéjét hazánknak és édes nemzetünknek az külső ellenségnek kegyetlen fegyvere nem érte, vagy megszánta, azt az köztünk lévő fegyver végképpen kezdte vala megemészteni. Ez nyomorúságos sorsát és állapotját utolsó veszedelmével tusakodó édes hazánknak általlátván tekintetes méltóságos Barcsai Ákos ő nagysága ez előtt ezen változásokban az fényes porta parancsolatjából adatott fejedelmünk, egyszersmind eszébe vévén ily igen megnevekedett háborúknak habjai közt nem bírhatna kormányával ez hajónak, annál inkább azoknak lecsendesítésében módját és elégségét nem ítílhetné, meggyőzettetvén hazájához való szeretetitől is, minek előtte ezen mostani gyűlésünkre convocáltatott volna bennünket, némely tanácsrendbéli, és több becsületes atyánkfiai előtt maga szabados indulatjából subscriptiója alatt szabadságot engedett országúl arra, hogy ha az ő nagysága directióján kivűl más alatt remélhetnők boldogabb megmaradását hazánknak, kész volna fejedelemségének cedálni, és velünk minden haza megmaradásra való dolgokban egyet érteni, és az mit magunk jovára feltalálnánk

Digitized by Google

elkövetni. Látván azért enynyi változások és köztünk lévő egyenetlenségek és vérontások között nemzetünk le nem csendesedhetnék, és egymás között való egyességre nem hozathatnék az ő nagysága igazgatása alatt, sőt azt is vévén eszünkben, mind az maga ő nagysága külső országokbéli méltóságos személyeket (*sic!*) való tudósításából, mind idegen nemzetekből álló nagy rendeknek hiteles írásokból és kiváltképen portán lévő atyánkfiainak hitek szerént írt levelekből, hogy hazánk veszedelme és végső elrontása már régen feltött szándék volt volna az török nemzet előtt, és eddig is csak az alkalmatosság halasztotta, mind ezekre és több súlyos és terhes okokra nézve, midőn ő nagysága maga bennünket convocáltatván kötelességünket felszabadította, és tőllünk is conditiói alól felszabadíttatást kévánt volna, azért az hazának ilyen felháborodott állapatjában gondviselő nélkül nem lehetvén, kényszeríttettünk, az mely szerencsés és hazánknak kévánt békességének megszerzésére boldog és sokáig maradandó légyen, az tekintetes és méltóságos Kemény János urunkat minden fegyvernek, vagy egyéb tekintetnek félelme nélkül szabados mindnyájunk között megegyezett vox szerint egész országúl három nemzetűl Magyarországnak ide incorporáltarészeivel hazánk törvénye és szabadválasztásunk szerént választani fejedelmünknek.

Articulus secundus.

Conditiones celsissimi d. d. Joannis Kemény, etc. tempore inaugurationis suae celsitudinis in comitiis regni generalibus in oppido Szasz-Regen ad diem 24. Decembris Anni 1660. indictis, per dominos regnicolas suae celsitudini oblatae:

Első Conditio.

Hogy az hazafiait személy válogatás nélkül a négy recepta religiókban, és azoknak egyaránt való szabados exercitiumában megtart, és másokkal is megtartat, és egyik religión levő ecclesiákra is hatalmasan nem küld és el nem foglaltatja ő nagysága, religióknak respectusáért is senkit is haza fiai közűl meg nem vét, hanem ebből minden személyválogatás, és megkülönböztetés nélkül éltet mindeneket.

Második Conditio.

Hogy az országtól végeztetett, és helyben hagyatott uniónak conditióit minden czikkelyeivel minden fogyatkozás nélkül megtartja, melyre hogy minden jelen való rendek

Digitized by Google

mostani gyűlésünkben megesküdjenek, kik meg nem esküdtek, az kik penig jelen nem volnának, székes helyeken effectuálják főtisztek előtt, jövendőben is esztendőnkét az kik még arra való időt nem értek volna, vagy gyűlésünkben vagy székes helyeken hogy megesküdjenek ő nagysaga nem impediálja.

Harmadik Conditio.

Hogy az fényes portától soha semmi időben el nem szakad, sem az országot elszakasztani nem igyekezik, hanem mindenekben kedvét keresi, és ahhoz illendő obsequiumot praestálja, Erdélynek az török császárral való régi frigyét intacte megtartja, úgy mindazáltal, hogy ha az porta is nyilván való romlásunkra s veszedelmünkre nem igyekezik, in tali casu ő nagysága is minden útakat módokat hazánk megmaradására elkövethessen az ország és tanácsok tetszéséből; az portáról hozandó athnamének impetrálásában nem annyira maga személyére, mint az országnak közönséges hasznára és megmaradására vigyáz, azt peniglen mi formában kellessék sollicitálni, az egész tanács consensussából végezi, meghozatván az portáról első közelbik gyűlésen publicáltatja és az országgal közli.

Negyedik Conditio.

Hogy mindenekkel az jó szomszédságot, és szép békességet minden tehetségével oltalmazza és megtartja és senki ellen semminémű hadat offensive nem indít, ha méltó okot rá nem adnak, és ha szintén adnának is, az egész ország státusi megegyezett consensusokból cselekeszi, az portát is arra való annuentiáért nem sollicitálja ország engedelme nélkűl.

Ötödik Conditio.

Hogy semmi követségeket, valamelyek constálnak, hogy haza az országot és közönséges dolgokat illetik, tanács nélkűl meg ne hallgasson, se első jövetelekor, se azután el se bocsáthasson, azok nélkűl, szállásokra is titkon senkit ne jártasson, és azokra való választ ő nagysága ne adjon, se követséget ne instituáljon az tanácsoknak tetszése és megegyezett akaratja nélkűl, confoederatiókat is penig akar mely szomszéd avagy távúl való országokkal, királyokkal és fejedelmekkel, nem különben hanem az egész országnak minden statusinak megegyezett akaratjokból országgyűlésében tészen ő nagysága.

Digitized by Google

Hatodik Conditio.

Az országnak határit, és vég házait semmi úton és módon ő nagysága nem abalienálja, és el nem ígíri.

Hetedik Conditio.

Hogy az országnak libera electióját semmi úton nem impediálja teljes életében, hanem azt az országnak megszerzeni igyekezik, és senkire a fejedelemséget nem transferálja s nem is tractál arról senkivel is, sem az országnak soha nem proponáltatja, és senkinek is nem intimálja, avagy intimáltatja, sem penig tacite arról senkivel is nem colludál, sem penig a maga fejedelemségét semmi úton módon másra nem transferálja.

Nyolczadik Conditio.

Hogy az tanácsi és minden egyéb rendeknek mind országos gyűlésekben, mind azon kivűl is libera voxot enged ő nagysága, sem fenyegetődzésekkel, sem ígéretekkel, sem adományokkal, sem valakivel külön való beszélgetéssel, sem mások által való intimatióval, sem semmi egyéb útakon módokon azt nem impediálja, és senkire az szabados voxért indignatióját nem veti, mindenféle panaszkodásoknak, és igazságoknak előszámlálására szabadságot enged.

Kilenczedik Conditio.

Hogy minden rendeknek, és mind a három natióknak eleitől fogván bécsúszott és articulusokban iratott, vagy szokásban vött szabadságtalanságit és megbántódásit, első közönséges ország gyűlésében ő nagysága megorvosolja, és az szabadsággal ellenkező artikulusokat az országgal együtt tollálja, sőt ennek utánna is valamely dolgot mind a három natio maga hasznára ítíl, megegyez, és áll rajta s ő nagyságát requirálja, tartozzék confirmálni, melyet ha nem cselekednék is, articulusban irattassék és ereje légyen.

Tizedik Conditio.

Hogy urakat, nemeseket, kerített és mezővárosokat, székelységet és szászságot, régi és minden legitime emanáltatott privilegiumokban, donatiókban, annuentiákban, inscriptiókban, assecuratiókban, és consensusokban, ab antiquo bévött ususokban, salvo jure alieno, és szabadságokban megtart.

Digitized by Google

Tizenegyedik Conditio.

Hogy az decretum és articulusok tartása szerént, mindennek személy válogatás nélkűl igaz törvényt szolgáltat ő nagysága és méltó executiókat tétet, senkit sem személyében, sem jószágban, semminemű jovaiban törvény nélkűl meg nem bánt, sem másoknak bántani nem enged, úri, nemes és egyéb szabadsággal élő rendek közzűl senkit is nem arestáltat törvény előtt semmi szín és mód alatt, hanemha ki legitima citatione mediante juris ordine in foro, et coram judicibus competentibus convictus et aggravatus esset, és semmi violentiákat, vagy törvénytelenségeket, akar kiktől is alattá valói közűl senkin exerceálni nem enged tudva, terminusokon és diaetákon is semminémű törvényeknek discussiójában ben nem űl, holott ad suae celsitudinis praesentiam appellálják az törvényt mint summus justitiarius eleiben, mely ő nagysága eleiben appellálandó törvényekben az tanácsi rendnek nagyobb részének voxa álljon meg, kik is a decretum s articulus szerént tartozzanak törvényt tenni ő nagyságával együtt.

Tizenkettődik Conditio.

Az fejedelem kinek-kinek szabadságot engedjen törvényes útakon való igazságának előmozdításában, és abban semmi színek és módok alatt senkit is meg ne akadályoztasson, és senki periben magát ne elegyítse, sem írás, sem procátoroknak avagy más rendbelieknek való parancsolatok által, se penig semmi egyéb útakon ne is végezzen senkivel efféle perben függő jószágoknak, magára, feleségére avagy gyermekire való maradása felől, lévén decretalis útak és módok, a jószágoknak fiscusra, nem fejedelmekre való szállások felől. Ide nem értvén, ha valamely oly miserabilis personának segítséggel lenne ő nagysága istenre tekintvén minden maga haszna nélkűl, melyet mint keresztyén fejedelem méltán megcselekedhetik.

Tizenharmadik Conditio.

Hogy az országnak közönséges és egyenlő akaratból való végezésit, articulusit, melyek per contrarias constitutiones nem tolláltattak és jövendőben is nem tolláltatnak, maga is megtartja, másokkal is megtartatja.

Tizennegyedik Conditio.

Hogy ez hazának mostani és leendő első rendeit, tanácsit, tisztviselőit, kiket az ország ő nagyságával együtt érde-

Digitized by Google

mesnek ítél, tisztekben, állapotjokban, hivataljokban azkik meg akarnak maradni, ő nagysága megtartja, ide nem értvén esztendős és conventiós szolgák állapotját, megmaradni nem akarókat nem kényszerít, és semmi időben az hazafiait más idegenekért hátra nem veti, azoknak tanácsokkal és szolgálatjokkal él, kinek-kinek, felső és alsó rendeknek az ő állapatja szerént való becsületeket megadja, és azokat böcstelenséggel illetni senkinek is alatta valói közűl nem engedi tudva, sem maga böcstelenséggel nem illeti igaz ok nélkűl.

Tizenötödik Conditio.

Hogy tanácsokat pleno numero, azaz tizenkét számúakat mindenik natióból az ország választván ő nagyságával együtt, ő nagysága confirmálja, kik közűl ha decedálnának, első közelbik gyűlésen a megírt mód szerént helyben állassanak, kik is juramentumokat deponálják az ország és fejedelem hűségére ugyan az ország előtt, kiknek tanács adásokhoz oly köteles légyen ő nagysága, hogy azoknak megegyezett akaratjok nélkűl derekas, országos dolgokat ne igazgasson, ország házaiban főtiszteket azok tetszések nélkűl ne oszszon, azokkal együtt is az ország articulusa kivűl ne, külömben az ország semmivé tégye; ha penig az tanácsok közűl országunk törvénye és szabadsága, decretumi ellen valamelyik, lelkiismeretit nem tekintvén, veszedelmes és ártalmas tanácsra indítaná ő nagyságát, comperta rei veritate, kedvezés nélkűl afféle tanács adót poscriptióval, és notoriussággal büntessenek meg. Az tanács renden kivűl is a kik másoknak veszedelmére, hazánk szabadságának romlására, ártalmas és törvénytelen dolgokra való tanácsokat adnának, azokat az egész tanácsnak megjelenteni tartozzék, kik is az feljebb megírt poenával, modo praemisso, büntettessenek az országtól comperiáltatván az dolog.

Tizenhatodik Conditio.

Hogy az vármegyéknek főispánoknak azon vármegyében elégedendő, legalább ezer forint érő záloguakat adjon ő nagysága, kiknek ha vacantiájok történik, másokat helyekben rendelni ne halaszsza, hogy azoknak nem léte miatt az vármegyéknek törvényes székei celebrálása ne interturbáltassanak, fiscalis és egyéb várakbéli főkapitányokat, és azokban lévő minden derekas tiszteket, kiváltképen az kikre ország házai, fortalitiumi, fegyvere, sőt minden lovas és gyalog vitézlő rendei szoktak bízattatni, nem másokat, hanem nativus igaz hazafiait, avagy per solennem incorporationem recipiáltatott

Digitized by Google

és az ország közé köteleztetett zálagos és érdemes embereket állat, úgy is az tanács nagyobb részének egyező tetszéséből, kik is az ország törvényére, szabadságára és hűségére, fejedelmeknek tartozó kötelességek mellett hittel legyenek kötelesek, mind lovas, gyalog fizetett hadak, és azoknak tisztviselői hasonlóképen hittel legyenek kötelesek, kiknek számok felől ő nagysága az országgal együtt végezzen, idegen nemzetből álló hadakat is ő nagysága az országnak akaratja nélkül ne tartson. Az vitézlő népnek senki személyén és jószágán, semminéműi injuriákat cselekedni ne engedjen tudva.

Tizenhetedik Conditio.

Hogy az székelységen generalisokat, kapitányokat, magok közűl valókat, és elégséges residentiájuakat úgymint legalább ezer forintig adjon ő nagysága, az főkirálybíráknak penig választása, és azoknak megváltoztatása specifice csakugyan az ő kegyelmek szabadságában álljon.

Tizennyolczadik Conditio.

Az szász natio is ez hazának egyik becsületes tagja lévén, királybírákat, és minden egyéb tiszteket választhassanak magoknak, csak szintén az szebeni királybírónak confirmátiója állván az ő nagysága authoritássában, mivel az comes universitatis Saxonicae, az eddig ő kegyelmek között való usus szerént.

Tizenkilenczedik Conditio.

Az fejedelem ő nagysága mostani béjövetelinek alkalmatosságával, vagy az előtt is, ha szintén némelyek láttattak volna véteni ő nagyságának mivel oly kötelességek akkor ő nagyságához nem volt, bosszút nem űz, senkit nem injuriál és károsit.

Huszadik Conditio.

Hogy az liber quaestust semmi úton módon ő nagysága nem impediálja, hasonlóképen a salvus passust is az haza fiaitól.

Huszonegyedik Conditio.

Hogy az mely jószágok per notam, avagy defectum szállanának fiscusra, avagy eddig is szállottak, azokat ő nagysága magánál ne tartsa, feleségének és gyermekinek se adja ország akaratja nélkül, hanem bene merita personáknak adja ő nagysága, nem is igyekezik az fiscus jószágát különben sza-

Digitized by Google

porítani, hanem csak az decretumban; és articulusban megírt útakon és módokon, kivévén Vinczet jószágostól, melyet az szükséghez képest magának reserválhat az fiscus, salvo tamen jure alieno; mindazonáltal ha azt is valakinek conferálni akarja, szabadságában légyen.

Articulus Tertius.

Az mi kegyelmes urunk ő nagysága inauguratiójakor az felyebb megírt conditióinak megtartására letött juramentumának formája.

Én Kemény János Erdélyországnak fejedelme, Magyarország hozzátartozó részeinek ura, és székelyek ispánja, esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiu, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy igaz örök Isten, hogy én az megmondott birodalomban lévő minden rendeket az mostani előmbe adatott conditiók szerént igazgatok, semmi újítást az országnak régi jó szokása, és szabadsága ellen bé nem hozok, sőt mindeneket valamit az szegény hazának, és benne lévő minden rendeknek, közönséges jovára, hasznára és törvény szerént való szabadságára mivelhetek, az én erőm s tehetségem szerént azon leszek az országgal együtt, Isten engemet úgy segíljen, és úgy adja lelkem idvességét.

Articulus Quartus.

Az ország statusi homagiumokat az urunk ő nagysága hűségére mi formán és mikor deponálják.

Végeztetett, hogy valakik itt vadnak, ugyan mostan homagiumokat deponálják, az kik penig itt nincsenek vármegyékből, és székekből, post expirationem diaetae legfeljebb ad quindenam az vármegyék és székbeli tisztek gyűlést hirdetvén minden szabadsággal élő rendek, az előbbeni articulusokban megírt poenák alatt tartozzanak homagiumokat ugyan ezen artikulusban megírt juramentumnak formája szerént deponálni. Az mely helyekről az tisztek itt nincsenek, ő kegyelmek köziben rendelt atyánkfiai előtt, annak rendi módja szerént, azon poena alatt tartozzanak hasonlóképen deponálni.

Forma juramenti.

Én T. T. esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiu, Szentlélek, teljes Szentháromság egy igaz Isten, hogy az én kegyelmes uramnak, az méltóságos Kemény János urunknak, Erdélyország fejedelmének, Magyarország hozzátartozó részei-

Digitized by Google

nek urának és székelyek ispánjának, teljes életemben igaz és hű lészek, ellenségének ellensége, barátjának barátja, soha se titkon se nyilván az ő nagysága méltóságos személye, vagy fejedelemsége ellen nem practikálok, sőt ha másokat értenék is olyanokat, vagy magam vagy mások által ő nagyságának ideje korán értésére adni el nem mulatom, tehetségem szerént magam is az olyanoknak ellene állani igyekezem, úgy mindazáltal, ha ő nagysága is az eleiben adatott conditiók szerént bír és igazgat; Isten engem úgy segéljen, és úgy adja lelkem idvességét.

Articulus Quintus.

Hogy az fizetett hadaktól, s egyébb rendektől is békességes házunknál való lakhatás, magunknak s emberinknek járása, kelése szabados lehessen, végeztetett Nagyságod kegyelmessége is accedálván, hogy bizonyos helyekben rendeltessenek és onnét csoportonként s egyébképen is alá s fel ne járjanak, élődjenek, quártélyozzanak, hanem pénzeken élvén, Nagyságodtól edictum adatván elejekben, az ellen cselekedők compescáltassanak is.

Articulus Sextus.

Jobbágyoknak zászlók alól kiadattatások felől, az előbbi articulusokat annak rendi, módja szerént, hogy Nagyságod igíri confirmálni, s megtartani, Nagyságod kegyelmességét alázatosan megszolgáljuk.

Articulus Septimus.

Rabságban lévő vármegyék és székbeli tisztek, kiknek vacantiájok vagyon, helyben állattassanak.

Mivel mind vármegyékben, székekben sok akadályok estenek, hogy szegény rab atyánkfiai helyett mind eddég is tisztekben mások nem állatattak, hogy azért még is tovább azon helyek vacantiában legyenek, mostani idő nem engedi; végeztetett azért, hogy azon helyekben Nagyságod haladék nélkül másokat állasson; szegény rab atyákfiaihoz is isten szabadítván kegyelmességét ígíri, Nagyságodnak alázatosan megszolgáljuk.

Articulus Octavus.

Hogy az előbbi articulus szerént mind az három natióknak pecsétek helyben állítassék, mivel ennek előtte is articulusban irattatott volt, hogy mindenik natiónak, külön-külön pecséti légyen, hogy ország nevével irandó levelek azon pecsé-

Digitized by Google

tekkel pecsételtessenek, holott eddég is voltanak akadályok az privatim való pecsétlésekben, mostan is azért azon articulusunkat azon formában mind az három natióról Nagyságod kegyelmességéből confirmáljuk.

Articulus Nonus.

Hogy ez néhány esztendőbéli károsíttatások igazításban vétessenek és azokról az refusio légyen, végeztetett.

Nem tagadhatjuk, isten az mi bűneinkért sokféle ostorával látogatott ez néhány esztendőbéli fejedelmeknek változásiban, melyből közönségesen sokféle megkárosíttatásink, bántódásink következtenek; hogy azért azok nem hosszas, sőt rövid processusa által az törvénynek eligazítassanak, az elmúlt esztendőbéli segesvári 12-dik articulust in vigore hadtuk minden részeiben, úgy mindazáltal, hogy az olyanok kik az mostani kegyelmes urunk mostani expeditiójának alkalmatosságával magokat hostiliter opponálták, avagy elébbi urunknak fizetett emberi voltanak, azok ezen articulusban ne értessenek, kik is mindazáltal hogyha mostani kegyelmes urunknak béjövetelinek előtte, vagy mióta megnevezett kegyelmes urunk hűségére homagiumokat letévén, ad corpus regni redeáltak, megkárosíttattak, hasonlóképen kereshessék, hanem az kik házoknál vagy házokon kivűl is semmi reális hostilitást nem mutattak, és valóságos igazsággal okot affélére nem adtak, még is személyekben avagy jovokban megbántattak avagy károsíttattak, az mely segesvári articulus szóról-szóra így vagyon:

Károsíttattak sokak meg ez mostani változó állapotokban ugyan az magunk hazánkfiaiktól és tagjaitól, azkik sok jámboroknak jovait vagy magok hasznára elvonták vagy másoknak kiadták. Melyeket hogy hosszú pernek folyásával kellessék az megkárosított félnek keresni, méltatlannak ítéljük; azért ha kik ad simplicem requisitionem az károst contentálják, az káros is tartozzék elvenni, ha nem, kit-kit az szabadsággal élők közűl az ő forumokra, úgymint székeshelyekre, az városokat peniglen, mivel magok dolgában bírák nem lehetnek, inmediate gyűlés alatt lévő táblára, vagy octavára, de ha privata personával városi rend között is lenne az dolog, magok forumokra, az actor részéről fenmaradván az apellatio ha fogja kévánni, citáltatván vagy evocáltatván, minden néműű exceptiók, és remediumok legyenek kirekesztve, ha az dologban valami homály lenne, egy exmissio adassék csak, hogyha peniglen az jóknak elvitelét avagy kiadását az in causam attractus maga sem tagadná, exmissióra se bocsátas-

Digitized by Google

sék, hanem azkinek az mennyi érő jovait elvötte, avagy egyébiránt is más jámboroknak kezéből elidegenítette, az birák tartozzanak mox et de facto contentáltatni. Hasonló processus observáltassék azoknak dolgokban is, azkik más jámboroktól elbitanglott jókat megvöttek, bitangoltak vagy idegen katonákat azokra vittek, igazgattak, lappangtattak, mivel az gonoszságban consentiensek voltak; hogyha törvényből mégyen ki, cum poena minoris potentiae et refusione expensarum contentáltassék az káros. Az jobbágyokat penig, hogy az imide amoda való processus abscindáltassék, azon vármegyék vagy székbéli tisztek eleiben citálják, melyek előtt ugyan ott finaliter decidáltassék és executióban is vétessék. Mindezen dologban ha ki ezen brevis processust követni nem akarja, maga szabadságában álljon, ha az articulus és decretum szerént akar procedálni.

Azkik penig azok közűl az Nagyságod seregében laknak, azok generálisok és kapitánok előtt adhibeálván az vármegyék vagy székek tiszteiben is és egyéb nemeseket is, ha ad simplicem requisitionem az károst nem contentálják, azon brevis processus szerént igazítassék el, az executio is azon poenával légyen. Az udvari tisztek penig ha nem akarnák törvény szerént eligazítani, és executiót is tétetni, ad instantiam querulantis, az mi kegyelmes urunk megtaláltatván a panaszló féltől, méltóztassék kegyelmesen demandálni az eligazitás felől. Ha penig urak vagy más rendek szolgái, azok felől is hasonlóképen tégyen igazítást az urok, melyet ha elmulatnának, az urok jovaiból az vármegye és székbeli tisztek mox et de facto cum duplo tegyenek executiót, erről értvén a residentiátlan rendeket; kiknek penig residentiájok vagyon, azok ellen de bonis procedáljanak; ha kiknek annyi jovok nem lenne az feljűl megírt processusokban, hogy az károsnak satisfaciálhatnának belőle plenarie, captiváltassanak, és mind addig fogva tartathassanak, míg az károst nem contentálják.

Az obsidiót szenvedők ellen nem extendáltatik ezen végezésünk. Ehhez addálván, ha kik efféle bonumoknak kiadására commissiót vittek, vagy másképen elvitték, az kiadó fél is kereshesse ezen processus szerént.

Articulus Decimus.

Hogy az unióra minden rendek megesküdjenek, végeztetett.

Mivel az mostani állapat azt kívánja, hogy minden szabadsággal élő rendek az Approbata Constitutióban megírt unióra esküdjenek meg, végeztük: az kik most itt jelen vagynak, ugyan itt, kik itt nincsenek, ab exspiratione diaetae ad

Digitized by Google

quindenam székeshelyekben, melyről pecsétes regestumot írván, mind itt s mind kik másutt megesküsznek, káptalanban adassanak bé. Hogy kik posthabeálnák, az directornak lehessen illendő gondviselése reá, fejedelmeken kivűl penig magunk között unióra való köteleségünkön kivűl másokhoz hittel köteleseknek magunkat nem ismérhetjük, azért ha eddig való fejedelmek, vagy privata personák kötelesztek volna valakiket hittel vagy reversálisok által, azokat ezen articulusunknak erejével azok alól felszabadúltaknak pronunciáljuk, és hogy ennek utánna afféle dolog ne legyen, az fejedelmektől is, másoktól annál inkább arra ne kényszerítessenek, hogy feleségekhez, gyermekekhez vagy házokhoz hittel legyenek kötelesek, privátusok is praesidiariusokat semmiképen de sőt másokat is ne kényszerítsenek magokhoz való kötelességre különben, hanem az haza uniója és annak fejedelmének tartozó hűségek s kötelességek nyilván való fenhagyásával és tartásával az alább megírt poena alatt. Addálván hozzá, ha kiknek reversálisok jelen volnának, és elő nem adnák, vagy szovokból érthetnék, hogy ahoz akarnák magokat tartani, comperta rei veritate, per directorem evocáltatván, notában incurráljanak.

Articulus Undecimus.

Végeztetett, hogy az szász-sebesi, és utóbbi segesvári gyülésekben specificált exactorok kimenjenek minden helyekre, az restantiák administráltassanak.

Az szász-sebesi és az utólszori segesvári articulusokban declarált exactorok legalább ad 1. Martii minden helyekre kimenjenek, és azon articulusok szerént az porta contentatiójára felvetett summákról szorgalmatoson számot vegyenek, mindenféle introitusokról reportálják akkorra, mikorra az supplicansoknak donatióknak revisiójára convocáltatnak az tanács, tábla fiai, és főispán atyánkfiai.

Az restantiákat penig az előbbi articulusok szerént mindenütt szorgalmatoson felszedjék és administrálják azon perceptor atyánkfiai kezekben, kik mindenik summának percipiálására rendeltettek, az perceptorok 14. Febr. menjenek ki szokott helyekre, és három hétig ott várakozván, azalatt percipiálják.

Az székely atyánkfiainak, mivel marhájokra is vetettek volt, annyi részében az ő kegyelmek részéről mitigáljuk azon articulusunkat, azonkivűl való restantiákat ő kegyelmek is az feljebb megírt mód szerént administrálják. Azon summa penig nem másuva, hanem azon ususra, hova rendeltetett, convertáltassék.

Digitized by Google

Articulus Decimus-secundus.

Az hadak tartását ez hazának mostani fenforgó állapotokra nézve szükségesnek látjuk, azoknak penig számokat, viszont micsoda helyeken tartassanak, az Nagyságod dispositiójára hadtuk bölcs tanácsival együtt.

Articulus Decimus-tertius.

Az adóról.

Nem kedvezhetvén kegyelmes urunk ez mostani romlott állapotjokban is szegénységinknek, látván az sok rendbéli szükséget is, azért Nagyságod udvara népe s hadak tartására, és az régi mód szerént az fényes porta contentatiójára is rendeltünk kapu szám után tizenhat forintot, felét ad 1. Martii, felét ad 1. Septembris, Nagyságod tárházában beszolgáltatni, székely atyánkfiai is kiknek vármegyéken ő kegyelmeknek jószágok vagyon, czen tereh viselésre ígírik magokat, hasonlóképen az szász atyánkfiai is, ide nem értvén a combustákat, mivel articulusunk vagyon róla.

Articulus Decimus-quartus.

Az szomszéd országoknak, nemzeteknek favorokat és barátságokat conciliálni igen szükségesnek látjuk hazánknak jovára, melyben Nagyságod(at) bölcs tanácsival együtt authoráljuk, úgy mindazáltal, hogy legelsőben az fényes porta engesztelése, kedve keresése légyen feltétetve.

Articulus Decimus-quintus.

Kik ország s fejedelmek ellen másuva irogatnának vagy másokkal tractálnának, poena decernáltatik.

Valakik ország vagy fejedelemség ellen ártalmas dolgokban elegyítenék magokat, irogatnának, tractálnának, azoknak büntetésekről az Approbata Constitutiókban írt articulusunkat par. III-tiae tit. 14. artic. 1. mostan is in vigore hadjuk, addálván hozzá: ha találtatnának olyanok, kik az Nagyságod mostani béjövetelinek alkalmatosságával idegen nemzetek közé mentenek volna az hazának ártalmára és veszedelmére, annál inkább ha ország, fejedelem, és az egész tanács, vagy annak nagyobb részének híre, paracsolatja kivűl mentenek és izgatták ez hazában való jövésre az idegen nemzeteket, azoknak cselekedeteket mi nem jovalhatjuk, sőt

Digitized by Google

ha előbbi méltóságos fejedelemmel való contractusunkban annak végbe menéséig való cselekedetek amnistiában nem hagyattattak volna, érdemek szerint való kemény animadversiónkat vétkes cselekedetekért el nem kerülnék; de mivel az amnistiában comprehendáltattak bizonyos okokra nézve, azért ha elmenésekkel idegen nemzeteknek hazánkban hivásokkal, izgatásokkal ez hazára nyilván való veszedelmet nem hoznak, és mihelyt előbbi méltóságos fejedelmünk az ország köziben bocsátott convocatoriája, annál inkább megszünésekről és térésekről való parancsolatja, mindeneknek felette penig az regimennek változtatása értésekre esett, megszüntenek ártalmas cselekedetektől (úgy mindazáltal, hogy ha eddig való cselekedetekből az hazára valami ártalmas dolog nem következik), most is azon amnistiában comprehedáltatnak. Ha peniglen hazánk ártalmára való dolgokban elegyítették volna magokat azok után is most is vagy ennek utánna is cselekednék, az amnistiához nem bízhatnak, sőt comperta rei veritate méltán megbünt(ettet)hetnek.

Articulus Decimus-sextus.

Ab anno 1657. fejérvári utolsó gyűléstől fogva emanáltatott collatiók és artikulusok ruminálttatnak.

Az 1657. esztendőbéli fejérvári utolsó gyűléstől fogva mely bizonytalan karban, változásokban forgottak szegény hazánknak dolgai, melyekhez képest alkolmaztattak azoltától fogván való articulusok, és különb-különbféle collatiók, hogy azokat már valaha állhatatosságra hozhatnók, végeztük, hogy azoltától fogván való articulusokat itélőmester nemzetes Sárpataki Márton atyánkfia egybeszedvén, az melyeket helyeseknek vagy helyteleneknek ítílhet, irassa külön-külön, az jövendő közönséges gyűlésünkre eléhozván végezünk helybenhagyások vagy lehagyások felől. Az időtől fogván való collatiókat, privilegiumokat, és akárminemű annuentiákat, melyek emanáltattak, az sok változásokra nézve erőtleneknek ismérjük, úgy mindazáltal, hogy az benemerita personáknak s mind penig ország szükségére kik pénzeket és egyéb bonumokat kiadták, annak quantitássa szerént vagy azon jószággal, melyre pénzt adtak, vagy egyébképen proportionaliter való contentatiójok légyen meg, és azonokról való donatiók és collatiók confirmáltassanak. Ha valamely alkalmatlan személyeknek löttek volna az collatiók, vagy azon jószág többeknek is adatott volna, vagy valamely derekas nehézség occurrálna az dologban, Nagyságodnál meggyűlvén affélékről való supplicatiók, és megtalálások, az tanácsot, táblafiait és főispánokat

Digitized by Google

egybegyűjtvén, azokkal együtt revideálja és vegye igazításban. Ha valakiknek megtapasztalt és valóságos jussok az exponenseknek és donatariusoknak, nem peniglen csak simplex praetensiójok volt fiscus kezénél levő jószágokban és megadattak, azok kérdésben nem vétetődnek. Hasonlóképen azoknak sem, valakik a disturbiumnak alkalmatosságával kimenvén és most ismét Nagyságoddal bejövén az haza szolgálatjára együtt fáradoznak velünk, hazánk, háborúink lecsendesítésében.

Az armalisokat ide nem értjük, mivel az szegénységnek sok költségében telnek, hanem valamelyek az ország törvényével eggyeznek, azokat ezen articulusunkkal confirmáljuk.

Articulus Decimus-septimus.

Az kik rabságból kijövén, másokat kezességben benne hadtak, azok ellen mint procedáljanak.

A rabságból kik kijöttek és odabé kezeseket hadtak, arról való 1659. esztendőbéli beszterczei harmadik articulusunkat mostan is in vigore hadjuk, addálván: hakik hitesek, vagy adósok, avagy kezesség alatt levők, az olyanok miatt mások szenvedtek vagy károsítattak, tartozásoknak és kötelességeknek meg nem felelvén, azon articulus vigorával procedáljanak ellenek.

Articulus Decimus-octavus.

Az partiumbeli állapotok minémű periculumban forogjanak, együtt azokkal Székely-Hidnak is dolga, szomorúvan érezzük, azért Nagyságod azon helyeken miképen succurrálhasson, Nagyságodat bölcs tanácsaival együtt authoráljuk, elhívén Nagyságod abban is minden istenes útakat módokat elkövetni el nem mulat.

Articulus Decimus-nonus.

Akarván országúl clébbi méltóságos fejedelmünkhöz Barcsai Ákos urunk ő nagyságához háladatosságunkat mutatni az iránt is, ő nagyságának méltóságos személyének illendő úri sustentatiójára rendeltük és adtuk Görgény várát ahhoz való minden fiscális jószágokkal, melyekkel de facto manuteneálta az fiscus, hasonlóképen Szentpétert és Sukot azokhoz mostan de facto biratott jószágokkal együtt vita durante irredemptibiliter, ő nagyságának penig holta történvén, Szentpéter és Suk inmediate szálljon vissza az fiscusra, Görgény tizenötezer forintig ő nagysága, felesége és posteri-

Digitized by Google

tása kezénél maradjon, melyet az megnevezett summáig és személyeknek inscribálunk és ez mostani articulusunkkal confirmálunk is, salvo tamen jure alieno, az praesidiumnak tartása felől írt articulusi az országnak in vigore maradván.

Datum in oppido Szász-Régen die decima secunda mensis Januarii ultima scilicet die congregationis nostrae anno domini millesimo sexcentesimo sexagesimo primo.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum, exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione, et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia singula in eisdem contenta, ratos gratos et accepta habentes acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus: offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest seu interierit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus, et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in praespecificato Oppido Szász-Régen die decima secunda mensis Januarii anno domini millesimo sexcentesimo sexagesimo primo.

J. Kemény m. p.

(P. H.)

(A magyar akad. nyomtatott példányából.)

f)

1661. jan. 18.

Kemény intézkedik az orsz. articulusok kinyomatása ügyében.

Joannes Kemény dei gratia princeps Transsilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes.

Prudentes ac circumspecti nobis dilecti, salutem et gratiam nostram.

Az elmúlt kezelbik gyűlésben az minémű articulusokat végzett az nemes ország, ím Hiségteknek küldtük, parancsolván kegyelmesen és igen serio, mindjárt nyomtattassék ki

Digitized by Google

úgy, hogy hiba ne essék benne. Mennyi exemplar legyen, Csepregi uram Kegteknek meg fogja mondani. Eisdem secus non facturis gratiose propensi manemus. Datum in oppido nostro Szász-Reghen 18. die Januarii 1661.

J. Kemény mp.

Külczím: Prudentibus ac circumspectis judici primario, ceterisque juratis civibus civitatis nostrae Kolosvár etc. Fidelibus nobis dilectis.

Más kézzel: Anno 1661. 20. Januarii. Exhibitae sunt praesentes suae Celsnis litterae.

(Fejedelmi nagy zárópecséttel ellátott s Kolosvár városához intézett eredetije megvan a Forgács-család deponált ltban, a nemz. muzeumban.)

LIX.

1661. febr. 26—márcz. 4.

Kemény János igyekezete a római császár segélyének megnyerésére.

a)

1661. febr. 26.

Kemény János levele Csáky Istvánhoz.

Spectabilis et dignissime comes domineet socer confidentissime.

Hisce elapsis diebus uxori directas quasdam litteras Dominationis, intimatione facta, easdem perlegi et Dnationis vestrae erga me singularem benevolentiam et affectum recognovi; propter quem Dnationi Vestrae a deo optimo omnia prospera exopto, memet ipsum vero nunc ob maximam gratiarum actionem commendo et modo quidem Dnationem Vestram assecuro. Sic credo quod dnus Dionysius Banffy hactenus non tantum in conspectu fuit, sed etiam ulterius recessit a Dnatione Vestra, per quem secundum scientiam suam omnia de nostro huc spectanti statu rescire poterat, volo etiam et recenter Dnationem certiorem reddere, ut intelligat etiam hodiernum discessum dni Banffy. Nos intervenimus, ut in eum finem quo desiderabitur, adferat informationem, ut et ipse rem intelligat, non ex communi fama, sed ex fassione; nam sicut non moris est, sic etiam incertas res non scribo Dnationi.

Post discessum Banffy Devayenses instar canum insaevientes interceperunt tum homines, tum vero litteras, per

Digitized by Google

quas Turcas vocant et instigaverunt; infidelitas eorum in lucem prodiit, sed his diebus non eramus unanimiter consentientes, pars ad christianitatem praecaventes obstricto vinculo se nobis tradiderunt et etiam eorum decentes proventus secum acceperunt et etiam plurimas remunerationes, et similiter etiam confinium ex clementia dei ad manus nostras devenit.

Dominus Zoliomi inceperat etiam se opponere, sed non eramus unius intellectus, nec mihi amicus ad haec videbatur esse, se quidem accomodavit et sursum venit ad invisendam uxorem, ei licentiam dedi.

Szebenienses et omnes civitates homagia sua praestiterunt, in Brasso delegarunt commissarios non illos *(sic: talán* nonnullos?) in primo ordine, sed quia inter populum erat aliqua incussio timoris, Wallachia est in vicinitate et praesertim in Moldavia Constantinus waida diligentiam adhibet: propter eam cernentes bellum Turcarum [et] Tartarorum, ob metum maximum suspirant.

Andreas Barczay ad scripta fratris sui hucusque Fogarast non tradidit, timens, ne pelle sua debeat persolvere, sub fideiiussione mea propter eundem ex Tartaria aufugit, insuper et plura erunt penes ipsum verba, ex carceribus multos nequissimos homines eliberavit, sed spero in deo, quod ope divino ipsis tali modo, uti Devayensibus accidit, continget.

Antequam litterae regni et etiam litterae domini Barcziay post comitia et mutationem principatus pervenissent ad portam, antecedenter iam scripseram et nec directe supremo vezirio, sed Sinan bassae et Ali bassae et etiam waywodis Wallachiae, quos ablegavi et informavi portam; tempore brevi elapso primarium agam misit ad me magnus Vezér cum decentibus litteris, confirmans, ut quoad potentissimum caesarem clementiam suam defectus et proventus regni erit, concernet meam fidelitatem, interim nec regno, nec Barchaio, sed immediate scripserat mihi de procuratione compromissae summae, penes oblationem gratiae imperatoris, quos ablegatos bono contentu dimiseram. De hac materia etiam hodierno die percepi litteras, quod in porta Hungarus existebat et centum ablegati et oppignorati, qui similiter scribunt, quod vezirius sponsor fuerit factus ratione mei accessus et eo magis inivi concordiam cum dno Barcziay; in hac parte etiam confirmatur negotium de moderno wayvoda Transalpinarum; ablegati Tartarorum etiam cum oblatione erant apud me, in summa: deus et ipsorum corda scient, quali intuitu me velint decipere vel fortassis animadvertunt, quod ab illis christianitati incutiatur magnus terror ob magnam furiam, satis hoc, quod mihi excepta spe talem oblationem exhibeant.

Digitized by Google

Ex consueta confidentia scribo Dnationi, ego hoc vereor, quod aula Viennensis secundum naturam seu resolutionem in longum differre, vel vero absque omni cathegorica meam memoriam in suspenso tenere velit, ne fortassis et re infecta, non intendat bonus dnus Banffy recessum, non in tali loco sedeo, non permittam accessum ipsi, quia declarationem a me desiderant, sive callidus, sive frigidus sim erga illos. Per deum, dne, in quantum fieri poterit, et ubi convenit, hoc ut bene intelligat, sum cum hominibus, quia sic deus benedicit, quod absque omni suspicione et fraude tum s. caes. Mti dno nostro et christianitati desiderarem inservire, solummodo non frustrarentur mei boni conatus; alias sic video, Turca in progressu suo pergit, videlicet uti nunc per rusticanam plebem etiam partes nostras et relicta fortalitia occupare intendit, de quibus sine litteris meis, quod crediderim, Dnatio satis percipiet, sin autem tantum intuebitur, inter paucos dies circa Szattmarinum Hungaris non erit tutum iter, Transylvania vero ab Hungaria vel maxime se separabit.

Cum Tartaris contra Constantinum woidam scilicet cum exercitu Silistraiensi et coeteris nuperimus expulsus waivoda perexit, si alias eundem non circumdederint, salutem fugae consulere poterit. Exceptis his non dantur alia nova, de quibus Dominationem Vestram certiorem reddere possem, rogo Dnationem Vestram ex bono affectu, de omnibus rebus necessariis non gravetur me certiorem reddere, insuper suam erga me benevolentiam et amorem conservare. Post haec commendo Dnationem Vestram divinae tutelae. Datum in castro nostro Radnoth, die 26. Febr. anno 1661. Dominationis benevolus ad serviendum socer

Joannes Kemény.

Supra modum rogo Dnationem Vestram, cum certa et celerrima occasione has annexas litteras transmittat dno Dionysio Banffy ad manus proprias.

P. S. Rogo Dnationem Vestram, charissime dne socer, nec semetipsum, nec me aggravetur cum titulo (illustrissimo), siquidem inter nos scribimus, nec etiam verbis, Deus vivit, non desidero talia a meo benevolo socero; tempus statum concernet, de illo non do exemplum, ista indigna vocatio contigit ab aliis ad contemptum, sed a Dnatione et caeteris suscipere nolo.

Kivül: Dignissimi domini comitis Stephani Czaki (titulus) confidentissimo socero tradantur.

(Eredeti, hg. Porcia család ltár. Bécsben a titkos ltárban).

Digitized by Google

b)

1661. febr. 26.

Jelentés az erdélyi ügyekről.

Extractus relationis de rebus Transylvanicis scriptae.

Expectaveram continuo in Transylvania existens ulteriores Exciae Vestrae literas et commissiones, quas quia habere non potui, reassumpto itinere huc foras me contuli. Ut de statu rerum Transylvanicarum Exciam Vestram brevius informem, licet magni et praecipui viri de porta Ottomanica Joanni Kemény bonam spem offerant et polliceantur, prouti propriis oculis literās eorundem abinde emanatas legi, videaturque ex eo aliquam bonam pro parte sui sperare et imaginari sortem: nihilominus tamen si, prout praemisi, acceptis litteris eatenus nutum et voluntatem Exciae Vestrae recepissem, sperassem me reversales, si desideratae fuissent, obtinere valuisse; quas et ad praesens modo res diu non protrahatur me obtinere posse, ulterius etiam confido. Scribit officialis Transalpinae alias nominatissimus in porta sibi per litteras a suis intimis ex porta intimatum gratum dicti Joannis Kemény statum esse ac venturum quidem fore Kapuchin passam, verum sciscitaturum, quam sit erga Turcicum imperatorem et portam demonstraturus fidelitatem adeoque se sine mora, et quamprimum resolutionem vel hanc vel alteram in partem dare oportere, ne forte maior et maior Transylvaniam sequatur calamitas. Rogat proinde per deum et obtestatur Exciam Vestram summopere, cum manifestum sit in mora periculum, adlaboret omnibus viis et modis, ne protrahatur resolutio et responsum, si etenim longiori procrastinatione et sola spe tenebuntur, necessario Transylvania coniunctis viribus et intentione vel benevolentiam, si possibile est, Turcicam, vel in quantum vires supersunt, arma capessere debebunt. Juravit coram me firmissime, si contra Turcas arma assumentes sua Mttas eundem protegere voluerit, illico fideliter et constanter se adiunget et adherebit: ideo etiam cuperet, ne resolutio tardaretur, quatenus sibi mature posset providere. Prout adverti necessitate quidem urgetur, sed christianitate ducitur, mansvete se accomodat, ob quod in tota Transylvania diligitur. Retulit, nisi arx Fogaras, quae unica hactenus in suam redacta non est potestatem, se subdiderit, aliter rem aggredietur, bonam nihilominus spem concepit: scripserunt enim ex Fogaras Cibiniensibus,

Digitized by Google

semet eorum consilio parituros pollicentes, qui demum litteras ipsas ad Joannem Kemény miserunt, praestolantes, quid ipsos responsi dare velit et consulat. Ipsemet etiam Joannes Kemény, cum iter reassumpsissem, se movit denuncians Barchaio, ut iuxta contractum curet assignationem arcis Fogaras fieri: perrexit una et ille, ibi apparebit exitus rei; uti enim retulit, in variis iam ipsum Barchaium reperit contra propriam fidem et iuramentum practicatis falsitatibus vel ex interceptis eiusdem literis evidenter apparentibus. Expectaverat tunc temporis Joannes Kemény legatum Tartaricum; habet quidem in eo fiduciam, sed tam inde, quam a Turca poterit abstrahi et avelli, modo tollatur remora. Sequenda quippe est occasio, cum non sit certum, an futuris etiam temporibus hanc sit habiturus dispositionem. Ab omni parte favorabiliter ipsi scribunt, antequam speraret, hominesque sui legationem deferrent. Scripserat chapichiaia Turcas Joanni Kemény bene affectos et erga Barchaium indignabundos esse; praecipuos ex porta retulisse, quam primum intellexerunt Joannem Kemény Transylvaniam subintrasse et cum Barchaio rem consopivisse, statim ex ipsorum devano esse decisum, ut Joannes Kemény persistat. Haec vero omnia ante tempus contigerunt, priusquam videlicet ipsos requisitos aut rogatos habuisset; hinc est, quod aliqua spe fulciatur. Si tamen sua Mttas semet cito resolverit, ad quaevis est promptissimus, mittat sua Mttas ordinationem, cum de facto in maximo periculo Szekelhida versetur, statim per quemcumque poterit eo miles Germanus pro praesidio suae Mttis induci. Arcem Sancti Jobi iam occuparunt Turcae; Szekelhidam continuo urgent, postulant et nisi dent, bonis minantur adversa. Ad puncta interrogatoria ita clare et evidenter hactenus nomine Exciae Vestrae procedere non potui, per me tamen conabar rescire, quae poteram. Si sua Mttas protegere voluerit Transylvaniam, vel maximam difficultatem reputat Joannes Kemény in milite Germano in civitatibus intertenendo, quod etiam in regno Hungariae difficillimum hactenus fuit: in arcibus nulla est quaestio aut difficultas, nec videtur in reliquis etiam punctis, quibuscum ipsis conveniri non possit. Tandem foret, quod sua Mttas Transylvaniam vel interpositive, vel si pacisci cum Turcis vellet, conditionibus et pacificationibus inserendo, vel ad extremum armis coronae posset applicari, si per alterutrum praemissorum duorum mediorum foret, minorem posset sua Mttas sperare retributionem, si armis res aggredienda, utique plus polliceri liceret. Paratus insuper esset Joannes Kemény ad omnia, licet hoc temporis annona, prout antea, copiosa non

Digitized by Google

sit, provideret tamen pro inducendo et sustentando milite Germano sufficienter; mavult enim eo decem grossos, quam pro Turcis tres convertere, pecuniam etiam coacervatam ad centum millia tallerorum constituentem, cum potiorem partem Barchay dissipaverit, de quo rationem dare obligabitur, in eum finem applicarent. Si in Transylvaniam miles expediretur, directionem super iisdem Joannes Kemény sibi cogitaret vendicare, tanquam qui sustentationem et provisionem suppeditaret. Transalpinam facile sibi coniungeret, esset exigua quaedam difficultas in Moldavia, sed et illam superare et propriis viribus subdere assecuraret, quo facto per Poloniam et Moschoviam, ita sua Mtte volente, correspondentiae possent subsequi, Cosacis etiam eidem affectis existentibus. De proditoribus brevi audiemus plura, si praedicanti proditori non pepercit, sed quantomet secum strangulari iussit, tanto minus aliis parcet. Sunt in arce Fogaras Andreas Barchay et alius quispiam, qui provisor Joannis Kemény existens convictus et gratiae eiusdem subiectus fuerat; Andreas vero Barchay ex captivitate Tartarica fideiussoratu Joannis Kemény mediante dimissus, cum se subduxisset et absentasset, ipse Joannes Kemény fideiussor compedibus vinctus lytro eiusdem persoluto debuit liberari. Sciunt propriam hi nequitiam et fraudes, quas deviare nituntur, sed non poterunt Joannem Kemény seducere. Contagio iam deo miserante desiit in Transylvania. In Moldavia maxima annonae penuria Constantin vayvodam e Moldavia expulit illum iterum passa Silistriensis, qui exspectat a porta, quid faciendum, donec iniunctum non fuerit, non abscedet; uterque tamen vayvoda est in Moldavia unacum castris et exercitibus propriis. Tartarus scripsit penes Constantinum ad portam, agit nimium partes ipsius ex eo, quod a Cosacis emerit captivum Tartarum sanguine iunctum chamo Tartarorum, quem eidem dono praesentavit. Turcae Varadienses per totum districtum usque Szathmarinum scripserunt, ut omnes se subdant. Relatum est mihi in itinere, quod in plurimis locis parerent, nisi a Germanis militibus metuerent. Iidem Varadienses Turcae circumdegentibus intimarunt, qui saluti suae consulere volunt, se prope recipiant, nam adveniente vere nullus persistere poterit. Locutus etiam sum cum homine ab inde veniente, qui retulit ommimodam Turcarum intentionem esse anno praesenti contra Hungaros bellare. Si quo casu me denuo in Transylvaniam ire oporteret, ita accomodet Excia Vestra negotium, ut non redarguar alicuius falsitatis; discerem enim me ad Exciam Vestram profecturum, et me super rebus necessariis faciat certiorem, ut possim ad interrogata

Digitized by Google

convenienter respondere. Pater Martinus, qui de facto cum legato ascendit, est valde addictus Joanni Kemény, patribus Jesuitis homo inimicissimus, promotionem ipsorum nihil prorsus affectans. In magna etiam apud demortuum Rakoczium fuit gratia; praemissa non pridem sum expertus, Excia Vestra caute cum ipso procedat. De praemissis omnibus dixit Joannes Kemény se non plane ita exacte aperuisse domino Bánffy, quod equidem non tenui consultum, ne forte non credatur ipsi propter priores et antecedentes legationes. Mitto Exciae Vestrae praesenti commoditate articulos Transylvaniae etc.

(Egykorú másolat, hg. Porcia-család ltárban. Bécsben a titk. ltárban.)

c)

1661. március 4.

A császár rendelete az érsekhez.

Leopoldus etc. Revdsime in Christo pater spect. item ac mgfice, fideles nobis syncere dilecti. Literas Fidelitatum Vrarum die ultima proxime praesenti mensis Februarii ad nos datas primo heri vesperi accepimus, quibus perlectis, destinatos et missos ad Mtem nostram nomine recenter electi principis Joannis Kemény ac simul etiam statuum et ordinum Transylvaniae legatos iam eo pervenisse clementer intelleximus. Proinde Fidelitatibus Vestris benigne significandum esse duximus, quatenus acceptis praesentibus eosdem legatos statim et de facto ad nos inviare velitis. Cum autem nos quoque juxta opinionem vestram minus expediens judicemus, ut res earundem ac postulata oblationesque in proximo futuro ad diem sextum praesentis mensis in dicto conventu fidelium consiliariorum nostrorum Hungarorum proponantur, praesertim antequam ea Mti nostrae explicentur, ideo eandem consultationem in alium commodiorem terminum differendam benigne censuimus, quatenus habita prius ablegationis hujus notitia, eo opportunius de reliquis quoque occurrentiis publicum hujusce regni nostri bonum concernentibus disponere possimus, accepta etiam a Fidelitatibus Vestris exactiori informatione. Quibus in reliquo gratia et clementia nostra caesarea et regia benigne propensi manemus. Datum in civitate nostra Vienna die 4. mensis Martii anno dni 1661.

Archiepiscopo Strigoniensi et comiti palatino de recepisse et introscriptorum Transylvaniae ad suam Mtem missorum legatorum huc inviatione.

(Fogalmazvány. Országos levéltár, kancelláriai osztály.)

Digitized by Google

LX.

1661. ápr. 4.

Meghivó a beszterczei országgyülésre.

Joannes Kemény, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes. Generose fidelis nobis dilecte salutem et gratiam nostram. Ezekben az egynéhány üdők alatt forgó boldogtalan állapotokban mennyi sok bántódási, kárvallási és haszontalan expensái löttek Kegyelmeteknek, nemcsak tudjuk, hanem velek együtt keservesen érezzük, melyre nézve (bizonyítunk istennel) pihenésekre és könnyebbítésekre céloznánk inkább Kegyelmeteknek, mintsem csak kevés fáratsággal és költéssel terhelnők. Mindazáltal szemünk előtt kelletvén kötelességünk szerént viselnünk azt is, derék országos dolgokat Kegyelmetekkel igazgatnunk, s egyszersmind az szomszéd hatalmas nemzeteknek mindenfelől derekas készületeknek híre sűrűen jövén füleinkben (noha bízunk istenben mindezek között is ő felsége kegyelmesen megkövet országúl bennünket, nyújtatván reménység is felőlle, csak ahoz szükséges mediumoknak meg ne fogyatkozzunk) szükségesnek ítéltük sem magunknak, sem Kegyelmeteknek nem kedvezhetvén, kevés napok alatt való consultatióra convocáltassuk. Minek okáért parancsoljuk Kegyelmeteknek, ad 23. praesentis mensis Aprilis beszterczei városunkban személye szerént compareálni el ne mulassa, hogy Kegyelmeddel és az hazának több rendeivel együtt hazánknak megmaradására való minden szükséges dolgokról concludálhassunk. Secus sub poena in generali decreto expressa non facturus. Eisdem de reliquo gratiose propensi manentes. Datum in arce nostra Vécs die 4-o Aprilis anno 1661.

Johannes Kemény mp.

Kivül: Generoso Michaeli Apaffi de Apa-Nagyfalva etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredeti. Erdélyi Muzeum.)

LXI.

1661. ápr. 23—máj. 5.

a)

1661. ápr. 23—9.

Napló a beszterczei országgyülés tárgyalásairól.

(Megjelent a Történelmi Tár VI. k. 91—93. ll.)

Digitized by Google

Egy másik följegyzés.

In comitiis ad diem 23. Aprilis ad Besztercze indictis, dieque 6. Maji expiratis, status ac ordines regni communi consensu (Saxonibus exceptis, qui annuebant quidem, sed coacte) a porta ottomanica intempestivo ac vesano ausu deflectunt Romanorum imperatori insinuare se se satagentes. In hoc negotio dnum Dyonisium Bánffi Viennam Austriae transmiserant ordines regni, sed is nullam fidem nactus, permultum temporis commoratur, donec hisce comitiis tandem credentionales litterae eidem a statibus ac ordinibus regni transmittantur. Sed quid ibidem obtenturus sit? nescitur. Verendum imo (ni deus peculiari modo nobis auxilio subveniat) sciendum ultimum excidium futurum fore miserae Transylvaniae. Turcae enim mense Majo maximis praeparatoriis accincti bellicis minantur malo quaeque. Deus nobiscum! Die demum 27. Maji a Pancsowar proficiscitur Ali bassa, Szeidique bassa versus Temeswár etc.

(A nagy-szebeni levéltárban levő Frank-Codexből.)

b)

1661. apr. 23—máj. 5.

A beszterczei országgyülés törvényei.

Nos Johannes Kemény dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis. Quod spectabiles magnifici, generosi, egregii et nobiles ceterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 23. mensis Aprilis anni domini 1661. in civitatem nostram Bistriciensem ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis parique et unanimi consensu conclusos. Supplicantes nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

Digitized by Google

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis ad diem 23. mensis Aprilis, anni 1661. in civitatem nostram Bistriciensem indictis celebratis conclusi.

Articulus I.

A mely rabok fraudulentiában comperiáltatnának és a kik rabjokat kiváltani nem akarnák, azok ellen brevis processus.

Noha már egynehány úttal concludáltunk azok a rabok felől, kik másokat kezességben benne hadtak, vagy egyéb fraudulentiákat cselekedtenek, melyekről való articulusinkat mostan is in vigore hadjuk, addálván, hogy az olyan fraudulentusok, akár adósok, akár kezesek, akár kezesség alatt valók löttek legyenek, minden helyekben a tisztek által megfogattathassanak a Nagyságod parancsolatjára vagy azon kivűl is, melyre requiráltatván a panaszló féltől, kötelesek is legyenek a tisztek. Rabságban levőknek urok, feleségek, gyermekek, apjok, anyjok tartozzanak rabjokat kiváltani azokat illető jovokból. Az atyafiak is hasonlóképen, mig a raboknak jovok és jószágok sanczokat felérik; kik ha nem cselekednék, a rabokat illető jószágokat és egyéb res mobileseket azon helyekbéli tisztek a nem akarók kezekből tartozzanak kivenni, és azokból szerezzék meg a rabok váltságát és fordítsák is kiváltásokra. Az asszonyemberek ha szintén férjhez mentenek volna is vagy mennének, és comperiáltatnék urának életben való létele, annak akarmi névvel nevezhető jovai kezekből kivétessenek és váltságokra fordítassék, ellenben férje is feleségét tartozván kiváltani, ezen mód tartassék abban is. Ha eltékozlotta volna valamelyik rész a rabnak jovait, magáét vegyék el érette, míg az eltékozlott jókat feléri.

Articulus II.

Privata personák véghelyekben kik várakat kastélyokat bírnak, azok közül melyek rontassanak el, a melyek megmaradnak, micsoda modalitással legyen provisio reájok.

Magunk kárával tapasztaltuk, privata personák gondviseletlenségek miatt, várakat, kastélyokat bírván, idegen kézben mint jutottak; hogy azért több efféle hazánk romlására való dolgok ne következzenek, végeztük Nagyságod kegyelmességéből, hogy Adon, Valkó és Somlyó vára teljességgel rontassanak el, egyéb végbéli helyekre kik nem fiscalisok azokra való provisiót, praesidium tartását, az idő-

Digitized by Google

nek mivoltához képest hol több, hol kevesebb legyen, Nagyságodra bölcs tanácsival hagyjuk. A praesidiumnak tartásával penig hogy csak egyik része az hazának terheltessék, azon része hazánknak teljességgel elpusztulna, hanem abban is Nagyságodat bölcs tanácsival együtt authoráljuk, úgy mindazáltal, hogy az hazafiaiból állók continuus praesidiariusoknak ne tartassanak, hanem csak a szükséghez képest. A mely várakhoz feles patronusok vadnak, a praesidiumot egyenlőképen tartsák, úgy mindazáltal, hogy a patronusok közűl a melyiket esméri és rendeli alkalmatosbnak bölcs tanácsival rá való gondviselőnek, álljon a Nagyságod dispositiójában, arra vigyázó inspectorokat is kiket itél illendőknek, kik ottanottan megvizsgálják, mint légyen az várra való provisio. A praesidium peniglen nem valami haszontalan, fegyvertelen hódoltságból álló légyen, hanem illendők és a jószágnak mivoltához képest elégedendő számúak. Cseh várára amely patronus eddig gondot viselt, ha mit a magáéból maga részén feljűl költött, a több patronusok certificáltatván felőle, gondviseléseig való expensáját részek szerént tartozzanak refundálni. Mindezekben ha defectust tennének és contumaciter praestálni nem akarnák a várra való gondviselést, az olyan contumax azon várbéli és jószágbéli jussát amittálja és a gondot viselő patronus maga számára elfoglalhassa, ha successiója vagyon benne.

Articulus III.

Az aranyasszéki atyánkfiai találának meg bennünket, instructiójokban lévén, hogy Nagyságodat alázatoson requirálnók azok a gyalogok felől, kik Székelyhídban rendeltetvén, visszaszöktenek, hogy azért ő kegyelmekre közönségesen a nehézség ne lenne, vagy szabadságokban háborgattatások, és felesen lévén vétkesek a dologban ne mindnyájan büntetődnének, hanem egyiknek kettőnek érdemek szerént való büntetésével Nagyságod csendesednék másoknak példájokra, hogy abbéli ő kegyelmek mellett való instantiánkra Nagyságodnak kegyelmes tekinteti járúlt, Nagyságodnak alázatosan megszolgáljuk.

Articulus IV.

A mely fiscalis várakban post emanationem articuli Regeniensis tékozlásokat töttenek, mint refundáltassanak.

Amit a fiscális várakban usque ad emanationem articuli Regeniensis elköltöttek, mivel arról egyszer az országtól amnistia adatott, ahhoz most sem szólhatunk, hanem a mely várbeliek a Nagyságod, mind előbbi méltóságos fejedelem s mind

Digitized by Google

az ország leveleit vévén, azokkal nem gondoltak, hanem az ország és annak fejedelme ellen opponálták magokat, valamit medio tempore elköltöttek, nem az országét, hanem magokét láttattak költeni, minden addég való erogatiókat tartozzanak megfizetni magok akik azokban az helyekben igazgatók voltak, ha méltó okát nem adhatják cselekedeteknek, ide nem értvén a fiscalis számadó szolgák dolgát, kik mind az obsidio alatt, mind annak előtte való erogatiókról tartoznak számot adni kötelességek szerént. Ha mit comprobálhat, hogy a ki az várban regens volt, annak parancsolatjából erogált, fizesse nem ő, hanem amaz meg: úgy mindazáltal, hogyha a számadó tiszt is egyet nem értett előtte járójával; ha penig egyet értett, az is hasonlóképen fizessen, oly declaratióval: hogy a tábla fiai előtt törvény szerént igazodjék dolgok, vétkesek-é avagy nem. A tábla fiai ha pleno numero nem lennének, rendeltessenek több becsületes atyánkfiai is ő kegyelmek mellé az haza fiai közűl a dolognak revisiójára. A mik penig azon jókban még jelen volnának, azok mindjárt vitessenek vissza.

Articulus V.

Valakik ország ártalmára való dolgokban elegyítenék magokat, azok ellen brevis és extraordinarius processus.

Noha azokról, a kik ország ártalmára való dolgokban elegyítenék magokat, irogatnának, izengetnének, vadnak végezések az országnak mind az Approbata Constitutiókban, mind a régeni gyűlésünkben emanáltatott articulusinkban, melyeket most is in vigore hagyunk: mindazáltal a mostani szoros állapotjához képest az hazának, ártalomra való veszedelmes igyekezeteket és cselekedeteket meg akarván jó eleve előzni, végeztük, a Nagyságod kegyelmes tetszése is járulván hozzá, hogy ha valakiknek ártalmas igyekezetek, idegen nemzetek köziben a Nagyságod és arra bízattatott tisztviselői hírek nélkűl való irogatások, izengetések nemcsak valami gyanóból és bosszúságból való vádlásából valakiknek, hanem világos jelekből kilátszanék, annál inkább más nemzetek köziben az haza ártalmára való menések felől bizonyos méltó gyanó lehetne reájok, avagy a régeni articulusunk publicatiója után affélében elegyítették volna magokat, azoknak dolgokat a tanácsi renddel is közölvén Nagyságod, ha vagy hiteles embereknek hit szerént való fassiójokból, magok írásából, szavakból, vagy egyéb hiteles documentumokból constálna cselekedetök, Nagyságod megfogathassa, és személyekben detentióban tarthassa mentől tisztességesb állapottal mivoltokhoz képest, de semminémű ingó avagy ingatlan jovokban a törvénynek vége sza-

Digitized by Google

kadtáig meg ne károsíttassanak, annálinkább személyekben meg ne sértessenek, hanem juris processu convincáltassanak és sententiáztassanak országgyűlésében, ha az hazának akkori állapotja szenvedi. Ha peniglen az sokára haladna, kételenségből országos táborunkban is, az holott nagyobb része az országnak jelen szokott lenni, törvény tétethessék affélékre. Hogyha peniglen az olyan detentióban levő személyek magok kévánnák dolgoknak revisióját Nagyságodtól, meglehet ugyan az, de fejeken kivűl az olyan sententia semminemű jovokra ki ne hasson. Ez végezésünket penig csak a mostani szoros állapotjában hazánknak akarjuk erejében lenni; isten dolgunkat lecsendesítvén, az Approbata Constitutiónkban írt végzésinkkel akarunk élni, ha azonban azt is nem fogjuk jobbítani. Az ártalmas dolgokban practikálóknak ha kik pártjokat fognák, azon poenában incurráljanak.

Articulus VI.

Az hadak tartásának modalitása mint légyen.

Noha az hazának elpusztúlt állapotjában nem kevés terhünkre vagyon az hadak tartása, mindazáltal a mostani időhöz képest igen szükségesnek látjuk, melyben authoráljuk is Nagyságodat bölcs tanácsival a régeni articulus szerént, úgy mindazonáltal, hogy az haza fiai, kik velünk együtt azon kivűl is tartoznának felűlni, és otthon jószágokról örökségekről nincsen más kinek felülni, zászlók alá ne irattassanak bé, hanem lakó helyekre redeálván, velünk együtt szolgáljanak, ide nem értvén a tisztviselőket, úgymint kapitányokat, hadnagyokat, sem penig a Nagyságod udvara népét vagy udvari katonáit (kikről vadnak articulusink, ahoz tartjuk magunkat) hanem a mezei fizetett rendeket, azokat is penig nem határozzuk úgy meg, hogy az aránt is Nagyságod ne dispensálhasson. A kiknek penig otthon vagy öcscsök vagy bátyjok vagy atyjok vagyon, azok irattassanak bé, de azzal otthon való atyjok, atyjokfiai magokat ne immunitálhassák, hanem ugyan tartozzanak felűlni az haza fiaival. Városokban lakó és örökséget bíró katonák zászló alá iratván magokat, otthon házok népe örökségekről contribuálni tartozzanak, és ezen articulusunk vigorával rajtok meg is vehessék.

Articulus VII.

Hadak tartására kapuszám után adó ígértetik.

Nem tagadhatjuk szegénységinknek romlását, pusztulását, mindazáltal látván a mostani szükséget is, az hadak tartására

Digitized by Google

kapuszám után ígérünk nyolcz forintot, a combustákról négy forintot az egyúttal, melyet ab exspiratione praesentis diaetae ad quindenam Nagyságod tárházában beszolgáltatunk, úgy mindazáltal, hogy az hadak szegínységinken való insolentiáktól refrenáltassanak, mindenféle hadakat és azoknak tisztviselőit Nagyságod méltóztassék illendő disciplinában tartani, eddég is sok panasz lévén rájok az egész statusoktól; hakik penig Nagyságodat requirálni fogják megbántódások felől, azokra légyen méltó tekinteti Nagyságodnak és dolgokat igazításban venni, mivel azokkal mostani bajos gondjai között Nagyságodat terhelni nem akarjuk, mert különben szegénységink semmiképen az adózásra nem érkeznek.

Vévén peniglen kegyelmes urunk eszünkben, hogy ez mostani felvetett summának beszolgáltatásában (noha elég rövid időt szabtunk nékie), fogyatkozások és halogatások eshetnének, azonkivűl is ez hazának mostani szoros állapotjában oly casusok interveniáltathatnának, hogy a pénznek nem létele miatt közönséges veszedelem követhetné szegény hazánkat, azért Nagyságodat tanácsúr híveivel együtt egész országúl három nemzetűl megegyezett tetszésből authoráljuk, hogy a szükséghez képest hazánk megmaradásáért (mivel arra rendeltetett volt is tőlünk) az extraordinarie magunkra és szegénységinkre vetett summához is hozzá nyúlhasson, és arra fordíthassa a miben szegény hazánknak megmaradását állani bölcs tanácsival együtt Nagyságod feltalálja, de semmi egyéb szükségre ne fordítassék.

Articulus VIII.

Gabonabéli élés rendeltetik kapuszám után és az rovatlan helyekre.

Szemünkkel látjuk, minden fiscalis helyek az élés dolgából mint exhauriáltattanak némely privata personáknak magok privatumára czélozó tékozlásokból, hogy azért azokra is, a mennyiben lehet, succurrálhassunk, ígértünk kapuszám után egy-egy kis köböl búzát, vagy rozsot, vagy kölest, vagy babot, vagy lencsét, vagy borsót, vagy törökbúzát, a mely helyeken penig afféle gabona nem terem, hanem csak zab, az olyan helyekről adjanak két köböl zabot, árpát másfél köblöt, egy köböl búzáért, melyet ugyanazon terminusra, mint az mostan felvetett adót, végeztük beszolgáltatni. Máramarusban az öt városokról, hasonlóképen az rovatlan falukból, Fogaras földéről is tíz-tíz ember adjon egy-egy kis köböl búzát, vagy egyéb gabonát, aszerént mint kapuszám után. Ezekről való dispositiót peniglen Nagyságodra bölcs tanácsival együtt hagytuk.

Digitized by Google

Articulus IX.

Kik magokat az hadból absentálják, mindenekre indifferenter értetik a poena.

Noha vadnak articulusink az hadi insurrectióról az Approbata Constitutiókban par. 3. tit. 19. art. 3. melyeket most is in vigore hagyunk, és azon articulusban declarált poena alatt tartozzék minden hadban felűlni vagy küldeni tartozó rend a Nagyságod parancsolatjára felűlni vagy küldeni.

Articulus X.

Az passusokra való vigyázás hogy continuáltassék, végeztetik.

Az hazának securitására nézve a passusokra való vigyázást igen szükségesnek látjuk, hogy azért Nagyságod az országnak akkori fejedelmével együtt a brassai atyánkfiaival való végzése szerént a vigyázást és gondviselést indifferenter minden helyeken continuáltassa, hogy azokból szegény hazánkra valami veszedelem ne következhessék, fenmaradván mindazáltal a possessoroknak is jussok, végeztetett.

Articulus. XI.

Kik a summa pénzt percipiálták vagy erogálták, és nem oda, hová az ország rendelte, convertálták, azokról a szász-sebesi második articulus confirmáltatik.

Valakik porta contentatiójára rendeltetett pénznek valami részét percipiálták, erogálták vagy erogáltatták, végeztük, hogy minden személyválogatás nélkűl számot adjanak róla, és a mit nem oda erogáltak vagy erogáltattak, az hová mi országúl rendeltük volt, semmiképen nem acceptálhatjuk; a kikre penig eddég meglött számvetés szerént mutatnának a quietantiák, azokat Nagyságod admoneáltassa, hogy justificálják erogatiójokat, nem másuvá, az hová országúl rendeltük volt, erogáltatott a summa, melyet ha nem cselekedhetnek, authoráljuk Nagyságodat az ilyen dolgokról írott articulusoknak continentiája szerént, amint ezekről a szász-sebesi második articulusban végeztünk.

Articulus XII.

A summának felszedésében hogy a tisztek assistentiával legyenek.

Ha valamely helyen a summának valami része restantiára vagyon, és annak felszedésére az ott való tisztek elégte-

Digitized by Google

lenek volnának, noha annak megvételéről Szász-Sebesben írott articulusunk exstál, de ha annak erejével fel nem szedhetnék azon helyeknek fő és vicetisztei, Nagyságod a minemű úton és módon illendőbbnek ítéli, tegye elégségessé őket annak véghez vitelére.

Articulus XIII.

A mely helyek elraboltattak, azoknak limitálására commissariusok denomináltatnak.

Az mely helyek avagy teljességgel, avagy nagyobb részént elraboltattak, azoknak limitálására a Maroson innen Kolosvár felől rendeltettek Haller János, ő kegyelme mellé káptalan Szamosközi Mihály, és azon helyeknek főbírái és viceispáni. A Maroson túl Bethlen Farkas ő kegyelme mellé káptalan Bárdi István atyánkfiai, és azon vármegyéknek fő és vicebírái, viszont a székeknek tisztei.

A restantiáknak penig felszedése ab expiratione diaetae egy holnap alatt fogyatkozás nélkül végbe menjen szászsebesi ezen dologról írt articulusunkban specificált poena alatt, melyet a negligensek vagy contumaxok ellen Nagyságod irremissibiliter effectuáltasson is, azoktól való számvétel legyen a szász-régeni gyűlésünkben végeztetett tizenegyedik articulusunk szerént.

Articulus XIV.

Rovatlan falukban lakó sellérek Máramarusban is mint contribuáljanak.

Az rovatlan falukban lakó sellérek a felvetett summákban hasonlóképen contribuáljanak, mint az erdélyi sellérek, a mely nemes embernek akár maga fundusán, akár másuvá telepedett sellére légyen, egyházhelyi nemes embernek nem értetik, per hoc maga személyétől, mint az egyházhelyi nemesember contribuálni nem tartozik, hanem selléritől. A selléren penig kell érteni, kik földet bírnak és uroknak valami szolgálatot praestálnak; ide nem értvén azokat, kik imitt amott tekeregnek, földet rétet nem bírnak.

Articulus XV.

Barcsai Ákos előbbi fejedelem ellen is extendáltatik azon articulus, kik a porta contentatióján kivül azon summát erogálták.

Az mi az országtól exigáltatott porta contentatiójára való summáknak perceptióját s erogatióját illeti, azokat ha kik

Digitized by Google

más ususra convertálták, avagy convertáltatták, és arról plenarie contentatiót nem tennének, cum duplo exigáltatnék rajtok, insuper tisztessége-becsületivesztett lenne, azokról is világos és erős articulusunk exstál. A mely articulus ugyan előbbi fejedelem idejében emanáltatott, melyet egyaránt esmérünk az aránt is ő nagyságára terjedni. Azért Nagyságod procedáltasson hasonlóképen ő nagysága ellen is, ha azon felvett summát nem oda, az hová rendeltetett, hanem máshová convertálta, és arról satisfactiót nem tenne. Az alatt peniglen mig adóssága ő nagyságának el nem igazíttatik, Nagyságod méltóztassék oly gondot viseltetni, hogy jovait az ország kárával ne dilapidálhassa, idegeníthesse, vagy más országokba ne küldhesse, melyben hogy eddég is igyekezett, világosan értjük; ebben penig úgy procedáltasson Nagyságod, hogy becsületes emberek által való megintés az felvett, vagy emberi által az ország pénzében felvétetett summáról előbb járjon.

Articulus XVI.

Privata personáknak kiknek jovok előbbi fejedelem kezében deveniáltak mint recuperáltassanak.

Némely atyánkfiai panaszolkodással jelentik, hogy előbbi fejedelem holmi jovokat elvitette volna; ő kegyelmek között való dolgot megkülönböztetjük, mivel ő kegyelmek közűl némelyek rabságban is volnának, úgymint Nagy Tamás atyánkfia, azoknak dolgok különb karban vadnak, mivel azok sem egynek sem másnak nem vétettek, azért azoknak jovok valamik in specie feltaláltatnak, mox et de facto restituáltassanak. A melyek penig azokban elő nem találtatnának, fizessék meg azok, kik jovoknak elhozásában elegyítették magokat, ha magán ő nagyságán nem akarják keresni; más rendbéli atyánkfiainak penig, kik rabságban nem voltak, jovok ha in specie előbbi fejedelem jovai között találtatnának, azok is restituáltassanak, a mely jovok fel nem találtatnak, az ország adóssága telvén ki elsőben, előbbi méltóságos fejedelem jovaiból, azokat is ő nagysága tartozzék refundálni; de ezeket úgy értjük, hogy ha törvénynyel elérik ő nagyságát a megkárosított személyek, melynek processusáról exstálnak végezésink az segesvári és szász-régeni gyűlésinkben; mind ezeknek elvitelében, vagy vétetésében ha oly személyek elegyítették volna magokat, kiknek ez hazában semmi, avagy a kártételnek mivoltához képest való illendő residentiájok nem volna, azok előbbi végezésünknek erejével megfogathatnak, és ha elegedendő kezeseket nem állatnak, fogságban tartassanak; hogy hakik

Digitized by Google

afféle embereknek jovaihoz való nyúlásban, rejtegetésben, avagy tudva afféléknek, ki nem jelentésében elegyítenék magokat, hasonló poenában incurráljanak.

Articulus XVII.

Előbbi fejedelem contractusához nem tartván magát, azok ellen mint impingált, cum declaratione megíratik.

Noha mind külső országokról lött informatiókból levelekbéli productumokból Nagyságod relatióiból világosan elucescálnak, előbbi fejedelemnek Nagyságoddal és a nemes országgal interveniált contractusoknak, ország statutuminak violatiói, és e hazának romlására nézendő mind maga, mind némely hozzá tartozóknak illetlen cselekedetek, magok viselései, és ártalmas dolgokra kifakadott derekas és hiteles emberek előtt lött szavai, imide-amoda való collusiói, annak felette mind régi fejedelmek s mind előbbi fejedelem idejében végeztetett, magától is acceptáltatott, mostani kegyelmes urunk választásakor is confirmáltatott ország uniójára is studio meg nem esküdt, mely fundamentuma mind religiónk s mind egyéb szabadságinkra nézve, egymáshoz való kötelességünknek, melyet praestálni de jure regni tartozott volna: mindazáltal hogy egyéb keresztyén nemzetektől is azzal vádoltatni ne láttassunk, mintha in absentia sua definitive pronuciáltunk volna ellene; annakokáért Nagyságod mindezekben procedáltasson az articulusok és maga contractusi szerént ellene, és medio tempore oly provisióval lévén előbbi fejedelem ő nagysága személyére, hogy mégis több veszedelem és romlás országúl bennünket ne kövessen miatta, hogyha penig ő nagysága személyének alkalmatosságával az hazára veszedelmet látna jőni, ő nagysága procedáltasson a maga obligatoriája szerént, mely előnkben in specie producáltatott.

Articulus XVIII.

A partialis perceptorok in genere minden helyeken helyben hagyatnak.

A generalis perceptorok közűl Ugron András atyánkfia panaszolkodván, már sok időtűl fogva terheltetnék azon tereh viseléssel, azért ő kegyelmének azaránt való instantiájára tekintetünk lévén, ő kegyelme helyett rendeltük Gylányi Gergely atyánkfiát, a több generalis perceptorok mind helyben maradnak, kik is ad 1. Jun. Marosvásárhelyre kimenjenek, és ott egy holnap alatt resideáljanak a restantiának bevételére: ő kegyelmek sustentatiójára megen-

Digitized by Google

gedtetett, hogy a szám pénzt kivehessék, melyet nem az országéból, hanem a kik eddig negligálták az administratiót, azok fizessék.

Articulus XIX.

Hogy minden renden való papok az előbbi articulusok szerént fejedelem s az ország hűségére homagiumokat deponálják, az unióra is megesküdjenek.

Azelőtt is articulusban iratott volt, hogy minden religión levő papok homagiumokat fejedelem s az ország hűségére deponálják, in anno 1658. art. 4., melyet most is in vigore hagyunk cum ea declaratione, hogy minden religión levő püspökök, esperestek és vicarius ítélőmester vagy káptalanok előtt esküdjenek meg a több papok püspökök vagy esperestek előtt, adhibeálván magok mellé hiteles nemes embereket is. Datum in civitate Bistriciensi die quinta mensis Maii anno domini 1661. ultima scilicet die congregationis nostrae.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta, ratos gratos et accepta habentes, acceptavimus approbavimus ratificavimus et confirmavimus: offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest seu interierit, observari faciemus, imo acceptamus approbamus ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in praespecificata civitate Bistriciensi, die vigesima tertia mensis Aprilis Anno domini Millesimo sexcentesimo sexagesimo primo.

(P. H.)

(A magy. Tud. Akad. birtokában levő nyomtatott példányból.)

Digitized by Google

LXII.

1661. máj. 12.

Kemény János bécsi követeinek: sürgeti a császár elhatározását.

Sok jókkal áldja isten Kgteket.

Itt az dolgok ujúlnak s nehezednek, tegnap két rendbeli embereim s leveleim érkezének Nándorfejérvárról Kálnoki Mihálytól, 24. és 27. április indúltak, akkor még Ali pasa hadaival helyben volt, Szeydi pasa súlyos beteg volt.

Az mely csauspasát minap Ali pasa hozzám küldött vala, azont portára is mellettünk szívesen törekedvén, de haszontalanúl, melyet mind portáról, Havasalföldéből, Nándorfejérvárról egy nyomon adnak értésemre is, és írta Kgd is Bánfi uram.

Az vezér szavai ezek: ha az ő tötte fejedelem meg nem maradhat, tatár khán csirákja hogy legyen (mivel van is antipatia köztök alattomban) és némethez vonó ember, semmiképpen nem engedi, hanem az ország engemet vagy megfogjon, vagy kiűzzön és valakit teszen, azt confirmálják.

Ezen dolgot már ő fge előtt is, Erdélybe is practikálja az törökség, ki felől nekem ilyeket írnak, nem magam inventiója, keresztyén hittel írom Kgteknek.

Azon csauzpasát küldték fel császárhoz ő fgéhez, ki maga is nekem titkoson izent, mert jól megcsináltam vala, hogy mindhárom helyeken az dolgokat megvizsgálja, kémelje, és immár mostan csak annak relatiójától várnak.

Ha azért ő fge azt mondja: az országot ne bántsátok, Kemény Jánost nem oltalmazom, ottan mindjárást actum erit de me, ha pedig ő fge protectióját veszik eszekben, vagy szép szóval próbálnak, hogy magokhoz vonhassanak, vagy úgy nyúlnak hozzám, elébb elrontsanak, minek előtte az protectio érkeznék.

Azt írja Kálnoki, ha szép szerént cedálok, se magamnak, se gyermekemnek és javaimnak bántódások nem leszen, de az ki successor leszen, hogy közikben menjen az confirmatiójért és felűljen mellettek az országgal együtt, azt megkévánják.

Azt is írja, az Ali pasa kihája audientiára hivatván, ezeket mondotta: írd meg az uradnak, szerezzen hitelt magának, mint Bethlen Gábor, velünk együtt üljön fel, vágja az hitetlen németeket, ha Váradot elvöttük, az helyér többet adunk; Kassa, Szatmár, Ecsed legyen övé, az adót is úgy

Digitized by Google

megadhatja, kevélyek lesztek, az tollat feltehetitek, ha azt nem míveli, mást tesznek, nem szenvednek.

Summa: Csak az ő fge resolutióján áll, melyik úton nyúljanak hozzánk, ezen akarják az tatárt általvinni. Énnekem Kgtek azt írta, mondotta, mind személyemben s mind az országot protectiója alá venni megígírte ő fge, mihelt az plenipotentia és várakban praesidium bevétele megleszen; én effectuáltam, ezzel inducáltam az ő fge resolutiójával az szegény országot, de íme Kgtek azt írá egy czédulánkra, az praesidium és mellém is bizonyos számú had jű, hatszor is írtam, semmi sincs, oly conditiókat praescribálnak, kiből csak elmúlása következzék az dolgoknak, hiszem azokra való gondviselés nekünk jár bőrünkben.

Ime már eljűnek az török követek, levelek az országhoz, parancsolván, álljanak el mellőlem, sőt támadjanak reám, túl eljű az tatár, oláhság, szilisztrai had; — az ország azt kérdi, hol az császár protectiója, nincs, akkor mindjárt redeálnak az törökhöz s még reám támadnak.

Nekem uram ez extremitásban vagy minden kévánságira az töröknek hajlanom kell s vétenem keresztyénségnek, vagy bolondúl erő nélkűl periclitáltatnom magamat, országomat; az utolsót az ország nem míveli, én lészek oka, ha jó indulatjok másra változik.

Zólyomi felől most is írják, bizonynyal közikbe várják, el is megyen, és valamit akarnak, mindent míveltetnek vele, azelőtt is már Ilyét, Branicskát, Dévát odaígérte volt; ő fge birodalmából kézre nem vehetem is, írtam Hesternek, Homonnai uramnak is, eddig semmi haszna.

Ez mellett tartok attól is, az nálam forgott s most felment csaus pasa által vádoltatom ő fge előtt, mivel Kgtek által lött intimatiók szerént szép szót, ajánlásokat kellett írnom s mondanom, de azt oly conditiókkal, hogy elállhassak mellőle, azért arra vigyázzon Kgtek, mert bizony szívemet tiszta sinceritásban tartottam ő fgéhez s kellett dexterizálnom és prolongálnom az idő előtt való declaratiót.

Kgtek azért értvén, az istenért nyerjen cathegorica resolutiót, ne vesszünk ily nagy reménség alatt, vegyen informatiót is Kgtek és tudósítson, mit cselekedjem; ha ő fge azt mondja: renunciáljak mert nem protegál, nincs erőm magamtól, ha azt mondja ne, bizony vért ontok érette s oltalmazom; interim előbbi irogatásim, instructióim szerént ad minimum, avagy csak in statu privato hogy lehessek securus többekkel együtt ő fge kegyelmessége felől birodalmában, procurálja Kgtek. Éjjel nappal tudósítson Kgtek minden szükséges

Digitized by Google

dolgokról és vezérelje isten minden jóra Kgteket. 1661. 12. Maii Vécsen.

J. Kemény mppia.

13. Expediáltam az étekfogót; az urakat köszöntse Kgtek. Lupul bizonyoson megholt.

Mint ezelőtt is írtam, ha eltökéllették az hadakozást, bizony az conditiókon meg nem akad az dolog, ha pedig nem, csak elmúlásra való alkalmatosság leszen; nem leszen, elhigyjék, fejedelem nélkűl Erdély én kivűllöttem is, de bizony vagy török, vagy oly töröké is lesz, nem miséznek az paterek ben Erdélyben csak úgy is mint eddig.

Külczím: Tekéntetetes, nemzetes Bánfi Dienes és tiszteletes Kászoni Márton uraméknak (tit.) meghitt böcsületes híveinknek adassék Teleki urammal együtt.

Kivűl: Ez utolszori levele urunknak, Sámsondi hozta Óváratt ezt el, hajnalban, 19.

(Eredeti, sajátkezű, a mvhelyi gr. Teleki ltban. Nr. 3505.)

LXIII.

1661. máj. 24.

Meghívó a medggesi országgyülésre.

a)

Johannes Kemény dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Generose fidelis nobis dilecte salutem et gratiam nostram. Úgy hisszük, emlékezetiben lehet Hűségednek, az elmúlt napokban Ali pasától jövén nagy ajánlásokkal és hüttel írott levelével mü hozzánk követségbe főcsauz pasája, minden alkalmatosság adásunk nélkűl intimálta vala, küldenénk becsületes követet hozzája, megmutatván azzal is mind magunk s az ország részéről, hogy hatalmas császárunknak igaz hívei vagyunk, ő nagysága is hatalmas császárunk előtt jó törökedő lenne az ország és mi dolgainkban. Tudván azért azt, conditióinkban minemű hüttel legyünk kötelesek a fényes porta kedve keresésére, annak meg akarván felelni, böcsületes hívünket, nemzetes Kálnoki Mihály uramat küldtük volt Ali pasához követségre, ő kegyelme által küldött levelünkben kérvén Ali pasát, megígért jóakaratját teljesíteni ne halaszsza, ha-

Digitized by Google

talmas császárunk előtt törekedjék az szegény hazának állapotja felől. Oda érkezvén megnevezett követünk az vele együtt visszament követjét csauz pasáját Ali pasa mindjárt a portára béküldötte, Kálnoki uramat maga mellett marasztván Landorfejérváratt. Visszaérkezvén újabban az portáról azon csauz pasa Ali pasához, mindjárt Bécsbe küldte fel római császárhoz, most ott vagyon, Kálnoki Mihály uramat úgy bocsátotta vissza hozzánk. Ki micsoda követséggel és válaszszal jött légyen meg, az haza közönséges elveszésére való dolgoknak ismervén lenni, kötelességünk kévánata, országúl Hűségedtől el ne titkoljuk. Melyet hogy valóságosan ő kegyelmétől megérthessen Hűséged, mellettünk levő tanácsúr híveinknek egyező tetszésekből illendőnek ítéltük, hogy annak megértésére az statusokat convocáltassuk. Minek okáért kegyelmesen parancsoljuk Hűségednek, ez levelünk megadatván, úgy alkalmaztassa maga dolgait, ad secundum diem futuri mensis Junii medgyesi városunkban jelen légyen, hogy ott a hazának több statusival együtt megértvén az Kálnoki Mihály uram követségéből és egyéb ahoz tartozó levelekből is, mi karban légyen az szegény hazának állapotja, mik legyenek a porta parancsolati is, ha oly dolgok parancsoltatnak, melyek ettől a szegény hazától lehetségesek, annak effectuálása felől velünk együtt tractálhasson; hogyha pedig a parancsolatokat lehetetleneknek tapasztalják, az kinek oltalma alá békességben való megmaradásért hajlottanak eleink, végső romlásunkra való nemcsak szándékát, hanem cselekedetét is tapasztalják, concludálhassunk arról, miképpen kellessék országúl Hűségteket végső romlástól megoltalmaznunk. Secus sub poena in generali decreto expressa non facturus. Eidem in reliquo gratiose propensi manentes. Datum in castro nostro Radnothiensi die 24. Maii 1661.

Joannes Kemény mp.

Kivül: Generoso Michaeli Apafi de Nagy-Apa etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredeti. Erdélyi Muzeum.)

b)

1661. május 24.

Joannes Kemény dei gratia stb.

Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Úgy hisszük, emlékezetében lehet Hűségtek-

Digitized by Google

nek, ez elmúlt napokban Ali pasától jövén nagy ajánlásokkal és hittel írott levelivel követségben hozzánk főcsausz pasája, *stb. mint az előbbiben, egész e szavakig:* concludálhassunk arról, miképpen kellessék országúl Kegteket végső romlástól megoltalmaznunk. Noha pedig isten egybengyűjtvén Hűségteket, az dolgot bőven megértheti, mindazáltal hogy elküldendő követeinek világosabb tanúságot adhasson, írhatjuk, az minemű nehéz kívánsága eddig az fényes portának volt, nemcsak nem könnyebbedett, sőt öregbedett és emberi ítélet szerint lehetetlenséggel is nehezedett; az egész partiumnak, sőt Belső-Szolnok vármegyének hódoltatása és némely váraink kezekben bocsátása felől való parancsolatok újúlnak, az ország securitására való emlékezetit meghallani sem akarják, nemhogy valami bizonyos reménséget mutatnának az ország megmaradása felől, ha szintén mindenekben engedelmességet, hűséget mutat is. Mindazáltal hatalmasabb lévén isten az embereknél, hiszünk ő felségében, velünk együtt Hűségteket megtartja, kévántatik csak az, Hűségtek odaküldeni bizonyos atyjafiait el ne mulassa. Quibus de coetero gratiose propensi manentes, eosdem secus non facere jubemus. Datum in castro nostro Radnothiensi die 24. mensis Maii anno dni 1661.

J. Kemény m. p.

P. S. Az kapuszám után való adónak felszedésére és administrálására is arra rendeltetett perceptorok vüseljenek oly gondot, ha fogyatkozást tesznek benne és mi búsulás, kár követi őköt, magoknak tulajdoníthatják. Azonkűvűl az várakban rendeltetett élésnek fölszedésére is legyen oly provisiója Hűségteknek, administráltassa is fogyatkozás és továbbá való halogatás nélkűl, mert azmely helyekrűl tartoznának administrálni s elmulatják, ha ez várakból kételeníttetnek érette menni, nagyobb terhekre kezde lenni.

Hátlapján: Prudentibus ac circumspectis magistro civium et sedis judici, villico, coeterisque juratis civibus civitatis nostrae Cibiniensis etc. Fidelibus nobis dilectis.

Más kézzel: J. F. Sz. Convocatoriae in den Landtag nach Medgyes und Vermahnung wegen Administriren des Zinses und der élés in die Schlösser und Festungen. Die 24. Maii anno 1661.

(Kemény fejedelmi nagypecsétjével lezárt eredetije a n.-szebeni ltárban.)

Digitized by Google

LXIV.

1661. jún. 2—6.

A medgyesi országgyűlés törvényei s irományai.

a)

A törvények.

Nos Johannes Kemény dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis: quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis, ad diem 2. mensis Junii an. 1661. in civitatem nostram Szasz-Medgyes, ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis parique et unanimi consensu conclusos, supplicantes nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes nostrumque consensum illis praebentes, authoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare, et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 2. Mensis Junii anni 1661. in civitatem nostram Medgyesiensem indictis celebratis conclusi.

Articulus I.

A mi kegyelmes urunk assecuráltatik bölcs tanácsaival, hogy az haza megmaradására minden útakat módokat elkövethessen.

Az Nagyságod méltóságos szóval való propositiójából világosan értjük kegyelmes urunk az hatalmas nemzetnek ellenünk megengesztelhetetlen feltött utolsó romlásunkra czélozó szándékát, egyszersmind Kálnoki Mihály atyánkfiától küldött Ali pasa leveléből is, mind penig szóval való izeneté-

Digitized by Google

ből, mivel azért oly lehetetlen kévánságokat tött fel, melynek effectuálására magunkat elégteleneknek ismérjük. Minthogy penig a töröknek mostani kévánsága nem egyébre céloz, hanem hogy szakadást szerezzen köztünk és Nagyságod között, akarván mint pásztort a nyáj mellől amoveálni a könnyebben való elvesztetésünkre, arra nemhogy lépnénk, melynek isten gondolatjától is oltalmazzon, de sőt mindenekben Nagyságodhoz ragaszkodván isten után, valamint azért a beszterczei gyűlésünkben Nagyságodat bölcs tanácsival authoráltuk, hogy minden hazánk megmaradására nézendő útakat módokat elkövethessen, hasonlóképen mostan is Nagyságodat authoráljuk bölcs tanácsival.

Articulus II.

Ha kik az haza szolgálatjától magokat abstrahálnák, azok ellen poena decernáltatik.

Ilyen szoros állapotjában e szegény hazánknak (noha volnának articulusink, és a székelységről ususink, kik haza szolgálatjától magokat elvonnák) avagy eddig is elvonták volna, az melyek még eddig amnistiában nem mentenek, melyeket most is in vigore hagyunk az olyanokra nézve, hanem a kik ezentúl is az haza szolgálatjától magokat abstrahálnák, az olyanokról végeztük a Nagyságod kegyelmes tetszéséből, hogy akik mostani igyében ez hazának magokat az haza szolgálatjától abstrahálnák, ez országból más országba kimennének, hanemha ország és Nagyságod szolgálatjában járnának, vagy privatus rendben lévő uroktól küldettetnének, vagy Nagyságod annuentiájából dispositiójából lenne, egyébiránt ha közinkbe bé nem jönnének és a szükségnek idején jelen nem lennének, admoneáltatván őket, hogy hazánk szolgálatjára jőjjenek bé, de mégis magokat abstrahálnák, az ilyeneket, ha kik találkoznának, ez articulusunkban notoriusoknak agnoscáljuk és pronunciáljuk, kiknek gratia is ne adassék ország híre s akaratja nélkűl.

Articulus III.

A szász natió assecuráltatik a két natióktól, hogy az ő kegyelmektől adandó assicuratoriának alkalmatosságával semminémű immunitásokban nem offendáltatnak.

Mivel a mostani szükséghez képest nagyobb securitásunkra nézve nékünk két natiónak, úgymint vármegyéknek és székelységnek a szász nation lévő atyánkfiaitól kénszerittettünk assecuratoriát kévánnunk, ő kegyelmek is közinkben

Digitized by Google

küldött követ atyjokfiai által unanimi consensu ígéretet tévén felőle, hogy azért ő kegyelmek is megnyugodva lehessenek, hogy annak alkalmatosságával ő kegyelmek szabadságokban privilegiumokban meg nem bántódnak, mi két natióúl vigore praesentis articuli assecuráljuk ő kegyelmeket, hogy semminemű immunitásokban privilegiumokban az ő kegyelmektől adandó assecuratoriának alkalmatosságával nem offendáljuk, sem háborítjuk, sőt az ország és a helynek megmaradására tartozó, köteleségünkkel nem ellenkező minden dolgokban vélek egyet értünk, magunk élésén és költségünkön élünk.

Articulus IV.

Városokban mindennémű rendek a fejedelem hűségére s az ország uniójára megesküdjenek, végeztetett.

Noha vadnak articulusink, hogy Nagyságod hűségére s az unióra minden rendbéli emberek megesküdjenek, mindazonáltal látunk az városokban fogyatkozásokat, hogy azért abból is valami inconvenientia ne következzék; Nagyságod kegyelmességéből végeztük, hogy minden városokban a mester-legények, egyéb városi szolgák, hostátban lakók is a Nagyságod hűségére s az unióra megesküdjenek az articulusnak continentiája szerént; hasonlóképpen a mely falukban erősségek vadnak, azoknak az helyeknek tisztviselői és esküdtei is az unióra és fejedelem hűségére tartozzanak homagiumokat letenni de facto mindjárt.

Articulus V.

Előbbi fejedelem jovait kik rejtegetnék, azok mint prosequáltassanak, végeztetik, maga személyéről való articulus in vigore hagyatik.

Amint az elmúlt gyűlésünkben bizonyos atyánkfiait küldtük volt előbbi urunkhoz ő nagyságához, kik által megtaláltattuk, a porta contentatiójára rendeltetett pénzünknek a mely részét ő nagysága más ususra erogált és erogáltatott, annak refusiója felől ő kegyelmeknek, a melyiket isten egészségben megtartotta, referálván, minémű válaszszal járt, úgy látjuk a rajtunk sok keserves súhajtással felszedett pénznek contentatiójáról ő nagysága még sem gondolkozik; tetszett azért Nagyságod kegyelmes annuentiájából nékünk, hogy az ő nagysága iventált javaihoz Nagyságod szabadoson hozzányúlathasson, sőt mivel violálta contractusit, kiknek virtusával conferáltattak volt bizonyos jószágok, azokhoz is hozzányúlathasson, és a praetendált summáról egyébiránt is vigore articulo-

Digitized by Google

rum satisfactiót venni igyekezzék; hasonlóképen mások is, akik efféle dologban interessatusok voltak, dolgokat eligazítani tartozzanak az előbbi articulusink szerént, és más helyeken is, ha mik feltaláltathatnak, kézhez vétethesse, melyeket hakik tudva megtartanak, titkolnak, kinyilatkozván, amint az elmúlt beszterczei gyűlésünkben articulo 16. végeztünk volt: hogy hakik valakiknek jovokat, melyeket az előbbi fejedelem elvétetett volna, és azokat rejtegetnék, avagy tudva efféléknek ki nem jelentésében elegyítenék magokat, az olyanok efféle bonumokat cum duplo restituálnák, azon articulusunkat értünk hasonlóképpen előbbi fejedelem javainak rejtegetőjökre is, úgy hogy hakiknél afféle bonumok volnának, és azokat elő nem adnák, hanem per inquisitionem tudódnék ki a dolog, az olyanok ellen procedáltasson Nagyságod affélékről írt brevis articulusok szerént, kik cum duplo tartozzanak restituálni, hasonlóképpen más országban levők is, kiknek ez hazában jószágok volna, azon poenában azon processus szerént incurráljanak. Annak felette mivel a minapi gyűlésünktől fogva is mind jobban-jobban jött napfényre előbbi urunknak Nagyságoddal és velünk való contractusa után más országokra romlásunkra való írási, izengetési és a velünk való contractusának violatiói, azért az ő nagyságáról akkor írt articulusunkat most is in vigore hagyván, mivel a maga obligatiójában is minden törvénybéli processusok kirekesztettek, álljon a Nagyságod hatalmában, ha a maga obligatiója szerént procedáltat ő nagysága ellen.

Datum in civitate Szász-Medgyes, die 6. mensis Junii, anno domini 1661. ultima scilicet die congregationis nostrae.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae, et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes, acceptavimus approbavimus ratificavimus et confirmavimus: offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interierit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testi-

Digitized by Google

monio literarum mediante. Datum in praescripta civitate Szász-Medgyesiensi 6. Jun. anno domini 1661.

J. Kemény m. p.

(P. H.)

(Eredetije a Magyar Akadémia birtokában.)

b)

1661. jún. 6.

Barcsay Gáspár javai lefoglalása.

Joannes Kemény dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes. Egregie fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Hűségednek sietve parancsoljuk, az mely arany és ezüst császéi néhai Barcsai Gáspárnak Hűséged kezinél maradtak volt, ez comissiónkat véve, adja mindjárást Hodor Máthé cancellárista deákunk kezéhez, mind az nyolczat, több parancsolatunkat róla nem várván, ha meg nem akar búsúlni. Secus non facturus. Datum in castro nostro Radnothiensi die 6. Junii anno 1661.

Joannes Kemény mp.

U. I. Arról való levele szerént mi contentatiót tettünk. *(Kemény János saját kezével.)*

Kivül: Egregio Stephano Tisza de Gorbo, rationum fiscalium alteri exactori etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredeti. Erdélyi Muzeum.)

c)

1661. jún. 18.

Kemény nyugtája az Ugrontól felvett summáról.

Nos Joannes Kemény dei gratia princeps Transilvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Damus pro memoria per praesentes: quod generosus Andreas Ugron de Abramfalva administravit in aerarium nostrum in anno domini millesimo sexcentesimo sexagesimo primo, diversis vicibus et locis aureos cusos boni valoris et justi ponderis ducentos triginta et quatuor, talleros imperiales ter mille quingentos quadraginta quatuor et semi, leonos quinquaginta et semi, usuales monetas florenos sexaginta et tres. Super qua quidem administratione eundem generosum

Digitized by Google

Andream Ugron de Abranfalva quietum, expeditum et modis omnibus absolutum reddimus praesentium testimonio. Datum in Gerend, die decima octava mensis Junii anno praenotato.

Johannes Kemény mpr.

U. I. Ezeket percipiáltattuk és erogáltattuk az országnak végzése szerént, mely tanácsúr híveinkkel együtt authorált bennünket arra, hogy az mostani szükséges állapotokhoz képest erogáltathassuk, mely erogatiók közzűl az melyek az beszterczei gyűlés előtt löttenek, azok az urak eleiben terjesztettek és aprobáltattak is. *(Kemény János saját kezével.)*

(P. H.)

(Eredeti. Erdélyi Muzeum.)

d)

1661. jún. 2—6.

Jelentés az országgyülés lefolytáról.

Acta comitiorum a clsmo principe dno dno Joanne Kemény in civitatem Medgyes anno hocce 1661. ad diem 2-dum Junii indictorum et 3-tio eiusdem inchoatorum 6-toque finitorum.

Die 3. Junii. Conveniunt dni regnicolae in loco solito, ubi servilis ordinis homines omnium primo expelluntur, tandem ipsi quoque status exinde, videlicet e domo senatoria exire coguntur. Tandem 1. advocantur comites supremi comitatuum singulorum, 2. Vocantur d. regalistae, 3. Legati comitatuum distincte, 4. Legati sedium Siculicalium distincte, 5. Legati Saxonicae nostrae nationis seriatim, 6. Legati aliarum civitatum ac oppidorum. Tandem more solito catalogus quidem nullus perlegitur, sed praesentibus jam omnibus statibus adest clsmus princeps cum optimo voto ad d. regnicolas; finito hocce non more solito scriptotenus, sed oretenus sua celsitudo profert propositionem, in qua notandum.

1-mo. Affectio supremi vezerii, seu portae ottomanicae erga celsmum principem in primo ingressu in Transylvaniam per literas suas declaratur.

2-do. Mutatio ejusdem affectus.

3-o. Bonus affectus Ali passae ob oculos ponitur, qui multum sudando in porta ottomanica per suum csausz passa, nihil tamen ratione principis obtinuerit.

Digitized by Google

4-to. Declaratur ab ilmo principe, quod secundum postulata supremi vezerii unacum uno filiorum suorum pro obside in porta Ottomanica detinendo illuc se conferat, et faciat pro patria sua cum conditione relaxationis summae fl. 500,000// tallerorum, vel saltem termini possibilis, ad quem diversis vicibus possint administrare, et relaxationis annualis tributi, nec non cura remansurae patriae, sed quia Turca id duntaxat intendit, ut excisis fortibus patriae, hic coloniam adstruat, regnum nostrum sedem belli constituat, summus vezerius litteris missis per causz passam ad Ali passam, hac de re ex commissione summi vezerii, Ali passa litteris pariter et verbis partim a celsmo principe, partim a legato suae clsdnis groso dno Michaele Kálnoki relatis, in haec erumpit verba postulata:

1. Celsmus princeps renunciet principatui et donec alius eligatur, exeat regno, resideatque extra regnum in suis bonis, ita tamen, ut electo alio principe (qui sit vel Franciscus Redeius, vel Zolyomius, vel Gabriel Hallerius, vel Johannes Bethlenius, vel ipse Kálnokius Mihály) liceat ei redire ad bona sua, inque illis privatim residere.

2. Electus princeps statim post electionem ad summum cum 25 servitoribus, et ex singulis nationibus 16 viris summis ac majoribus cum integra summa 500,000// tallerorum, ac duorum annorum tributo scilicet 160,000 tallerorum veniant salutatum Ali passam, et sic terminus certus Transylvaniae ab Ali passa monstrabitur; conditiones impossibiles ac nonnisi ruinam misellae patriae concernentes.

Ad haec refert clsmus princeps pariter et dnus Kálnokius: quoties institerit apud Ali passam, sit contentus termino per eundem cum Achatio Barcsai sui temporis principe, idest bonis et juribus possessionariis duntaxat ad arcem Várad possessis, in contractu suo specificatis, ne comitatus Bihariensem, Kraszna et exteriorem, medium, interioremque Szolnok applicare cupiat ac permittat Szinaam passae Varadiensi, sed nullum obtinuisse effectum. Imo palam dixisse tiham Ali bassae dno Kálnokio illos etiam illuc pertinere.

Ad haec refert judex regius Segesvariensis ex commissione principis tiham Ali passae dixisse: si vel integram summam vobis impositam unacum tributo duorum annorum praestetis, de pace non eritis securi. Ad haec dnus Kálnokius iterum, eundem tiham sibi etiam dixisse: Turcicum imperatorem in votis habere, omnia fortalitia ac civitates Transylvanicas pro se occupare, et ibi residentiam facere. Interea ad haec ilmus princeps mentionem facit hujus rei: si quid gratiae obtinuerimus, ut inposterum etiam obtineamus coram princi-

Digitized by Google

pibus christianis, id non nobis ipsis bella aliquoties eis inferentibus, sed suae clsdni acceptum referamus.

Ad haec dnus Kálnoki refert nugas Ali passae dicentis: szultán Szuleiman imperator dum Viennam obsedisset, ante omnia vexillum Transylvaniae portae Viennae infixum fuisse, et per hoc obtinuisse relaxationem magni tributi et pacem, sed sunt nugae.

Interea Kálnokium interpellans sua celdo, conclusionem subnectit hoc modo: videant dni regnicolae, an sine sua celdne, vel una cum, et sub eo agnoscant felicius posse eosdem manere? addendo: si ipse principatu occuparetur, et non restitutioni patriae studeret, hoc ipsum facile obtinere posse cum detrimento patriae, sed nolle tanquam christianum principem, imo usque ad extremum vitae halitum cum dnis regnicolis una velle consentire, vivere ac mori.

His ita praemissis, videntes dni regnicolae Turcas in suis impossibilibus postulatis patriae nostrae devastationem immediate intendere, authoratur celsmus princeps cum dnis consiliariis de mediis inveniendis, disponendis et prosequendis salutem patriae concernentibus. Decernitur vero praeprimis gravis poena de illis, qui in sorte tam misera et ardua a servitiis bellicis patriae sese abstraxerint, nota scilicet perpetuae infidelitatis, qui sine scitu regni, nec gratiam obtineant.

Die 4. Junii. Confluxis regnicolis assecuratio petitur a legatis dnorum nostrorum Saxonum, per reliquos dnos status, si casus necessarius ita ferat de recipiendo principe, iisdemque duobus statibus. Ita nempe, si forsan hostis validissimus irruptione in patriam nostram facta, principem cum suis copiis ad ortum profligaverit adeo, ut fuga sese salvare cogatur, inque eadem fuga urbi appropinquet, tali modo talique extrema urgente necessitate intromittatur, et super hoc repetunt assecuratorias a nobis Saxonibus cunctis fortalitia habentibus, ergo formula huius assecurationis conscribitur, quomodo nempe fiat assecuratio a Saxonicis civitatibus, in quaslibet sedes et civitates ordinatis certis commissariis. Cibinium vero dno Francisco Kassaio. Ad haec dni nostri Saxones a caeteris statibus articulariter assecurantur, ut in articulis patet, deliberatur quoque (satis curiose ac stolide) ut servitores quoque Saxonici in civitatibus homagium praestent. Quod factum 13. Junii hic Cibinii.

5. die festum Parasceve celebratur.

Die 6. Junii cuditur articulus de persona ilmi domini Achatii Barcsai, ejusdemque bonis apud quempiam inveniendis decerniturque poena ea abnegantibus duplex restituo

Digitized by Google

eorundem, denuo ilmus d. Barcsai in vinculis Görgényiensibus adhuc detentus palam condemnatur (obstupui, steteruntque comae et vox faucibus haesit) morte moriatur. Executio vero tam horribilis ac multum deploranda ilmo dno Johanni Kemeny moderno electo quidem sed nunquam confirmando principi committitur. Notandum, oh! gemebunda dies! causam huius atrocissimae necis hanc ponunt: ilmum Barcsaium dixisse ac confessum esse se invitasse ilmum Rakoczium ad comitias Medienses, anno 1658. die 9. Januarii ibidem auspicatas ac infaustissime finitas. Quorum comitiorum facta et acta regnum hocce dirae Turcarum exposuere neci.

Ad haec movente furore, Sigismundus quoque Budai, Lázárus Apor et Josephus Szövérdi condemnantur ad mortem a dnis regnicolis propter scripta et verba, regni periculum et crimen laesae majestatis continentia et concernentia.

His ita habitis, exspirant comitia, dissolvunturque regnicolae. Circa 22. Junii Josephus Szövérdi kornetarius Barcsaianus in comitiis his condemnatus suspendio Hungaricam animulam amittit. Oh! bene factum!

(Nagy-Szebeni levéltár. Frank-Codex.)

LXV.

1661. jún. 26.

A császár végválasza Kemény János követei számára.

a)

A követek térítvénye.

Ad sacrmam caes. regiamque Hungiae et Bohiae Mttem celsmi principis et statuum Transylvaniae ablegati plenipotentariis literis in civitate Bistriciensi die quinta Maii huius anni datis tam ad tractandum, quam concludendum muniti atque instructi, ego Dionysius Banfi de Losoncz et Martinus Kassoni sacerdos fatemur et regnoscimus nomine et loco nostrorum dominorum principalium; postquam ob afflictum Transylvaniae statum ad summe dictam sacrmam caes. regiamque Mttem pro auxilio implorando ablegati fuissemus et suae Mtti obtulissemus fortalitia, in specie Szekelhidam, Kővar et alium tertium locum pro ratione temporis et necessitatis praevio tractatu denominandum, humiliter atque demisse petendo, ut sua Mttas dicta loca praesidiis suis firmare et ultra hoc mille pedites Germanos ad principis et statuum dispositionem pro aliis locis in Transylvania muniendis con-

Digitized by Google

cedere atque se apud excelsam portam Ottomanicam interpõnere aliisque mediis necessariis inviare velit, ut Transylvania in antiquo permaneat statu; sua M^ttas caes. et reg. ad hasce petitiones nostras publici boni et totius christianitatis causa se clementer resolvit, quod tam per tractatus in porta Ottomanica, quam per alia media, quae videbuntur necessaria, sit conatura rem eo dirigere, ut princeps status et provincia Transylvaniae in antiquo statu, suis iuribus, privilegiis et libertatibus intacte permaneant, in hunc etiam finem munivisse et munire intendere fortalitia superius oblata, concessuram quoque mille pedites in dictum finem, et insuper suam M^ttem in porta Ottomanica se interposituram, quatenus negotium hoc complanari et pax bonaque amicitia inposterum undequaque stabiliri possit.

Econtra nos pro hac clementissima resolutione virtute plenipotentiae a celsissimo principe et statibus nostris concessae nomine et loco illorum hisce candide et syncere promittimus, quod dictus princeps et status Transylvaniae suae sacr^mae caes. regiaeque M^tti grati et nunquam contrarii sint futuri, pericula et damna a sua M^tte inclytoque regno Hungariae omnibus viribus et modis possibilibus avertent, neque tractatus absque praescitu et consensu, multo minus in praeiudicium suae M^ttis et regni Hungariae inibunt, nedum concludent, sustentationem praesidiorum suae M^ttis memoratis tribus locis impositorum aut imponendorum gratis subministrabunt, arcibus et fortalitiis illis iusto tormentorum numero, munitione, pulvere et caeteris requisitis necessariis sufficienter providebunt, mille pedites concessos sive adhuc concedendos in dictum finem usurpabunt, neque illos locis annonae penuria laborantibus sive aliis mediis et requisitis necessariis destitutis imponent, sed potius illa quoque loca omnibus rebus necessariis munient et denique dictos praesidiarios suae M^ttis caes. ac reg. necnon memoratos mille pedites, quandocunque cessante periculo a sua M^tte revocabuntur, sine ulla tergiversatione ad suae M^ttis servitia libere redire permittent. In cuius rei fidem hasce reversales nomine et loco domini principis statuumque Transylvaniae sigillis nostris manuumque nostrarum subscriptione munivimus et roboravimus atque unacum plenipotentiariis litteris in originali extradedimus. Dabantur Viennae die 26. Junii, anno 1661.

(Hiv. más. a bécsi titkos levéltárban, egy egyk. más. Marosvásárhelyt a gr. Teleki-család ltárában. Miss. nro. 197.)

Digitized by Google

b)

1661. jún. 26.

A kormány válasza.

Sacrma caes. regiaque Hungicae et Bohiae Mttas, dominus noster clementissimus benigne intellexit ea, quae dnus princeps et status Transylvaniae per ablegatos suos dnum Dionysium Banffi de Losoncz et patrem Martinum Kassoni, plenipotentia in civitate Bistriciensi quinta Maii anni 1661. data, ad tractandum et concludendum munitos atque instructos demisse petierunt et obtulerunt.

Primo videlicet offerunt aliqua fortalitia principaliora, in specie Szekelhidam et Kővar et insuper tertium locum pro ratione temporis et necessitatis praevio tractatu denominandum, petendo, ut sua caes. regiaque Mttas illa loca praesidiis firmare velit, promittunt sustentationem dictorum praesidiorum, necnon arcibus sive fortalitiis illis iusto tormentorum numero munitione, pulvere et coeteris requisitis militaribus sufficienter providere, ea tamen conditione, ut cessante imminente periculo, praesidia deducantur, arcesque Transylvaniae principi et statibus restituantur.

Secundo petunt mille pedites ad illorum dispositionem pro muniendis aliis locis sive fortalitiis in Transylvania durante dicto periculo.

Instant praeterea, ut sua caes. regiaque Mttas nil potius desideret, quam ut pax et amicitia, quae hucusque in regno Hungariae floruit, continuetur, omniaque obstacula, quae dictam almam pacem turbare possunt, bono modo tolli et semoveri queant; atque manifestum sit publicam tranquillitatem non bene conservari posse, nisi in Transylvania nihil innovetur, praesertim cum totius christianitatis intersit, ut dicta Transylvania in antiquo permaneat statu.

Ideo sua caes. regiaque Mttas se ad supramemoratas petitiones et oblationes benigne declarat, quod tam per tractatus in porta Ottomanica, quam per alia media, quae videbuntur necessaria, sit conatura rem eo dirigere, ut princeps, status et provincia Transylvaniae in antiquo statu, suis iuribus, privilegiis et libertatibus intacte permaneant, in hunc etiam finem ad dnorum ablegatorum instantiam munivisse et adhuc munire intendere fortalitia oblata, concessuram etiam mille pedites in supradictum finem, insuper Mttem suam apud portam se interpositurum, quatenus negotium hoc complanari et pax bonaque amicitia inposterum undequaque stabiliri

Digitized by Google

possit. Quod dnis ablegatis pro clemente resolutione harum serie notificatur, iisque sua M^ttas caesaream regiamque gratiam suam benigni confirmat.

Per imperatorem ex consilio bellico, die 26. Junii anno 1661.

(Hiv. másolat a bécsi titkos ltárban.)

LXVI.

1661. jún. 30.

Kemény János Apafitól ágyúkat kér.

Joannes Kemény dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Bizontalanok lévén benne, ha az pogányság ez szegény haza ellen feltött szándékában meg nem akadályoztatik s fel kezd derekas erővel nyomúlni, lehet-é Hűségednek ebesfalvi kastélyában arra elégséges embere és munitiója, hogy megoltalmazhassák az ellenség ellen, akarók Kegyelmedet praemoneálnunk, azmely lövő szerszámok és munitiók azon ebesfalvi kastélyban vadnak, hogy az ellenségnek kezéhez ne deveniáljanak, s azok is ez haza romlására ne fordíttassanak, kegyelmesen parancsoljuk Hűségednek, az fiscalis várak közzűl valamelyik helybe szállíttassa tempestive Hűséged azon lövőszerszámokat hozzájok tartozó munitiókkal együtt, quietantiát vevén róllok azon helybeli tisztviselőktől és a mellett ez levelünket is megtartván, assecuráljuk Hűségedet, isten ő felsége ez hazának mostani felháborodott állapotját megcsendesítvén, mindeneket restituáltatunk fogyatkozás nélkűl. Secus non facturus. Datum in castris nostris ad Maros-Ujvár positis 30. Junii 1661.

Johannes Kemény mp.

Kivűl: Generoso Michaeli Apaffi de Apanagyfalu etc. Fideli nobis dilecto.

(Eredeti. Erdélyi Muzeum.)

LXVII.

1661. júl. 3.

Kemény Barcsayt inti, hogy tartózkodjék az ellenségeivel való érintkezéstől.

Illme dne princeps vicine nobis benevole.

Noha csak ezelőtt egynehány nappal is írtunk vala

Digitized by Google

Kdnek, szűnnék meg ellenünk alattomban való irogatásoktól, mely levelünkre még válaszunk sem jövén, azalatt újabb levelei akadának Kdnek kezünkben, melyben brassai és szebeni városbeli híveinket tőlünk való elszakadásra tanácsolja, mely dologra mivelhogy mi semmi okot nem adtunk, akarók mégis Kdet meginteni, hagyjon békét afféle irogatásoknak, s ne igyekezzék konkolyt hintegetni mások búzája közé, tartsa határában magát, mert ez országban Kld végben nem viszen egyebet azzal, hanem az jó szomszédságot tecsegetvén (?), alkalmatosságot szolgáltat arra, hogy Kdnek is hasonló mértékkel visszamérettessék annak idejében tőlünk; ha mégis nem szűnnék híveinket tőlünk való elszakadásra tanácsolni, noha mi tudjuk csak héjában kísérti őket: vagyon már példa előttek, az meghasonlással mit nyertek, tartsa inkább az jó szomszédsághoz magát s Kdnek is az leszen hasznosabb. De cetero eandem bene valere exoptamus. Datum in castris nris ad Maros-Ujvár positis 3. Julii 1661.

Ilmae Dnis Vrae amicus benevolus
Joannes Kemén mp.

(Eredeti. Erdélyi Muzeum, Gál collectio.)

LXVIII.

1661. jú l. 8—11.

Kemény János intézkedése a táborból elszökött katonák megbüntetése ügyében.

a)

Joannes Kemény dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Generose fidelis nobis sincere dilecte salutem et gratiam nostram. Kegyelmed levelét vévén, mit írjon, értjük, lelke üdvösségére kényszerítjük Kegyelmedet s hozzánk való kötelességére, circáltasson nagyon szorgalmatosan az olyan hazaszökőket, valakit megkapathat akasztasson fel mindjárt, avagy küldje kezünkbe büntetésre, az kik peniglen addig elszöktenek, arról parancsoltunk mindenik székre az tiszteknek. Az mi az szekerek dolgát illeti, nem tartunk ellent benne, hozassa magához Kegyelmetek az szekereket. Minémű kezes levelet kévánunk Apor Lázár felől, ím arról való minutát általküldtük Kegyelmedhez. Mikes Kelemen urammal beszéljen, pecsételtesse meg az kezesekkel s küldje kezünkben. Eidem de caetero gratiose propensi manemus. Datum in castris nostris ad Miriszlo positis die 8. mensis Julii anno 1661.

Joannes Kemény mp.

Digitized by Google

U. I. Ez korig még meg nem érkezék hírünk valami abrak búza zsákmányra *(néhány szó kitörölve)* Kegyelmednek ki kell bocsátani, ha mi élelmet faluban kaphatnak, de felverése az szegénységnek ne engedtessék. *(Kemény János saját kezével írva).*

Kivül: Generoso Stephano Petki de Királyhalma consiliario nostro aulae magistro supremo ac sedium Siculicalium Csik-Gyergyo et Kaszon capitaneo itidem supremo, fideli nobis sincere dilecto.

(Eredeti. Erdélyi Muzeum.)

b)

1661. jú l. 11.

Mi Kemény János istennek kegyelmességéből Erdélynek fejedelme, Magyarország részeinek ura és székelyek ispánja etc. Birodalmunkban levő minden rendeknek és nemzeteknek közönségesen minden vármegyéken és szászságon levő községnek is *stb. Megjelent a Vértanuk a Magyar Történetből. Pest, 1867. 47. l.* Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in castro nostro ad possessionem Miriszlo positis die 11. Julii anno domini millesimo sexcentesimo sexagesimo primo.

Kemény János mp. Gabriel Ferencz secretarius mp.

(L. S.)

(Egykorú másolat. Erdélyi Muzeum.)

LXIX.

1661. a u g. 3.

Ali basa Csepregi által felhívja Keményt, hogy mondjon le a fejedelemségről.

Az menybeli úrnak bőséges kegyelmét kívánom Nagyságodra terjedni alázatos szívből.

Kegyelmes uram, die 23. Julii Nagyságod kegyelmes parancsolatját *Lásd a levelet Vértanuk 54. l. Hol az utóiratok nélkül jelent meg...* Ezeket idvezülendő hitem szerént írom Nagyságodnak. Az mennyei úr minden jóra birja Nagyságodat, szíből kívánom. Datum in Nagy-Bánya 1661. die 5. Augusti.

Digitized by Google

P. S. Ha valaha magyar nemzetinek javát kívánta, most lehet Nagyságod egyik, ki nemzete nyavalyáját megorvosolhatja s nemzetéhez való szeretetét is megmutathatja, úgy, ha cedál Nagyságod, különben török száll Erdélyben, soha többé magyar fejedelem nem lészen.

Ali pasának rabja Istentűl Nagyságodnak minden jót kíván Csepregi Mihály.

P. S. Ha Nagyságod meg nem előzi s ez rettenetes erőt oda bevárja, Máramaros is porrá tétetik, mint ez az szép darab föld s Erdély, az hol az tatárság eljött, hogy porrá tétetett, melyet elég siralmas szemmel kell nézni, akármely keresztyén emberek is s még magok is szánakozva szemlélik az török nagy rendek.

Czím: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek, az méltóságos tekintetes és nagyságos Kemény János urunknak, nekem kegyelmes uramnak alázatoson igen sietséggel.

(Eredetije a gr. Teleki-család m.-vásárhelyi ltárában 3506. sz.)

LXX.

1661. aug. 29—sept. 7.

Ali basa intézkedései új fejedelem választás eszközlésére.

a)

1661. aug. 29.

Meghívó a medgyesiekhez.

Mi hatalmas és győzhetetlen császár tengeren túl néminemű részeinek és innen levő minden fényes hadainak főigazgató és gondviselő generalisa, hatalmas szerdár vezér Ali pasa.

(Pecsét és thugra.)

Ti medgyesi királybíró, főbíró s böcsületes tanács, tudástokra legyen, valakik győzhetetlen császárunknak fényes köntöséhez ragaszkodnak, azoknak kész az kegyelem abban megmaradván, mivel azért ha az rettenetes reátok következendő romlást el akarjátok távoztatni s békével akartok megmaradni, igaz hozzánk való hűségteket ebben mutassátok meg, ha fényes tekintetünk eleiben kijüttök, melyet el se mulassatok. Megesküszünk az egy igaz élő istenre, győzhetetlen császár fényes fejére, az áldott Mehemet próféta dicsőült testére,

Digitized by Google

napra, holdra, csillagokra etc. minden fényes hadaink ellen égetéstől, rablástól s egyéb kártól várostokkal s hozzá tartozó falukkal megoltalmazunk, valamennyi őrözőket kívántok, megadunk, oltalomlevelet is az szabad jövetelre menetelre, s magatok(at) is minden békével visszabocsátunk s el is kísértetünk. Melynek nagyobb erősségére adjuk ez vezér czímerünkkel s pecsétünkkel megerősített hitlevelünket. Besczercze *(sic!)* alatt levő fényes táborunkban 29. Augusti ao 1661.

Idem qui supra.

Külczím: Medgyesi főbírónak becsületes tanácsival együtt adassék.

(Eredetije a medgyesi főiskolai könyvtárban k. i. 218. sz. a.)

b)

1661. aug. 30.

A kolosvári bíró a medgyesiekhez ugyan ez ügyben.

Amplissimi ac consultissimi viri nobis observandi. Servitiorum nostrorum paratam semper commendationem.

Mivel Istennek az mi bűneinkért való haragja naponként *(Megjelent Krauss Siebenbürgische Chronik II. 167. l.)* Ezeknek utána az nagy istennek gondviselése alá ajánljuk Kegyelmeteket, és adja az békességes megmaradásra igazgató szent lelkét Kegyelmeteknek, és tartsa meg mindnyájan jó egészségben sokáig. Datum in castris Turcicis prope Bistricium positis die 30. Augusti a. 1661.

Earumdem amplissimarum ac consultissimarum Dominationum Vestrarum

servitores benevoli
primarius et regius judices coeterique
senatores civitatis Colosvár m. p.

Külczím: Amplissimis ac consultissimis viris dominis consuli supremo, coeterisque juratis, senatoribus inclitae civitatis Mediensis dnis amicis nostris observandissimis.

Jegyzet. A Krauss által közlött levéllel szó szerint egyez, azzal a különbséggel, hogy ezt a példányt a beszterczei főbíró és tanács írták alá.

(Eredetije a medgyesi főgymnásium könyvtárában k. i. nro. 221.)

Digitized by Google

c)

1661. sept. 3.

A szebeniek levele a megyesiekhez a fejedelemválasztás ügyében.

Amplissimi, prudentes ac circumspecti d. amici nobis benevoli officiorum nrorum commendatione parata praemissa.

Nachdem der Liebe Gott auss gerechtem Urtheill durch abweichung Unserer Vom weg der frömmigkeitt und Gottseligkeitt seine Vätterliche Fürsorge und den güldenen Friden eine Zeittherr Uns entzogen und unter dem blinden und unbeständigen Glük wie ein irrendes und Von den wällen und ungestimmikeitt Anker und Segelloses Schiff, bald hie bald dort schweiffen lassen, bald diesem bald jenem Zum raub werden, allso und dergestalt, dass bey Uns Armseligen Leuthen Vatterlandes nicht Vill übriges, wass nicht des Krieges feur Verzehret, so durch die langwehrichkeit nicht ab, sondern Zugenohmen (Gott geklagt) welches ohne alle Zweiffel die in allen ständen gewesene u. annoch dauernde u. regierende uneinikeit Verursachet hat. Weill demnach Die Sache auffs höchste kommen, und wir hiesiges orths Von den mächtigen Völkern und dem gesatzten Haupt dem Ali Pássa schriftliche ersuchet worden, bey Vermeidung gäntzlicher ruin uns bey demselben zu sistiren, hierneben aber wissen, dass E. V. W. wie auch andere Städte und Örther dergleichen befehlichs warnungen in Specie bekommen haben. Wo jemaln, so ist es itzunder die Höchste erforderung einen Gott mitt einerley hertz sien und muth Vermittelst dessen gnädiger regirung für augen schwebende untergangs last und gefahr mitt gleicher einstimmung Von Uns Zu wältzen u. Zu wenden. Gelanget demnach Unsere Amicabilis requisitio, welche wir wie auch Vorwann in allerhand gemeinen Zufällen..... zu geschehen auch für dieses mal nicht können unterlassen, Vermahnen demnach E. V. W. E. V. W. wolle das Punctum Concordiae ac Verae Unionis gar wohl betrachten und sich in eyll schrifftlichen cathegorice und rund resolviren, wass E. V. W. vermeinen Zu thun oder Zu lassen in Periculosissimo hocce rerum cardine, Wo wir Publico nomine Vor unsere Arme bedrängete Nation reden und sorgen sollen more Majorum, welche wir Zu thun nach möglichkeitt stets geflissen sein. Wir habens mitt schmertzen erfahren müssen, wass uns begegnet in kurtzen Zeitten wie und welche stich gehalten, wass Zu Unserm bleiben dinen wird nechst regirung Gottes, demselben wollen wir gar gerne

Digitized by Google

nachjagen. Wünschen schlisslich E. V. W. den Lieben Gott, den Liebhaber der einigkeitt und friden Fürsten Zu einem Praesidenten über die Consultas Gegenwärtigen Brieffes, erwartend hierauff schleunige antwort. Datum Cibinii die 3. Septemb. anno 1661.

Ampl. prud. ac circumspectarum Dnum vrarum
amici benevoli
substituti consul ac j. regius sedis ac senatus
Cibiniensis m. p.

Külczím: Amplissimis, prudentibus ac circumspectis dominis magistro civium regio ac sedis judicibus ceterisque juratis civibus civitatis Medgyes. Dominis amicis nobis benevolis.

(Eredetije a medgyesi gymnasiumi könyvtárban. Nro. 222.)

d)

1661. sept. 4.

Válasz a fennebbi levélre.

Responsoria literarum Cibinium expeditarum.

Ampl. P. ac Cir. etc. E. N. W. ahn Vnss gegebeness schreiben haben wir Zur recht erhalten, sehen auch Vndt erfahrenss Handtgreifflich ihn diessen letzten betrübten Zeiten den gresten Zorn Vndt straaffe Gottess dess allerhöchsten Über Vnser sünde, ihn deme der Gerecht Gott mit manigfaltiger straaffe Vnss inerligen Vndt euserligen angreiffen thuett, müssen aber alss die strafffeldign Kinder die Zuchtruthe dess Herrn müssen mit gedult tragen. Weill vier denn ihn diessen gefehrligen Zeiten, da die sache auff die spitze gekomen auch allhier ahn dissem orth fom mechtigen Vezeren Ali Passa auch ein solch schreiben entpfangen, also E. N. W. Vndt eben fon einem botten, so haben vier auch die sache Zue Prolongieren ein schreiben ahn Ali Passa lauttendt durch Vnsere Diener fortschiken wollen, biss vier fon E. N. W. durch Vnsere abgesante Hr. Delegatos gewissen bericht hatten. Weill aber der Bassa so allzeitt schon mit seinem Volk Zue Neymark liegt, Vnsere diener nit weiter hatt lassen Verreisen, den brieff zwor fort geschikt Vndt ihme ernstlich ahnbefolen, welches der Neymarker Richter Vnss auch schrifftligen Zuegeschikt, dass Vier tag und nacht eilen solten, dem Ali Bassa entkegen Zue komen, vo nit, so verde der Vezer durch solchen auffschub Zuem Zorn bevegt Vndt Vnss funditus extirpiren lassen: angesehen aber

Digitized by Google

dass sich die mächtigen Velker sehr für. Vnss nahen Vndt nit ein meill veges fon Vnss alles ruiniren, die Leute rauben Vndt vegfüren, der gontze Thabor auch noch Heutt bey Neymark ahnlangen vierdt, da hie vier denn die nechsten sindt, Vndt dass Periculum in mora Zue sein meistens betracht, Dartzue die schwachheit Vndt VnVermöglikeit unserss orthss Vndt die menge der mechtigen Velker, welchen vier vierderstondt Zue thun Voll Viell Zue gering, guett Ponderirendt, Haben vier Vnsere Hr. Delegatos Heutigess ihn aller frühe bey den Ali Passa abfertigen vollen, durch solche mittel Ihn Zue besanfftigen, dass ehr Vnser Verschonen Vndt den mechtigen Velkern nit Zuelassen Volle ..... Vnsere Zuegehörign Dörffer Zue ruiniren. Denn vier so Vieller Vnschuldiger seelen..... Vndt Verderben fuer gott Zue Verantworten auff Vnser gewissen nit nehmen können. Vertravendt Gott der die seifftzer Viller elenden erhören Vndt die sache nach seinem gnedigen Villen aussführen virdt. His Ampl. P. ac C. D. V. feliciss. valere desideramus. Datum in Medgyes 4. Fbr. a. 1661.

(Fogalmazvány a medgyesi gymnasiumi könyvtárban. Nr. 223.)

e)

1661. sept. 7.

Ali basa újabb meghívója.

Mi hatalmas és győzhetetlen császár tengeren túl néminemű részeinek és innen levő fényes hadainak főgondviselő generalisa hatalmas szerdár vezér Ali pasa.

(Pecsét és thugra.)

Ti Medgyes városi Szabó András polgármester, székbíró Kondor Mihály és több ottvaló tanácsbeli személyek, akarunk értéstekre adni, kívántattatott győzhetetlen császár dolgai és az ország megmaradása felől való tractára eljünütök fényes táborunkba, adtuk volt ugyan ezelőtt való hitlevelünket, melyben mi most is megállunk, de el nem jüttetek, hanem csak képetekbeli embereiteket küldtétek hozzánk; ez nem valami oly közönséges, hanem győzhetetlen császár és az ország megmaradására nézendő dolog, mely nálatok nélkül nem lehet meg; arra nézve im ismét hitlevelünket küldettük, melyben kívánjuk eljöveteleteket, nem gondolkodván semmit, s ne is féljetek, mert fogadjuk hatalmas s győzhetetlen császár s magunk és mind az egész fényes táborunkban levő vitézek, pasák, jancsár aga, tatár aga és az több táborunkban

Digitized by Google

levő gondviselők hitire, semmi bántódástok nem leszen, sőt inkább minden megmaradásra nézendő dolgokot végben vivén, az ország békével marad; ha pedig nem jüttök, isten s ez világi földi nemzetség között ártatlanok legyünk, ha nagyobb veszedelem ér országostól benneteket; melynek nagyobb erősségére adjuk ez vezéri czímerünkkel és pecsétünkkel megerősített hitlevelünket. Iratott Maros-Vásárhely alatt levő fényes táborunkban 7. Septembris anno 1661.

Idem qui supra.

Külczím: Medgyesieknek adassék.

(Eredetije a medgyesi főiskola könyvtárában k. i. 219. sz.)

f)

1661. sept. 5—nov. 1.

Frank naplóföljegyzései a fejedelemválasztásról.

Die 5. Septembris. Amplissimus senatus convocatis nobilibus, qui sese salvaturos huc Cibinium contulerant, consultatur super hac re, an ad nutum Ali passae, ejus benevolentiam captent? an vero eidem reniti consultum foret? descenditur in hanc sententiam, ut apud eundem Turcarum nempe imperatoris delegatum gratiam captemus, inque fidelitatem hactenus praestitam firmiter permaneamus, nobiles quoque resipiscentia ducti, omnem fidelitatem hactenus per spatium semi anni (aut praeter) denegatam denuo sancte eidem Ali passae spondent. Quamvis ea ab ipsis non sit flagitata ab Ali passa, in hujus rei et reflectionis memoriam, futuram cautelam, sua quisque nomina, ac manu propria in certa charta propriis sigillis munita amplissimo senatui exhibuere sequenti modo: Bassa Thamas principalis consiliarius, Kassai Ferencz prothonotarius, Bárdi István káptalan, Barcsai Péter, Szegedi István, Lugossi Ferencz, Árkossi Benedek, Szammariai Péter deák, Szabo Krestely, Cserei Farkas, Egyedi István, Udvarhelyi János, Horváth András graecus nequam, Kántor János, Posgai Gáspár, Szammariai János, Szegedi Tadian, János Deák, Baló László, Székely András, Wássárhelyi György, Sárossi András, Czigedi György, Boltos Mihály, Barakonyi Sámuel, Stephanus Gonosz, Keonywnymtatto Márton, János Deák, Gálfalvi János, Fagarassy Mihály, Gyulai Thamás, Jenczi István, Lakatos Bálind, Ráácz Mihály, Felvinczi András, Pomori György, Weres Boldisar, Tsávássi Bálind, Halicz Mihály, Mixu Miklosz, Kuun Gábor, Kuun István, Magyarossy Mihály et alii nonnulli filii perditionis.

Digitized by Google

Ad haec nomine civitatis Cibiniensis transmittitur providus ac circumspectus dnus Matthias Semriger, ex amplissimo senatu Johannes Frank, et Petrus Szappanyos ex concione centumvirali, junctis aliquot servitoribus. Qui hora 3. hujus diei 5. Septembris proficiscuntur bonis avibus, assumptis honorariis Ali passae, sibique adjunctis officialibus offerendis, pelvi argentea, cum scypho argenteo et sex poculis argenteis deauratis, imperialibusque 100, e quibus pro re rata conferat conferenda.

Cum his autem proficiscitur et providus dnus Bartholomaeus Ruffinus judex regius Mercuriensis, et judex regius Leschkirchensis. Deus fortunet ac benedicat huic actui, nosque conservet etc.

Die 8. rescribit providus dnus Matthias Semrigerus Ali passam minime contentum esse sua persona, sed officiales quamprimum sese ibidem sistere ne intermittant alias. Unacum suis his literis vero Ali passae literae sequenti signo ## notatae adferuntur. Quibus die 9. in consistorii senaculo perlectis, ad hanc devenitur sententiam: expediantur prudens ac circumspectus dnus Jacobus Kappius in locum nuper defuncti grosi prudentis ac circumspecti dni Andreae Meltzer substitutus consul, cum eo providi ac circumspecti dni Thomas Haasz et Melchior Herrman jurati senatores, his adjunguntur ex concione centumvirali dnus Johannes Gendesch perceptor vectigalium vinariorum et Andreas Altzner observator portae minoris versus sepulchretum, qui junctim die 10. Septembris hora 1. proficiscuntur assumptis in societatem dnis officialibus Szászvárosiensibus, Sabesiensibus et Ujegyháziensibus. Dum sese horam circiter 8. matutinam praefati dni itineri accingerent, interveniunt litterarum fasciculi a principe Kemeny (scilicet a falso Kemeny Fagarasiensi, hi enim Fagarasiensis arcis praesides ejusmodi scripta fabricantes divulgant ad adventum Germanorum castrorum et copiarum. Digni, quos deus male perdat!) nunc a Vintz allatae, sonantes singillatim dnis omnium civitatuum ac sedium Saxonicalium universis, litterae quoque Montecuculi, omnes vero unius tenoris scilicet: copias imperatoris Germanorum nunc adesse ad amnem Kraszna cum copiis Kemenyianis conjunctas, brevi affuturas in persecutionem et profligationem Ali passae, quapropter permaneant Saxones in fidelitate constantes. Provideant insuper de commeatibus pro copiis Germanicis.

Darabantones quoque dni Saxones pro antiqua consuetudine absque mora transmittant ad castra caesarea seu Montecuculiana, sed his omnibus merito spretis proficiscuntur antedicti dni delegati ad Ali passam. Deus faveat nobis!

Digitized by Google

Die 14. Septembris. Universi nobiles nobiscum in urbe commorantes convocantur ad Ali passam, qui 15. Septembris tristes iter aggrediuntur versus castra Turcica. Stephanus Fodor judex regius Szaszvárosiensis in specie accersitur, sed ille morbum simulans, tamen remanet. Dignus et ille, quem deus! Fistulam dulce canit, volverem dum decipit auceps.

Pestis adhuc in pluribus Transylvaniae locis grassatur, multaque hominum millia abripit praematura ac miserabili morte.

Hucusque dynastia Keményiana.

Die 15. Septembris. Ilmus dnus Johannes Kemeny cum ilmo dno comite Reim. de Montecuculi castra metantur in campo prope Claudiopolim, ubi Rakoczius tam infelicissime pugnaverat, trahebat Montecuculi secum 200 peditum Germanorum catafractorum, Croatorum equitum aliquot centurias, et praeter hos Germanos milites equestris ac pedestris ordinis, in totum sese ad 36,000 extendentes, secum trahentes tormenta 54, instructissimum plane exercitum. Quae omnia haec nobis Transylvanis incredibilia apparuere. Kemenyius quoque habebat milites circa 10,000. Cum autem excursores die 16. exploratum divagarentur, adoriuntur aliquot Turcas, e quibus nonnullos prehensos deducunt ad castra Germanorum, quibus examinatis cum percepissent, Ali passam alium regno Transylvaniae praeposuisse principem, Saxones quoque facta deditione, ex omnibus civitatibus ac sedibus Saxonicalibus delegatos suos transmisisse ad castra Turcica. Insuper cum realem ac veram perciperent Turcarum summam ac numerum, nescitur quo spiritu ducti, retrocedunt (ex mandato Rom. imperatoris retrocedunt, castra Montecuculiana usque ad Zattmar, noluit enim Rom. imperator, ut conflictus fieret cum Turcis), remissis tamen sequentibus literis hoc signo ⊕—⊕ notatis per milites equestres dominorum septem judicum, quos unacum omnibus Transylvaniae comitatibus remisit domos suas, retentis tamen vexillis ac tympanis comitatuum ac septem judicum. Die enim 20. Septembris circiter hora 3. pomeridiana advolant milites nostri solo tibicine secum reducto, vexillo ac tympano in castris Kemeny relicto.

Causa, cur ilmus Kemeny absolverat ac in patriam remiserat nobiles omnium comitatuum, erat haec: percrebuerat rumor in castris suis Cibinienses minitasse, se antedictorum nobilium uxores ac liberos in urbe Cibiniensi delitescentes velle ejicere ex urbe, quo in manus Turcarum deveniant. Miseratione igitur ductus Kemenyius remittit eosdem, ut uxores ac liberos suos salvarent.

Digitized by Google

Haec dum fierent, antequam copiae Germanorum retrocederent, Joannes Kemény 1000 Germanorum et 1000 equitum Hungaricorum in civitate Kolosvár collocat, qui cives in totum emacerabant, sibique jus civile arrogabant etc.

Die 10. Septembris. Profecti dni delegati nostri cum die 12. pervenissent in castra Turcica ad Maros-Vásárhely, circa vesperam advocantur a tihaja Ali passae, interroganturque de valetudine, hortanturque de creando principe sint solliciti, imperatorem enim Turcarum nihil cupere, nisi creationem principis. Ad haec dni pastores quoque a vezerio Budensi accersuntur, ac blande alloquuntur dimittunturque.

Die 13. advocantur iterum legati dnorum Saxonum tum politici, tum ecclesiastici ordinis cum aliquot nobilibus ad tihaja et passam Temesváriensem, proponiturque ab Ali passa, quamprimum fieri possit eligant principem quem velint, sed jam antea advocatus erat grosus dnus Michael Apaffi sub spe principatus, sed regnicolae pauci, qui aderant, variis utentes exceptionibus, videlicet: magnates et proceres regni cum maxima nobilium parte, imo et Siculos abesse, nullumque idoneum adesse, qui dignus possit suscipere principatum, nihil obtinent. Tandem illmum comitem Franciscum Redeium obtrudere satagentes, tale accipiunt responsum, Redeium non dignum esse, ut ei offeratur principatus, semel rejectus, sed in Transylvaniae finibus ac terminis degens, quis eligatur, et quidem subsequenda die sub gravi animadversione.

Die 14. Iteratis vicibus, non absque minis urgetur electio principis, quae etiam peragitur satis mirabiliter ac misere per legatos dominorum Saxonum, Coronensibus exceptis, qui non aderant, et dnorum pastorum delegatos, ex omnibus enim sedibus, civitatibus et capitulis totius utriusque universitatis illuc certi erant missi legati, huic electioni paucissimi quoque intererant nobiles infimi ordinis, excepto Kassai Ferencz, qui potior erat.

Peracta electione universi convocantur coram Ali passa et percontatur de annuo tributo, offertur pristinum, sed nullo modo acceptatur, ergo permittitur, tum per passam Temesváriensem, tum per tihajam, quantum per Ali passam oblatio facta pro nunc dandis 800,000 talleris, instantia fiet ad potentissimum imperatorem Turcarum, nec pronunc solutio eorundem urgetur.

Die 15. Castra metantur Turcica in inferiori parte Marosvasarhely, ubi illa die quiescitur.

Die 16. Castra metantur ad Sz. Paal, ubi advocati princeps electus et domini legati, confirmatur princeps, acceptam post responsionem: an omnibus ac singulis placeat? in confir-

Digitized by Google

mationis signum datur ei corona purpurea pennata idest eine grosse brayte strauss, cum clava inaurata, et equo generoso phaleris exornato.

Ad haec instruitur ab Ali passa, officium sibi collatum ne vilipendat, sed magnifaciat imperatoris gratiam, nunquam ei denegaturam. Si qui in regno inobedientes futuri, gladio eos puniat, dnis legatis quoque imponitur, honorent principem etc. Quod promittunt sub conditione, ut quilibet status ac ordines aequitate regantur, neve in suis juribus ab antiquo observatis turbentur. Hoc ut fiat, monet Ali passa.

Die 18. Concluditur a Turcis, fiat irruptio ad Siculiam ad vastandam eandem, sed ob rumorem exortum de adventu Germanorum militum seu copiarum sac. caes. reg. Mtis Leopoldi, quorum dux erat comes Reim. de Montecuculi etc. annihilatur consilium.

Die 19. Imponitur a vezeriis videlicet Ali passa et Izmael passa vezerio Budensi dnis statibus, quamprimum administrent censum duorum annorum elapsorum, tallerorum 140,000//. Quo audito, summopere obstupescentes regnicolae rogant supplices, ne tam rigorose flagitetur tam ingens summa, verum denominetur terminus administrationis; denominatur dies 15. subsecuturus. Sed instant legati per biduum, varias fundentes querelas, et excusationes etc. nihil autem cum obtinere possent, tandem

die 23. dimittuntur legati domum, colligant praenominatam summam, praecipuae autem civitates Saxonicae, quae assumant deposita dnorum nobilium in civitatibus ac extorqueant undiquaque, quo summa adimpleri possit. Accepto insuper hoc promisso: fore ut tranquillitatem nacti, haec summa toti regno imposita unicuique refundatur refundendum.

Et sic vesano ac stolido ausu limitantur civitates Saxonicae sequenti modo:

Cibinium	persolvat	talleros	48,000
Brassovia	»	imperiales	80,000
Bistritz	»	»	25,000
Medgyes	»	»	25,000
Szaszsebes	»	»	3,000
Szaszváros	»	»	4,000
Szeredahely	»	»	1,000
Újegyház	»	»	3,000
N.-Sink	»	»	8,000
Kőhalom	»	»	6,000
Pastores Saxonici universim		imperiales	6,000
Marus-Vasarhely		imperiales	2,000

Digitized by Google

Haec summa plenarie est extorsa et Ali passae exhibita ab antedictis civibus more limitato.

Die 25. Dni legati nostri Cibinienses veniunt domum semimortui in anxietate et tristitia, relicto in castris prudente dno Melchiore Hermanno jurato cive.

Die 26. Post varias consultationes deliberatur, pro lothone persolvatur marca argentea una, aut taller. $8^1/_2$, aut in minuta pecunia R. 17// et sic cepit exactio haecce virulenta inter innumeros gemitus, fletus ac ejulationes egenorum.

Die 11. Octobris. Appulit gen. dnus Franciscus Kassai huc Cibinium cum Turcis 24 propter levationem pecuniae corrasae ad rationem imperatoris, seu pro censu antedicto, cui exhibentur tallerorum 21,000// ad castra Turcica deferendi, residuum vero colligitur per subsecutos dies.

Die circiter 17. et 18. Octobris. Irrumpunt castra Tartarica in Siculiam reluctantem, quos insequitur vezerius Budensis cum suis copiis.

Die 19. Expugnatur Csik et innumeri foede trucidantur Siculi, monasterium ac templa spoliantur, monachi capiuntur, generalis Petki fuga sese vix salvat et sic cruenta fit strages, 4000 Siculi capiuntur. Gyergyo non infestatur, sed egrediuntur ac homagium praestant.

Die 23. Ilmus princeps juramentum super fidelitate flagitat ab universis regnicolis. Quod Cibinium certis conditionibus etc.

Die 25. Praestat praesente commissario principis gen. dno Johanni Nemes in senaculo, subsecutis diebus praestant illud et universi cives.

Perdomita Siculia sese Ali passa cum universis copiis convertit ad contumaces Fagarasienses vix flectendos, nisi dira nece.

Die 1. Novembris. Ali passa vallum ante portam arcis Fagaras fortiter munitum expugnat, oppidum vero flamma vastat in totum.

Circa finem Octobris Johannes Kemény cum 5 aut 6000 circiter Hajdonibus in auxilium Siculorum veniens, cum percepisset Siculos esse perdomitos mittit Bistricium certum Hajdonum numerum, qui Bistricienses ad Kemenyianam retraherent fidelitatem, sed hi dni Kemenyiani tormentis dire ac truculenter salutantur, adeo, ut minima pars eorum Kemenyio mala nova renunciaret.

(Nagy-szebeni levéltár. Frank-Codex.)

Digitized by Google

Utószó.

Az »Erdélyi Országgyűlési Emlékek« XI. kötete már rég elhagyta a sajtót és a XII. kötet anyagja is össze volt állítva, midőn a múlt év végén dr. Zimmermann Ferencz a szász-nemzeti egyetem levéltárának igazgatója ezen levéltár ismertetéséről írt nagybecsű munkája elhagyta a sajtót. Bár több ízben fordúltam meg a Nagy-Szebeni levéltárban s ott minden alkalommal hosszabb ideig dolgoztam: csak egyetlen olyan colligatumról volt tudomásom, mely országgyűlési jelentéseket tartalmaz. S több után annyival kevésbbé tudakozódtam, mert Seivert korábbi levéltárnoknak a belügyminiszteriumhoz intézett levele is csak egy ilyen colligatumról emlékszik. Zimmermann fennírt nagybecsű munkája azonban arról győzött meg, hogy ott nem egy, hanem három colligatum van országgyűlési jelentésekből összeállítva.

Ezek közűl jelen kötetben a Frank-Codexben levő jelentések foglalnak helyet: sőt ezek kettő kivételével mind benne vannak. A Frank-Codex ismertetését a Történelmi Tár 1888-dik évi I. füzet hozza: itt csak annyit említek meg, hogy az Erdélyi Országgyűlési Emlékek XIII. kötetében fogom a XI. kötetből kimaradt kettőt bemutatni, s még pedig mind ezeket, mind a jelen kötetben közölteket Zimmermann úr másolatában, a legutóbbiak — az 1661. május után írottak kivételével, melyeket a Frank-Codexnak a kalocsai érseki könyvtárban levő másolatáról — melyet ezen könyvtár igazgatósága ritka előzékenységgel volt szíves velem közölni — vettem: de ezeket is Zimmermann úr volt szíves az eredetiekből kiigazítni.

Épen ebből a kalocsai példányból láttam, hogy Frank az egyes jelentéseket utóíratokkal látta el, melyek az illető jelentés provenentiájára nézve kiváló fontosságúak.

A három első jelentésnek ilyen utójegyzete nem levén a szöveg alá vezetve, azokat itt pótlólag közlöm a szöveg kiegészítése czéljából.

76. l. Az 1658. octóberi segesvári országgyűlésről közöli jelentés alá írandó:

Andreas Frank m. p.

Digitized by Google

92-dik l. Az 1658. novemberi maros-vásárhelyi országgyűlésről írt jelentés alá irandó:

Haec omnia scripta visa et audita per [virum] ingenuum ac fide dignum.

Andreas Frank civis Cibiniensis.
Ignosce candide lector, rudis sufficiat stylus. Priscianus silentium fovet non verba sed res percipit.

194-dik l. Az 1659. febr.-márcziusi beszterczei országgyűlésről írt jelentés alá írandó:

Haec omnia ab oculato cordato ac rerum multarum politicarum gnaro teste habeo suo non meo stylo delineata. Si candide lector cuncta haecce decori grammatico minime respondent ignosce, perplexitas rei ac temporis haecce suppeditavere.

Scripsit Andreas Frank civis Cibiniensis anno supranotato diebus Maii aliquot.

A ki tudja, hogy milyen nehéz feladat egy nagy részben rendezetlen és indexszel nem bíró több termet elfoglaló nagy levéltárban nem szakemberek vezetése és kalauzolása mellett kutatásokat tenni, az nem fogja csodálni, hogy az országgyűlési tudósítások codexei közül kettő ismeretlen maradt előttem. Zimmermann úr kinevezése előtt Seivert halála óta a szebeni levéltárban nem voltak szakemberek alkalmazva. Kineveztetvén, ő azonnal hozzáfogott a rendezéshez s azt aránylag rövid idő alatt példaszerű pontossággal bevégezte. S épen ennek köszönhettem, hogy a codexek nyomára jutottam. Azon előzékenységért, melylyel hozzá intézett kérésemnek megfelelt, fogadja legőszintébb köszönetemet.

Szilágyi Sándor.

Digitized by Google

TARTALOM.

XXVI. Fejezet. 1657—1660.

		Lap
I.	1658. oct. 5—12. Segesvári országgyűlés	3
II.	1658. oct. 6—11. Marosvásárhelyi országgyűlés	7
III.	1658. nov. 18. Muzsnai részgyűlés	9
IV.	1658. dec. 3. Kizdi részgyűlés	10
V.	1658. dec. 24. Bonczhidai részgyűlés	11
VI.	1659. jan. 15. Deési tábori gyűlés	12
VII.	1659. febr. 26—márcz. 26. Beszterczei országgyűlés	13
VIII.	1659. máj. 24—jún. 15. Szászsebesi országgyűlés	20
IX.	1659. júl. 18. Fejérvári részgyűlés	24
X.	1659. aug. 10—20. Keresztesmezei tábori gyűlés	26
XI.	1659. sept. 24—oct. 7. Marosvásárhelyi országgyűlés	29
XII.	1659. dec. 7—8. Libánczi részgyűlés	35
XIII.	1659. dec. 16. Balásfalvi részgyűlés	38
XIV.	1660. jan. 25—febr. 6. Sellemberki országgyűlés	39
XV.	1660. júl. 5. Segesvári országgyűlés	44
XVI.	1660. aug. 25. Bonczhidai részgyűlés	46
XVII.	1660. sept. 3. Tábori országgyűlés	48
XVIII.	1660. oct. 20—nov. 12. Segesvári országgyűlés	49
XIX.	1660. dec. 24—1661. jan. 12. Szászrégeni országgyűlés	50
XX.	1661. ápr. 23—máj. 5. Beszterczei országgyűlés	55
XXI.	1661. jún. 2—6. Medgyesi országgyűlés	58
XXII.	1661. sept. 14—16. Libanicsmezei országgyűlés	60

Törvények és Okiratok.

I.	1658. sept. 19. Barcsay Ákos a szebeniekkel tudatja visszautazását a török táborból	65
II.	*a)* 1658. sept. 25. Meghívó az oct. 5-iki segesvári országgyűlésre	65
	b) 1658. oct. 2. Rákóczy ellenrendelete	67
	c) 1658. oct. 2. U. a.	68

Digitized by Google

Lap

III. 1658. oct. 5—12. A segesvári országgyülés irományai:
a) Jelentés az országgyülésről 68
b) 1658. oct. 18. Barcsay Ákos hitlevele 76

IV. 1658. oct. 13. Rákóczy levele Haller Gáborhoz 76

V. 1658. oct. Barcsay követsége a császárhoz:
a) Buday Zsigmond küldetése 79
b) 1658. oct. 19. Barcsay levele a császárhoz 80
c) 1658. oct. 29. Rákóczy tiltakozása e követség ellen 83

VI. 1658. nov. 6—11. A marosvásárhelyi országgyülés irományai:
a) 1658. oct. 29. Meghivó a marosvásárhelyi országgyülésre 84
b) Jelentés a vásárhelyi országgyülés lefolyásáról 84
c) 1658. nov. 6. A törvényczikkek 92
c) 1658. nov. 8. A rendek átirata Rákóczyhoz 103
d) 1658. nov. 9. A rendek levele a vezér pasához . . 107
e) 1658. nov. A fővezér és jenei pasa levelei Barcsayhoz 109

VII. 1658. dec. 13. A rendek átirata a segesvári országgyülésről Rákóczyhoz 112

VIII. 1658. dec. 24. A rendek válasza Rákóczynak a bonczhidai országgyülésről 115

IX. 1658. nov. 10—1659. jan. 13. Sebesi Ferencz követsége a budai vezérhez:
a) 1658. nov. 10. Sebesi utasitása 124
b) 1658. dec. 4. A hajdúk nyilatkozata Rákóczy mellett 125
c) 1658. dec. 23. Barcsay menedéklevele 126
d) 1658. dec. 25. Barcsay levele Sebesihez 126
e) 1658. dec. 27. Ugyanaz ugyanahhoz 127
f) 1658. dec. 31. Ugyanaz ugyanahhoz 128
g) 1659. jan. Sebesi jelentése 128
h) 1659. jan. 13. Sebesi levele a Váradiakhoz 131

X. 1659. jan. 9—16. Barcsay és Rákóczy levelezése Várad és a Részek kibocsátása ügyében kezdett alkudozásokról:
a) 1659. jan. 9. Barcsay levele Rákóczyhoz 133
b) 1659. jan. 16. Rákóczy levele Barcsayhoz 134

XI. 1659. jan. 15. A rendek Rákóczynak: tudatják vele, hogy az alkudozások folytatására Lázárt küldik hozzá 136

XII. *a)* 1659. jan. 23. Barcsay levelei Lázárhoz Várad és a részek átadására vonatkozó tárgyalásokügyében 137
b) 1659. jan. 24. U. a. 137

Digitized by Google

Lap

XIII. 1659. jan. 24. Barcsay levele Rákóczyhoz a tárgyalások ügyében 140
XIV. 1659. jan. 25. Haller Gábor levele Lázár Györgyhöz az alkudozások ügyében 142
XV. 1659. jan. 27. Barcsay Lázárhoz a tárgyalások ügyében 144
XVI. 1659. jan. 27. Az erdélyi rendek Lázárhoz a tárgyalások ügyében 145
XVII. 1659. jan. 30—31. A szathmári kiegyezés pontjai a partium visszabocsátása ügyében:
a) 1659. jan. 30. A Lázár által kiállított szerződéslevél 146
b) 1659. jan. 31. Pótszerződés az előbbenihez 148
XVIII. 1659. febr. 3. Meghívók a beszterczei országgyülésre:
a) A Lázárnak adott meghívó 149
b) Udvarhely meghívása 150
XIX. 1659. febr. 4. Lázár György levele Rákóczyhoz: a kiegyezés végrehajtása ügyében 151
XX. 1659. febr. 7—17. Rákóczy levelei a szathmári compositio ügyében:
a) 1659. febr. 7. Válasz Lázár febr. 4-ki levelére ... 154
b) 1659. febr. 17. U. a. 156
XXI. 1659. febr. 26—márcz. 26. A beszterczei országgyülés irományai s törvényei:
a) 1659. febr. 26—márcz. 26. Jelentés az országgyülésről 157
b) 1659. márcz. 3. Az ország térítvénye Rákóczynak 194
c) 1659. márcz. 5. Az ország utasítása a Rákóczyhoz küldött követeknek 200
d) 1659. márcz. 7. Rákóczy panaszolkodik, hogy az országgyülés assecuratoriája nem felel meg az előleges kiegyezési pontoknak 201
e) 1659. márcz. 11. Barcsay Lázárhoz: az alkudozások újabb folyamának lassú menetéről 203
f) 1659. márcz. 14. Barcsay levele Rákóczyhoz a tárgyalások ügyében 207
g) 1659. márcz. 14. Rákóczy levele Lázárhoz a várak átengedésének feltételeiről 208
h) 1659. márcz. 15. Barcsay Lázárhoz Várad feladása ügyében 210
i) 1659. márcz. 22. Barcsay Lázárhoz a partium ügyében 211
k) 1659. márcz. 26. Barcsay a követeknek a partium ügyében 213

Digitized by Google

Lap

l) 1659. márcz. 26. A rendek nyilatkozata.....214
1659. márcz. 26. Ugyanez magyarúl.....216
m) 1659. márcz. 26. Az articulusok.....218

XXII. 1659. márcz. 29—31. Barcsay Ákos Várad kézhezadását sürgeti:
a) 1659. márcz. 29 228
b) 1659. márcz. 30 228
c) 1659. márcz. 31 229

XXIII. 1659. márcz. 30. Barcsay követeinek assecuratoriája Várad átvétele alkalmával.....231

XXIV. 1659. ápr. 3. Barcsay Lázárnak Várad átadása ügyében 232

XXV. 1659. márcz. 31—ápr. 22. Barcsay levelezése török hatóságokkal a partium s a fenyegető török támadás ügyében:
a) 1659. márcz. 31 233
b) 1659. ápr. 13. Barcsay a fővezérnek.....235
c) 1659. ápr. 22. A temesvári basa levele Barcsaynak 237
d) 1659. ápr. 22. Barcsay a nagyvezérnek.....239

XXVI. *a)* 1659. ápr. 14. Meghívók a szászsebesi országgyűlésre 241
b) U. a. Udvarhelyszékhez.....242

XXVII. 1659. máj. 8—10. Magyarországi főurak levelei az erdélyi országgyűléshez:
a) 1659. máj. 8. Wesselényi Ferencz levele.....243
b) 1659. máj. 10. Csáky István levele.....246

XXVIII. 1659. máj. 24—jún. 25. A szászsebesi országgyűlés actái:
a) 1659. máj. 24. Fejedelmi positiók.....248
b) 1659. máj. 30. A rendek válasza Wesselényi máj. 8-iki levelére 252
c) 1659. jún. 3. Az országnak Rákóczy ellen kiadott patens levele 256
1659. jún. 3. Ehez mellékelve.....257
d) 1659. jún. 3. Ugron András számadása.....258
e) 1659. jún. 3. Ugron András részletes számadása..263
f) 1659. jún. 9. Barcsay nyugtája Ugrontól felvett pénzről 265
g) 1659. jún. 13. Barcsay utalványa Kemény Simon számára.....265
h) 1659. jún. 15. Ugron András részletes számadása.266
i) 1659. jún. Ugron András kiadási jegyzéke.....275
k) 1659. jún. 15. Barcsay nyugtája Ugron Andrásnak 276

Digitized by Google

Lap

l) 1659. máj. 24—jún. 16. A szászsebesi országgyűlés naplója 277
m) 1659. máj. 24—jún. 25. A törvények 291
XXIX. 1659. jún. 15. Barcsay alkudozása a császárral Rákóczy megbuktatásáról 310
XXX. 1659. jún. 27. A portai követek jelentése az ország rendeinek a sarczrészlet beszolgáltatásáról 315
XXXI. 1659. júl. 9. Meghívó a fejérvári részgyűlésre 318
XXXII. 1659. júl. 12. Ugron András pénzbeszolgáltatásáról nyugtatvány 318
XXXIII. 1659. júl. közepe. A rendek válasza Rákóczy manifestumára 319
XXXIV. 1659. júl. 20. Rákóczy György patens levele Erdély rendeihez 324
XXXV. 1659. aug. 15. Rákóczy levele Erdélyország rendeihez 325
Haller Gábor levele 328
Bassa Tamás censurája 330
Barcsay Ákos uram censurája 331
XXXVI. 1659. aug. 20—30. A keresztesmezei tábori országgyűlés irományai:
a) 1659. aug. 22. A fejedelem propositiói 335
b) 1659. aug. 20—30. Jelentés a tábori országgyűlésről 338
XXXVII. 1659. aug. 21—sept. 14. Leopold intézkedései, hogy a háború kitörését Rákóczy és Barcsay közt elhárítsa, s Rákóczy erre adott válasza:
a) 1659. aug. 21. Leopold Rákóczynak 355
b) 1659. aug. 22. Leopold Barcsaynak 355
c) 1659. aug. 22. Leopold Rákóczynak 357
d) 1659. sept. 14. Rákóczy válasza a császárnak . . . 358
XXXVIII. 1659. sept. 8. Rákóczy György meghívója a marosvásárhelyi országgyűlésre 360
XXXIX. 1659. sept. 16. Barcsay Ákos körlevele, melylyel Rákóczy patenseit czáfolja 362
XL. 1659. sept. 24—oct. 7. Rákóczy Erdélybe jövetelére vonatkozó hivatalos levelevés:
a) 1659. sept. 24. A budai basa levele a rendekhez . 365
b) 1659. sept. 27. Barcsay levele a rendekhez 367
c) 1659. sept. 27. A Marosvásárhelytt összegyűlt rendek kijelentik, hogy Rákóczy kívánságait elfogadják s követeket küldenek hozzá 368
d) 1659. sept. 28. A Temesvárott lévő főurak levele a rendekhez 369

Digitized by Google

Lap

e) 1659. oct. 2. A segesváriak jelentése Rákóczyhoz Lázár György azon javainak lefoglalásáról, melyek városukban találtattak 372
f) 1659. oct. 4. Az Oláhországgal kötött szerződés . . 373
g) 1659. oct. 7. Bethlen Miklós hitlevele 374
h) Jelentés az 1659. sept. 24—oct. 7-ki országgyülésről 374
i) 1659. sept. 24—oct. 7. A marosvásárhelyi országgyülés törvényei 400

XLI. 1659. oct. 6—11. Barcsay tiltakozása Rákóczy ellen:
a) 1659. oct. 6. Barcsay dévai proclamatiója 406
b) 1659. oct. 7. Barcsay levele Haller Gáborhoz 408
c) 1659. oct. 11. Palásti György vallomása 410

XLII. 1659. oct. 12—15. Rákóczy kiegyezése az oláh vajdákkal
a) 1659. oct. 12. Kiegyezés Sorban Konstantinnal . . 411
b) 1659. oct. 15. Mihne vajda térítvénye 413
c) 1659. oct. 15. A bojárok térítvénye 414

XLIII. 1659. oct. 28. Berényi György jelentése az országgyülés lefolyásáról 415

XLIV. 1659. oct. 22. Jelentés a hadak garázdálkodásáról . . 417

XLV. 1659. nov. 14. A bujdosó urak átirata az erdélyi rendekhez 418

XLVI. 1659. nov. 22. Barcsay körlevele zágoni diadaláról, intvén egyúttal az erdélyi rendeket, hogy siessenek táborába 420

XLVII. 1659. nov. 30—dec. 8. Barcsay Ákos országgyülési meghívói:
a) 1659. nov. 30. Meghívó a kolosvári országgyülésre 422
b) 1659. dec. 5. Meghívó a deési országgyülésre 422
c) 1659. dec. 5. Meghívó a deési országgyülésre 424
d) 1659. dec. 10. Meghívó a medgyesi országgyülésre 424

XLVIII. 1659. dec. 8. Mehemet pasa levele az erdélyi rendekhez 425

XLIX. 1659. dec. 16. A Barcsay-pártiak Szebenbe vonulása:
a) A Balásfasfalván összegyült rendek térítvénye a szebenieknek 426
b) 1659. dec. 28. A Szebenben levő főurak levele Rákóczyhoz 427

L. *a)* 1660. jan. 19. Meghívó a sellenbergi országgyülésre 428
b) 1660. jan. 19. U. a. 429
c) 1660. jan. 17. A b) alatti levél melléklete 430

LI. 1660. jan. 20. A Barcsay-pártiak válasza Rákóczyhoz 431

Digitized by Google

Lap

LII. 1660. jan. 25—febr. 7. A sellenberki országgyűlés irományai:
a) 1660. jan. 31. A sellenberki országgyűlésre küldött szebeni követek utasítása 432
b) 1660. febr. eleje. Váraljai Lőrincznek adott utasítás 436
c) 1660. febr. 6. A Sellembergre gyűlt rendek a szebenieket intik, hogy az országgyűlésen jelenjenek meg 438

LIII. 1660. máj. 1. Barcsay Ákos felhívója az ország rendeihez 439

LIV. 1660. júl. 5. Barcsay helytartóinak körlevele országos bőjt ügyében 442

LV. 1660. júl. 5. A segesvári országgyűlés törvényei 442

LVI. 1660. oct. 25—nov. 10. A segesvári országgyűlés törvényei s irományai:
a) Az országgyűlés actái 451
b) 1660. nov. 6. Ugron András számadása 452
c) Az országgyűlés törvényei 455

LVII. *a)* 1660. dec. 12. Meghívó a szászrégeni országgyűlésre 464
b) U. a. Udvarhelyszéknek 465
c) 1660. dec. 14. Kemény János meghívója a szászrégeni országgyűlésre 465

LVIII. *a)* 1660. dec. 24—1661. jan. 12. Jelentés a szászrégeni országgyűlésről 466
b) 1661. jan. 5. A rendek biztosító levele Barcsay Ákosnak 471
c) 1661. jan. 6. Barcsay Ákos biztosító levele Kemény János számára, hogy törvényes fejedelmének ismeri el 471
d) 1661. jan. 6. Barcsay Ákos ünnepélyes lemondása s annak módozatairól szóló hitlevele 471
e) 1660. dec. 24—1661. jan. 22. Az országgyűlés törvényei 471
f) 1661. jan. 18. Kemény intézkedik az orsz. articulusok kinyomatása ügyében 487

LIX. 1661. febr. 26—márcz. 4. Kemény János igyekezete a római császár segélyének megnyerésére:
a) 1661. febr. 26. Kemény János levele Csáky Istvánhoz 488
b) 1661. febr. 26. Jelentés az erdélyi ügyekről 491
c) 1661. márcz. 4. A császár rendelete az érsekhez .. 494

LX. 1661. ápr. 4. Meghívó a beszterczei országgyűlésre .. 495

Digitized by Google

Lap

LXI. 1661. ápr. 23—máj. 5.:
a) 1661. ápr. 23—9. Napló a beszterczei országgyűlés tárgyalásairól 495
b) 1661. apr. 23—máj. 5. A beszterczei országgyűlés törvényei 496
LXII. 1661. máj. 12. Kemény János bécsi követeinek: sürgeti a császár elhatározását 507
LXIII. *a)* 1661. máj. 24. Meghívó a medgyesi országgyűlésre 509
b) 1661. máj. 24. U. a. 510
LXIV. 1661. jún. 2—6. A medgyesi országgyűlés törvényei s irományai:
a) A törvények 512
b) 1661. jún. 6. Barcsay Gábor javai lefoglalása .. 516
c) 1661. jún. 18. Kemény nyugtája az Ugrontól felvett summáról 516
d) 1661. jún. 2—6. Jelentés az országgyűlés lefolytáról 517
LXV. 1661. jún. 26. A császár végválasza Kemény János követei számára:
a) A követek térítvénye 520
b) 1661. jún. 26. A kormány válasza 522
LXVI. 1661. jún. 30. Kemény János Apafitól ágyúkat kér. 523
LXVII. 1661. júl. 3. Kemény Barcsayt inti, hogy tartózkodjék az ellenségeivel való érintkezéstől 523
LXVIII. 1661. júl. 8—11. Kemény János intézkedése a táborból elszökött katonák megbüntetése ügyében 524
LXIX. 1661. aug. 3. Ali pasa Csepregi által felhívja Keményt, hogy mondjon le a fejedelemségről 525
LXX. 1661. aug. 29—sept. 7. Ali pasa intézkedései új fejedelem választás eszközlésére:
a) 1661. aug. 29. Meghívó a medgyesiekhez 526
b) 1661. aug. 30. A kolosvári bíró a medgyesiekhez ugyanez ügyben 527
c) 1661. sept. 3. A szebeniek levele a medgyesiekhez a fejedelemválasztás ügyében 528
d) 1661. sept. 4. Válasz a fennebbi levélre 529
e) 1661. sept. 7. Ali pasa újabb meghívója 530
f) 1661. sept. 5—nov. 1. Frank naplófeljegyzései a fejedelemválasztásról 531
Utószó 537

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

Digitized by Google

Widener Library
3 2044 100 889 948

Digitized by Google